
VOCABULARIUM INTERNATIONALE SIGILLOGRAPHICUM

Eds. KAREL MÜLLER & LADISLAV VRTEL

VOCABULARIUM INTERNATIONALE SIGILLOGRAPHICUM

Adaptovaný a ilustrovaný **slovensko-česko-poľsko-maďarský** preklad Medzinárodného sfragistického slovníka (**Vocabulaire international de la sigillographie**), ktorý vznikol pod záštitou Výboru pre sfragistiku Medzinárodnej rady archívov (**Comité de sigillographie, Conseil international des Archives**) a bol vydaný Ministerstvom kultúry Talianskej republiky (**Ministero per i beni culturali e ambientali**) v Ríme roku 1990, s pripojenými prekladmi názvov hesiel v **bieloruštine, nemčine, španielčine, francúzštine, angličtine, taliančine, litovčine, nórčine, holandčine, portugalcine, rumuncine, ruštine, švédčine a ukrajinčine**.

Vydané s láskavým súhlasom Generálneho riaditeľstva archívov Ministerstva kultúry Talianskej republiky (**Direzione generale archivi, Ministero dei beni e delle attività culturali e del turismo**).

Editori: Karel Müller a Ladislav Vrtel

Zostavila: Lenka Pavlíková

Lettori:

(SK)

(CZ)

(PL)

(H)

Obálka: Tomáš Brúder
Grafická úprava: Janka Janíková

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2016

www.veda.sav.sk

Adaptovaný a ilustrovaný **slovensko-česko-polsko-maďarský** překlad Mezinárodního sfragistického slovníku (**Vocabulaire international de la sigillographie**), který vznikl pod záštitou výboru pro sfragistiku Mezinárodní archivní rady (**Comité de sigillographie, Conseil international des Archives**) a byl vydán Ministerstvem kultury Italské republiky (**Ministero per i beni culturali e ambientali**) v Římě v roce 1990, s připojenými překlady názvů hesel v **němčině, angličtině, běloruštině, španělštině, francouzštině, italštině, norštině, holandštině, portugalštině, rumunštině, švédštině, ruštině a ukrajinštině**.

Vydáno s laskavým souhlasem Generálního ředitelství archivů Ministerstva kultury Italské republiky (**Direzione generale archivi, Ministero dei beni e delle attività culturali e del turismo**).

Adaptowany i ilustrowany **słowacko - czesko - polsko - węgierski** przekład Międzynarodowego Słownika Sfragistycznego (**Vocabulaire international de la sigillographie**), który powstał pod zaszczytem komisji ds. sfragistyki Międzynarodowej Rady Archiwów (**Comité de sigillographie, Conseil international des Archives**) i został wydany przez Ministerstwo Kultury Republiki Włoskiej (**Ministero per i beni culturali e ambientali**) w Rzymie w 1990 r., z załączonymi tłumaczeniami nazw haseł w językach **niemieckim, angielskim, białoruskim, hiszpańskim, francuskim, włoskim, norweskim, holenderskim, portugalskim, rumuńskim, szwedzkim, rosyjskim i ukraińskim**.

Wydano dzięki uprzejmości Naczelnej Dyrekcji Archiwów Ministerstwa Kultury Republiki Włoskiej (**Direzione generale archivi, Ministero dei beni e delle attività culturali e del turismo**).

Az Olasz Kulturális Örökség Minisztérium (**Ministero per i beni culturali e ambientali**) által, Rómában 1990-ben kiadott, és a Nemzetközi Levéltári Tanács pecséttni bizottságának (**Comité de sigillographie, Conseil international des Archives**) a pártfogása alatt készült, valamint, német-, angol-, belorusz-, spanyol-, francia-, olasz-, norvég-, holland-, portugál-, román-, svéd-, orosz és ukrán nyelvre fordított szakkifejezésekkel kiegészített Nemzetközi pecséttni szótár (**Vocabulaire international de la sigillographie**) átdolgozott és illusztrált szlovák-cseh-lengyel-magyar nyelvű fordítása.

Kiadva az Olasz Kulturális Örökség Minisztériuma Levéltári Főigazgatóságának (**Direzione generale archivi, Ministero dei beni e delle attività culturali e del turismo**) a szíves beleegyezésével.

*Et vidi in dextera sedentis super thronum
librum scriptum intus et foris, signatum sigillis
septem. Et vidi angelum fortem praedicantem
voce magna: «Quis est dignus aperire librum et
solvere signacula eius?».*

(Apocalypsis 5, 1-2)

(SK) OBSAH / (CZ) OBSAH / (PL) SPIS TREŚCI / (H) TARTALOM

(GB) Foreword 2016	000
(SK) Predhovor 2016	000
(CZ) Předmluva 2016	000
(PL) Przedmowa 2016	000
(H) Előszó 2016	000
(SK) K slovenskému používateľovi	000
(CZ) K českému uživateli	000
(PL) Do polskiego użytkownika	000
(H) A magyar olvasóhoz	000
(SK) Predhovor 1990	000
(CZ) Předmluva 1990	000
(PL) Przedmowa 1990	000
(H) Előszó 1990	000
(SK) Odporúčania na spracovanie pečatí a pečatidiel	000
(CZ) Doporučení k sestavování popisu pečatí a pečatidel	000
(PL) Zalecenia dotyczące opisu pieczęci	000
(H) Ajánlások a pecsétleírások elkészítéséhez	000
(SK) Ad lectorem	000
(CZ) Ad lectorem	000
(PL) Ad lectorem	000
(H) Ad lectorem	000
I.	
(SK) Všeobecné pojmy / (CZ) Obecné pojmy / (PL) / Pojęcia ogólne /	
(H) Általános fogalmak	000
II.	
(SK) Hmotná stránka pečate / (CZ) Hmotná stránka pečeti /	
(PL) Materialne aspekty pieczęci / (H) A pecsét anyagi természete	000
III.	
(SK) Diplomatická a právna stránka pečate / (CZ) Diplomatická a právní	
stránka pečeti / (PL) Właściwości dyplomatyczne i prawne pieczęci/ (H)	
A pecsét oklevéltani és jogi természete	000

IV.

(SK) Spôsoby pečatenia / (CZ) Zpôsoby pečetení / (PL) Sposoby pieczętowania / (H) A pecsétráhelyezéseinek módjai 000

V.

(SK) Typáriá a matrice / (CZ) Typáře a matrice / (PL) Tłoki i matryce / (H) A pecsétnyomók 000

A. (SK) Všeobecne / (CZ) Všeobecně / (PL) Ogólnie / (H) Általában 000

B. (SK) Druhy typárií / (CZ) Druhy typářů / (PL) Rodzaje tłoków / (H) Pecsétnyomók fajtái 000

C. (SK) Části matrice (typária) / (CZ) Části matrice (typáře) / (PL) Części tłoka / (H) A pecsétnyomó részei 000

VI.

(SK) Pečatná hmota, farba a tvar pečatí / (CZ) Pečetní látka, barva a tvar pečeti / (PL) Materiał pieczętny, kolor i kształt pieczęci / (H) A pecséték anyaga, színe és alakja 000

A. (SK) Pečatná hmota / (CZ) Pečetní látka / (PL) Materiał pieczętny / (H) Anyaguk 000

B. (SK) Farba / (CZ) Barva / (PL) Kolor / (H) Színük 000

C. (SK) Tvar / (CZ) Tvar / (PL) Forma pieczęci / (H) Alakjuk 000

VII.

(SK) Části pečatí, typy a ikonografia / (CZ) Části pečeti, typy a ikonografie / (PL) Części pieczęci, typy i ikonografia / (H) A pecsét részei, típusai és ikonográfiája 000

A. (SK) Části pečate / (CZ) Části pečeti / (PL) Części pieczęci / (H) Pecsét részei 000

B. (SK) Typológia pečatí / (CZ) Typologie pečeti / (PL) Typologia pieczęci / (H) A pecsét tipológiája 000

C. (SK) Ikonografia pečatí / (CZ) Ikonografie pečeti / (PL) Ikonografia pieczęci / (H) Pecsétikonográfia 000

VIII.

(SK) Paleografia pečatí / (CZ) Paleografie pečeti / (PL) Paleografia pieczęci / (H) Pecsétpaleográfia 000

IX.

(SK) Ochrana pečatí, konzervovanie, reštaurovanie, sprístupňovanie / (CZ) Ochrana pečeti, konzervace, restaurování, evidence / (PL) Przechowywanie pieczęci, konserwacja, restauracja, ewidencja / (H) A pecséték megőrzése – konzerválás, restaurálás, kutatási

segédletek készítése	000
A. (SK) Konzervovanie / (CZ) Konzervace / (PL) Profilaktyka / (H) Konzerválás	000
1. (SK) Matrice typárií / (CZ) Typáře / (PL) Tłoki pieczęci/ (H) Pecsétnyomók	000
2. (SK) Odtlačky / (CZ) Otisky / (PL) Odciski / (H) Lenyomatok	000
B. (SK) Reštaurovanie / (CZ) Restaurování / (PL) Restauracja / (H) Restaurálás	000
C. (SK) Tvorba sfragistických evidencií / (CZ) Tvorba sfragistických evidencií / (PL) <i>Tworzenie sfragistycznych ewidencji</i> / (H) Pecsettani nyilvánartások létrehozása	000
(SK) Apendix / (CZ) Apendix / (PL) Aneks / (H) Apendix	000
(SK) Indexy / (CZ) Indexy / (PL) Indeksy / (H) Mutatók	000
LAT Latinarum index vocum quae in textu inveniuntur	000
<i>(Aldo Martini)</i>	
BY Беларускі сістэматычны паказальнік	000
Беларускі алфавітны паказальнік	000
<i>(Анатоль Цімоў / Anatol' Citoj)</i>	
CZ Český systematický rejstřík	000
Český abecední rejstřík	000
<i>(Karel Müller)</i>	
D Deutscher systematischer Index	000
Deutscher alphabetischer Index	000
<i>(Toni Diederich)</i>	
E Indice sistematico español	000
Indice alfabético español	000
<i>(Maria Carmona de Los Santos)</i>	
F Index systematique français	000
Index alphabétique français	000
<i>(Martine Dalas)</i>	
GB English systematic index	000
English alphabetical index	000
<i>(Michael Á.F. Borrie)</i>	

H	Magyar tartalommutató	000
	Magyar betűrendes mutató	000
	<i>(Veronika Keresztes)</i>	
I	Indice sistematico italiano	000
	Indice alfabetico italiano	000
	<i>(Aldo Martini, Stefania Ricci Noè)</i>	
LT	Lietuviška sisteminė rodyklė	000
	Lietuviška abėcėlinė rodyklė	000
	<i>(Edmundas Rimša)</i>	
N	Norsk systematisk register	000
	Norsk alfabetisk register	000
	<i>(Knut Jobannessen)</i>	
NL	Systematische nederlandse index	000
	Alfabetische nederlandse index	000
	<i>(Caspar van Heet)</i>	
P	Indice sistematico português	000
	Indice alfabétique português	000
	<i>(Maria José Mexia Bigotte Chorão)</i>	
PL	Indeks systematyczny polski	000
	Indeks alfabetyczny polski	000
	<i>(Marcin Hlebionek)</i>	
RO	Corespondența terminilor în limba română	000
	Index alfabetic românesc	000
	<i>(Maria Dogaru)</i>	
RUS	Систематический указатель русских терминов	000
	Алфавитный указатель русских терминов	000
	<i>(Владимир Водовь/Vladimir Vodoff)</i>	
S	Svenskt systematiskt register	000
	Svenskt alfabetiskt register	000
	<i>(Clara Nevéus)</i>	
SK	Slovenský systematický index	000
	Slovenský abecedný index	000
	<i>(Lenka Pavlíková, Ladislav Vrtel)</i>	
UA	Український систематичний покажчик	000
	Український алфавітний покажчик	000
	<i>(Олег Однороженко / Oleg Odnorozhenko, Римарій Петрович /</i>	

FOREWORD 2016

When, after thirty-year long effort, International dictionary of sigillography (*Vocabulaire international de la sigillographie*) was finally published in 1993, it was received with great recognition by the professionals in the field from around the world. However, its use was rather limited. Due to the fact that it contained definitions only in French language, it was useful only to the French-speaking members of the expert community. It lacked terminological equivalents in multiple languages, and its difficult accessibility was also a serious obstacle.

Since the dictionary did not contain Slovak and Czech terminology, based on the friendly cooperation it was created translation to those languages of the French definitions, and it was decided to put together adapted translation, which would also be illustrated. That's how came to life Slovak and Czech draft version in the meetings in Bratislava in Slovak Republic and Opava in Czech Republic. Information about the work on the dictionary drew attention of Polish sigillographers. Although the terms in Polish were present in the first edition, Polish colleagues welcomed the opportunity to edit them and particularly to create new definitions in Polish. At the same time, our Polish colleagues supplied the equivalents in Belarusian, Ukrainian, and Lithuanian. Finally the revised Hungarian definitions were added, creating the work that contains the definitions of the sigillographic terms in Slovak, Czech, Polish, and Hungarian, with language equivalents in another fourteen languages, including Latin.

This dictionary was not created mechanically, by simply translating French definitions to other languages. Many entries were created independently from the original French text, but always taking into account taxonomy and the meaning of the terms as defined in French.

Although the original dictionary also contained visual appendix, the graphical component was given greater importance in the new dictionary. There are many more images and they are attached directly to the definitions, thus greatly increasing the informative and educational values of the dictionary.

At the same time, editors would like to thank Ministry of Cultural Heritage and Activities and Tourism of the Italian Republic, publishers of the first dictionary, for their kind consent for the publication of this adapted and illustrated four-language version, which we issue as *Vocabularium internationale sigillographicum*.

PREDHOVOR 2016

Keď po tridsiatich rokoch úsilia vyšiel roku v 1990 Medzinárodný sfragistický slovník (*Vocabulaire international de la sigillographie*), svetová odborná sfragistická verejnosť to kvitovala s veľkým uznaním. V praxi sa však využíval iba v obmedzenej miere. Tým, že definície v ňom boli iba vo francúzštine, mohol byť užitočný iba pre frankofónnu časť odbornej verejnosti, chýbali v ňom terminologické ekvivalenty viacerých jazykov a vážnou prekážkou bola aj jeho ťažká dostupnosť.

Keďže v slovníku nebola zastúpená slovenská a česká sfragistická terminológia, vznikol na základe priateľskej spolupráce slovenský a český preklad francúzskych definícií, ako i rozhodnutie zostaviť adaptovaný preklad, ktorý by bol navyše ilustrovaný. Tak vznikla počas cezhraničných stretnutí v Bratislave (Slovenská republika) a v Opave (Česká republika) slovenská a česká pracovná verzia. Informácie o práci na slovníku zaujali poľských sfragistikov. Termíny v poľštine síce v pôvodnom vydaní boli, no poľskí kolegovia uvítali možnosť upraviť ich a najmä vyhotoviť aj celé definície v poľštine. Zároveň zabezpečili aj ekvivalenty v bieloruštine, litovčine a ukrajinčine. Napokon sa podarilo pripojiť aj zrevidované maďarské definície a vzniklo dielo, ktoré obsahuje definície sfragistických termínov v slovenčine, češtine, poľštine a maďarčine a zároveň jazykové ekvivalenty štrnástich ďalších jazykov, často aj v latinčine.

Slovník, ktorý vznikol, nie je mechanickým prekladom francúzskeho textu definícií do jednotlivých jazykov. Mnohé heslá boli definované celkom nezávisle od pôvodného francúzskeho textu, vždy však s prihliadnutím na systematiku a na význam pojmu definovaného vo francúzštine.

Hoci pôvodný slovník obsahoval aj obrazovú prílohu, v novom slovníku dostala grafická zložka podstatne významnejšiu úlohu. Obrázkov je omnoho viac a sú priradené priamo k definíciám, čím výrazne stúpila informačná aj edukatívna hodnota slovníka.

Editori vyslovujú poďakovanie Ministerstvu kultúry Talianskej republiky, vydavateľovi pôvodného slovníka, za láskavý súhlas s vydaním tejto adaptovanej a ilustrovanej štvorjazyčnej verzie, ktorú vydávame pod názvom *Vocabularium internationale sigillographicum*.

PŘEDMLUVA 2016

Když po třicetiletém úsilí vyšel v roce 1990 Mezinárodní sfragistický slovník (*Vocabulaire international de la sigillographie*), světová odborná sfragistická veřejnost jej přivítala s velkým uznáním. V praxi však byl využíván pouze v omezené míře. Vzhledem k tomu, že přinášel definice výhradně ve francouzštině, mohl být užitečný jen pro frankofonní uživatele, chyběly v něm ekvivalenty v celé řadě jazyků a vážnou překážkou byla též jeho obtížná dostupnost.

Poněvadž ve slovníku nebyla zastoupena slovenská a česká sfragistická terminologie, byl na základě přátelské spolupráce pořízen slovenský a český překlad francouzských definicí a současně bylo rozhodnuto sestavit adaptovaný překlad, doplněný navíc o ilustrace. Tak vznikla při přeshraničních setkáních v Bratislavě a v Opavě slovenská a česká pracovní verze. Informace o práci na slovníku následně zaujala polské sfragistiky. Termíny v polštině sice původní slovník obsahoval, avšak polští kolegové uvítali možnost jejich úpravy a především překladu celých definicí. Současně zajistili i ekvivalenty termínů v běloruštině, litevštině a ukrajinštině. Nakonec se podařilo připojit i maďarský překlad včetně zrevidovaných původních termínů. Vzniklo tak dílo, které obsahuje definice sfragistických termínů ve slovenštině, češtině, polštině a maďarštině a současně jazykové ekvivalenty čtrnácti dalších jazyků a často též v latině.

Náš slovník není mechanickým překladem francouzských definicí do jednotlivých jazyků. Řada hesel byla definována nezávisle na původním francouzském textu, vždy ale s respektováním systematiky a významu pojmu definovaného ve francouzštině.

I když původní slovník obsahoval také obrazovou přílohu, v novém slovníku hraje jeho grafická složka významnější roli. Obrázků je mnohem více a jsou přiřazeny přímo k definicím, čímž výrazně stoupá informační a edukační hodnota slovníku.

Editoři vyslovují poděkování ministerstvu kultury Italské republiky, vydavatelovi původního slovníku, za poskytnutí laskavého souhlasu s publikováním této adaptované a ilustrované čtyřjazyčné verze, kterou vydáváme pod názvem *Vocabularium internationale sigillographicum*.

PRZEDMOWA 2016

Kiedy po trzydziestoletnich staraniach ukazał się w 1990 roku Międzynarodowy Słownik Sfragistyczny (*Vocabulaire international de la sigillographie*), światowe specjalistyczne grono sfragistyków przywitało go z wielkim uznaniem. W praktyce był wykorzystywany jednak tylko w ograniczonym stopniu. Ze względu na fakt, że zawierał jedynie definicje w języku francuskim, mógł być przydatny tylko dla użytkownika znającego język francuski, brakowało w nim bowiem ekwiwalentów dla dużej liczby języków oraz poważnym mankamentem stała się również jego trudna dostępność.

Ponieważ słownik nie zawierał słowackiej i czeskiej terminologii sfragistycznej, doszło więc na podstawie przyjacielskiej współpracy do stworzenia słowackiego i czeskiego tłumaczenia francuskich definicji oraz równocześnie zdecydowano o powstaniu adaptowanego przekładu, uzupełnionego, co więcej, o ilustracje. Dzięki transgranicznym spotkaniom w Bratysławie i Opawie w ten sposób powstała słowacka i czeska wersja robocza. Informacja o pracy nad słownikiem następnie zaintrygowała polskich sfragistyków. Pomimo, że poprzedni słownik zawierał terminy w języku polskim, to jednak polscy koledzy zainteresowali się możliwością ich oprawy i przede wszystkim tłumaczeniem całych definicji. Jednocześnie postarali się także o ekwiwalenty terminów w j. białoruskim, litewskim i ukraińskim. Ostatecznie udało się także dołączyć przekład w języku węgierskim włącznie ze zrewidowanymi pierwotnymi terminami. W ten sposób powstało dzieło, które zawiera definicje sfragistycznych terminów w językach słowackim, czeskim, polskim i węgierskim oraz jednocześnie językowe ekwiwalenty w czterech innych językach i często też po łacinie.

Nasz słownik nie jest mechanicznym tłumaczeniem francuskich definicji na poszczególne języki. Wiele haseł zostało zdefiniowanych niezależnie od pierwotnego francuskiego tekstu, zawsze jednak z respektowaniem systematyki i znaczenia zawartości definiowanej w j. francuskim.

Pomimo że poprzedni słownik zawierał także załącznik z ilustracjami, to jednak w nowym słowniku obrazowe elementy odgrywają bardziej istotną rolę. Obrazków jest o wiele więcej i zostały dołączone bezpośrednio do definicji, przez co wyraźnie wzrasta informacyjna i edukacyjna wartość słownika.

Edytorzy pragną podziękować Ministerstwu Kultury Republiki Włoskiej, wydawcy poprzedniego słownika, za wyrażenie zgody na publikowanie tej adaptowanej i ilustrowanej czterojęzycznej wersji, którą wydajemy pod tytułem *Vocabularium internationale sigillographicum*.

ELŐSZÓ 2016

Amikor 30 évig tartó próbálkozás után, 1990-ben megjelent a Nemzetközi Pecséttani Szótár (Vocabulaire international de la sigillographie) a pecséttani szakemberek világszerte nagy elismeréssel szóltak róla. A gyakorlatban azonban csak kis mértékben használták, mivel a szakkifejezések meghatározása (definíciója) csak francia nyelven jelent meg, és így főleg a frankofon szakemberek számára lett igazán hasznosítható. Hiányoztak az egyes szakkifejezések idegennyelvű megfelelői is, s ráadásul a Szótár nehéz hozzáférhetősége is komoly akadályt jelentett a szélesebb körű alkalmazásához.

Mivel a szótárban sem a szlovák, sem a cseh pecséttani szakkifejezések nem voltak feltüntetve, egy baráti együttműködés keretében a két ország szakemberei elkészítették a szótár szlovák és cseh fordítását, s ugyancsak eldöntötték, hogy a szótárt átdolgozott és képekkel illusztrált változatban adják ki. A pozsonyi és opavai baráti találkozásoknak köszönhetően készült el a mű szlovák és cseh változata. A Szótár fordításának híre felkeltette a lengyel szfragisztikusok figyelmét is. A Szótár eredeti kiadásában ugyan szerepeltek a lengyel szakkifejezések, azonban a lengyel kollégák szívesen vették azt a lehetőséget, hogy azokat módosítsák, és kibővítsék a lengyel nyelvű értelmezéssel. A lengyel kollégáknak köszönhetően a szótárba kerültek az adott szakkifejezések belorusz, litván és ukrán nyelvű változatai is. Végül sikerült a magyar nyelvű fordítást is biztosítani, és így egy olyan mű keletkezett, mely tartalmazza a szakkifejezések leírását szlovák, cseh, lengyel és magyar nyelven, és az egyes szakkifejezéseket további 14 nyelven tünteti fel, gyakran latinul is.

A Szótár nem tekinthető a francia nyelven megjelent szótár mechanikus fordításának. Több szakkifejezés értelmezése független az eredeti francia szövegtől, azonban a fordítás mindig figyelembe veszi a francia nyelvben meghatározott kifejezés értelmét, lényegét. Az eredeti szótár ugyan tartalmazott illusztrált mellékletet, a most kiadott szótárban a grafikai rész sokkal nagyobb szerepet kapott. Lényegesen bővült a képek száma, és a képek bekerültek a szövegbe, az adott fogalmakhoz vannak csatolva. Ily módon a szótár ismeretterjesztő és oktatási értéke is magasabb lett.

A Szótár szerkesztői ezúton szeretnének megköszönni az Olasz Kulturális Örökség Minisztériumának, az eredeti Nemzetközi Pecséttani Szótár kiadójának, hogy szíves beleegyezését adta a négy nyelvre fordított, részben átdolgozott, illusztrált változat kiadásához, Vocabularium internationale sigillographicum cím alatt.

K SLOVENSKÉMU POUŽÍVATEĽOVI

Aj keď historické vedy, medzi ktoré patrí aj sfragistika, boli a vždy budú ovplyvnené špecifikami vývoja v tej či onej krajine, nemôžu byť limitované geografickými hranicami, či jazykovými bariérami a uzavreté tak v národnom priestore. Uvedomili si to aj tvorcovia medzinárodného sfragistického slovníka, z roku 1990, ktorí sa usilovali vytvoriť tento elementárny predpoklad medzinárodnej vedeckej komunikácie v oblasti sfragistiky.

Pre slovenskú, ale aj inojazyčnú sfragistickú terminológiu je charakteristické tradičné používanie historických, najmä z latinčiny pochádzajúcich výrazov, ktoré sú viacvýznamové, a teda spôsobujú v terminologickom systéme sfragistiky určité problémy. Terminológia v tejto oblasti je teda pomerne vzdialená ideálnemu stavu, kedy má vo vednej disciplíne jeden jav jedno jednoznačné pomenovanie.

V našej sfragistickej terminológii je známy návrh Františka Sedláka z roku 1982 rozlíšiť pomenovanie nástroja na zhotovovanie pečatí – pečatidlo, od nástroja na zhotovenie pečiatok – pečiatkovadlo.¹ Tento návrh sa po počiatkových rozpakoch v našej terminologickej praxi ujal a aplikujeme ho aj v slovenských definíciách slovníka.

Slovník však priniesol aj viacero nových výziev pre slovenskú sfragistickú terminológiu. Je symptomatické, že sa týkajú práve tých najzákladnejších pojmov. Spomeňme napríklad pojem pečať. Odhliadnuc od toho, že sa používa vo význame odtlačku typária, ako i vo význame typária samotného (napr. v pojme „strážca pečate“), tradične sa definuje ako „reliéfny odtlačok pečatidla v pečatnej hmote“. Túto definíciu však prekračujú všetky pečate, v ktorých je do spoločnej pečatnej hmoty odtlačených niekoľko pečatidiel, najmä pečatidlo hlavnej pečate a protipečate pri (jednej!) dvojitej pečati atď. Z našej kancelárskej praxe poznáme tiež prípady, keď je v jednej pečati odtlačených až päť odtlačkov typária, a predsa aj vtedy hovoríme o jednej (!) pečati.² Preto by bolo azda vhodnejšie definovať pečať ako „potvrzovací či uzatvárací prvok vo forme pečatnej hmoty s reliéfnym odtlačkom jedného alebo niekoľkých pečatidiel“.

Pomenovanie pečatidlo uprednostňujeme pri označení nástroja na zhotovenie pečate, kým termín typárium chápeme širšie ako súhrnný pojem pre pečatidlo a pečiatkovadlo. Napokon pomenovanie typárium má svoj koreň v slove typ (z gréckeho tupos – značka, znak, latinsky typus – vzor, obraz na multiplikovanie). Tento pojem má v sfragistickom slovníku významné miesto a označuje sa

¹ Ed. VRTEL, Ladislav. Pomocné vedy historické, súčasný stav a perspektívy. SEDLÁK, František. Sfragistika. Dolný Kubín : 1986. s. 73-83.

² Pozri napr. trónnu pečať kráľa Imricha (1196 – 1204) z roku 1202. Archív Ostrihomskej kapituly, 24-1-4. TAKÁCS, Imre. Az Árpád-házi királynok pecsétjei. Magyar Országos levéltár, Budapest : 2012, s. 102-103.

ním obraz na matrici, určený na multiplikované vytváranie odtlačkov, čo je hlavnou funkciou každého typária – tak pečatidla, ako aj pečiatkovadla.

Bolo tiež potrebné zvoliť viaceré slovenské výrazy, bez ktorých sme sa dosiaľ v našej terminologickej praxi zaobišli, no zodpovedajú inojazyčným sfragistickým výrazom, daných systematikou medzinárodného sfragistického slovníka. Nemožno ju považovať za ideálnu, no rešpektovali sme ju. Chápali sme ju ako výzvu na konfrontáciu slovenskej sfragistickej terminológie so svetovou, pričom naším cieľom bolo vytvoriť slovenské jazykové ekvivalenty inojazyčných odborných výrazov.

Veríme, že rozpracovanie sfragistickej terminológie bude prínosom aj pre práve sa začínajúci celoslovenský súpis pečatí, pečatidiel a typárií v štátnych archívoch v Slovenskej republike.³

---

³ Zákon č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

K ČESKÉMU UŽIVATELI

Počátky české sfragistiky jsou úzce spojeny s rozvojem heraldického bádání od 2. poloviny 19. století a obě pomocné vědy historické mají rovněž své společné protagonisty. Antonín Rybička, Vojtěch Král z Dobré Vody a zvláště August Sedláček položili jejich základy, byť pečeti jim byly především zdrojem informací o podobě nejstarších znaků české šlechty, městských komunit a církevních korporací. August Sedláček se sice dostal k sepsání české sfragistické učebnice, v rámci níž byl nucen řešit i terminologické otázky, ale dílo zůstalo bez patřičného ohlasu pouze v rukopise. Z příslušníků mladších generací badatelů je třeba zmínit osobnost archiváře Františka Beneše, který převážnou část své odborné činnosti věnoval sfragistice. Vedle široce rozmáchlé koncepce atlasu českých pečeti řešil rovněž metodická témata oboru, ale složitá doba předcházející a navazující na 2. světovou válku neumožnila realizaci většiny jeho záměrů. Pomineme-li příležitostný zájem historiků umění, stála sfragistika obecně až do 70. let 20. století, kdy v českých archivech začaly probíhat soupisové akce zaměřené na evidenci typářů a pečeti, zvláště z komunální sféry, na samém okraji badatelské pozornosti.¹

Zmíněné archivní soupisy vyžadovaly metodické návody a nutně se tedy musely dotýkat i terminologické oblasti. V roce 1989 byl na stránkách Archivního časopisu publikován návrh pravidel pro popis sfragistického materiálu² a v témže roce vyšla také první česká samostatná sfragistická příručka, snažící se alespoň trochu srovnat krok v tomto směru s okolními státy.³ Z české strany byla ale trestuhodně zanedbána participace na přípravě mezinárodního sfragistického slovníku, který tak byl v roce 1990 vydán bez českých ekvivalentů.⁴ V mezinárodním diplomatickém slovníku se již zásluhou Ivana Hlaváčka česká terminologie objevila, sfragistiky se v něm ovšem týkalo jen několik málo pojmů.⁵ Posledním významným počinem na tomto poli bylo vytvoření programu pro elektronickou evidenci sfragistického materiálu, jehož zavedení a následné využívání v českém

¹ V českém jazyce byla k dispozici vysokoškolská skripta Jarmila Krejčíková – Tomáš Krejčík: *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*. Praha 1987, a především příručka Ivan Hlaváček – Jaroslav Kašpar – Rostislav Nový: *Vademecum pomocných věd historických*. Praha 1988, která se od té doby dočkala již pěti aktualizovaných vydání.

² Karel Müller: *Návrh pravidel pro zpracování typářů a dalšího sfragistického materiálu (pečeti, odlitků pečeti)*. Archivní časopis 39, 1989, s. 215-219.

³ Jarmila Krejčíková – Tomáš Krejčík: *Úvod do české sfragistiky*. Ostrava 1989. Viz též Tomáš Krejčík: *Pečeť v kultuře středověku*. Ostrava 1998, kniha v české sfragistické produkci ojedinělá a inspirativní i pro oborovou terminologii. Nejnověji na úrovni vysokoškolských skript Karel Maráz: *Sfragistika. Studijní texty pro posluchače pomocných věd historických a archivnictví*. Brno 2014.

⁴ Viz recenze Josefa Kollmanna, Archivní časopis 42, 1992, s. 187-189.

⁵ Maria Milagros Cárrel Ortí (ed.): *Vocabulaire international de la diplomatie*. Valencia 1994.

archivnictví od 2. poloviny 90. let 20. století je spojeno především s osobou Vladimíra Růžka.⁶ Současně připravený uživatelský manuál svým způsobem kodifikoval množství sfragistických termínů⁷ a musel být proto nezbytně zohledněn při práci na novém vydání mezinárodního sfragistického slovníku, tentokrát již s českou účastí.

---

⁶ Vladimír Růžek: Soupis pečeti, pečetidel a sbírkových odlitků v archivech České republiky. Část 1: Východiska, důvody a cíle. Část 2: Počítačový program Pečetě. Archivní časopis 47, 1997, č. 3 a 4, s. 143-158, 213-233.

⁷ Josef Hora – Vladimír Růžek: Pečetě. Verze 1.0. Program pro evidenci a rešerše ze sfragistického materiálu (pečetě, pečetidla, sbírkové odlitky). Praha 1996; Vladimír Růžek: Pečetě. Diferenční příručka pro přechod programu Pečetě (AS MV ČR) do programu Pečetě (Bach systems, s. r. o.). Praha 2011.

DO POLSKIEGO UŻYTKOWNIKA

Początki polskiej sfragistyki, rozumianej jako jedna z dyscyplin pomocniczych historii, wiążą się z Joachimem Lelewelem. To on jako pierwszy wprowadził naukę o pieczęciach do kanonu *nauk dających poznać źródła historyczne*. Jednak opracowania sfragistyczne *sensu stricte* są nieco późniejsze a autorami ich byli Teofil Żebrawski i Kazimierz Stronczyński. Ich badania kontynuowali, wymieniając tylko najważniejszych, Franciszek Piekosiński, Adam Chmiel, Edmund Diehl, Wiktor Wittyg oraz Marian Gumowski. Nieco później do grona tego dołączyli Marian Haisig oraz Sylwiusz Mikucki. Charakteryzując krąg badaczy zajmujących się pieczęciami związanymi z rozumianymi w szerokim kontekście historycznym ziemiami polskimi i litewskimi nie można zapominać o naukowcach niemieckich jak Johann Gustav Büsching, Bernhard Engel, Georg Adalbert von Mülverstedt, Alvin Schulz, Paul Pfothenhauer czy Friedrich August Vossberg. W okresie po II wojnie światowej, mimo pewnego ogólnego regresu badań sfragistycznych, swoje prace kontynuowali M. Gumowski, M. Haisig i S. Mikucki. Największym ich osiągnięciem był opublikowany w 1960 r. pierwszy podręcznik polskiej sfragistyki¹. Kilka lat później już tylko M. Gumowski opublikował w języku niemieckim kolejny, autorski podręcznik². W tym czasie do grona badaczy zajmujących się pieczęciami dołączył Stefan Krzysztof Kuczyński. Niezwykły rozwój badań sfragistycznych nastąpił w Polsce po 1989 r. Spośród szczególnie aktywnych badaczy, oprócz nieżyjącego już S. K. Kuczyńskiego, wymienić trzeba Zenona Piecha, który skupia wokół siebie grono naukowców, specjalizujących się w badaniu dawnych pieczęci³. Z inicjatywy tego uczonego opublikowany został również obszerny tom studiów poświęconych zagadnieniom klasyfikacji pieczęci oraz terminologii sfragistycznej⁴. Rozwija się również współpraca z badaczami z Białorusi, Litwy i Ukrainy owocująca wspólnymi badaniami spuścizny sfragistycznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Profesor S. K. Kuczyński, jako przedstawiciel polskich archiwów, czynnie uczestniczył w działaniach Komitetu Sfragistycznego działającego przy Międzynarodowej Radzie Archiwów. Uczony ten wraz z dr Kazimierą Chojnąką włączył się także w prace nad *Międzynarodowym Słownikiem Sfragistycznym*, przygoto-

¹ M. Gumowski, M. Haisig, S. Mikucki, *Sfragistyka*, Warszawa 1960.

² M. Gumowski, *Handbuch der polnischen Siegelkunde*, Graz 1966.

³ Szczegółowo dzieje i perspektywy polskich badań sfragistycznych omawiają S. K. Kuczyński, *Początki polskich badań sfragistycznych na tle europejskim*, [w:] *Pieczęcie w dawnej Rzeczypospolitej*, pod red. Z. Piecha, J. Pakulskiego, J. Wroniszewskiego, Warszawa 2006, s. 11-30; Z. Piech, *Perspektywy polskich badań sfragistycznych*, [w:] *Pieczęcie...*, s. 31-58; Idem, *Współczesne badania sfragistyczne w Polsce. Osiągnięcia i postulaty*, „Сфрґістичний щорічник”, Вип. I, 2011, s. 160-188.

⁴ *Dawne pieczęcie. Typologia-metody badań –interpretacje*, pod red. Z. Piecha, Warszawa 2015.

wując opublikowany w nim zestaw polskich terminów. Mimo, iż nie wszystkie z ich propozycji wytrzymały próbę czasu, to właśnie praca wykonana przez Profesora S. K. Kuczyńskiego i Doktor K. Chojnącką stała się fundamentem dla publikowanego niżej przekładu.

Pierwodruk *Słownika* jest w Polsce publikacją trudno dostępną i choćby dlatego nie mógł zająć właściwego miejsca w badaniach sfragistycznych. Stało się to pierwszym z impulsów do przygotowania jego tłumaczenia a na język polski. Drugim były podjęte oddolnie, a później prowadzone pod egidą Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych prace nad przygotowaniem nowych wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w Archiwach Państwowych⁵. W ich trakcie zaistniała potrzeba uporządkowania i zebrania w jednym miejscu terminologii wykorzystywanej przy tworzeniu archiwalnego opisu pieczęci. W efekcie stworzono zrab polskiego słownika sfragistycznego, opublikowany następnie na łamach *Archiwisty Polskiego*⁶. Jednocześnie podjęto kroki zmierzające do przygotowania przekładu *Słownika* na język polski. Kiedy okazało się, że podobne inicjatywy zrodziły się w Czechach, na Słowacji i na Węgrzech postanowiono podjąć prace wspólnie a wkrótce włączyli się w nie badacze z Białorusi, Litwy i Ukrainy. Dzięki przychylności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych prof. Władysława Stępniaaka patronat nad przygotowaniem polskojęzycznego przekładu oraz opracowaniem haseł białoruskich, litewskich i ukraińskich objęła w 2013 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych.

Oddając do rąk czytelników polską edycję *Słownika*, wydanego ćwierć wieku temu, mamy świadomość, że jego publikacja może nie spełnić wszystkich wymagań/potrzeb wynikających z dzisiejszego postępu badań sfragistycznych. Dzięki uniwersalności, kompleksowości i systematyczności informacji zebranych w *Słowniku*, jest on jednak, niezależnie od upływu czasu, bardzo pomocnym narzędziem do identyfikacji i opisu materiałów sfragistycznych. Wszelkie rzeczy nie uwzględnione, lub nie rozwiązane w sposób zadowalający przez *Słownik*, będą mogły stać się polem do przyszłych uzupełnień i twórczych dyskusji.

⁵ Szerzej o działalności zespołu zob. M. Hlebionek, *Problemy opisu materiałów sfragistycznych w polskich archiwach*, „Сфрґістичний щорічник”, Вип. I, 2011, s. 222-251.

⁶ A. Baniecki, D. Bednarek, D. Żygadło, R. Forysiak-Wójciński, P. Gut, J. Leśniewska, M. Hlebionek *Materiały do polskiego słownika sfragistycznego*, „Archiwista Polski”, nr 3 (59), 2010, s. 43-56.

A MAGYAR OLVASÓHOZ

A szakszótárak egyik legfőbb feladata, hogy megkönnyítsék a szakemberek közti kommunikációt. A többnyelvű szótárak ebben a tekintetben is fontos szerepet játszanak a különböző nyelvet használó szakemberek munkájában. Persze e feladat mellett gyakran elősegítik egy-egy szakma tudományos szakterminológiájának kodifikálását is.

A szótár, melyet a tisztelt olvasó a kezében tart, eredetileg csak szlovák és cseh nyelven készült és fő feladata a nemzetközi pecsétani szótár alapján az alapvető szlovák és cseh pecsétani fogalomtár megalkotása, kodifikálása lett volna. Az eredeti cél azonban fokozatosan olyan irányban módosult, hogy megkönnyítse közép-európai viszonylatban a szakemberek és a pecsétan iránt érdeklődő amatőr kutatók munkáját. Míg a szláv nyelvek szakemberei egymás közt csaknem teljes mértékben probléma mentesen tudnak kommunikálni, a magyar nyelv ismeretének hiánya vagy a magyar nyelv különbözősége komoly akadályt jelent a magyar pecsétani szakemberekkel való párbeszédben, illetve egymás munkájának és eredményeinek megismerésében, felhasználásában. A szótárban meghatározott fogalmak segítségével, és a fogalmak többnyelvű feltüntetésével, a magyar szakemberek és kutatók előtt is új eredmények válhatnak érthetőbbé, illetve kihasználhatóbbá. A szótár minden bizonnyal elősegíti a szláv, elsősorban szlovák és cseh szakemberek számára a magyar pecsétani és részben címertani leírások megértését, hiszen e tekintetben nem mindig járható a már általánossá vált angol nyelvű kommunikáció. A pecsétan azon segédtudományok egyike, amelynek fejlődése nemzeti, avagy területenkénti sajátosságokat mutat.

A legújabb, 2015 őszén elfogadott szlovák levéltári és irattári törvény módosítás elrendelte a szlovák levéltárakban található pecsétek nyilvántartásának kötelező vezetését. Ebből adódóan egyre több fényképekkel, leírásokkal ellátott nyilvántartás fog készülni a Szlovák Nemzeti Levéltárban és minden állami regionális levéltárban. A szótárban lefektetett fogalmak tehát Szlovákiában gyakorlati célokat is követnek, főleg a pecsétek egységes leírása esetében. Reméljük, hogy a szótár segítségével ezek a nyilvántartások talán a magyar kutatóknak is segítségére lesznek, a számukra meglehetősen idegen szlovák nyelvű leírások használatában. A szótár magyar változata a szlovák nyelvű fordítás alapján készült. Talán nem hiú remény feltételzni azt is, hogy a szótár segítséget nyújt a szlovák, magyar, cseh és lengyel pecsétani szakemberek mindennapi munkájában.

PREDHovor (1990)

Vydanie Medzinárodného sfragistického slovníka sa uskutočňuje pod záštitou Medzinárodnej rady archívov a vďaka veľkorysosti Generálneho riaditeľstva talianskych štátnych archívov. Je výsledkom dlhotrvajúcej plodnej medzinárodnej spolupráce odborníkov v oblasti sfragistiky. Slovník sa týka oblasti patriacej do vedeckej a technickej kompetencie viacerých inštitúcií. Sú to predovšetkým archívy, najmä európske, ktoré ochraňujú spečatené archívne dokumenty a majú k dispozícii pracoviská, špecializované na konzervovanie, reštaurovanie a katalogizáciu pečatí. Sú to však aj knižnice, ktoré tiež ochraňujú spečatené dokumenty a napokon múzeá, v ktorých sú rovnako uložené zbierky pečatidiel a odliatkov pečatí.

Sfragistika nie je jedinou vednou disciplínou, ktorá sa zaoberá pečatami. Vzhľadom na viaceré funkcie, ktoré pečate plnili a neustále plnia, sú predmetom skúmania špecialistov z viacerých vedných odborov.

Pre diplomatiku bude isto dôležitá hodnovernosť pečate, rovnako ako spôsob jej pripojenia k dokumentu. Dejiny umenia vidia v pečati miniatúrnu kultúrnu pamiatku, ktorá má jasnú chronológiu, často vysokú umeleckú úroveň, a možno ju skúmať so zvláštnym zreteľom na jej ikonografickú stránku. Dejiny práva sa zaoberajú právnou funkciou pečate, rovnako ako aj právom fyzickej a právnickej osoby disponovať vlastným typárium. Pre dejiny heraldiky, predovšetkým stredovekej, predstavujú pečate základný zdroj skúmania erbov. Pečate sú tiež dôležité pre vojenské dejiny a históriu zbroje a pod. Preto práca, ktorá definuje sfragistickú terminológiu, predstavuje zároveň aj významný vklad do terminológie viacerých špeciálnych historických disciplín. Vďaka prekladu do mnohých jazykov umožňuje lepšie a širšie využitie sfragistických prác, vznikajúcich v jednotlivých krajinách.

Medzinárodná sfragistická komisia a genéza slovníka

V porovnaní s inými odbornými komisiami došlo k vytvoreniu sfragistickej komisie pri Medzinárodnej rade archívov pomerne neskoro. V roku 1958 som, ako generálny sekretár Table ronde des Archives, spolu s Yvesom Metmannom, kustódom Sfragistického kabinetu v Národnom archíve v Paríži, oslovil vtedajšieho generálneho riaditeľa francúzskych archívov Charlesa Braibanta s nápadom vytvoriť špeciálnu komisiu v rámci Medzinárodnej archívnej rady, ktorej bol čestným predsedom. Komisia sa mala zaoberať problematikou ochrany a katalogizovania pečatí, rôznymi spôsobmi ich reštaurovania a odlievania, mala sa však pokúsiť aj o štandardizáciu odborného spracúvania a sprístupňovania sfragistického materiálu. Na medzinárodnej konferencii Table ronde des Archives, ktorá sa konala vo francúzskom Vienne sa Charles Brainbant obrátil na Leopolda Sandri-

ho, vtedajšieho generálneho inšpektora talianskych archívov s prosbou o pomoc v tejto záležitosti. Ten sa začal projektom zaoberať a už v priebehu nasledujúceho zasadnutia *Table ronde des Archives*, ktoré sa konalo v júni 1959 v Lisabone pod názvom „Archívy v službách historického výskumu“, sa prejednali otázky spojené s ustanovením komisie. Vtedy sa tiež rozhodlo predložiť návrh na ustanovenie komisie najskôr výkonnému výboru Medzinárodnej rady archívov a následne jej valnému zhromaždeniu, ktoré sa malo konať v nasledujúcom roku v Stockholme. V dôsledku týchto aktivít mohla sfragistická komisia začať svoju činnosť. Jej prvým predsedom bol Leopold Sandri a sekretárom Yves Metmann. Na práci komisie sa podieľali nielen archivári, ale tiež odborníci z odboru sfragistiky, pracujúci v múzeách alebo knižniciach. Najskôr sa komisia venovala zostaveniu inštrukcií na ochranu voskových pečatí a búl a súčasne sa pokúšala spopularizovať nové spôsoby odlievania a reštaurovania pečatí, vyvinuté v niektorých archívnych laboratóriách. Rozhodlo sa tiež o spracovaní medzinárodnej sfragistickej bibliografie (k čomu však dosiaľ nedošlo) a o publikovaní čiastkových sfragistických bibliografií. V roku 1963 sa medzinárodná sfragistická komisia snažila pôsobiť aj v krajinách, v archívoch ktorých nie sú uložené stredoveké pečate, preto sa venovala aj funkcii pečatí a pečiatok v súčasnej administratíve a s tým spojeným právnym otázkam. Autorkou referátu venovaného tejto téme bola pani Andrée Scufflaire, odborníčka na sfragistiku v Generálnom archíve Belgického kráľovstva. Keď po demisii Leopolda Sandriho prevzal po predsedníctvo komisie Yves Metman, stala sa Andrée Scufflaire tajomníčkou komisie a napokon i jej predsedníčkou a aktívne viedla prácu na príprave Slovníka.

Od počiatku činnosti komisie mi záležalo na tom, aby sa venovala problematike sfragistickej terminológie, ako aj metodike tvorby inventárov sfragistických súborov. Využívajúc príležitosť, akou bola Medzinárodná archívna stáž organizovaná Národným archívom v Paríži, ktorej sa zúčastnili odborníci z oblasti archivistiky z rôznych krajín (prof. Dr. Papritz, riaditeľ Archívnej školy v Marburgu, Miguel Bordonau, bývalý generálny riaditeľ španielskych archívov, Dr. Carbonne zo Štátneho archívu v Ríme, Dr. Mensonides z Haagu a ďalší), začal som organizovať stretnutia venované archívnej terminológii, ktorej výsledkom bolo spracovanie brožúry s názvom „Cent premieres notions de l'Archivistique“, (Sto základných pojmov v archivistike). V roku 1959 sa Medzinárodná archívna rada na podnet Dr. H. Hardenberga, vtedajšieho riaditeľa holandských archívov, sama ujala práce na príprave publikácie „Lexicon of archive terminology“, (Slovník archívnej terminológie). Ten sa však sfragistikou nezaoberal. Preto som sa rozhodol v rámci francúzskych archívov, v spolupráci s oddelením histórie a filológie Komisie historických a vedeckých prác, ktorého som bol tajomníkom, pripraviť metodické pokyny na edíciu rôznych typov dokumentov (latinských listín, finančnej a správnej dokumentácie, listov a súborov korešpondencie), rovnako ako aj pokyny na tvorbu opisov pečatí. Tie posledné boli predložené medzinárodnej sfragistickej komisii, ktorá ich počas stretnutia v Paríži v roku 1968 uvítala a prijala.

V priebehu konania medzinárodného kongresu historických vied vo Viedni v roku 1965 sa skupina niekoľkých odborníkov, okolo prof. Fichtenaua (profesori Batelli, Tessier, Šebanek, Fichtenau a ja) rozhodla ustanoviť v rámci medzinárodného výboru historických vied medzinárodnú komisiu pre diplomatiku. Na svojom zasadnutí roku 1969 sa výbor stotožnil s touto iniciatívou a predložil ju valnému zhromaždeniu, ktoré na kongrese v Moskve roku 1970 schválilo jej vytvorenie. Počas medzinárodného kongresu v Ríme v roku 1971 sa na zasadnutí komisie rozhodlo, že medzi najdôležitejšie otázky jej činnosti bude patriť šandardizácia zásad vydávania dokumentov a zostavenie medzinárodného slovníka pre diplomatiku, obsahujúceho terminológiu a preklad každého hesla do rôznych jazykov. Komisia pre diplomatiku sa musela zaoberať aj sfragistikou, pretože pečať úzko súvisí s overovaním pravosti stredovekých listín. Práce medzinárodnej komisie pre diplomatiku prebiehali počas každoročných konferencií, počínajúc stretnutím v Barcelone v októbri 1974. Čoskoro sa však ukázalo, že bude potrebné podeliť sa o úlohy s medzinárodnou sfragistickou komisiou. V roku 1976 sa v Paríži počas tamojšej konferencie uskutočnilo spoločné zasadnutie s medzinárodnou komisiou pre diplomatiku, reprezentovanou niekoľkými jej členmi (o. i. Prof. Carlrichard Brühl, Bernard Barbich a ja).

Odvtedy na každom výročnom zasadnutí medzinárodnej sfragistickej komisie, rovnako ako na každej konferencii medzinárodnej komisie pre diplomatiku, ktorej sa zúčastnili zástupcovia z takmer dvadsiatich krajín, pracovalo rovnomerne na kodifikovaní terminológie oboch disciplín. Obe strany pripravili súpisy hesiel a rozhodli sa, že definície sa spracujú vo francúzštine a následne sa preložia do všetkých jazykov zastúpených v týchto grémiách, pokiaľ sa v nich taký pojem vyskytuje. Ak by sa vyskytol termín špecifický iba pre jednu krajinu, malo sa to zohľadniť v poznámkach. V rovnakom čase medzinárodná paleografická komisia začala prácu na „Medzinárodnom slovníku pre paleografiu a kodikológiu,“ čo vzbudilo nádej na vytvorenie „Medzinárodného slovníka pomocných vied historických,“ V roku 1980 vyšiel „Medzinárodný slovník pre diplomatiku,“ ktorého vydanie sa urýchlilo, aby mohol byť prijatý na medzinárodnom kongrese historických vied v Bukurešti.

V roku 1984 postúpili práce na diplomatickom a sfragistickom slovníku tak ďaleko, že na medzinárodnom sympóziu pre diplomatiku v Zaragoze sa rozhodlo o vydaní „provizórnych“ výsledkov práce a urýchliť tým jeho dokončenie vrátane prekladov. Publikácia prof. Amgela Canelassa Lopeza, riaditeľa Inštitútu Ferdinanda Katolíckeho v Zaragoze, bola vydaná pod titulom *Folia CaesarAugustana, 1. Diplomatica et sigillographica. Travaux préliminaires de la Commission internationale de Diplomatie et de la Commission internatiolane de Sigillographie pour une normalisation internationale des éditions de documents et un Vocabulaire international de la Diplomatie et de la Sigillographie* (Prípravné práce Medzinárodnej komisie pre diplomatiku a Medzinárodnej sfragistickej komisie na medzinárodnú šandardizáciu edícií dokumentov a na prípravu medzinárodného

slovníka diplomatiky a sfragistiky) (Zaragoza, publ. No 946, 1984, 221 strán) a výrazne uľahčila obom komisiám ďalšiu prácu, ktorá sa od tej chvíle zrýchlila.

Po zasadnutí v Stockholme v roku 1989 bolo možné považovať prípravy na vydanie sfragistického slovníka za dokončené. Nová predsedníčka medzinárodnej komisie, ktorou sa po odchode pani Andrée Scufflaire stala Stefania Ricci Noè, si vzala na starosť jeho rýchle vydanie. Jej činnosť sa v tomto smere vyznačovala mimoriadnou a obdivuhodnou starostlivosťou a trpezlivosťou. Sama kontrolovala každú definíciu a každý preklad. Na žiadosť výkonného výboru Medzinárodnej rady archívov dodatočne do Slovníka zaradila termíny v jazykoch, ktoré neboli zastúpené v prípravných prácach. Ich zohľadnenie spôsobilo, že dielo sa stalo ešte viac „medzinárodné“. Preto jej, ako aj jej predchodkyni pani Andrée Schufflaire, patrí veľká vďaka, pretože obe boli s projektom intenzívne späté a veľkou mierou sa zasadili o jeho dokončenie. Chceme tiež vyjadriť svoju vďačnosť všetkým, ktorí sa bezprostredne podieľali na prípravných prácach, zúčastňovali sa stretnutí a sympózií, posielali svoje texty a podnety. Srdečne ďakujeme všetkým inštitúciám, ktoré organizovali a hostili naše zasadnutia a zabezpečovali nám tie najlepšie podmienky na prácu. Zvláštno slová uznania patria pánu prof. Renato Grisповi, generálnemu riaditeľovi talianskych štátnych archívov, ktorého ochota umožnila vydanie nášho slovníka.

Charakter a obsah Slovníka

Od počiatku bolo potrebné brať do úvahy sfragistiku v celej jej šírke. Zároveň sa prihliadalo aj na viaceré špeciálne disciplíny, ktoré sú sfragistike veľmi blízke, či jej dokonca slúžia ako pomocné disciplíny. Bolo však potrebné rešpektovať fakt, že tieto disciplíny majú svoje vlastné terminologické systémy.

Na prvom mieste je potrebné spomenúť **diplomatiku**. Práce nad našim slovníkom prebiehali súčasne s prípravou slovníka pre diplomatiku, ktorý by mal byť tiež vydaný a to v najbližšom čase.¹ Bude obsahovať aj niektoré sfragistické termíny, potrebné na opis stredovekých listín (privesených pečatí, pritlačených pečatí a pod.). Podobne náš Slovník využíva niekoľko definícií, ktoré patria do sféry diplomatiky, a boli umiestnené do Anexu. Sú v ňom zaradené aj niektoré pojmy z **paleografie**, ktoré majú napomôcť presnému opisu pečatnej legendy. Vynechali sa však špeciálne termíny tejto disciplíny. Najväčšie výpožičky, i keď aj tie rovnako obmedzené, pochádzajú z oblasti **ikonografie**. Majú tu svoje miesto, pretože presný opis vyobrazenia na pečati si vyžaduje presnú terminológiu. Veľmi dôležité miesto v ikonografii pečatí má **heraldika**, pretože pečate sú často jediným prameňom poznania stredovekých erbov. Mnoho z nich obsahuje ako hlavný prvok erbový štít, či rôzne heraldické znamenia. Rozhodlo sa však vynechať túto dôležitú

¹ Medzinárodný slovník pre diplomatiku bol vydaný až r. 1997. Pozri *Vocabulaire International de la Diplomatie*, red. M. Milagros Cárcel Ortí, Valencia 1997 (pozn. redakcie).

a rozsiahlu disciplínu, aby sa nepredlžovali práce na Slovníku a aby sa nevstupovalo do oblasti, ktorá má celý rad skúsených špecialistov a už dávno spracované terminologické slovníky, medzinárodné i národné.

Od samého počiatku sme boli rozhodnutí nedávať Slovníku podoby abecedného prehľadu hesiel, ale pojmy radiť tematicky a vytvoriť tak publikáciu, ktorá by mala skôr didaktický charakter, blížiaci sa príručke. S cieľom uľahčiť prácu užívateľom je práca opatrená abecedne radenými vecnými registrami vo všetkých jazykoch, ktoré sú v Slovníku zastúpené.

V Slovníku sme sa zaoberali rôznymi aspektmi sfragistiky. Opisom formálnych znakov pečatí (bula, vosková pečať, pečiatka), ich diplomatickým charakterom (veľká pečať, sekret, regentská pečať, protipečať), právnymi aspektmi (autentická pečať, znehodnotenie a vyradenie pečate), a tiež spôsobmi pečatenia, čo predstavuje jednu z najdôležitejších častí Slovníka. Samostatnú pozornosť sme venovali typáriám, ich podobe a materiálu, pretože k nim dosiaľ žiadna terminológia neexistovala. Po objasnení termínov z oblasti formálneho opisu nasleduje jedna z najdôležitejších častí, ktorá sa sústreďuje na vnútorný obsah pečatí a na ich ikonografiu. Ďalej sú zaradené časti venované paleografii pečatných legiend a tiež terminológii spojenej s ochranou, reštaurovaním a inventarizáciou sfragistického materiálu. Aj tieto pojmy boli definované po prvýkrát.

Každé heslo (označené postupne číslom) je vytlačené tučným písmom a opatrené, pokiaľ možno, presnou definíciou vo francúzskom jazyku. Voľba francúzštiny súvisí s genézou celého projektu, o ktorom sme sa zmienili vyššie, rovnako ako aj so súbežne prebiehajúcimi prácami na slovníkoch k iným pomocným vedám historickým (diplomatiike, paleografii a kodikológii), z ktorých výstupy boli tiež vo francúzštine. Ak majú heslá niekoľko významov (napríklad vlastnú činnosť a výsledok tejto činnosti), uviedli sa presné formulácie v samostatných bodoch označených písmenami a, b, c. Ak sa v definícii vyskytuje slovo, objasnené v inom hesle, je označené hviezdíčkou.

Pochopiteľne, všetky definície boli spracované s čo najväčšou starostlivosťou. Ich obsah je výsledkom celého radu diskusií, ktoré im dali konečnú podobu (diskusie o každom termíne prebiehali až kým sa dosiahol medzinárodný konsenzus). Na každom z našich stretnutí sa predložili heslá, ktoré sa mali spracovať a prediskutovať. Tie boli vopred pripravené, najčastejšie mnou. Po prečítaní definície sa stali predmetom výmeny názorov, porovnávania so zodpovedajúcimi termínmi, či prekladmi a hľadaním možných interpretácií v rôznych kultúrnych a jazykových oblastiach. Na konci stretnutia sa všetky spracované definície prepísali, znovu prečítali a prípadne sa ešte upravili. Po návrate do svojich domovov všetci členovia posielali sekretariátu komisie alebo bezprostredne mne svoje nové úvahy, návrhy či vlastné preklady. Na nasledujúcich stretnutiach sa potom upravené texty znovu prečítali a v prípadne potreby sa v nich vykonali opravy. Následne pani Andrée Scufflaire, a po nej pani Stefania Ricci, osobne skontrolovala každý termín a text poslala členom komisie na konečné odsúhlasenie a verifikovanie prekladu.

Ak v danom jazyku žiadny pojem nezodpovedal niektorému z definovaných termínov, hľadalo sa aspoň približné znenie. Ak sa napriek tomu taký sfragistický termín v uvedenom jazyku nenašiel, vyznačilo sa to prázdny miestom za lomítkom. Ak jednému heslu odpovedalo viacero termínov, snažili sme sa uviesť všetky jeho významové odtiene.

Na počiatku našej práce sme zamýšľali preložiť heslá len do tých svetových jazykov, ktoré boli v komisii zastúpené (francúzština, angličtina, nemčina, taliančina, španielčina), no následne sme sa, s cieľom čo najväčšieho rozšírenia Slovníka, rozhodli zahrnúť aj ďalšie jazyky z krajín, ktoré ochraňujú stredoveké listiny s pečatami. V každom prípade, ak to bolo možné, usilovali sme sa uviesť príslušný termín aj v latinskom jazyku.

Náš Slovník je výsledkom medzinárodnej vedeckej spolupráce, predovšetkým archivárov, zameraných na sfragistiku. Jeho príprava trvala dlho a iba nemnoho z prvých spracovateľov mohlo uvidieť výsledok svojej práce. Autorský tím mal však vždy spoločný cieľ a bol vedený úprimným úsilím o priateľskú spoluprácu.

Robert-Henri BAUTIER

PŘEDMLUVA 1990

Mezinárodní sfragistický slovník, publikovaný pod záštitou Mezinárodní archivní rady a péčí generálního ředitelství státních archivů Itálie, je výsledkem dlouhého procesu a plodné mezinárodní spolupráce. Zaceluje mezeru ve vědeckém bádání na poli sfragistiky a stává se pomocníkem pro různé instituce pečující o soubory pečeti. V první řadě to jsou samozřejmě archivy, zejména evropské, neboť ty disponují velmi bohatými sbírkami zpečetěných dokumentů, stejně jako specialisty – sfragistiky zabývajícími se pečetěmi, péčí o ně, jejich restaurováním i katalogizací. Dále to mohou být knihovny, v nichž se také nalézají pečetě, a samozřejmě muzea, vlastníci sbírky typářů a otisků pečeti.

S ohledem na množství funkcí, které pečetí plní, nelze sfragistiku považovat za jedinou disciplínu, jež se jimi zabývá. Pečetí, zvláště pečetí středověké, jsou předmětem zkoumání specialistů z různých vědních oblastí. Pro diplomatiku bude zajisté důležitá hodnověrnost pečetí, stejně jako způsoby jejího připojení k dokumentu. Dějiny umění v nich vidí miniaturní kulturní památku, často mající vysokou uměleckou úroveň, s jasnou chronologií a se zvláštním zřetelem na jejich ikonografickou stránku. Dějiny práva se zabývají právními vlastnostmi pečetí, stejně jako pečetním právem osoby, která jí disponovala. Pro heraldiku, především heraldiku středověkou, představují pečetí základní zdroj pro zkoumání erbů. Jsou rovněž důležitým pramenem pro vojenské dějiny a dějiny zbroje. Proto také práce definující sfragistickou terminologii představuje významný vklad do různých oblastí historických věd. Díky překladu do mnoha jazyků umožňuje rovněž lepší a širší využití sfragistických prací vznikajících v jednotlivých zemích.

Mezinárodní sfragistická komise a geneze Slovníku

V porovnání s jinými odbornými komisemi došlo k vytvoření sfragistické komise poměrně pozdě. V roce 1958 jsem jako generální sekretář *Table ronde des Archives* spolu s Yvesem Metmanem, kustodem sfragistického kabinetu ve francouzském Národním archivu, oslovil tehdejšího generálního ředitele francouzských archivů Charlese Braibanta s nápadem vytvořit speciální komisi v rámci Mezinárodní archivní rady, již byl čestným předsedou. Komise se měla zabývat problematikou ochrany a katalogizace pečeti, různými metodami jejich restaurování a odlévání, stejně jako se měla pokusit o standardizaci inventarizačního a katalogizačního popisu sfragistického materiálu. Na mezinárodní konferenci *Table ronde des Archives*, která se konala ve francouzském Vienne, se Charles Braibant obrátil na pana Leopolda Sandriho, tehdejšího generálního inspektora italských archivů, s prosbou o pomoc v této záležitosti. Ten se začal projektem zabývat a již během následujícího zasedání *Table ronde des Archives*, které se ko-

nalo v červnu 1959 v Lisabonu pod názvem „Archivy ve službách historického bádání“, byly projednány otázky spojené s ustavením komise. Tehdy bylo také rozhodnuto předložit návrh nejprve výkonnému výboru Mezinárodní archivní rady a následně jejímu valnému shromáždění, které se mělo konat v následujícím roce ve Stockholmu. Výsledkem těchto jednání bylo zahájení činnosti sfragistické komise, a to pod vedením Leopolda Sandriho a se sekretářem v osobě Yvese Metmana. Na práci komise se podíleli nejen archiváři, ale také jiní specialisté z oboru sfragistiky, zaměstnaní v muzeích nebo knihovnách. Nejprve se komise věnovala sestavení instrukcí pro ochranu voskových pečeti a bul a současně se pokoušela popularizovat způsoby odlévání a restaurování pečeti vyvinuté v některých archivních laboratořích. Rozhodnuto bylo též o zpracování mezinárodní sfragistické bibliografie (k čemuž ale zatím nedošlo) a publikaci dílčích bibliografií týkajících se sfragistiky. V roce 1963 se mezinárodní sfragistická komise, snažící se vyvíjet svou činnost i vůči vedení archivnictví v těch zemích, které nemají středověké pečeti, zabývala funkcí pečeti a razítek v současné administrativě a s tím spojenými právními otázkami. Autorkou referátu na toto téma byla paní Andrée Scufflaire, věnující se sfragistice v generálním archivu belgického království. Sama se stala novým sekretářem komise, když Yves Metman převzal její předsednictví po demisi Leopolda Sandriho, a nakonec stanula v jejím čele a aktivně řídila práce na přípravě Slovníku.

Od počátku činnosti komise mi záleželo na tom, aby se věnovala problematice sfragistické terminologie a metodice tvorby inventářů sfragistických souborů. Využívaje příležitosti, jakou byla mezinárodní archivní stáž, organizovaná Národním archivem v Paříži, již se zúčastnili specialisté z oblasti archivistiky z různých zemí (prof. Dr. Papritz, ředitel Archivní školy v Marburku, Miguel Bordonau, bývalý generální ředitel španělských archivů, Dr. Carbone ze státního archivu v Římě, Dr. Mensonides z Haagu a další), začal jsem organizovat setkání věnované archivní terminologii, jejichž výsledkem bylo zpracování brožury s názvem „Sto základních pojmů v archivistice“. V roce 1959 se Mezinárodní archivní rada na základě podnětu Dr. H. Hardenberga, tehdejšího ředitele holandských archivů, sama ujala práci na přípravě „Slovníku archivní terminologie“. Ten se ale sfragistikou nijak nezabýval. Také proto jsem se rozhodl v rámci francouzských archivů, ve spolupráci s oddělením historie a filologie Komise pro historické a vědecké práce, jehož jsem byl sekretářem, připravit instrukce pro edice různých typů dokumentů (latinských listin, finanční a správní dokumentace, listů a souborů korespondence), stejně jako pro tvorbu popisů pečeti. Ty poslední byly předloženy mezinárodní sfragistické komisi, která je během setkání v Paříži v roce 1968 ocenila a akceptovala.

V průběhu konání mezinárodního kongresu historických věd ve Vídni v roce 1965 se skupina několika specialistů kolem profesora Fichtenaua (profesoři Battelli, Tessier, Šebánek, Fichtenau a já) rozhodla ustavit v rámci Mezinárodního výboru historických věd mezinárodní komisi pro diplomatiku. Na svém zasedání

v roce 1969 se výkonný výbor ztotožnil s touto iniciativou a předložil ji valnému shromáždění, které na kongresu v Moskvě v roce 1970 schválilo její vytvoření. V roce 1971 během prvního mezinárodního kongresu této komise v Římě bylo rozhodnuto, že mezi nejdůležitější otázky její činnosti bude patřit mezinárodní standardizace zásad edice dokumentů a sestavení mezinárodního slovníku pro diplomatiku, obsahujícího terminologii a překlad každého hesla do různých jazyků. Sfragistika nemohla být diplomatikou pominuta vzhledem k tomu, že pečeť úzce souvisela s ověřováním pravosti středověkých listin. Práce mezinárodní komise pro diplomatiku probíhaly během každoročních konferencí, počínaje setkáním v Barceloně v říjnu 1974. Brzy se ale ukázalo, že je třeba se podělit o úkoly s mezinárodní sfragistickou komisí. V roce 1976 se v Paříži během její konference uskutečnilo jedno společné zasedání s mezinárodní komisí pro diplomatiku, reprezentovanou několika jejími členy (mj. prof. Carlrichard Brühl, Bernard Barbich a já).

Od tohoto okamžiku bylo na každém výročním zasedání mezinárodní sfragistické komise, stejně jako na každé konferenci mezinárodní komise pro diplomatiku, jichž se zúčastnili představitelé z takřka dvaceti zemí, pracováno stejnoměrně na kodifikaci terminologie v obou disciplínách. Obě strany připravily soupisy hesel a rozhodly, že definice termínů budou zpracovány ve francouzském jazyce a následně přeloženy do všech jazyků zastoupených v těchto grémiích, pokud v nich takový pojem existuje. Jestliže by se vyskytl termín specifický pouze pro jednu zemi, mělo to být zohledněno v poznámkách. Ve stejné době mezinárodní paleografická komise započala práci na „Mezinárodním slovníku pro paleografii a kodikologii“, což povzbudilo naději na vytvoření „Mezinárodního slovníku pomocných věd historických“. V roce 1980 vyšel „Mezinárodní slovník pro diplomatiku“, jehož vydání bylo urychleno, aby mohla být práce prezentována na mezinárodním kongresu historických věd v Bukurešti.

V roce 1984 postoupily práce na diplomatickém a sfragistickém slovníku tak daleko, že bylo na mezinárodním sympoziu pro diplomatiku v Zaragoze rozhodnuto zveřejnit „provizorní“ výsledky práce a urychlit tím jejich dokončení včetně překladů. Publikace prof. Angela Canellase Lopeze, ředitele Institutu Ferdinanda Katolického v Zaragoze, byla vydána pod titulem *Folia Caesaraugustana*, 1. *Diplomatica et sigillographica*. *Travaux préliminaires de la Commission internationale de diplomatie et de la Commission internationale de sigillographie pour une normalisation internationale des éditions de documents et un Vocabulaire internationale de la Diplomatie et de la Sigillographie* (Práce připravené mezinárodní komisí pro diplomatiku a mezinárodní sfragistickou komisí s cílem mezinárodní standardizace edicí dokumentů a mezinárodního slovníku diplomatiky a sfragistiky) (Zaragoza 1984, 221 s.) a výrazně ulehčila oběma komisím další práci, která od této doby nabrala na tempu.

Po zasedání ve Stockholmu v roce 1989 bylo možno považovat přípravy na vydání sfragistického slovníku za dokončené. Nová představitelka mezinárodní komise, kterou se po odchodu paní Andrée Scufflaire stala Stefania Ricci Noè, se

začala starat o jeho rychlé vydání. Její činnost v tomto směru se vyznačovala nezvyklou a obdivuhodnou péčí a trpělivostí. Sama zkontrolovala každou zpracovanou definici a každý překlad. Na žádost výkonného výboru Mezinárodní archivní rady dodatečně do Slovníku zařadila termíny v jazycích, které nebyly zastoupeny v přípravných pracích. Jejich zohlednění způsobilo, že dílo se stalo ještě více „mezinárodní“. Proto jí, stejně jako její předchůdkyni paní Andrée Scufflaire, náleží velký dík, neboť obě byly osobně intenzivně s projektem svázány a velkou měrou se zasadily o jeho dokončení. Chceme rovněž vyjádřit svou vděčnost všem, kteří se bezprostředně podíleli na přípravných pracích, účastnili se setkání a sympozií, zaslali texty a podněty. Srdečně děkujeme všem institucím, které organizovaly a hostily naše zasedání a zajišťovaly nám ty nejlepší podmínky pro práci, a zvláštní slova uznání náleží panu prof. Renato Grisповi, generálnímu řediteli italských státních archivů, jehož ochota umožnila vydání našeho Slovníku.

Charakter a obsah Slovníku

Sfragistika je tradičně považována za samostatnou vědní disciplínu, přitom ale existuje řada příbuzných oborů, sloužících jí jako pomocné, ovšem stejně důležité a disponující vlastní terminologií. I pro ně by bylo rovněž třeba připravit speciální terminologické slovníky. Na prvním místě je třeba zmínit diplomatiku. Práce nad naším Slovníkem probíhaly souběžně s přípravou slovníku pro diplomatiku, který by měl být vydán rovněž v nejbližší době.¹ Bude obsahovat některé sfragistické termíny nezbytné pro popis středověkých listin (přivěšených pečeti, přitištěných pečeti, závěsů pečeti atd.). Náš Slovník také využívá několik definicí náležejících do sféry diplomatiky, které byly umístěny do Anexu. Zařazeny jsou v něm rovněž některé pojmy z paleografie, mající umožnit přesný popis pečetní legendy. Pominuty ale byly speciální termíny této disciplíny. Největší výpůjčky, byť rovněž jen velmi omezené, pochází z oblasti ikonografie. Mají zde své místo, poněvadž důkladný popis vyobrazení na pečetí vyžaduje přesnou terminologii. Velmi důležité místo v ikonografii pečeti zaujímá heraldika, poněvadž pečeti jsou často jediným pramenem pro poznání středověkých erbů. Mnoho z nich obsahuje jako hlavní prvek erbovní štít nebo různá heraldická znamení. Bylo však rozhodnuto pominout tuto důležitou a rozsáhlou disciplínu, aby se neprodlužovaly práce na Slovníku a nevstupovalo do oblasti, která má řadu zkušených specialistů a již dávno zpracované terminologické slovníky, mezinárodní i regionální.

Od samého počátku jsme byli rozhodnuti nedávat slovníku podobu abecedního přehledu hesel, ale pojmy řadit tematicky a vytvořit tak publikaci více didaktického charakteru, přibližující se příručce a lépe tak naplňující očekávání komise. S cílem ulehčení práce uživatelům byla práce opatřena sérií abecedních a věcných

¹ Mezinárodní slovník pro diplomatiku byl vydán až v roce 1997. Viz *Vocabulaire International de la Diplomatie*, red. M. Milagros Cárcel Ortí, Valencia 1997 (pozn. redakce).

rejstříků obsahujících všechny definované termíny a jejich překlad do všech jazyků zastoupených ve Slovníku.

Ve Slovníku jsme se zabývali různými aspekty sfragistiky: popisem vnější formy pečeti (bula, vosková pečeť, razítko), jejich diplomatickým charakterem (velká pečeť, sekret, regentská pečeť, protipečeť) i právními (autentická pečeť, znehodnocení a kasace pečeti) a také způsoby pečetění, což představuje jednu z nejdůležitějších částí Slovníku. Samostatnou pozornost jsme věnovali typářům, jejich podobě a materiálu, k nimž doposud žádná terminologie neexistovala. Po objasnění termínů z oblasti formální podoby (pečetní látka, tvar a barva pečeti) nastupuje jeden z nejdůležitějších oddílů, soustřeďující se na vnitřní obsah pečeti a jejich ikonografii. Dále pokračují části zasvěcené paleografii a také terminologii spojené s ochranou, restaurováním a inventarizací. I tyto pojmy byly definovány poprvé.

Každé heslo (označené postupně číslem) bylo vytištěno tučným písmem a opatřeno pokud možno přesnou definicí ve francouzském jazyce. Volba francouzštiny souvisí s genezí celého projektu, o němž jsme se zmínili výše, stejně jako se souběžně prováděnými pracemi na slovnících k jiným pomocným vědám historickým (diplomacie, paleografii a kodikologii). Pokud hesla mají několik významů (např. vlastní činnost a výsledek této činnosti), byly přesné formulace uvedeny v samostatných bodech označených písmeny a, b, c. Jestliže se v definici vyskytuje slovo, které bylo objasněno v jiném hesle, je označeno hvězdičkou a současně se odvolání na definici jiného pojmu označuje jeho číslem a přípoje-nou šípkou.

Pochopitelně všechny definice byly zpracovány s co největší pečlivostí. Jejich obsah je výsledkem řady diskuzí, které jim daly konečnou podobu (práce na nich probíhaly až do okamžiku dosažení mezinárodního konsensu). Dělo se to tím způsobem, že na každém z našich setkání hesla, která měly být zpracována a prodiskutována všemi účastníky, byla předem připravena, nejčastěji mnou, a po přečtení příslušné definice se stala předmětem výměny názorů, srovnávání s odpovídajícími termíny nebo překlady, či hledání možných interpretací v různých kulturních i jazykových oblastech. Na konci setkání byly všechny zpracované definice přepsány, znovu přečteny, případně ještě upraveny. Po návratu do svých domovů všichni členové zaslali sekretariátu komise nebo bezprostředně mně své nové úvahy, návrhy či vlastní překlady. Na následujícím setkání pak byly upravené texty ještě jednou přečteny a v případě potřeby opraveny. Následně paní Andrée Scufflaire, a po ní paní Stefania Ricci, osobně zkontrolovala každý termín a text zaslala členům komise ke konečnému odsouhlasení a verifikaci překladu.

Jestliže v daném jazyce žádný pojem neodpovídal přesně některému z termínů, snažili jsme se najít alespoň přibližné znění. Pokud se přesto takový termín pro sfragistiku v uvedeném jazyce nenalezl, bylo to označeno prázdným místem za lomítkem. Pakliže jednomu heslu odpovídalo více termínů, snažili jsme se uvést všechny nuance.

Na počátku naší práce jsme počítali s překladem hesel do všech světových jazyků zastoupených v komisi (francouzština, angličtina, němčina, italština a španělština), ale následně jsme se s ohledem na účast členů jiných národností a s cílem co největšího rozšíření Slovníku rozhodli pro zahrnutí i dalších jazyků ze zemí, které pečují o středověké listiny s pečetěmi. V každém případě, pokud to bylo možné, jsme se snažili uvádět příslušný termín i v latinském jazyce.

Náš Slovník je třeba považovat za výsledek mezinárodní vědecké kooperace, především archivářů zaměřujících se na sfragistiku. Přestože jeho příprava trvala dlouho, vzhledem k jejímu rozložení v čase a do různých míst, a pouze nemnoho z prvních zpracovatelů mohlo spatřit výsledek své práce, podařilo se sestavit autorský tým, který byl veden společným cílem a upřímnou snahou o přátelskou spolupráci.

Robert-Henri Bautier

PRZEDMOWA 1990

Międzynarodowy Słownik Sfragistyczny opublikowany pod egidą Międzynarodowej Rady Archiwów i dzięki hojności generalnej Dyrekcji Archiwów Państwowych Włoch stanowi świadectwo długotrwałego procesu tworzenia dzieła i długiej, owocnej, międzynarodowej współpracy, o której należy tu wspomnieć. Efekt tych działań wypełnił lukę w sektorze naukowym i konserwatorskim, stając się pomocą dla różnych instytucji posiadających zbiory sfragistyczne. W pierwszym rzędzie, co oczywiste, będą to archiwa, szczególnie europejskie, ponieważ posiadają one bardzo bogate zbiory opieczętowanych dokumentów oraz dysponują specjalistami - sfragistykami zajmującymi się konserwacją, restauracją i katalogowaniem pieczęci. Będą to również biblioteki, w których zbiorach również często znajdują się pieczęcie. Będą to w końcu muzea posiadające kolekcje matryc i odcisków pieczęci.

Ze względu na wielość aspektów funkcjonowania pieczęci, trudno uznać sfragistykę za jedyną dyscyplinę która się nimi zajmuje. Pieczęcie, w szczególności pieczęcie średniowieczne, stanowią obiekt zainteresowania specjalistów wielu różnych dziedzin. Dla dyplomatyki istotna będzie funkcja uwierzytelniająca pieczęci, czy też sposoby jej odciskania. Historia sztuki będzie widziała w nich miniaturowy zabytek kultury, posiadający bardzo często wysoką wartość artystyczną, o łatwej do określenia chronologii, zwracając jednocześnie szczególną uwagę na ich aspekt ikonograficzny. Historia prawa z kolei interesuje się bezpośrednio właściwościami prawnymi pieczęci, jak również zdolnością pieczętną osoby, która dysponowała tym znakiem. Dla heraldyki, przede wszystkim heraldyki średniowiecznej, pieczęcie stanowią podstawowe źródło do poznania herbów. Jest to wreszcie źródło ważne dla dziejów wojskowego stroju i uzbrojenia. Dlatego też praca standaryzująca terminologię sfragistyczną stanowi istotny wkład w różne dziedziny nauk historycznych. Dzięki tłumaczeniu na różne języki, pozwala też ona na lepsze wykorzystanie opracowań powstających w różnych krajach, ale odnoszących się do tego samego typu źródła.

Międzynarodowy Komitet Sfragistyczny i geneza Słownika

W porównaniu do innych towarzystw naukowych, utworzenie Komitetu Sfragistycznego nastąpiło niestety stosunkowo późno. W 1958 r., Yves Metman, kustosz pracowni sfragistycznej we francuskim Archiwum Narodowym oraz ja, pełniąc wówczas funkcję generalnego sekretarza Międzynarodowego Okrągłego Stołu Archiwów, zainteresowaliśmy ówczesnego Dyrektora Generalnego Archiwów Francji, Charlesa Braibanta, pomysłem utworzenia, w ramach Międzynarodowej Rady Archiwów, której ten był honorowym przewodniczącym, specjalnej Komisji. Miałaby ona zająć się problematyką konserwacji i katalogowania pieczę-

ci, różnymi metodami ich restauracji i odlewania oraz podjęłyby próby standaryzacji inwentarzowego i katalogowego opisu materiałów sfragistycznych. Na Międzynarodowej Konferencji Okrągłego Stołu Archiwów, która odbyła się w Wiedniu, we Francji, Charles Braibant zwrócił się do Pana Leopoldo Sandri, ówczesnego generalnego inspektora Archiwów Włoch, z prośbą o pomoc w stworzeniu takiej Komisji. Ten zainteresował się projektem. Już podczas kolejnego okrągłego stołu, który miał miejsce w czerwcu 1959 r. w Lizbonie pod hasłem „Archiwa w służbie badań historycznych”, przedyskutowano kwestię powołania owej Komisji. Wówczas też podjęta została decyzja o przedłożeniu tego projektu najpierw Komitetowi Wykonawczemu Międzynarodowej Rady Archiwów a następnie jej Zgromadzeniu Ogólnemu które miało obradować w kolejnym roku w Sztokholmie. W efekcie tych działań zapadła decyzja o powołaniu Komitetu Sfragistycznego do życia. Od tego momentu rozpoczął on też swoją działalność pod przewodnictwem L. Sandri, a z sekretarzem w osobie Yves Metmana. W pracach Komitetu uczestniczyli nie tylko archiwiści, ale również inni specjaliści w dziedzinie sfragistyki zatrudnieni w muzeach lub bibliotekach. Na pierwszym etapie prac, podjęto próbę ustalenia stanu zachowania pieczęci woskowych i bulli. Próbowano jednocześnie popularyzować sposoby odlewania i restauracji pieczęci stosowane w niektórych laboratoriach archiwalnych. Rozważano też opracowanie międzynarodowej bibliografii sfragistycznej (która niestety nie ujrzała nigdy światła dziennego), a także publikację cząstkowych zestawień bibliograficznych dotyczących sfragistyki. W 1963 r., Międzynarodowy Komitet Sfragistyczny, rozwijając swoje struktury i w porozumieniu z zarządami archiwów w krajach, które nie posiadają pieczęci średniowiecznych, zajął się funkcjonowaniem pieczęci i stempli we współczesnej administracji i kwestiami prawnymi z tym związanymi. Autorką raportu dotyczącego tych zagadnień była Pani Andrée Scufflaire, zajmująca się działem sfragistyki w Generalnym Archiwum Królestwa Belgii. Ona też została kolejnym sekretarzem Komitetu, kiedy Y. Metman objął jego przewodnictwo po dymisji pana L. Sandri, a w końcu sama stanęła na jego czele, aktywnie kierując pracami nad przygotowaniem Słownika.

Od początku działalności Komitetu, zależało mi na tym, żeby podjął on problem standaryzacji terminologii sfragistycznej i kształtu inwentarzy sfragistycznych. Korzystając z okazji, jaką był Międzynarodowy Staż Techniczny Archiwów, organizowany przez Archiwum Narodowe w Paryżu, w którym uczestniczyli specjaliści z zakresu archiwistyki z różnych krajów (prof. dr Papritz, dyrektor Archivschule Marburg; don Miguel Bordonau, były dyrektor generalny Archiwów Hiszpanii; Dr Carbon z Archivo Centrale dello Stato w Rzymie; Dr Mensonides z Hagi), zacząłem organizować spotkania poświęcone terminologii archiwalnej, których owocem było opracowanie multigraficznej broszury pt. „Sto pierwszych pojęć w archiwistyce”. W 1959 r., Międzynarodowa Rada Archiwów, na podstawie raportu dr. H. Hardenberga (ówczesnego dyrektora Archiwów Holandii), podjęła z własnej inicjatywy, prace nad przygotowaniem Leksykonu terminologii archiwalnej (*Lexicon of Archi-*

ve Terminology). Nie zajmowano się w nim jednak wcale sfragistyką. Dlatego też, w ramach archiwów francuskich, we współpracy z Wydziałem Historii i Filologii Komitetu Prac Historycznych i Naukowych, którego byłem sekretarzem, postanowiłem przygotować wskazówki dla publikacji różnych rodzajów dokumentów (dokumentów łacińskojęzycznych, dokumentacji finansowej i administracyjnej, listów i zbiorów korespondencji), oraz dla tworzenia opisów pieczęci. Te ostatnie zostały przedłożone Międzynarodowemu Komitetowi Sfragistycznemu, który podczas spotkania w Paryżu w 1968 r. dokonał ich oceny i akceptacji.

Podczas Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych w Wiedniu, w 1965 r., grupa kilku specjalistów skupiona wokół prof. Fichtenau (profesorowie Battelli, Tessier, Šebanek, Fichtenau i ja) wyraziła wolę powołania w ramach Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych Międzynarodowego Komitetu Dyplomatyki. W czasie zjazdu w 1969 r. Komitet Wykonawczy Kongresu poparł tę inicjatywę oraz przedłożył ją Zgromadzeniu Ogólnemu, które na Kongresie w Moskwie w 1970 r., uchwaliło jego utworzenie. W 1971 r., w Rzymie, podczas pierwszego Międzynarodowego Kongresu tego Komitetu w Rzymie ustalono, że do najważniejszych jego zadań będzie należała międzynarodowa standaryzacja reguł edycji dokumentów i stworzenie Międzynarodowego Słownika Dyplomatyki, ustalającego terminologię i zawierającego tłumaczenia każdego hasła na różne języki. Sfragistyka nie mogła zostać pominięta przez dyplomatykę, a to z tego względu, że pieczęć była powszechnie przyjętym sposobem uwierzytelniania średniowiecznych dokumentów. Prace Międzynarodowego Komitetu Dyplomatyki odbywały się podczas wszystkich dorocznych konferencji roboczych, począwszy od spotkania w Barcelonie w październiku 1974 r. Szybko okazało się, że powinien on jednak podzielić się zadaniami z Międzynarodowym Komitetem Sfragistycznym. W 1976 r. w Paryżu, podczas konferencji Komitetu Sfragistycznego, jedno ze spotkań zorganizowano wspólnie z Międzynarodowym Komitetem Dyplomatyki, reprezentowanym tam przez kilku jego członków (m. in. Prof. Carlricharda Brühla, Bernarda Barbicha i mnie).

Od tego momentu, na każdym dorocznym spotkaniu Międzynarodowego Komitetu Sfragistycznego, jak również na każdej konferencji Międzynarodowego Komitetu Dyplomatyki, w których uczestniczyli przedstawiciele około dwudziestu krajów, pracowano równolegle nad ustaleniem terminologii z zakresu jednej i drugiej dyscypliny. Obie strony przygotowały listy pojęć oraz zdecydowały, że definicje terminów zostaną opracowane w języku francuskim, a następnie przetłumaczone na wszystkie języki reprezentowane w owych gremiach, o ile tylko dany termin w nich funkcjonuje. Natomiast występowanie terminu specyficznego dla jednego kraju miało być specjalnie notowane. Równocześnie Międzynarodowy Komitet Paleografii rozpoczął pracę nad „Międzynarodowym słownikiem paleografii i kodykologii”, co zrodziło nadzieję na publikację „Międzynarodowego słownika nauk pomocniczych historii”. W 1980 r. ukazał się Międzynarodowy Słownik Dyplomatyki. Jego publikacja została przyspieszona po to, aby umożliwić

ocenę pracy na Międzynarodowym Kongresie Nauk Historycznych w Bukareszcie.

W 1984 r., prace nad słownikami dyplomatycznym i sfragistycznym były podobnie zaawansowane. Dlatego też na Międzynarodowym Sympozjum Dyplomatyki w Saragossie zdecydowano się na „próbna” publikację wyników prac, która ułatwiłaby ich ukończenie i przyspieszyłaby postępy w tłumaczeniu. Była to propozycja Pana Prof. Angel Canellas Lopez, przewodniczącego l’Institucion Fernando El Catolico de Saragosse. Materiały te ukazały się w wydawnictwie pod tytułem *Folia Caesaraugustana, 1. Diplomatica et sigillographica. Prace przygotowawcze Międzynarodowej Komisji Dyplomatyki i Międzynarodowej Komisji Sfragistyki w celu międzynarodowego znormalizowania wydań dokumentów i Międzynarodowego Słownika Dyplomatyki i Sfragistyki* (Zaragoza, Publ.nr 964, 1984, 221 stron). Publikacja ta bardzo pomogła obu zespołom ułatwiając dalsze prace, które od tego momentu nabrały tempa.

W 1989 r., po spotkaniu w Sztokholmie, przygotowania do wydania Słownika sfragistycznego można było uznać za zakończone. Nowa przewodnicząca Międzynarodowego Komitetu, którą po odejściu Pani Andrée Scufflaire, została Stefania Ricci Noè, rozpoczęła starania zmierzające do jego szybkiej publikacji. Jej działania cechowały się niezwykłą starannością i cierpliwością, budzącymi szeroki podziw. Sprawdzała ona i oceniała ostatecznie każdą opracowaną definicję i każde tłumaczenie. Na prośbę Komitetu Wykonawczego Międzynarodowej Rady Archiwów, włączyła dodatkowo do Słownika tłumaczenia w językach, które nie były reprezentowane w pracach przygotowawczych. Ich uwzględnienie sprawiło, że opracowanie stało się jeszcze bardziej „międzynarodowe”. Tak jej, jak i jej poprzedniczce, pani Andrée Scufflaire, należą się wyrazy wdzięczności, ponieważ obie one były związane z projektem bardzo osobiście i przywiązywały dużą wagę do pomyślnego ukończenia prac. Chcielibyśmy również wyrazić naszą wdzięczność tym wszystkim, którzy bezpośrednio uczestniczyli w pracach przygotowawczych i w procesach decyzyjnych, brali udział w spotkaniach i sympozjach, przysyłali raporty i opracowania. Ich nazwiska opublikujemy niżej. Gorąco dziękuję wszystkim instytucjom, które organizowały i gościły nasze spotkania, zapewniając nam jak najlepsze warunki pracy, a szczególne słowa uznania chciałbym skierować wobec Pana Prof. Renato Grispo, Generalnego Dyrektora Archiwów Państwowych Włoch, którego przychylność pozwoliła na publikację naszego Słownika.

Charakter i treść Słownika

Tradycyjnie przyjęło się traktować sfragistykę jako odrębną dyscyplinę. Pomijano przy tym inne, pokrewne nauki, służące jej jako pomocnicze, ale będące nie mniej ważne i dysponujące właściwą sobie terminologią. Dla nich konieczne byłoby jednak przygotowanie specjalistycznych słowników. Na pierwszym wśród

nich miejscu postawić trzeba dyplomatykę. Prace nad właściwym dla niej słownikiem były prowadzone równolegle, a Słownik Dyplomatyki ukaże się, jak należy sądzić, prawie w tym samym momencie co Słownik Sfragistyczny¹. Będzie on zawierał także niektóre pojęcia sfragistyczne, niezbędne do opisu dokumentów średniowiecznych (pieczęci przywieszonych, pieczęci przyłożonych, wiązań, itp.). Nasz Słownik z kolei wykorzystuje kilka definicji zaczerpniętych z dyplomatyki, które zostały zamieszczone w aneksie. Zamieszczono w nim także pojęcia z zakresu paleografii co zapewniać ma precyzyjny opis legendy napieczętnej. Unikano jednak zbędnego wchodzenia w szczegóły właściwe tej dyscyplinie. Najważniejsze zapożyczenia, chociaż również uproszczone, pochodzą z dziedziny ikonografii. Zdecydowano się na nie, ponieważ precyzyjny opis elementów wyobrażenia napieczętowanego wymaga możliwie jednoznacznego języka. Bardzo ważne miejsce w ikonografii pieczęci zajmuje heraldyka, gdyż pieczęcie często stanowią jedyne źródło naszej wiedzy na temat średniowiecznych herbów. Wiele z nich zawiera jako główny element tarcze (*ecu aux armes*) lub inne elementy herbów. Pomimo tego zdecydowano się jednak pominąć tę ważną, obszerną i trudną dyscyplinę, aby nie wydłużać niepotrzebnie prac nad Słownikiem, wkraczając przy tym w dziedzinę, mającą tak wielu wybitnych specjalistów i opracowane już osobne pomoce terminologiczne zarówno międzynarodowe, jak i krajowe.

Od początku naszego przedsięwzięcia byliśmy zdecydowani nie nadawać Słownikowi formy alfabetycznego wykazu haseł, ale ułożyć materiał według zagadnień, tworząc publikację o charakterze raczej dydaktycznym, zbliżoną do podręcznika i tym samym odpowiadającą oczekiwaniom Komitetu. W celu ułatwienia lektury czytelnikom, niezależnie jakim językiem będą się posługiwać, praca została zaopatrzona w podwójną serię indeksów alfabetycznych i rzeczowych, zawierających wszystkie definiowane terminy i ich tłumaczenia w każdym języku reprezentowanym w Słowniku.

W pracy tej zajęliśmy się różnymi aspektami sfragistyki: opisem zewnętrznej formy pieczęci (bulla, pieczęć woskowa, stempel), ich właściwościami dyplomatycznymi (pieczęć wielka, pieczęć tajna, pieczęć regencyjna, *contrasigillum*) jak i prawnymi (pieczęć autentyczna, unieważnienie i kasacja pieczęci) a także sposobami pieczętowania, co składa się na jedną z ważniejszych części Słownika. Osobną uwagę poświęciliśmy typariuszom, ich formom i elementom składowym. To zestaw pojęć, które do tej pory nie były opracowane. Po wyjaśnieniu terminów poświęconych zagadnieniom formalnym (materiał, forma oraz barwa pieczęci), następuje jeden z ważniejszych rozdziałów w którym zajmujemy się elementami pieczęci i ich ikonografią. Dalej następują części poświęcone paleografii jak również, terminologii związanej z konserwacją, restauracją i inwentaryzowaniem. I te pojęcia zostały tu zestawione po raz pierwszy.

¹ Międzynarodowy Słownik Dyplomatyki ukazał się w roku 1997. Zob. *Vocabulaire International de la Diplomatie*, pod red. M. Milagros Cárcel Ortí, Valencia 1997 (przypr. red.).

Każde hasło (oznaczone kolejnym numerem), zostało wydrukowane wytłuszczoną czcionką, w języku francuskim i opatrzone możliwie precyzyjną definicją. Wybór języka francuskiego został uwarunkowany genezą całego przedsięwzięcia, o której wzmiankowano wcześniej, jak również, równoległymi pracami nad słownikami innych nauk pomocniczych historii (dyplomatyki, paleografii i kodykologii). Jeśli pewne hasła mają kilka znaczeń (np.: czynność i rezultat tejże czynności), zostały one sformułowane możliwie jasno i umieszczone w osobnych punktach oznaczonych kolejnymi literami: a, b, c. Jeśli w definicji jest użyte słowo, które zostało wyjaśnione w innym hasle, oznaczono je gwiazdką, a w razie odwoływania się do definicji innego pojęcia, znajdującego się wcześniej lub dalej, podany jest jego numer, oznaczony strzałką ->.

Oczywiście wszystkie definicje zostały opracowane z jak największą starannością. Ich treść jest wynikiem wielu dyskusji, które nadały im ostateczny kształt (prace były prowadzone aż do momentu osiągnięcia międzynarodowego konsensusu). Odbywało się to w ten sposób, że na każdej z naszych sesji, hasła, które miały być omawiane, opracowywane i przedyskutowane przez wszystkich uczestników, były uprzednio redagowane, najczęściej przeze mnie samego, a po odczytaniu takiej definicji, stawała się ona przedmiotem wymiany zdań, ważenia odpowiednich terminów oraz tłumaczenia lub poszukiwania możliwych interpretacji w różnych obszarach kulturowych czy językowych. Na koniec spotkania, wszystkie opracowane definicje były przepisywane, odczytywane ponownie i ewentualnie ostatecznie redagowane. Po powrocie do swoich krajów, wszyscy członkowie nadsyłali do sekretariatu Komitetu lub bezpośrednio do mnie swoje uwagi, obserwacje albo propozycje właściwych tłumaczeń. Podczas kolejnej sesji, tak zaadaptowane teksty były jeszcze raz odczytywane i w razie potrzeby poprawiane. Następnie, pani Anrée Scufflaire, a po niej Pani Stefania Ricci, osobiście sprawdzały każdy rozdział, zanim trafił on do członków Komitetu w celu ostatecznego zatwierdzenia lub weryfikacji tłumaczeń.

Jeśli w danym języku, żadne pojęcie nie odpowiadało precyzyjnie jakiemuś terminowi, starano się znaleźć odpowiednik owego terminu lub najbliższe mu określenie. Jeżeli natomiast termin nie był znany sfragistycie danego obszaru językowego, zostało to zaznaczone ukośnikiem lub pustą przestrzenią. Jeśli natomiast okazywało się, że jednemu hasłu odpowiadało kilka terminów, zaznaczano to wraz z ewentualnym wskazaniem różniących je niuansów.

Na początku naszej pracy braliśmy pod uwagę, tłumaczenie haseł na języki ówczesnie reprezentowane w Komitecie jako oficjalne (francuski, angielski, niemiecki, włoski i hiszpański), ale z uwagi na obecność w pracach członków innych narodowości oraz w celu jak największego upowszechnienia Słownika, postanowiliśmy przygotować je w językach krajów, gdzie prowadzone są badania nad średniowiecznym dokumentem. W każdym przypadku, jeżeli tylko była taka możliwość, staraliśmy się podać termin w języku łacińskim.

Niniejszy słownik zasługuje by go za sukces międzynarodowej współ-

pracy naukowej, zrealizowanej głównie przez archiwistów specjalizujących się w sfragistyce. Pomimo tego, że prace trwały długo ze względu na ich rozłożenie w czasie i na różne miejsca, a tylko niewielu pierwszych uczestników mogło ujrzeć rezultat swej pracy, archiwiści ci stworzyli prawdziwy zespół osób, mających ten sam cel i wspólne pragnienie pełnej i przyjacielskiej współpracy.

Robert-Henri BAUTIER

ELŐSZÓ (1990)

A Nemzetközi pecsétteni szótár kiadása egy hosszú időn át tartó, gyümölcsöző nemzetközi együttműködés eredménye. A Nemzetközi Levéltári Tanács védnöksége és az olasz állami levéltárak főigazgatójának támogatása segítette megszületését, miközben a mű elkészítésénél több intézmény tudományos és műszaki együttműködésére is szükség volt. Elsősorban számos olyan (főleg európai) levéltár közreműködése volt nélkülözhetetlen, amelyek pecsétekkel ellátott levéltári dokumentumokat őriznek, és amelyekben olyan műhelyek vannak, ahol a pecsétek konzerválásával, restaurálásával és katalogizálásával (aprólékos leírásával) foglalkoznak. A levéltárak mellett azok a könyvtárak is bekapcsolódtak a munkába, ahol ugyancsak őriznek megpecsételt dokumentumokat, de meg kell említeni azon múzeumok segítségét is, amelyek pecsétnyomókat és pecsétmásolatokat tartalmazó gyűjteményeket őriznek.

A pecsétten nem az egyetlen olyan tudományág, amely a pecsétekkel foglalkozik. Mivel a pecsétek több funkciót teljesítettek és teljesítenek ma is, több tudományág vizsgálja őket.

Az oklevéltan a pecsét hitelességével és felfüggesztésének módjával foglalkozik. A művészettörténet egy miniatűr emlékműnek tekinti a pecsétet, melynek egy konkrét korszakhoz köthető ikonográfiai megjelenítésének alapján magas művészeti értéke van. A jogtörténet a pecsételés jogi oldalával és a pecséttulajdonos pecsétjogával foglalkozik. A címertan – főleg a középkori címertan – számára a pecsétek alapvető adatforrásul szolgálnak. Hasonlóan fontosak a had- és fegyverzettörténet szempontjából. A felsoroltak is sejtetik, hogy jelen munka – vagyis egy egységes pecsétteni szaknyelv, terminológia használatának ajánlása – fontos lehet a történelemtudomány több ágazatában. A mű többnyelvű fordítása feltehetően lehetővé teszi majd a különböző országokban keletkező pecsétteni munkák jobb és szélesebb felhasználását.

A Nemzetközi Pecsétteni Bizottság és a Szótár eredete

A pecsétteni bizottság a Nemzetközi Levéltári Tanács más szakbizottságaihoz viszonyítva meglehetősen későn jött létre. 1958-ban jómagam mint a CITRA főtitkára Yves Metmannal a Francia Nemzeti Levéltár címertani részlegének felügyelőjével, megszólítottuk az akkori Francia Nemzeti Levéltár főigazgatóját, Charles Braibantot, aki a Nemzetközi Levéltári Tanács tiszteletbeli elnöke is volt, hogy létesítsünk ezen nemzetközi szervezeten belül egy szakmai bizottságot, amely a pecsétek megőrzésével, restaurálásukkal, lenyomataik készítésével és leírásukkal foglalkozna és megpróbálná a leírások nyelvezetét egységesíteni.

A CITRA Vienne francia városban megtartott legközelebbi konferenciáján Braibant Charles az olasz levéltárak akkori felügyelőjéhez, Leopoldo Sandrihoz fordult segítségért ebben az ügyben.

Sandri kezdett el a tervvel foglalkozni és már a következő CITRA összejevetelel a „Levéltárak a történelmi kutatás szolgálatában“ című konferencián, amelyre 1959 júniusában Lizabonban került sor, megtárgyalták a bizottság felállításával kapcsolatos alapvető kérdéseket. Ugyanakkor elhatározták, hogy a bizottság felállítása iránti javaslatot előterjesztik a Nemzetközi Levéltári Tanács Végrehajtó Bizottságának, majd ezek után a közgyűlésnek – az utóbbi testület a következő évben Stockholmban ülésezett. Ezen lépések után a pecsétani bizottság megkezdte működését. Első elnöke Leopoldo Sandri, titkára Yves Metmann volt. A bizottság munkájába nemcsak a levéltárosok, hanem a múzeumokban és könyvtárakban dolgozó pecsétani szakértők is bekapcsolódtak. A bizottság először a viaszpecsétek és bullák megóvását célzó utasításokat dolgozta ki, és népszerűsíteni igyekezett a levéltári laboratóriumokban – a pecsétmásolatok készítéséhez és a pecsétek restaurálásához – kifejlesztett új módszereket. Ugyanakkor elhatározták, hogy kidolgozzák a nemzetközi pecsétani bibliográfiát (ami azonban mindmáig nem valósult meg) és részleges pecsétani bibliográfiákat adtak ki. A nemzetközi pecsétani bizottság 1963-ban olyan országokban is tevékenykedett, ahol a levéltárakban nem őriztek középkori pecséteket, és így a korabeli közigazgatás által használt pecsétek és bélyegek funkciójával és használatukkal kapcsolatos jogi kérdésekkel is foglalkozott. A témában szerzett ismereteket Andrée Scufflaire asszony, a Belga Királyság Főlevéltárának pecsétani szakértője foglalta össze. Miután Leopoldo Sandri lemondott a bizottság elnöki tisztségéről, helyébe Yves Metmann került, Andrée Scufflaire lett a bizottság titkára, majd alelnöke és ő vezette a Szótár előkészítésének munkálatait.

A bizottság megalakulásától a pecsétani szaknyelvvél, – terminológiával –, és a pecsétani gyűjtemények repertóriumainak, levéltári leltárainak elkészítési módszertanával, metodikájával foglalkozott, ami számomra nagyon fontos volt. Kihhasználva azt a lehetőséget, amelyet a Párizsban székelő nemzeti levéltár által szervezett nemzetközi levéltári szaktanfolyam nyújt, és amelyen különböző országokból származó szaklevéltárosok vettek részt (Dr. Johannes Papritz professzor a Marburgi levéltári iskola igazgatója; Miguel Bordonau, a spanyol levéltárak volt főigazgatója; Dr. Salvatore Carbone a Rómában székelő Állami Levéltárból, Dr. Menonides Haye Mense Haagából és mások), elkezdtem szervezni a levéltári szaknyelvvél, terminológiával foglalkozó találkozásokat, melyeknek eredményeként megjelent a „Cent premières notions de l’archivistique“ (A levéltártan száz alapkielégzése) című kis könyv. A Nemzetközi Levéltári Tanács 1959-ben, az akkori holland levéltárak főigazgatójának, Dr. Hermann Hardenbergnek a kezdeményezésére elkezdte a „Lexicon of Archive Terminology“ (Levéltári terminológiai szótár) című mű elkészítését. Mivel ez a pecsétannal nem foglalkozott, elhatároztam, hogy a francia levéltárakon belül, együttműködve a Történelmi és Tudományos Munkák Bizottságának történelmi és filológiai csoportjával, amelynek a titkára voltam, módszertani utasításokat készítek a különböző források, dokumentumok (latin oklevelek, pénzügyi és igazgatási dokumentáció, levelek és

levelezés) kiadásához, valamint a pecsétek leírásához is. Az utóbbiakat a Nemzetközi Pecséttani Bizottság elé terjesztettem, amely 1968-ban Párizsban sorra kerülő ülésén elfogadta azokat.

1965-ben a bécsi történelemtudományi kongresszuson a Fichtenau Heinrich professzor körül tömörülő néhány szakértő (Giulio Batelli, Georges Tessier, Jindřich Šebánek professzorok) elhatározta, hogy a Történelemtudományok Nemzetközi Tanácsán belül megalapítja a Nemzetközi Oklevéltani (diplomatikai) Bizottságot. A Történelemtudományok Nemzetközi Tanácsa az 1969-ben sorra kerülő ülésén hozzájárult a nevezett bizottság létrehozásához, és a kezdeményezést előterjesztette a közgyűlésnek, mely 1970-ben a moszkvai kongresszuson el is fogadta a javaslatot. Az 1971-ben Rómában tartott nemzetközi kongresszuson a Nemzetközi Oklevéltani Bizottság határozatba foglalta, hogy működése legfontosabb feladatai közé a forrásközlés alapelveinek szabványosítása, valamint egy többnyelvű oklevéltani szakszótár kiadása tartozik. Az oklevéltani bizottságnak foglalkoznia kellett a pecsétekkel is, mivel a pecsét szorosan összefügg a középkori oklevelek hitelességével. A Nemzetközi Oklevéltani Bizottság munkája az 1974 októberében Barcelónában megrendezett konferenciától kezdve az évente megrendezésre kerülő konferenciákra összpontosult. Hamarosan azonban kiderült, hogy elengedhetetlen a Nemzetközi Pecséttani Bizottsággal való együttműködés. 1976-ban a párizsi konferencián került sor az első közös ülésre, ahol a nemzetközi oklevéltani bizottságot annak néhány tagja (többek között Carlrichard Brühl professzor, Bernard Barbiche és jómagam) képviselte.

Azóta a Nemzetközi Pecséttani Bizottság évente megrendezett ülésein, valamint a Nemzetközi Oklevéltani Bizottság konferenciáin is (ahol csaknem húsz ország képviselője szokott részt venni) mindkét tudományág szaknyelvének, – terminológiájának – kodifikálásán folyt a munka. Mindkét bizottság elkészítette a szakszavak összeírását és elhatározta, hogy a szavak tudományos igényű meghatározása, – definíciója – francia nyelven fog elkészülni, majd minden, a választmányokon képviselt nyelvre le lesz fordítva – amennyiben ilyen szakkifejezés az illető nyelvben előfordul. Ha felmerült olyan szakkifejezés, amely csak egy ország számára volt sajátos, a jegyzetekben erre utalni kellett. Ezen munkálatokkal egyidőben a Nemzetközi Paleográfiai Bizottság is megkezdte a „Nemzetközi paleográfiai és kodikológiai szótár“ elkészítését, ami felkeltette a „Történelemtudományok nemzetközi szótára“ című kiadvány elkészítésének reményét. Az 1980-ban megjelent „Nemzetközi oklevéltani szótár“ kiadását meggyorsította az a tény, hogy a művet a nemzetközi történelemtudományi kongresszuson Bukarestben a szakma elé akarták tárni.

Az oklevéltani és pecséttani szótáron való munkálatok 1984-re már annyira előrehaladtak, hogy a zaragozai nemzetközi oklevéltani szimpóziumon elhatározták, hogy az addig elért munka eredményét „ideiglenes“ formában közreadják, hogy így is meggyorsítsák a szótár befejezését, beleértve a fordításokat is. A Zaragozai Katolikus Ferdinand Intézet igazgatójának Angel Canellas Lopez

professzornak a munkája a *Folia Caesaraugustana sorozatban, 1. Diplomatica et sigillographica. Travaux préliminaires de la Commission internationale de diplomatique et de la Commission internationale de sigillographie pour une normalisation internationale des éditions de documents et un Vocabulaire international de la Diplomatique et de la Sigillographie* cím alatt jelent meg. (Oklevéltan és pecséttan. A Nemzetközi Oklevéltani Bizottság és a Nemzetközi Pecséttani Bizottság által készített munka, amelynek célja a forráskiadás nemzetközi szabványosítása valamint a nemzetközi oklevéltani és pecséttani szótár kiadása) (Zaragoza, publ. No. 964, 1984, 221 oldal). A kiadvány nagyban megkönnyítette és felgyorsította mindkét bizottság munkáját. Az 1989-es stockholmi ülés után a pecséttani szótár kiadásával kapcsolatos munkálatokat befejezetteknek tekinthették. A nemzetközi bizottság új elnökszövege, miután Andrée Scufflaire távozott, Stefania Ricci Noè lett, aki gondoskodott a szótár mielőbbi kiadásáról. Az ő tevékenységét rendkívüli és csodálatra méltó alaposág és türelem jellemezte. Ő ellenőrizte minden meghatározást és minden fordítást. A Nemzetközi Levéltári Tanács Végrehajtó Bizottságának a kérésére utólagosan besorolta a szakszavak, meghatározások fordítását olyan nyelvekre is, amelyek az előmunkálatok során nem voltak képviselve. Ennek eredményeként a mű még inkább „nemzetközivé” vált. Stefania Ricci Noènak és elődjének, Andrée Scufflaire asszonynak is nagy köszönet jár, mivel mindkettőjük hatékonyan munkálkodott a tervezeten és nagy mértékben hozzájárultak a Szótár befejezéséhez. Ugyancsak köszönetünket szeretnénk kifejezni mindazoknak, akik bekapcsolódtak az előmunkálatokba és részt vettek a tanácskozásokon és szimpóziumokon, szakszövegeikkel és ötleteikkel járultak a munkához.

Hálás vagyok minden olyan intézetnek, amely megszervezte üléseinket és vendégül látott bennünket, és így munkánkhoz a legjobb előfeltételeket biztosította. Külön elismerésünket szeretnénk kifejezni Renato Grispo professzornak, az olasz állami levéltárak főigazgatójának, aki lehetővé tette a szótár kiadását.

A szótár jellemzése és tartalma

A pecsétant kezdetektől fogva teljességében kellett értelmezni, miközben figyelni kellett több, a pecsétantához nagyon közel álló, önálló tudományra, leginkább olyanokra, amelyek a pecsétant segédtudományként szolgálják. Tiszteletben kellett tartani azon tényt, hogy ezeknek a tudományágaknak már van saját, régebbi vagy éppen kodifikálódó szaknyelvük, terminológiájuk.

Közülük elsőként az oklevéltant szükséges megemlíteni. A Szótárunkon folyó munkálatokkal egyidőben készült az oklevéltani szótár is, melynek megjelenése a közeljövőben várható.¹ Az oklevéltani szótár tartalmaz pecsétanti fogalmakat is,

¹ A Nemzetközi oklevéltani szótár csak 1997-ben került kiadásra. Lásd: *Vocabulaire International de la Diplomatique*, red. M. Milagros Cárceles Ortí, Valencia 1997 (a szerkesztő megjegyzése).

olyanokat melyek szükségesek a középkori oklevelek leírásánál (függő pecsét, rányomott pecsét stb.). Hasonlóan a mi szótárunk is felhasznál néhány olyan fogalmat, melyek az oklevéltanhoz kötődnek és a Függelékbe közöljük őket. Ugyanitt található néhány, a paleográfiából származó fogalom is, amely a pecsét köriratának a pontos leírását segíti. Szótárunkban azonban ezen tudományág sajátos fogalmaival nem foglalkozik. A legtöbb átvett fogalom (de ugyancsak korlátozott mértékben) az ikonográfiából származik. Azért kaptak helyet, mivel a pecsétábra leírása pontos szaknyelvet igényel. A pecsétikonográfiában nagyon fontos szerepe van a címertannak, mivel a pecsétek a középkori címerek kutatásának gyakran az egyedüli forrásai. Több pecsétábra tartalmazza a címerpajzsot vagy más címertani jelet. Ennek ellenére úgy döntöttünk, hogy ezt a fontos és gazdag tudományágot kihagyjuk, hogy a Szótár előmunkálatait ne késleltessük és ne lépjünk olyan területre, amely egész sor tapasztalt szakértővel rendelkezik, akik már korábban kidolgozták a tudományág nemzetközi és egyes nemzeti szakszótárait.

A Szótáron való munkák megindulásakor elhatároztuk, hogy a Szótár nem ABC sorrendben elhelyezett fogalmak áttekintése lesz, hanem a szavakat és meghatározásokat tárgyi csoportokban, tematikusan soroljuk fel, és így egy olyan kiadványt készítünk, mely inkább oktató, didaktikus jellegű lesz, hasonlóan egy kézikönyvhöz. A mű használatát megkönnyíti a betűrendben készített különböző nyelvű tárgymutató.

A Szótárban a pecséttan különböző jellegével foglalkoztunk. A pecsétek formális jegyeinek leírásával (bulla, viaszpecsét, bélyegző), oklevéltani (nagypecsét, titkospecsét, regens pecsét, ellenpecsét) és jogi jellegükkel (authentikus pecsét, a pecsét megsemmisítése és használatának kiiktatása), valamint a megpecsételés különböző módjaival, ami a Szótár egyik legfontosabb részét képezi. Külön figyelmet szenteltünk a pecsétnyomóknak, azok alakjának és anyagának, ugyanis ezek meghatározásához ezidáig nem léteztek szakkifejezések. A formális leírást elősegítő fogalmak tisztázása után következik a mű egyik legfontosabb része, amely a pecsétek belső tartalmára és ikonográfiájukra összpontosít. Ezután olyan fejezetek következnek, amelyek a pecsétkörirat paleográfiájával (epigráfiájával), illetve a pecsétek megóvásával, restaurálásával és a pecsétteni gyűjtemények leírásával, a hozzájuk készített kutatási segédletek készítésével foglalkoznak. Ezek a fogalmak ugyancsak első alkalommal kerültek meghatározásra.

Minden sorszámmal megjelölt szakkifejezés kövér betűvel van szedve és francia nyelvű értelmezéssel van ellátva. A francia nyelv kiválasztása az egész terv keletkezésével függ össze, amint már fentebb említettük, valamint azzal a ténnyel, hogy több, ugyanazon időben készülő szótár (történelemtudományi, oklevéltani, paleográfiai, kodikológiai) szintén francia nyelven jelent meg. Amennyiben a fogalmaknak több jelentésük van (pl. magát a tevékenységet és a tevékenység eredményét is jelentik), az egyes meghatározások a, b, c betűkkel jelölt önálló pontokban vannak felsorolva. Ha a meghatározás olyan kifejezést tartalmaz, amely más címszó alatt önállóan van definiálva, kis csillaggal jelöltük.

Érthetően, minden meghatározás a legnagyobb gondossággal készült. A leírás szövege egész sor tárgyalásnak az eredménye, ahol az egyes meghatározások végző alakot kaptak (minden meghatározásról addig tárgyaltunk, amíg nem értük el a nemzetközi konszenzust). Minden találkozásunkon előterjesztettük a feldolgozásra és megtárgyalásra szánt szakkifejezéseket és meghatározásukat. Ezeket általában én már előre kidolgoztam. A meghatározás, miután felolvastuk, vita tárgyává vált, mely során összehasonlítottuk más meghatározásokkal, különböző fordításokkal, illetve más kulturális és nyelvi területek magyarázataival. Egyes üléseink végén a megtárgyalt magyarázatokat átírtuk, újból felolvastuk és szükség esetén még javítottuk. A bizottság tagjai hazatérésük után a bizottság titkárságának vagy közvetlenül nekem küldözgették új megfontolásra érdemes gondolataikat és ajánlásait, esetleg saját fordításait. A következő találkozásunkkor a javított szövegeket újból felolvastuk és szükség esetén újból javítottuk. Ezek után Andrée Scufflaire, majd őt követően Stefania Ricci asszony személyesen ellenőrzött minden egyes szakszót és magyarázatot és a szöveget elküldte a bizottság tagjainak végleges jóváhagyás és a fordítás hitelesítése céljából.

Amennyiben valamely nyelvben nem létezett kifejezés a tárgyalt fogalomra, legalább hozzátvetőleges kifejezést kerestünk. Ha ennek ellenére az adott nyelvben nem találtunk megfelelő kifejezést a tört vonal után üres hely jelezte a fogalom hiányát. Ha ugyanazon fogalomnak több kifejezés felelt meg, igyekeztünk a szó jelentésének minden magyarázatát közölni.

Munkánk kezdetén elhatároztuk, hogy a szakkifejezéseket és magyarázatokat lefordítjuk azokra a világnyelvekre, amelyeket a bizottságban képviseltek (francia, angol, német, olasz, spanyol), azonban a munkák előrehaladtával, azon célból, hogy a Szótár minél jobban elterjedhessen, úgy döntöttünk, hogy olyan országok nyelvére is lefordítjuk, amelyekben középkori eredetű pecsétes okleveleket őriznek. Minden esetben, amennyiben az lehetséges volt, igyekeztünk az adott fogalmat latin nyelven is feltüntetni.

Szótárunk egy nemzetközi tudományos együttműködés eredménye, amelybe elsősorban a pecsétáttal foglalkozó levéltárosok kapcsolódtak be. Annak ellenére, hogy a mű különböző térben és időben készült, és a munkálatok hosszú időt vettek igénybe és így a kiadványon munkálkodó első szakemberek közül csak kevesen látták munkájuk gyümölcsét, elmondhatjuk, hogy sikerült olyan szerzői csapatot kialakítani amelyet a közös célok megvalósítása, őszinte igyekezet és baráti együttműködés jellemezett.

Robert-Henri BAUTIER

ODPORÚČANIA NA ZOSTAVOVANIE OPISOV PEČATÍ

VŠEOBECNÉ ODPORÚČANIA

§ 1 Cieľ opisu pečatí

Je potrebné dôsledne rozlišovať medzi **zbežným archívnym opisom** jednej alebo viacerých pečatí, či už pripojených k dokumentu alebo oddelených pečatí, od **odborného sfragistického opisu** pečatí v sfragistických edíciách v pravom slova zmysle.

V prvom prípade ide o vytvorenie samostatného opisu **konkrétneho odtlačku** pečatidla zachovaného v celku, čiastočne, alebo iba v malých zlomkoch.

V druhom prípade musíme vychádzať z **najlepšie zachovaného odtlačku** pečatidla, hoci aj fragmentárneho, a za pomoci iných odtlačkov toho istého typára vytvoríť ideálnu rekonštrukciu matrice typára.

Opis **zachovaných typárií** je predmetom samostatných odporúčaní.

V každej edícii a v každom katalógu, ktorý obsahuje spečatené dokumenty, je potrebné pečate aspoň zbežne opísať.

Nižšie uvádzame návod ako takéto opisy vytvárať. Majú však iba všeobecný charakter a nie sú vyčerpávacím návodom na opis pečatí. Nemožno ich považovať ani za jedinú možnú metodiku, ktorá by bola záväzná pre edície spečatených dokumentov a pečatí.

§ 2 Metódy prezentácie

V diplomatických kódexoch a v katalógoch dokumentov (archívnych pomôckach) možno zostavovať opisy pečatí rôznymi spôsobmi:

Ak ide o jednotlivinu dokument alebo o súbor dokumentov, z ktorých je iba niekoľko spečatených, môže byť opis pečate uvedený v poznámke k regestu dokumentu, a to v súlade s použitou metodikou.

Napr.: Originál, pergamen, pečať zo žltého vosku privesená na dvojitom pergamenovom prúžku (1), (Arch, dép. De l'Aubg, 3H 2120).

V poznámke (1): Pečať Jeana de Chateauvillaina ... (nasleduje podrobný sfragistický opis pečate).

Ak je opis kratší, alebo ak opisujeme viacero pečatí pripojených k tomu istému dokumentu, je z typografických dôvodov vhodné umiestniť sfragistické opisy priamo v texte katalógu za opisom spečateného dokumentu, avšak menším písmom.

Ak edícia obsahuje viacero dokumentov spečatených rovnakým typáriom je účelné sfragistické opisy umiestniť v závere publikácie (v sfragistickej prílohe) a odkazovať na ne v regeste každého dokumentu, spečateného rovnakým typáriom.

V edíciách a katalógoch dokumentov vydávaných jednou kanceláriou je vhodné do úvodu publikácie zaradiť informácie o pečatiach používaných touto kanceláriou a potom sa na ne v texte odvolávať.

Ak sa opisy pečatí vyskytujú v celej publikácii, a to i v poznámkach k editovaným dokumentom, je potrebné odkazy na ne zohľadniť vo vecnom registri (*index rerum*) pod heslo „pečať“. V prípade väčšieho počtu pečatí je vhodné na koniec publikácie zaradiť ich súpis.

§ 3 Súčasti opisu pečate

Opis pečate obsahuje, popri údajoch podľa § 5 (všeobecná rubrika, vlastník a datovanie), tiež tieto údaje:

- a) *vonkajšie znaky*: tvar (§ 6), rozmery (§ 7), hmota (§ 8) a farba (§ 9), spôsob pripojenia a druh úväzu – spojovacieho materiálu (§ 10), stav zachovania (§ 11);
- b) *pole*: typ (§ 12), heraldické prvky (§ 13), štruktúra pozadia pečatného poľa a jeho orámovanie (§ 14);
- c) *legenda*: prepis (§ 15), prípadne rekonštrukcia, typ písma (§ 16) a umiestnenie legendy;
- d) *odkazy*: publikovanie v sfragistických zbierkach (§ 18 – § 19), reprodukcie (§ 20).

Niektoré z týchto údajov sa vzťahujú na typárium (tvar a rozmery, typ a opis poľa matrice, legenda), niektoré sa vzťahujú na konkrétny odtlačok (hmota, farba, spôsob pripojenia k dokumentu, stav zachovania).

Kým pri opise pečate na dokumente pri jeho archívnom spracovaní sa obidve skupiny údajov uvádzajú spolu, pri sfragistickom spracovaní opisu v edícii pečatí je potrebné medzi nimi rozlišovať a uvádzať:

- najskôr údaje spoločné pre všetky odtlačky toho istého typária;
- následne (menšími písmenami) údaje, ktoré sa vzťahujú ku konkrétnemu odtlačku na dokumente, vrátane jeho signatúry.

§ 4 Terminológia

Označenie *bula* je vyhradené pre kovové pečate, najčastejšie olovené, avšak aj zlaté, výnimočne tiež strieborné.

Uzatváracia pečať je pečať malých rozmerov, zvyčajne odtláčaná na list alebo na uzáver veci, aby chránila jej obsah. Mohla však slúžiť aj ako overovací prostriedok.

Signet je osobná pečať malých rozmerov, ktorej matrica je zhotovená z kameňa (spravidla *intaglia*) alebo priamo z kovu pečatného prsteňa, alebo iného šperku.

§ 5 Všeobecná rubrika (vlastník typária a datovanie odtlačku)

Pred samotným opisom pečate sa uvádza súčasnou modernou formou (terminológiou) vlastník typária, fyzická alebo právnická osoba. Ak je to možné, uvedie sa tiež jeho funkcia a spoločenské postavenie.

Uvádza sa aj datovanie spečateného dokumentu. Usilujeme sa tiež stanoviť najstaršie a najmladšie použitie typária, čo je dôležité najmä s ohľadom na možné používanie toho istého typária viacerými generáciami, či po niekoľko storočí. Uvedenie iba dátumu použitia najlepšie zachovaného odtlačku by mohlo viesť k chybným záverom.

VONKAJŠIE ZNAKY

§ 6 Tvar

Najčastejšie tvary pečatí sú: okrúhle, oválne, dvojrohé, ktoré sa skôr označovali ako „gotické“, v stredoveku však ako dvojrohé (*sigillum bicornutum*) a mali podobu hore a dolu zahroteného oválu. Ostatné pečate sú opísané v Slovníku (VI C).

Uvádza sa tiež existencia **goliera pečate**, ktorý vzniká okolo odtlačku typária do vosku a plní ochrannú funkciu.

Je tiež potrebné spomenúť miskovitú pečať a pečať v miske. Najstarší typ, pochádzajúci z 12. storočia má šikmý okraj a na ňom umiestnenú legendu. Mladší typ má podobu misky spravidla z prírodného vosku, ktorá obklopuje odtlačok typária vo vosku inej farby a slúži na jeho ochranu. Starší typ s označuje ako **miskovitá pečať**, mladší typ sa označuje ako **pečať v miske**.

§ 7 Rozmery

Vzhľadom na veľkú nejednotnosť v meraní pečatí, či už vrátane jej goliera, alebo samotného odtlačku matrice, vymedzeného jeho vonkajšou linkou je žiadateľné zjednotiť metodiku merania pečatí takto:

Rozmery sa uvádzajú v milimetroch.

Uvádzajú sa rozmery odtlačku matrice vymedzené jej vonkajšou linkou (odtlačkom neprerušovanej alebo prerušovanej línie ohraničujúcej líc matrice). Následne možno uviesť aj rozmery pečate vrátane jej goliera, alebo vrátane pečatnej misky.

Pri okrúhlych pečatiach sa uvádza ich priemer.

Pri oválnych a dvojrohých pečatiach (prípadne pečatiach iného tvaru) sa uvedie najskôr výška, potom šírka.

Pri fragmentárne zachovaných pečatiach – pokiaľ to zaoblenie fragmentu umožňuje – je potrebné pokúsiť sa o stanovenie pôvodných rozmerov podľa

uvedenej metodiky (pri okrúhlych priemer, pri ostatných najskôr výška potom šírka).

Odhadované rozmery pečate sa uvádzajú v hranatých zátvorkách:

napr.: Dvojrohá pečať [42 x 24 mm]. Pokiaľ zachovaný fragment neumožňuje vierohodný odhad pôvodných rozmerov pečate, uvádzajú sa iba rozmery fragmentu v okrúhlych zátvorkách. napr: fragment okrúhlej pečate (36 x 24 mm).

SPRÍSTUPŇOVANIE SFRAGISTICKÝCH SÚBOROV

§ 26 Usporiadanie opisov pečatí a typárií

Opisy tvoriace katalóg sfragistického súboru sa usporiadajú podľa jednotnej metodiky. Nezáleží pritom či ide o pečate jednej či viacerých zbierok, jedného či viacerých archívov, alebo pečate spojené z jedným miestom, či územím.

Pečate sa spravidla členia na pečate svetské (pečate panovníkov, veľmožov, miest, cechov, súdov, úradov, osôb) a cirkevné (pečate pápežov, arcibiskupov, biskupov, kapitúl, fár, rádov, kláštorov).

V každej z týchto skupín odporúčame použiť abecedné radenie, a v rámci nich chronologicky (vlastníci toho istého panstva, predstavitelia toho istého biskupstva). Aj opisy tej istej fyzickej či právnickej osoby odporúčame radiť chronologicky. Uvedený systém je niekedy kritizovaný vzhľadom na to, že jednotlivé osoby možno v dôsledku vývoja ich kariéry zaradiť do rôznych skupín. Napriek tomu sa nám toto radenie javí ako najlepšie, pravda za predpokladu, že k sfragistickému súpisu existujú príslušné registre.

§ 27 Register a prehľad

Sfragistický katalóg má obsahovať tieto registre a prehľady:

1. register heraldických figúr vyskytujúcich sa v pečatiach;
2. menný a miestny register;
3. vecný register.

§ 28 Úvod ku katalógu pečatí

Každému heraldickému katalógu predchádza úvod, ktorý je autorským dielom editora, mal by sa však venovať týmto hľadiskám:

- sfragistické hľadisko: zachované pečatidlá, druh pečatí, hmota, farba, typológia, legenda, paleografia pečatí a pod.
- diplomatické a právne hľadisko: zavedenie a rozšírenie používania pečatí (vrátane informácií o stratených, o ktorých informujú koroboračné či overovacie formuly, vidimusy), používanie pečatí v kanceláriách a na súdoch, existencia

strážcov typárií, súčasné používanie viacerých pečatí jedným používateľom (velká, tajná, signet, ad causas, výmena pečatí, znehodnotenie pečate, zapožičanie pečate, dámska pečať, spôsoby pečatenia; existencia a používanie proti-pečate; spôsoby pečatenia.

- heraldické hľadisko: typ erbu, erbové figúry, brizúry, klenoty, nosiči erbu.
- umelecké a archeologické hľadisko: zdobenie, súvislosti so zlatníctvom, minciarstvom, sochárstvom, vplyv iných ateliérov, zobrazenie architektúry, odevov, ikonografia atď.

§ 29 Reprodukcia pečatí

Cenné sú najmä fotografie pečatí, ktoré dosiaľ neboli publikované. Vyobrazenia pečatí sú nevyhnutné aj pri edícii (katalógu) archívnych dokumentov, pochádzajúcich z činnosti určitej kancelárie. Publikovanie fotografií pečatí sa odporúča všetkým vydavateľom sfragistických katalógov. Niekedy je z finančných dôvodov potrebné obmedziť sa aspoň na fotografie najvýznamnejších pečatí vo vydávanom súbore. Treba pamätať aj na to, že snímky odliatkov pečatí majú väčšinou lepšiu kvalitu (lepšie reprodukovujú reliéf pečate) než snímky originálov, a to kvôli farbe vosku. V prípade nezreteľnej pečate môže v tomto smere poslúžiť kresba.

Návrh štruktúry formulára na opis pečate, ktorý bol uverejnený v závere tejto kapitoly, bol v našom vydaní vypustený (pozn. redakcie).

DOPORUČENÍ K SESTAVOVÁNÍ POPISU PEČETÍ

OBECNÁ DOPORUČENÍ

§ 1 Cíl sestavování popisu

Je třeba důsledně rozlišovat běžný popis jedné nebo více pečetí připojených k vydávanému dokumentu či volných pečetí od publikace sfragistických sbírek v pravém smyslu slova. V prvním případě jde o vytvoření samostatného popisu konkrétního pečetního otisku, který může být zachován v celosti, částečně nebo jen v malých úlomcích. Ve druhém případě jsme povinni vycházet z nejlépe zachovaného exempláře pečeti, třebas jen fragmentárního, a vytvořit ideální rekonstrukci pečeti.

Popis dochovaných typářů je předmětem samostatných doporučení.

V každé edici a v každém katalogu, který zahrnuje dokumenty s připojenými pečetěmi, je třeba tyto pečeti alespoň zběžně popsat. Níže podáváme instrukce, jak k těmto popisům přistupovat. Je třeba ale vzít v úvahu, že mají jen obecný charakter a nejde o vyčerpávající návod k popisu. Nelze je také považovat za jedinou možnou metodiku závaznou pro ediční práci.

§ 2 Metody prezentace

V diplomatických kodexech i v katalozích dokumentů mohou být popisy pečetí sestavovány různými způsoby.

a) V případě ojedinělých dokumentů nebo souborů obsahujících jen několik zpečetěných dokumentů může mít popis pečeti charakter poznámky, na níž je odkázáno v popisu samotného dokumentu, v souladu s užitou metodikou.

Např.: Originál, pergamen, pečeť ze žlutého vosku přivěšená na pergamenovém proužku.1) (v poznámce) 1) Pečeť Jeana de Chateauvillain.

b) Jestliže má popis omezenou délku, zvláště pokud popisujeme více pečetí, je vhodné umístění jejich popisů přímo u edice dokumentu, k němuž jsou připojeny, za využití menšího typu písma.

c) Pokud edice obsahuje více dokumentů zpečetěných stejným typářem, je účelné popisy otisků umístit v závěru publikace a odkazovat na ně v regestu každého příslušného dokumentu.

d) V edicích a katalozích dokumentů vydávaných jednou kanceláří je vhodné do

úvodu publikace zařadit informace o pečetích užívaných touto kanceláří a na ně se pak odvolávat.

Pokud se popisy pečetí vyskytují v celé publikaci, a to i v poznámkách k vydávaným dokumentům, je třeba odkazy na ně zahrnout do věcného rejstříku (*index rerum*) pod heslo PEČETI. V případě většího počtu popisů pečetí je vhodné na konec publikace zařadit jejich soupis.

§ 3 Součásti popisu

Při popisu pečetí je třeba postupovat, vedle obecných doporučení (§ 5), podle následujícího schématu:

- a) Popis vnějších znaků: tvar (§ 6), rozměry (§ 7), pečetní látka (§ 8), barva otisku (§ 9), způsob připojení k dokumentu a podoba závěsu (§ 10) a stav zachování (§ 11)
- b) Popis pečetního pole: typ (pečetní obraz) (§ 12), heraldické prvky (§ 13), charakteristika pozadí pečetního pole a linek (§ 14)
- c) Popis legendy: její transkripce (§ 15) případně rekonstrukce, charakteristika písma (§ 16), umístění legendy (§ 17)
- d) Odkazy na literaturu (§ 18 – 19), reprodukce (§ 20) a uložení zpečetěného dokumentu (§ 21 – 22)

Některé z těchto znaků se vztahují také k typářům (tvar a rozměr, pečetní pole, legenda), jiné se týkají výlučně otisků (pečetní látka, barva, způsob připojení k dokumentu a podoba závěsu, stav dochování).

Přestože v popise každého otisku je třeba vzít v úvahu všechny výše uvedené znaky, edici sfragistického souboru je možno rozdělit do dvou částí:

- v první se budou nacházet údaje společné pro všechny otisky provedené stejným typářem
- ve druhé budou soustředěny všechny části popisu vztahující se ke konkrétnímu otisku opatřenému vlastním inventárním číslem. Ty mohou být vytištěny menším písmem.

§ 4 Terminologie

Termín *bula* je vyhrazen pouze kovovým otiskům, nejčastěji oloveným. Existují však také buly zlaté, případně stříbrné.

Uzavírací pečeť je pečeť malých rozměrů, někdy i bez obrazu, obvykle otiskovaná na list či předmět, jehož obsah je třeba chránit. Je to pečeť především uzavírací, ale někdy mohla mít i funkci ověřovací.

Signet je osobní pečeť, malých rozměrů, jejíž typář je často vyryt v kameni (např. intaglie) nebo přímo v kovu pečetního prstenu či jiného šperku.

§ 5 Obecné údaje

Popisu pečeti, zvláště pokud je součástí sfragistického souboru, musí předcházet údaje o pečetiteli (fyzické nebo právnické osobě, majiteli typáře) a, pokud je to potřeba, též o jeho funkcích či společenském postavení.

Pokud popisujeme soubor originálních otisků, méně významnou roli bude hrát datace jednotlivého dokumentu opatřeného danou pečetí, oproti stanovení mezních dat užívání příslušného typáře. Ta jsou důležitá vzhledem k tomu, že typář mohl být používán několika pokoleními pečetitelů, třeba i několik století. Analýza pouze jednoho, byť dobře zachovaného exempláře, by mohla vést k mylným úvahám.

POPIS VNĚJŠÍCH ZNAKŮ PEČETI

§ 6 Tvar

Nejčastěji užívanými tvary pečeti jsou: okrouhlý, oválný a špičatěoválný. Posledně jmenovaný tvar se dříve někdy nazýval *gotický*, ve středověku též *dvourohý* (*biscornuta*) a měl podobu dvou, nahoře i dole spojených luků stejného průměru. Ostatní tvary pečeti jsou popsány ve Slovníku (VI C).

Popis si všímá též límce pečeti, který vzniká kolem pečeti při otiskování typáře do vosku a plní ochrannou funkci.

Zmínit je rovněž třeba *miskovitou pečeť*, u níž rozeznáváme dva typy. Nejstarší, pocházející ze 12. století, mají šikmo seříznutý okraj a na něm umístěnou legendu. U mladších jde o miskou, obvykle z přírodního vosku, která obklopuje otisk jiné barvy a slouží k jeho ochraně. Termín *miskovitá pečeť* používáme pro starší typ, mladší označujeme jako *pečeť v misce*.

§ 7 Rozměr

Existuje více způsobů měření pečetního otisku, a to měření celého otisku včetně pečetního límce nebo měření pouze otisku vytvořeného samotným typářem. V tomto druhém případě jsou rozměry totožné s rozměry pečetního pole vymezeného jeho vnější linkou.

Pro sjednocení přístupů k měření velikosti otisků je třeba, pokud možno, znamenávat v milimetrech rozměry jak včetně pečetního límce, tak tvořené vnější linkou, čímž se myslí souvislá či přerušovaná linie ohraničující líc matrice typáře.

U okrouhlých pečeti udáváme jejich průměr.

U pečeti oválných uvádíme nejprve výšku a poté šířku. Totéž platí i pro pečeti špičatěoválné a jiných tvarů.

U pečeti v misce uvádíme nejprve rozměry vlastní pečeti, tedy otisku, a poté případně i voskové misky.

U fragmentárně dochovaných pečeti, pokud zaoblení dochovaného zlomku umožňuje odhad, je třeba se pokusit o stanovení původních rozměrů podle výše uvedené metodiky. Odhadované rozměry uvádíme v hranatých závorkách

Např.: Špičatéoválná pečeť [42 x 42 mm]

Pokud dochovaný fragment neumožňuje věrohodný odhad původních rozměrů, uvádíme pouze rozměry fragmentu v kulatých závorkách.

Např.: Fragment okrouhlé pečeti (36 x 24 mm)

§ 8 Pečetní látka

Je třeba uvádět pečetní látku, v níž byla vytvořena pečeť (vosk, vosk pod papírovým krytem, papír) i bula (olovo, stříbro, zlato). V případě novodobých pečeti je třeba rozlišovat pečeti mokré (v razítkové barvě) a pečeti suché (Slovník VI A č. 11, 17, 18).

§ 9 Barva

Při popisu barvy pečeti je třeba někdy přesně popsat originální, jindy zase aktuální barvu vosku. Zde je nutno postupovat uvážlivě, proto se kloníme k druhému způsobu. Omezíme se na udání převažujícího zabarvení, bez dalších podrobností, např. vosk bílý, žlutý, zelený, červený či hnědý.

Dvoubarevné pečeti je třeba popisovat takto:

„pečeť z červeného vosku v misce z vosku bílého“

„pečeť ze zeleného vosku v misce z vosku červeného“

§ 10 Způsoby připojení pečeti, podoba úvazů, staré způsoby ochrany pečeti

Udáno musí být přesně, zda je pečeť přitištěná nebo přivěšená. Ve druhém případě se vyžaduje přesný popis závěsů pečeti: jednoduchý nebo dvojitý pergamenový proužek, nitě, spletená šňůra, stuha, kožený pásek nebo řemínek a také jejich barvy: přirozené hedvábí zelené, červené, žluté, zeleno-červené apod. Současně je třeba osvětlit, zda se tyto barvy vyskytují v erbu pečetitele. Při popisu barvy závěsu je nezbytné vycházet z jeho podoby v té části, která nebyla zasažena vyblednutím a nacházela se třeba pod plikou.

Pokud se na závěsech vyskytují uzly provedené charakteristickým způsobem, popíšeme jejich tvar. Doporučujeme rovněž zaznamenat podobu otvorů v plíce. Evidovat je třeba též jméno pečetitele, pokud je uvedeno u závěsu nebo přímo na pergamenovém proužku.

Poznamenává se existence otisků signetu nebo pečeti (případně stopy po nich) umístěných na koncích pergamenového proužku (podpečet). Pokud byl pergamenový proužek odstraněn při manipulaci s dokumentem, je třeba to rovněž poznamenat.

Na tomto místě je nutno také zmínit staré způsoby ochrany pečeti: sáčky pergamenové nebo papírové, přišitý papír (někdy použitý několikanásobně), dřevěná pouzdra (obvykle ze zimostrázu nebo z kaštanu), pouzdra kovová (nejčastěji z pocínovaného plechu), zvláště pokud jsou zdobená.

V případech pečeti přitíštěných přes papír, je třeba popsat heraldické prvky nebo ornamenty vyskytující se na okrajích clony.

§ 11 Stav dochování

Je třeba uvádět, zda se pečeť dochovala u dokumentu nebo jen volně a následně popsat její aktuální stav: neporušená, neúplná, fragmentární, poškozená atd. (Slovník č. 279-297)

PEČETNÍ POLE

§ 12 Pečetní obraz (typ pečeti)

Pečetní obraz, který spolu s legendou patří k nejvýznamnějším částím pečeti, je třeba popsat s velkou pečlivostí. S jeho stručnějším popisem vystačíme pouze tehdy, disponujeme-li fotografií pečeti. Rovněž editor souboru dokumentů může podat méně podrobný popis vyobrazení, na rozdíl od autora sfragistického katalogu.

Popis nelze omezit pouze do podoby např. „stojící postava“ nebo „jezdecký typ“, jak to stačilo ještě v dobách Douët d'Arcq (1808-1883), autora prvního formuláře pro popis pečeti a četných inventářů a katalogů pečeti ve francouzských archivech. Dnes je třeba napsat: „biskup držící v pravé ruce kříž a v druhé knihu“ nebo „jezdec s kbelíkovou přilbou, držící v pravé ruce dlouhý meč a v levé štít“.

Při popisu pečetního obrazu, pokud je to možné, nepoužíváme specifickou heraldickou terminologii. Výjimkou je blason heraldických částí obrazu.

Např.: Pečeť Etienna hraběte Auxonne: jezdec do prava, hrncový helm s deskovým klenotem a zesílenou ochranou nosu, profilovaný štít s orlem, kůň s náprsníkem s třísněmi“

Pečeť Ady paní Boissieux-Saint-Marc: Dáma stojící na podstavci, s točenici na hlavě, s vypasovanou sukni, plášť podšitý popeličinou. V pravé ruce drží květ lilie a levou přidržuje sponu pláště“

Pečeť právnické fakulty v Bourges: Dva učenci oblečení do dlouhých sutan, s birety na hlavách, sedící proti sobě a diskutující. Před nimi púlpit s knihou. Dole koruna.

Součástí zbroje a oděvu je nutno popisovat velmi pečlivě. U pečetí pocházejících z konce středověku se složitými obrazy je třeba popsat jednotlivé scény, stejně jako postavy svatých nebo jiných osob umístěných ve vimpercích i nikách lemovaných sloupy. Podle potřeby se popisují podstavce i jiné architektonické prvky.

§ 13 Erby a jiné heraldické prvky

Štít s erbem držžený rytířem na jezdecké pečetí nebo na pečetí erbovní je třeba popsat v souladu s heraldickým blasonem.

Pokud je erb nezřetelný nebo jeho interpretace je obtížná, je možno zůstat u konstatování „erbovní štít“. Je-li erbů více, udáváme počet v pečetním poli viditelných štítů.

Pokud se popis erbovních znamení vyskytuje v připojených poznámkách, je možno na ně pouze odkázat.

Potřebný je popis také jiných heraldických prvků na pečetí: helmy, koňské čabraky, koruny umístěné nad erbovním štítem, štítonoši.

§ 14 Pečetní pole a lemy

Je třeba popisovat výplň pozadí pečetního pole: pole s rozvilinami, mřížované, routované, liliové (Slovník č. 250). Většinou se nepopisuje volné pole, tedy pole bez jakýchkoliv ornamentů.

Nacházejí-li se v poli heraldické prvky nebo jiné motivy (rozety, lilie, koruny, hrady, kříže, malé štítky), je nutno je rovněž zmínit.

Charakterizovat je třeba též lem pečetního pole, např.: „*v trojlistu, zoubkovaný lem zasahující do legendy*“ apod.

LEGENDA

§ 15 Transkripce

Přepis legendy se tiskne velkými písmeny při zachování typu písma i ortografie. Všechny zkratky se rozepisují stejně, jak se to činí v edicích středověkých textů.

Zkratky se rozepisují v kulatých závorkách malými písmeny, kurzívou. Zkratka slova pečeť – sigillum se ponechává v podobě, v jaké se vyskytuje v legendě, např. S.; S'; Sig.; Sigill. atd.

Např.: S. ROB(er)TI DE MO(n)TE B(er)NARDI

Zkratky jmen a názvů je třeba, pokud je to možné a při zachování ostražitosti (zvláště jsou-li psány v hovorovém jazyku), rozepisovat s ohledem na text dokumentu, k němuž byla pečeť připojena.

Písmena chybějící kvůli poškození legendy nebo chybnému otištění typáře se doplňují velkými písmeny v hranatých závorkách. Pokud nelze text rekonstruovat, označí se chybějící písmeny tečkami v hranatých závorkách, přičemž počet teček odpovídá počtu chybějících písmen.

Např.: S. ROB[ERTI] DE MO[NTE] B[...].I.

Pokud je legenda nečitelná nebo silně poškozená, uvede se např. „nečitelná legenda“, „poškozená legenda“, „zničená legenda“.

Při popisu pečeti bez jakékoliv legendy se uvádí, že jde o „beznápisovou pečeť“.

Zasahuje-li legenda do pečetního pole, je umístěna výhradně v něm, nebo se v pečetním poli nachází nějaký nápis, je nutno tuto skutečnost uvést v popisu následujícím způsobem: „v poli heslo PASSAVANT LE MEILLEOR“ nebo „v poli rozmístěna písmena AR / AS“.

Transkripce legendy musí zohlednit křížek označující její začátek a vyznačit jej odpovídajícím grafickým znakem.

Ornamentální dekorace související s legendou (hvězdičky, rozetky, fleurony, palmové ratolesti, větvičky), vyskytující se na jejím počátku nebo konci a plnící také někdy funkci dělicího znaménka, se popisují kurzívou v kulatých závorkách, přičemž jejich popis, případně nahrazený hvězdičkou, se umísťuje na příslušné místo přepisu legendy.

Např.: „+S. WIDONS DE RUPE (*hvězdička*)“ nebo „+S. WIDONS DE RUPE*“

Je třeba rovněž vyznačit jiná dělicí znaménka v legendě, a to pomocí teček, dvojteček či trojteček.

Např.: S.GUILL(el)MI : DE : VILLARI

Pokud je legenda rozložena do několika řádků, konec každého řádku označujeme v přepisu pomlčkou.

Např.: INNO-CENTIUS-.P(a)P(a). III

Doporučujeme se vyhýbat dělení textu při transkripci legendy.

Místa, v nichž části pečetního obrazu zasahují do legendy (např. kopí, helm, části lidských postav nebo zvířat, architektonické prvky), vyznačujeme v transkripci jedním lomítkem /.

Např.: SIGILLUM REGI/NE CONSTANCIE

RI/CHARDUS D(ei) GR(aci)A/ A/ BRINCENSS/EP(iscopu)S

Má-li opis více řádků, počátek druhého i následujících řádků označujeme dvojitým lomítkem //.

Např.: (*hvězdička*)S. KAROLI D(e)I GR(aci)A BURGUNDE LOTHARINGIE BRABANCIE. [etc] HANNONE // HOLANDIE ZEELANDIE [etc]

§ 16 Písmo

Je třeba stručně charakterizovat písmo legendy: kapitála, románská majuskula (kapitála s unciálními prvky), gotická majuskula, gotická minuskula (objevuje se v polovině 14. století), humanistická minuskula (od 16. století).

Popisují se také v legendě se vyskytující ligatury či enklávy, které, podobně jako obrácená či položená písmena (Slovník č. 254-256, 258), mohou přispívat k určení datace vzniku typáře.

§ 17 Umístění legendy

Umístění legendy se popisuje např.: „mezi dvěma linkami“, „mezi dvěma linkami z perlovce“, „mezi dvojitými linkami“ atd., nebo, jako v případě velké pečeti řádu Svatého Ducha, „mezi dvěma linkami, vnitřní linka oddělena od pole kruhem z hvězd“.

ODKAZY

§ 18 Odkazy na katalogy pečeti

Na konci každého popisu je třeba uvést, zda pečeť již byla publikována. Bibliografické odkazy je možno omezit na katalogy nejvýznamnějších sfragistických sbírek, například pečeti z francouzských či britských archivů a muzeí, edice porýnských pečeti atd.

§ 19 Odkazy na sfragistické sbírky

V podrobném popisu se odkazuje též na otisky příslušné pečeti, nacházející se ve větších sfragistických sbírkách.

§ 20 Vyobrazení

Uvádíme starší publikace obsahující reprodukce či vyobrazení příslušné pečeti, které můžeme použít i v naší práci.

§ 21 Citace a informace o dokumentu

Vždy je nutno uvést inventární číslo či signaturu dokumentu či dokumentů, k nimž je příslušná pečeť připojena.

Ke každému sfragistickému popisu je třeba připojit informace o samotném dokumentu a zaznamenat, pokud je to možné, koroborační formuli, vypovídající o připojení pečeti. Při charakteristice dokumentu, na němž se nachází více pečeti, je možno je pouze avizovat a popsat na jiném místě. Při vlastním popisu pečeti pak odkazujeme na informaci o dokumentu, společnou pro více na něm se nacházejících pečeti.

§ 22 Soupis více exemplářů téže pečeti

Ve sfragistickém katalogu je třeba první část popisu pečeti věnovat společným rysům pro všechny otisky provedené jedním typářem (§ 3). Ve druhé části se pak popisují znaky vlastní jednotlivých otiskům, přičemž u každého z nich se udává datace, inventární číslo (signatura) a také stručná informace o dokumentu, s nímž je otisk spojen.

Proto:

- popis pečeti se vytváří na základě nejlépe dochovaného otisku; ostatní exempláře mohou přinášet jen doplňkové informace a jejich popis by měl být jen stručný. Popisy jednotlivých otisků provedených jedním typářem musí být řazeny chronologicky, aby tak bylo vymezeno období jeho užívání.
- v případě, že všechny známé otisky jsou dochovány jen ve fragmentech, popis by se měl pokusit o rekonstrukci původní podoby pečeti, zvláště pokud jde o legendu a rozměry. Je třeba ale na tuto skutečnost upozornit čtenáře. Popisy jednotlivých fragmentů musí být podrobnější, než je tomu u exemplářů pečeti dochované v úplnosti.
- v případě, že se dochovalo velké množství otisků jednoho typáře, bere popis ohled jen na nejlépe dochované exempláře a registruje nejstarší a nejmladší kusy.

PROTIPEČEŤ

§ 23 Popis protipečeti

Protipečeť je třeba popisovat hned po pečeti hlavní, s níž je svázána, a to pod stejným číslem, označeným pouze „bis“, a stejným způsobem. Výjimkou je situace, kdy kontrasigilum vystupuje v roli hlavní pečeti, nebo když se hlavní pečeť nedochovala.

Existuje-li více protipečeti pro jednu hlavní pečeť, popisujeme je v chronologickém pořadí s odpovídajícím označením: *bis*, *ter*, *quater*...

Osobní pečeti nebo signety použité na reverzní straně soudních či úředních pečeti nelze považovat za protipečeti.

TYPÁŘE

§ 24 Součásti popisu typáře

Všechny výše uvedené zásady se vztahují rovněž k popisu typářů, zvláště obecné informace, popis pečetního pole a popis legendy.

V popisu typáře se uvádí materiál, z něhož je proveden (kámen, bronz, mosaz, železo, olovo, stříbro), podoba matrice a rozměry. Je nutno uvést, jde-li o typář pouze hlavní pečeti, nebo je spojen s typářem podpečeti, a dále charakterizovat držadlo (kuželové držadlo, válcové držadlo, pevné nebo sklopné, rukojeť), případně způsob zavěšení (řetízek, kroužek). Popisují se také znaky provedené na hřbetě matrice nebo na držadle (nápisů či ornamentů). Zmiňujeme také následky užívání typáře, jako praskliny, trhliny a jiné.

§ 25 Vazby na otisky

Je třeba zjistit, zda se dochovaly otisky provedené příslušným typářem. Pokud ano, je nutno je porovnat s novodobým otiskem typáře, poněvadž takto lze identifikovat falešné typáře vyrobené v 19. století formou odlitku (z odlitku pečeti). Zjištění zachovaných otisků nám také umožní přesně stanovit období užívání typáře.

ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ SFRAGISTICKÝCH SOUBORŮ

§ 26 Uspořádání popisů

Popisy tvořící katalog sfragistického souboru se sestavují podle jednotné me-

todíky a nezáleží na tom, zda jde o pečeti z jedné (či více) sbírek, nebo pečeti svázané s jedním místem či oblastí.

Pečeti je možno rozdělit na dvě skupiny: světské (panovníků, šlechty, měst, cechů, soudů, úřadů, osobní) a církevní (papeže, arcibiskupů, biskupů, kapitul, far, duchovních a rytířských řádů, klášterů, převorů, špitálů, univerzit).

V každé z těchto skupin doporučujeme použít abecední řazení (samostatně pro šlechtu, města, soudy, úředníky, soukromé osoby, stejně jako pro biskupy a kapituly) a na nižší úrovni chronologicky, leníky téhož léna, představitele téhož biskupství či opatství apod. Pro pečeti stejné fyzické či právnícké osoby doporučujeme rovněž chronologické řazení.

Výše uvedený systém byl někdy kritizován kvůli tomu, že pečeti jedné osoby mohou být zařazeny do různých skupin vzhledem k vývoji její kariéry. Přesto toto věcné řazení se nám jeví jako nejlepší s ohledem na historické bádání. Samozřejmě je lépe, je-li katalog nebo inventář opatřen patřičnými rejstříky.

§ 27 Rejstříky

Každý sfragistický katalog musí mít tři typy rejstříků:

1. Heraldický rejstřík obsahující odkazy na heraldická znamení
2. Abecední rejstřík obsahující názvy osob a míst
3. Věcný rejstřík

§ 28 Úvod

Každému katalogu sfragistické sbírky musí předcházet úvod informující samostatně o každém pečetiteli. Měl by obsahovat následující údaje:

- sfragistické: dochované typáře, podoba pečeti, pečetní látka, barva vosku, typ, legenda a její umístění, paleografie pečeti atd.
- diplomatické a právní: podmínky užívání konkrétní pečeti (včetně nedochovaných pečeti, u nichž je možno využít písemné prameny, jako koroborační formule či vidimusy), pečeti v kancelářích i pečeti soudní, existence strážců pečeti, užívání více pečeti jedním pečetitelem (pečetě: velká, sekretní, signet, ad causas, výměna pečeti, znehodnocení pečeti, zapůjčování pečeti, ženská pečeť, způsoby pečetění; existence a užívání protipečeti; způsoby připojování pečeti a podoba závěsů atd.
- heraldické: podoba erbu, znamení a jeho varianty, klenoty, štítonoši
- umělecké a archeologické: ornamenty, souvislosti s činností rytce, obecné vlivy, zobrazení budov, oděvů apod.

§ 29 Reprodukce pečeti

Fotografie v katalogu budou velmi užitečné zvláště v případě pečeti dosud ne-

publikovaných. Jsou důležité rovněž v edicích dokumentů vyšlých z jedné kanceláře. Publikování fotografií se určitě doporučuje všem vydavatelům sfragistických katalogů. V případě finančních limitů je třeba publikovat alespoň fotografie nejvýznamnějších pečetí ve vydávaném souboru. Je nutno mít na paměti, že snímky odlitků mají mnohdy větší kvalitu (lépe reprodukují reliéf pečeti) než snímky originálů, a to kvůli barvě vosku. V případě nezřetelné pečeti může v tomto směru posloužit kresba.

V závěru této kapitoly otištěný návrh struktury formuláře pro popis pečetí byl v našem vydání vypuštěn (pozn. redakce).

ZALECENIA DOTYCZĄCE OPISU PIECZĘCI

ZAGADNIENIA OGÓLNE

§ 1 Cel sporządzenia opisu

Należy wyraźnie rozróżnić zwykły opis jednej lub wielu pieczęci znajdujących się przy publikowanym dokumencie czy odcisków luźnych, od publikacji kolekcji sfragistycznej w ścisłym tego słowa znaczeniu. W pierwszym wypadku chodzi o utworzenie jednostkowego opisu konkretnego odcisku pieczęci, który może być zachowany w całości, częściowo lub tylko w niewielkich fragmentach. W drugim zaś, powinniśmy odnaleźć jak najlepiej zachowany egzemplarz pieczęci lub, poprzez odciski fragmentaryczne, odtworzyć możliwie wiernie oryginalny wzorzec pieczęci.

Opis oryginalnych typariuszy powinien być przedmiotem oddzielnych zaleceń.

W każdej edycji i we wszystkich katalogach rękopisów, pieczęcie znajdujące się przy dokumentach powinny zostać przynajmniej pobieżnie opisane. Poniżej znajdują się propozycje konstrukcji wszystkich elementów, które mogą być brane pod uwagę w podobnych opisach. Trzeba jednak pamiętać, że mają one charakter bardziej ogólny niż pełna i wyczerpująca nota opisu. Nie należy więc traktować ich jako jedynej właściwej metody edycji przeznaczonych dla wydawców dokumentów

§ 2 Metody prezentacji

W kodeksach dyplomatycznych i w katalogach rękopisów opisy pieczęci mogą być konstruowane na różne sposoby.

- a) W przypadku pojedynczych dokumentów lub zbiorów zawierających małą ilość opieczętowanych dokumentów, opis pieczęci będzie miał formę noty, a odniesienie do niej powinno być umieszczone w formularzu związanym z opisem oryginalnego dokumentu, zgodnie z przyjętą wcześniej metodą.

Np. A. Oryginał na pergaminie, opieczętowany żółtym woskiem na podwójnym pasku pergaminowym, Archiwum departamentu Aube, 3 H 2120 (w nocie)¹ Pieczęć Jean de Chateauvillain.

- b) Jeśli opis ten musi mieć ograniczoną długość, zwłaszcza wtedy, gdy opisujemy kilka pieczęci, ze względów typograficznych byłoby wskazane, zamieszczenie opisów wszystkich pieczęci przy edycji dokumentu, przy którym się one znajdują, drukując je mniejszą czcionką.

- c) Jeśli edycja zawiera pewną liczbę dokumentów opieczetowanych odciskami tego samego tłoka, wskazane byłoby zawrzeć wszystkie opisy w aneksie mieszczącym się na końcu publikacji i odsyłać do nich przy opisie każdego opieczetowanego pisma.
- d) Przy edycjach i katalogach pism pochodzących z jednej kancelarii, należy we wstępie zamieścić informacje na temat pieczęci używanych w tejże kancelarii, do których później wystarczy się odwołać.

Jeśli opisy pieczęci są rozproszone w całej publikacji i występują czy to w postaci wzmianki, czy noty towarzyszącej edycji opieczetowanego dokumentu, należy zebrać je na końcu edycji lub katalogu w indeksie rzeczowym (*index rerum*) pod hasłem PIECZĘCIE,. W wypadku większej ilości opisów pieczęci, warto stworzyć na końcu publikacji ich osobny spis.

§ 3 Elementy opisu

Na opis pieczęci składają się, oprócz ewentualnych (§ 5) informacji ogólnych, następujące elementy:

- a) Opis formalny: forma (§ 6), rozmiar (§.7), materiał (§ 8), kolor odcisku (§ 9), sposób mocowania i rodzaj wiązań (§ 10) oraz stan zachowania (§.11);
- b) Opis pola pieczęci: typu (wzorca pieczęci) (§ 12), elementów heraldycznych (§ 13), charakterystyka tła i linii otokowych (§ 14);
- c) Opis napisów: ich transkrypcja (§ 15) lub w razie konieczności, rekonstrukcja, charakterystyka wyglądu liter (§ 16) i ich rozmieszczenia (§ 17);
- d) Odsyłacze do publikacji (§ 18-19), reprodukcji (§ 20) oraz elementów formularza opieczetowanych dokumentów (§ 21-22).

Niektóre z tych elementów opisu odnoszą się również do właściwości typariusza (forma i rozmiar, wyobrażenie oraz inne elementy umieszczone w polu pieczęci, legenda), pozostałe zaś dotyczą wyłącznie odcisków (materiał, kolor, sposób mocowania pieczęci i charakter wiązań, stan zachowania).

Dlatego też, chociaż w opisie danego odcisku (np. w przypadku edycji rękopisów) uwzględnione powinny być wszystkie te składowe, to edycję kolekcji sfragistycznej należałoby podzielić na dwa poziomy:

- na pierwszym znalazłyby się elementy opisu wspólne dla wszystkich egzemplarzy wykonanych tych samym tłokiem
- na drugim zaś byłyby zgrupowane, wszystkie elementy opisu właściwe dla konkretnego odcisku opatrzonego właściwym mu numerem inwentarzowym. Te powinny być wydrukowane mniejszą czcionką.

§ 4 Terminologia

Pojęcie *bullae* zarezerwowana jest dla odcisków metalowych które wykonywano najczęściej w ołowiu, ale istnieją również bulle złote, rzadko srebrne.

Pieczeń zamykająca (fr. *cachet*) jest to pieczęć małych rozmiarów, najczęściej bez wyobrażenia, zazwyczaj odciskana na piśmie lub jakimkolwiek innym przedmiocie, którego zawartość chciano chronić: jest ona głównie pieczęcią zamknięcia, ale niekiedy mogła służyć jako pieczęć uwierzytelniająca.

Sygnet jest to pieczęć o charakterze osobistym, małych rozmiarów, którego tłem jest oprawiony kamień (zazwyczaj intaglio) lub innego rodzaju relief wygrawerowany bezpośrednio w metalu pierścienia lub biżuterii.

§ 5 Informacje ogólne

Opis pieczęci, szczególnie jeśli znajduje się ona w kolekcji sfragistycznej, powinien zostać poprzedzony informacjami ogólnymi. Będą one zawierać współczesną nazwę dysponenta (osoby fizycznej lub prawnej, właściciela pieczęci) oraz, jeśli istnieje taka potrzeba, jego funkcję lub zajmowane przezeń stanowisko.

Jeśli opisujemy kolekcję oryginalnych odcisków, mniej istotna będzie datacja pojedynczego dokumentu opatrzonego daną pieczęcią, ważniejsze zaś ustalenie chronologii tłoka (skrajnych dat jego użycia). Ta ostatnia informacja jest szczególnie ważna, ponieważ tłok mógł być używany przez kilka pokoleń, a nawet kilka stuleci. Na podstawie datacji jednego tylko, najlepiej zachowanego egzemplarza dokumentu, można by więc wysnuć błędne wnioski.

OPIS FORMALNY

§ 6 Forma

Najczęściej spotykanymi kształtami pieczęci są: *okrągły*, *owalny* i *ostroowalny*. To ostatnie określenie dotyczy pieczęci niegdyś nazywanych *ostrołukowymi* lub *gotyckimi*, a w średniowieczu dwurogimi (*biscornuta*), które mają formę dwóch, połączonych na dole i górze, łuków o takim samym promieniu. Inne kształty pieczęci opisane zostały w Słowniku, w rozdziale VI C.

Opisowi podlega również *kołnierz* (*walek*), powstający podczas wyciskania pieczęci z wosku dookoła tłoka, a który pełni funkcje ochronne.

Odnosić trzeba istnienie *pieczęci z podniesionym otokiem* (*wgłębionej*). Różniamy ich dwa rodzaje. Najstarsze, pochodzące z XII w., mają ukośne ścięty skraj z umieszczoną na nim legendą. W nowszych jest to rodzaj miski, zazwyczaj z naturalnego wosku, która otacza odcisk o innej barwie, służąc jego ochronie.

Termin *pieczęć wgłębiona* rezerwuje się dla starszej odmiany, natomiast nowsze należy określać jako *pieczęć w misce*.

§ 7 Rozmiar

Istnieje duża różnorodność sposobów pomiaru pieczęci stosowanych do tej pory, niezależnie od tego czy dotyczą one zewnętrznych wymiarów masy woskowej wraz z *kołnierzem*, czy jedynie widocznego śladu pozostawionego przez tłok. W drugim przypadku, pomiar może być wykonany na podstawie wszystkich czytelnych śladów tłoka lub dotyczyć przestrzeni ograniczonej linią otokową zewnętrzną.

Dla ujednoczenia metody pomiarów należy, o ile to możliwe, podawać w milimetrach wymiary odcisku tłoka wraz z *kołnierzem*, a w przypadku braku innych wyraźnych śladów *wałka*, wymiary wskazywane przez linie otokowe zewnętrzne. Poprzez otok zewnętrzny rozumieć należy linię ciągłą lub przerywaną, która ogranicza powierzchnię tłoka pokrytą reliefem.

W przypadku pieczęci okrągłych podajemy ich średnicę.

W przypadku pieczęci owalnych podajemy najpierw długość osi pionowej, a następnie poziomej.

W przypadku pieczęci ostroowalnych, podajemy najpierw długość osi pionowej, a następnie poziomej.

W przypadku *pieczęci w misce*, wskazujemy wymiary właściwej pieczęci, czyli odcisku, a następnie, ewentualnie, wymiary miski woskowej.

Odciski fragmentaryczne – jeśli zachowany fragment zawiera jeden z boków odcisku, który pozwala na zmierzenie promienia krzywizny tłoka, należy podjąć próbę rekonstrukcji wymiarów, według podanego wyżej wzoru. Owe odtworzone wymiary podajemy w nawiasie kwadratowym.

Np.: Pieczęć ostroowalna [42x24 mm]

Jeśli zachowany fragment nie pozwala na odtworzenie wymiarów w sposób niebudzący wątpliwości, podajemy jedynie wymiar tego fragmentu w nawiasie okrągłym.

Np.: Nieregularny fragment pieczęci okrągłej (36x24 mm)

§ 8 Materiał

Należy wskazać materiał, w którym wykonany został odcisk pieczęci (wosk, воск pod papierem, papier) i bulle (ołów, srebro, złoto). W przypadku pieczęci współczesnych rozróżnić należy stemple odciskane na mokro (w tuszu) i pieczęcie suche (Słownik VIA i nr 11, 17, 18)

§ 9 Kolor

Określając kolor pieczęci, niekiedy próbuje się precyzyjnie opisać oryginalną, innym zaś razem aktualną barwę wosku. W tej kwestii należy być ostrożnym, stąd też przychyłamy się do drugiej metody. Należy przy tym ograniczyć się do oddania ogólnego zabarwienia, bez zbędnych szczegółów np.: wosk biały, żółty, zielony, czerwony czy brązowy.

Pieczęcie dwubarwne należy opisywać następująco:

„pieczęć z wosku czerwonego w misce z wosku białego”

„pieczęć z wosku zielonego w misce z wosku czerwonego”.

§ 10 Sposób przyłożenia, charakter wiązaadeł, dawne sposoby ochrony pieczęci

Wskazane jest sprecyzowanie czy pieczęć została wyciśnięta, czy przywieszona.

W drugim przypadku, dokładnego opisu wymaga rodzaj wiążadeł: *pojedynczy* lub *podwójny pasek pergaminowy*, *nici*, *sznur pleciony*, *taśma*, *sznurek*, *wstążka*, *pasek skórzany* lub *rzemień* oraz ich barwa: *jedwab naturalny zielony*, *czerwony*, *żółty*, *zielono-czerwony*, itp. Jednocześnie określić trzeba, czy te kolory znajdują odniesienie w heraldyce dysponenta. Opis barwy wiążadeł należy stworzyć w oparciu o tę ich część, która nie była narażona na działanie światła, a znajdowała się np. pod *pliką*.

Jeśli na wiążadłach znajdują się *węzły* związane w charakterystyczny sposób należy opisać ich wygląd. Proponujemy, by zaznaczać również obecność *oczek* na plice.

Odnotować trzeba, zapisanie nazwy dysponenta na bazie wiążadła lub samym pasku pergaminowym.

Notuje się występowanie odcisków sygnatów albo pieczęci (ewentualnie ich ślady) umieszczonych na przedłużeniach podwójnego paska pergaminowego (*subsigilla*). Jeśli pasek pergaminowy został odcięty podczas odczytywania aktu, zaleca się to również zanotować.

W tym miejscu charakteryzuje się również dawne sposoby ochrony pieczęci: saszetki pergaminowe lub papierowe, przyszyty papier (niekiedy używany wielokrotnie), drewniane puszkki (zazwyczaj z bukszpanu lub kasztanowca), puszkki metalowe (najczęściej z blachy cynowanej), zwłaszcza jeśli posiadają zdobienia.

W przypadku pieczęci wyciskanych przez papier, opisać należy elementy heraldyczne lub inne ozdoby mogące znajdować się na kustodii.

§ 11 Stan zachowania

Trzeba określić, czy pieczęć pozostaje przytwierdzona do dokumentu, czy jest luźna, a następnie określić jej aktualny stan zachowania: *nienaruszona*, *szczątkowa*, *fragmentaryczna*, *uszkodzona* (Słownik, nr 279-297).

POLE PIECZĘCI

§ 12 Wyobrażenie napieczątne /typ (wzorzec pieczęci)¹

Wyobrażenie napieczątne, które wraz z legendą stanowi najważniejszą część pieczęci, należy scharakteryzować z jak największą starannością. Bardziej zwięzły jego opis wystarczy jedynie wtedy, kiedy dysponujemy fotografią pieczęci. Także wydawca większego zbioru dokumentów może podać mniej szczegółowy opis wyobrażenia, niż ten, jaki powinien stosować autor katalogu sfragistycznego.

Opisu nie można ograniczać do wyrażenia np.: „osoba stojąca” lub „typ konny”, jak to miało miejsce w czasach Douët d’Arcq’a, autora monumentalnego inwentarza pieczęci Archiwum Narodowego w Paryżu². Dziś należy opisać je raczej: „biskup trzymający w prawej ręce krzyż, w drugiej księgę” lub „jeździec w hełmie stożkowym, trzymający długi miecz w prawej ręce, a tarczę w lewej”.

Przy opisie wyobrażenia napieczątne, o ile jest to możliwe, nie stosujemy terminologii specyficznie heraldycznej. Zamiast *sensetre* używać należy określenia: po prawej stronie, zaś zamiast *dextre*: po lewej stronie. Wyjątek stanowi blazon heraldycznych elementów wyobrażenia (§ 13).

Np.: Pieczęć Etienne, hrabiego Auxonne: „jeździec w prawo; hełm garnczkowy, ze spłaszczonym klejnotem, wzmocnioną częścią nosową, profilowana tarcza z orłem, koń kroczący nosi napierśnik z frędzlami.”

Pieczęć Ady, damy Boissieux-Saint-Marc: „Dama stojąca na postumencie, w toczku na głowie, suknia dopasowana w talii, płaszcz podszyty futrem z popielic. W prawej ręce trzyma kwiat lilii, lewą przytrzymuje zapięcie płaszcza.”

Pieczęć Wydziału Prawa w Bourges: „Dwóch uczonych, ubranych w długie suknie, w biretach na głowi, siedzą naprzeciwko siebie, dyskutując. Przed nimi, pulpit z książką. Pod spodem znajdują się korona.”

Elementy uzbrojenia i odzieży opisywać należy precyzyjnie. W przypadku pieczęci pochodzących z drugiej połowy średniowiecza o złożonych wyobrażeniach scharakteryzować trzeba tworzące je sceny oraz wizerunki świętych lub innych osób umieszczone w wimpergach i niszach flankowanych kolumnienkami. W razie potrzeby opisyje się piedestały i inne elementy architektoniczne.

¹ Międzynarodowy Komitet Sfragistyczny zapowiadał opracowanie osobnych wskazówek dla ikonograficznego opisu pieczęci. Stąd zapewne zaprezentowane w Słowniku uwagi mają charakter ogólny (przyp. red.).

² Louis Claude Douët d’Arcq (1808-1883) francuski archiwista i sfragistyk. Autor uniwersalnej klasyfikacji pieczęci, pierwszej archiwalnej karty opisu sfragistycznego oraz licznych inwentarzy i katalogów pieczęci z francuskich archiwów (przyp. red.).

§ 13 Herby i inne elementy heraldyczne

Tarczę z herbem trzymaną przez rycerza na pieczęci typu konnego lub zajmującą pole pieczęci typu herbowego, należy opisywać zgodnie z zasadami blazonowania³.

Jeżeli herb jest niewyraźny lub interpretacja jego elementów nastęrcza trudności, należy poprzestać na stwierdzeniu „tarcza herbowa”. Jeśli herbów jest więcej, należy wskazać liczbę tarcz widocznych w polu.

W sytuacji, kiedy opis tych samych elementów herbu powtarza się dalszej części noty, wystarczy zaznaczyć to odesłaniem do wcześniejszego opisu.

Wskazany jest opis innych elementów heraldycznych, występujących na pieczęciach, jak: hełmy, końskie czapraki, korony lub tiara umieszczane nad tarczą herbową, pióropusz, trzymacze.

§ 14 Tło pola pieczęci i obramowanie

Należy opisać wypełnienie pola pieczęci: *tło kratkowane, tło siatkowe, tło szachowane, tło wypełnione prostokątami, tło romboidalne, tło plecionkowe, tło punktowe, tło usiane liliami*, itp. (Słownik, nr 250). O ile nie jest to wyjątek, pomija się raczej określenie „tło puste”, to znaczy pozbawione reliefu (jednolite).

Jeśli w polu znajdują się elementy heraldyczne lub inne motywy (fleurony, kwiaty lilii, korony, zamki, krzyże, małe tarcze), powinno się je również opisać.

Charakterystyki wymaga wreszcie obramowanie pola: np. „*w kształcie trójlistnym, ząbkowanym, zachodzącym na legendę*”, itp.

LEGENDA

§ 15 Transkrypcja

Transkrypcja legendy wydrukowana jest wielkimi literami, z zachowaniem pisowni i ortografii.

Wszelkie skróty będą rozwijane w taki sposób, jak to ma miejsce w edycjach średniowiecznych tekstów.

³ Istnieje doskonała międzynarodowa bibliografia heraldyki autorstwa Michela Pastoureau, *Traité d'héraldique*, 1979. Pomocą może służyć również Manuel du blason, D.I. Galbrath, 1942 (wyd. poprawione przez L. Jequer, 1977), czy słownik autorstwa A. de Foras, *Le blason, dictionnaire et remarques*, 1883. Podstawowe informacje zawiera: *Precis d'héraldique*, T. Veyrin –Forrer (Art., style et techniques, 1951).

Abrewiacje rozwiązuje się w nawiasach okrągłych ( ), małymi literami, kursywą. Skrócenie słowa pieczęć – *sigillum* lub *Seel* – zapisuje się w formie, w jakiej występuje w inskrypcji np.: S.; S²; Sig.; *Sigill.*; itp.

S. ROB(er)TI DE MO(n)TE B(er)NARDI

Skrócenia imion i nazw własnych należy, przy zachowaniu ostrożności (szczególnie, jeżeli zostały zapisane w języku potocznym), rozwiązywać, o ile jest to możliwe, w oparciu o tekst dokumentu przy którym znajduje się pieczęć.

Grupy brakujących liter (ubytków tekstu), powstałe na skutek uszkodzenia napisu, lub nieprawidłowego odcisnięcia typariusza, rekonstruuje się wielkimi literami w nawiasach kwadratowych [ ]. Niemożliwe do rekonstrukcji fragmenty tekstu oznacza się kropkami również w kwadratowych nawiasach. Liczba kropek powinna odpowiadać przewidywanej liczbie brakujących liter.

Np.: S. ROB[ERTI] DE MO[NTE] B[...].I.

Jeżeli legenda jest nieczytelna bądź mocno uszkodzona należy to zaznaczyć w jej opisie (np. „legenda nieczytelna”; „legenda uszkodzona”; „legenda zniszczona”).

Opisy pieczęci pozbawionych jakiegokolwiek inskrypcji należy opatrzyć w nagłówku informacją: „pieczęć anepigraficzna”(„anepigraf”; „pieczęć beznapisowa”).

Jeżeli legenda zachodzi na pole pieczęci, została tam umieszczona w całości lub w polu pieczęci znajduje się inskrypcja, należy to wyjaśnić w opisie w następujący sposób: „w polu, dewiza PASSAVANT LE MEILLEOR” lub „w polu, litery AR/AS w ten sposób rozmieszczone”.

Transkrypcja powinna uwzględniać krzyżyk oznaczający początek legendy. Oddaje się go odpowiednim znakiem graficznym.

Elementy dekoracyjne legendy (gwiazdki, rozety, fleurony, gałązki palmowe, wicie) znajdujące się na jej początku lub końcu, pełniące również niekiedy funkcję dywizorów, oddaje się przez opis kursywą w nawiasie okrągłym, umieszczony w odpowiednim miejscu legendy, ewentualnie oznacza gwiazdką.

Np.: „ + S. WIDONS DE RUPE (gwiazdka)” lub „ + S. WIDONS DE RUPE *”

Należy również oddać inne znajdujące się w inskrypcji dywizory, oznaczając je w transkrypcji za pomocą kropek, dwukropków lub trzech kropek.

Np.: S. GUILL(el)MI : DE : VILLARI

Jeżeli legenda rozłożona została w kilku wierszach, w transkrypcji koniec każdego wiersza oznaczamy poziomą kreską:

Np.: INNO-CENTIUS-.P(a)P(a) . III

Należy unikać łamania wyrazów w tekście transkrypcji.

Dokonując transkrypcji, miejsca zachodzenia na legendę elementów wyobrażenia (jak włócznie, hełmy, fragmenty postaci ludzkich bądź zwierzęcych, elementów architektonicznych itp.) przerywających ciąg napisu oznaczamy pojedynczym ukośnikiem /.

Np.: SIGILLUM REGI/NE CONSTANCIE
RI/CHARDUS D(*ei*) GR(*aci*)A/ A/ BRINCENSS/EP(*iscopu*)S

Jeżeli legenda rozłożona jest w dwóch, lub więcej, pierścieniach otaczających pole pieczęci, jak na francuskich wielkich pieczęciach z XV w., początek napisu w drugim i kolejnych pierścieniach oznaczamy dwoma ukośnikami //.

Np.: (*gwiazdka*) S. KAROLI D(*e*)I GR(*aci*)A BURGUNDE LOTHARINGIE BRABANCIE. [etc] HANNONE // HOLLANDIE ZEELANDIE [etc].

§ 16 Wygląd liter

Należy zwięźle scharakteryzować pismo legendy: kapitała monumentalna, kapitała romańska (połączenie kapitały monumentalnej i uncjały), majuskuła gotycka, minuskuła gotycka (pojawiła się w połowie XIV w.), kapitała nowożytna (od XVI w.)

Opisuje się także występujące w legendzie ligatury i enklawy, które, podobnie jak litery odwrócone i leżące (Słownik, nr 254-256, 258), mogą wskazywać na chronologię pieczęci.

§ 17 Rozmieszczenie legendy

W pełnej nocie opisowej należy opisać rozmieszczenie legendy: „*między dwoma otokami*”, „*między dwoma otokami z linii perełkowej*”, „*między otokami z linii podwójnej*”, itp., lub jak na wielkiej pieczęci Zakonu Ducha Świętego: „*między dwoma otokami, otok wewnętrzny oddzielony od pola okręgiem z gwiazd*”.

ODSYŁACZE

§ 18 Relacje z katalogami pieczęci

Na końcu każdego opisu należy wskazać, czy pieczęć była już publikowana w jakimś wcześniejszym wydawnictwie. Zestawienie bibliograficzne należy ograniczyć do katalogów znaczących zbiorów sfragistycznych, na przykład publikacji

pieczęci z francuskich archiwów narodowych lub regionalnych, ze zbiorów British Museum i Public Record Office, edycji pieczęci nadreńskich, katalońskich itp.

W przypadku konieczności podjęcia szczegółowej kwerendy, dla Francji pomocą może służyć praca René GANDILHON – Michel PASTOUREAU, *Bibliografia sfragistyki francuskiej*, Paryż 1982.

§ 19 Relacje z kolekcjami sfragistycznymi

W pełnej nocie opisu warto przywołać odlewy danej pieczęci znajdujące się w większych kolekcjach sfragistycznych.

§ 20 Podobizny

Należy wskazać wcześniejsze publikacje reprodukcji i podobizn danego typu pieczęci, mogących stanowić ilustrację naszej pracy.

§ 21 Numer inwentarzowy i analiza dokumentów

Zawsze należy podawać właściwą sygnaturę dokumentu lub dokumentów, przy których znajduje się pieczęć.

Do każdego opisu sfragistycznego należy dodać informację o samym dokumencie i wskazać, jeśli jest to możliwe, formułę koroboracji, zapowiadającą przyłożenie pieczęci. Charakteryzując dokument, przy którym znajduje się wiele pieczęci, należy je tylko zasygnalizować, opisując w innym miejscu. Natomiast po właściwym opisie każdej z nich, odsyłamy do informacji o dokumencie, wspólnej dla opisów wszystkich znajdujących się przy nim pieczęci.

§ 22 Spis wielu egzemplarzy tej samej pieczęci

W katalogu sfragistycznym, pierwsza część opisu pieczęci powinna zostać poświęcona cechom wspólnym dla odcisków pochodzących z tego samego tłoka (§ 3). Druga natomiast opisywać cechy właściwe konkretnym odciskom, wskazując datację każdego z nich, jego numer inwentarzowy (sygnaturę) a także zawierać lakoniczną informację o dokumencie, z którym jest on związany.

Dłatego:

- opis pieczęci konstruuje się na podstawie najlepiej zachowanego odcisku; pozostałe egzemplarze stanowiąc będą jedynie dodatkowe punkty odniesienia, a ich opis powinien być możliwie zwięzły. Układ kolejnych opisów odcisków pochodzących z jednego typariusza powinien być chronologiczny, co pozwoli na ustalenie okresu używania tłoka.
- w przypadku, kiedy wszystkie dostępne odciski zachowane są w stanie fragmentarycznym, opis powinien być idealnym odtworzeniem pieczęci, zwłaszcza

za jeśli chodzi o legendę i wymiary. Należy jednakże uprzedzić o tym czytelnika. Opisy poszczególnych fragmentów odcisku będą proporcjonalnie bardziej szczegółowe, niż w przypadku egzemplarzy pieczęci zachowanych w całości.

- w przypadku, kiedy przetrwała duża ilość odcisków tego samego tłoka, opis pieczęci należy utworzyć w oparciu o mniejszą ilość egzemplarzy najlepiej zachowanych, zwracając jednocześnie uwagę na najstarsze i najnowsze spośród istniejących.

CONTRASIGILLUM

§ 23 Opis *contrasigillum*

Pieczęć odwrocia powinna być opisana tuż po pieczęci głównej, z którą jest związana, pod tym samym numerem oznaczonym jedynie „*bis*” i według tego samego wzoru. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy *contrasigillum* wystąpiło samo w roli pieczęci głównej, lub gdy pieczęć główna nie zachowała się.

Jeśli istnieje więcej *contrasigillów* dla jednej pieczęci głównej, należy je opisać w porządku chronologicznym nadając im odpowiednio oznaczenia: *bis*, *ter*, *quater*...

Pieczęci prywatnych lub sygnetów użytych na odwrociu pieczęci sądowych czy administracyjnych nie należy traktować jako *contrasigilla*.

TYPARIUSZE

§ 24 Elementy opisu typariusza

Wszystkie omówione wyżej elementy, stosuje się również do opisu tłoków pieczętnych, a zwłaszcza: informacje ogólne, opis pola, opis legendy i odniesienia.

W opisie tłoka określić należy materiał, z którego został on wykonany (*grawerowany kamień, brąz, mosiądz, żelazo, ołów, srebro*) i kształt matrycy oraz wymiary. Trzeba wskazać, czy jest to typariusz tylko pieczęci głównej, czy połączony jest z tłokiem *contrasigillum*, a także scharakteryzować uchwyt (*uchwyt stożkowy, trzonek, stały lub na zawiasie, rączka*) ewentualnie sposób zawieszenia (*łańcuszek, obrączka*), a wreszcie opisać znajdujące się na odwrociu znaki (literowe lub figuralne). Jeżeli występują odnotować trzeba także ślady użytkowania tłoka, takie jak pęknięcia, rysy i inne.

§ 25 Relacje z odciskami

Należy ustalić, czy zachowały się odciski danego tłoka. Jeśli tak, konieczne jest ich staranne porównanie ze współczesnym odciskiem z tego samego typariusza.

Pamiętać przy tym trzeba, że efekt kurczenia się brązu pozwala wykryć fałszywe tłoki wykonane w XIX w. za pomocą odlewania (z odlewów pieczęci). Odnalezienie zachowanych odcisków pozwoli na precyzyjne ustalenie chronologii jego użytkowania.

PREZENTACJA ZBIORÓW SFRAGISTYCZNYCH

§ 26 Układ opisów

Opisy składające się na katalog kolekcji sfragistycznej powinny zostać metodycznie ułożone, niezależnie czy dotyczą pieczęci z danego zbioru (lub kilku zbiorów), czy pieczęci z danego miejsca lub określonego regionu.

Pieczenie można podzielić na dwie grupy nadrzędne: świeckie (władców, lenników, senioratu, miast, cechów, sądów, urzędów, prywatne) i kościelne (papieża, arcybiskupów, biskupów, kapituł, parafii, zakonów, zgromadzeń, przeorów, zakonów rycerskich, szpitali, uniwersytetów i kolegów).

W każdej z tych grup zastosujemy porządek alfabetyczny (szczególnie dla lenników, senioratów, miast, sądów, urzędników, osób prywatnych, a nawet dla biskupów i zgromadzeń), a na niższych poziomach porządek chronologiczny sukcesorów tego samego lenna, dostojników tego samego biskupstwa czy opactwa itp. Dla kolejnych pieczęci tej samej osoby fizycznej lub prawnej stosuje się również porządek chronologiczny.

Powyższy system był niegdyś krytykowany z tego względu, że pieczęcie jednej osoby mogą być sklasyfikowane w różnych miejscach, zależnie od przebiegu jej kariery. Niemniej podział rzeczowy wydaje się najlepszy z punktu widzenia prowadzenia badań historycznych. Tym bardziej, jeśli katalog (inventarz) zostanie zaopatrzony w indeksy.

§ 27 Indeks

Każdy katalog sfragistyczny powinien zawierać trzy indeksy i spisy:

1. Indeks heraldyczny zawierający odnośniki do wzmiankowanych w tekście elementów heraldycznych
2. Indeks alfabetyczny zawierający odnośniki do nazw osób i miejsc
3. Rzeczowy spis treści zawierający informacje o elementach całej pracy.

§ 28 Wstęp

Każdy katalog zbioru sfragistycznego powinien zostać poprzedzony wstępem indywidualnym, właściwym każdego wydawcy. Powinien on jednak omawiać następujące aspekty:

- sfragistyczny: zachowane tłoki, wygląd pieczęci, materiał, kolor wosku, typ, inskrypcje, rozmieszczenie legendy, paleografia pieczęci, itp.
- dyplomatyczny i prawny: warunki używania danej pieczęci (w razie pieczęci nie zachowanych, należy powołać się na źródła pisane jak koroboracje czy widymusy), pieczęci w kancelariach i sądach, działalność strażników pieczęci, używanie wielu pieczęci przez tego samego dysponenta (pieczęcie: wielka, pieczęć sekretna, sygnetowa, *ad causas*, pieczęć ścisła), wymiana pieczęci, unieważnienie pieczęci, użyczenie pieczęci, pieczęć kobieca, akty opieczętowane; pojawienie się i używanie kontrasigillum; sposoby odciskania pieczęci i charakter wiązań, itp.
- heraldyczny: typ herbu, godło i jego warianty (uszczerbienia), trzymacze, klejnoty
- artystyczny i archeologiczny: ornamenty, związki ze sztuką rytowniczą grawerów, mincerzy i rzeźbiarzy, wpływy obce, przedstawienia budynków, ubiorów, itp.

§ 29 Reprodukacja pieczęci

Fotografie pieczęci w naszej pracy będą szczególnie użyteczne, w przypadku pieczęci niepublikowanych.

Będą one niezbędne również przy edycji rękopisów z kolekcji lub zespołów archiwalnych. Publikacje fotografii zaleca się również wszystkim wydawcom katalogów sfragistycznych. W przypadku ograniczeń finansowych, powinno się publikować fotografie przynajmniej najważniejszych pieczęci opisanych w danym zbiorze.

Trzeba pamiętać, że zdjęcia odlewów często są lepszej jakości (lepiej oddają relief pieczęci), niż zdjęcia z oryginałów, a to chociażby ze względu na kolor wosku. W przypadku pieczęci mało czytelnych można posłużyć się rysunkiem.

W zakończeniu tego rozdziału opublikowana propozycja struktury formularza dla opisu pieczęci, została w naszym wydaniu pominięta (przyp. red.).

AJÁNLÁSOK A PECSÉTLÉÍRÁSOK ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK

§ 1 A pecsétleírások célja

A dokumentumhoz rögzített vagy attól külön álló, egy vagy több pecsét általános leírása következetesen megkülönböztetendő a szó szoros értelmében vett pecsétteni gyűjteményekben található pecsétleírásoktól.

Az első esetben egy konkrét, teljesen, részben vagy apró töredékekben fennmaradt pecsétnyomó pecsétlenyomatának önálló leírásáról van szó.

A második esetben a pecsétnyomó legjobban fennmaradt lenyomatából kell kiindulni, mégha az töredékes is, és a pecsét ideális rekonstrukcióját kell létrehozni.

A fennmaradt pecsétnyomók leírását önálló ajánlásként tárgyaljuk majd alább.

Minden kiadványban és katalógusban, amely megpecsételt dokumentumokat tartalmaz, a pecsétekhez legalább általános szinten szükséges leírást készíteni.

A pecsétleírásokhoz ajánlott utasításokat alább adjuk közre. Ezek az ajánlások általános jellegűek és nem teljes útmutatások a pecsétleírásokhoz, ugyancsak nem tarthatjuk őket egyedüli lehetséges módszertannak, amely a pecséteket tartalmazó kiadványok számára kötelező lenne.

§ 2 A bemutatás módszerei

Az oklevéltárakban és dokumentumkatalógusokban a pecsétleírások különböző módokon szerepelhetnek:

a) Ha egy konkrét dokumentumról, vagy olyan dokumentumok-csoportjáról van szó, melyek csak néhány megpecsételt dokumentumot tartalmaznak, a pecsétleírás lehet a dokumentum tartalmát ismertető leírás (regeszta) jegyzetapparátusában, miközben az így közölt pecsétleírás a következő módon történik:

Pl.: Eredeti példány, pergamen, pergamenszalagról függő, természetes színű viaszpecsét (1), következik a dokumentum jelzete.

Jegyzetek: (1) Jean de Chateauvillain pecsétje ... (következik a pecsét aprólékos pecsétteni leírása).

b) Amennyiben a leírás terjedelme korlátozott, vagy ha ugyanazon a dokumentumon található több pecsét leírását közöljük, nyomdászati okokból célszerű a pecsétleírásokat közvetlenül a szövegbe, a dokumentum leírása után elhelyezni, kisebb méretű betűkkel.

c) Amennyiben a kiadvány több olyan dokumentumot tesz közzé, amelyeket ugyanazzal a pecsétnyomóval pecsételtek meg, célszerű a pecsétleírásokat a ki-

advány végére (pecsétteni függelékbe) helyezni, és ezekre a leírásokra hivatkozni az egyes dokumentumok regesztáiban.

- d) Olyan kiadványokban és katalógusokban, amelyek egy kancellária által kiadott dokumentumokat adnak közre, célszerű a kiadvány bevezetőjében közölni a kancellária által használt pecsétekre vonatkozó adatokat, és ezekre hivatkozni a szövegben.

Amennyiben a pecsétleírások az egész kiadványban előfordulnak, beleértve a kiadott dokumentumok jegyzeteit is, a hivatkozásokat a tárgymutatóban (index rerum) a „pecsét“ tárgyszó alá szükséges csoportosítani. Nagyobb számú pecsét esetében célszerű a kiadvány végére összesítést is elhelyezni.

§ 3 A pecsétleírás részei

Az 5. paragrafusban található adatok mellett (általános rovat, pecséttulajdonos, keletkezés) a pecsétleírás a következő adatokat tartalmazza:

- a) *külső jegyek*: a lenyomat formája (6.§), méretei (7.§), anyaga (8.§) és színe (9.§); a felfüggesztés módja és a felfüggesztő kellék jellege (10.§); fennmaradási állapota (11.§);
- b) *pecsétmező*: pecsétábra (12.§), címertani elemek (13.§), háttér felépítése és a pecsétmező kerete (14.§);
- c) *körirat*: átírás (15.§), esetleges rekonstrukció; betűtípus (16.§) és a körirat elhelyezése;
- d) *hivatkozások* a megjelent pecsétteni gyűjteményekre (18 – 19.§), reprodukciók (20.§)

Ezen adatok közül némelyek a pecsétnyomóra (forma és méretek, pecsétábra és a pecsétmező leírása, körirat), mások pedig a konkrét lenyomatra (anyag, szín, a dokumentumhoz való rögzítés módja, fennmaradási állapot) vonatkoznak.

Míg a levéltári feldolgozásnál a dokumentumon található pecsét leírásánál a mindkét csoportba tartozó adatokat együtt adják közzé, a pecsétteni leírásban a pecsétek közzé tételénél ezeket a következő módon szükséges megkülönböztetni:

- először az egy pecsétnyomó minden lenyomatára vonatkozó közös adatokat tesszük közzé;
- ezután következnek (kisebb betűkkel) a konkrét lenyomatra vonatkozó adatok, beleértve a jelzetet is.

§ 4 Terminológia

A *bulla* megnevezés a fémpecsétekre használandó, a leggyakrabban az ólomból, de hasonlóképpen az aranyból és szórványosan az ezüstművelekre is.

A *zárópecsét* kis méretű pecsét, leggyakrabban pecsétkép nélkül, általában le-
vél vagy valamely tárgy lezárására használják, hogy azok tartalmát védje. Használhatták azonban hitelesítési eszközként is.

A *signetum* kis méretű személyi pecsét, mely matricája kőből (általában *intaglio*), vagy közvetlenül a pecsétgyűrű fémjéből, illetve más ékkőből készült.

§ 5 Általános rovat (tulajdonos és keltezés)

A pecsétleírást megelőzően a pecséttulajdonos (magán vagy jogi személy) korunkbeli megnevezését kell megadni. Amennyiben lehetséges fel kell tüntetni a tisztségét és társadalmi állását is.

Ha eredeti lenyomatok csoportjáról van szó, ezenfelül a megpecsételt dokumentum keltezése is közzendő. Ugyancsak kívánatos megállapítani a pecsétnyomó legkorábbi és legutolsó használatát, ami azon okból fontos, hogy megtudjuk: a pecsétnyomót több generáció használta-e, illetve hogy a pecsétnyomót hány évszázadon keresztül használták. A csak legépebben fennmaradt pecsétlenyomat keltezési idejének feltüntetése téves következtetésekre vezethetne.

KÜLSŐ JEGYEK

§ 6 Forma

A pecsétek többnyire: kerek-, ovális- és mandorla alakúak (ez utóbbit korábban „gótikus“-nak, „csúcsívesnek“ a középkorban mandorla alakúnak (*sigillum biscornutum*) nevezték, amely alul és felül hegyes csúcsban végződött). A többi pecsét leírása a Szótárban található (VI C).

Formai szempontból feltüntetendő a pecsét peremének létezése, amely a pecsétnyomó viaszba való lenyomásával keletkezik a lenyomat körül, és védő funkciója van.

Ugyancsak szükséges megemlíteni a „tálba helyezett pecsétek”, úgynevezett cípópecsétek két típusát. A korábbi, a 12. századból származó típusnak a pereme ferde és azon helyezkedik el a körirat. A későbbi típus szintén cipó formájú, de a „tálnak”, mely leginkább természetes színű viaszból készült, itt védő szerepe van, ugyanis körülveszi a más színű viaszból készült pecsétlenyomatot, vagyis a természetes „viasztálba” öntötték az eltérő viaszt, amely a pecsét készítésére szolgált. Ez utóbbit pecsétfészekbe helyezett pecsétnek is nevezzük.

§ 7 Méretek

Tekintettel a pecsétek méreteinek meghatározásánál észlelhető lényeges eltérésekre (ugyanis van, amikor a pecsét méreteibe a pecsét körül található peremet is beszámítják, máskor csak magát a pecsétmező külső vonalával meghatározott lenyomatot mérik), a pecsétek méretei meghatározásának módszerét is szükséges egységesíteni:

A méreteket milliméterekben kell megadni.

Először a pecsétmező külső vonalával meghatározott lenyomat méreteit kell feltüntetni, majd a pecsétperem, esetleg a pecsétfészek méreteit.

A kör alakú pecsételnél a kör átmérőjének a hosszát kell feltüntetni.

Az ovális és mandorla alakú (esetleg más alakú) pecsételnél először a pecsét magasságát, majd a szélességét kell feltüntetni.

A töredékesen fennmaradt pecsételnél - amennyiben azt a töredék gömbölyödése lehetővé teszi - meg kell állapítani az eredeti méreteket a közölt módszertan alapján (a kör alakú pecsételnél az átmérőt, a többi pecsétnél először a magasságot majd a szélességet).

Az így megállapított méretszámokat szögletes zárójelben soroljuk fel:

Pl.: Mandorla alakú pecsét [42 x 24 mm]

Amennyiben a fennmaradt töredék nem teszi lehetővé az egész pecsét eredeti méreteinek megbízható megbecslését, csak magának a töredéknek a méreteit tesszük közzé kerek zárójelben:

Pl.: Pecséttöredék (36 x 24 mm).

§ 8 A pecsételő anyag

A pecsét (viasz, papírfelzet alatti viasz, papír), illetve a bulla (ólom, arany, ezüst) anyagát kell megnevezni. A modern pecsétek esetében különbséget kell tenni a nedves pecsétek, bélyegzőlenyomatok és a száraz pecsétek között (Szótár VI. A, 11, 17, 18 sz.).

§ 9 Szín

A pecsétleírásoknál helyenként előfordul, hogy az eredeti színárnyalat pontos meghatározására törekszik a pecsétleíró, máskor a pecsétleíró a pecsét színét a leírásbeli állapot szerint közli. A második módszert tekintjük helyesnek. Ugyancsak célszerű elkerülni a színárnyalat pontosabb meghatározását, és a viasz színét csak az alapszín szerint kell szabványosan feltüntetni, a természetes színű, fehér, zöld, vörös, fekete vagy barna kifejezések használatával.

A kétszínű pecséteket a következőképpen ajánljuk leírni:

- vörös viaszpecsét fehér viaszfészekben
- zöld viaszpecsét vörös viaszfészekben

§ 10 A pecsét felfüggesztésének változatai, a pecsét óvásának eredeti módja

A pecsét leírásánál fel kell tüntetni, hogy miképpen erősítették azt a dokumentumra, avagy a dokumentumhoz, vagyis meg kell adni, hogy rányomott vagy függő pecsétről van-e szó.

Az utóbbinál pontos meghatározást igényel a pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék is: egyszerű vagy kettős pergamenfarok (cauda simplex, cauda duplex), bőrszíz, len- avagy kenderzsinór, esetleg fonalak. Ugyancsak fel kell tüntetni a felsorolt kellékek színét: természetes színű pergamencsík, zöld-, vörös-, sárga-, zöld-vörös színű selyem stb. Azt is meg kell határozni, hogy a selyemzsinór avagy fonalsodrat, fonál színei azonosak-e a pecséttulajdonos címertani színeivel. A színek leírásánál célszerű a zsinór, fonalsodrat avagy fonalak azon részeit alapul venni, amelyek elsősorban a plica alatt helyezkednek el, és védve voltak a fénytől, vagyis kevésbé fakultak ki.

Le kell írni a pecsét felfüggesztésére szolgáló kelléken található csomókat is, főleg akkor, ha azok szokatlan alakúak. A leírás része a plikaturán található nyílások alakja is.

Fel kell tüntetni a leírásnál a pecsételő személy nevét is, amennyiben az fel volt jegyezve a pergamenfarokra (cauda simplex vagy duplex), esetleg annak közelében.

Szükséges feltüntetni, ha a pergamenfarok végein signetum vagy „(al)pecsétlenyomat” (subsigillum) van. A pergamenfarokkal való manipulációra figyelmeztető nyomokat szintén meg kell említeni a pecsét leírásánál.

Ugyancsak fel kell jegyezni a pecsét megóvására használt eredeti kellékeket: pergamenből vagy papírból készült védőzacskókat, varrott védőlapokat, fából készült tokokat (általában puszpáng-fából vagy gesztenyefából), fémtokokat (leggyakrabban pléhből), némelyek tartalmazhatnak díszítést is.

A papírra nyomott pecsétéknél a papírfelzet szélein található címertani elemeket, vagy ornamentikus díszítéseket is meg kell említeni.

§ 11 Fennmaradási állapot

A pecsét leírásánál fel kell tüntetni, hogy a pecsét a dokumentumhoz rögzítve, avagy attól elválasztva maradt-e fenn, és ugyancsak szükséges feljegyezni a pecsétnek a leírás idején megállapítható állapotát, vagyis, hogy a lenyomat: ép, tördött, töredékes, megrongált stb. (Szótár 279-297. sz.)

A PECSÉTMEZŐ

§ 12 Pecsétábra pecsét típus

A pecsétábra és a körirat a pecsét legfontosabb része, ezért csak nagyon gondosan kerülhet megfogalmazásra. Kevésbé aprólékos leírást csak abban az esetben készíthetünk, ha a pecsét fényképe megtalálható a leírás mellett. Egy dokumentumgyűjteményt kiadó szerkesztő készíthet kevésbé pontosított pecsétleírást, de egy pecsét-tani katalógus szerzője így már nem járhat el.

A pecsétleírásnál nem szabad túlságosan általános fogalmakat használni,

mint pl. „álló alak“ vagy „lovagtípus“, hiszen ez a pecsétleírási mód bevett szokás volt Louis Claude Douët d'Arcq (1808-1883) francia levéltáros és szfragisztikus korában (aki szerzője volt az első pecsétleírásra szolgáló előírásnak, valamint a Párizsban található Nemzeti Levéltár monumentális pecsétgyűjteményről készült leltárnak), azonban ma a pecsétleírásnál a pontos fogalmazás a leglényegesebb: „püspök, jobb kezében kereszttel, bal kezében könyvvel“, avagy „lovag csöbörsisakkal, jobb kezében hosszú palossal, bal kezében pajzssal“.

A pecsétmezőben található nem heraldikus elemek leírásánál kerüljük a címertani terminológia használatát, mivel ez kizárólag heraldikai elemek leírására szolgál.

Pl.: Etienne, D'Auxonne gróf, pecsétje: „Lovag jobbra fordulva; csuporsisak sisakdíszel; pajzs sassal; a ló lépkedő helyzetben, lótarakó díszrojtokkal“.

Ade, Saint-Marc d'Boisleux-i úrnő pecsétje: „piedesztálon álló hölgy, hosszított fejfedővel; ruhája derékban összehúзва, köntöse mokusprémmel bélelve, jobb kezében liliomot tart, bal kezével köpenye csatját fogja“.

A bourges-i jogi kar pecsétje: „Két egymással szemben ülő és disputáló tudós hosszú palástban, fejükön négyszögletes talársapkával, előttük pulpitusra helyezett könyv, fölöttük korona“.

Az öltözet egyes elemeit minél pontosabban kell leírni. Ugyancsak pontos leírást kell készíteni a középkor végéről származó pecsétekről is, ezek gyakran bonyolult, egymás fölé helyezett jeleneteket, vagy oszlopokkal szegélyezett „nikákba, vimpergába“ helyezett szenteket, esetleg más alakokat ábrázolnak. Szükség szerint a piedesztál és más architektonikus elemek is leírhatók.

§ 13 A címerek és egyéb heraldikai elemek

Az olyan címer, amelyet lovag tart egy lovagtípusú pecséten, avagy az a címer, amely a címerespecsétben található, a címerleírás szabályainak értelmében kerül leírásra. (ajánlott irodalom: Pastoureau Michel, *Traité d'Héraldique*. 1979).

Amennyiben a címer elmosódott vagy értelmezése nagyon bonyolult, jelölhető „címeres-pajzs“ meghatározással; amennyiben a pecsétben több címer van, ezek számát is meg kell adni.

Ha ugyanaz a címer több pecséten található, aprólékosabb leírása csak az első pecsétnél szükséges, míg a többi pecsétnél a korábbi leírásra kell utalni.

A pecséten található egyéb heraldikai elemeket is fel kell sorolni: sisakok, lótarakók, pajzsfeletti részek, sisakdíszek, pajzstartók, stb.

§ 14 A pecsétmező hátere és szegélye

A pecsétmező háterének díszítését a „levéldíszmintás“, „hálós“, „rutázott“, „sakktablás“, „liliommintás“, stb. kifejezésekkel kell megadni (Szótár 250 sz.). A díszítetlen, vagyis ornamentális díszek nélküli háteret nem szükséges feltüntetni.

A pecsétmező háttérébe helyezett apró (heraldikai) elemek is felsorolandók (apró rózsák, liliomok, koronák, tornyok, keresztek, címkék, ...)

A pecsétmező,- és az azt meghatározó szegély alakja is megemlítendő: pl. „a köriratba benyúló, három félkör ívű fogazott szegéllyel határolt pecsétmező“- , stb.

KÖRIRAT

§ 15 Átírás

A köriratot nagybetűkkel, a helyesírási eltérések megőrzésével kell átírni.

A középkori szövegek kiadásánál alkalmazott szabályokhoz hasonlóan minden rövidítést fel kell oldani. A rövidítéseket kerek zárójelek között oldjuk fel, és kis- és dőlt betűkkel írjuk. A Sigillum szót jelző rövidítés olyan formában marad meg, mint ahogy a köriratban van: pl.: S., S´, Sig., Sigill., stb.

S. ROB(er)TI DE MO(n)TE B(er)NARDI.

A személy- és helynevek rövidítéseinek feloldásánál nagyon óvatosan járunk el, főleg ha köznyelven vannak bejegyezve. Ilyen esetben figyelembe kell venni annak a dokumentumnak a szövegét is, amelyhez a pecsét tartozik.

Azokat a betűket, amelyek a pecsét épségének megsértése miatt, vagy a nem teljes lenyomat miatt hiányoznak, szögletes zárójelekben, nagybetűkkel tüntetjük fel. Amennyiben a hiányzó szöveg rekonstruálása nem lehetséges, szögletes zárójelekben a betűket pontokkal jelöljük ki, miközben a pontok száma a hiányzó betűk számának felel meg.

S. ROB[ERTI] DE MO[NTE] B[...] I.

Ha a pecsét állapota nem teszi lehetővé a körirat elolvasását, ajánlatos az: „olvashatatlan körirat“, „megrongált körirat“ vagy „megsemmisült körirat“ kifejezést használni.

A körirat nélküli pecsétnél fel kell tüntetni, hogy „felirat nélküli pecsétről“ van szó (Szótár 199 sz.).

Amennyiben a körirat belenyúlik a pecsétmezőbe, vagy szándékosan abban van elhelyezve, illetve a pecsétmezőben esetlegesen felirat található, ezt a leírásnál fel kell tüntetni, pl. a következőképpen: „a pecsétmezőben címszó PASSAVANT LE MEILLEOR“, vagy „a pecsétmezőben elhelyezett betűk: AR/AS“.

A pecsétek többségénél a körirat kezdetét jelző kis keresztet is feltüntetjük a pecsét leírásánál.

A körirat egyes szavai közé, vagy a körirat végén lévő hely kitöltésére használt

díszelemeket (kis csillagok, rozetták, apró virágok, levéldíszek, pálmaág, stb.) ke-
rek zárójelekben, dőlt betűkkel ajánlatos leírni, esetleg csillaggal jelölni.

+ S. WIDONIS DE RUPE (*kiscsillag*)

+ S. WIDONIS DE RUPE *

Figyelembe kell venni a köriratban a szavak egymástól való elválasztási formá-
ját is; a ponttal, kettősponttal, három ponttal stb. való elválasztást ennek megfele-
lően jelöljük.

S. GUILL(*el*)MI : DE : VILLARI

Az epigrafikus (feliratos) köriratnál, amely két vagy több egymás fölé helyezett
sorból áll, a sorok végét gondolatjellel jelöljük.

INNO – CENTIUS – P(*a*)P(*a*) . III.

A körirat átírásának közlésénél célszerű elkerülni a körirat elválasztását és két
sorban történő közreadását.

A körirat átírásánál azokat a helyeket, ahol a köriratba átnyúlik a pecsétábra
része (fej, sisak, kopja, pallos, lófej, talpazat, bot) törtvonallal (ferde vonallal) je-
löljük.

SIGILLUM. REGI/NE. CONSTANCIE.

RI/CHARDUS D(*e*)I GR(*ati*)A / A/BRINCENSIS / EP(*iscopu*)S.

Amennyiben a körirat két- vagy többsoros, a második vagy a többi sor kezde-
tét kettős törtvonallal jelöljük.

(kiscsillag) S.KAROLI. D(*e*)I. GR(*aci*)A. BURGUNDIE. LOTHARINGIE.
BRABANCIE. [etc] HANNONIE. // HOLLANDIE. ZEELANDIE [etc].

§ 16 Az írás

A címertani gyűjteményekben a körirat írástípusa röviden határozandó meg:
kapitális, kapitális unciális elemekkel, gótikus majuszkula, gótikus minuszkula
(a 14. század felétől), modern kapitális (a 16. századtól).

Fel kell sorolni a ligatúrákat és a betűbe írt betűket is, ezek kronológiai szem-
pontból fontos segédeszközök lehetnek. Ugyancsak jelölni kell a fektetett és meg-
fordított betűket is (Szótár 254-256, 258 sz.), amelyek a typárium azonosításánál
segíthetnek.

§ 17 A körirat elhelyezése

A körirat helyét is meg kell határozni pl. „két vonal (vonalkeret) között“, „két
gyöngysor között“, „kettős vonalkeret között“ stb., vagy mint például a Szentlélek
Rend nagy pecsétjének esetében: „két vonalkeret között, a belső vonal a pecsét-
mezőtől csillagokból álló körrel van elválasztva“.

HIVATKOZÁSOK

§ 18 Pecséttani katalógusokra való hivatkozások

Minden leírás végén fel kell tüntetni, hogy a leírt pecsétet korábban közölték-e. A közlés alatt az állami levéltárakban és múzeumokban található legjelentősebb pecséttani gyűjtemények katalógusait értjük. Francia pecsételnél a francia pecséttan bibliográfiáját ajánlatos alapul venni: René GANDILHON – Michel PASTOUREAU, *Bibliographie de la sigillographie française*, Paris 1982.

§ 19 Hivatkozások pecséttani gyűjteményekre

Az aprólékos leírásban célszerű feltüntetni, ha a pecsét másolata megtalálható valamely nagyobb pecséttani gyűjteményben.

§ 20 Hivatkozások a korábbi ábrázolásra

Fel kell sorolni a leírásban azokat a kiadványokat, amelyekben a pecsétről már korábban közöltek ábrát, vagy lerajzolták azt.

§ 21 Az azonosító jelzet és a dokumentum pecséttani elemzése

Minden pecsétleírásban fel kell tüntetni a dokumentum pontos azonosító adatait (levéltár, fond, állag, konkrét jelzet).

A pecsétleírásban a dokumentumra vonatkozó adatok közül a fő hangsúlyt a korroborációs formulára helyezzük, amely a pecsét típusáról és a dokumentumhoz való rögzítésének módjáról tájékoztat. Amennyiben a dokumentum több pecséttel van ellátva, a dokumentum pecséttani elemzését csak az első pecsét leírásánál közöljük, a többi leírásban csak hivatkozunk rá.

§ 22 Ugyanazon pecsétnyomó több lenyomatának összeírása

A pecséttani katalógusban a pecsétleírás első részében az ugyanazon pecsétnyomó (3) összes lenyomatának, közös vonásainak kell figyelmet szentelni, míg a második részben az egyes lenyomatok egyedi jelei írandók le, miközben minden lenyomatnál felsorolandó a keletkezési idő, a jelzet és egy rövid tájékoztatás a megpecsételt dokumentumról.

A leíráshoz ugyanazon pecsétnyomó lenyomatai közül a legépebben fennmaradt lenyomatot választjuk ki; a többi lenyomat leírása kiegészítő jellegű lehet és ezek leírását minél rövidebben kel elvégezni. Az egyes lenyomatok kronológiai sorrendben vannak feltüntetve, hogy lehetséges legyen a pecsétnyomó használati idejének meghatározása.

Amennyiben a pecsétnyomó összes lenyomata csak töredékekben maradt fenn, a leírásnál célszerű megkísérelni a lenyomat rekonstruálását, főleg ami a köriratot és a méreteket illeti. A leírásban utalni kell erre, és az egyes töredékeket a lehető legpontosabban leírni, ellentétben azzal az esettel, ha a töredékeken kívül ép pecsétlenyomat is fennmaradt.

Amennyiben ugyanazon pecsétnyomó nagy mennyiségű lenyomata maradt fenn, a leírásnál csak a legjobban fennmaradt, illetve a legrégebb és a legfiatalabb lenyomatokat kell figyelembe venni.

ELLENPECSÉT

§ 23 Ellenpecsét leírása

Az ellenpecsét leírása a főpecsét leírása után készül, ugyanazon szám alatt, ezzel egyetemben a „bis“ „kétszer“ - szorzószám jelölés használatával. Ezen szabály alól kivételt képez az az eset, amikor az ellenpecsétet főpecsétként használták, vagy ha a főpecsét nem maradt fenn.

Abban az esetben, ha a főpecsétet több ellenpecséttel használták, azok kronológiai sorrendben kerülnek leírásra, a bis, ter, quater ... szorzószámok megjelölésével.

A bírósági vagy más hivatalos pecsétek hátoldalán használatos személyi pecsét vagy signetum nem tekintendő ellenpecsétnek.

PECSÉTNYOMÓ

§ 24 A pecsétnyomóról készült leírás részei

A fentebb felsorolt ajánlások a pecsétnyomó leírására is vonatkoznak (elsősorban a tulajdonosra vonatkozó adatok, keletkezés meghatározása, a pecsétmező és a körirat leírása).

A pecsétnyomó leírásánál fel kell tüntetni a pecsétnyomó anyagát (kő, bronz, sárgaréz, vas, ólom, ezüst), valamint a matrica alakját és méreteit. Meg kell határozni, hogy csak a főpecsét pecsétnyomójáról van-e szó, vagy az adott pecsétnyomó egybe van kötve az ellenpecsét pecsétnyomójával. Jellemzésre kerül a pecsétnyomó fogantyúja (kúp- vagy hengeralakú, merev, lezárható) és felfüggesztése (karika, láncocska). Ha a matrica hátoldalán vagy a pecsétnyomó fogantyúján jelek találhatók (esetleg feliratok), ezeket is le kell írni. Szintén fel kell tüntetni az elhasználódás jeleit, repedéseket, hasadásokat.

§ 25 Utalások a pecsétnyomó lenyomataira

Célszerű megállapítani, hogy dokumentumokon fennmaradt lenyomatok a leírt pecsétnyomóval készültek-e. Ha igen, ezeket össze kell hasonlítani a fennmaradt pecsétnyomó újonnan elkészített lenyomatával. Így fel lehet ismerni a hamis pecsétnyomókat, melyeket a 19. században készítettek. A pecsétnyomó pontosabb használati ideje a fennmaradt lenyomatok segítségével határozható meg.

A PECSÉTTANI EGYÜTTESEK FELDOLGOZÁSA

26. § A leírások elrendezése

Egy katalógust alkotó pecsétek leírásait ajánlatos egységes módon elrendezni, függetlenül attól, hogy a pecsétek egy vagy több gyűjteményből, egy vagy több levéltárból származnak, esetleg bizonyos helyhez, területhez kapcsolódnak.

A pecséteket általában világi- (uralkodók, főurak, városok, céhek, bíróságok, hivatalok, személyek) és egyházi- (pápák, érsekek, püspökök, káptalanok, plébániák, rendek, kolostorok) pecsétekre osztjuk.

Ezekon a csoportokon belül ajánlatos a pecséteket ABC sorrendben rendezni, azon belül pedig időrendi sorrendbe helyezni (egy uradalom birtokosai, egy püspökség képviselői). Ugyanazon magán- vagy jogi személy pecsétjeinek a leírásait is időrendi sorrendben ajánljuk elrendezni. Az említett rendszert olykor azért bírálják, mert így egy személy pecsétjei több csoportba lehetnek besorolva (életpályájának megfelelően). Ennek ellenére, véleményünk szerint, ez az elrendezés a legjobb, természetesen azzal a feltétellel, hogy a pecsétteni összeíráshoz mutatók is készülnek.

27. § Mutató és áttekintés

A pecsétteni katalógusnak a következő mutatókat kell tartalmaznia:

1. a pecséteken előforduló heraldikai alakok és alakzatok mutatója;
2. név- és helymutató;
3. tárgymutató.

28. § Bevezető

Minden pecsétteni katalógus elején a szerkesztő által írt bevezető található, amelyben a következő szempontok szerepelnek:

- pecsétteni szempont: fennmaradt pecsétnyomók, pecsétek típusa, anyaguk, színük, tipológiájuk, köriratuk, pecsétpaleográfia (epigráfia), stb.

- oklevéltani és jogi szempont: a pecséthasználat bevezetése és elterjedése (beleértve az elveszett pecséteket is, amelyeket a korroborációs vagy hitelesítő formulák említenek, vidimusok), a pecsétek használata kancelláriákban és bíróságokon, pecsétnyomóőrök létezése, több pecsét használata egy pecsét tulajdonos által (nagypecsét, titkospecsét, signetum, ad causas), pecsétcsere, pecsét megsemmisítése, pecsét kikölcsönzése, női pecsétek, megpecsételés módjai; ellenpecsét létezése és használata.
- címertani szempont: címer típusa, címertani alakok, sisakdíszek, címertartók.
- művészeti és régészeti szempont: díszítés, ötvösművészeti, pénzverési és szobrászati összefüggések, műtermek befolyása, építészeti elemek és öltözet ábrázolása, ikonográfia stb.

29. § A pecsétek reprodukciói, utánezatai, másolatai

Főleg a még nem közölt pecsétek fényképei értékesek. A pecsétek ábrázolása nélkülözhetetlen valamely kancellária tevékenységéből származó levéltári dokumentumok kiadásánál (katalógusban). A pecsétek fényképeinek közlése minden pecsétteni katalógus kiadásánál ajánlott. Némely esetben (ha nincs megfelelő anyagi háttere a kiadványnak), szükséges legalább a kiadott pecsétgyűttes legfontosabb pecsétjeinek fényképeit közölni. A pecsétek képeinek közlésénél figyelembe kell venni, hogy a pecsétviasz színe miatt a pecsétmásolatokról készült fényképek minősége általában jobb (jobban megmutatják a pecsét domborúságát), mint az eredeti pecsétről készültké. Elmosódott pecsét esetén ajánlatos rajzot közölni.

Az eredeti kiadásban szereplő, a pecsétek leírását szolgáló formula tervezetet a jelen kiadásban nem közöljük (szerkesztő megjegyzése).

AD LECTOREM

Preklad / Překlad / Tłumaczenie / Fordítás

- (SK) Francúzsky text pôvodného vydania z roku 1990 spracovali
 (CZ) Francouzský text původního vydání z roku 1990 zpracovali
 (PL) Tekst w j. francuskim w poprzednim wydaniu z 1990 roku opracowali
 (H) Az eredeti 1990. évi kiadás francia szövegét kidolgozták:
Robert-Henri Bautier, Martine Dalas, Francois-Jacques Himly, Guy May, Yves Metmann, Stefanie Ricci-Noe a Andrée Scufflaire.
- (SK) Hlavné termíny z francúzštiny do pôvodného vydania (1990) preložili
 (CZ) Hlavní termíny z francouzštiny do původního vydání (1990) přeložili
 (PL) Główne terminy z języka francuskiego w poprzednim wydaniu (1990) przełożyli
 (H) Az eredeti kiadásban (1990) a szakkifejezéseket francia nyelvből fordították:
Toni Dietrich (D), Maria A. Carmona (E), Michael A. F. Borrie (GB), Iván Bertényi (H), Aldo Martini, Stefania Ricci Noe (I), Knut Johannessen (N), Caspar van Heel a Otto Schutte (NL), Maria José Mexia Bigotte Choroa (P), Stefan K. Kucziński a Kazimiera Chojnacka (PL), Maria Dogaru (RO), E. I. Kamenceva a Vladimír Vodoff (RUS), Clara Neveus (S).
- (SK) Na pôvodnom vydaní (1990) spolupracovali tiež
 (CZ) Na původním vydání (1990) též spolupracovali
 (PL) Nad poprzednim wydaniem (1990) pracowali także
 (H) Az eredeti kiadás (1990) során közreműködtek:
Eberhard Gönner (D), Carmen Grespo, Faustino Menéndez Pidal (E), Odd Fjordholm (N), Jan H. de Vey Mestdagh (NL).
- (SK) Súčasnú verziu (2016) pripravili
 (CZ) Současnou verzi (2016) připravili
 (PL) Współczesne wydanie (2016) przygotowali
 (H) A jelen kiadást (2016) készítették:
SK Ladislav Vrtel, CZ Karel Muller, PL Zespół naukowy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w składzie: Marcin Hlebionek (kierownik), Adam Baniecki, Dariusz Bednarek, Robert Forysiak-Wójciński, Janusz Grabowski, Paweł Gut, Piotr Pokora, Dorota Żygadło, Barbara Jusypenko (tłumaczenie), H Veronika Keresztes.

- (SK) Hlavné termíny ostatných jazykov do súčasného vydania (2016) preložili
 (CZ) Hlavní termíny v ostatních jazycích do současného vydání (2016) přeložili
 (PL) Głównie terminy w pozostałych językach we współczesnym wydaniu (2016) przełożyli
 (H) A jelen kiadásban (2016) a szakkifejezéseket további nyelvekre fordították:
 BY Анато́ль Цітоў / Anatol' Citoŭ, LT Edmundas Rimša, UA Олег Одроро́женко / Oleg Odnoroženko, Віталій Перкун / Vitalij Perkun.

- (SK) Skratky a značky
 (CZ) Zkratky a značky
 (PL) Skróty i symbole
 (H) Rövidítések és szimbólumok

- (SK) Jazyky do ktorých sú preložené celé heslá sú označené heraldickými znameniami jednotlivých štátov;
 (CZ) Jazyky, do nichž jsou přeložena celá hesla, jsou označeny heraldickými znameními jednotlivých států;
 (PL) Języki, na które przetłumaczono całe hasła, oznaczono heraldycznymi godłami poszczególnych państw;
 (H) A nyelvek, amelyekbe a szakkifejezések meghatározásai vannak lefordítva az adott ország heraldikai jelével vannak jelölve:

- (SK) Jazyky, do ktorých sú preložené názvy hesiel sú zoradené v takom poradí ako v pôvodnom vydaní a sú označené červenými skratkami takto;
 (CZ) Jazyky, do nichž jsou přeloženy názvy hesel, jsou seřazeny ve stejném pořadí jako v původním vydání a jsou označeny červenými zkratkami takto;
 (PL) Języki, na które przetłumaczono nazwy haseł, są uporządkowane w takiej samej kolejności, jak w poprzednim wydaniu oraz są oznaczone czerwonymi skrótami w następujący sposób;
 (H) A különböző nyelvekre lefordított szakkifejezések az eredeti kiadás sorrendjét követik, és piros rövidítésjellel vannak megjelölve a következőképpen:

- BY** (SK) bieloruština, (CZ) běloruština, (PL) białoruski, (H) belorusz nyelv
D (SK) nemčina, (CZ) němčina, (PL) niemiecki, (H) német nyelv
GB (SK) angličtina, (CZ) angličtina, (PL) angielski, (H) angol nyelv
E (SK) španielčina, (CZ) španělština, (PL) hiszpański, (H) spanyol nyelv
F (SK) francúzština, (CZ) francouzština, (PL) francuski, (H) francia nyelv
I (SK) taliančina, (CZ) itaština, (PL) włoski, (H) olasz nyelv
LT (SK) litovčina, (CZ) litevština, (PL) litewski, (H) litván nyelv
N (SK) nórchina, (CZ) norština, (PL) norweski, (H) norvég nyelv
NL (SK) holandčina, (CZ) holandština, (PL) holenderski, (H) holland nyelv

- P** (SK) portugalčina, (CZ) portugalština, (PL) portugalski, (H) portugál nyelv
- RO** (SK) rumunčina, (CZ) rumunština, (PL) rumuński, (H) román nyelv
- RUS** (SK) ruština, (CZ) ruština, (PL) rosyjski, (H) orosz nyelv
- S** (SK) švédština, (CZ) švédština, (PL) szwedzki, (H) svéd nyelv
- UA** (SK) ukrajinčina, (CZ) ukrajinština, (PL) ukraiński, (H) ukrán nyelv

- (SK) Znamienko (---) znamená, že termín sa v sfragistickej terminológii v danom jazyku nevyskytuje.
- (CZ) Znaménko (---) označuje, že termín se ve sfragistické terminologii v daném jazyce nevyskytuje.
- (PL) Znak myślnik (---) oznacza, że pojęcie w sfragistycznej terminologii nie jest w danym języku nie jest używane.
- (H) A (---) megjelölés mutatja, hogy az adott nyelv pecsétteni terminológiája nem ismeri az adott szakkifejezést.
- (SK) Ak má termín viacero variant rovnakého významu, oddeľujú sa lomkou (napr.: 28 Menšia pečať / Malá pečať).
- (CZ) Pokud má termín více variant stejného významu, oddělují se lomítkem (např.: 28 Menší pečeť / Malá pečeť).
- (PL) Jeśli termin posiada więcej wariantów, oddziela się je za pomocą ukośnika (np.: 28 Mniejsza pieczęć / Mała pieczęć).
- (H) Amennyiben az azonos értelmű szakkifejezésnek több megnevezése van, ezek tört vonallal vannak elválasztva (pl.: 1 Pecsétan / Szfragisztika / Szillográfia).
- (SK) Ak má termín viac významov, označujú sa písmenami (napr.: 3 Pečať: a. odtlačok, b. pečatidlo).
- (CZ) Pokud má termín více významů, označují se písmeny (např.: 3 Pečeť: a. otisk, b. typář).
- (PL) Jeśli termin ma więcej znaczeń, oznacza się je literami (np.: 3 Pieczęć: a. odciś, b. typariusz).
- (H) Amennyiben a szakkifejezésnek több jelentése van, ezeket betűkkel jelöljük (pl.: 3 Pecsét: a. lenyomat, b. pecsétnyomó).
- (SK) Obdobne sa označujú aj rôzne formy tej istej veci (napr. 79 Šnúra: a. plochá šnúra, b. okrúhla šnúra).
- (CZ) Obdobně se označují i různé formy té samé věci (např.: 79 Šňůra: a. plochá šňůra, b. okrouhlá šňůra).
- (PL) Podobnie oznacza się różne formy danego przedmiotu (np.: 79 Sznur: a. płaski sznur, b. okrągły sznur).

- (H) Ugyancsak jelöljük ugyanazon tárgy különböző formáit (pl.: 79 Sodrott zsinór: a. lapos sodrat, b. gömbölyű sodrat)
- (SK) V prípade, že pod jedným číslom sa definuje viacero termínov, označujú sa písmenom v okrúhlej zátvorke za názvom hesla. (napr.: 16 Pečatidlo (a.), Pečiatkovadlo (b.))
- (CZ) V případě, že je pod jedním číslem definováno více termínů, označují se písmenem v závorce za názvem hesla (např.: 227 Emblematický typ / Emblematická pečeť (a.), Typ s merkou (b.)).
- (PL) W przypadku, gdy pod jednym numerem jest definiowanych więcej terminów, to oznacza się je literami w nawiasie umieszczonymi za hasłem głównym (np.: 227 Emblematiczny typ / Emblematiczna pieczęć (a.), Typ z gmerkiem (b.)).
- (H) Abban az esetben, ha egy szám alatt több szak kifejezés kerül meghatározásra, kerek zárójelben helyezett betűkkel jelöljük (pl.: 16 Bélyegző (a.), Bélyegzőlenyomat (b.))
- (SK) Latinské termíny sa uvádzajú kurzívou.
- (CZ) Latinské termíny jsou uváděny kurzívou.
- (PL) Łacińskie terminy zostały oznaczone kursywą.
- (H) A latin kifejezéseket dőlt betűkkel jelöltük.
- (SK) Hviezdička informuje, že termínu, ktorý po nej nasleduje, je venovaný samostatné heslo.
- (CZ) Hvězdička informuje, že termínu, který po ní následuje, je věnováno samostatné heslo.
- (PL) Gwiazdka oznacza, że do terminu, który za nią występuje, odnosi się odrębne hasło.
- (H) A csillag azt jelzi, hogy az adott kifejezésnek saját meghatározása van a szó-tárban.
- (SK) Ilustrácie
- (CZ) Ilustrace
- (PL) Ilustracje
- (H) Illusztrációk
- (SK) K niektorým definíciám sú priradené aj ilustrácie.
Ak sa k definícii viaže iba určitý detail ilustrácie, je v nej vyznačený červenou farbou.
- (CZ) K některým definicím jsou přiřazeny také ilustrace.
Pokud se k definici vztahuje jen určitý detail ilustrace, je v ní vyznačen červenou barvou.

- (PL) Do niektórych definicji są dołączone ilustracje.
Jeśli z definicją jest związany tylko konkretny detal ilustracji, to został na niej oznaczony kolorem czerwonym.
- (H) Bizonyos meghatározásokhoz képek vannak csatolva.
Amennyiben a meghatározáshoz csak a kép bizonyos részlete kötődik, az piros színnel van jelölve.
- (SK) Ilustrácie sú prevzaté z týchto publikácií:
(CZ) Ilustrace jsou převzaty z těchto publikací:
(PL) Ilustracje pochodzą z następujących publikacji:
(H) A képek a következő kiadványokból származnak:

Berchem, Egon Frh. von: Siegel. Berlin 1923.

Blancard, Louis: Iconographie des sceaux et bulles. Marseille – Paris 1860.

Ewald, Wilhelm: Siegelkunde. Berlin – München 1914.

Ewe, Herbert: Schiffe auf Siegeln. Rostock 1972.

Franz, Anton: Mährische Zunftsiegel. Museum Francisceum Annales 1897. Brunnæ 1898, s. 247-290.

Grueber, Gregor Maximilian: Kurzgefaßtes Lehrsystem seiner diplomatischen und heraldischen Kollegien. 2. vyd. Wien 1789.

Hohenlohe-Waldenburg, Fürst zu: Mein Sphragistisches System zur Classification aller Siegel. Stuttgart 1877.

Kittel, Erich: Siegel. Braunschweig 1970.

Lind, Karl: Blätter von ältere Sphragistik. Wien 1878.

Melly, Eduard: Beitræge zur Siegelkunde des Mittelalters. Wien 1840.

Milec, Miroslav: Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečeti a merky. Brno 2013.

Pray, Georgius: Syntagma historicum de sigillis regum et reginarum Hungariae pluribusque aliis. Budae 1805.

Sedláček, August: Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Ed.: Růžek, Vladimír. Sv. 5. Praha 2003.

Seyler, Gustav A.: Geschichte der Heraldik. J. Siebmacher's grosses Seyler, Gustav A.: Geschichte der Siegel. Leipzig 1984.

Stronczyński, Kazimierz: Wzory pism dawnych w przerysach wystawione i objaśnione drukowanem ich wyczytaniem. cz. I, Warszawa 1839.

I.

VŠEOBECNÉ POJMY
OBECNÉ POJMY
POJĘCIA OGÓLNE
ÁLTALÁNOS FOGALMAK

1.

Sfragistika / Sigilografia

Vedná disciplína (pomocná veda historická), ktorá všestranne a kriticky skúma *pečate a *pečiatky, ako aj *matrice a *typáriá, ktorými boli tieto *odtlačky vytvorené, a to bez ohľadu na obdobie, z ktorého pochádzajú. Skúma ich z hľadiska historického, diplomatického, umeleckého, technického, z hľadiska ich preukaznej hodnoty, skúma ich *typy, *legendy, spôsoby ich aplikovania, ich *diplomatickú a právnu stránku, ako aj spôsoby ich *konzervovania a *reštaurovania.

Sfragistika / Sigilografie

Vědní disciplína (pomocná věda historická), která všestranně a kriticky zkoumá *pečeti, *razítka, stejně jako *typáře (*matrice), kterými byly tyto *otisky vytvořené, a to bez ohledu na období jejich vzniku. Zkoumá je z hlediska historického, diplomatického, uměleckého, technického i z hlediska jejich průkaznosti, zkoumá jejich *typy, *legendy, způsoby jejich aplikace, jejich *diplomatickou i právní stránku, stejně jako způsoby jejich *konzervace a *restaurování.

Sfragistyka / Sigillografia

Nauka pomocnicza historii, która zajmuje się badaniem pieczęci we wszelkich aspektach ich funkcjonowania, niezależnie od ich chronologii. Zajmuje się ona opisem *tłoków i *odcisków oraz poddaje je krytycznej analizie pod kątem historycznym, artystycznym, technicznym i prawnym, oceniając jednocześnie różne elementy przekazu: *typ (wzorzec pieczęci), *legendy, sposoby pieczętowania, *właściwości dyplomatyczne i *właściwości prawne pieczęci oraz sposoby i metody przechowywania.

Pecsétan / Szfragisztika / Szigilográfia

Tudományág (történelmi segédtudomány), mely keletkezésük idejére való tekintet nélkül történelmi, oklevéltani, művészeti, műszaki, valamint bizonyító erejük szempontjából, sokoldalúan és kritikai alapon vizsgálja a *pecsétlenyomatokat, *bélyegzőlenyomatokat valamint a *pecsétnyomókat (*tipáriumokat) és bélyegzőket, melyekkel ezek a *lenyomatok készültek. Ugyancsak vizsgálja ezek *tipusait (vagyis *pecsétképeit), *körütratait, *alkalmazási módjukat, *oklevéltani és jogi vonatkozásait, valamint *megőrzési és *restaurálási lehetőségeiket.

BY Сфрагістыка, сігілаграфія, **D** Siegelkunde, Sphragistik, **E** Sigilografía, esfragística, **F** Sigilographie, appelée également sphragistique, **GB** Sigilography, sphragistic, **I** Sigilografia, Sfragistica, **LT** Sfragistika, retai: Sigilografija, **N** Sigil-

lografi, sfragistikk, **NL** Zegelkunde, sigillografie, **P** Sigilografia, esfragística, **RO** Sigilografie, sfragistica, **RUS** Сфрагистика, сигиллография, **S** Sigillografi, sfragistik, **UA** Сфрагістика, сигілографія, печаткознавство

2.

Pečatné umenie

Ikonografický a umelecko-rytecký aspekt sfragistiky zahŕňajúci:

- umeleckú hodnotu *matrice typária a jej *odtlačku, najmä *ikonografickú hodnotu pečate;
- hodnotu *rytia matrice, ako aj umeleckého zhotovenia celého *typária, hodnoteného z hľadiska zlatníckeho umenia.

Pečetní umění

Ikonografický a umělecko-rytecký aspekt sfragistiky, zahrnující:

- uměleckou hodnotu *typářů a jejich *otisků, zvláště *ikonografickou hodnotu pečeti;
- *ryteckou kvalitu *typářů, hodnocenou z hlediska zlatnického umění.

Walog artystyczny pieczęci / Sztuka pieczętna / Sztuka pieczęci

Ikonograficzny i artystyczny aspekt *sfragistyki i *gliptyki obejmujący:

- badanie cech artystycznych *tłoków i *odcisków, także *ikonografii pieczęci;
- badanie sztuki pieczęci, czyli rzemiosła rytowania, pieczęci wywodzącego się ze sztuki złotniczej.

Pecsétművészet

A pecséttan ikonográfiai és vésnökművészeti aspektusa, amely magába foglalja:

- a *pecsétnyomó és a *lenyomatának művészeti értékét, elsősorban a pecsét *ikonográfiai értékét;
- a *pecsétnyomó (*tipárium) vésési minőségét ötvösművészeti szempontból értékelve.

BY Мастацтва пячаткі; a. ---; b. ---, **D** Siegelkunst, **E** a. Aspecto artístico; b. Arte de grabar sellos, **F** L'art du sceau, **GB** Art of the seal, **I** (Arte) sfragistica, **LT** a. Antspaudo meniškumas, spaudo meniškumas; b. ---, **N** Seglkunst, **NL** Zegelkunst, **P** Arte sigilar, **RO** a. Calitatea artistică a matricei și a impresiunii sigilare; b. Arta gravării sigiliilor, **RUS** a. Отделка печати; b. Изготовление печати, **S** Sigillkonst, **UA** Сфрагістичне мистецтво, печаткове мистецтво; a. Мистецький рівень печатки; b. Мистецтво різання печатки

3.

Pečať (lat. *sigillum*)

- a. Vo všeobecnosti plastický *odtlačok matrice typária s identifikačným znamením určitej fyzickej alebo právnickej osoby na určitom podklade (dokumente alebo veci), vytvorený z vôle *vlastníka typária. Bežné označenie odtlačku *matrice typária do vosku, alebo iného mäkkého materiálu (hliny, papiera, atď.), na rozdiel od *buly, pod ktorou sa rozumie odtlačok *matrice typária do kovu;
  - aa. pri *dvojitej pečati *pečatný koláč s dvomi či viacerými odtlačkami jednostranných matric;
- b. v širšom slova zmysle sa takto označuje aj *typárium, ktorým je odtlačok vytvorený.

Latinské slovo *sigillum* mohlo tiež znamenať spečatený dokument.

Pečeť (lat. *sigillum*)

- a. Obecně *otisk na podkladu (dokumentu nebo věci), vytvořený přitisknutím *typáře se znamením fyzické nebo právnické osoby jako projev vůle *pečetitele. Běžně se takto označuje otisk do vosku nebo jiného měkkého materiálu (hlíny, papíru atd.), na rozdíl od *buly, jíž se rozumí otisk do kovu;
- b. v širším smyslu je tak označován i typář, jímž je otisk vytvořen.

Latinské slovo *sigillum* mohlo též označovat zpečetěný dokument.

Pieczęć (łac. *sigillum*)

- a. W sensie ścisłym *odcisk na nośniku powstały w wyniku przyłożenia *tłoka ze znakami określającymi osobę prawną bądź fizyczną, stanowiący poświadczenie woli *dysponenta. Potocznie jest to odcisk w vosku lub innym miękkim materiale (głina, papier), w odróżnieniu od bulli, która jest wyciskana w metalu;
- b. w szerszym sensie termin ten odnosić się może również do tłoka pieczętnego, którym został wykonany ten odcisk.

Łacińskie słowo *nah. sigillum* mogło oznaczać także dokument opatrzone pieczęcią.

Pecsét (lat. *sigillum*)

- a. Általában a pecsétnyomó (tipárium) térhatású *lenyomata, amely valamilyen alapfelületen (dokumentumon vagy tárgyon) tartalmazza bizonyos magán- vagy jogi személy jegyét, amely a pecsétnyomó tulajdonosa (a pecsételő) akaratának megnyilatkozásaként jött létre. A pecsétnyomóval (tipáriummal) viaszba, vagy más képlékeny anyagba (agyagba, papírba ...) készült lenyomat általános megnevezése, eltérően a *bullától, amely alatt fémbe készült lenyomatot értünk;

b. a szó tágabb értelmében a lenyomat készítésére szolgáló pecsétnyomót (tipáriumot) is így nevezik.

A latin *sigillum* kifejezés a megpecsételt dokumentumot is jelenthette.

BY Пятчатка, сірідум, сфрагіс; а. пятчатка дубальтовая; б. ---, **D** Siegel, **E** a. Sello; б. Sello (matriz), **F** Sceau, **GB** a. Seal impression; б. Seal matrix (die), **I** Sigillo, Suggello, **LT** a. Antspaudas; б. Spaudas, **N** Segl, **NL** Zegel, **P** Selo, **RO** a. Amprentă sigilară; б. Matrice sigilară, **RUS** Печать, **S** a. Sigill (avtryck); б. Sigill (stamp), **UA** Печатка, печать, сирідум, сфрагіс; а. Печатка подвійна, печатка спарена; б. Матриця печатки

4.

Potvrzovancia pečat'

Pečat', ktorá dáva dokumentu alebo veci vieryhodnosť a je zárukou ich autenticity.

(Analogicky: **Potvrzovania pečiatka**)

Ověřovací pečť

Pečť dávající dokumentu nebo věci věrohodnost a záruku autentičnosti.

Pieczęć uwierzytelniająca

Pieczęć, której przyłożenie poświadcza treść pisma, a przede wszystkim stanowi gwarancję autentyczności dokumentu.

Hitelesítő pecsét

Pecsét, mely a dokumentumot vagy tárgyat hitelessé teszi és bizonyítja ezek valódiságát.

(Hasonlóan: **Hitelesítő bélyegzőlenyomat**)

BY Пятчатка аўтэнтычнасці, **D** Beglaubigungssiegel, **E** Sello de validación, **F** sceau de validation, **GB** Seal of validation, **I** Sigillo di convalida, **LT** Tikrasis antspaudas, antspaudas paliudijantis dokumento tikrumą, **N** Bekreftende segl, **NL** Bekrachtigingszegel, **P** Selo de validação, **RO** Sigiliu de validare, **RUS** Печать, удостоверяющая подлинность, **S** ---, **UA** Засвідчуюча печатка, завіряюча печатка

5.

Uzatváracia pečať → 13

Pečať, poskytujúca dokumentu alebo veci autentickosť po dobu, po ktorú je neporušená.

Uzavírací pečeť → 13

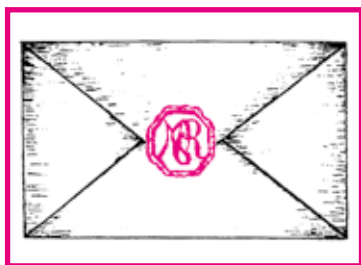
Pečeť zajišťující obsah dokumentu nebo ochranu věci po dobu, dokud je neporušená. Uzavírací pečeť je zárukou původu zapečetěné věci.

Pieczęć zamykająca → 13

*Pieczęć zamknięcia zabezpiecza nienaruszalność rzeczy lub treści pism, a w szczególności listów, przy których pieczęć taka jest zarówno sposobem ochrony, jak i zamknięcia. *Pieczęć uwierzytelniająca i pieczęć zamykająca mogą występować razem: np. patent (łac. *litterae patentes*) mógł zostać opatrzony *pieczęcią uwierzytelniającą, następnie złożony i przed wysłaniem opieczętowany pieczęcią zamykającą, mającą gwarantować, że pismo dotrze do rąk odbiorcy bez naruszenia tajemnicy zawartości; z drugiej strony pieczęć zamykająca zapewniać miała o oryginalności dokumentu nią opatrzonego.

Zárópecsét → 13

Pecsét, mely sértetlen állapotában bizonyítja a lepecsételt tárggy vagy lepecsételt dokumentum valódiságát.

BY Замыкающая пячатка, **D** Verschlussiegel, **E** Sello de cierre, **F** Sceau de clôture, **GB** Seal of closure, **I** Sigillo di chiusura, **LT** Užantspaudavimo (apsauginis) antspaudas, **N** Brevlukkende segl, **NL** Sluitzegel, **P** Selo cerrado, **RO** Sigiliu de închidere, **RUS** Сургуч, **S---**, **UA** Охоронна печатка, закриваюча печатка

6.

Poverovacia pečať

*Typárium, alebo jeho *odtlačok, poslaný vlastníkom na potvrdenie hodnovernosti osoby, ktorá sa ňou preukáže a na potvrdenie hodnovernosti príkazu, ktorý tlmočí.

Pověřovací pečeť

*Typář nebo jeho *otisk poslaný jeho majitelem jako důkaz hodnověrnosti osoby, která se jím prokazuje, nebo ústně tlumočeného sdělení.

Pieczęć rozpoznawcza

*Tłok lub *odcisk pieczęci wysyłany przez organ władzy w celu akredytacji jakiejś osoby lub poświadczenia ustnie wydanej dyspozycji.

Idézőpecsét

Hatósági személy által küldött *pecsétnyomó vagy *pecsét, amely igazolja a közölt rendelet (parancs), illetve az ezt felmutató személy hitelességét.

BY Распознающая печать, **D** Botensiegel, **E** Sello de creencia, **F** Sceau de reconnaissance, **GB** Seal of recognizance, **I** Sigillo credenziale, **LT** Skiriamasis (atpažinimo) antspaudas, **N** ---, **NL** Erkenningszegel, **P** Selo credencial, **RO** Sigiliu de recunoaștere, **RUS** Печать, уполномочивающая носителя, **S** ---, **UA** Розпізнавальна печатка

7.**Typarium** (lat. *typarium*)

Nástroj s *matricou, nesúcou reliéfne, zrkadlovo a negatívne stvárné identifikačné znamenie fyzickej alebo právnickej osoby (*typ), pričom sa prostredníctvom tohto nástroja znamenie plasticky (ak ide o *pečatidlo) alebo farebne (ak ide o *pečiatkovadlo) odtláča na podklad.

Typář (lat. *typarium*)

Nástroj s reliéfním, zrkadlovo a negatívne obráčené ztvárněným identifikačním znamením fyzické nebo právnické osoby (*typ), jehož prostřednictvím se toto znamení plasticky (*pečatidlo) nebo barevně (*razítko) otiskuje na podklad.

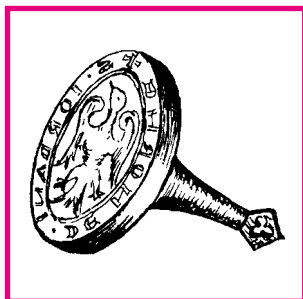
Tłok pieczętny (łac. *typarium*)

Narzędzie, na którym wygrawerowano negatywowo (wkłęśle lub wypukło) *typ (wzorzec pieczęci) dysponenta (tzn. *typ pieczęci), przeznaczone do wykonywania odcisków pieczęci na nośniku.

Pecsétnyomó / Tipárium (lat. *typarium*)

Magán vagy jogi személy domború és tükörszerűen metszett azonosító jegyét (un. *tipust) viselő eszköz, amellyel ez a jegy plasztikusan (amennyiben *pecsétnyomóról van szó) vagy színesen (amennyiben *bélyegzőről van szó) nyomódik rá az alapra.

BY Штэмпель, матрыца пячаткі, **D** Siegelstempel, Petschaft, Typar, **E** Matriz de sello, **F** Matrice de sceau, **GB** Seal matrix (die), **I** Matrice (sigillare), tipario, sigillo, **LT** Spaudas, retai: štampos, **N** Seglstamp, signet, **NL** Zegelstempel, Matrijs, **P** Matriz sigilar, **RO** Matrice sigilară, tipar sigilar, **RUS** Матрица печати, **S** Sigill, (sigill)stamp, **UA** Матриця, матриця печатки, толока печатки

8.

Odtlačok matrice / Odtlačok typária

Trvalá značka vzniknutá odtlačéním *matrice typária priamo na podklad, alebo do *pečatnej hmoty. Plastický odtlačok matrice sa označuje ako *pečať, farebný odtlačok matrice sa označuje ako *pečiatka.

Otisk typáře

Trvalý znak vzniklý otiskem *typáře do *pečetní látky nebo přímo na podklad. Plastický otisk typáře se označuje jako *pečeť, barevný otisk jako *razítko.

Odcisk pieczęci / Odcisk pieczętny

Trwały znak powstały na skutek odcisnięcia tłoka na nośniku lub materiale przymocowanym do nośnika. Odcisk na dokumencie nazwany jest również pieczęcią.

Lenyomat

Maradandó jegy, amely a *pecsétnyomónak (tipáriumnak) közvetlenül az alapanyagra, avagy a pecsételő anyagba való benyomásával jött létre. A pecsétnyomó plasztikus lenyomatát *pecsétnek, a bélyegző színes lenyomatát *bélyegzőlenyomatnak nevezik.

BY Адбітак пячаткі, **D** Siegel(abdruck), **E** Im-
pronta, **F** Empreinte, **GB** Impression, **I** Sigillo, im-
pronta, **LT** Antspaudo atspaudas, antspaudas, **N**
Seglavtrykk, **NL** (Zegel)afdruk, **P** Impressão sigilar,
selo, **RO** Amprentă, sigiliu, **RUS** Оттиск печати,
S (Sigill) avtryck, **UA** Відтиск, відбиток, відбиток
печатки

9.

Vlastník typária / Pečatiteľ / Sigilant

Fyzická alebo právnická osoba, v mene ktorej sa *matrica (*typárium) používa, a ktorej identifikačné znamenie, a často aj meno alebo názov, nesie. Vlastníka typária si nemožno zamieňať s osobou, ktorá priamo manipuluje s typáriom (typáriom, teda so *sigilátorom, pečatníkom, ani so *strážcom pečate (správne *strážcom pečatidla), ani s osobou, ktorá používa *zapožičané typárium.

Pečatník, Sigilátor, Bulátor → 323

Strážca pečatidla → 320

Majitel typáře / Pečetitel / Sigilant

Fyzická nebo právnická osoba, jejímž jménem se *typář používá a jejíž identifikační znamení a často i jméno nebo název nese. Majitele pečeti nelze zaměňovat s osobou přímo manipulující s typářem, tedy s *pečetníkem (sigilátorem), *strážcem pečeti, nebo s osobou, která používá *zapůjčené pečetidlo.

Pečetník, Sigilátor, Bulátor → 323

Strážce pečeti → 320

Dysponent pieczęci / Właściciel pieczęci

Organ władzy, osoba fizyczna lub prawna, w imieniu którego (której) od-ciskany jest *tłok pieczętny i którego (której) znak znajduje się na tej mat-rycy. Dysponenta pieczęci należy odróżniać od *pieczętarza (bullatora), *strażnika pieczęci oraz osoby posługującej się *pieczęcią pożyczoną.

Pieczętarz, Bullator → 323

Strażnik pieczęci → 320

Pecséttulajdonos

Magán vagy jogi személy, akinek a nevében használják a *pecsétnyomót (tipáriumot), és akinek azonosító jegyét, gyakran nevét és címét is viseli.

A pecsétnyomó tulajdonosát nem szabad összetévesztteni azzal a személlyel, aki közvetlenül a pecsétnyomó fölött rendelkezik (vagyis a pecsételővel), sem a *pecsétőrrel (pontosabban pecsétnyomó őrével), illetve azzal a személlyel sem, aki a kölcsönzött pecsétnyomót használja.

Pecsételő → 323

Pecsétőr → 320

BY Уладальнік пячаткі, **D** Siegelinhaber, Siegelführer, Siegler, **E** Titular del sello, sigilante, **F** Sigillant, **GB** Owner of the seal, **I** Titolare del sigillo, **LT** Antspaudo savininkas, **N** Sigillant, segleier, **NL** Zegelaar, **P** Titular do selo, **RO** Sigilatorul, **RUS** Владелец печати, **S** Sigillant, **UA** Власник печатки

II.

HMOTNÁ STRÁNKA PEČATE
HMOTNÁ STRÁNKA PEČETI
MATERIALNE ASPEKTY PIECZĘCI
A PECSÉT ANYAGI TERMÉSZETE

10.

Výpovedná hodnota pečate

Súhrn informácií z pečate a o pečati. Možno ich získavať z *matrice, typária, z *odtlačkov rôznych druhov, *odliatkov a *odliatkov z odliatkov, z fotografie, z kresby, z opisu, z písomnej zmienky, zo stopy na podklade, alebo zmienky v koroboračnej formulke.

(Analogicky: **Výpovedná hodnota pečiatky**)

Výpovědní hodnota pečeti

Souhrn informací z pečeti a o pečeti. Je možno je získavat z *typáře, z *otisků různých druhů, z *odlitku z otisku nebo z *odlitékové formy, z fotografie, z kresby, z popisu, z písemné zmínky, ze stopy na podkladě nebo z údaje v koroborační formulí.

Treść pieczęci

Zbiór informacji zapisanych na pieczęci. Można je odczytać z *tłoka, *rodzaju materiału, w którym wykonano odcisk, *odlewu wykonanego z odcisku lub z innego odlewu, formy odlewowej, fotografii, rysunku, opisu, wzmianki, śladu po pieczęci na nośniku lub z formuły sigillacyjnej.

A pecsét jelentésartalma

A pecsétből és a pecsétről szerzett ismeretek összessége. Ezeket a pecsétnyomóról (tipáriumról), a *lennyomatok különböző fajtáiról, a *pecsétmásolatokról, a *pecsétmásolatok másolatairól, fényképeikről, rajzaikról, leírásaikból, írásbeli említésükből, az alapanyagon hagyott nyomaikról vagy a korroborációs formulákban előforduló említésük alapján lehet megszerzni.

(Hasonlóan: **A bélyegzőlenyomat jelentésartalma**)

BY Інфармацыйная ёмістась пячаткі, **D** Überlieferung, Belege, **E** Tradición, **F** Tradition d'un sceau, **GB** ---, **I** Tradizione, **LT** Antspaudo turinys, **N** Overlevering, trading, **NL** Geheel van informatie, overlevering, **P** Conteúdo sigilar, **RO** Tradiția, **RUS** Способ передачи, **S** Trading, belägg, **UA** Зміст печатки

11.

Bulla (lat. *bullā*)

- a. Pečať v podobe nízkeho kovového kotúča, ktorý nesie – zvyčajne na oboch stranách – odtlačok *matrice (typária);

Podľa materiálu sa rozlišujú:

aa. olovená bulla (v byzantských kanceláriách **molybdobulla**);

ab. zlatá bulla (v byzantských kanceláriách **chryzobulla**);

ac. strieborná bulla (v byzantských kanceláriách **argyrobulla**).

- b. Dokument, ku ktorému je bulla pripojená.

Bulla (lat. *bullā*)

- a. Kovový kotouč, ktorý nesie, obvykle po oboch stranách, otisk *typáre; Podľa materiálu se rozlišují:

aa. olovená bulla (v byzantských kanceláriách: **molybdobulla**);

ab. zlatá bulla (v byzantských kanceláriách: **chryzobulla**);

ac. stříbrná bulla (v byzantských kanceláriách: **argyrobulla**).

- b. Dokument, k němuž je bulla připojená.

Bulla (łac. *bullā*)

- a. Metalowy krążek, przeważnie dwustronny, zawierający odcisk tłoka; Ze względu na materiał, z którego został wykonany rozróżniamy następujące typy bulli:

aa. bulla ołowiana (dla kancelarii bizantyjskich: **molybdobulla**);

ab. bulla złota (dla kancelarii bizantyjskich: **chryzobulla**);

ac. bulla srebrna (dla kancelarii bizantyjskich: **argyrobulla**).

- b. Dokument z taką pieczęcią.

Bulla (lat. *bullā*)

- a. Pecsét lapos fémkorong alakban, amely – általában mindkét oldalán – viseli a *pecsétnyomó (tipárium) lenyomatát;

Anyaga szerint megkülönböztethető:

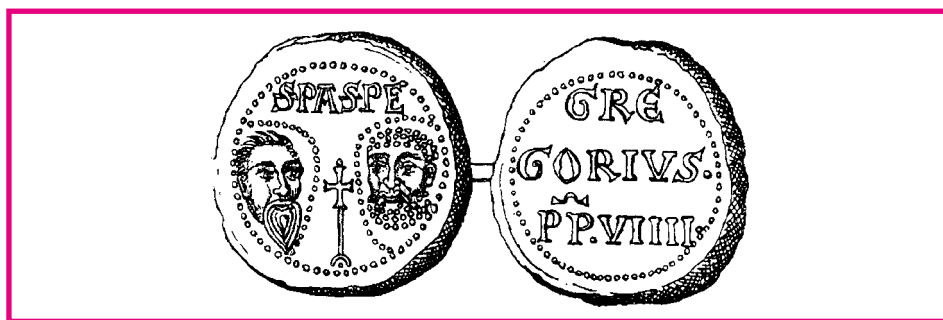
aa. ólobulla (Bizánci kancelláriákban **molybdobulla**);

ab. aranybulla (Bizánci kancelláriákban **chryzobulla**);

ac. ezüstbulla (Bizánci kancelláriákban **argyrobulla**).

- b. Dokumentum, amelyet bullával hitelesítettek.

BY Була; aa. Малиўдавул; ab. Хрызавул (залатая була); ac. Аргіавул (срэбная була); b. Була, **D** a. Bulle; aa. Bleibulle; ab. Goldbulle; ac. Silberbulle; b. Bulle, **E** a. Sello, bula; aa. Sello (bula) de plomo; ab. Sello (bula) de oro; ac. Sello (bula) de plata; b. Bula, **F** a. Bulle; aa. la bulle de plomb ou molybdobulle; ab. la bulle d'or ou

chrysobulle; ac. la bulle d'argent ou argyrobulle; b. l'acte qui porte cette empreinte, **GB** a. Bulla; aa. Leaden bulla; ab. Golden bulla; ac. Silver bulla; b. The document bearing a bulla, **I** a. Bolla; aa. Bolla di piombo; Molibdobolla; ab. Bolla d'oro, cri-sobolla; ac. Bolla d'argento, argirobolla; b. Bolla, **LT** a. Bulė (dvipusis antspaudas); aa. Švininė bulė; ab. Auksinė bulė; ac. Sidabrinė bulė; ad. Vaškinė bulė; b. Bulė (dokumentas), **N** a. Bulle; aa. Blybulle; ab. Gylden bulle; ac. Sølvbulle; b. Bulle, **NL** a. Metalen zegel, bul; aa. Loden zegel; ab. Gouden zegel; ac. Zilveren zegel; b. Bul, **P** a. ---; b. Bula, **RO** a. Bulă; aa. Bulă de plumb; ab. Bulă de aur, hrisobulă; ac. Bulă de argint; b. Bulă, **RUS** a. Булла, печать; aa. Булла свинцовая; ab. Булла золотая; ac. Булла серебряная; b. ---, **S** a. Bulla; aa. Blybulla; ab. Guldbulla; ac. Silverbulla; b. Bulla, **UA** Булла, металевий відтиск; aa. Молівдовул (свинцева булла); ab. Хрисовул (золота булла); ac. Аргіровул (срібна булла); b. Булла (документ), папська булла

12.

Signet (lat. *signetum*)

Pečat', spravidla veľmi malých rozmerov, v stredoveku určená na vyjadrenie osobnej intervencie *vlastníka pečatidla (sigilanta). Ten zvyčajne používal súčasne viacero pečatí a svoj *signet mohol používať aj ako *protipečat' inej pečate, alebo ako *uzatváraciu pečat', na pečatenie listov súkromnej povahy, alebo tiež na jednoznačné vyjadrenie svojej vôle na dokumentoch, vydávaných pod inou pečatou.

Signet (lat. *signetum*)

Pečeť, zpravidla velmi malých rozměrů, ve středověku sloužící k vyjádření osobní intervence *majitele typáře. Ten obvykle používal podle obsahu dokumentu různé pečeti a svůj *signet mohl využívat také jako *protipečeť jiné pečeti, nebo jako *uzavírací pečeť, či pro pečetění listů soukromé povahy, nebo také pro jednoznačné vyjádření své vůle v dokumentech vydávaných pod jinou pečeti.

Sygnet (łac. *signetum*)

Pieczęć, zwykle niewielkich rozmiarów, w średniowieczu świadcząca o bezpośrednim użyciu jej przez *dysponenta. W kancelarii *dysponenta pieczęci, w której funkcjonowały różne typy pieczęci, sygnet mógł pełnić rolę *contrasigillum lub *pieczęci zamknięcia, mógł służyć również do pieczętowania listów i rachunków prywatnych. Mógł też być wykorzystywany jako znak aprobaty pisma opieczętowanego inną pieczęcią.

Signetum / Személyes használatú pecsét (lat. *signetum*)

Rendszerint nagyon kis méretű pecsét, a középkorban a *pecsétulajdonos személyes intervenciójának (beavatkozásának) kinyilvánítására szolgált. Az a pecsétulajdonos, aki rendszerint egyidejűleg több pecsétet használt, a signetumot használhatta más pecsét *ellenpecsétjeként, vagy *zárópecsétként, illetve magánjellegű leveleinek pecsételésére, vagy egyértelmű akaratának kinyilvánítására olyan dokumentumokon, melyeket más pecsét alatt adtak ki.

BY Сьгнет, пячатка пярцёнак, **D** Signet, Petschaft, Pitschier, **E** Signeto, **F** Signet, **GB** Signet, **I** Signetum, sigillo personale, corniola, **LT** Signetas, **N** Signet, lite segl, **NL** Signet, **P** Sinal, **RO** Sigiliu (mic), **RUS** Печатка, **S** Signet, litet sigill, **UA** Сигнет, печатний перстень

13.

Uzatváracia pečať → 5

- Pečať malých rozmerov, zvyčajne odtláčaná na dokumente či inom predmete na identifikovanie *vlastníka pečatidla a na ochranu obsahu, aby sa o ňom nik nedozvedel bez toho, aby zlomil alebo odpojil (odstránil) túto pečať, t. j. bez *rozpečatenia dokumentu alebo veci;
- v širšom slova zmysle *matrica (typárium) na zhotovovanie takej pečate;
- v súčasnosti môže označovať aj farebný odtlačok *,„mokrej matrice“ (*pečiatkovadla) plniaci funkciu uzatváracej pečate (napr. odtlačok na lepiacej páske).

Uzavírací pečeť → 5

- Pečeť malých rozmerů, obvykle otištěná na dokumentu nebo věci pro identifikaci *majitele typáře a pro ochranu obsahu tak, aby se o něm ni-

- kdo nedozvěděl bez toho, aniž by ji rozlomil nebo narušil její připojení, tj. bez *rozpečetění;
- b. v širším smyslu typář pro zhotovování uzavírací pečeti;
  - c. v současnosti může označovat i barevný otisk *razítka, plněního funkci uzavírací pečeti (např. otisk na lepící pásce).

Pieczczę zamknięcia

- a. *Pieczęć zamykająca małych rozmiarów, zazwyczaj przyłożona na list lub inny przedmiot w celu zabezpieczenia jego zawartości w taki sposób, żeby nie można było zapoznać się z tą zawartością bez możliwości *zerwania pieczęci lub *wiązań, *odpieczętowania listu lub przedmiotu;
- b. w szerszym znaczeniu tłok pieczęci zamknięcia;
- c. współcześnie także odcisk *stempla tuszowego.

Zárópecsét → 5

- a. Kis méretű pecsét, általában dokumentumra vagy más tárgyra nyomva, *a pecsét tulajdonosának azonosítása, illetve a dokumentum vagy tárgy tartalmának védelme céljából, hogy a tartalomról senki se szerezzen tudomást a pecsét feltörése vagy a pecsét eltávolítása nélkül;
- b. a szó tágabb értelmében az ilyen pecsét készítéséhez szolgáló pecsétnyomó (tipárium);
- c. jelenkorban a zárópecsét funkcióját betöltő színes *bélyegzőlenyomatot is jelenthet (pl. a ragasztószalagon lévő bélyegzőlenyomat).

BY a. Печатка замыкающая; b. ---; c. ---, **D** ---, **E** a. Sello de cierre; b. ---; c. Sello en tinta, **F** Cachet, **GB** a., b. Signet; c. ---, **I** a. Sigillo di chiusura; b.; c. ---, **LT** a. Užantspaudavimo antspaudas; b. ---; c. ---, **N** a.; b. Signet, lite segl; c. ---, **NL** a.; b. Cachet, sluitzegel; c. ---, **P** Sinete, **RO** Sigiliu de închidere, **RUS** a. Печать; b. Прибор для оттискивания печати; c. Штемпель, **S** ---, **UA** Печатка, охоронна печатка, закриваюча печатка; a. Печатка, відтиск печатки; b. Матриця; c. Штемпельний відтиск

14.

Rozpečatenie (lat. *frangere sigillum*)

Zlomenie alebo odstránenie *uzatváracej pečate (lat. *dimittere sigillum*) za účelom oboznámenia sa s obsahom pôvodne zapečateného dokumentu alebo veci.

Rozpečetění (lat. *frangere sigillum*)

Zlomení nebo odstranění *uzavírací pečeti za účelem seznámení se s obsahem původně zapečetěného dokumentu nebo věci.

Odpieczętowanie (łac. *frangere sigillum*)

Czynność złamania *pieczęci zamknięcia w celu otwarcia pisma bądź przedmiotu.

Zárópecsét feltörése (lat. *frangere sigillum*)

A zárópecsét szétörése vagy annak eltávolítása (lat. *dimittere sigillum*) azon céllal, hogy az eredetileg zárópecséttel lezárt dokumentum vagy tárgy tartalmát megismerjék.

BY Апячатанне, апламбіраванне, **D** Das Siegel erbrechen, **E** Romper el sello, **F** Cachet, **GB** To break the seal, **I** Dissigillare, **LT** Nuimti antspauda, sulaužyti antspauda, **N** Bryte et segl, **NL** Verbreken van het cachet, **P** Abrir o sinete, **RO** Desigilare, **RUS** Распечатать, распечатывать, **S** Bryta sigill (et), **UA** Розпечатування

15.

Plomba

Vosková, olovená alebo plastová *uzatváracia pečať súdneho alebo administratívneho orgánu odlačená na znamenie toho, že vec je pod ochranou verejnej moci.

Plomba

Vosková, olovená nebo plastová *uzavírací pečeť soudního nebo správního orgánu otištěná na znamení, že věc je pod ochranou veřejné moci.

Plomba zabezpieczająca

Woskowa lub ołowiana *pieczęć zamknięcia, którą organ władzy sądowej, administracyjnej lub kościelnej umieścił na przedmiocie w celu jego publicznego, urzędowego zabezpieczenia.

Bírói pecsét

Bírószág vagy más közhivatal viasz, ólom vagy műanyag *zárópecsétje, amely az ügy hatósági oltalom alatt állását hivatott kifejezni.

BY Пломбы, **D** Gerichtssiegel, **E** Precintos, **F** Scellés, **GB---**, **I** Sigilli, **LT** Plombos, **N---**, **NL---**, **P** Selos, **RO** Sigilii, mijloace, **RUS** Печати, **S---**, **UA** Гарантійні пломби

16.

Pečiatkovadlo (a.), Pečiatka (b.)

- a. *Typárium, ktorého *matrica je určená na vytváranie farebných odtlačkov priamo na podklad (spravidla na papier);
- b. odtlačok takehoto *typária.

Razítka

- a. Reliéfní *matrice určená k vytváření otisků přímo na podklad, obvykle na papír;
- b. v širším smyslu samotný otisk razítka.

Stempel

- a. Tłok wypukłotyty (o reliefie wypukłym) przeznaczony do odciskania bezpośrednio na nośniku;
- b. w szerszym znaczeniu, również odcisk bezpośrednio na nośniku wykonany takim tłokiem (odcisk stempla).

Bélyegző (a.), Bélyegzőlenyomat (b.)

- a. Közvetlenül az alapra (általában papírra) való lenyomatok készítésére szolgáló *pecsétnyomó, *tipárium;
- b. az ilyen tipárium lenyomata.

A Stempel, **AN** Stamp, **BY** a. Штэмпель; b. Штэмпель, **E** a. Matriz; b. Sello, impronta, **F** Timbre, **I** Timbro, **LT** a. Spaudas; b. Spaudo atspaudas, štampas, **N** Stempel, **NL** Stempel, **P** Selo branco, **R** a. Tipar sigilar excizat; b. Impresiune sigilară, **S** Stämpel, **RU** a. Штэмпель; b. Штэмпель, штамп, **BY** a. Штэмпель; b. Штэмпель, **LT** a. Spaudas; b. Spaudo atspaudas, štampas, **UA** a. Штэмпель; b. Штамп, штемпельний відтиск

17.

Pečatidlo na suchú pečat' (a.), Suchá pečat' (b.)

- a. Typárium, najčastejšie kovové, ktorého *matrica pozostáva z dvoch častí – hornej (rytej zrkadlovo) a spodnej, ktorá do nej dokonalo zapadá. Obe časti pretlačia pomocou pečatného lisu podklad (papier) do podoby *suchej pečate;
- b. reliéfny odtlačok takejto matrice v podobe vytvarovaného podkladu dosiahnutého silným tlakom *pečatného lisu.

Slepá pečeť / Suchá pečeť

- Kovová matrice sestavená ze dvou částí – horní, vyryté zrcadlově, a spodní do něj dokonale zapadající; často má podobu *pečetního lisu;
- reliéfní otisk touto matricí přímo do podkladu.

Pieczęć sucha

- Matryca metalowa, złożona z dwóch płytek pieczętnych z tożsamym znakiem, lecz przeciwnie rytych (pozytyw i negatyw). Tłok ten często przyjmuje postać *prasy pieczętniej (**stempel do odcisku „na sucho”**);
- odcisk wypukły uzyskany z takiej matrycy, wykonane bezpośrednio na nośniku, np. papierze, pergaminie itp. (**pieczęć sucha, odcisk „na sucho”**).

Szárabélyegző (a.), Szárazpecsét (b.)

- Főleg fémből készült két részből álló pecsétnyomó, melynek felső részébe tökéletesen beleilleszkedik a (tükörképként vésett) alsó rész. A két rész pecsétprés segítségével az alapba (papírba) *szárazpecsétet nyom.
- ilyen pecsétnyomó préselt alapon lévő domború lenyomata, mely a pecsétprésre kifejtett erős nyomással készül.

BY a. Ціснёная пячатка b. Ціснёная пячатка, **D** a. Prägestempel; b. Prägesiegel, **E** a. Matriz para sello en seco; b. Sello en seco, **F** Timbre sec, **GB** Impressed (embossed) stamp, **I** a. Timbro a secco; b. Timbro (bollo) a secco, **LT** a. Reljefinis spraudas; b. Sausas antspaudas, reljefinis antspaudas, **N** Pregestempel, **NL** a. Droogstempel, droogzegel; b. Droogzegel, **P** Selo de chapa, **RO** a. Matrice sigilară pentru timbru sec; b. Impresiune sigilară realizată direct pe suportul actului, **RUS**---, **S** a. Präglingverktøj; b. Prägling, **UA** a. Суха печатка, печатка-прес; b. Суха печатка, сухой відтиск

18.

Pečiatkovadlo (a.), Pečiatka (b.)

- Reliéfná, zrkadlovo rytá *matrica z kovu, dreva a v modernej dobe vo všeobecnosti z kaučuku, alebo z plastu, ktorá sa farebne (sfarbená najčastejšie tušom, pečiatkovou farbou, mínium, cinóbro...) odtláča na podklad; pečiatkovadlo sa hovorovo nazýva rovnako ako jeho odtlačok – *pečiatka;
- odtlačok takejto matrice (typária) sa nazýva *pečiatka, niekedy tiež *odtlačok pečiatky.

Mokrú pečiatku môže zobrazovať *typ, obrázok, alebo iba *legendu, no môže mať aj podobu faksimile podpisu alebo notárskej značky.

Razítko / Mokrá pečeť

- a. Reliéfne a zrcadlově vyrytá *matrice z kovu, ze dřeva a v moderní době obecně z kaučuku nebo z plastu, která se prostřednictvím razítkové barvy (tuš, minium, inkoust) otiskuje na podklad;
- b. v širším smyslu samotný *otisk razítka.
Razítko může obsahovat *typ nebo jen *legendu, ale může mít též podobu faksimile podpisu nebo notářského znamení.

Pieczęć tuszowa

- a. Tłok ryty wypukle (o reliefie wypukłym) w drewnie bądź metalu oraz, w nowszych czasach, wykonane z kauczuku lub innego tworzywa sztucznego, służący do odciskania w barwniku (tuszu, minia ołowiana, cynober) bezpośrednio na nośniku;
- b. w szerszym sensie: odcisk w farbie wykonany takim tłokiem bezpośrednio na nośniku (**odcisk tuszowy**).

Pieczęć tuszowa może zawierać wizerunek lub tylko *legendę. Może też przedstawiać wzór podpisu odręcznego *dysponenta pieczęci i być używana przez osobę pieczętującą w jego imieniu. W pierwszym przypadku pieczęć ta zwyczajowo nazywana jest *stemplem tuszowym lub pieczęcią, zaś dla drugiego przypadku funkcjonuje określenie **facsimile**.

Színes bélyegző / Festékes bélyegző / Nedves bélyegző (a.), Bélyegzőlenyomat (b.)

- a. Domború, fémből, fából, vagy a modern korban általában kaucsukból vagy műanyagból készült és tükörképpen metszett pecsétnyomó, melyet folyékony festék (tus, bélyegzőfesték, minium, cinóber ...) használatával nyomnak az alapra;
- b. ilyen pecsétnyomó tipárium lenyomatát *bélyegzőlenyomatnak nevezik.

A festékes, nedves bélyegző tartalmazhat *pecsétábrát vagy egyszerűen csak *kőiratot, de lehet aláírás másolat vagy közjegyzői kézjegy alakja is.

BY a. Штэмпель чарнільны; b. Штэмпель чарнільны; c.---, **D** a.; b. Stempel; c.---, **E** a. Matriz para sello en tinta; b. Sello en tinta; c. Estampilla, Estampillado, **F** Timbre humide, **GB** a. Rubber (pad) stamp; b. Stamp; c.---, **I** a. Timbro a inchiostro; b. Timbro (bollo) a inchiostro; c.---, **LT** a. Tušo spaudas; b. Tušo atspaudas, tušo antspaudas; c.--- **N** a.; b. Fargestempel, vätstempel; c.---, **NL** a. Inktstempel, inktzegel; b. Inktstempel; c.---, **P** a.; b. Selo de carimbo; c. Chancela, **RO** a. Matrice sigilară gravată în excizie; b. Impresiunea realizată într-o substanță lichidă; c.---, **RUS** a.; c. Штэмпель; b. Штэмпель, штамп, **S** a.; b. (Färg)stämpel; c.---, **UA** a. Матриця для мокрого відтиску; b. Мокра печатка, мокрий відтиск; c.---

19.

Poduška na matricu pečiatkovadla

Nástroj nasiaknutý tekutou farbou, pomocou ktorého sa navlhčí a zafarbí matrica *pečiatkovadla a môže tak zanechávať farebné odtlačky *pečiatky na písomnostiach.

Razítková poduška

Nástroj nasáknutý barevnou látkou, na němž se *razítko navlhčí a zafarbí.

Poduszka stemplowa

- a. Przyrząd nasączony barwnikiem, umożliwiający nałożenie go na *stempel;
- b. we Francji, w szerszym znaczeniu, pojęcie *le tampon* oznacza odcisk wykonany stemplem tuszowym przy użyciu poduszki.

Bélyegzőpárna

Folyékony festékkel átítatott eszköz, melynek segítségével a *bélyegzőt benedvesítik és befestik, így az színes lenyomatokat hagy maga után.

BY a. Штэмпельная падушка; b. Штэмпель чарнільны, **D** a. Stempelkissen; b. Stempel, **E** a. Tampon; b.---, **F** Tampon, **GB** a. (Inking) pad; b.---, **I** a. Tampone; b.---, **LT** a. Spaudo pagalvėlė; b.---, **N** a. Stempelpute; b.---, **NL** a. Stempelkussen; b. Stempel, **P** a. Almofada; b. Impressão com almofada, **RO** a. Tipar sigilar din cauciuc; b. Impresiunea realizată cu acesta, **RUS** a. Штэмпельная подушка; b.---, **S** Stämpeldyna, **UA** a. Штэмпельна подушка; b. Мокрий відтиск, штемпельний відтиск

20.

Odlievanie pečate (a.), Odliatok pečate (b.)

- a. Činnosť umožňujúca presné reprodukovanie trojrozmernej pečate prostredníctvom špeciálnej hmoty, ktorá úplne prilne na povrch pečate, vytvorí *formu na odliatie jej presnej kópie.
- b. reprodukcia pečate, ktorá je výsledkom jej odlatia do vytvorenej formy.

Odlévání pečeti (a.), Odlitek pečeti (b.)

- a. Činnost umožňující přesnou trojrozměrnou reprodukci pečeti prostřednictvím speciální hmoty, která zcela prilne k jejímu povrchu, vytvoří *formu a umožní výrobu přesného *odlitku pečeti;
- b. reprodukce pečeti odlitím do vytvořené formy.

Odlewanie (a.), Odlew (b.)

- a. Czynność pozwalająca na precyzyjne odwzorowanie przedmiotu, takiego jak pieczęć, przy wykorzystaniu materiału, który potrafi całkowicie przyjąć jego kształt;
- b. w szerszym znaczeniu: reprodukcja lub *odlew będący wynikiem tej czynności.

Pecstmásolat-készítés / Pecsetkiöntés / Pecstmásolás (a.), Pecstmásolat (b.)

- a. Tevékenység, amely lehetővé teszi a háromdimenziós pecsét pontos reprodukálását egy olyan speciális anyag segítségével, amely tökéletesen rátapad a pecsét felületére és átveszi annak formáját, és így pontos másolat jön létre;
- b. pecstmásolat, mely az elkészített formába történő kiöntés eredménye.

BY a. Злепак пячаткі; b. Адліўка пячаткі, **D** a. Abgießen; b. Abguß, **E** a. Vaciado; b. Vaciado, impronta, **F** Moulage, **GB** a. Casting; b. Cast, **I** a. Prendere un calco; b. Calco, riproduzione, **LT** a. Atliejimas; b. Liejinys, **N** a. Avstøpning, kopiering; b. Avstøpning, kopi, **NL** a. Het copiëren, afgieten; b. De copie, het afgietsel, **P** Moldagem, **RO** a. Reproducere sigilară; b. Rezultatul acestei operațiuni, **RUS** a. Снятие слепка, муляжа; b. Слепок, муляж, **S** a. Avgjutning; b. Avgjutning, kopia, **UA** a. Відливання; b. Відлив, відлив печатки

21.**Forma na odlievanie pečate**

Nástroj vytvorený v súvislosti s *odlievaním pečate, ktorý dokonalo kopíruje reliéf pečate a umožňuje jej presnú reprodukciu.

Forma na odlévání pečeti

Nástroj vzniklý v souvislosti s *odléváním, dokonale uchovávající reliéf pečeti a umožňující její reprodukci.

Matryca odlewu / Negatyw odlewu

Negatywowa forma powstająca w wyniku *odlewania pieczęci, pozwalająca na wykonywanie trójwymiarowych kopii pieczęci.

Öntőforma / Negatív

*Pecstmásolat készítésekor létrehozott eszköz, amely tökéletesen rögzíti a pecsét domborulatait és lehetővé teszi annak pontos másolását.

BY Негатыў, матрыца пячаткі, **D** Negativ, Matrize, **E** Molde, **F** Moule, creux, **GB** Mould, **I** Calco, stampo, negativo, **LT** Liejinys, antspaudo liejinys (negatyvas), **N** Matrise, negativavstjópning, **NL** Negatief, mal, **P** Molde, **RO** Matriță, mulaj negativ pentru reproducerea sigiliilor, **RUS** Матрица, **S** Negativ (avgjutning), **UA** Негатив, негатив матриці

22.

Odliatok pečate

Reprodukcia pečate vytvorená odliatím do vytvorenej *formy.

Odlitek pečeti

Přesná reprodukce pečeti vytvořená prostřednictvím *formy.

Odlew

Trójwymiarowa reprodukcja wykonana za pomocą *matrycy odlewu.

Pecsétmásolat

Öntőformába történt kiöntéssel készült pecsét hasonmása.

BY Адліўка пячаткі, злепак пячакі, **D** Abguß, **E** Prueba, vaciado, impronta, **F** Épreuve, **GB** Cast, proof, **I** Riproduzione (in positivo) da calco, **LT** Antspaudo liejinio liejinys (pozityvas), **N** Kopi, positivavstjópning, **NL** Copie, afgiet-sel, **P** Reprodução (em positivo), **RO** Probă, copie, reproducere în pozitiv, **RUS** Воспроизведение, **S** Positiv (avgjutning), **UA** Позитив, відлив печатки

23.

Odlievanie z odliatku pečate (a.), Odliatok z odliatku pečate (b.)

- Činnosť, ktorá spočíva v reprodukování pečate nie priamym *odlievaním z originálu, ale z *odliatku pečate, vzniknutého pri prvom odlievaní;
- odliatok, ktorý vznikne z už existujúceho odliatku pečate.

Odlévání z odlitku pečeti (a.), Odlitek z odlitku pečeti (b.)

- Činnost, která spočívá v reprodukování pečeti ne přímým *odlíváním z originálu, ale z *odlitku pořízeného při prvním odlévání;
- odlitek pořízený z již existujícího odlitku.

Odlewanie z odlewu pieczęci (a.), Odlew z odlewu pieczęci (b.)

- a. Czynność, polegająca na *odlewaniu pieczęci nie bezpośrednio z *matrycy odlewu uzyskanej z odcisku, ale z matrycy uzyskanej już z istniejącego *odlewu;
- b. w szerszym znaczeniu: odlew wykonany tą metodą.
Za pomocą tej techniki wykonywano także *tłoki fałszywe.

Második pecsétmásolat-készítés (a.), Második pecsétmásolat (b.)

- a. Tevékenység, melynél nem egyenesen az eredeti pecsétről készül *pecsétmásolat, hanem az első pecsétmásolással keletkezett pecsétmásolat-ról;
- b. másolat, amely a már létező pecsétmásolatról készül.

BY a. ---; b. Адліўка са злепку пячакі; Злепак з адліўкі пячаткі, **D** a. Abgießen von Abguß; b. Abguß von Abguß, **E** Reproducción de un vaciado, **F** Surmoulage, **GB** a. Cast from a cast; b. Cast, proof, **I** Riproduzione da riproduzione, **LT** a. Atliejimas iš antspaudo liejinio liejinio (pozityvo); b. Liejinio liejinys, **N** a. Kopiering etter (positiv) avstøpning; b. Kopi etter (positiv) avstøpning, **NL** a. Afdruk van een gecopieerd zegelstempel; b. Replica, **P** Sobremoldagem, **RO** a. Reproduseri sigilare după matrița negativă; b. Rezultatul acestei operațiuni, **RUS** a. Муляж, произведённый с воспроизведения; b. Воспроизведение, полученное с другого воспроизведения, **S** Avgjutning efter kopia (efter avgjutning), **UA** a. Відливання з відливу; b. Відлив з відливу

24.**Odtlačanie typária (a.), Odtlačok typária (b.)**

- a. Činnosť, pri ktorej sa zhotovuje odtlačok (vzorka) priamo typárom;
- b. takto vytvorený odtlačok (napr. na zberateľské účely).

Otištění typáře (a.), Otisk typáře (b.)

- a. Činnost, při níž se zhotovuje otisk (sbírkový) přímo typářem;
- b. takto vytvořený otisk.

Odciskanie matrycą odlewu (a.), Odcisk z matrycy odlewu (b.)

- a. Reprodukowanie pieczęci polegające na odcisnięciu matrycy odlewu w materiale pieczętnym lub na kolekcjonerskim użyciu tłoka;
- b. w szerszym znaczeniu: odcisk wykonany tą metodą.

Újranyomás (a.), Új pecsétlenyomat (b.)

- a. Tevékenység, melynek során egyenesen a pecsétnyomóval készül a lenyomat (minta);
- b. ily módon keletkezett lenyomat (pl. műgyűjtői célokra).

BY a. Адбітак пячаткі; b. Адбітак матрыцы, **D** a. Herstellen eines Abdrucks vom Stempel; b. (Moderner) Abdruck, **E** a. Obtener pruebas de una matriz; b. Prueba obtenida de una matriz, impronta, **F** Tirage, **GB** a. To take an impression from the matrix; b. Impression, **I** Riproduzione diretta da matrice, **LT** a. Antspaudo atspaudimas liejiniu (negatyvu); b. Liejiniu atspaudas, **N** Avtrykk, **NL** a. Het afdrukken; b. De afdruk, **P** Reprodução da matriz, **RO** a. Operațiunea de a obține copii direct după tipar; b. Produsul obținut, **RUS** a. Воспроизведение печати с матрицы; b. Воспроизведение полученное таким образом, **S** a. Stämpling; b. Avtryck, **UA** a. Відтискання матрицею відливу; b. Відтиск матрицею відливу.

III.

**DIPLOMATICKÁ A PRÁVNÁ STRÁNKA PEČATE
DIPLOMATICKÁ A PRÁVNÍ STRÁNKA PEČETI
WŁAŚCIWOŚCI DYPLMATYCZNE I PRAWNE PIECZĘCI
A PECSÉT OKLEVÉLTANI ÉS JOGI TERMÉSZETE**

25.

Diplomatická stránka pečate

Hodnotenie použitia pečate na dokumente s dôrazom na zvyklosti v kancelárii a v administratíve.

(Analogicky: **Diplomatická stránka pečiatky**)

Diplomatická stránka pečeti

Hodnocení užívání pečeti na písemnostech s důrazem na zvyklosti v kancelárii a v administrativě.

Właściwość dyplomatyczna pieczęci

Cechy pieczęci związane z używaniem jej na dokumentach i regulami obowiązującymi w danej kancelarii lub urzędzie.

A pecsét oklevéltani jellege

A pecsét okiratokon való használatának értékelése, elemzése, hangsúlyozva a kancelláriai és közigazgatási szokásokat.

(Hasonlóan: **A bélyegzőlenyomat oklevéltani jellege**).

BY Дыпламатычныя якасці пячаткі, **D** Diplomatische Seite des Siegels, **E** Natureza diplomatica del sello, **F** Nature diplomatique du sceau, **GB** Diplomatie nature of the seal, **I** Natura diplomatica del sigillo, **LT** Antspaudo diplomatinės savybės, **N** Seglets diplomatiske karakter, **NL** Diplomatieke aard van het zegel, **P** Natureza diplomática do selo, **RO** Natura diplomatica a sigiliului, **RUS** Дипломатическая сущность печати, **S** Sigillets diplomatiska natur, **UA** Дипломатичні властивості печатки

26.

Právna stránka pečate

Hodnotenie významu pečate (pečiatky) ako prostriedku potvrdzujúceho autentickosť obsahu so zreteľom na platné právo.

(Analogicky: **Právna stránka pečiatky**)

Právní stránka pečeti

Hodnocení významu pečeti jako prostředku potvrzujícího autentičnost obsahu se zřetelem na platné právo.

Właściwość prawna pieczęci

Zespół cech pieczęci wynikających z jej waloru prawnego i mocy dowodowej, jaką pieczęć przedstawiała w sferze publicznej. Od właściwości prawnej zależało dla jakich dokumentów dana pieczęć stanowiła poświadczenie autentyczności ich treści.

A pecsét jogi jellege

A pecsétnek, mint a tartalom hitelességét bizonyító eszköz jelentőségének az érvényes jogszabályok figyelembe vételével történő értékelése.

(Hasonlóan: **A bélyegzőlenyomat jogi jellege**)

BY Юрыдычныя, прававыя якасці пячаткі, **D** Rechtscharakter des Siegels, **E** Naturaleza jurídica del sello, **F** Nature juridique du sceau, **GB** Legal nature of the seal, **I** Natura giuridica del sigillo, **LT** Antspaudo teisinės savybės, **N** (Seglets juridiske karakter), **NL** Juridische aard van het zegel, **P** Natureza jurídica do selo, **RO** Natura juridică a sigiliului, **RUS** Юридическая сущность печати, **S** Sigillens rättsliga natur, **UA** Юридичні (правові) властивості печатки

27.

Velká pečeť (lat. *sigillum magnum*, *sigillum maius*)

Hlavná pečeť fyzickej alebo právnickej osoby, určená na potvrdzovanie najdôležitejších dokumentov. Je to pečeť, ktorou *vlastník typária (sigilant) vyjadruje navonok svoje vlastné kompetencie. Spravidla sa v danom čase používa vždy iba jedna veľká pečeť.

Velká pečeť (lat. *sigillum magnum*, *sigillum maius*)

Hlavní pečeť fyzické nebo právnické osoby určená k potvrzování nejdůležitějších dokumentů. Jejím prostřednictvím vyjadruje *majitel typáře navenek své vlastní kompetence. Zpravidla se v daném čase užívá vždy jen jedna velká pečeť.

Pieczęć większa / Pieczęć wielka (łac. *sigillum magnum, sigillum maius*)

Główna pieczęć władzy publicznej, osoby fizycznej bądź prawnej, przeznaczona do uwierzytelniania najważniejszych dokumentów, w szczególności takich, które dotyczyły osób trzecich. Zazwyczaj w określonym czasie kancelarie dysponenta używały tylko jednej takiej pieczęci.

Nagypecsét (lat. *sigillum magnum, sigillum maius*)

Magán-, vagy jogi személy fő (elsőrendű) pecsétje, mely a legfontosabb dokumentumok hitelesítésére szolgál. Olyan pecsét, mely által a pecsétlajdonos saját jogkörét (jogosultságát) fejezi ki. Rendszerint egy személy egyidejűleg csak egy nagypecsétet használt.

BY Вялікая пячатка, **D** Großes (größeres) Siegel, Hauptsiegel, **E** Sello mayor, gran sello, Fiahón, **F** Grand sceau, **GB** Great (broad) seal, **I** Gran sigillo, sigillo maggiore, **LT** Didysis antspaudas, **N** Storsegl, **NL** Grootzegel, **P** Selo grande, **RO** Sigiliu mare, **RUS** Печать большая, **S** Stort sigill, **UA** Велика печатка

28.

Menšia pečať / Malá pečať (lat. *sigillum parvum, sigillum minus, bullectum*)

Druhotná (vedľajšia) pečať fyzickej alebo právnickej osoby, určená na potvrdenie bežných dokumentov, najmä interných. Príležitostne môže slúžiť aj ako *protipečať, alebo ako náhrada za *veľkú pečať.

Menší pečeť / Malá pečeť (lat. *sigillum parvum, sigillum minus, bullectum*)

Vedľajší pečeť fyzickej alebo právnickej osoby určená k potvrzování bežných dokumentů, zvláště interních. Příležitostně může sloužit též jako *protipečeť nebo jako náhrada za *velkou pečeť.

Pieczęć mniejsza / Pieczęć mała (łac. *sigillum parvum, sigillum minus, bullectum*)

Drugorzędna pieczęć władzy publicznej, osoby fizycznej bądź prawnej,

przeznaczona do uwierzytelniania pism bieżących, odnoszących się do spraw wewnętrznych. Bywała używana także w roli *contrasigillum lub jako *pieczęć zastępcza pieczęci wielkiej.

Kispecsét (lat. *sigillum parvum*, *sigillum minus*, *bullectum*)

Magán-, vagy jogi személy másodrendű pecsétje, mely mindennapi okiratok, elsősorban általános okiratok hitelesítésére szolgál. Alkalomszerűen *ellenpecsétként szolgálhat, vagy a *nagypecsétet helyettesítheti.

BY Малая пятачка, **D** Kleines Siegel, **E** Sello menor, **F** Petit sceau, **GB** Small seal, **I** Sigillo minore, **LT** Mažasis antspaudas, **N** Sekret, **NL** Kleinzegel, **P** Selo pequeno, **RO** Sigiliu mic, **RUS** Печать малая, **S** Litet (mindre) sigill, sekret, signet, **UA** Велика печатка

29.

Stredná pečať (lat. *sigillum mediocre*)

Špeciálna pečať, používaná v niektorých kanceláriách na pečatanie vymedzeného okruhu dokumentov (napr. v Uhorsku, Transylvánii, Valašsku, Moldavsku).

Střední pečeť (lat. *sigillum mediocre*)

Speciální pečeť sloužící v některých kancelářích (Uhry, Transylvánie, Valašsko, Moldávie) k pečetení vybraných kategorií dokumentů.

Pieczęć średnia (łac. *sigillum mediocre*)

Pieczęć, która w pewnych kancelariach (Węgry, Transylwania, Wołoszczyzna, Mołdawia) służyła do *pieczętowania określonych kategorii pism. W Polsce z pieczęciami średnimi spotykamy się na książęcym Mazowszu. Jednak w tamtejszej kancelarii książęcej służyły one do pieczętowania szeroko pojętych dokumentów o charakterze doczesnym (przyp. red.).

Középecsét (lat. *sigillum mediocre*)

Speciális pecsét, némely kancelláriákban (Magyarország, Erdély, Oláhország, Moldávia) meghatározott típusú iratok pecsételése-re szolgált.

BY Сярэдняя пятачка, **D**---, **E** Sello mediano, **F** Sceau moyen, **GB**---, **I**---, **LT** Vidurinis antspaudas, **N**---, **NL**---, **P**---, **RO** Sigiliu mijlociu, **RUS** Печать средняя, **S**---, **UA** Середня печатка

30.

Tajná pečať (lat. *sigillum secreti, sigillum secretum, signetum secretum, secretum*)
Pečať malých rozmerov, ktorú používa osoba zastávajúca úrad verejnej moci na pečatenie svojej osobnej korešpondencie, alebo na písomnosti, ktoré sa jej osobne týkajú. Príležitostne tiež môže slúžiť ako *protipečať, alebo, v prípade *absencie veľkej pečate, tiež ako *náhradná pečať.

Sekretní pečeť / Sekret (lat. *sigillum secreti, sigillum secretum, signetum secretum, secretum*)

Pečeť malých rozměru, používaná úřední osobou k pečetění své osobní korespondence nebo obecně v osobních záležitostech. Příležitostně může sloužit též jako *protipečeť nebo jako náhrada za *velkou pečeť.

Pieczęć sekretna / Sekret (łac. *sigillum secreti, sigillum secretum, signetum secretum, secretum*)

Pieczęć małych rozmiarów, którą posługiwała się osoba sprawująca władzę publiczną do *pieczętowania swej korespondencji lub, ogólniej, pism w sprawach osobistych. Pieczęci tej używano również jako *contrasigillum lub w zastępstwie *pieczęci wielkiej.

Titkospecsét (lat. *sigillum secreti, sigillum secretum, signetum secretum, secretum*)

Kis méretű pecsét, amelyet valamely közhivatal tisztségviselője használt saját leveleinek pecsételéséhez, vagy olyan iratokon, melyek személy szerint érintik őt. Használhatják úgy is, mint *ellenpecsétet, és esetleg úgy, mint a *nagypecsétet helyettesítő pecsétet annak távollétében (*absentia sigilli).

BY Сакрэтная пячатка, **D** Sekretsiegel, Sekret, **E** Sello secreto (de la poridad), **F** Sceau du secret ou sceau secret, **GB** Signet, secretum, **I** Sigillo segreto, corniola, **LT** Sekretinis antspaudas, sekretas, **N** Sekret, lite segl, **NL** Geheimzegel, secreetzegel, **P** Selo de segredo, **RO** Sigiliu secret, **RUS---**, **S** Litet (mindre) sigill, sekret, signet, **UA** Секретна печатка, секрет

31.

Rybársky prsteň (lat. *anulus piscatoris*)

Pôvodne *tajná pečať pápeža, neskôr pečať na potvrdzovanie dokumentov zostavovaných sekretármi, a najmä pápežské breve. Od 19. storočia sa používa v podobe *pečiatky (odtlačku pečiatkovadla) červenej farby.

Rybářský prsten (lat. *anulus piscatoris*)

Původně *sekret, kterým papež pečetil některé své listy. Později jsou touto pečetí pečety dokumenty vydávané sekretáři a především papežská breve. Od 19. století má podobu *razítka červené barvy

Pierścień Rybaka (łac. *anulus piscatoris*)

Początkowo papieska *pieczęć sekretna, używana do zamykania niektórych pism. Później stała się pieczęcią służącą do pieczętowania papieskich *breve* lub dokumentów wydawanych przez sekretarzy papieskich. W XIX w. przybrała ona formę *pieczęci tuszowej, a jej odciski są barwy czerwonej.

Halászgyűrű (lat. *anulus piscatoris*)

Eredetileg pápai *titkospecsét, később a pápai titkár által készített dokumentumok, főleg a pápai brevék pecsételésére szolgált. A 19. századtól a vörös színű *bélyegzőlenyomat használatos.

BY Пярспянак Рыбака, **D** Fischerring, **E** Anillo del pescador, **F** Anneau du pêcheur, **GB** Fisherman's ring, **I** Anello (sigillo) del pescatore, Timbro del pescatore, **LT** Žvejo (popiežiaus) žiedas, **N** Fiskerring, **NL** Vissersring, **P** Anel del pescador, **RO** Inelul pescarului, **RUS**---, **S** Fiskarring, **UA** Рибальський перстень

32.

Súkromná pečať (lat. *sigillum privatum*)

Ekvivalent, resp. iné pomenovanie pre *tajnú pečať. V niektorých štátoch však samostatný druh pečate, napr. „Privy Seal“ v Anglicku. Podobná situácia bola v Kastílsku.

Soukromá pečeť (lat. *sigillum privatum*)

Pečeť totožná se sekretem. V Anglii např. v důsledku institucionálního vývoje jde o samostatný druh pečeti, nazývaný „Privy Seal“. Obdobně tomu bylo v Kastilii.

Pieczęć prywatna (łac. *sigillum privatum*)

Pieczęć zasadniczo tożsama z pieczęcią sekretną, ale np. w Anglii, na skutek rozwoju instytucji państwowych, stała się oficjalną pieczęcią (tzw. Privy Seal) używaną w administracji królewskiej. Podobnie było w Kastylii.

Magánpecsét (lat. *sigillum privatum*)

Lényegében a *titkospecsét egyenértékű megfelelője, vagyis annak más megnevezése. Némely országokban azonban önálló pecsétfajta, pl. „Privy Seal“ Angliában. Hasonlóképpen Kasztíliában is.

BY Приватная печать, **D---**, **E** Sello privado (de la poridad), **F** Sceau privé, **GB** Privy seal, **I** Sigillo privato, **LT** Privatus antspaudas, **N---**, **NL** Privé zegel, **P** Selo da puridade, **RO** Sigiliu privat, **RUS---**, **S** Privatsigill, personligt sigill, **UA** Приватна печать

33.**Pečať „in absentia magni“** (lat. *sigillum in absentia magni*)

Pečať, ktorú používa orgán verejnej moci na potvrdzovanie vydávaných dokumentov v čase, keď *velká pečať nie je k dispozícii. Tejto pečati sa priznáva rovnaká diplomatická a právna hodnota ako pečati, ktorú zastupuje.

Pečeť „in absentia magni“ (lat. *sigillum in absentia magni*)

Pečeť používaná orgánem veřejné moci pro ověření vydávaných dokumentů v době, kdy nemá k dispozici *velkou pečeť. Této pečeti se přiznává stejná diplomatická i právní váha jako pečeti, kterou zastupuje.

Pieczęć zastępcza (łac. *sigillum in absentia magni*)

Pieczęć władzy publicznej, której użyto z powodu braku lub niedostępności pieczęci wielkiej lub innej mającej uwierzytlić pismo. Pieczęć występująca w roli zastępczej, przyjmowała właściwość dyplomatyczną i prawną pieczęci zastępowanej.

Helyettesítő pecsét (lat. *sigillum in absentia magni*)

Pecsét, mely közhatalmi szerv által kiadott iratok hitelesítésére szolgál olyankor, amikor a *nagypecsét nem áll rendelkezésre. Ennek a pecsétnek

ugyanolyan oklevéltani (diplomatikai) és jogi értéke van, mint annak a pecsétnek, amelyet helyettesít.

BY Пятчатка наместника, **D---**, **E** Sello de sustitución, sello in absentia magni, **F** Sceau de substitution ou substitut du grand sceau ou sceau en l'absence, **GB** Seal of absence (of substitution), deputed seal, **I** Sigillo di sostituzione, sigillo in absentia, **LT** Pakaitinis antspaudas, **N---**, **NL** Substituutzegel, substituutgrootzegel, **P** Selo de substituição, **RO** Sigiliu de substituire, **RUS---**, **S---**, **UA** Замінна печатка

34.

Nariadená pečať (lat. *sigillum ordinatum*)

Pečať, ktorú na základe písomného nariadenia používa orgán verejnej moci na potvrdzovanie vydávaných dokumentov v čase, keď nemá k dispozícii *veľkú pečať. Nariadenej pečati sa priznáva rovnaká diplomatická a právna hodnota ako pečati, ktorú zastupuje. Napríklad vo Francúzsku pečať, ktorú používal Parlament ako náhradu veľkej pečate, a ktorá bola určená na potvrdzovanie kráľovských aktov rovnakým spôsobom, ako keby boli vydávané kráľovskou kanceláriou a boli opatrené veľkou pečaťou.

Nařízená pečeť (lat. *sigillum ordinatum*)

Pečeť používaná orgánem veřejné moci pro ověřování vydávaných dokumentů v době, kdy nemá k dispozici *velkou pečeť. Těto pečeti se přiznává stejná diplomatická i právní váha jako pečeti, kterou zastupuje, a to na základě písemného nařízení. Například ve Francii to byla pečeť, kterou užíval Parlament stanoveným způsobem jako náhradu za velkou pečeť a která byla určena k potvrzování královských aktů, jako by byly vydávány kráľovskou kanceláří nebo opatřeny velkou pečetí.

Pieczęć ustanowiona / Pieczęć zastępcza pieczęci wielkiej (łac. *sigillum ordinatum*)

Pieczęć używana w imieniu królewskim przez instytucje jurysdykcyjne Francji (np. Parlament). Pieczęć ta formalnie była pieczęcią zastępczą pieczęci wielkiej króla francuskiego i stosowana była na tych samych warunkach, co pieczęć wielka w kancelarii królewskiej.

Sigillum ordinatum (lat. *sigillum ordinatum*)

Az a pecsét, amelyet írásbeli utasítás alapján olyan esetben használt valamely hatóság a kiadott iratok hitelesítésére, amikor a *nagypecsét nem áll rendelkezésre. Az elrendelt pecsétnek (sigillum ordinatum) ugyanolyan diplomatikai és jogi értéke van, mint annak a pecsétnek melyet helyettesít.

Például Franciaországban az a pecsét, melyet az Országgyűlés a nagypecsét helyett használt és mely királyi akták hitelesítésére szolgált ugyanolyan módon, mintha a királyi kancellária adta volna ki őket, és mintha a nagypecséttel lettek volna ellátva.

BY Замоўленая копія пячаткі, **D---**, **E** Sello de sustitución, sello in absentia magni, **F** Sceau ordonné, **GB** Seal of absence (of substitution), deputed seal, **I** Sigillo di sostituzione, sigillo in absentia, **LT---**, **N---**, **NL** Substituutzegel, substitutgrootzegel, **P** Selo de substituição, **RO** Sigiliu de substituire, **RUS---**, **S---**, **UA** Встановлена печатка

35.

Regentská pečať

Pečať používaná kráľovským regentom na vydávanie kráľovských dokumentov v neprítomnosti kráľa, ktorý bol dlhodobo vzdialený a mal pri sebe *veľkú pečať na potvrdzovanie vlastných dokumentov na mieste, kde sa práve nachádzal (napríklad na krížovej výprave).

Regentská pečeť

Pečeť používaná kráľovským regentem pro vydávání kráľovských dokumentů, například v době, kdy král byl dlouhodobě nepřítomen a *velkou pečeť měl u sebe (například na křížové výpravě).

Pieczęć regencyjna

Pieczęć używana przez regenta, podczas nieobecności króla, do pieczętowania dokumentów należących do kompetencji królewskich, w szczególności gdy monarcha biorąc udział w krucjacie zabierał ze sobą *pieczęć wielką.

Helytartói pecsét

Az a pecsét, melyet a királyi helytartó a király távollétében használt a királyi iratok kiadásánál. A király hosszabb idejű távollétében (pl. ha keresztes hadjáratban volt) magánál tartotta a nagypecsétet saját iratainak a tartózkodási helyén történő hitelesítésére.

BY Пячатка рэгента, **D** Regentschaftssiegel, **E** Sello de regencia, **F** Sceau de régence, **GB** Seal of regency, **I** Sigillo di reggenza, **LT** Regento (regentinis) antspaudas, **N---**, **NL** Regentschapszegel, **P---**, **RO** Sigiliu de regență, **RUS---**, **S---**, **UA** Регентська печатка

36.

Pečať „ante susceptum“ (lat. *sigillum ante susceptum*)

Pečať používaná nástupcom na trón v čase od jeho zvolenia do „prevzatia moci“, teda do jeho korunovácie a do zhotovenia *veľkej pečate.

Pečeť „ante susceptum“ (lat. *sigillum ante susceptum*)

Pečeť používaná následníkom trónu v době po jeho zvolení do korunovace a do zhotovení *velké pečeti.

Pieczęć „ante susceptum“ (łac. *sigillum ante susceptum*)

Pieczęć, którą posługiwał się następca tronu, a której funkcje przedłużono do czasu koronacji, konsekracji lub *wykonania właściwej monarszej pieczęci. W Polsce odpowiednikiem pieczęci *ante suspectum* była **pieczęć elekcyjna**, lub **pieczęć królewiczowska**.

Sigillum ante susceptum (lat. *sigillum ante susceptum*)

A trónörökös által használt pecsét, a megválasztásának idejétől koronázásáig, és az új pecsét elkészítéséig.

BY а. Дакарандыйная пячатка; b.---; c.---, **D**---, **E** Sello ante susceptum, **F** Sceau ante susceptum, **GB** Seal of election, **I** Sigillo ante susceptum, **LT** a.---; b. Elekcinis antspaudas; c. Karalaičio antspaudas, **N**---, **NL** Electenzegel, **P**---, **RO**---, **RUS**---, **S**---, **UA** а. Передкоронаційна печатка; б. Елекційна печатка; с. Печатка королевича

37.

Elekcňná pečať (lat. *sigillum electi*)

Pečať používaná biskupom v čase od jeho zvolenia do jeho intronizácie.

Elekcňní pečeť (lat. *sigillum electi*)

Pečeť používaná biskupem v období mezi jeho zvolením a nastolením.

Pieczęć elekcyjna kościelna (lat. *sigillum electi*)

Pieczęć używana przez biskupa-elektę przed ingresem.

Sigillum electi (lat. *sigillum electi*)

Az a pecsét, melyet a püspök megválasztása és beiktatása közötti időszakban használt.

BY Электарская печатка, **D** Elektensiegel, **E** Sello de electo, **F** Sigillum electi, **GB** Seal of election, **I** Sigillum electi, **LT** Bažnyčios elekcinis antspaudas, **N** Sigillum electi, **NL** Electenzegel, **P---**, **RO---**, **RUS---**, **S---**, **UA** Елекційна єпископська печатка

38.

Polbulla (lat. *bulla dimidia, bulla blanca, bulla defectiva*)

Bulla používaná pápežom po jeho zvolení no pred jeho korunováciou, pričom reverzná strana buly, ktorá bude niesť meno pápeža, je zatiaľ prázdna.

Polobulla (lat. *bulla dimidia, bulla blanca, bulla defectiva*)

Bulla používaná papežem po jeho zvolení, ještě před nastolením. Reverzní strana určená pro papežovo jméno byla zatím prázdná.

Półbulla (łac. *bulla dimidia; bulla blanca; bulla defectiva*)

Bulla, której używał papież w okresie pomiędzy swoim wyborem a koronacją. Była to jednostronna bulla z pozostawionym pustym miejscem przeznaczonym na rewers z imieniem papieża.

Bulla dimidia / Félbulla (lat. *bulla dimidia, bulla blanca, bulla defectiva*)

Bulla, melyet a pápa megválasztása után, de koronázása előtt használt, és ekkor a pecsét pápai nevét tartalmazó oldala még üres.

BY Паўбула, поўбула, **D** Halbbulle, **E** Bulla dimidia, semibulla, **F** bulla dimidia ou bulla blanca ou bulla defectiva, **GB** Half-bull, **I** Bulla dimidia, mezzabolla, **LT** Vienpusė bulė, **N---**, **NL---**, **P---**, **RO** Bulla dimidia, bulă albă, **RUS---**, **S---**, **UA** Напівбулла

39.

Súdna pečat'

Pečat' používaná fyzickou alebo právnickou osobou (svetskou alebo cirkevnou), pri výkone jej súdnych právomocí.

Soudní pečť

Pečť používaná fyzickou nebo právnickou osobou (světskou nebo církevní) při výkonu jejích soudních pravomocí.

Pieczęć sądowa

Pieczęć władzy świeckiej lub duchownej wykonującej swe uprawnienia sądownicze w zakresie jurysdykcji spornej, administracyjnej lub w postępowaniu nieprocesowym.

Bírói pecsét

Pecsét, amelyet magán-, vagy jogi (laikus vagy egyházi) személy használ bírói jogköre gyakorlása során.

BY Судовая пятчатка, **D** Gerichtssiegel, **E** Sello de jurisdicción, **F** Sceau de juridiction, **GB** Seal ad causas, **I** Sigillo di giurisdizione, **LT** Teismo antspaudas, **N** Domssegl, segl ad causas, **NL** Jurisdictionezegel, **P** Selo de jurisdição, **RO** Sigiliu de jurisdicție, **RUS**---, **S** Domsigill, sigillum ad causas, **UA** Судова печатка

40.

Prísna „pečať”

Pečať používaná niektorými súdmi na zhodnoverenie kontraktov, najmä obchodných, ktorých nesplnenie má za následok rýchly proces bez možnosti odvolania sa.

Přísná „pečať”

Pečeť užívaná ve Francii některými soudy pro zpečetění dohod, zejména obchodních, jejichž nedodržení má za následek rychlý proces bez možnosti odvolání.

Pieczęć „surowa”

Pieczęć używana przez pewne sądy do zatwierdzania umów, zwłaszcza gospodarczych, zawieranych za pomocą szybkiej procedury i bez możliwości odwołania tzw. summarie et de plano. Jej przykładami mogą być: „Pieczęć targów w Szampanii” czy „Sąd Pieczęci Małej w Montpellier”.

Szigorú „pecsét”

Bíróságok által használt pecsét egyezmények, főleg üzleti szerződések hitelesítésére, melyek megszegése gyors peres eljárást von maga után, fellebezési jog nélkül.

BY Канкрэтызуючая пячатка, **D**---, **E** Sello riguroso, **F** Sceau rigoureux, **GB**---, **I**---, **LT**---, **N**---, **NL**---, **P**---, **RO**---, **RUS**---, **S**---, **UA** Сувога печатка

41.

Pečat „ad causas“ (lat. *sigillum ad causas*)

Osobitná pečať používaná komunálnymi alebo zemepánskymi fyzickými alebo právnickými osobami pri výkone ich súdnych právomoci. V niektorých mestách alebo v niektorých kanceláriách mohla slúžiť ako náhrada za *veľkú pečať alebo ako ekvivalent *malej pečate.

Pečeť „ad causas“ (lat. *sigillum ad causas*)

Zvláštní pečeť používaná fyzickými nebo právnickými osobami při výkonu jejich soudních pravomocí. V některých městech nebo v některých kancelářích mohla sloužit jako náhrada za *velkou pečeť nebo jako ekvivalent *menší pečeti.

Sigillum ad causas (lat. *sigillum ad causas*)

Szczególny rodzaj pieczęci używany przez władze miejskie, feudalne lub kościelne podczas procesów sądowych. W niektórych kancelariach pieczęć taka mogła służyć jako *pieczęć zastępcza *wielkiej pieczęci lub odpowiadać *pieczęci małej. Podobnie jak i inne tego typu pieczęcie, pieczęć ta wywiodła swoje kompetencje od *pieczęci mniejszej.

Sigillum ad causas (lat. *sigillum ad causas*)

Egyéni pecsét, amelyet törvényhatósági vagy földesúri, magán- vagy jogi személyiség használt bírósági hatásköre gyakorlásánál. Némely városokban vagy kancelláriákban a *nagypecsétet helyettesíthette vagy a *kispecsét ekvivalense volt.

BY Дадатковая пячатка, **D** Geschäftssiegel, sigillum ad causas, **E** Sello ad causas, **F** Sceau aux causes, **GB** Seal ad causas, **I** Sigillo ad causas, **LT** Bylą antspaudas, teismo bylą antspaudas, **N** Segl ad causas, **NL** Zegel ad causas (ten zaken), **P** Selo ad causas (das causas), **RO** Sigiliu de cauze, **RUS**---, **S** Domsigill, Sigillum ad causas, **UA** Ділова печатка, печатка ad causas

42.

Pečat „ad contractus“ (lat. *sigillum ad contractus, sigillum ad obligationes, sigillum ad recognitiones*)

Pečat používaná municipálnymi alebo zemepánskymi autoritami na špeciálne dokumenty finančnej povahy.

Pečeť „ad contractus“ (lat. *sigillum ad contractus, sigillum ad obligationes, sigillum ad recognitiones*)

Pečeť užívaná mestskými alebo zemepanskými orgány pro pečetení finančních kontraktů.

Sigillum ad contractus (lat. *sigillum ad obligationes, sigillum ad recognitiones*)

Szczególny typ pieczęci sądowej używany przez władze miejskie bądź feudalne w sprawach niespornych.

Sigillum ad contractus (lat. *sigillum ad contractus, sigillum ad obligationes, sigillum ad recognitiones*)

Pecset, amelyet törvényhatóság- vagy földesúri személyek használtak pénzügyi vonatkozású dokumentumokon.

BY Кантрактовая пячатка, **D---**, **E** Sello para contratos, sello obligatorio, **F** Sceau aux contrats, **GB** Seal of recognizances, **I** Sigillo ad contractus, sigillo ad obligationes, sigillo ad recognitiones, **LT** Kontraktų antspaudas, **N---**, **NL---**, **P** Selo de contratos (de obrigações, de reconhecimentos), **R** Sigiliu pentru contracte, **RU---**, **S---**, **UA** Контрактова печатка, зобов'язувальна печатка, підтверджувальна печатка

43.

Protipečat / Kontrasigillum (lat. *contrasigillum*)

Pečat menších rozmerov odtláčaná často na chrbát pečatnej hmoty hlavnej pečate na zvýšenie hodnovernosti dokumentu a sťaženie jeho falšovania. Má úzky vzťah k hlavnej pečati, jej legenda je často pokračovaním legendy hlavnej pečate, alebo nesie slová jako: *contrasigillum, clavis sigilli, secretum sigilli*.

Protipečeť / Kontrasigillum (lat. *contrasigillum*)

Pečeť menších rozměrů otiskovaná převážně na hřbetě pečeti pro zvýraznění právoplatnosti dokumentu a ztížení možnosti jeho falšování. Protipe-

čeť může mít úzký vztah k hlavní pečeti, přičemž její legenda mohla být pokračováním legendy hlavní pečeti nebo nést označení jako *contrasigillum*, *clavis sigilli*, *secretum sigilli*.

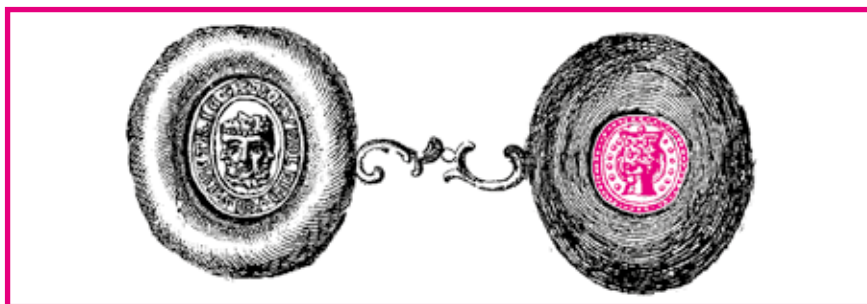
Contrasigillum / Pieczęć odwrocia (lat. *contrasigillum*)

Pieczęć mniejszych rozmiarów odciskana na odwrociu pečeti głównej, dla umocnienia jej wagi prawnej i utrudnienia fałszerstwa. Może ona być powiązana pečetiá wláściwą albo poprzez *legendę będącą kontynuacją inskrypcji z pečetiá głównej lub przez określenia w rodzaju: *contrasigillum*, *clavis sigilli*, *secretum sigilli*.

Ellenpecsét (lat. *contrasigillum*)

A főpecsét hátoldalára nyomott kisebb méretű pecsét, mely a dokumentum hitelességét erősítette meg, illetve megnehezítette annak hamisítását. Szorosan összefügg a főpecséttel, a körirata gyakran folytatása a főpecsét köriratának, vagy olyan kifejezéseket tartalmaz mint: *contrasigillum*, *clavis sigilli*, *secretum sigilli*.

BY Контрасігілум, **D** Rücksiegel, Gegensiegel, Kontrasiegel, **E** Contrasello, **F** Contre-sceau, **GB** Counter-seal, **I** Controsigillo, **LT** Kitos pusės antspaudas, **N** Kontrasegl, **NL** Contrazegel, tegenzegel, **P** Contra-selo, **RO** Contra-sigiliu, **RUS** Контроттиск, **S** Kontrasigill, **UA** Контрсигілум, контрпечатка

44.

Príležitostná protipečať

Pečať používaná príležitostne ako *protipečať. Môže ísť o inú pečat' toho istého *vlastníka typária, sigilanta (*malú pečat', *tajnú pečat', *signet), alebo o pečat' inej fyzickej alebo právnickej osoby so vzťahom k vlastníkovi pečatidla odtlačeného na lícovej pečate (manželkina protipečať k manželovej

pečati, opátova protipečať k pečati opátstva, richtárova protipečať k mestskej pečati, prepoštova protipečať k pečati prepoštstva).

Podpečať → 98

Pečeť jako protipečeť

Pečeť plníci příležitostně funkci protipečeťi. Může jít o jinou pečeť stejného majitele (*menší pečeť, *sekret, *signet), nebo také o pečeť jiné fyzické nebo právnické osoby se vztahem k majiteli lícni pečeti (manželčina vůči manželovi, opata vůči opatství, rychtáře vůči městu, probošta vůči proboštví).

Podpečeť → 98

Pieczęć jako *contrasigillum*

Pieczęć użyta w roli pieczęci odwrocia. Może to być inna pieczęć tego samego *dysponenta (*pieczęć mała, *pieczęć sekretna lub *sygnet) albo pieczęć osoby fizycznej lub prawnej związanej z dysponentem: np.: pieczęć żony na odwrociu pieczęci męża, pieczęć opata na pieczęci klasztoru, burmistrza na pieczęci miasta, baliwa na pieczęci baliwatu lub prewotów na pieczęci okręgu prewotalnego itp.

Pieczęć dowieszona → 98

Ellenpecsétként használt pecsét

Olyan pecsét, amelyet alkalomszerűen, mint *ellenpecsétet használnak. Lehet ugyanazon *pecséttulajdonos további pecsétje (*kispecsét, *titkospecsét, *signetum), vagy olyan más jogi, vagy magánszemély pecsétje, aki kapcsolatban áll az előlapon található pecsét tulajdonosával (feleség pecsétje a férj pecsétjével szemben, az apát pecsétje az apátság pecsétjével szemben, a bíró pecsétje a város pecsétjével szemben, prépost pecsétje a prépostság pecsétjével szemben).

Alpecsét → 98

BY Печатка, ўжытая як контрасігілум, **D** Siegel als Rücksiegel, **E** Sello utilizado como contrasello, **F** Sceau placé en contre-sceau, **GB** Substitute counter-seal, **I** Sigillo in funzione di controsigillo, **LT** Antspaudas naudotas vietoj kitos pusės antspaudo, **N** Segl brukst som kontrasegl, **NL** Als contrazegel gebruikt, **P** Selo usado como contra-selo, **RO---**, **RUS---**, **S** Sigill, använt som kontrasigill, **UA** Печатка ужита як контрасігілум

45.

Právo na pečať / Pečatná spôsobilosť

Právo priznané fyzickej alebo právnickej osobe vlastniť a používať *typárium na potvrdzovanie vlastných dokumentov, prípadne dokumentov vydávaných jemu podriadenými osobami.

Právo na pečeť / Pečetní způsobilost

Právo priznávající fyzické nebo právnické osobě užívat vlastní pečeť pro ověřování vlastních dokumentů, případně dokumentů vydávaných podřízenými osobami.

Prawo dysponowania pieczęcią / Prawo posiadania pieczęci

Uznawane prawo osoby fizycznej lub prawnej do dysponowania własną pieczęcią w celu uwierzytelniania pism własnych lub pism osób jej podlegających.

Pecsétkéesség / Pecsétjog

Magán-, vagy jogi személy joga pecséttel bírni, és azt az általa, illetve a neki alárendelt személyek által kiadott dokumentumok hitelesítésére használni.

BY Права ўжывання пячаткі, **D** Siegelmäßigkeit, **E** Capacidad sigilar, derecho al uso de sello, **F** Capacité sigillaire ou droit au sceau, **GB** Right to use a seal, **I** Capacita di sigillare, diritto al sigillo, **LT** Teisė disponuoti (turėti) antspaudą, **N---**, **NL** Zegelbevoegdheid, **P** Capacidade sigilar, direito ao selo, **RO** Dreptul de sigiliu, **RUS** Право на пользование печатью, **S---**, **UA** Право уживання печатки

46.

Právo pečatiť / Pečatná kompetencia

Právo priznané určitej osobe pečatiť dokumenty vydávané inštitúciou v mene tejto inštitúcie alebo v alebo v jej zastúpení.

Právo k pečetění / Pečetní kompetence

Právo priznávající určité osobě oprávnění pečetit dokumenty vydávané jménem určité instituce nebo v jejím zastoupení.

Prawo pieczętowania

Przyznane danej osobie prawo sygnowania pieczęcią w imieniu lub w zastępstwie danej instytucji, pism przez ową instytucję wystawianych.

Pecsetelési jogkör / Pecsethasználati jogkör

Bizonyos személynek azon elismert joga, hogy valamely intézmény által kiadott dokumentumokat annak nevében, illetve annak képviselőtében megpecsetelhesse.

BY Права, правоздольнасць ўжывання пячаткі, **D** Siegelkompetenz, **E** Competencia sigilar, **F** Compétence sigillaire, **GB** Competence (authority) to seal, **I** Competenza a sigillare (al sigillo), **LT** Teisė antspauduoti, **N** ---, **NL** Zegelcompetentie, **P** Competencia sigilar, **RO** Competență sigilară, **RUS** ---, **S** ---, **UA** Компетенція (спроможність) використання печатки

47.**Karencia pečatidla** (lat. *cauentia sigilli*)

Stav, keď fyzická alebo právnická osoba nevlastní pečatidlo (typárium) alebo nemá * pečatnú spôsobilosť.

Karence pečeti (lat. *cauentia sigilli*)

Stav, kdy fyzická nebo právnická osoba nedisponuje vlastním typářem nebo nemá *právo na pečeti.

Karencja pieczęci (lat. *cauentia sigilli*)

Stan, kiedy osoba fizyczna lub prawna nie posiada własnej pieczęci lub nie ma *prawa dysponowania pieczęcią.

Carentia sigilli / Pecset hiánya (lat. *cauentia sigilli*)

Olyan állapot, amikor valamely magán-, vagy jogi személy nem birtokol pecsetnyomót vagy nincs pecsetképessége.

BY Адсутнасць пячаткі, **D** Siegelkarenz, **E** Falta (cauentia) de sello, **F** Défaut de sceau, **GB** Lacking a seal, **I** Carencia del sigillo, **LT** Svetimo antspaudu naudojimas, **N** ---, **NL** Ontstentenis van zegel, **P** Carencia de selo, **RO** Fără drept de sigiliu, **RUS** Отсутствие печати, **S** ---, **UA** Відсутність (брак) печатки

48.

Absencia typária (lat. *absentia sigilli*)

Stav, keď *vlastník pečatidla nemá v čase vydávania dokumentu fyzicky k dispozícii svoje pečatidlo.

Absence pečeti (lat. *absentia sigilli*)

Stav, kdy *majitel typáře nemá v době vydávání dokumentu fyzicky k dispozici svůj vlastní typář.

Brak pieczęci (łac. *absentia sigilli*)

Stan, kiedy dysponent nie posiada fizycznie pieczęci w momencie uwierzytelniania dokumentu.

Absentia sigilli / Pecsét távolléte (lat. *absentia sigilli*)

Olyan helyzet, amikor a dokumentum kiadásakor a *pecsétülajdonosnál nincs jelen a pecsétnyomó.

BY Адсутнасць пячаткі, **D---**, **E** Ausencia del sello, **F** Absence de sceau, **GB** Absence of a seal, **I** Mancanza di sigillo, **LT** Laikinas (tuo metu) antspaudo neturėjimas, **N---**, **NL** Afwezigheid van zegel, **P** Ausência de selo, **RO** Lipsa (absența) sigiliului, **RUS** Отсутствие печати, **S---**, **UA** Відсутність (тимчасова) існуючої печатки

49.

Zapožičanie pečatidla (a.), Zapožičané pečatidlo (b.) (lat. *sigillum praestatum*)

- a. Stav, keď osoba spôsobilá pečať má vlastné pečatidlo, no to je momentálne *karentné alebo *absentuje, preto požiada inú osobu, aby dokument spečatila v jej mene, alebo ju požiada o zapožičanie jej pečatidla;
- b. pečatidlo použité v takejto situácii.

Zapůjčení pečeti (a.), Zapůjčená pečeť (b.) (lat. *sigillum praestatum*)

- a. Stav, kdy osoba disponující *právem na pečeť, která je ale v dané chvíli *karentní nebo *absentuje, požádá jinou osobu, aby dokument zpečetila jejím jménem, nebo jí zapůjčila svou pečeť;
- b. pečeť použitá v této situaci.

Użyczenie pieczęci (a.), Pieczęć pożyczona (b.) (łac. *sigillum praestatum*).

- a. Okoliczności, kiedy osoba posiadająca *prawo dysponowania pieczęcią, ale znajdująca się w sytuacji *karencji lub *braku pieczęci, inną osobę o pożyczanie pieczęci w celu pieczętowania dokumentu;
- b. pieczęć użyta w takiej sytuacji. Korzystający z pożyczonej pieczęci mógł zobowiązać się do *powtórnego opieczętowania lub odnowienia aktu pod własną pieczęcią, gdy ta będzie już w jego dyspozycji.

Pecsetkölcsonzés / Pecsethelyettesítés (a.), Kölcsonpecset / Helyettesítő pecset (b.) (lat. *sigillum praestatum*)

- a. Olyan helyzet, amikor a pecsetképességgel rendelkező személynek van saját pecsetnyomója, azonban az az adott pillanatban hiányzik (*carentia sigilli) vagy nincs vele (*absentia sigilli), ezért más személyt kér fel, hogy az ő nevében pecsetelje meg a dokumentumot vagy megkéri azt, hogy kölcsönözze a pecsetnyomóját;
- b. az ilyen helyzetben használt pecsetnyomó.

BY a. Пазычэнне пячаткі; b. Пазычанная пячатка, **D** a. Siegelung in fremder Sache, Fremdbesiegelung; b.---, **E** a. Préstamo del sello; b. Sello prestado, **F** Emprunt de sceau, **GB** a. Borrowing of a seal; b. Borrowed seal, **I** a. Prestito del sigillo; b. Sigillo prestato, **LT** a. Antspaudu skolinimasis; b. Skolintas antspaudas, **N** a. Lån av segl; b. Lånt segl, **NL** a. Zegeluitlening; b. Geleend zegel, **P** a. Empréstimmo de selo; b. Selo emprestado, **RO** a. împrumutarea sigiliului; b. Sigiliu de împrumut, **RUS** a. Заимствование печати; b. Печать заимствованная, **S**---, **UA** a. Позичення печатки; b. Позичена печатка

50.

Danie sa pod ochranu pečate

Situácia, v ktorej súkromná osoba, ktorá nemá *pečatnú spôsobilosť, alebo nemá pečatidlo požiada svetskú alebo cirkevnú autoritu o spečatenie svojich dokumentov. V dôsledku toho má súdny dvor tejto autority potom právo súdiť prípadné spory, ktoré by vznikli v súvislosti s takto spečateným dokumentom.

Vyžádání si pečeti

Stav, kdy osoba nemající *právo na pečeť, požádá světský nebo církevní orgán o zpečetění svého dokumentu. V důsledku toho může mít soud tohoto orgánu právo soudit případné spory, které by vznikly v souvislosti s takto zpečetěným dokumentem.

Pieczęć w postępowaniu nieprocesowym

a. Pieczęć sądowa, której używa władza świecka lub duchowna do potwierdzenia i uwierzytelniania pism na prośbę osób podlegających jej jurysdykcji (lub innych osób fizycznych nie posiadających *prawa dysponowania pieczęcią lub znajdujących się w sytuacji *braku pieczęci). Sąd dysponujący taką pieczęcią miał prawo rozpatrywać sprawy sporne, które wynikały z treści opieczetowanych nią pism.

b. pieczęć lokalnego sądu w siedzibie okręgu administracyjnego nazywana była **sceau de...• établi à...** (lat. *sigillum... institutum in...*).

Pecset kikerése

Olyan eset, amikor a pecsetképe séggel vagy pecsetnyomóval nem rendelkező magánszemély felkéri a világi, vagy egyházi hatóságot dokumentumainak megpecsételésére. Ennek következtében a pecsételő hatóság bíróságának joga van ítékezni azokban a perekben, amelyek az így megpecsételt dokumentumokkal kapcsolatában keletkeznek.

BY Пазычэнне пячаткі, **D** a. Siegel der freiwilligen Gerichtsbarkeit; b.---, **E** a. Sello de jurisdicción graciosa; b. Sello de... instituido en..., **F** Sceau de juridiction gracieuse, **GB** ---, **I** a. Sigillo di giurisdizione graziosa; b.---, **LT**---, **N**---, **NL**---, **P** Selo de jurisdicção graciosa, **RO**---, **RUS**---, **S**---, **UA** Печатка добровільної юрисдикції

51.

Autentická pečať (lat. *sigillum authenticum*)

Pečať požívajúca úplnú a všeobecnú vierohodnosť buď preto, lebo sama je pečaťou orgánu verejnej moci, alebo je pečaťou fyzickej, či právnickej osoby dobrej povesti (lat. *persona bene famosa*), alebo preto, lebo jej autentickosť bola potvrdená vyššou verejnou autoritou.

Autentická pečet' (lat. *sigillum authenticum*)

Pečet' požívající plné věrohodnosti, buď proto, že sama je pečetí orgánu veřejné moci či fyzické nebo právnické osoby dobré pověsti (*persona bene famosa*), nebo její autentičnost byla potvrzena vyšší veřejnou autoritou.

Pieczęć autentyczna (łac. *sigillum authenticum*)

Pieczęć zapewniająca wiarygodność dokumentu przed każdym sądem, będąca pieczęcią *dysponenta obdarzonego walorem wiary publicznej albo którego wiarygodność wynikała z pozycji społecznej (*persona bene famosa*), lub też, którego wiarygodność została potwierdzona przez instytucję obdarzoną walorem wiary publicznej.

Autentikus pecsét (lat. *sigillum authenticum*)

Teljes hitelességet élvező pecsét, azon okból mert közhatalmi szerv pecsétje, avagy jó hírnevű (lat. *persona bene famosa*) magán-, vagy jogi személy pecsétje, avagy azért, mert hitelessége felsőbb hatósággal igazolt.

BY Аўтэнтычная пачатка, **D** Authentisches Siegel, **E** Sello autentico, **F** Sceau authentique, **GB** Seal of authentication, authenticating seal, **I** Sigillo autentico, **LT** Tikrasis (autentiškas) antspaudas, **N---**, **NL** Authentiek zegel, **P** Selo autêntico, **RO** Sigiliu autentic, **RUS** Печать признанная, **S---**, **UA** Автентична печатка

52.

Potvrdenie autentickosti pečate

Písomné potvrdenie vydané verejnou autoritou, najmä majúcou súdnu právomoc, prehlasujúce, že dokument je spečatený pečatidlom vlastníka, ktorý má spôsobilosť ním disponovať. Certifikát má často podobu *transfixu.

Potvrzení autentičnosti pečeti

Svědectví vydané písemně veřejnou autoritou, zvláště soudní, že pečeť, jíž je zpečetěn dokument, patří skutečně *majiteli typáře, který má *právo na pečeť. Potvrzení má často podobu *transfixu.

Świadectwo autentyczności pieczęci

Zaświadczenie wydane przez władzę publiczną, zazwyczaj sąd, mówiące, że pieczęć, którą uwierzytelniono dane pismo należy do jego wystawcy, że posiada on *prawo dysponowania pieczęcią, a pieczęć ta posiada pełną moc dowodową przed sądem. Takie świadectwo przybierało często formę *transfixu.

Bizonylat a pecsét hitelességéről

Leginkább bírósági jogkörrel rendelkező közjogi hatóság által kiadott írásbeli igazolás, amely kinyilatkoztatja, hogy az adott dokumentum olyan személy pecsétnyomójával van megpecsételve, aki azzal jogosan rendelkezik. A bizonylatnak gyakran transfixum formája van.

BY Сведчанне аўтэнтычнасці пчаткі, **D---**, **E** Certificado de autenticidad del sello, **F** Certificat d'authenticité de sceau, **GB** Certificate of authenticity of seal, **I** Certificato di autenticità del sigillo, **LT** Antspaudos tikrumas, galios paliudijimas, **N---**, **NL** Verklaring van echtheid, **P** Certificado de autenticidade do selo, **RO** Certificat de autenticitatea sigiliului, **RUS** Удостоверение подлинности печати, **S---**, **UA** Свідоцтво автентичності печатки

53.

Posilňujúca pečať (lat. *sigillum magis authenticum*)

Pečať pripojená na dokument významnou osobou na potvrdenie (*ad maiorem firmitatem*) autenticity pečate použitej menej významnou osobou (*persona minus famosa*).

Posilňujúci pečeť (lat. *sigillum magis authenticum*)

Pečeť pripojená k dokumentu významnou osobou pro posilnění (*ad maiorem firmitatem*) autenticity pečeti použité osobou nižšího společenského statusu (*minus famosa*).

Pieczęć potwierdzająca / Pieczęć potwierdzenia (lat. *sigillum magis authenticum*)

Pieczęć władzy publicznej lub dysponenta o wysokim statusie społecznym (*sigillum magis authenticum*), *przywieszona do dokumentu* w celu potwierdzenia autenticzności (*ad maiorem firmitatem*) pieczęci mniej ważnej instytucji lub osoby niższej rangi (*minus famosa*), nie posiadającej z tego tytułu pełnej wiarygodności.

Meğerösítőpecsét (lat. *sigillum magis authenticum*)

Valamely jelentős személy pecsétje, mellyel a dokumentumot meğerösítik (*ad maiorem firmitatem*), hogy bizonyítsák a kevésbé jelentős személy (*persona minus famosa*) pecsétjének hitelességét.

BY Замацоўваючая пячатка, **D---**, **E---**, **F** Sceau de confortation, **GB** Seal of corroboration, **I** Sigillo di autentica, **LT** Patvirtinamasis antspaudas, **N---**, **NL** Bekrachtigingszegel, **P** Selo de confirmação, **RO** Sigiliu de confirmare a autenticității, **RUS---**, **S---**, **UA** Зміцнююча печатка

54.

Atestačná pečať

*Signet alebo *menšia pečať použitá na spodnej časti dokumentu, na *pliche, alebo dokonca na koncoch *úväzu (*pergamenového prúžka, *šnúry), ktorou:

- a. vydavateľ vyjadruje svoj súhlas s obsahom dokumentu a s jeho spečatením;
- b. osoba, zodpovedná za financie potvrdzuje zaplatenie taxy za vyhotovenie dokumentu;

- c. kancelária oznamuje *strážcovi pečatidla, že preberá zodpovednosť za obsah dokumentu a že tento môže byť spečatený.

Atestační pečeť

*Signet nebo *menší pečeť použitá na konci dokumentu, nebo na *plice či na konci *závěsu pečeti:

- osobou vydávající dokument, která tím vyjadřuje souhlas s jeho obsahem a zpečetěním;
- osobou zodpovědnou za finance, potvrzující zaplacení taxy za vyhotovení dokumentu;
- sestavovatelem dokumentu, zodpovědným za jeho redakci, oznamujícímu *strážci pečetě, že dokument může být zpečetěn.

Pieczęć atestacyjna

*Sygnet lub *pieczęć mniejsza odcisnięta u dołu pisma, na jego plisce lub na końcówkach *wiązadeł pieczęci głównej:

- którą władca lub urzędnik poświadczal zgodność swej woli z treścią pisma przekazywanego kanclerzowi lub *pieczętarzowi do opieczętownia;
- przez urzędnika finansowego dla poświadczenia wniesienia opłaty za dokument;
- przez osoby sporządzające dokument (sędzia, pisarz), jako *pieczęć dowieszona, wskazująca strażnikowi pieczęci osobę odpowiedzialną za zredagowanie pisma.

Atesztációs pecsét

*Signetum vagy *kispecsét, melyet a dokumentum alsó részére, vagy a *plicára (plicatúrára) avagy a *hártyacsík végére tesznek:

- amellyel a kiadó beleegyezését fejezi ki a dokumentum tartalmával és annak megpecsételésével;
- amellyel a pénzügyekért felelős személy igazolja a dokumentum kiállításáért járó illeték megfizetését;
- amellyel a kancellária értesíti a *pecsétórt, hogy átveszi a dokumentum tartalmáért a felelősséget, és kifejezi, hogy a dokumentumot meg lehet pecsételni.

BY Атэстацыйная пячатка, **D---**, **E** a. Sello de control; b. Sello de intervención; c. ---, **F** Sceau d'attestation, **GB** Seal of corroboration, **I** a.; b. Sigillo di conferma; c. Sigillo di attestazione, **LT** Atestacinis antspaudas, **N---**, **NL** Attestatiezegel, **P---**, **RO** Sigiliu de atestare, **RUS---**, **S---**, **UA** Атестаційна печатка

55.

Vyhlasenie o vyradení typária

Slobodné vyhlásenie vôle *vlastníka typária nepoužívať viac určitú *matriču (v dôsledku jej straty, krádeže, falšovania, zmeny vo vlastnej spôsobilosti a pod.), pričom sa už dopredu anuluje platnosť všetkých dokumentov, ktoré by boli v budúcnosti spečatené týmto typáriom.

Vyhlášení o vyřazení typáře

SVobodné prohlášení vůle *majitele typáře o rezignaci na další užívání určitého typáře (v důsledku jeho ztráty, krádeže, zfalšování, změny vlastní kompetence) a anulování všech dokumentů, které by jím byly v budoucnu zpečetěny.

Unieważnienie pieczęci

Wyrażona przez dysponenta deklaracja woli o rezygnacji z posługiwania się tłokiem danej pieczęci (np.: z powodu utraty tłoka, jego kradzieży, fałszerstwa, zmian w kompetencjach prawnych) i anulowaniu z wyprzedzeniem każdego pisma, jakie byłyby opatrzone ową pieczęcią.

Pecsét visszavonása

A *pecséttulajdonos szabad akaratú kijelentése arról, hogy bizonyos *pecsétnyomót (elvesztése, ellopása, hamisítása, vagy saját jogállásának megváltoztatása következtében, stb.) többé nem fog használni, és előre semmisnek minősíteti azon iratok érvényességét, amelyek ezzel a pecséttel lennének a jövőben megpecsételve.

BY Ануліраванне, прызнанне недзейснай пячаткі, **D** Siegelverrufung, **E** Revocación del sello, **GB** Revocation of seal, **I** Rinuncia al sigillo, **LT** Spaudo paskelbimas negaliojančiu, spaudo anuliavimas, **N** Ugyldighetserklæring, tilbakekalling av segl, **NL** Zegelherroeping, verklaring het zegel niet meer te gebruiken, **P** Revogação do selo, **RO** Revocarea sigiliului, **RUS---**, **S** Återkallande (ogiltigförklaring) av sigill, **UA** Анулювання печатки

56.

Vyhlasenie o zavedení typária

Písomné vyjadrenie vôle *vlastníka typária používať v budúcnosti určité *typárium.

Vyhlášení o zavedení typáře

Písemné vyjádření vůle *majitele typáře užívat v budoucnu určitý *typář.

Deklaracja używania pieczęci

Písemne wyrażenie woli *dysponenta o wprowadzeniu pieczęci do użytku.

Pecséhasználati kijelentés

A pecsétulajdonos írásba foglalt akarata bizonyos pecsétnyomó jövöbeni használatáról.

BY Дэкларацыя ўжывання пячаткі, **D** Erklärung über den Gebrauch eines (neuen) Siegels, **E** Declaración de adopción de sello, **F** Déclaration d'usage de sceau, **GB---**, **I** Dichiarazione di adozione di un sigillo, **LT** Pareiškimas apie spaudo įvedimą į apyvartą, **N---**, **NL** Verklaring een (ander) zegel te gaan gebruiken, **P** Declaração de uso de selo, **RO** Declarație pentru folosirea sigiliului, **RUS---**, **S---**, **UA** Декларація уживання печатки

57.**Odpečatenie**

Úkon, pri ktorom sa odstráni *potvrzovacia pečať (alebo pečate) z dokumentu s cieľom zbaviť ho právnej sily (napr. zrušenie privilégii). Nie je identické s *rozpečatením.

Odpečetění / Odstranění pečeti

Úkon, při němž se odstraní *ověřovací pečeť (nebo pečeti) z dokumentu s cílem zbavit ho právní sily (např. zrušení privilegia).

Oderwanie pieczęci (od dokumentu)

Akt władzy publicznej, polegający na odjęciu pieczęci od dokumentu w celu uchylenia stanu prawnego tworzonego przez ten dokument (np. usunięcie pieczęci z aktu lokacyjnego po likwidacji gminy lub zniesieniu jej przywilejów).

Megpecsételés visszavonása

Olyan művelet, amikor a *hitelesítő pecsétet (pecséteteket) eltávolítják a dokumentumról, hogy azt megfosszák jogi erejétől (pl. kiváltságok megszűntetése). Nem azonos a *pecsét feltörésével.

BY Зламання печаткі, **D---**, **E** Desellado de un acta, **F** Descellement d'un acte, **GB** Removal of the seal, **I** Rimozione del sigillo, **LT** Antspaudo nuplėšimas, antspaudo sulaužymas, **N---**, **NL** Vernietiging van (een) zegel(s), **P** Remoção do selo de um acto, **RO** Desigilarea unui document, **RUS** Удаление печати с грамоты, **S---**, **UA** Відірвання печатки, зламання печатки

58.

Zákaz používania typária

Rozhodnutie kompetentnej authority zakazujúce používanie určitého typária.

Kasace typáře

Zákaz používání typáře rozhodnutím určité authority.

Wycofanie pieczęci

Decyzja właściwego organu zakazująca używania określonej pieczęci.

Pecséhasználati tilalom

Illetékes közjogi hatóság rendelkezése bizonyos pecsétnyomó használatának betiltásáról.

BY Забарона печаткі, **D** Kassation des Siegelstempels, **E** Casación del sello, **F** Cassation du sceau, **GB** Invalidation of the seal, **I** Interdizione del sigillo, **LT** Antspaudo atšaukimas, panaikinimas, **N---**, **NL** Verbod het zegel (verder) te voeren, **P** Proibição de selo, **RO** Anularea dreptului de sigiliu, interzicerea sigiliului, **RUS** Аннулирование печати, **S---**, **UA** Відкликання печатки, касація печатки

59.

Znehodnotenie typária / Rozbitie typária (lat. *frangere sigillum*)

Úkon, pri ktorom sa typárium úmyselne rozbije na kusy, alebo sa jeho matrica znehodnotí napilovaním, či iným spôsobom, aby sa zabránilo jej ďalšiemu používaniu. Dôvodom môže byť smrť fyzickej osoby, alebo zmeny právnych a správnych kompetencií fyzickej alebo právnickej osoby, alebo *zákaz používania typária.

Znehodnocení typáře / Rozbití typáře (lat. *frangere sigillum*)

Úkon, při němž je typář rozbit na kusy nebo je jeho matrice znehodnocena napilováním, aby se zabránilo dalšímu používání, a to v důsledku smrti fy-

zické osoby nebo kvůli změně kompetencí fyzické nebo právnické osoby, či v důsledku *kasace typáře (např. při prodeji majetku, likvidaci obce).

Kruszenie pieczęci / Tłuczenie pieczęci / Zniszczenie tłoka pieczętnego (łac. *frangere sigillum*)

Czynność, w wyniku której tłok pieczętny zostaje rozbity na kawałki w celu uniemożliwienia jego dalszego użytku. Kruszenie mogło być następstwem śmierci dysponenta, zmiany jego kompetencji prawnych lub konsekwencją *wycofania pieczęci (np.: na skutek sprzedaży majątku ziemskiego, zrzeczenia się roszczeń, likwidacji gminy).

Pecsétnyomó összetörese (lat. *frangere sigillum*)

Olyan művelet, mely során a pecsétnyomót szándékosan darabokra török, vagy befűrészeléssel érvénytelenítik, avagy más módon megakadályozzák annak további használatát. Ennek oka lehet valamely magánszemély halála, magán-, vagy jogi személy jogi, vagy közigazgatási hatáskörének megváltozása, illetve a *pecséthasználati tilalom kihirdetése.

BY Знішчэнне (матрыцы, штэмпеля) пячаткі, **D** Brechen (Vernichtung) des Siegelstempels, **E** Quebrantamiento del sello, **F** Brisement du sceau, **GB** Breaking of the seal, **I** Rottura del sigillo, **LT** Spaudo sunaikinimas, **N---**, **NL** Breking van het zegel, **P** Quebrar o selo, **RO** Casarea sigiliului, **RUS** Уничтожение печати, **S---**, **UA** Знищення матриці печатки, зламання печатки, збивання печатки (сигнету)

60.

Vyradenie typária (lat. *cancellatio sigilli, cancellatio typarii*)

Úkon, pri ktorom sa *matrica vyradí z používania bez toho, aby bola zničená alebo znehodnotená (z dôvodov ako pri *znehodnotení typária).

Vyřazení typáře (lat. *cancellatio sigilli*)

Úkon, při němž se typář vyřadí z užívání, aniž by však byl zničen nebo znehodnocen (z důvodů jako při *znehodnocení typáře).

Kasacja tłoka pieczętnego / Kancelacja tłoka pieczętnego (łac. *cancellatio sigilli*)

Celowe uszkodzenie tłoka (inne niż *kruszenie pieczęci) czyniące go niezdatnym do użycia. Kasacja pieczęci może nastąpić z tych samych powodów co *kruszenie pieczęci.

Pecsétnyomó kiselejtezése (lat. *cancellatio sigilli*)

Olyan művelet, melynek során a *pecsétnyomót kivonják a forgalomból anélkül, hogy megsemmisítenék vagy elértéktelenítenék (ugyanazon okok miatt, mint a *pecsétnyomó összetörésénél).

BY Скасаванне пячаткі, **D** Außerkraftsetzung des Siegelstempels, **E** Cancelación del sello, **F** Cancellation du sceau, **GB** Cancellation of the seal, **I** Biffatura del sigillo, **LT** Spaudo išėmimas iš apyvartos (sugadinimas), **N---**, **NL** Ongeldig maken van het zegel, **P** Cancelamento do selo, **RO** Anularea tiparului sigilar, **RUS---**, **S---**, **UA** Видалення [з ужитку] матриці печатки

IV.

SPÔSOBY PEČATENIA

ZPŮSOBY PEČETĚNÍ

SPOSOBY PIECZĘTOWANIA

AZ IRAT MEGPECSÉTELÉSÉNEK MÓDJAI

61.

Spôsoby pečatenia

Rôzne metódy, ktorými sú dokumenty fyzicky pečatené.

Způsoby pečetení

Různé metody, podle nichž jsou dokumenty fyzicky pečeteny.

Sposoby pieczętowania / Sposoby przytwierdzenia pieczęci

Różne metody lub systemy według których pieczętowano fizycznie pisma i dokumenty.

Az irat megpecsételésének módjai

Az iratokra való pecsétráhelyezés (megpecsételés) különböző módszerei.

BY Способы прикладання пячаткі альбо пчатання, **D** Siegelanbringungsarten, Besiegelungsarten, Untersiegelungsarten, Versiegelungsarten, **E** Modos de aposición del sello, **F** Modes d'apposition du sceau ou scellement, **GB** Methods of sealing, **I** Modi di apposizione del sigillo, **LT** Antspaudavimo būdai, **N** Beseglingsmåter, **NL** Manier van bezegelen, **P** Formas de aposição do selo, formas de selar, **RO** Modalități de aplicare a sigiliului, **RUS** Способы прикрепления печати, **S** Beseglingsätt, **UA** Способи опечатування

62.

Pečatenie (lat. sigillatio)

Činnosť, pri ktorej sa na niečo aplikuje pečat', najmä na dokument.

Pečetění / Připojení pečeti (lat. sigillatio)

Činnost, při níž se pečeť na něco aplikuje, nejčastěji na dokument.

Przyłożenie pieczęci / Opieczętowanie (lat. sigillatio)

Czynność, w wyniku której pieczęć jest przytwierdzana do przedmiotu lub pisma, w szczególności dyplomu.

Pecsétráhelyezés / Megpecsételés (lat. sigillatio)

Olyan tevékenység, melynek során a pecsét valamire, elsősorban adathordozóra kerül rá.

BY Пячатанне, прыкладанне, прылажэнне пячаткі, **D** Anbringung des Siegels, Besiegelung, Untersiegelung, Versiegelung, **E** Aposición del sello, sellado, **F** Apposition du sceau ou scellage, **GB** Sealing, **I** Sigillatura, apposizione del sigillo, **LT** Antspaudo pritvirtinimas, **N** Besegling, **NL** Bezegeling, **P** Aposição do selo, acto de selar, selagem, **RO** Aplicarea sigiliului, sigilarea, **RUS** Прикрепление печати, **S** Besegling, **UA** Опечатування, прикладання печатки, сигіляція

63.

Pečatenie bulou (lat. *bullatio*)

Činnost, pri ktorej je aplikovanou pečatou *bula.

Pečetění bulou (lat. *bullatio*)

Činnost, při níž je aplikovanou pečetí *bula.

Przyłożenie bulli / Bullacja (łac. *bullatio*)

Czynność pieczętowania *bullą.

Bullázás (lat. *bullatio*)

Olyan tevékenység, melynél pecsétként *bullát alkalmaznak.

BY Прывешванне булы, **D** Anbringung der Bulle, Besiegelung mit Bulle, Bullierung, **E** Aposición de la bula, **F** Apposition de la bulle ou bullement, **GB** Attaching the bulla, **I** Bollatura, apposizione della bolla, **LT** Bulės pritvirtinimas, **N---**, **NL** Bezegeling met een bul, **P---**, **RO** Atașarea bulei sigilare, **RUS** Прикрепление печати, **S---**, **UA** Опечатування буллою, буллація

64.

Pečatiť (lat. *sigillare, bullare*)

Pripojiť pečať na dokument alebo na predmet priamo alebo pomocou *úväzu. Pripojenie pečate sa nazýva *pečatením. Ak je účelom pečatenia overenie hovoríme o spečatení, ak je účelom pečatenia uzatvorenie hovoríme o zapečatení.

Pečetit (lat. *sigillare, bullare*)

Připojit pečeť (bulu) k dokumentu nebo na věc přímo nebo prostřednictvím *závěsu pečeti. Připojení pečeti se nazývá *pečetěním. Pečetění za účelem ověření se nazývá zpečetění, pečetění za účelem uzavření se nazývá zapečetění.

Pieczętować (łac. *sigillare, bullare*)

*Przyłożyć pieczęć do pisma lub przedmiotu bezpośrednio na nim lub za pomocą wiazadła. Jeśli celem pieczętowania jest uwierzytelnienie pisma, mówimy o opieczętowaniu, jeśli zaś celem jest zabezpieczenie (pisma, przedmiotu) mówimy o zapieczętowaniu.

Megpecsételni (lat. *sigillare, bullare*)

Pecsét ráhelyezése közvetlenül az íróanyagra vagy tárgyra, illetve a pecsét *felfüggesztésére szolgáló kellékre. Amennyiben a pecsétráhelyezés célja a dokumentum hitelesítése, megpecsételésről van szó, amennyiben a dokumentum lezárása a célja, lepecsételésről van szó.

BY Прыкласці пячатку, пятацаць, запячатаць, апячатаць (скрыню з грашыма), **D** Siegeln, besiegeln, untersiegeln, **E** Sellar, **F** Sceller, **GB** To seal, **I** Sigillare, **LT** Antspauduoti, **N** Besegle, **NL** (Be)zegelen, **P** Selar, **RO** Sigilare, **RUS** (За)печатать, **S** Besegla, **UA** Опечатати (запечатати), засвідчити печаткою, сигілювати буллатувати

65.

Prepečatit

Připojit novú pečať na dokument, ktorý bol *odpečatený, *rozpečatený, alebo bol dočasne spečatený vypožičanou pečaťou, alebo pripojit novú pečať s úmyslom zaručiť dokumentu trvalú platnosť v prípade zmeny garanta jeho právoplatnosti.

Přepečetit

Připojit novou pečeť na dokument, který byl již *rozpečetěn nebo *odpečetěn, dále jako potvrzení, pokud byl dokument dočasně zpečetěn zapůjčeným typářem, nebo s úmyslem zajistit trvalou platnost v případě změny garanta jeho právoplatnosti.

Pieczętować powtórnie

Przyłożyć inną, nową pieczęć do pisma, które zostało już opieczętowane. Może to się stać na skutek *oderwania pieczęci, którą było wcześniej uwierzytelnione, lub w celu ponownego uwierzytelnienia, jeśli dokument był opieczętowany *pieczęcią pożyczoną, albo w celu zagwarantowania trwałości stanu prawnego, jeśli zmienił się jego gwarant.

Újra pecsételni

Új pecsét ráhelyezése olyan dokumentumra, vagy rögzítése olyan doku-

mentumhoz, mely korábban már meg volt pecsételve és a megpecsételése vissza lett vonva, vagy korábban a dokumentumot (ideiglenesen) helyettesítő pecséttel hitelesítették, vagy azon szándékkal, hogy a dokumentum hitelességét szavatoló személy változása miatt tartós érvényességet biztosítsanak a dokumentumnak.

BY Паўторнае апячатанне, **D** Neubesiegeln, wiederbesiegeln, **E** Resellar, **F** Resceller, **GB** To reseal, **I** Risigillare, **LT** Pakartotinis antspaudavimas, **N---**, **NL** Opnieuw bezegelen, herbezegelen, **P** Ressler, **RO** Resigilare, **RUS** (За)печатать заново, **S---**, **UA** Перепечатати, повторно опечатати

66.

Spolupečatenie

Zhodnoverenie dokumentu pečatami viacerých *vlastníkov typárií (*sigilantov), fyzických alebo právnických osôb, ktoré rôznym spôsobom ovplyvňovali vydanie dokumentu.

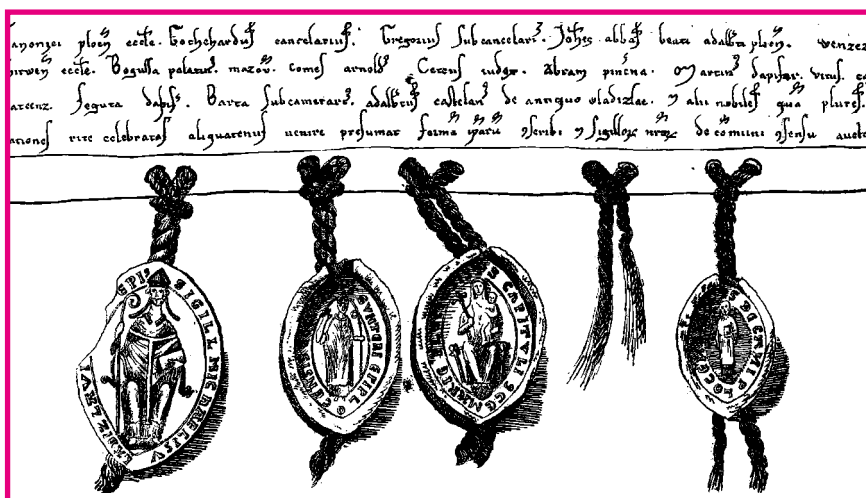
Spolupečetění

Zhodnověrnění dokumentu pečetěmi většího počtu pečetitelů s různým vztahem k obsahu dokumentu.

Opieczętownie wielokrotne / Współpieczętownie

Uwierzytlnienie pisma poprzez przyłożenie wielu pieczęci należących do różnych *dysponentów (władz lub osób prywatnych), w różnym stopniu współodpowiedzialnych za jego treść i postanowienia.

Többszöri megpecsételés

Egy irat hitelesítése több *pecséttulajdonos – magán-, vagy jogi személy – által, akik különböző módon befolyásolták annak kiadását.

BY Шматкратнае апячатанне, **D---**, **E** Sellado multiple, **F** Scellage multiple, **GB** Multiple sealing, **I** Sigillatura multipla, **LT** Daugkartinis antspauidavimas, **N---**, **NL** Meervoudige bezegeling, **P** Selagem múltipla, **RO** Sigilare multipla, cosigilare, **RUS** Приложение нескольких печатей, **S---**, **UA** Багаторазове опечатування

67.

Pritlačená pečať (lat. *sigillum placatum*)

Pečať upevnená priamo na podklad, najčastejšie na dokument.

Přitištěná pečeť (lat. *sigillum placatum*)

Pečeť připojená přímo na podklad, nejčastěji na dokument.

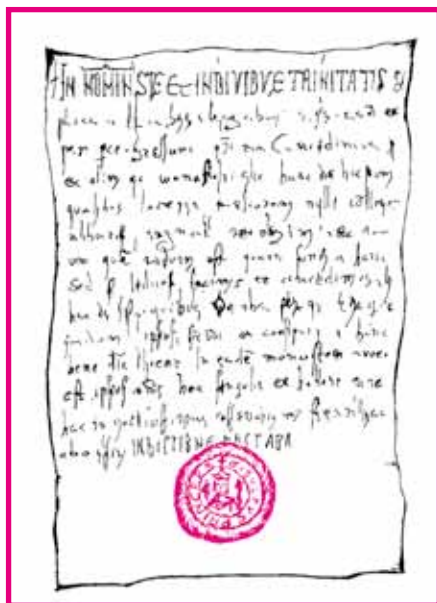
Pieczczę wprost odcisnięta / Pieczęć wycisnięta (łac. *sigillum placatum*)

Pieczczę przyłożona bezpośrednio na karcie pisma.

Rányomott pecsét (lat. *sigillum placatum*)

Közvetlenül az alapelületre, leggyakrabban az adathordozóra (dokumentumra) rögzített pecsét.

BY Прыкладзеная, прыціснутая пячатка, **D** Aufgedrücktes Siegel, **E** Sello adherido, **F** Sceau plaqué, **GB** Applied seal, **I** Sigillo aderente, **LT** Prispauostas antspaudas, **N** Pãtrykt segl, **NL** Opgedrukt zegel, **P** Selo de chara, **RO** Sigiliu aplicat, **RUS** Печать прикладная, **S** Płtryckt sigill, **UA** Відтиснена печатка

68.

Pretlačená pečať (lat. *sigillum transfixum*)

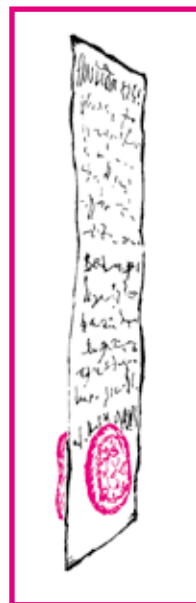
Pečať, ktorej *pečatný koláč – za účelom jeho lepšieho upevnenia na dokument – prenikne cez vopred vytvorený zárez v nosiči záznamu na jeho chrbtovú stranu. Vosk na chrbtovej strane môže byť obohatený ďalším voskom a môže byť označený doplnkovou značkou právoplatnosti (*protipečaťou, *odtlačkom prstov).

Protlačená pečeť (lat. *sigillum transfixum*)

Pečeť, jejíž *pečetní látka s ohledem na lepší fixaci k dokumentu proniká přes dopředu vytvořený zárez na rubní stranu dokumentu. Pečetní látka na rubní straně může být zesílena přidáním dalšího vosku a může být opatřena doplňkovým znamením právoplatnosti (*protipečeť, *otisky prstů).

Sigillum transfixum / Pieczęć przeciśnięta (łac. *sigillum transfixum*)

*Pieczęć wprost odcisnięta, której *masa woskowa przechodzi, poprzez *nacięcie, na drugą stronę karty dokumentu w celu lepszego przytwierdzenia *odcisku. Jej masa woskowa mogła być wzmocniona nowym woskiem albo mogła zostać opatrzona dodatkowym znakiem (np. *contrasigillum czy *odciskami palców).

Átnyomott pecsét (lat. *sigillum transfixum*)

Olyan pecsét, melynek a viaszmasszája – a jobb rögzítés érdekében – a hátdalalon található viaszmenyiség további viasszal növelhető, és kiegészítő hiteles jeggyel jelölhető meg (*ellenpecsét, *ujjlenyomatok).

BY Дадатковае замацаванне адбітка, **D** Durchgedrücktes Siegel, **E** Sello rob-lado, **F** Sceau rivé, **GB---**, **I** Sigillo incassato (passante), **LT** Kiaurai prispaustas antspaudas, **N---**, **NL** Ingehangen (doorgedrukt) zegel, **P** Selo embutido, **RO---**, **RUS---**, **S---**, **UA** Проступаючий відтиск

69.

Odtlačky prstov

Značky zanechané jedným alebo viacerými prstami, ktoré – v niektorých kanceláriách – bývali v čase *pečatenia odtlačené do ešte mäkkého vosku na *chrbte pečate.

Otisky prstů

Značky vytvorené jedním nebo více prsty, které v některých kancelářích bývaly otiskovány do ještě měkkého vosku na *hřbetě pečeti v průběhu *pečetění.

Odciski palców

Ślad jednego lub kilku palców na *odwrociu pieczęci. Odciski te, stosowane w niektórych kancelariach, wykonywano w trakcie pieczętowania, kiedy wosk był jeszcze miękki.

Ujjlenyomatok

Egy vagy több ujj által készült jegyek, melyeket – némely kancelláriákban – a pecsételés idején a még puha viaszba a pecsét hátoldalába nyomtak.

BY Водзіцк, адбітак пальца, **D** Fingerabdrücke, **E** Huellas de dedos, **F** Marques de doigts, **GB** Fingermarks, **I** Impronte digitali, **LT** Pirštų atspaudas, **N** Fingera-vtrykk, **NL** Vingerafdrukken, **P** Marcas dos dedos, **RO** Amprente digitale, **RUS** Отпечаток пальцев, **S** Fingravtryck, **UA** Відбитки пальців

70.

Natlačená pečať

Pečať z tenkej vrstvy vosku, vytvorená bez pomoci zárezov na nosiči záznamu, často na stopách vosku situovaných do kríža a určených na lepšie priľnutie pečate, alebo aj na papier, špeciálne pripravený na pritlačenie pečate.

Natlačená pečeť

Pečeť tvořená tenkou vrstvou vosku, přitlačena přímo na dokument bez pomoci zářezu, ale prostřednictvím do kříže rozetřeného vosku nebo speciálně pro to připraveného papíru.

Pieczęć wyciśnięta

Pieczęć odcisnięta na cienkiej warstwie wosku, bezpośrednio na karcie

Hártyacsík / Papírcsík / Pergamenfarok (lat. *cauda simplex*)

Az íróanyag hosszirányú bevágásával készült csík (szószerinti fordításban farok), mely a pecsét felfüggesztésére szolgál.

BY Пясок, папяровы пясок з пашырэннем на незамацаваным ўскраі, **D** (Abhängende) Pressel, **E** Cola, **F** Simple queue, **GB** Tongue, **I** Coda (tenia) semplice, **LT** Karanti dokumento juostelė, **N** Reim skłret i brevet, nedklipt reim, **NL** Afhangend zegel, enkele staart, **P** Fita singela, **RO** Fășie, țançușe, **RUS** Язычѣк простой, **S** Remsa (skuren) ur brevet, **UA** Пасок

72.

Jednoduchý pařížský (bretónsky, francúzsky) pružok

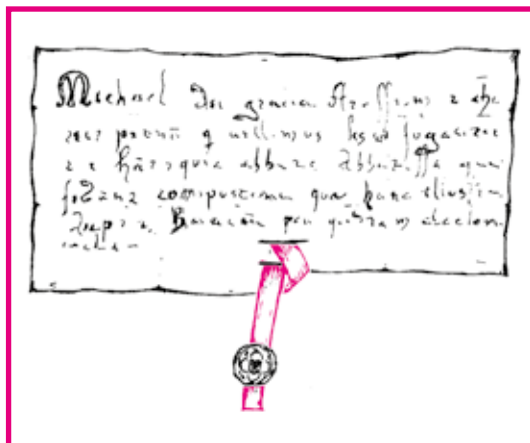
Pružok nastrihnutého dokumentu prevlečený pred pripojením pečate zárezom v listine, aby sa predišlo roztrhnutiu nosiča záznamu alebo odtrhnutiu pružka pod váhou pečate. Zvláštny typ pergamenového pružka na zavesenie pečate.

Pařížský pergamenový proužek jednoduchý

Proužek provlečený zářezem v dokumentu za účelem zamezení jeho roztržení nebo odtržení pod vahou pečeti.

Wiązadło paryskie

*Języczek, przepleciony przez odpowiednią *szparę w karcie dokumentu, co miało zapobiec rozdarciu dokumentu lub samego języczka pod ciężarem pieczęci. W ten sposób wzmacniano także trwałość opieczetowanego pisma.

Párizsi (breton) hártycsík / Párizsi (breton) pergamenfarok

Hártya- vagy papírcsík, sáv, amelyet még a pecsét ráhelyezése előtt az okiraton készített nyíláson átfűztek, hogy megelőzzék a pecsét súlya következtében az íróanyag széthasadását vagy a csík, a sáv leszakadását.

BY Парыскі паясок, **D**---, **E** Cola parisina, cola bretona, **F** Simple queue parisienne, **GB**---, **I** Coda parigina (bretone), **LT** Paryžietiškas raištis, **N**---, **NL** Doorgestoken zegel, **P**---, **RO**---, **RUS**---, **S**---, **UA** Паризький (бретонський) пасок

73.

Privesená pečať (lat. *sigillum pendens*)

Pečať pripevnená prostredníctvom *úväzu na privesenie pečate, prechádzajúceho cez dokument, pričom sa úväz spečatením uzatvorí.

Přivěšená pečeť (lat. *sigillum pendens*)

Pečeť připojená k listině pomocí dokumentem protaženého *závěsu pečeti, který se po zpečetění stává neoddělitelným.

Pieczęć wisząca / Pieczęć przywieszona (łac. *sigillum pendens*)

Pieczęć odcisnięta na *wiązadłach przeplecionych uprzednio przez kartę dokumentu. W ten sposób pieczęć i wiązadło tworzą całość jako forma *pieczętowania.

Függő pecsét (lat. *sigillum pendens*)

Az íróanyagon átfűzött *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék segítségével rögzített pecsét, miközben a pecsét felfüggesztését szolgáló kellék az íráshordozótól eltávolíthatatlanná válik.

BY Привешаная, прывесістая пячатка, **D** Anhängendes (angehängtes) Siegel, Hängesiegel, **E** Sello pendiente, **F** Sceau pendant, **GB** Pendent seal, **I** Sigillo pendente, **LT** Prikabinamasis antspaudas, **N** Hengende segl, **NL** Uithangend zegel, **P** Selo pendente, **RO** Sigiliu atașat (atârnat), **RUS** Печать вислая, **S** (Vid)hängande sigill, **UA** Висла печатка, привісна печатка

74.

Úváz pečate

Pomôcka na *privesenie pečate zhotovená z rôzneho materiálu (dvojitý pergamenový prúžok, či spletené povrázky), prechádzajúca cez *zárez (otvor) v dokumente a s koncami spojenými pečatnou hmotou. Ak je pečať privesená na pergamenovom prúžku hovoríme o *dvojitom pergamenovom prúžku. (lat. *cauda duplex*). Textilný úváz na privesenie pečate sa nazýva aj *filum*. V pápežskej kancelárii sa textilný úváz na privesenie buly označuje vždy ako *filum*, nech je akéhokoľvek druhu (hodvábná šnúra, hodvábné pramene – lat. *filum sericum*, konopná šnúra – lat. *filum canapis*).

Závěs pečeti

Pomôcka z rôzneho materiálu (*pergamenový proužek, *šnúra atd.), ktorá prochází zárezem přes dokument a je určena k přivěšení pečeti. V latině pápežské kanceláře se závěs *buly nazývá *filum*, ať už je z jakéhokoliv materiálu (hedvábná stuha, lat. *filum sericum*, nebo konopný provázek, lat. *filum canapis*).

Wiązadło pieczęci

Element zpleciony przez odpowiednią *szparę w karcie dokumentu, służący do mocowania na nim pieczęci. W łacinie kancelarii papieskiej dla wiązadła bulli przyjął się termin *filum* a w zależności od materiału: *sznur albo *taśma jedwabna łac. *filum sericum* lub *sznurek konopny, łac. *filum canapis*.

Pecset felfüggesztésére szolgáló kellék

Különböző anyagból (hártycsík, szőtt fonalak) a pecset felfüggesztésére készült, a dokumentum bevágásán (nyílásán) átfűzött kellék, amelynek végei a pecsetviaszba (pecsetbe) vannak beöntve. Amennyiben a pecset pergamensávra van rögzítve, *kettős hártycsíkról beszélünk. A pecset felfüggesztésére szolgáló, textiltől készült kelléket *filum*-nak is nevezik. A pápai cancelláriában a bullák felfüggesztésére használt textil kelléket mindig *filum*-nak nevezik, bármilyen anyagból is készül (selyemfűző, selyem szál – lat. *filum sericum*, kenderfűző – lat. *filum canapis*).

BY Шаўковы, ваўняны матуз, стужка для злучэння прывесістай пячаткі і дакумента, **D** Befestigungsmittel, **E** Enlaces, vínculo, lemnisco, **F** Attaches du sceau, **GB** Tags, laces, cords, **I** Attacchi del sigillo, **LT** Antspaudo raiščiai, **N** Seglreim, seglsnor, **NL** (Zegel)staart, **P** Fitas de suspensão, **RO** Legăturile sigiliului, **RUS** Привязки печати, **S** (Sigill)remsa, (sigill)band, (sigill) snöre, **UA** Кріплення вислої печати, прив'язка печати

75.

Dvojitý pergamenový průžok (lat. *cauda duplex*)

Samostatný pergamenový průžok prechádzajúci cez štrbinu v dokumente, určený na privesenie pečate. Oba konce průžka môžu byť zaliate v pečatnej hmote, alebo z nej vytřáť.

Pergamenový proužek dvojitý (lat. *cauda duplex*)

Volný proužek pergamentu protažený přes zářez dokumentem a sloužící k **přivěšení** pečeti. Oba konce proužku mohou být ukončeny v pečeti, nebo jí mohou procházet.

Pasek pergaminowy podwójny (łac. *cauda duplex*)

Luźny pergaminowy pasek przepleciony przez odpowiednią *szparę w karcie dokumentu, służący do mocowania pieczęci. Końcówki paska mogą znajdować się wewnątrz *miski woskowej lub wychodzić na zewnątrz.

Kettős hártycsík / Kettős pergamenfarok / Pergamenszalagok / Hártyaszalagok (lat. *cauda duplex*)

A pecsét rögzítésére szolgáló különálló hártycsík, mely a dokumentumon található vágáson (nyíláson) keresztül van átfűzve. A hártycsík mindkét vége viaszba lehet beöntve, illetve abból lóghat ki.

BY Падвойны матузок, падвойная стужка, **D** Préssel, Pergamentstreifen, **E** Tira de pergamino, **F** Double queue, **GB** (Doubled) tag, **I** Coda (pu tenia) doppia, **LT** Dviguba pergamentinė juostelė, **N** Dobbel seglreim, **NL** Dubbele staart, **P** Fitas de suspensão duplas, **RO** Dublă legătură, **RUS** Язычок двойной, **S** Dubbel remsa, **UA** Подвійний пергаментний пасок

76.

Nite

*Úváz na privesenie pečate, tvorený viacerými nespletenými hodvábnymi, či inými niťami, ktoré sú jednoducho spojené pečaťou.

Nitě

*Závěs pečeti sestávající z více vláken z hedvábí (nebo jiného textilního materiálu), navzájem nespletených, nebo spletených jen velmi volně, jednoduše spojených v pečeti.

Nici / Sznur niepleciony

*Wiązadło pieczęci wykonane z wiązki włókien jedwabnych (lub innych), nie tkane ani nie plecione (ewentualnie splecione bardzo luźno), złączone jedynie w prosty sposób.

Fonalak

A *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék, mely több önálló, nem összefont selyem, vagy egyéb fonalból áll, melyeket a pecsét fog össze.

BY Шнуры, матузки, **D** Fäden, **E** Hilos, **F** Lacs, **GB** Cord, **I** Fili, lacci, **LT** Pluoštas, **N** Seglsnor, **NL** Snoer, **P** Fios, **RO** Şnururi, **RUS** Шнурь, **S** Trådar, trådknippe, **UA** Нитки

77.

Pružné nite

*Úváz na privesenie pečate v podobe zvlnených alebo špirálovitých *nití ktoré sa ťahom narovnajú.

Pružné nitě

*Závěs pečeti tvořený zvlněnými *nitěmi, které je možno tahem narovnat.

Nici elastyczne

*Wiązadło pieczęci wykonane z falistych lub spiralnych *nici pozbawionych jakiegokolwiek splotu i nie skręconych w żaden sposób, co stanowi o ich elastycznej formie.

Rugalmas fonalak

Hullámos vagy spirális alakú fonalaktól álló, a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék, amely a *fonalak meghúzásával kiegyenesedik.

BY Адасобныя ніці, **D---**, **E** Hilos, **F** Floes, **GB---**, **I** Fili, **LT** Pavieniai siūlai, **N---**, **NL---**, **P** Fios, **RO** Şnururi, **RUS** Шнуры, **S---**, **UA** Пружні нитки

78.

Spletená šnúra

*Űváz na privesenie pečate, tvorený niťami, alebo prameňmi nití z hodvábu (alebo iného textilného materiálu) starostlivo skrútených a spletených.

Spletená šňúra

*Závěs pečeti tvořený nitěmi nebo prameny nití z hedvábí (nebo jiného textilního materiálu), pečlivě zkroutených a spletených.

Sznur pleciony

*Wiązadło pieczęci wykonane ze starannie splecionych nici, pasemek jedwabiu lub innych włókien.

Zsinór / Sodrat

Gondosan összesodort, majd összefont selyem (vagy más textilanyagból készült) fonalaktól álló, a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék.

BY Пляцёны шнур, матуз, **D** (Geflochtene) Schnur, **E** Trencilla, **F** Tresse, **GB** Lace, **I** Treccia, **LT** Pynutė, virvutė, **N** Flettet snor, **NL** Gevlochten (ou geknoopt) snoer, **P** Trança, **RO** Şnur împletit, **RUS** Шнур плетёный, **S** Flatat snöre, **UA** Плетений шнур

79.

Šnúra

*Úváz na privesenie pečate, spletený z nití (hodvábnych, alebo ľanových) na spôsob lanka a niekedy zakončený uzlíkom, strapcom, alebo žaludom.

Môže mať podobu:

- a. plochej šnúry;
- b. okrúhlejšnúry (tkaničky).

Šňúra

*Závěš pečeti spletený z nití (hedvábnych nebo lněných), na způsob lanka, někdy zakončený uzlem, štřapcem nebo žaludem.

Může mít podobu:

- a. ploché šňúry;
- b. okrouhlé šňúry (tkanice).

Taśma

*Wiązadło pieczęci wykonane w formie sznura z nici (jedwabnych lub lnianych) splecionych ze sobą, czasami zakończonych frędzlami.

Może ona występować w postaci:

- a. płaskiej – w formie wstążki;
- b. cylindrycznej, zw. także **sznurowadłem** – w formie liny.

Sodrott zsinór

Selyem-, vagy kenderfonalakkból kötél alakra összefont, a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék, amely néha kis csomóban, rojtban, vagy makk formában végződik.

Az alábbi alakú lehet:

- a. lapos sodrat
- b. gömbölyű sodrat (zsinór)

BY Тасемка; a. тасьма; b. стужка, **D** Schnur; a. Platte Schnur; b. Runde Schnur, **E** Cordón; a. Cordón plano; b. Cordón tubular, **F** Cordon; a. cordon plat; b. cordon tubulaire, dit aussi lacet, **GB** Lace; a. Flat lace; b. Tubular lace, **I** Cordone; a. Cordone piatto; b. Cordone tubolare, **LT**---, a. Kaspinas; b. Raištis, **N** Tvinnet snor; a. Flat snor; b. Rund snor, **NL** Koord, streng; a. Lint; b. Veter, **P** Cordão; a. Nastro; b. Retrós, **RO** Cordon; a. Cordon plat; b. Cordon tubular, **RUS** Шнур; a. Шнур плоский; b. Шнур круглый, **S** Snodd, tvinnat snöre; a.; b.---, **UA** Тасьма; a. Пласка тасьма; b. Кругла тасьма

80.

Zväzok

*Úväz na privesenie pečate vytvorený z viacerých šnúr spletených dovedna.

Svazek

*Zävës pečeti vytvořený z několika šnúr spletených dohromady.

Sznurek

*Wiązadło pieczęci wykonane w formie sznura splecionego z kilku *taśm.

Sodratnyaláb / Fonalnyaláb

Több, egybefont fonalból készült, a pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék.

BY Шнур, **D** Kordel, **E** Cordel, **F** Cordelette, **GB** Lace, **I** Funicella, cordicella, **LT** Raištelis, **N** Tynn snor tvinnet av flere tråder, **NL** Koordje, **P** Cordel, **RO** Şiret, **RUS** Шнур, **S** Tunn snodd, **UA** Поворозка

81.

Stuha

Úväz na privesenie pečate vytvorený z tkaniny, spravidla z hodvábu, plochý, úzky a jemný.

Stuha

*Zävës pečeti z tkaniny, zpravidla z hedvábí, plochý, úzký, jemný.

Wstążka

*Wiązadło pieczęci wykonane z tkaniny, najczęściej z jedwabiu, płaskie, wąskie i elastyczne.

Szalag

Finom szövethől, általában selyemből készült lapos, keskeny, puha szalag, a pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék.

BY Стужка, **D** Band, **E** Cinta, **F** Ruban, **GB** Ribbon, **I** Nastro, fettuccia, **LT** Kaspinas, **N** Bånd (av silke), **NL** Lint, band, **P** Fita, **RO** Panglică, **RUS** Лента, **S** Band, **UA** Стрічка

82.

Remienok

*Úvaz na privesenie pečate, tvorený tenkým pásikom kože.

Řemínek

*Závěs pečeti tvořený úzkým proužkem kůže.

Rzemień

Wiązadło pieczęci wykonane z wąskiego paska skóry.

Bőrszj

Keskeny bőrcsikból készült, a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellek.

BY Скураны паясок, рамяшок, скураная стужка, **D** Lederstreifen, **E** Correlila, tira de badana, **F** Lanière, **GB** Leather tag, **I** Laccio di cuoio, correggia, **LT** Dirželis, odinė juostelė, **N** Reim av skinn, **NL** Reep, **P** Correia, **RO** Țâncușe, curea, **RUS** Ремень, **S** Rem, **UA** Ремінець, шкіряний пасок

83.

Uzly (lat. nodi)

Útvary, ktoré vznikajú jedným, či viacnásobným zväzovaním koncov textilného *úväzu (*filum*), prechádzajúcich cez *štrbiny alebo očka v listine a ich opätovným zväzovaním, pričom sa pred koniec úväzu pripája pečať. Popritom, že sú funkčné, môžu vytvárať aj ornamentálne kombinácie.

Uzly (lat. nodi)

Útvary vznikající jedním či vícenásobným svazováním konců *závěsu pečeti procházejícím přes *zářezy nebo *očka v dokumentu a jejich opětovným spojováním, přičemž se na konec závěsu připojuje pečeť. Při zachování své funkce mohou uzly vytvářet ornamentální kombinace.

Węzły (łac. nodi)

Dwie części *wiązadła pieczęci, przeplecione przez *szparę lub *oczko w karcie dokumentu, za pomocą pętli i supłów (pojedynczych lub wielokrotnych), przed przyłożeniem pieczęci na jego końcach, w celu umocowania go do dyplomu. Oprócz roli funkcjonalnej, jaką pełnią, kombinacje węzłów mogą stanowić również ozdobę.

Csomók (lat. *nodi*)

Az oklevél nyílásain vagy lyukain áthúzott, a pecsét felfüggesztésére szolgáló textilkellék (filum) két végének egyszeri vagy többszöri megkötésével keletkezett alakzatok, amelyek vége elé rögzítik a pecsétet. Funkcionális szerepük mellett a csomók díszítéseket is alkothatnak.

BY Узлы, **D** Knoten, **E** Nudos, **F** Noeuds, **GB** Knots, **I** Nodi, **LT** Mazgai, **N** Knuter, **NL** Knoop, geknoopt, **P** Nós, **RO** Noduri, **RUS** Узлы, **S** Knutar, **UA** Вузли, китиці

84.

Zakončenia úväzu

Časti *úväzu, ktoré vytrčajú z pečate. Môžu niesť ešte *podpečať.

Zakončení závěsu pečeti

Části závěsu vycházející z pečeti; mohou nést ještě *podpečetť.

Końce wiązadła

Części *wiązadła, które po przyłożeniu pieczęci, wychodzą z niej. Mogą one służyć jako miejsce dla *pieczęci dowieszonej.

Fonalvégek

A pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék azon részei, melyek a megpecsételés után a pecsétből kilógnak. Ezekre még *alpecsét (subsigillum) is rögzíthető.

BY Канцы ніцей, магузкоў, шнуроў, **D**---, **E** Extremos de los enlaces, **F** Extrémités des attaches, **GB** Ends of the tags, **I** Estremità degli attacchi, **LT** Raiščių galai, **N** Reimender, **NL** Uiteinden, staarteinden, **P** Extremidades das fitas, **RO** Extremitățile legăturilor, **RUS** Концы привязок, **S**---, **UA** Кінці кріплень, кінці прив'язок, кінці шнурів

85.

Plika (lat. *plica*)

Spevnenie dolnej časti nosiča záznamu jednoduchým preložením, v ktorom sú zvyčajne vytvorené *štrbiny, alebo *očka, určené na prevlečenie *úväzu na privesenie pečate.

Plika (lat. *plica*)

Zpevnění dolní části dokumentu jednoduchým přeložením, v němž jsou obvykle *zářezy nebo *očka.

Zakładka / Plika (łac. *plica*)

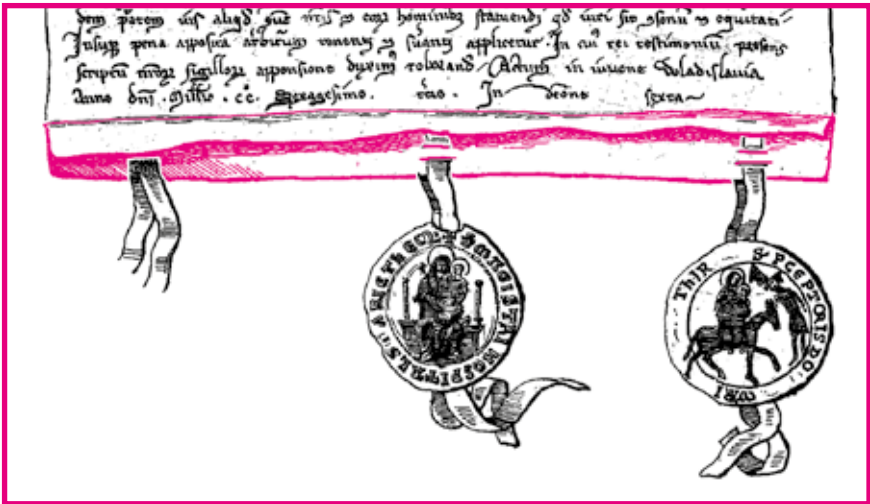
Wmocnienie dolnej części karty dokumentu, uzyskane przez proste jej założenie. W zakładce zwykle wykonuje się *szpary lub *oczka.

Plika / Plicatura (lat. *plica*)

Az íróanyag alsó részének egyszerű visszahajtásával keletkezett megerősített rész, melyben általában a pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék számára bevágások vagy lyukak vannak.

BY Зариб, **D** Plica, Umbug, **E** Plica, **F** Repli, **GB** Fold, **I** Plica, **LT** Užlenkimas, **N** Plica, oppbrett, **NL** Pliek, **P** Dobra, **RO** Plicatură, **RUS** Загиб, **S** Plica, uprveck, **UA** Загин

86.

Viacnásobná plika

Spevnenie dolnej časti nosiča záznamu opakovaným preložením.

Vícenásobná plika

Zpevnění dolní části dokumentu opakovaným přeložením.

Listwa / Wałek / Zakładka wielokrotna

*Zakładka powstała na skutek kilkukrotnego złożenia dolnej części karty dokumentu.

Többszörös plica

Az íróanyag alsó részének ismételt visszahajtásával keletkezett megerősített rész.

BY Шматкратны загіб, **D---**, **E** Plica replegada, **F** Bourrelet, **GB** Multiple fold, **I** Plica multipla, **LT** Daugkartinis užlenkimas, **N---**, **NL---**, **P** Dobra em almofada, **RO** Pliere multiplă, **RUS** Загиб в несколько слов, **S---**, **UA** Багатошаровий загин, багатшаровий загин

87.

Narezanie

- Úkon, pri ktorom sa vytvorí v nosiči záznamu otvor pomocou ostrého (nôž), alebo zahroteného (šídlo) nástroja;
- v širšom slova zmysle výsledok tejto činnosti.

Nařezání

- Úkon, při němž se vytvoří v dokumentu otvor pomocí ostrého (nůž) nebo zahroceného (šídlo) nástroje;
- v širším smyslu výsledek této činnosti.

Nacięcie

- Zabieg wykonania otworu w karcie dokumentu za pomocą narzędzia tnącego (nożyk) lub perforującego (dłuto, szydło);
- szerzej: rezultat takiego zabiegu.

Bevágás

- a. Tevékenység, melynek elvégzése során az íráshordozó anyagába hegyes tárgy (tőr, kés) segítségével nyílást vágnak;
b. a szó tágabb értelmében ennek a tevékenységnek az eredménye.

BY a. ---; b. Надрез, **D** a. Inzision; b. Einschnitt, Inzision, **E** Incisión, **F** Incision, a. opération par laquelle une ouverture est pratiquée dans le support du document à l'aide d'un instrument tranchant (stylet) ou perforant (poinçon); b. par extension, le résultat de cette opération, **GB** Incision, **I** Incisione, **LT** a. Įpjovimas, išmušimas; b. Įpjova (įpjovimas), **N** a. ---; b. Schnitt, skår, **NL** Insnijding, **P** Incisão, **RO** a. Incizie, operațiunea de incizare; b. Orificiile rezultate, **RUS** a. Надрезывание; b. Надрез, **S** a. (In)snitt; b. (In)snitt, skåra, **UA** a. Надрізування; b. Надріз

88.

Křížové narezanie

Dve na seba kolmé *narezania nosiča záznamu, čím v strede vznikajú štyri cípy narezaného podkladu.

Křížové nařezání

Dva na sebe kolmé *zářezy, čímž ve středu vzniknou čtyři cípy nařezaného podkladu.

Nacięcie krzyżowe

Dwa prostopadłe, krzyżujące się *nacięcia, dzięki którym powstają *języczki nacięcia.

Kereszt alakú bevágás

Két, egymásra merőleges *bevágás az íráshordozó-anyagon, amely négy fülre osztja azt.

BY Надрез крyжападобны, **D** Kreuzschnitt, **E** Incisión cruciforme, **F** Incision cruciforme, **GB** Cruciform incision, **I** Incisione cruciforme, **LT** Kryžiaus formos įpjova, **N** Korsformat snitt, **NL** Kruisvormige insnijding, **P** Incisão em cruz, **RO** Incizie cruciformă, **RUS** Надрез крестообразный, **S** Korsformat snitt, **UA** Перехресний надріз

89.

Hviezdicové narezanie

Niekoľko *narezaní nosiča záznamu pretínajúcich sa v strede.

Hvězdicové nařezání

Tři nebo čtyři *zářezy, protínající se ve středu.

Nacięcie gwieździste

Trzy lub cztery *nacięcia przecinające się pośrodku.

Csillag alakú bevágás

Több, egymást középén metsző *bevágás.

BY Надрэз зоркай, **D** Sternförmiger Einschnitt, **E** Incisión en estrella, **F** Incision en étoile, **GB** Star-shaped incision, **I** Incisione a stella, **LT** Žvaigždės formos įpjova, **N** Stjerneformet snitt, **NL** Stervormige insnijding, **P** Incisão em estrela, **RO** Incizie înstelată, **RUS** Надрез звездообразный, **S** Stjärnformat snitt, **UA** Зіркоподібний надріз

90.

Cípy narezania

Kúsky nosiča záznamu, vytvorené pri jeho *narezaní, ktoré zaliate do voskového koláča umožňujú lepšie prilnutie *pretlačenej pečate k dokumentu.

Cípy nařezání

Kousky dokumentu vzniklé *nařezáním, které po zalití do *voskového koláče umožňují lepší přilnutí *protlačené pečeti k dokumentu.

Języczki nacięcia

Małe elementy karty dokumentu powstałe w wyniku jej nacięcia. Wtopione w masę woskową zwiększają przyczepność *pieczęci wprost odciśniętej.

Fülek / Csücskök

Az íráshordozó *bevágással létrehozott részei, melyekbe viaszt öntve elősegítik a *rányomott pecsét jobb tapadását az adathordozóhoz.

BY Язычки надреза, **D** Einschnittsklappen, **E** Lengüetas de la incisión, **F** Lanquettes de l'incision, **GB** Tongues of the incision, **I** Linguette dell'incisione, **LT** Įpjovų juostelės, **N---**, **NL** Insnijdingsstroken, **P** Linguetas de incisão, **RO** Extremitățile inciziei, **RUS** Клапаны от надреза, **S---**, **UA** Смужки надрізу

91.

Štrbina

Otvor, vzniknutý *narezaním nosiča záznamu alebo jeho *pliky, určený na prevlečenie *úväzu na privesenie pečate. V podklade môžu byť aj dve alebo tri vertikálne alebo horizontálne štrbiny určené na prevlečenie *dvojitého pergamenového prúžku.

Zářez

Delší nebo kratší otvor, vzniklý *nařezáním dokumentu nebo jeho *pliky, sloužící k provlečení *závěsu pečeti. V dokumentu mohou být dva nebo tři vertikální nebo horizontální řezy určené pro provlečení *pergamenového proužku.

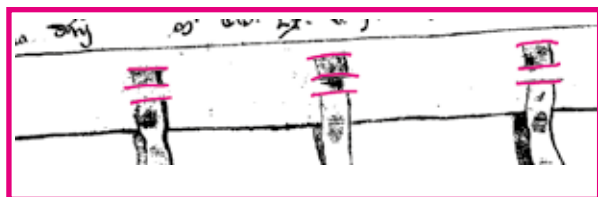
Szpara

Podłużny otwór, wykonany poprzez *nacięcie w karcie dokumentu lub *zakładce w celu mocowania wiązań. Niekiedy wykonywano dwie albo trzy szpary tej samej długości w układzie poziomym bądź pionowym w celu mocowania *podwójnego paska pergaminowego.

Nyílás / Rés

Az íróanyagon vagy annak *plicáján (plicaturáján) *bevágással létrehozott nyílás, amely a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék átfűzésére szolgál. Az alapfelületen két vagy három vízszintes vagy függőleges nyílás is lehet *kettős hártayacsík átfűzésére.

BY Надрез, **D** Schlitz, **E** Corte, **F** Fente, **GB** Slit, **I** Taglio, **LT** Plyšys, įpjovimas, **N** Snitt, skår, **NL** Snede, **P** Fenda, **RO** Fentă, **RUS** Разрез, **S** (In)snitt, skåra, **UA** Щілина, розріз

92.

Vyrezanie (a.), Výrez (b.)

- a. Úkon, pri ktorom sa v dôsledku viacnásobného narezania dokumentu odstráni jeho úzka časť, aby sa tak uľahčilo prevlečeniu *úväzu na privesenie pečate, alebo aby sa na dokumentu lepšie fixoval voskový koláč *pretlačenej pečate;
- b. v širšom slova zmysle výsledok tohoto úkonu.

Vyřezání (a.), Výřez (b.)

- a. Úkon, při kterém se v důsledku vícenásobného *nařezání oddělí malá část dokumentu, aby se tak ulehčilo provlečení *závěsu pečeti, nebo aby se lépe fixoval *voskový koláč *protlačené pečeti;
- b. v širším smyslu výsledek této činnosti.

Wycięcie

- a. Zabieg, w wyniku którego mały element karty dokumentu, poprzez wielokrotne jej nacięcie, zostaje odcięty. Ma on umożliwić przełożenie wiązadeł lub lepsze umocowanie *masy woskowej *pieczęci wprost odciśniętej;
- b. szerzej: rezultat tego zabiegu.

Kimetszés (a.), Metszet (b.)

- a. Tevékenység, melynek során az íráshordozó-anyag többszörös bevágásával annak egy keskeny csíkját eltávolítják, hogy a pecsét felfüggesztésére szolgáló kelléket könnyebben át lehessen rajta fűzni, vagy, hogy az íráshordozóra a *rányomott pecsét viasza jobban rátapadjon.
- b. a szó tágabb értelmében ennek a tevékenységnek az eredménye.

BY Вырезание, **D**---, **E** Excisión, **F** Excision, a. l'opération par laquelle, à la suite d'*incisions multiples, un mince élément du support est détaché de celui-ci pour faciliter le passage des * attaches ou pour mieux river au support le *gâteau de cire d'un *sceau plaqué; b. par extension, le résultat de cette opération, **GB** Excision, **I** Escissione, **LT** a. Išpjovimas, iškirpimas; b. Išpjova, **N** a.---; b. Utsnitt, **NL** Uitsnijding, uitsnede, **P** Excisão, **RO** a. Operațiunea de decupare a suportului; b. Excizia realizată, **RUS** a. Вырезание; b. Вырез, **S**---, **UA** a. Вирізання, витинання; b. Виріз

93.

Očko

- a. *Výřez v dokumente, častejšie v *plike, či už okrúhly (urobený šidlom, alebo dierovacím trňom), kosoštvorcový, alebo viaclaločný, (vzniknutý vystrihovaním, vyrezávaním) za účelom prechodu *úväzu na privesenie pečate;
- b. značka nakreslená pisárom na dokument (často na pliku), ktorá má naznačiť pečateľovi spôsob spečatenia dokumentu a miesto, kde má vytvoriť *výřez na prevlečenie *úväzu na privesenie pečate. Značka môže mať aj ornamentálny charakter.

Očko

- a. *Výřez v dokumentu nebo v jeho *plice, ať již okrouhlý (provedený šídlem nebo děrovadlem), kosočtvercový či vícelaločný (vzniklý vystříháním nebo vyřezáváním), určený k provlečení *závěsu pečeti;
- b. znamení nakreslené písařem na dokument, nebo na jeho *pliku, které má *pečetníkovi naznačit způsob *pečetění dokumentu nebo místo určené pro *výřez k provlečení *závěsu pečeti; může mít i ornamentální podobu.

Oczka

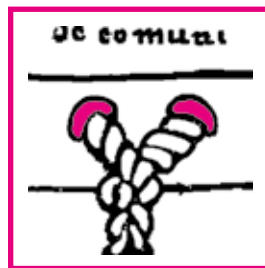
- a. *Wycięcia wykonane w karcie dokumentu lub, częściej, w *zakładce, mające formę okrągłą (zrobione za pomocą bolca/dłuta), rombu lub poligonu (powstałe w wyniku nacinania) w celu ułatwienia przewleczenia wiązadła;
- b. znaki wykonane przez pisarza na samej karcie dokumentu, lub jej *zakładce, w celu wskazania pieczętującemu sposobu opieczętowania lub miejsca przeznaczonego do *nacięcia. Mogą one przybierać formę ozdobną.

Lyukak / Oculi / Szemek

- a. Az írashordozón, de leginkább a *plicán található, kerek- (ár vagy lyukasztótű által kialakított) vagy rombusz-, illetve karélyos (kivágással létrehozott) *metszet, amely a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék átfűzésére szolgál;
- b. az írnök által az íranyagra (gyakran a plicára) rajzolt jel, amely a pecsételő személynek jelezte a pecsételés módját, és a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék átfűzésére szolgáló *metszet kivágásának helyét. A jelnek ornamentikus jellege is lehet.

BY a. Адтуліна; b. Абзначэнне мейсца надрэзру, **D**---, **E** a. Óculus; b.---, **F** a. Oculi; b. Ociuli, **GB** a. Holes; b. Marks for holes, **I** a. Oculi; b.---, **LT** a. Skylutės; b. Skylių vietų pažymėjimas, **N** Oculi, **NL** Oogvormige uitsnijding, **P** Óculus, **RO** a. Orificii practicate în suport pentru trecerea legăturilor sigiliului; b. Marcaje pentru plasarea sigiliilor, **RUS** a. Дыры для пропуска шнура; b. ---, **S**---, **UA** a. Отвір; b. Позначення місця отвору

94.

Uzatvárací průžok

- Úzky průžok dokumentu, který sa prevlečie cez pripravené zárezy v predtým zloženom dokumente a po následnom pritlačení pečate umožní záznam uzatvoriť;
- samostatný úzky průžok pergamenu, alebo papiera, ktorý nevznikol na-rezaním dokumentu, no má plniť rovnakú úlohu ako vyššie.

Uzavírací proužek

- Úzký proužek dokumentu vzniklý *nařezáním jeho okraje, který umož-ňuje po protažení řezem provedeným v předtím složeném dokumentu a po následném *přitištění pečeti písemnost uzavřít;
- samostatný úzký proužek pergamenu nebo papíru, který sice nevznikl nařezáním dokumentu, ale plní výše uvedenou funkci.

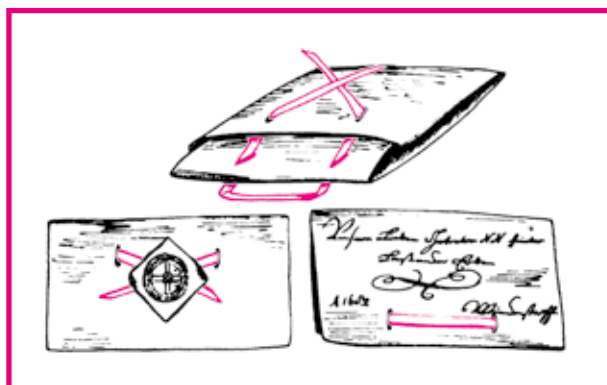
Języczek zamykający

- Wąski skrawek karty dokumentu oddzielony poprzez nadcięcie jej boku, a następnie przewleczony przez *nacięcia wykonane w samej karcie lub *zakładce w taki sposób, aby po złożeniu pisma służył z przyłożoną na nim *pieczęcią zamknięcia umocnieniu zamknięcia tegoż pisma;
- cienki, luźny w stosunku do karty dokumentu, pasek pergaminowy lub papierowy pełniący taką samą rolę, jak w poprzednim przypadku.

Zárónyelv

- A dokumentumból levágott keskeny csík, amelyet az előzőleg összehaj-tott dokumentumon készített bevágásokon fűznek át, és lehetővé teszi a dokumentum megpecsételésével annak bezárását;
- egyedülálló, keskeny pergamen- vagy papírcsík, amely nem a dokumen-tum bevágásával keletkezett, de ugyanazt a feladatot látja el, mint az előzőleg említett.

BY Фіксуючы паясок, **D** a. Verschlußlasche; b. Verschlußstreifen, **E** Lengüeta de cierre, **F** Languette de clôture, **GB** Tie, **I** Linguetta di chiusura, nizza, girólo, **LT** a. Apsaugos liežuvėlis; b. Apsaugos juostelė, **N---**, **NL** Sluitstrook, **P** Lingueta de sigurança, **RO** a. Legatura de închidere; b. Fășie, **RUS---**, **S** Förslutningsremsa, **UA** a. Фіксуюча (закриваюча) смужка; b. Фіксуючий (закриваючий) пасок

95.

Voskový koláč

Vosková hmota, predtým zmäkčená, určená na odtlačenie typária.

Voskový koláč / Vosková placka

Vosková hmota, predem změkčená, určená k otištění typáře.

Masa woskowa

Wosk, wcześniej zmiękczoney, przygotowany do odcisnięcia w nim tłoka.

Lágyított viasz

Pecsétnyomó (tipárium) benyomására szolgáló, előzőleg meglágyított viaszmassza.

BY Васьковая маса, **D** Wachsklumpen, **E** Masa de cera, **F** Gâteau de cire ou flan, **GB** Cake of wax, **I** Massa (bottone) di cera, **LT** Vaško masė, **N** Voksklump, **NL** Wasklomp, massa, **P** Cera, **RO** Masă de ceară, **RUS** Воскoвая масса, смесь, **S** Vaxkaka, vaxklump, **UA** Воскoва маса, воскoва суміш

96.

Pečať s clonou / Pečať pod clonou

*Pritlačená pečať vytvorená ako tlačok *matrice typária do kúskom papiera prekrytej vrstvy pečatnej hmoty (odtlačok pečatného cesta). Okraje clony sa môžu preložiť ponad odtlačok, aby ho chránili. Môžu mať tiež ozdobnú, ornamentálnu podobu.

Pečeť pod papírovým krytem / Pečeť pod papírovou clonou

Přitištěná pečeť vytvořená otištěním *typáře do tenké vrstvy vosku, předtím překryté kusem papíru. Totéž platí i pro otisky ve *španělském vosku nebo pro *oplatkové pečeti. Okraje clony mohli být přeloženy přes pečeť kvůli ochraně, ale současně mohli mít i ornamentální podobu

Pieczęć odcisnięta przez papier na podkładzie z wosku

*Pieczęć wycisnięta na cienkiej warstwie wosku, wcześniej nakrytej kartką papieru. Może być też wykonana przy użyciu *laku (wosku hiszpańskiego) lub *ciasta (opłatku). Papier nakładano na odcisk w celu jego ochrony, choć jednocześnie pełnił on funkcję dekoracyjną.

Papírfelzetes pecsét

A pecsétnyomó papírdarabbal fedett vékony viaszrétegbe való lenyomásával készített rányomott pecsét. Ugyanez érvényes a spanyolviasznál vagy pecsétostyánál. A papírlap szélei a lenyomat fólé hajthatók, hogy azt védjék. Ornamentikus díszítésű alakjuk is lehet.

ВУ Печатка з кустодзей (васковая, воскамасцічная, з цеста, хлебны мякіш), **D** Papierwachssiegel, Siegel unter Papierdecke, **E** Sello de papel y cera (oblea), **F** Sceau de cire sous papier ou sous couverte, **GB** Papered seal, **I** Sigillo di cera sotto carta, **LT** Antspaudas įspaustas į vašką (tešlą) per popierių, **N** Papirsegel, **NL** Papierwaszegel, **P** Selo de chara em papel, **RO** Sigiliu timbrat, **RUS** Печать восковая, покрытая бумагой, печать „под кустодией”, **S** Papperssigill, **UA** Печатка з паперовою кустодією, паперово-воскова печатка, паперово-воско-мстична печатка, паперово-хлібна печатка

97.

Papierová pečať

Odtlačok matrice *suchého pečatidla na samostatný kúsok papiera, pripevnený na podklad tenkým voskovým filmom alebo *pečatným cestom.

Papírová pečeť

Otisk do papíru prostřednictvím *slepé pečeti, přilepený na dokument tenkou vrstvou vosku nebo *pečetním těstem.

Pieczęć papierowa

Odcisk *pieczęci suchej wykonany na samodzielnym kawałku papieru, następnie przytwierdzonym do podłoża za pomocą cienkiej warstwy vosku lub *ciasta.

Papírpecsét / Pecsétbélyeg

Szárazpecsétnyomó lenyomata papírdarabra, amelyet vékony viaszréteggel vagy pecsétostyával rögzítenek az alapra.

BY Пятка цiснёная на паперы без напaўняльнiкаў (кшталту воску, цеста), **D** Papiersiegel, **E** Sello de papel, sello en seco adherido, **F** Sceau de papier, **GB** Paper seal, **I** Sigillo di carta, **LT** Popierinis antspaudas, **N** Papirsegl, **NL** Papierzegel, **P** Selo de papel, **RO** Sigiliu timbru sec, **RUS** Печать бумажная, **S** Papperssigill, **UA** Паперова печатка

98.

Podpečať (lat. *subsigillum*)

*Potvrzovacia pečať umiestnená na koniec *jednoduchého pergamenového prúžka, alebo, častejšie, *úväzu privesenej pečate osobou, ktorá zaručuje pravdivosť obsahu a zaručuje, že osoba zodpovedná za pečať (kancelár, strážca pečate...) môže privesiť, alebo môže dať privesiť súdnu alebo správnu pečať.

Podpečeť (lat. *subsigillum*)

*Atestační pečeť umístěná na konci *pergamenového proužku osobou, která garantuje pravost obsahu a doporučuje tím osobě odpovědné za pečeť (kancléři, *strážci pečeti) její připojení jménem správní nebo soudní moci.

Subsigillum / Pieczęć dowieszona (łac. *subsigillum*)

*Pieczęć atestacyjna przyłożona na końcu wiązadła (*paska pergaminowego

pojedynczego, częściej *paska pergaminowego podwójnego), będąca znakiem osoby (np. urzędnika, który otrzymał polecenie sporządzenia pisma, notariusza, pisarza sądowego itd.) poświadczającej prawdziwość treści pisma przedłożonego (kanclerzowi, *strażnikowi pieczęci) do opieczątowania w imieniu władzy administracyjnej czy sądowej.

Subsigillum / Alpecsét (lat. *subsigillum*)

*Hitelesítő pecsét, melyet a hártyacsík, illetve gyakrabban a kettős hártyacsík végére helyez az a személy, aki szavatolja a tartalom hitelességét, és aki szavatolja, hogy a pecsétért felelős személy (kancellár, pecsétőr) felfüggesztheti avagy felfüggesztetheti a bírói avagy hatósági pecsétet.

BY Даданая пячатка, дадатковая пячатка, **D---**, **E** Subsellos, **F** Sous-sceaux, **GB** Supplementary seals, **I** Sottosigilli, **LT** Papildomai prikabintas antspaudas, **N---**, **NL---**, **P---**, **RO---**, **RUS---**, **S---**, **UA** Підпечатка, печатка довішена, додана печатка

99.

Pečatenie na zasunutých prúžkoch

Pečatenie na jednom alebo viacerých pergamenových alebo papierových prúžkoch, alebo na stužkách, prevlečených po povrchu dokumentu cez dvojicu štrbín, či väčší počet dvojíc štrbín usporiadaných nad sebou, alebo do kríža.

Pečetění na zasunutých proužcích

V některých kancelářích připojování pečetí na jednom nebo více *pergamenových či papírových proužcích nebo stuhách protažených na povrchu dokumentu přes dva či více *zářezů nad sebou, nebo provedených do kříže.

Pieczętowanie na jednym lub kilku paskach

Występujące jedynie w niektórych kancelariach mocowanie pieczęci na jednym lub kilku *języczkach pergaminowych albo papierowych, ewentualnie taśmach czy wstążkach, przewleczonych przez większą liczbę *szpar lub *nacięć krzyżowych wykonanych jedno nad drugim w karcie dokumentu.

Befüggesztett pecséttel való pecsételés

Egy vagy több, egymás fölött elhelyezkedő vagy egymást keresztező metszéspáron át a dokumentum felszínén átfűzött egy vagy több hártyacsíkra, papírcsíkra vagy szalagra történő pecsételés.

BY Пячатка на паску (пасках), **D** Siegelung mit eingehängtem Siegel, **E** Sellado con tira de pergamino o de papel inserta, **F** Scellage sur une ou plusieurs queues insérées, **GB---**, **I** Sigillatura su una o più code inserite, **LT---**, **N---**, **NL** Ingehangen zegel, **P** Selo pendente, **RO** Cosigilare, validare cu sigilii multiple, **RUS** Приложение печати с употреблением язычка, **S---**, **UA** Печатка на паску (пасках)

100.

Pečatenie do misky (a.), Pečať v miske (b.)

- a. Odtlačenie matrice typára do vosku, pričom odtlačok je chránený väčším* voskovým koláčom (spravidla z prirodzeného vosku), do ktorého je zaliaty *úväs na privesenie pečate. Toto pečatenie vytvára zvyčajne *dvojfarebnú pečať: napríklad *pečať z červeného vosku v miske prirodzeného vosku;
- b. výsledok takéhoto pečatenia.

Pečetění do misky (a.), Pečeť v misce (b.)

- a. Otištění typáře do vosku chráněného větším *voskovým koláčem (zpravidla z *přírodního vosku), do něhož je zalitý *závěs pečeti. Tímto pečetěním se vytváří *dvoubarevná pečeť, např. *pečeť z červeného vosku v misce z přírodního vosku;
- b. výsledek této činnosti.

Pieczętowanie w misce (a.), Pieczęć w misce (b.)

- a. Odbywało się w dwóch etapach: najpierw *wiązadła umieszczano w *masie woskowej (najczęściej z *wosku naturalnego) uformowanej na *kształt pieczęci (np. okrągły lub ostroowalny), następnie nakładano na nią kolejną, cienką warstwę wosku, najczęściej innego koloru i przykładano tłok w taki sposób, że pod jego naciskiem, wokół odcisku tworzył się ochronny kołnierz. Wynikiem pieczętowania tego rodzaju była *pieczęć dwubarwna, np.: *pieczęć z wosku czerwonego w misce barwy naturalnej;
- b. rezultat tej operacji.

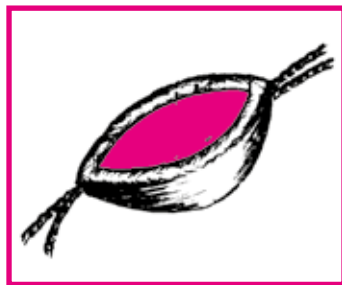
Pecsfészekbe való pecsételés / Viaszágyba való pecsételés / Bölcsőbe való pecsételés (a.), Pecséfészekben lévő pecsét / Viaszágyban lévő pecsét / Bölcsőben lévő pecsét (b.)

- a. Pecsétnyomó benyomása a pecsét felfüggesztésére szolgáló kelléket (zsinór, fonal, szalag) befogadó nagyobb, általában természetes viaszból ké-

szült pecsétfészekbe (viaszmasszába) öntött viaszba. Ilyen pecsételéssel általában kétszínű pecsét keletkezik: például vörös viaszpecsét természetes színű pecsétfészekben;

b. ilyen pecsételésnek az eredménye.

BY a. ---; b. Пятчатка ў васковай місцы, **D** a. Siegelung in (andersfarbiger) Schüssel (Schale); b. Siegel in Siegelschüssel, **E** a. Sellado en cuna; b. Sello en cuna, **F** Scellage sur berceau, **GB**---, **I** a. Sigillatura in culla; b. Sigillo in culla, **LT** a. Antspaudavimas kiaute; b. Antspaudas kiaute, **N**---, **NL** a. Komzegel, tweekleurig zegel; b. Zegel in kom, **P** a. Selagem em cocho de cera; b. Selo em cocho de cera, **RO** a.---; b. Sigiliu protejat de căuș, pecete, **RUS** a. Приложение двухцветной печати; b. Печать двухцветная, **S**---, **UA** a. Опечатування у мисці; b. Печатка (відтиск) у мисці

101.

Pečatenie do puzdra (a.), Pečať v puzdre (b.)

- a. Odtlačenia typária do voskového koláča predtým umiestneného do dreveného alebo kovového púzdra, ktoré potom zaručuje ochranu odtlačku. Niekedy je koláč prirodzeného vosku umiestnený do púzdra, pričom *úväs na privesenie pečate prechádza cez vosk a cez otvory v hornom a dolnom okraji púzdra, a *matrica typária sa odtláča do zvláštnej vrstvy vosku (často inej farby), umiestnenej na prvej. Tak vzniká kombinácia pečatenia do misky a pečatenia do púzdra;
- b. výsledok takéhoto pečatenia.

Pečetění do pouzdra (a.), Pečeť v pouzdru (b.)

- a. Otištění typáře do *voskového koláče předtím umístěného do *pouzdra, zpravidla dřevěného nebo kovového, které zaručuje ochranu otisku. Tento způsob ale vylučuje užití *protipečeti. Někdy je nejprve do pouzdra dán přírodní vosk a do něj umístěn *závěs pečeti vycházející přes otvory v horní a dolní části pouzdra a typář se otiskuje do další vrstvy vosku, často jiné barvy. Takto se kombinuje pečetění do misky a pečetění do pouzdra;
- b. výsledek této činnosti.

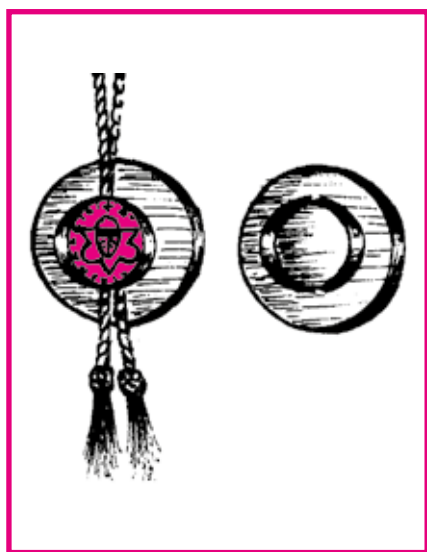
Pieczętowanie w puszcze (a.), Pieczęć w puszcze (b.)

- a. Odbywało się poprzez odcisnięcie tłoka w *masie woskowej wcześniej umieszczonej w *puszce, zazwyczaj metalowej, mającej stanowić ochronę dla pieczęci. System ten wykluczał użycie *contrasigillum. Czasami w masie woskowej wypełniającej puszkę umieszczano najpierw wiązadła, przewlekane przez otwory w górnej części puszkę, następnie na tę masę kładziono drugą warstwę wosku o innym kolorze, w której odciskano tłok był przykładany do drugiej warstwy wosku, zazwyczaj innego koloru, umieszczonej na pierwszej. Ta metoda stanowiła więc kombinację pieczętowania w misce i w puszcze;
- b. rezultat tej operacji.

Tokba való pecsételés / Szelencébe való pecsételés (a.), Tokban lévő pecsét / Szelencében lévő pecsét (b.)

- a. Pecsétnyomó lenyomása előzőleg fa- vagy fémtokba helyezett lágyított viaszba, amely tok biztosítja a lenyomat védelmét. Ez a módszer, természetesen, kizárja az *ellenpecsét használatát. Némelykor a természetes eredetű lágyított viasz a tokba van helyezve és a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék áthalad a viaszon és a tok felső és alsó szélén található nyílásokon, miközben a pecsétnyomó az első viaszrétegre helyezett külön viaszrétegbe (gyakran más színű) nyomódik bele. Így kapcsolódhat össze a tokba és pecsétfészekbe való pecsételés;
- b. ilyen tevékenység eredménye.

BY a.---; b. Пятка ў пушцы; Пятка ў бляшанцы, **D** a. Siegelung unter Verwendung einer Siegelkapsel; b Siegel in Siegelkapsel, **E** a. Sellado en caja; b. Sello en caja, **F** Scellage dans la boîte, **GB** a. Sealing in a box; b. Seal in a box, **I** a. Sigillatura in teca; b. Sigillo in teca, **LT** a. Antspaudavimas dėžutėje; b. Antspaudas dėžutėje, **N**---, **NL** a.---; b. Zegel in doos, **P** a. Selagem em cocho de madeira; b. Selo em cocho de madeira, **RO** a. Sigilare în cutie; b. Sigiliu conservat în cutie, **RUS** a. Приложение печати в коробочке; b. Печать в коробочке, **S**---, **UA** a. Опечатування в металевій кустодії; b. Печатка в металевій кустодії

102.

Pečatenie odnímateľnou pečatou

Pečatenie na odnímateľný *uzatvárací pergamenový prúžok, na ktorý sa - v prípade, že vydavateľ nedisponoval vlastnou pečatou – pripojila pečať inej fyzickej alebo právnickej osoby. Tento spôsob sa používal len v niektorých kanceláriách (najmä vo Francúzsku v 17. storočí), a to najmä v prípadoch, keď bolo potrebné dokument expedovať s pečatami viacerých subjektov.

Pečetění odnímateľnou pečetí

Pečetění prostřednictvím uzavíracího proužku, odnímateľného, papírového, různé délky, který umožňoval pečetit dokument vydaný úřadem, nedisponujícím vlastní pečetí pečetí jiného úřadu. Tento způsob se používal zejména ve Francii v 17. století a byl určen pro vydávání dokumentů více úřady současně.

Pieczętownie pieczęcią przechodnią

*Pieczętownie odbywające się za pomocą ruchomego, papierowego, *języczka zamykającego o różnej długości, który pozwalał urzędowi niedysponującemu własną pieczęcią na pieczętownie swych pism przez inny urząd, posiadający pieczęć. Taki system pieczętownia funkcjonował głównie we Francji w XVII w. i był stosowany w ekspedycji pism, za których treść współodpowiedzialnych było wiele urzędów.

Eltávolítható (Levehető) pecséttel

Levehető, eltávolítható zárónyelvre törtéző pecsételés, amelyet abban az esetben alkalmaztak, ha a kiadó nem rendelkezett saját pecséttel, és ezért más magán- vagy jogi személy pecsétjét tették a dokumentumra. Ezt a módszert csak néhány kancelláriában használták (főleg a 17.-ik századi Franciaországban), elsősorban olyan esetekben, amikor a dokumentumot több (magán- vagy jogi) személy pecsétjével ellátva volt szükséges kiküldeni.

BY Апячатанне пераходнай пячаткай, **D---**, **E---**, **F** Scellage à cachet volant, **GB---**, **I** Sigillatura a nizza volante, sigillatura a sigillo volante, **LT---**, **N---**, **NL---**, **P** Selo volante, **RO** Validarea cu sigiliu volant, **RUS---**, **S---**, **UA** Опечатування перехідною печаткою

103.

Bočné pečatenie

Umiesťňovanie pečatí na okraj nosiča záznamu. Konštatujeme ho vo viacerých prípadoch:

- a. záznam je pečatený množstvom pečatí, z ktorých niektoré sú umiestnené na bočných okrajoch nosiča, keďže na spodnom okraji nosiča záznamu nie je dosť miesta na všetky pečate;
- b. uzatvorený list (lat. *litterae clausae*) – najmä v pápežskej kancelárii – keď *úväz na privesenie pečate prechádza – po poskladaní listu – zárezmi urobenými na jeho okraji;
- c. zošit, ktorý je spečatený na *úväze na privesenie pečate, ktorý zároveň drží listy pokope a vychádza cez chrbát zošita;
- d. rotulus, zostavený z viacerých kusov, pričom každý z nich môže byť spečatený na bočnom okraji spravidla *menšou pečatou zúčastnenej osoby. Častejšie sú pečate umiestňované tak, že ich *úväzy na privesenie pečate prechádzajú cez zárezy v jednom a druhom kuse, aby sa zabránilo prípadnému falšovaniu a nahradenia jednej časti rotula inou.

Boční pečetění

Připojování pečetí na okraji dokumentu. Dochází k němu v několika případech:

- a. dokument je pečetěn velkým množstvím pečetí, z nichž některé jsou umístěny, ať již na *plikách nebo ne, na bocích dokumentu, poněvadž na jeho spodním okraji již není místo;
- b. uzavřený dokument (zejména v papežské kanceláři), když *závěsy pečeti procházejí po složení listu zářezy učiněnými na jeho okraji;
- c. sešit zpečetěný na *závěsu pečeti, jimž jsou prošité jeho listy a který prochází hřbetem sešitu;
- d. rotulus, sestaven z více kusů, z nichž každý může nést pečeť (zpravidla *menší pečeť) na bočním okraji; obvykle jsou pečeti připojovány tak, že jejich závěsy procházejí zářezy v jednom i druhém kusu, aby se tak zabránilo falšování nahrazením jednoho kusu rotulu jiným.

Opieczętownie boczne

Umieszczenie pieczęci na bokach karty dokumentu. Występuje ono w kilku sytuacjach:

- a. w przypadku pism z wieloma pieczęciami, kiedy z powodu braku miejsca na *zakładce lub u dołu karty, pieczęcie umieszczano na jej bocznych marginesach;
- b. w przypadku listu zamkniętego (szczególnie w kancelarii papieskiej), po

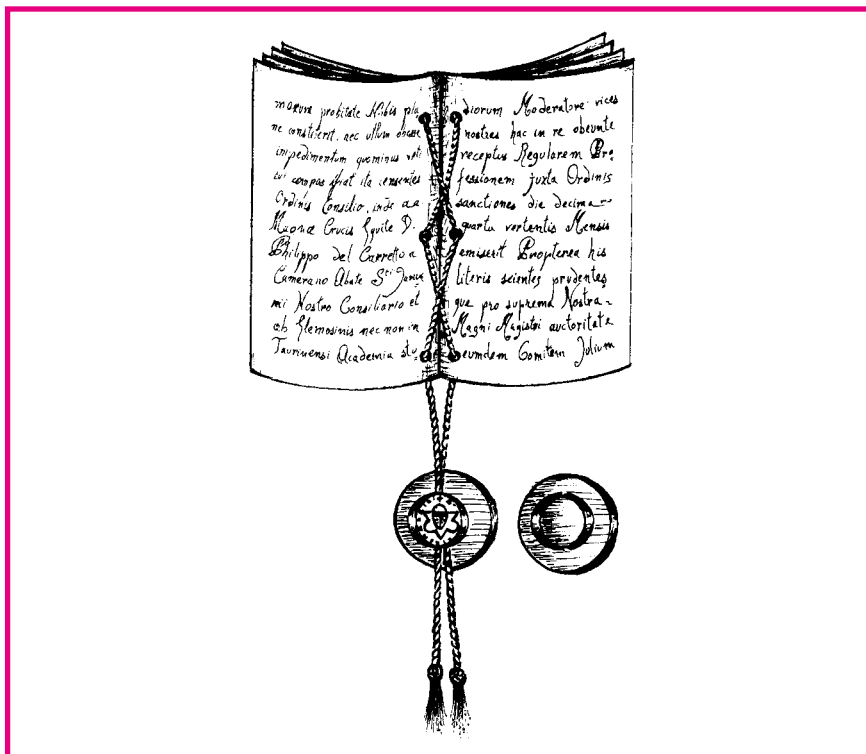
- złożeniu dokumentu, wiązadła były przewlekane przez *nacięcia wykonane w jego bocznym marginesie;
- c. w przypadku poszytu opieczętowanego na wiązadłach (np. niciach), którymi zostały zszyte jego karty, a które wychodziły z jego tyłu (na jego grzbiecie);
  - d. w przypadku rotulusu złożonego z kilku kawałków pergaminu, każda z tworzących go kart, dla uwierzytelnienia treści, mogła zostać opieczętowana przez zainteresowane osoby (zazwyczaj ich *pieczęciami małymi) na bocznym marginesie. Często pieczęcie przytwierdzone były w taki sposób, że ich wiązadła przewlekano przez nacięcia w dwóch sąsiednich kartach, żeby zapobiec fałszerstwu przez zamianę jednej z nich.

Oldalra pecsételés

A pecsételék az íróanyag széléhez való rögzítése. Több esetben fordul elő:

- a. amikor a dokumentumra sok pecsételék kerül, és azok egy része, mivel az íróanyag alsó részén már nincs hely, annak oldalra kerül;
- b. zárt levélen (lat. litterae clausae) – főleg a pápai kancelláriában – amikor a *pecsételék felfüggesztésére szolgáló kellék – a levél összehajtása után – a széleken kialakított nyílásokon vezet át;

- c. iratfüzet esetében, mely a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kelléken van megpecsételve, amely egyben összefogja a lapokat és a füzet hátlapjára vezetik ki;
- d. több darabból álló rotulus (tekercs) esetében, miközben minden darab oldalára rendszerint elhelyezhető a jelen lévő személy *kispecsétje. A pecsétek leginkább úgy vannak elhelyezve, hogy a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kelléket az egymáshoz kapcsolt darabok bevágásain fűzik át, hogy így megakadályozzák az esetleges hamisítást, vagy a rotulus valamely darabjának helyettesítését más darabbal.

BY Бакавое апячатанне, **D** Seitliche Besiegelung; a. „Igel”; b. Seitliches Verschlussiegel; c. Seitliche Besiegelung eines Libells; d. Seitliche Besiegelung eines Rotulus, **E** Sellado lateral, **F** Scellage latéral, **GB** Lateral sealing, **I** Sigillatura laterale, **LT** Šoninis antspaudavimas, **N---**, **NL---**, **P** Selagem lateral, **RO** a. Sigilare laterală; b.; c ; d.---, **RUS---**, **S---**, **UA** Опечатування бічні; a. Опечатування на полях; b. Опечатування шнурів; c. Опечатування кріплень; d. Опечатування сторінок

104.

Transfix (lat. *transfixum*)

Spojenie dvoch, alebo výnimočne viacerých dokumentov (z ktorých niektoré už môžu byť spečatené) uložených jeden na druhom a spečatených dovedna jednou pečaťou, pričom *úváz na privesenie pečate prechádza cez nosiče viacerých záznamov. Spravidla ide o súvisiace dokumenty, najmä o záznam a jeho dôkazovú prílohu (potvrdenku) – napr. o kvitanciu a platobný príkaz, o zmluvu a splnomocnenie, o spečatenú písomnosť a certifikát o *autentickejšti pečate, atď.

Transfix (lat. *transfixum*)

Spojení dvou (výjimečně více) dokumentů, z nichž některé již mohou být zpečetěné, položených na sobě a zpečetěných dohromady jednou pečetí, jejíž *závěs prochází přes dokumenty. Zpravidla jde o navzájem související dokumenty (kvitance a platební příkaz, smlouva a zplnomocnění, zpečetěný dokument a potvrzení *autentičnosti pečeti a pod.).

Transfix (łac. *transfixum*)

Zestaw dwóch lub wyjątkowo kilku pism, z których część może być już opieczętowana, ułożonych jedno na drugim i opieczętowanych wspólnie jedną pieczęcią, której *wiązadła przechodzą przez cały plik dokumentów. Zwykle pieczętowano tak pisma i dokumenty o charakterze dowodowym (np. pokwitowania i rachunki, kontrakty, plenipotencje i *świadectwa autentyczności pieczęci itp.).

Transfixum (lat. *transfixum*)

Két, vagy kivételesen több egymás fölé helyezett dokumentum együttese (melyek közül némelyek már meg lehetnek pecsételve), amelyek együtt ugyanazon pecséttel vannak megpecsételve, és a *pecsét felfüggesztésére szolgáló kelléket több oldalon fűzik át. Általában összefüggő dokumentumokról van szó, elsősorban ügyiratról és annak mellékleteiről – pl. nyugta és fizetési parancs, szerződés és meghatalmazás, pecsétes iromány és a pecsét hitelességéről szóló igazolás, stb.

BY Скразное апячатанне, **D** Transfix, **E** Transfijo, **F** Transfixe, **GB**---, **I** Transfisso, **LT**---, **N**---, **NL** Transfix, **P**---, **RO** Transfix, **RUS** Сквозное скрепление нескольких грамот одной печатью, **S**---, **UA** Опечатування наскрізне

105.

Pečatenie do textu

Pečatenie, pri ktorom *úväs na privesenie pečate neprechádza ani cez spodnú časť listiny, ani cez *pliky, ale zárezmi medzi dvoma riadkami textu a vychádza na chrbtovej strane nosiča záznamu. Tento spôsob sa používal v stredovekom Uhorsku.

Pečetění do textu

Pečetění, při němž *zavěs pečeti neprochází ani spodním okrajem dokumentu, ani *plikou, ale zářezy mezi dvěma řádky jeho textu a vychází na dorzu dokumentu. Tento způsob se používal ve středověkých Uhrách.

Pieczętowanie w tekście

*Pieczętowanie, przy którym *wiązadła pieczęci nie są umieszczone u dołu czy na plice, ale znajdują się pomiędzy wersami tekstu wychodząc *in verso* pisma. System ten stosowany był w średniowiecznych Węgrzech.

Pecsét szövegbe függesztése

Amikor a pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék nem az oklevél alsó részén vagy a plicáján van átfűzve, hanem az oklevél szövegének két sora között halad át az első oldalról a hátsó oldalra. Ez a módszer a középkori Magyarországon volt használatos.

BY---, **D**---, **E**---, **F** Scellage dans le texte, **GB**---, **I**---, **LT** Antspaudavimas per tekstą, **N**---, **NL**---, **P**---, **RO**---, **RUS**---, **S**---, **UA** Опечатування в тексті

106.

Pečať pritlačená cez šnúru alebo stuhu (lat. *in modum libelli*)

Spečatenie záznamu, pozostávajúceho z viacerých listov zložených do zosíta, pričom šnúra alebo stuha, ktorou sú listy zviazané je položená tak, že pečate sú pritlačené zároveň na podklad a zároveň na šnúru, alebo stuhu. Tento spôsob sa uplatňuje najmä v modernej dobe pri zmluvách.

Přitištěná pečeť přes stuhu nebo šňůru (lat. *in modum libelli*)

Pečetění dokumentu sestávajícího z více listů tvořících sešit, přičemž stuha nebo šňůra, která spojuje listy, přechází přes stranu určenou k připojení pečeti tak, aby pečeti mohly být přitištěny současně na dokument i na stuhu nebo niť. Tento způsob slouží v moderní době pro pečetění smluv.

Pieczerowanie na wstążce

*Pieczerowanie dokumentu w formie poszytu (łac. *in modum libelli*). Końce *wstążki lub *sznura, którym zszyte zostały karty, były kładzione na odpowiedniej stronie a następnie przykładano do nich i do dokumentu pieczęć w taki sposób, że odcisk powstawał i na karcie i na wiązadle. Sposób ten stosowany był do pieczerowania traktatów w czasach nowożytnych.

Zsinóron vagy szalagon átnyomott pecsét (lat. *in modum libelli*)

Füzetalakú, többlepos ügyirat megpecsételése oly módon, hogy a zsinór avagy a szalag, amellyel a lapok egybe vannak fűzve, úgy van a füzetre helyezve, hogy a pecséték egyidejűleg a füzetre és a zsinórra vagy szalagra vannak rányomva. Ezt a módszert főleg az újkori szerződéseknél alkalmazták.

BY Апячатанне на стужцы, **D** Aufdrücken eines Siegels über Band oder Schnur (in einem Libell), **E** Sello de placa con cinta, **F** Scellage en placard sur ruban, **GB** Seal en placard over a ribbon, **I** Sigillatura en placard su fettuccia o su nastro, **LT** Susiūtų dokumentų antspaдавimas, **N---**, **NL---**, **P** Selo de chapa sobre fita, **RO** Sigilarea pe ultima filă a piesei, fixînd şnurul care străbate foile dosarului, **RUS** Печать прикладная на ленточном прикреплении, **S---**, **UA** Опечатування на стрічці (шнурі)

107.

Ochranný prstenec / Tortil

Úzky prúžok pergamenu alebo inej tvrdej látky, skrútenej pri pečatení okolo pečate, aby chránila odtlačok matrice pečatidla a jeho typ.

Ochranný prstenec

Úzký proužek pergamenu nebo jiného tvrdého materiálu, obtočený během procesu pečeti kolem pečeti za účelem ochrany *otisku.

Pierścień ochronny / Warkocz / Oponka

Cienki pasek pergaminu lub innego sztywnego materiału okręcony lub opleciony wokół *pieczęci wyciśniętej w celu ochronny *odcisku.

Tortil / Védő gyűrű

Pergamen vagy más kemény anyagból készült vékony szalag, mely a pecsétet veszi körül hogy a lenyomatot és annak pecsétképét védje.

BY Дадатковая кустодзея, **D---**, **E** Rodete, **F** Tortil, **GB** Rush ring, **I** Treccia, **LT** Apsauginis žiedas, **N---**, **NL---**, **P** Cordão, **RO** Sigiliu brățară, **RUS---**, **S---**, **UA** Захисна плетінка

V.

**TYPÁRIÁ A MATRICE
TYPÁŘE A MATRICE
TŁOKI PIECZĘTNE
A PECSÉTNOMÓK**

A.

Všeobecně – Všeobecně –
Pojęcia ogólne – Általában

108.

Glyptika

Umenie zhotovovať zahĺbené (*intaglia), alebo vystupujúce (*kamea) rytiny do drahých kameňov, ako aj náuka o tomto umení.

Glyptika

Umění zhotovování zahloubené (*intaglie) nebo reliéfní (*kamej) řezby do drahých kamenů a nauka o něm.

Gliptyka

Sztuka grawerowania *intagliów oraz *kamei, jak również nauka, zajmująca się badaniem tych przedmiotów.

Gliptika

A drágakövekbe mélyített *gemmapecsétek (intaglio) avagy a kidomborodó *kámea készítésének művészete és az ezen művészetről szóló tudomány.

BY Гліптыка, **D** Glyptik, Steinschneidekunst, **E** Glíptica, **F** Glyptique, **GB** Glyptics, **I** Glittica, **LT** Gliptika, **N** Glyptikk, **NL** Graveerkunst, steensnijkunst, **P** Glíptica, **RO** Glíptica, **RUS** Глиптика, **S** Graveringskunst, glyptik, **UA** Гліптика

109.

Rytie matrice (a.), Rytina matrice (b.)

- Zhotovovanie matrice tým, že sa do nej vyryje *obraz a *legenda;
- výsledok tejto činnosti.

Řezání matrice / Rytí matrice (a.), Řezba matrice (b.)

- Zhotovování matrice vyrytím *obrazu a *legendy;
- výsledek této činnosti.

Rytownictwo pieczęci / Grawerunek

- Zabieg sporządzenia tłoka pieczętnego, czyli wygrawerowania na nim *wyobrażenia oraz *legendy;
- rezultat tego zabiegu: tłok pieczętny (typariusz, stempel, matryca).

Pecsétvésés / Pecsétnyomó-készítés (a.), Pecsétnyomó vésése / Pecsétnyomó metszete (b.)

- a. Pecsétnyomó elkészítése olyan módon, hogy a *képet és a *kőiratot belevésik;
- b. ennek a tevékenységnek az eredménye.

BY a.---, Выразанне пячаткі; b.---, **D** a. Schneiden (Stechen) eines Siegels; b. Siegelschnitt, **E** Grabado del sello, **F** Taille ou gravure d'un sceau, **GB** a. Seal engraving; b. Engraving, **I** Incisione del sigillo, **LT** a. Spaudo raižymas; b. Spaudas, **N** Seglgraving, **NL** Zegelgravure, **P** Gravação de um selo, **RO** a. Gravarea tiparului sigilar; b. Rezultatul acestei operațiuni, **RUS** Резьба (гравировка) печати, **S** Graving, gravur, **UA** a. Гравіювання, риття (різання) печатки; b. Різана матриця, рита матриця

110.

Rytec matrice (lat. *talliator, sculptor, incisor sigillorum*)

Remeselník, alebo umelec, ktorý vykonáva *rytie matrice.

Řezač matrice / Rytec matrice (lat. *talliator, sculptor, incisor sigillorum*)

Řemeslník nebo umělec, který *ryje pečeti.

Rytownik pieczęci / Grawer pieczęci / Pieczętarz (łac. *talliator, sculptor, incisor sigillorum*)

Rzemieślnik lub artysta zajmujący się *rytownictwem pieczęci.

Pecsétvésnök / Pecsétmetsző (lat. *talliator, sculptor, incisor sigillorum*)

Kézműves vagy művész, aki *pecsétnyomókat vés.

BY Разьбар пячаткі, злотнік, **D** Siegelschneider, Siegelstecher, **E** Grabador de sellos, **F** Tailleur ou graveur de sceaux, **GB** Seal engraver, **I** Incisore di sigilli, sigillario, **LT** Spaudo raižytojas, auksakalys, **N** Seglgravør, seglstikker, **NL** Zegelgraveur, steensnijder, **P** Gravador de selo, **RO** Pecetar, gravor de sigilii, **RUS** Резчик (гравировщик) печатей, **S** Sigillgravör, **UA** Печаткар, різбар печатки, гравер, золотар

111.

Signatúra matrice typária / Signatúra typária

Zmienka o mene *rytca matrice na samotnej matrici.

Signatura typáře

Údaj o jméne *rytce matrice na typáři.

Sygatura na tłoku pieczętnym

Nazwa wykonawcy pieczęci umieszczona na tłoku.

Signatura / A pecsétnyomó ismertetőjegye

A *pecsétvésnök nevére való utalás magán a pecsétnyomón.

BY Сігнатура на штэмпеле, **D** Signatur eines Siegels, **E** Firma en una matriz, **F** Signature d'un sceau, **GB** Engraver's name, **I** Firma dell'incisore, **LT** Spaudo raizytojo signatūra, **N** Gravørmerke, **NL** Graveursmerk, **P** Assinatura de um selo, **RO** Insemnul (numele) meşterului pecetar, **RUS** Подпись на матрице печат, **S** (Sigill) gravörens signatur, **UA** Підпис на матриці

112.

Prerytá matrica

Matrica, v ktorej boli niektoré časti pôvodnej *rytiny modifikované, najmä v *legende (zmena mena a titulu *vlastníka typária), v erbe, v označení jeho sociálneho postavenia, alebo aby mohol syn, dcéra, alebo prípadný nástupca (dedič) používať po smrti otca, matky, alebo predchodcu to isté typárium.

Přerytá matrice

Matrice, na níž byly některé prvky původní *řezby upraveny, zvláště v *legendě (jméno a titul *majitele typáře) nebo v erbu, buď v důsledku změny sociálního postavení, nebo aby jej mohl používat po smrti otce, matky nebo předchůdce syn, dcera nebo nástupce (dědic).

Tłok przerobiony / Tłok rytowany powtórnie

Tłok, na którym pewne elementy pierwotnego *rytowania zostały zmodyfikowane, szczególnie w *legendzie (nazwa lub tytułatura *dysponenta) lub w herbach. Przeróbka tłoka mogła być następstwem zmiany statusu społecznego dysponenta albo sukcesji tłoka po śmierci ojca, matki lub innego przodka czy poprzednika.

Újra vésett pecsétnyomó

Pecsétnyomó, melynek némely eredeti vésett elemei (*vésése) megváltoztak, általában a *kőiratban (a pecséttulajdonos nevének és titulusának megváltoztatása), a címerben, avagy a pecsételő társadalmi helyzetének megjelölésében, avagy azért, hogy a pecsétnyomót az örökös fiú avagy leány használhassa az apa, anya, illetve más előd után.

BY Штэмпель перароблены, **D** Nachgravierter Stempel, **E** Matriz regrabada, **F** Matrice regravée, **GB** Retouched matrix, **I** Matrice reincisa, **LT** Perdirtbas spaudas, perraizytas spaudas, **N** Omgravert stamp, **NL** Overgegraveerd zegelstempel, **P** Matriz regravada, **RO** Matrice regravată, **RUS** Матрица перегравируванная, **S---**, **UA** Перероблена матриця, вдруге рита матриця

113.**Falošné typárium**

Typárium, špeciálne zhotovené na *spečatenie falošného dokumentu alebo – v súčasnosti – na oklamanie zberateľov.

Falešný typář

Typář zhotovený pro *zpečetění falešného dokumentu nebo v moderní době pro oklamání sběratelů.

Tłok fałszywy

Tłok, który został wykonany do *pieczętowania fałszywych dokumentów, ewentualnie do powtórnego pieczętowania dokumentów oryginalnych, a wespółce w celu oszukiwania kolekcjonerów.

Hamis pecsétnyomó / Állítólagos pecsétnyomó

Pecsétnyomó, mely hamis dokumentum *megpecsételésére, vagy korunkban a gyűjtők becsapásának céljából készült.

BY Пятатка (штэмпель) сфальшавана, **D** Falscher (gefälschter) Siegelstempel (Gravur nach echter Vorlage), **F** Matrice fausse, **GB** False (forged) matrix, **E** Matriz falsa, **I** Matrice contraffatta (falsificata), **LT** Suklastotas spaudas, **N** Falsk seglstamp, **NL** Vervalst zegelstempel, **P** Matriz falsificada, **RO** Matrice contrafăcută, **RUS** Матрица поддельная, **S** Förfalskad sigillstamp, **UA** Підроблена (фальшована) матриця

114.

Fiktívne typárium

Vymyslené typárium, ktoré nemá žiadnu predlohu.

Fiktivní typář

Zcela smyšlený typář, jehož podobu si vymyslel falzovatel.

Tłok fikcyjny

*Tłok fałszywy, którego wszystkie elementy zostały wyimaginowane przez fałszerza.

Fiktív pecsétnyomó / Hamis pecsétnyomó / Állítólagos pecsétnyomó

Előminta nélkül, csak a hamisító által kitalált *hamis pecsétnyomó.

BY Пятчатка (штэмпель) падробныя, фіктыўныя, **D** Falscher (gefälschter) Siegelstempel (erfundene Fälschung), **E** Matriz fingida, **F** Matrice forgée, **GB** Fabricated (false, forged) matrix, **I** Matrice falsa, **LT** Fiktyvus spaudas, **N---**, **NL** Samengesteld zegelstempel, **P** Matriz forjada, **RO** Matrice falsă, **RUS** Матрица выдуманная, **S---**, **UA** Вигадана (фікційна) матриця

115.

Matrica typária podľa odtlačku

Kópia pôvodnej matrice, zhotovená podľa odtlačku existujúcej pečate. Zhotovuje sa ako súčasť typária najčastejšie pre potreby zberateľov.

Typář zhotovený podle otisku

Typář vyhotovený podle otisku pečeti, nejčastěji pro potreby sběratelů.

Tłok wykonany według odlewu

Tłok, który został wykonany za pomocą *odlewu rzeczywiście istniejącego odcisku. Zazwyczaj sporządzany dla potrzeb kolekcjonerskich.

Öntvényből készült pecsétnyomó

Eredeti pecsétnyomó másolata, mely a meglévő pecsét lenyomata alapján leginkább a gyűjtők részére készül.

BY Пячатка (штэмпель) зроблены па злепку, **D** Nachgemachter Siegelstempel (Herstellung durch Abgußverfahren), **E** Matriz obtenida por vaciado de un ejemplar auténtico, **F** Matrice surmoulée, **GB** Matrix made from an impression, **I** Matrice riprodotta (da calco di un sigillo), **LT** Spaudas padarytas iš antspaudo liejinio, **N---**, **NL** Gecopieerd zegelstempel, **P** Matriz reaberta, **RO** Matriță pentru mulaje, **RUS** Матрица, изготовленная с оттиска, **S---**, **UA** Виготовлення матриці з копії (відтиску)

116.

Schránka na typáriá

Drevená alebo kovová skrinka, určená na uchovávanie typárií v kancelárii.

Schránka na typáře

Skříňka ze dřeva nebo z kovu určená v kanceláři pro uchování typářů.

Futerał tłoka

Opakowanie (najczęściej puszka lub szkatuła) służące w kancelarii do przechowywania tłoka pieczęci głównej i jego *contrasgillum*.

Pecsétnyomórtó-doboz

Kis fa- vagy fémdoboz a pecsétnyomók irodai tárolására.

BY Футлярык пячаткі, **D** Stempelbehälter, **E** Arca de los sellos, **F** Coffret des sceaux, **GB** Skippet, seal box, **I** Scigno (cofanetto) per sigilli, **LT** Spaudo dėžutė, futliaras, **N** Segletui, **NL** Zegeldoos, zegelkist, stempelkoffer, **P** Arca dos selos, **RO** Ladă pentru păstrarea tiparelor sigilare, **RUS** Ларец для хранения матриц, **S---**, **UA** Скринька (футляр, шкатула) для печатки

117.

Vrecko na typáriá (lat. marsupium)

Kožený alebo textilný ochranný obal, mešec, určený na uchovávanie typárií v kancelárii.

Váček na typáře (lat. marsupium)

Sáček z kůže nebo z textilu určený v kanceláři pro uchování typářů.

Sakwa na tłok (łac. *marsupium*)

Woreczek z tkaniny służący w niektórych kancelariach do przechowywania tłoków pieczęci głównych i ich kontrasigillów, zastępując *futurał tłoka.

Pecsétnyomórtartó-zacskó (lat. *marsupium*)

Bórból vagy szövetből készült védőtásak pecsétnyomók irodai tárolására.

BY Торбачка пячаткі, **D** Siegeltasche, **E** Bolsa, **F** Bourse, **GB** Seal bag, **I** Borsa, **LT** Spaudo maišelis, **N---**, **NL** Zegeltas, **P** Bolsa, **RO** Săculeț, **RUS** Мешочек, **S---**, **UA** Торбинка (гаманець, саква, мішечок) для печатки

B.**Typy typárií – Druhy typářů – Rodzaje tłoków –
Pecsétnyomók fajtái****118.****Pečatný valček**

Matrica z tvrdého materiálu (pálenej hliny, kameňa, polodrahokamu) valcovitého tvaru, ktorá má na povrchu znaky, alebo obrazy, a je určená na to aby sa prevalením na podklad odtlačila do mäkkého povrchu (spravidla do surovej hrnčiarskej hliny), čím vzniká pravouhlý odtlačok. Valček je často dutý a obsahuje kovovú osku so strmeňom a rukoväťou, ktorá uľahčuje prevalenie valca po podklade. Často má tiež závesný krúžok. Pečatidlo je typické pre staroveké civilizáciu Blízkeho Východu.

Pečetní váleček

Matrice z tvrdého materiálu (pálená hlína, kámen, *gema) válcovitého tvaru, ktorá nese na povrchu znaky alebo figury, vyryté tak, aby je bylo možno válením otiskovat do mäkké látky (zpravidla surové hlíny), čímž se dosáhne pravoúhlého otisku. Válec byl často dutý a obsahoval kovovou osu s úchytom, který ulehčoval válení po podkladu; mnohdy má závěsný kroužek. Tento typář je charakteristický pro starověké civilizace Blízkeho Východu.

Tłok cylindryczny

Tłok wykonany z twardego materiału (terakota, kamień, *gemma), o walcowatym kształcie, mający na całej powierzchni znaki lub figury, wygrawerowane w taki sposób, ażeby umożliwić ich odbicie w miękkim materiale (zazwyczaj w surowej glinie). Obracając tłok przenosimy relief na nośnik, otrzymując prostokątny odcisk. Walek posiadał zazwyczaj otwór przewier-

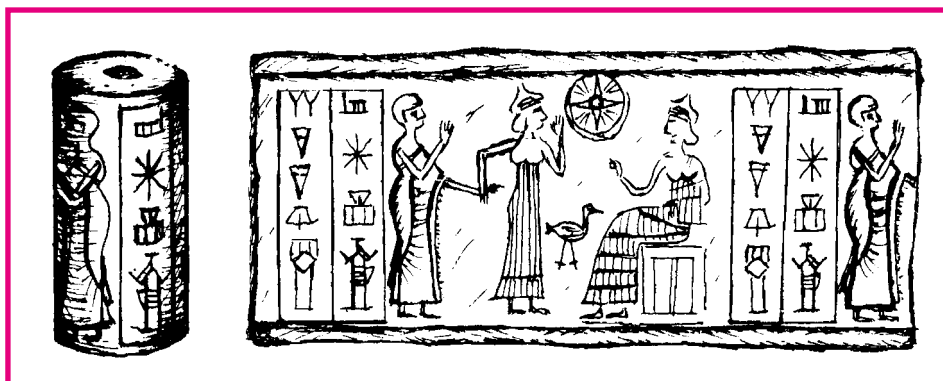

cony wzdłuż osi, w celu zamocowania metalowego kołka ze strzemiączkami jako uchwytu ułatwiającego przesuwanie tłoka. Kołek taki najczęściej był wyposażony w kółeczka. Ten typ tłoka jest charakterystyczny dla starożytnych cywilizacji Bliskiego Wschodu.

Pecséthenger

Hengeralakú szilárd anyagból (égetett agyag, kő, féldrágakő) készült pecsétnyomó, melynek felületén jelek, vagy képek vannak, melyeket puha anyagba (általában fazekas, nyers agyag) hengerítéssel, forgatással nyomnak, és így derékszögű lenyomat készül. A henger gyakran üreges és kengyellel ellátott fémtengelyt tartalmaz, mely megkönnyíti a henger gördítését az alapon. Gyakran felfüggesztésre szolgáló karikát is tartalmaz. Ez a pecsétnyomó az ókori közel-keleti civilizációkra jellemző.

BY Цыліндрычная пячатка, **D** Rollsiegel, **E** Sello cilindro, **F** Sceau-cylindre, **GB** Cylinder seal, **I** Matrice a cilindro, sigillo cilindrico, **LT** Cilindrinis spaudas, **N** Sylindarsegl, **NL** Rolzegel, **P** Matriz cilindrica, **RO** Matrice sigilară cilindrică, **RUS** Печать цилиндрическая, **S** Cylindersigill, rullsigill, **UA** Циліндрична матриця

119.

Pečatný gombík

Matrica menších rozmerov, zhotovená z tvrdej hmoty (pálenej hliny, kameňa, polodrahokamu), spravidla kruhovitého tvaru, ktorej chrbát je rovný, alebo len málo vydutý. Je určená na odtlačenie do mäkkého povrchu hliny (hlinených tabuliek), aby na nich zanechala odtlačok. Pečatidlo je, podobne ako *pečatný valček, typické pre staroveké civilizácie Blízkeho Východu.

Pečetní knoflík

Matrice z tvrdého materiálu (pálená hlína, kámen, *gema), zpravidla okrouhlého tvaru, značně masivní, jejíž hřbet byl rovný nebo mírně vydutý. Je určena k otiskování do měkkých hlíněných tabulek. Tento typář je, podobně jako *pečetní váleček, typický pro starověké civilizace Blízkého Východu.

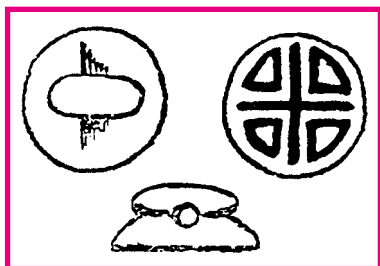
Tłok guzikowy

Tłok wykonany z twardego materiału (terakota, kamień, *gemma), okrągławy, dosyć masywny, którego odwrocie mogło być płaskie lub nieco wypukłe. Wciska się go w miękką tabliczkę z surowej gliny, w wyniku czego powstaje *odcisk. Tego typu tłoki są charakterystyczne dla starożytnych cywilizacji Bliskiego Wschodu.

Gombpecsét

Általában kör alakú és szilárd anyagból (égetett agyag, kő, féldrágakő) készült kisebb méretű pecsétnyomó, melynek hátsó oldala csaknem egyenes, vagy csak kicsit domború. Puha felületű agyagba (agyagtábla) való nyomásra szolgál, hogy abban lenyomatot hagyjon. Ez a pecsétnyomó, hasonlóan a *pecséthengerhez, az ókori közel-keleti civilizációkra jellemző.

BY Гузікавы штэмпель, гузікавая матрыца, **D** Knopfsiegel, **E---**, **F** Sceau-bouton, **GB** Button seal, **I** Matrice (sigillo) a bottone, **LT** Sagos formos spaudas, **N---**, **NL** Knopzegel, **P** Sinite, **RO** Sigiliu (matrice) buton, **RUS** Печать на камне, **S---**, **UA** Гудзикова печатка

120.

Pečatný skarabeus

Oválna matrice, ktorej *chrbát je vydutý do tvaru chrobáka s krovkami. *Predná strana matrice obsahuje plytké, negatívne a zrkadlovo vyryté znaky a umožňuje odtláčať ich do hlíny, ale aj na papyrus a iné podklady. Je charakteristická pre starý Egypt.

Pečetní skarabeus

Oválna matrice, která má hřbet vyřezaný do tvaru brouka s krovkami. *Přední strana matrice různých rozměrů obsahuje slabě vyhloubené znaky a umožňuje provádění otisků do hlíny, na papyrus nebo jiné předměty. Tento typář je charakteristický pro starý Egypt.

Tłok w formie skarabeusza

Tłok w formie owalnej, na którego wypukłym odwrociu często jest wygrawerowany wizerunek skarabeusza. Matryca ta, o różnych rozmiarach, płytko grawerowana, umożliwia otrzymanie odcisku w surowej glinie, ale również na papirusie i innych nośnikach. Ten rodzaj tłoka jest charakterystyczny dla starożytnego Egiptu.

Skarabeus alakú pecsétnyomó

Ovális alakú pecsétnyomó, melynek hátoldala szárnyfedős bogár alakúan domború. A pecsétnyomó *előlapja gyengén kimélyített, negatív és tükörképben vésett jeleket tartalmaz és lehetővé teszi, hogy ezeket agyagba, de papirusra és más tárgyakra is lenyomják. Használata Egyiptomra jellemző.

BY Пятчатка ў выглядзе скарабея, **D** Skarabäus, **E** Escarabeo, **F** Sceau-scarabée, **GB** Scarab seal, **I** (Sigillo a) scarabeo, **LT** Skarabėjas (spaudas), **N** Skarabé, **NL** Scarabeezegel, **P** Escaravelho, **RO---**, **RUS** Печать в виде жука-скарабея, **S** Skarabé, **UA** Печатка-скарабей, скарабей

121.

Pečatný prsteň

Kovová obrúčka, na ktorej je pripevnená matrica.

- Môže byť vytvorená rozšírením (rozkútním) obrúčky do podoby plošky (platničky)
- Alebo môže obsahovať lôžko na (plochý) pečatný kameň (*gemu, *kameu)

Pečetní prsten

Kovová obroučka, k níž je připojena matrice. Může být vytvořena rozkútním obroučky do plošky, nebo vsazením *gemy či kamene. V obou případech je na něm vyrytý *typ, jméno, monogram, figura.

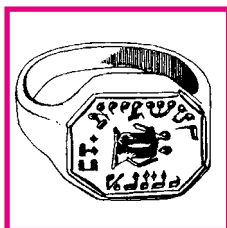
Sygnet / Pierścień pieczętny (a.), Płytką (b.), Kamień (c.)

- Metalowy pierścień, do którego przytwierdzony jest tłok, mogący przybierać formę **płytki**
- wykonanej z tego samego metalu co pierścień. Tłok może też być wykonany z oprawionego w pierścień **kamienia**
- bądź *gemmy. W jednym i drugim przypadku nosi on wygrawerowany *typ (wzorzec pieczęci) (nazwę dysponenta, monogram, wyobrażenie).

Pecsétgyűrű

Fém abroncs, melyre a pecsétnyomó (matrica) van ráerősítve. A gyűrű egy részének korongszerű szétkalapácsolásával hozható létre, avagy úgy, hogy a gyűrűfejbe pecsétkövet helyeznek (*gemmapecsét, *kámea). Mindkét esetben a pecsételő oldalon van kivésve a *pecsétábra, név, monogram, figurális ábra.

BY a. Сигнет, пячатка пярцёнак; b.; c.---, **D** a. Siegelring; b. Platte; c. Ringfassung, **E** a. Anillo sigilar, sello de anillo; b. Platina; c. Chatón, **F** Anneau sigillaire, a. bague sigillaire; b.; c.---, **GB** a. Seal (signet) ring; b. Flat; c. Bezel, **I** a. Anello signatorio (sigillare), anello-sigillo; b. Placca; c. Castone, **LT** a. Signetas, antspaudinis žiedas; b. Spaudo plokštelė; c. Akmuo, brangakmenis, **N** a. Ringsignet; b. Plate; c.---, **NL** a. Zegelring; b. Plaatje; c. Zetting, **P** a. Anel sigilar; b. Mesa; c. Engaste, **RO** a. Inel sigilar; b. Platină; c. Montură, **RUS** a. Матрица-перстень; b. Плоская часть; c. Оправа, **S** a. Sigillring, signetring; b. Platta; c. Infattning, **UA** a. Сигнет, печатний перстень; b. Пластина; c. Камінь

122.

Gema

Drahokam alebo polodrahokam, slúžiaci ako podklad na *rytie matrice malého pečatidla (so zahĺbeným alebo vystupujúcim reliéfom). Používa sa v pečatnom prsteni najmä na *signety a *uzatváracie pečate.

Gema

Drahokam nebo polodrahokam sloužící jako podklad pro *rytí matrice malého typáře se zahlobeným nebo vystupujícím reliéfem, který po zasažení do kovu vytváří *pečetní prsten užívaný zejména jako *signet nebo *uzavírací pečť.

Gemma

Oszlifowany, szlachetny lub półszlachetny kamień, służący jako podłoże do *grawerowania małych tłoków pieczętnych o reliefie wklęsłym lub wypukłym, oprawionych w metal w *sygnecie/pierścieniu pieczętnym. Może być używany jako *sygnet lub *pieczęć zamknięcia.

Gemma

Drága- vagy féldrágakő, mely a kis pecsétnyomók (bemélyített vagy kiemelkedő domborzatú) *vésésénél mint alap szolgál. Pecsétgyűrűkön *signatureként vagy *zárópecsétként használják.

BY Гема, **D** Gemme, Gemmensiegel, **E** Gema, **F** Gemme, **GB** Gem seal, **I** Gemma, **LT** Gema, **N** Gemme, **NL** Gemme, gesneden steen, **P** Gema, **RO** Gemă, **RUS** Гемма, **S** Gem, **UA** Гемма

123.

Intaglia

*Gema so zahĺbeným rytím, ktorou sa dosiahne vystupujúci odtlačok. Najčastejšie slúži ako pečatný prsteň, ktorého kovová obrúčka nesie legendu. Jej použitie je typické pre staroveké grécko-rímske, neskoro stredoveké, ako aj renesančné pečate. Intaglia mohla byť odtlačená aj do inej pečate, aby dopĺňala jej *typ, alebo aby slúžila ako protipečať.

Intaglie

*Gema, zpravidla antická, se zahĺbeným rytím, ktorou se dosáhne reliéfního otisku, představujícího figuru nebo scénu. Nejčastěji slouží jako *pečetní prsten, jehož kovová obroučka nese *legendu. Její používání je charakteristické pro pečeti antického Řecka a Říma, později pro středověk i renesanci. Intaglie mohla být otištěna do *pole jiné pečeti jako dekorace, nebo mohla sloužit jako *protipečeť.

Intaglio

*Gemma, najczęściej antyczna, rytowana wklęsłe w celu uzyskania odcisku z reliefem wypukłym. Zazwyczaj była oprawiana w pierścieniu pieczętny, a krawędź metalowej oprawy zawierała *legendę. Używanie intagliów było charakterystyczne dla antycznej Grecji i Rzymu, wczesnego średniowiecza jak i renesansu. Intaglia mogły być wkomponowane w *pole innej pieczęci jako element uzupełniający i dodatkowa ozdoba albo służyć jako *contrasigillum.

Intaglio / Gemmapecsét

*Gemmapecsét bemélyített véséssel, mellyel kidomborodó lenyomat készül. Leggyakrabban pecsétgyűrűként szolgál, melynek abroncsa tartalmazza a köriratot. Használata jellemző az ókori görög-római, illetve a késő-középkori és reneszánsz pecsétéknél. Az intagliot más pecsétbe is nyomhatták, hogy kiegészítse annak *tipusát, vagy használhatták mint ellenpecsétet is.

BY Інталія, **D** Gemme, Intaglio, **E** Entalle, **F** Intaille, **GB** Intaglio, **I** Intaglio, **LT** Intalija, **N---**, **NL** Intaglio, **P** Entalhe, **RO** Gemă incizată, **RUS** Инталия, **S** Grave-rad ädelsten, **UA** Інталія

124.

Kamea

*Gema s vystupujúcim reliéfom, ktorou sa dosiahne zahĺbený odtlačok. Spravidla sa používa ako *pečatný prsteň. Je charakteristická pre staroveké Grécko a Rím.

Kamej

*Gema vyrytá reliéfně, takže při použití vytváří zahloubené otisky. Zpravidla se používá jako *pečetní prsten. Je charakteristická pro antické Řecko a Řím.

Kamea

*Gemma rytowana wypukle w celu uzyskania odcisku wklęsłego. Zazwyczaj była oprawiana w *sygnet. Tego typu pieczęcie były charakterystyczne dla antycznej Grecji i Rzymu.

Kámea / Gemmapecsét

Gemma kidomborodó díszítéssel, mellyel bemélyített lenyomatot készítenek. Általában *pecsétgyűrűként használják. Használata jellemző az ókori Görögországra és Rómára.

BY Камя, **D** Kamee, **E** Camafeo, **F** Camée, **GB** Carneio, **I** Cammeo, **LT** Kamėja, **N** Kamé, **NL** Camee, **P** Camafeo, **RO** Camee, **RUS** Камя, **S** Kamé, **UA** Камя

125.

Plochá matrica

Kovová matrica, ktorej chrbát je plochý, no môže niesť aj výčnelok, slúžiaci na jej uchytenie, alebo zavesenie. Výčnelok v rovine pečatného poľa sa nazýva **uško**, kolmý výčnelok sa volá **kobyľka**.

Plochá matrice

Kovová matrice s plochým hřbetem, s výčnělkem pro uchycení či zavěšení, a to v rovině s hřbetem (**ouško**) nebo kolmo na něj (**kobyľka**).

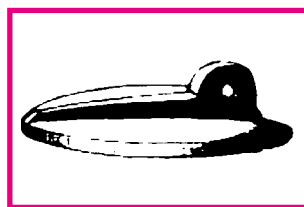
Płytką tłoka / Tłok płaski

Tłok, którego odwrocie jest płaskie i może posiadać uszko lub zawieszkę umieszczoną w jednej płaszczyźnie z płytką, lub nasadkę (rączkę) umieszczoną wzdłuż niej.

Lapos pecsétnyomó

Fémpecsétnyomó (matrica), melynek hátoldala lapos, de lehet rajta kiugrás, mely a matrica megmarkolására vagy felfüggesztésére szolgál. A pecsétmező síkján elhelyezkedő kiugrást fülnek, a függőlegessen elhelyezkedő kiugrást lábnaak nevezik.

BY Штэмпель, матрыца, **D** Stempelplatte, **E** Matriz plana, **F** Matrice plate, **GB** Matrix with a flat back, **I** Matrice piatta, **LT** Spaudo padas, **N---**, **NL** Stempelplaat, **P** Matriz de chapa, **RO** Matrice sigilară plată, **RUS** Матрица плоская, **S** Sigillstamp med plan baksida, **UA** Пласка матриця

126.

Dvojstranné typárium / Minciarske typárium

Typárium s dvomi *matricami umožňujúcimi vytvoriť súčasne líc a rub *dvojstrannej pečate. Presné nastavenie oboch matric umožňujú očká matrice na averz pečate a do nich zapadajúce kolíčky matrice na reverz pečate.

Plochá dvojstranná matrice / Mincovní matrice

Matrice vytvářející současně lícni i rubní stranu pečeti. Přesné nastavení obou stran umožňují očka na lícni straně a do nich zapadající kolíčky na rubní straně dvoustranné matrice.

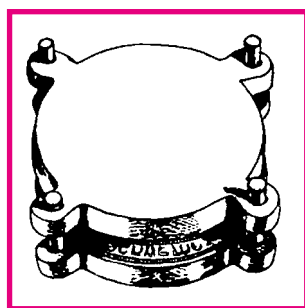
Tłok pieczęci dwustronnej / Tłok pieczęci monetowej (a.), Uszka (b.), Sztyfty (c.), Oczka (d.)

a. Tłok formujący jednocześnie *awers i *rewers pieczęci dwustronnej. Zawiera dwa lub cztery uszka (b.), na jednej stronie wyposażone w elementy wchodzące zwane sztyftem (c.), na drugiej zaś w elementy obejmujące zwane oczkami (d.). Dzięki dokładnemu dopasowaniu obu stron pieczęci, po umieszczeniu * masy woskowej między obiema płytkami, uzyskuje się dwustronne odwzorowanie * typu (wzorca pieczęci).

Kettőspeccsét pecsétnyomója

Pecsétnyomó, mely lehetővé teszi a peccsét előlapjának és hátlapjának egyidejű kialakítását. A pecsétnyomó két oldalának pontos beállítását az előlapon található lyukak (szemek) és a hátlapon található csapok, szegecskek tették lehetővé.

BY a. Манетовая матрица; b.; c.; d.--, **D** a. Münzsiegelstempel; a.; c; d.--, **E** a. Matriz plana para sello bifaz, matriz de dos tablas; b. Orejas; c. Machos; d. Ojetes, **F** Matrice plate des sceaux bifaces, **GB** a. Double matrix; b. Lugs; c. Pegs; d. Holes, **I** a. Matrice piatta per sigilli a due facce; b. Orecchiette; c. Perni, ribattini; d. Occhielli, **LT** a. Dvipusio (monetinio) antspaudo spaudas; b. Auselės; c. Įvaros; d. Kilpelės, **N** a. Dobbeltsegl, segklemme;

b; c; d.--, **NL** a. Dubbel zegelstempel; b. Oortjes; c. Klammetjes; d. Oogjes, **P** a. Matriz de chapa de selos duplos; b. Asas; c. Rebites; d. Ilhós, **RO** a. Matrice plată pentru sigilii bifată; b. Urechi, tortițe; c; d.--, **RUS** a. Матрица двухсторонняя; b.; c. Заклепки; d. Ушки, **S** a. Dubbelsigill, sigillklämna; b.; c; d.--, **UA** a. Пласка двобічна матриця, монетна матриця; b. Вушка; c. Штифт; d. Отвір

127.

Kuželovité typárium

Typárium v podobe kovovej matrice, ktorej chrbtová strana vybieha do kuželovitého, vertikálneho, rôzne vysokého a často zdobeného úchytu, či rukoväte.

Kuželový typář

Kovová matrice, jejíž hřbetní strana přechází v kuželové, vertikální, různě vysoké a často zdobené držadlo.

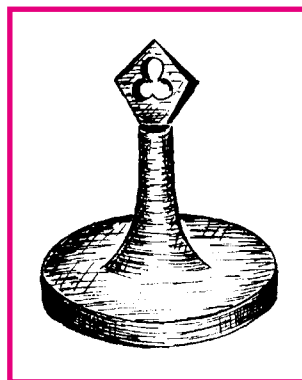
Tłok stożkowy / Tłok piramidalny

Tłok metalowy, którego odwrocie (część przeciwna do *typu (wzorca pieczęci)) zostało uformowane w pionowy uchwyt, często wysoki i zdobiony, zazwyczaj o kształcie stożka.

Kúpalakú pecsétnyomó / Piramis alakú pecsétnyomó

Fémpecsétnyomó, molynek a hátlapja kúpalakú, függőleges, alacsonyabb vagy magasabb, általában díszített fogantyút képez.

BY Штэмпель з пірамідальным мацаваннем ручака, **D---**, **E** Matriz cónica (piramidal), **F** Matrice conique pyramidale, **GB** Conical (pyramidal) matrix, **I** Matrice conica (piramidale), **LT** Konusinis (piramidinis) spaudas, **N** Konisk stamp, **NL** Conisch (pyramide-vormig) stempel, **P** Matriz cónica (piramidal), **RO** Matrice sigilară conică, matrice piramidală, **RUS** Матрица с ручкой в виде конуса (пирамиды), **S---**, **UA** Конічна (пірамідальна) матриця

128.

Dvojité pečatidlo

Pečatidlo s matricou na oboch koncoch rukoväte (matricou pečate a matricou *protipečate, matricami *dvojstrannej pečate a pod.).

Dvojitý typár

Typár s matricí na obou koncích držadla (matricí pečeti a protipečeti, aversu a reversu dvoustranné pečeti).

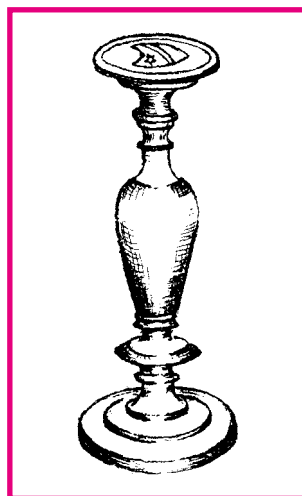
Tłok dwustronny / Tłok podwójny

*Tłok stożkowy lub *tłok z uchwytem z matrycami na końcach rękojeści, który zawiera pieczęć główną i *contrasigillum, albo awers i rewers pieczęci monetowej.

Kettős pecsétnyomó

Pecsétnyomó, mely fogantyújának mindkét végén pecsétnyomót (matricát) tartalmaz (pecsét és ellenpecsét pecsétnyomója, kettőspecsét mindkét oldalának a pecsétnyomója, stb.).

BY Штэмпель дзубаковы, штэмпель падвойны, **D** Zweiseitiges Typar, **E** Matriz doble, **F** Matrice double, **GB** Double matrix, **I** Matrice doppia, **LT** Dvipusis spaudas, **N** Dobbeltsegl, **NL** Dubbel zegelstempel, **P** Matriz dupla, **RO** Matrice dublă, **RUS** Матрица сдвоенная, тиски, **S** Dubbelstamp, klämma, **UA** Подвійна матриця, двобічна матриця

129.

Rozdelené pečatidlo (lat. *sigillum divisum*)

Pečatidlo, pozostávajúce z viacerých častí, z ktorých každá je v opatere inej osoby, alebo iného úradu. Tieto osoby sa musia zísť, aby spoločne spečatili dokument kompletne zostaveným pečatidlom.

Rozdělený typář (lat. *sigillum divisum*)

Jeden typář složený z více částí, z nichž každá je v péči jiné osoby. Tyto osoby se musí sejít, aby bylo možno zpečetit dokument sestaveným typářem.

Tłok złożony (łac. *sigillum divisum*)

Tłok fizycznie składający się z oddzielnych części, z których każda przechowywana była przez inną osobę lub różne organa władzy. Obecność osób lub instytucji przechowujących części pieczęci była potrzebna do złożenia tłoka w celu jego użycia.

Felosztott pecsétnyomó (lat. *sigillum divisum*)

Több részből álló pecsétnyomó, melynek egyes részeit más-más személy vagy hivatal őrzi. Ezek a személyek közösen pecsételik a dokumentumot az összeillesztett pecsétnyomóval.

BY Зборны штэмпель, **D**---, **E** Matriz dividida, **F** Matrice divisée, **GB** Divided matrix, **I** Matrice divisa, **LT** Sudedamasis spaudas, **N**---, **NL** Gedeeld zegelstempel, **P** Matriz divisa, **RO** Matrice sigilară împărțită, **RUS** Матрица раздвоенная, **S**---, **UA** Розділена матриця, збірна матриця

130.

Złożené pečatidlo (lat. *sigillum compositum*)

Súbor matríc, ktorý umožňuje zhotoviť rôzne výškové roviny pečate, pečat vo viacerých farbách vosku, alebo odtlačiť legendu na hranu pečate.

Složený typář (lat. *sigillum compositum*)

Soubor matic, který umožňuje vytvořit různé výškové roviny pečeti, pečet ve více barvách vosku, nebo otisknout legendu na hranu pečeti.

Tłok wielodzielny (łac. *sigillum compositum*)

Zestaw matryc jednej pieczęci, który pozwala na zmiany kompozycji *typu (wzorca pieczęci), odciskanie *wyobrażenia na różnych płaszczyznach lub w vosku o różnych barwach, albo na odciskanie *legendy na *krawędzi pieczęci.

Összetett pecsétnyomó (lat. *sigillum compositum*)

Pecsétnyomó-együttes, mely lehetővé teszi a különböző magassági síkon, vagy különböző színű viasszal való pecsételést, avagy a pecsét köriratának a pecsét élére való lenyomását.

BY Кампазітны штэмпель, **D---**, **E** Matriz compuesta, **F** Matrice composée, **GB** Composite matrix, **I** Matrice composta, **LT** Daugiafunkcinis spaudas, **N---**, **NL** Samengesteld zegelstempel, **P** Matriz composta, **RO** Matrice sigilară compusă, **RUS** Матрица сложная, **S---**, **UA** Багатодільна матриця, складна матриця

131.**Trojstranné pečatidlo**

Pečatidlo s tromi rôznymi maticami, ktoré sa pohybujú okolo osi strmeňa a používajú sa podľa potreby.

Trojstranný typář

Typář se třemi různými maticemi, které se pohybují okolo osy na držadle a používají se podle potřeby.

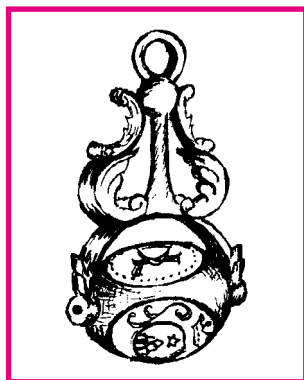
Tłok trójstronny

Tłok złożony z trzech *stron głównych, z których każda nosi inny * typ (wzorec pieczęci), ruchomych wokół jednej osi, osadzonej w uchwycie w formie strzemiączka; każda ze stron może być według woli lub potrzeby użyta do pieczętowania. Inny wariant tłoka trójstronnego stanowi kulka przycięta w taki sposób, że otrzymujemy trzy stykające się płaszczyzny, na których wyrytowane są *typy (wzorcy pieczęci). Obracając kulkę wokół osi, można używać każdej z płaszczyzn do pieczętowania.

Háromoldalú pecsétnyomó

Három különböző pecsétnyomót (matricát) tartalmazó pecsétnyomó, melyek a kengyel tengelye körül mozognak és így azokat szükség szerint lehet használni.

BY Штэмпель трохбаковы, **D** Dreiseitiges Typar, **E** Matriz triple, **F** Matrice triface, **GB** Triple matrix, **I** Matrice a tre facce, **LT** Tripusis spaudas, **N** Tresidet signet, **NL** Driezidig zegelstempel, **P** Matriz tripla, **RO** Matrice trifață (cu trei fațete), **RUS** Матрица трёхсторонная, **S** Tresidig sigillstamp, **UA** Трибічна матриця

132.

Matrica s rukoväťou / Typárium

Matrica upevnená na konci rukoväte, spravidla drevenej, umožňujúcej pohodlné pečatenie.

Matrice s držadlem / Typář

Matrice upevnená na konci držadla, zpravidla dřevěného, umožňujícího pohodlné pečetění.

Tłok z uchwytem / Tłok z rączką

Tłok zakończony rękojeścią, zazwyczaj drewnianą, o kształcie ułatwiającym jego uchwyt i pieczętowanie.

Fogantyús pecsétnyomó / Tipárium

Általában fafogantyú végére erősített pecsétnyomó (matrica), mely kényelmessé teszi a pecsételést.

BY Штэмпель з ручаком, **D** Typar mit Griff, **E** Matriz con mango, **F** Matrice emmanchée, **GB** Seal with a handle, **I** Matrice a (con) manico, **LT** Spaudas su rankena (rankenėle), **N** Signet (seglstamp) med handtak, **NL** Zegelstempel met handgreep, **P** Matriz de cabo, **RO** Matrice (tipar) cu miner, **RUS** Матрица с ручкой, **S** Sigill(stamp) med skaft, **UA** Матриця з ручкою

133.

Pečatné razidlo (lat. *cuneus*)

Kovové typárium, ktorého matrica sa vyráža do tvrdého materiálu úderom kladiva na opačný koniec rukoväte.

Razidlo / Typář (lat. *cuneus*)

Kovový typář, jehož matrice se otiskuje do tvrdého materiálu úderem kladiva na opačný konec typáře. Nástroj analogický mincovnímu razidlu.

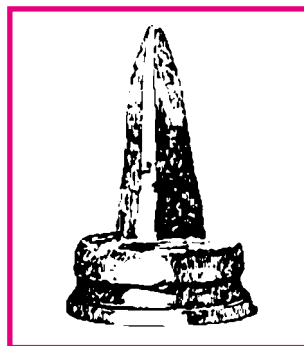
Tłok uderzeniowy (łac. *cuneus*)

Tłok wykonany z metalu, którego jeden koniec zawiera *typ (wzorzec pieczęci), a drugi jest rozszerzony i spłaszczony, przeznaczony jest do uderzenia młotkiem w celu uzyskania odcisku w twardej materii. Taki tłok pieczętny przypomina stempel do wybijania monet.

Beütő bélyegző (lat. *cuneus*)

Fém pecsétnyomó, melynek matricája szilárd anyagba nyomódik a fogantyú másik végére mért kalapácsütéssel.

BY Біты штэмпель, **D** Schlagstempel, **E** Cuño, troquel, **F** Coin, **GB** Punch, die, **I** Conio, **LT** Įkalamasis spaudas, **N---**, **NL** Slagstempel, **P** Cunho, **RO** Stanță, **RUS** Чекан, штемпель, **S---**, **UA** Карбувальна матриця

134.

Kliešťové pečatidlo (lat. *ferramentum ad sigillandum*)

Kovové typárium pripomínajúce kliešte s *matricami v čelustiach, používané na *dvojstranné pečate aj *buly.

Pečetní kleště (lat. *ferramentum ad sigillandum*)

Kovový nástroj připomínající kleště s *matricemi v čelistích, používaný na zhotovování *dvoustranné pečeti nebo *buly.

Cęgi pieczętnie (łac. *ferramentum ad sigillandum*)

Metalowe narzędzie, formą przypominające szczypce. Składa się z dwóch części przekrzyżowanych ze sobą i połączonych wspólną osią (w kształt

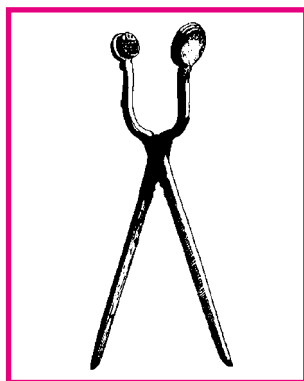
przypominający literę X). Krótsze ramiona tworzą szczęki, w których wygrawerowane są, naprzeciwległe, *awers i *rewers *bulli, a druga strona stanowi uchwyty.

Materiał bulli, przez który przewleczono wiązadła, wkładany jest pomiędzy szczęki i po ich zaciśnięciu otrzymuje się obustronne odwzorowanie *typu (wzorca pieczęci). Taki sam system stosowany jest w gofrownicach i prasach do wytwarzania hostii.

Bullázóvas / Bullanyomó / Pecsételő fogók (lat. *ferramentum ad sigillandum*)

*Kéttőspecsétek és *bullák készítésére szolgáló, harapófogóra emlékeztető fém pecsétnyomó, pofájában *pecsétnyomókkal (matricákkal).

BY Пячатныя абцуги, **D** Siegelzange, **E** Tenazas de sellar, **F** Fer à sceller ou fer à buller, **GB** Seal tongs, **I** Tenaglia per bolle, **LT** Antspaudavimo replės, **N---**, **NL** Zegeltang, bulletang, **P** Matriz de tenaz, **RO** Dispozitiv de sigilare, **RUS** Щипцы для печатания, тиски, **S---**, **UA** Печатковий затискач

135.

Bulloterion

Názov pre *kliešťové typárium používané v byzantských kanceláriách a prenesene aj v pápežskej kancelárii na pečatenie bulami.

Bulloterion

Název pro *pečetní kleště používané v byzantských kancelářích a převzaté i kanceláří papežskou.

Bulloterion

*Cęgi pieczętne używane w kancelariach bizantyjskich, a w szerszym ujęciu pojęcie to odnosi się również do cęgów wykorzystywanych w kancelarii papieskiej. Bulloterionów używano także na Rusi.

Bullanyomó / Bulloterion

Olyan *bullázóvas megnevezése, melyet a bizánci és a pápai kancelláriában használtak bullák készítésére.

BY Булатэрыён, абцугі для прыкладання бул, **D** Bulloterion, **E** Bulloterion, **F** Boulloterion, **GB** Bulloterion, **I** Bulloterion, **LT** Buleuterionas, **N** Bulloterion, **NL** Dispositiv de sigilare, **P---**, **RO---**, **RUS** Буллотерион, **S---**, **UA** Буллотірій

136.**Plombovacie kliešte**

*Kliešťové typárium na zhotovovanie *plomb pri uzatváraní schránok alebo priestorov.

Plombovací kleště

*Pečetní kleště na zhotovování *plomb při zapečetění schránek nebo prostor.

Szczypce pieczętne

Narzędzie lżejsze od poprzednich służące do wyciskania *plomb ołowianych.

Plombafogó

*A plombafogó ládák, vagy helyiségek lezárására szolgáló *plombák készítéséhez használt eszköz.

BY Пячатныя абцугі, **D** Siegelzange, Plombierzange, **E** Tenacilla de precintar (de marchamar), **F** Pince à sceller, **GB** Seal pincers, **I** Pinza per piombi, **LT** Antspaudavimo (plombavimo) žnyplės, **N---**, **NL** Zegeltang, **P** Matriz de balancé, **RO** Dispositiv de sigilare, **RUS** Щипцы для печатания, тиски, **S---**, **UA** Печаткові кліщі

137.**Pečatný lis**

Nástroj, pomocou ktorého sa matrica pri pečatení spúšťa pod tlakom na pečatnú hmotu alebo priamo na podklad. Pri zhotovovaní *suchej pečate je lis opatrený dvoma do seba zapadajúcimi matricami – hornou s negatívnym a spodnou s pozitívnym rytím.

- **pečiatka** → 16a.
- **suchá pečať** → 17a.
- **mokrú pečať, pečiatka** → 18a.

Pečetní lis

Nástroj, jehož pomocí se matrice při pečetění spouští pod tlakem na pečetní látku nebo přímo na podklad. V případě *slepé pečeti je lis opatřen dvěma do sebe zapadajícími matricemi, horní negativní a spodní pozitivní.

- **razítko** → 16a.
- **slepá pečeť** → 17a.
- **razítko, mokrá pečeť** → 18a.

Prasa pieczętna

Urządzenie złożone z głównej płyty, tłoka lub *tłoka uderzeniowego, zazwyczaj wbudowanych w płytę, oraz z jednej albo dwóch śrub lub dźwigni poruszanych ręcznie. Na płycie umieszcza się nośnik i materiał pieczętny, po czym z odpowiednią siłą porusza się dźwignią, która opuszcza tłok i odciska go w *masie woskowej lub, dla *bulli, w ołowiu (w tym przypadku, prasa ma wmontowane zawsze dwie matryce: jedną dla *awersu, drugą dla *rewersu) albo bezpośrednio na nośniku uzyskując odcisk *stempla na suchu (w tym przypadku prasa zawiera dwa identyczne *tłoki uderzeniowe, z tym że jedne ryty jest w pozytywie [awers], a drugi w negatywie [rewers]).

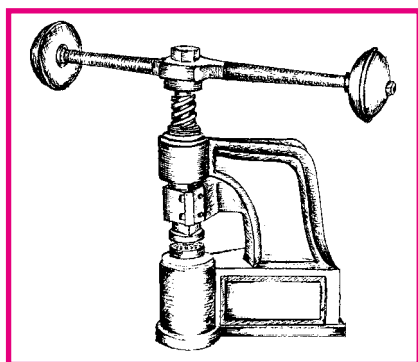
- **stempel** → 16a.
- **pieczęć sucha** → 17a.
- **pieczęć tuszowa** → 18a.

Pecsetprés

Olyan eszköz, melynek segítségével a megpecsételésnél a pecsétnyomó (matrica) nyomás hatására leereszkedik a pecsételő anyagra vagy egyenesen az alapra. *Szárzabélyegző-lenyomat készítésénél a prés két egymásba illeszkedő pecsétnyomót (matricát) tartalmaz, a felső negatív az alsó pozitív véséssel.

- **pecsétnyomó** → 16a.
- **szárzabélyegző** → 17a.
- **színes bélyegző** → 18a.

BY Шрубавы пячатны цісок, **D** Siegelpresse, **E** Prensa de sellar, **F** Presse à sceller, **GB** Seal press, **I** Pressa (torchio) per sigilli, **LT** Antspaudavimo presas, **N** Segl-presse, **NL** Zegelpers, **P** Matriz de prensa, **RO** Presă de sigilat, **RUS** Пресс для наложения печати, **S---**, **UA** Печатковий прес

C.
Časti matrice (typária) – Části matrice (typáře)
Części tłoka – A pecsétnyomó részei

138.

Predná strana matrice

Strana matrice, na ktorej je vyrytý *typ.

Přední strana matrice

Strana matrice, která obsahuje *typ.

Przód / Awers

Strona tłoka, na której wryty został *typ (wzorec pieczęci).

A pecsétnyomó előlapja / A pecsétnyomó elülső oldala

A pecsétnyomó azon oldala, mely *tipust (ábrát) tartalmaz.

BY Галоўны бок штэмпеля, аверс, **D** Prägeseite des Stempels, **E** Cara de la matriz, **F** Face de la matrice, **GB** Front of the matrix, **I** Faccia (della matrice), **LT** Spaudo priekis (padas), **N** Seglstampens pregeside (forside), **NL** Beeldzij de van het zegelstempel, **P** Face da matriz, **RO** Fața matricei sigilare, avers, **RUS** Лицевая сторона матрицы, **S** (Sigill)stampens präglingssida, **UA** Лицевий бік матриці, головна сторона печатки, аверс печатки

139.

Chrbát matrice / Dorzum matrice (lat. dorsum)

Strana opačná prednej strane matrice, ktorá nenesie typ, no môže byť na nej úchyt, výčnelok, rukoväť.

Hřbet matrice / Dorzum matrice (lat. dorsum)

Strana opačná přední straně matrice, může obsahovat úchyt, výčnělek nebo držadlo.

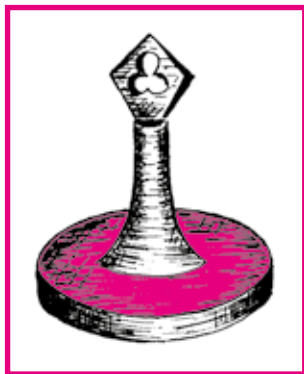
Odwrocie / Rewers

Strona tłoka odwrotna do awersu. Może zawierać uchwyt, zawieszkę lub rękojeść.

A pecsétnyomó hátoldala (lat. *dorsum*)

A pecsétnyomó előlapjának hátsó oldala, melyen kiemelkedés, nyél, mar-
kolat is lehet.

BY Адваротны бок штэмпеля, ревес, **D** Rückseite des Stempels, **E** Dorso de la matriz, **F** Dos de la matrice, **GB** Back of the matrix, **I** Dorso (della matrice), **LT** Spaudo nugarėlė, **N** Seglstampens baksida, **NL** Achterkant van het zegelstempel, **P** Costas da matriz, **RO** Reversul matricei sigilare, **RUS** Обратная сторона матрицы, **S** (Sigill)stampens baksida, **UA** Зворотній бік матриці, зворотня сторона печатки, реверс печатки

140.

Matrica averzu dvojstrannej pečate (lat. *rectum*)

Pri *dvojstranných pečatidlách tá matrica, ktorej typ lepšie identifikuje *vlastníka pečatidla, najmä jeho obrazom s charakteristickými znakmi (napr. kráľ na tróne), alebo tým, že sa na tej strane začína *legenda, spravidla obsahujúca meno a hlavné tituly *vlastníka pečatidla.

Matrice lícní strany pečeti / Averz matrice (lat. *rectum*)

U *mincovných pečeti strana obsahujúci *typ, lépe identifikující *majitele typáře jeho *obrazem s charakteristickými znaky (kráľ na trůně u *majestátní pečeti) nebo *legendou, která na ní obvykle začíná jeho jménem a nejvýznamnějšími tituly.

Awers tłoka (łac. *rectum*)

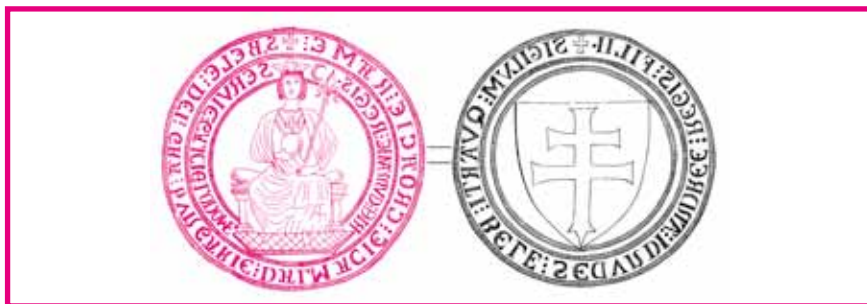
Strona tłoka *pieczęci dwustronnej (monetowej), zawierająca *typ (wzorzec pieczęci), który pozwala najłatwiej zidentyfikować dysponenta pieczęci, który reprezentuje lub symbolizuje jego pozycję (np. król na tronie na pieczęci majestatowej), w którym legenda zwykle zaczyna się od nazwy dysponenta i jego najważniejszych tytułów.

A pecsétnyomó elülső oldala / A pecsétnyomó előlapja / Avers

(lat. *rectum*)

*Kétoldalú pecsétnyomóknál az az oldal, mely pontosabban meghatározza a *pecséttulajdonost, főleg annak jellegzetes jegyeinek ábrázolásával (pl. trónon ülő király), vagy azzal, hogy ezen az oldalon kezdődik a *körirat, mely általában tartalmazza a *pecséttulajdonos nevét és főbb címeit.

BY Аверс штэмпля, **D** Vorderseite (Hauptseite, Avers) der Stempelplatte, **E** Pieza del anverso, **F** Droit ou avers de la matrice, **GB** Obverse of the matrix, **I** Recto (della matrice), **LT** Dvipusio spaudo aversas, **N---**, **NL** Voorkant van het zegelstempel, **P** Direito (anverso) da matriz, **RO** Fata principală a matricei sigilare bifată, **RUS** Лицевая сторона матрицы, **S---**, **UA** Аверс матриці

141.

Matrica reverzu dvojstrannej pečate (lat. *versum*)

Pri *dvojstranných pečatidlách tá matrica, ktorej typ druhotne, alebo doplnkovo symbolizuje *vlastníka typária (kráľ na koni, ak je na averze kráľ na tróne), alebo nesie pokračovanie legendy, ktorej začiatok je na *matrici averzu dvojstrannej pečate, alebo doplnkovú legendu.

Matrice rubní strany pečeti / Reverz matrice (lat. *versum*)

U *mincovních pečeti strana protilehlá averzu, obvykle obsahuje *typ, který druhotně symbolizuje *majitele typáře (kráľ na koni, je-li na averzu *majestátní typ), stejně jako pokračování *legendy, která začíná na averzu, nebo doplňkovou legendu.

Rewers tłoka (łac. *versum*)

Strona tłoka *pieczęci dwustronnej (monetowej), odwrotna do awersu, zawierająca *typ (wzorzec pieczęci), który zwykle w sposób drugorzędny reprezentuje lub symbolizuje dysponenta pieczęci (tak jak król na koniu

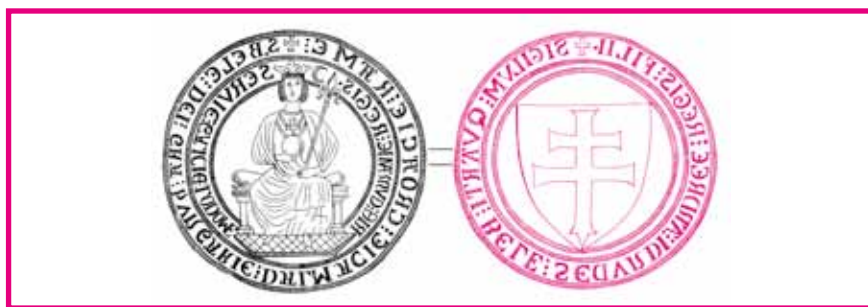
na rewersie pieczęci, która na awersie przedstawia typ majestatosy), który kontynuuje legendę rozpoczętą na awersie tłoka, bądź ją uzupełnia.

A pecsétnyomó hátlapja / A pecsétnyomó ellenkező oldala / Revers

(lat. *versum*)

*Kétoldalú pecsétnyomóknál az az oldal, melynek tipusa (ábrája) másodlagosan vagy kiegészítően jelképezi a *pecséttulajdonost (lovon ülő király, amennyiben az előlapon trónon ülő király van), vagy a körirat folytatását tartalmazza, melynek kezdete az *előlapon van, esetleg kiegészítő köriratot tartalmaz.

BY Ревес штэмпеля, **D** Rückseite (Revers) der Stempelplatte, **E** Pieza del reverso, **F** Revers de la matrice, **GB** Reverse of the matrix, **I** Verso (della matrice), **LT** Dvipusio spaudo reversas, **N---**, **NL** Keerzijde van het zegelstempel, **P** Reverso da matriz, **RO** Fata secundară a matricei sigilare bifată, **RUS** Обратная сторона матрицы, **S---**, **UA** Реверс матриці

142.

Okraj matrice

Ohraničenie obvodu *prednej strany matrice. Nie je identický s *okrajom pečate.

Okraj matrice

Ohraničení obvodu *přední strany matrice. Je třeba jej odlišovat od *okraje pečeti.

Krawędź tłoka / Kontur / Otok

Najbardziej zewnętrzny element odciskanej matrycy pieczęci. Termin ten należy odróżniać od *kołnierza pieczęci.

A pecsétnyomó széle / A pecsétnyomó pereme

A pecsétnyomó előlapja kerületének körülhatárolása. Nem azonos a *lenyomat szélével (peremével).

BY Ускрай матрыцы, ускрай штэмпеля, **D** Oberflächenrand der Stempelplatte, **E** Borde de la matrice, **F** Bord de la matrice ou contour, **GB** Edge of the matrix, **I** Bordo (orlo) (della matrice), **LT** Spaudo kraštas, **N** Rand, **NL** Rand van het zegelstempel, **P** Rebordo, **RO** Marginea (conturul) tiparului sigilar, **RUS** Край матрицы, **S** (Ytter)kant, **UA** Край (обідок) матриці

143.

Hrana matrice

Hrúbka matrice pri jej okraji. Môže byť zdobená, môže niesť text, alebo obsahovať *smerovku typária na správne situovanie odlačku do vosku.

Hrana matrice

Tloušťka matrice u jejího okraje; může být zdobená, nést text, může obsahovat *znamení vrchu.

Rant tloka

Grubość płytki pieczęci na *krawędzi tloka. Może być zdobiony, może też mieć wyryty *znak położenia tloka.

Palást / Pecsétnyomó éle

A pecsétnyomó vastagsága annak széleinél. Lehet díszített, tartalmazhat szöveget vagy *irányjelzőt a lenyomat viaszban való helyes elhelyezésére.

BY Бакавая частка матрыцы, **D** Rand, **F** Flanc, **GB** Edge, **E** Canto, **I** Fianco, spessore, costa, **LT** Spaudo briauna (šonas), **N** Sidekant, **NL** Zijkant, **P** Bordo, **RO** Suprafața laterală a tiparului (matricei), **RUS** Ребро матрицы, **S**---, **UA** Бік матриці

144.

Chrbtový úchyt matrice / Dorzálny úchyt matrice

- a. Kovový úchyt, kolmý na chrbtovú stranu matrice, slúžiaci na pohodlné pečatenie;
- b. môže byť aj na pánte, ktorý umožní úchyt sklopiť k dorzálnnej strane matrice.

Hřbetní úchyt matrice / Dorzální úchyt matrice

- a. Kovový úchyt kolmý na hřbetní stranu matrice, sloužící pro pohodlné pečetění (napr. **kobylka, křídlo**);
- b. kovový úchyt na pantu umožňujícím jeho sklopení k hřbetu (**sklopné křídlo**).

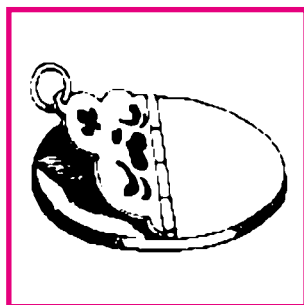
Uchwyt grzbietowy / Trzon / Uchwyt / Rękojeść tłoka

- a. Metalowy element przytwierdzony wzdłuż osi pieczęci, prostopadle do * rewersu *tłoka płaskiego, pozwalający na lepsze uchwycenie tłoka i wygodniejsze pieczętowanie;
- b. może być zamontowany na zawiasie, umożliwiającym jego złożenie.

Pecsétnyomó fogantyúja / Pecsétnyomó nyele

- a. A pecsétnyomó hátoldalán lévő fémfogantyú (nyél), mely merőleges an-nak síkjára és a pecsételést kényelmesebbé teszi;
- b. lehet csuklóspántra (zsanérra) rögzítve, mely lehetővé teszi a fogantyú (nyél) lecsukását (lehajtását) a hátoldalhoz.

BY a.; Ручак; b.---, **D** a. Handhabe, Handgriff, Griff; b. Scharnier, **E** a. Aleta dorsal; b. Charnela, **F** Arête dorsale, **GB** a. Flange; b. Hinge, **I** a. Pinna dorsale, ansa; b. Cerniera, **LT** a. Spaudo rankena; b. Vyris, **N** a. Gripefeste, kam; b. Hengsel, **NL** a. Handgreep; b. Scharnier, **P** a. Pega; b. Charneira, **RO** a. Apendice dorsal; b.---, **RUS** a. Ручка матрицы; b. Шарнир, **S** a. Handgrepp; k Gångjärn, **UA** a. Руків'я матриці; b. Шарнір, петля

145.

Smerovka typária

Značka, vyrytá na *hrane matrice alebo na *chrbtovej strane matrice, ktorá ukazuje *pečatníkovi správne situovanie typária. Pri novších typáriách sa nachádza na rukoväti.

Znamení vrchu

Značka vyrytá do *hrany alebo *hřbetu matrice, ukazující *pečatníkovi směr pro připojení pečeti. Může se nacházet i na držadle.

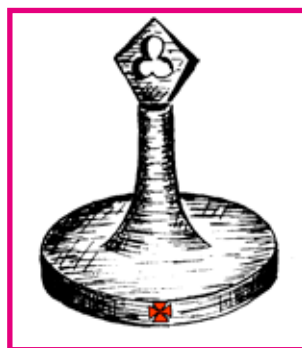
Znak położenia tłoka

Znak wygrawerowany na *rancie lub *odwrociu tłoka, wskazujący pieczętującemu kierunek, w którym należy odcisnąć pieczęć.

Irányjelző

A pecsétnyomó *palástjára (élére) vagy *hátoldalára vésett jel, mely mutatja a *pecsételő személynek a pecsétnyomó helyes elhelyezését. Újabb pecsétnyomóknál a nyélen található.

BY Кнопка, знак палажэння штэмпеля, **D---**, **E** Señal de referencia, **F** Repère, **GB---**, **I** Repère, segno di riferimento, **LT** Spaudo padėties ženklai, **N---**, **NL** Merk, merkje, **P** Sinal, **RO** Reper pentru aplicarea tiparului sigilar, **RUS** Метка, **S---**, **UA** Позначка розташування матриці

146.

Kanálik

Priestor v hornej časti matrice vyhradený na uľahčenie prechodu *úväzu voskom.

Kanálek

Prostor v horní části matrice ulehčující protažení *závěsu pečeti pečtním voskem.

Rynienka

Specjalna luka w górnej części tłoka, która ułatwia przewlekanie *wiązadeł przez masę woskową.

Csatornácska

A pecsétnyomó felső részén található rés, mely megkönnyíti a pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék átvezetését a viaszba.

BY Жалобок, **D** Gutter, **E** Canal, **F** Gouttière, **GB** Gutter, **I** Scanalatura, **LT** Griovelis, **N---**, **NL** Goot, **P** Caleira, **RO** Canal, orificiu, **RUS** Углубление, **S** Urtag, **UA** Жолобок

147.**Šikmina**

Mierne zošikmená časť matrice okolo *pečatného poľa (často s legendou), alebo okolo celej pečate, ktorá je určená na ochranu *typu.

Šikmina

Mírně zešikmená část matrice kolem *pečetního pole (často s legendou), nebo kolem celé pečeti, sloužící pro ochranu *typu.

Otok podniesiony / Otok wanienkowy / Otok miszczkowaty

Część tłoka, nachylona pod niewielkim kątem wokół *obrazu lub *krawędzi tłoka, służąca lepszej ochronie odcisku. W pierwszym przypadku na otoku podniesionym umieszczano często legendę.

Ferde perem

Pecsétnyomó enyhén ferde felülete a *pecsétábra körül (gyakran körirattal) vagy az egész pecsét körül, mely védi a *tipust (ábrát).

BY Скос, **D** Schrage, **E** Bisel, **GB** Bezel, **I** Sbioco, **LT** Nuolydis, **N** Skrákant, **NL** Rand, **P** Bisel, **RO** Bordura matricei sigilare, **RUS** Фасет, **S---**, **UA** Ухил

148.

Výčnelok na uchytienie matrice

Vertikálny alebo horizontálny výčnelok matrice uľahčujúci jej uchopenie, či umožňujúci jej zavesenie, napríklad na *retiazke. Môže byť rôzne zdobený a môže na svojom konci niesť druhú maticu *protipečate.

Výčnělek pro uchycení matrice

Vertikální nebo horizontální výčnělek na hřbetu matrice, ulehčující její uchopení nebo umožňující její zavěšení, např. na *řetízku. Může být různě zdobený a může na svém druhém konci nést matici *protipečeti.

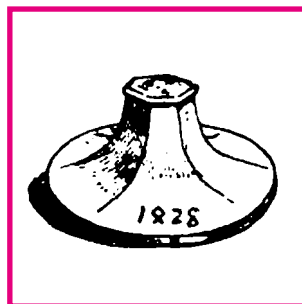
Uchwyt

Część tłoka, będąca jego przedłużeniem albo w płaszczyźnie płytki pieczęci, jak w przypadku tłoka płaskiego, albo, jak w tłokach stożkowych, prostopadłe do powierzchni płytki, służąca do zawieszania, chwytania i łatwiejszego odciskania pieczęci w *materiale pieczętnym. Często posiada otwór przewidziany dla *łańcuszka do zawieszania. Uchwyt może przyjmować formę figuralną lub sceniczną, może przedstawiać roślinę lub zwierzę, bywa rzeźbiony lub odlewany. Uchwyt w *tłokach stożkowych może być wydłużony i zakończony tłokiem *pieczęci odwróconym.

Fogantyú / Nyél

A pecsétnyomó függőleges vagy merőleges kiugrása, mely megkönnyíti annak megfogását, vagy lehetővé teszi annak felfüggesztését, például láncra. Különböző díszítésű lehet és a végére ráerősíthetik az *ellenpecsét pecsétnyomóját.

BY Ручак, **D** Ose, Handhabe, **E** Asidero, **F** Appendice de préhension, **GB** Handle, **I** Picciolo, appiccagnolo, impugnatura, **LT** Rankena, **N** Skaft, handtak, **NL** Handgreep, **P** Patilha, **RO** Apendice pentru utilizarea tiparului, **RUS** Ушко, **S** Handtag, skaft, **UA** Ручка

149.

Retiazka matrice

Retiazka prechádzajúca otvorom vo výčnelku na uchytenie matrice, alebo obrúčkou upevnenou na jej konci, umožňujúca zavesenie matrice, alebo jej spojenie s reverznou matricou alebo s matricou *protipečate.

Řetízek

Malý řetízek procházející otvorem ve výčnelku na uchycení matrice, nebo obrúčkou upevnenou na jejím konci, umožňující její zavěšení, nebo její spojení s reversní matricí, případně s matricí *protipečeti.

Łańcuszek do zawieszania

Łańcuszek przewleczony przez otwór w *uchwycie tłoka lub przez pierścień, pozwalający na powieszenie tłoka. Łańcuszek może też łączyć *tłok pieczęci z jej *contrasigillum.

Felfüggesztő lánc / Lánc

A fogantyú nyílásán, vagy annak végéhez erősített gyűrűn áthaladó kis lánc, mely lehetővé teszi a pecsétnyomó felfüggesztését, illetve annak összekapcsolását a pecsét hátlapjának pecsétnyomójával vagy az ellenpecsét pecsétnyomójával.

BY Ланцюжок пячаткі, **D** Kleine Kette zum Anketten, **E** Cadenilla, **F** Chaînette du sceau, **GB** Chain, **I** Catenella, **LT** Spaudo grandinė, **N** Kjede, **NL** Hangkettinkje, **P** Corrente de suspensão, **RO** Lănțug, **RUS** Цепочка матрицы, **S** Kedja, **UA** Ланцюжок

150.

Třň matrice

Kovový hrot vybiehajúci z *chrbta matrice, určený na zabodnutie do drevej rukoväte typária, s ktorým potom matrica vytvára jeden celok.

Trn matrice

Kovový hrot privařený k *hřbetu matrice a zabodnutý do držadla, zajišťující pevné spojení obou částí.

Trzpień

Szpiczasty metalowy element przylutowany do *odwrocia tłoka, służący do osadzenia na nim *rączki tłoka, zapewniający trwałe scalenie tych dwóch części.

Csücsök / Fémtű

Pecsétnyomó hátoldalából kiinduló fémcsücsök, mely a fanyélbe való beillesztésre szolgál, amellyel a pecsétnyomó egy egészet alkot.

BY Стрыжень, **D** Heftzapfen, Sporn, **E** Espiga, **F** Soie, **GB** Pin, peg, **I** Codolo, **LT** Strypas, šerdis, **N** Pigg, **NL** Angel, **P** Cabo, **RO** Vîrf metalic, **RUS** Стержень, **S** Tange, **UA** Стрижень

151.

Tulajka matrice

Dutý kovový valec pevne spojený s chrbtovou stranou matrice, určený na vsunutie dolnej časti drevenej rukoväte typára, s ktorým potom matrica vytvára jeden celok.

Pevná objímka matrice / Tulejka

Dutý kovový valec pripevnený k *hřbetu matrice, určený na vsunutí dolní části dřevěného držadla typáře.

Tuleja

Metalowy cylinder przylutowany lub przynitowany do tłoka, który służy połączeniu go z uchwytem.

Pecsétnyomó kerete

A pecsétnyomó hátoldalához szegecselt hengeralakú fémelem, mely a pecsétnyomónak a fanyéllel való összekapcsolására szolgál, mellyel egy egészet alkot.

BY Тулья, **D---**, **E** Casquillo, **F** Douille, **GB** Sleeve, socket, **I** Manicotto, bussola, **LT** Ivorė, **N** Tapp, **NL** Huls, **P** Casquilho, **RO** Manșetă metalică, **RUS** Наконечник, **S** Hylsa, **UA** Втулка

152.

Objímka rukoväte typára

Dutý kovový valec nespojený s chrbtovou stranou matrice, obopínajúci spodnú časť drevenej rukoväte typára, chrániaci ju pred rozštípením.

Volná objímka matrice

Dutý kovový valec kolem dřevěného držadla typáře, chráníci ho před rozštípením.

Skuwka

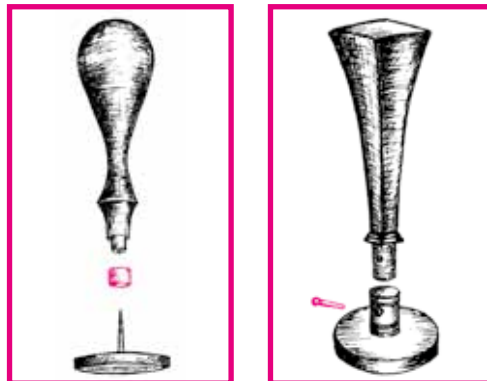
Metalowa obręcz, która zaciska rączkę w miejscu jej osadzenia na trzpieniu, aby w ten sposób chronić rękojeść przed rozszczępieniem.

Pecsétnyomónyél kerete

A fából készült pecsétnyomónyél alsó részét körülvevő üreges fémhenger,

mely védi a nyelet annak széthasadásától, azonban nincs összekötve a pecsétnyomó hátoldalával.

BY Обруч, **D---**, **E** Virola, **F** Virole, **GB** Ferrule, **I** Ghiera, **LT** Lankelis, **N** Holk, **NL** Ring, **P** Virola, **RO** Verigă, **RUS** Обруч, **S** Holk, **UA** Обруч

153.

Spájací kolík typária

Kovový zahrotený klin prechádzajúci cez otvor v rukováti a cez chrbtový výčnelok matrice, zabezpečujúci spojenie matrice a rukováte.

Čep / Závlačka

Kovový klín procházející otvorem v držadle a hřbetním výčnělkem matrice, zajišťující spojení matrice s držadlem.

Kołek / Nit / Zawlecza

Cienki metalowy element, który przechodząc przez otwory w *tulei i *rączce, wzmacnia połączenie obu części.

Pecsétnyomó összekötő csapja / Pecsétnyomó összekötő éke

Fémből készült hegyes ék, mely a pecsétnyomó hátoldalán található kiugráson halad át és biztosítja a pecsétnyomó és a fogantyú (nyél) összekapcsolását.

BY Калок, **D---**, **E** Chaveta, **F** Fiche ou clavette, **GB** Pin, **I** Perno, spina, **LT** Kaištis, **N** Stift, **NL** Pin, spil, **P** Perno, **RO** Ac pentru fixare (susținere), **RUS** Шпонка, **S** Sprint, **UA** Кілок, клин, шпонка

VI.

PEČATNÁ HMOTA, FARBA A TVAR PEČATÍ
PEČETNÍ LÁTKA, BARVA A TVAR PEČETÍ
MATERIAŁ PIECZĘTNY, KOLOR I KSZTAŁT PIECZĘCI
A PECSÉTEK ANYAGA, SZÍNE ÉS ALAKJA

A.

Pečatná hmota – Pečetní látka –
Materiał pieczętny – A pecséték anyaga

154.

Materiał pečate

Hmota, do ktorej sa odtláča matrica, a z ktorej sa zhotovujú pečate.

Pečetní látka

Materiál, do něhož se otiskuje typář a z něhož se zhotovují pečeti.

Materiał pieczętny

Materiał, w którym wykonuje się odcisk.

A pecsét anyaga

Anyag, melybe a pecsétnyomó nyomódik és melyből a pecséték készülnek.

BY Матарыял адбітка пячаткі, **D** Siegelstoff, **E** Materia del sello, **F** Matière du sceau, **GB** Material of the seal, **I** Materia del sigillo, **LT** Antspaudo medžiaga, antspaudinė medžiaga, **N** Seglmateriale, **NL** Zegelmateriaal, **P** Material do selo, **RO** Materie de sigilat, **RUS** Материал печати, оттиск, **S** Sigillets material, **UA** Матеріал печатки

155.

Hlinená pečat'

Odtlačok matrice do mäkkej, surovej hlíny.

Hliněná pečeť

Otisk pořízený, především v antickém období, otištěním typáře do měkké hlíny.

Pieczęć gliniana

Odcisk otrzymany poprzez odcisnięcie tłoka w glinie. Rodzaj pieczęci używany głównie w starożytności.

Agyagpecsét

Pecsétnyomó lenyomata puha, nyers agyagban.

BY Пятчатка гліняная, **D** Tonsiegel, Tonplombe, **E** Sello de arcilla, **F** Crétule ou sceau d'argile, **GB** Clay seal, **I** Cretula, **LT** Molinis antspaudas, **N---**, **NL** Kleizegel, **P** Selo de argila, **RO** Sigiliu de argilă, **RUS** Печать гліняная, **S---**, **UA** Гліняна печатка

156.

Vosková pečať

Pečať, ktorej hmotu tvorí predovšetkým včelí vosk, často s prímiesami kriedy, sadry, hliny, živice, konského vlasu, ako aj farbiva.

Vosková pečeť

Pečeť, jejíž látka je tvořena především včelím voskem, byť jsou, odhlédnuto od *barev, do ní kvůli větší trvanlivosti přimíchány další komponenty (křída, sádra, hlína, živice, koňské zíně apod.).

Pieczęć woskowa

Pieczęć, ktorej materiałem podstawowym jest wosk pszczeli. Może on zawierać barwniki, może też być zmieszany z innymi substancjami (głównie kreda, glina, smoła) w celu jego utwardzenia czy też nadania mu większej trwałości.

Viaszpecsét

Pecsét, melynek anyagát elsősorban méhviasz képezi, de gyakran tartalmaz adalékanyagokat is, mint krétát, gipszet, agyagot, gyantát, lósörényt stb. és színezéket.

BY Пятчатка васковая, **D** Wachssiegel, **E** Sello de cera, **F** Sceau de cire, **GB** Wax seal, **I** Sigillo di cera, **LT** Vaškinis antspaudas, **N** Vokssegl, **NL** Waszegel, **P** Selo de cera, **RO** Sigiliu de ceară, **RUS** Печать восковая, **S** Vaxsigill, **UA** Воскова печатка

157.

Kovová pečať

Pečať, ktorej hmotu – prinajmenšom na povrchu – tvorí kov. Zvyčajne sa nazýva *bula.

Kovová pečeť

Pečeť, jejíž látka je přinejmenším na povrchu tvořena kovem. Obvykle se nazývá *bula.

Pieczęć metalowa

Pieczęć, której przynajmniej zewnętrznym materiałem jest metal (wypełnić może ją inna substancja). Termin ten zwykle odnosi się do *bulli.

Fémpecsét

Pecsét, melynek anyagát – legalábbis a felületén – fém alkotja. Általában *bullának nevezik.

BY Пячатка металічная, була, **D** Metallsiegel, Bulle, **E** Sello metálico, bula, **F** Sceau métallique, **GB** Metal seal, bulla, **I** Sigillo metallico, bolla, **LT** Metalinis antspaudas, bulė, **N** Bulle, **NL** Metalen zegel, bul, **P** Selo metálico, **RO** Sigiliu metalic, bulă, **RUS** Печать металлическая, **S** Metallsigill, bulla, **UA** Металева печатка, булла

158.**Cizelovaná bula**

*Bula, spravidla zlatá, ktorá nevznikla odtlačeníím *matrice do teplotom zmäkčeného kovu, ale priamym rytím do chladného kovu pečate. Každá takáto bula je teda unikát. Používala sa od renesancie.

Cizelovaná bula

*Bula, zpravidla zlatá, která nevznikla otiskem typáře, ale přímým vyrytím do kovu. Každá je tedy originálem. Používá se od renesance.

Bulla rytowana / Bulla cyzelowana

*Bulla, zazwyczaj złota, niebędąca odciskiem z tłoka, ale wyrzeźbiona w metalu przez złotnika. Tego typu bulle są unikatami. Pojawiają się w epoce renesansu.

Csiszolt bula

Általában aranybulla, amely nem a pecsétnyomó lenyomásával készült, hanem az ötvös egyenesen fémbe véste. Minden ilyen bulla tehát egyedi. A reneszánsz kortól használatos.

BY Була гравіраваная, **D**---, **E** Sello cincelado, bula cincelada, **F** Bulle ciselée, **GB** Engraved bull, **I** Bolla cesellata, **LT** Raižyta bulė, **N** Siselert bulle, **NL** Gegraveerd zegel, **P**---, **RO** Bulă cizelată, **RUS**---, **S**---, **UA** Різана (гравійована) булла

159.

Plomba

Malá kovová (v súčasnosti aj plastová) pečať používaná najmä na fiškálne účely, na potvrdenie pôvodu látok, na obaly, na dopravné prostriedky a pod.

Plomba

Malá kovová pečať používaná pro fiškální účely nebo pro potvrzení původu látek (zvláště ve středověku), na obalech, na dopravních prostředcích apod.

Plomba

Mała, metalowa pieczęć używana tytułem urzędowego zabezpieczenia dla celów fiskalnych lub dla poświadczenia różnych kontroli (zwłaszcza w średniowieczu). Plomby stosowane były na tekstyliach i innych towarach, a także pakunkach, środkach transportu etc.

Plomba / Zárópecsét

Kis fémpecsét, melyet fiskális célokra, az anyagok eredetének hitelesítésére, csomagokra, járművekre stb. használnak.

BY Гандлёвая пломба; мытная пломба; пломба, **D** Plomben, **E** Plomos, marchamos, **F** Plombs, **GB** Lead seals, **I** Piombi, piombini, **LT** Plomba, **N** Plombe, **NL** Lood, loodje, **P** Chumbos, **RO** Bulă de plumb, **RUS** Пломбы, **S** Plomber, **UA** Пломба, митна пломба, торгова пломба

160.

Španielsky vosk

Zmes šelaku a živice, alebo terpentínu, s prímесou rôznych farbív. Uskladňuje sa v bochníkoch alebo v tyčinkách.

Pečetní lak / Španělský vosk

Směs šelaku a živice nebo terpentýnu s příměsí různých *barev. Tento materiál byl uchováván v bochnících nebo tyčinkách.

Lak / Wosk hiszpański

Mieszanka szelaku i żywicy lub terpentyny z dodatkiem różnych *barwników. Materiał ten rozprowadzany był w bryłach lub w laskach.

Spanyolviasz

Sellak és gyanta, vagy terpentín keveréke, különböző színező adalékanyagokkal. Cipó vagy rudacska alakban tárolják.

BY Сургуч, **D** Spanisches Wachs, Siegellack, **E** Lacre, cera de España, **F** Cire à cacheter ou cire d'Espagne, **GB** Sealing wax, shellac, **I** Ceralacca, **LT** Lakas, ispanų vaškas, Venecijos lakas, **N** Lakk, **NL** Spaanse was, **P** Lacre, **RO** Ceară de Spania, **RUS** Восковая смесь, мастика, **S** Lack, **UA** Сургуч, іспанський віск

161.

Pečatné cesto

Hmota z chlebového cesta (bez kvasníc), často s pridaným farbivom, prípadne šelakom, určená, spravidla po prekrytí papierovou clonou, na odtlačenie typária.

Pečetní těsto

Hmota z nekvašené mouky, často s příměsí barev, případně šelaku.

Ciasto pieczętno / Oplątek

Materiał, którego podstawowym składnikiem jest ciasto mączne, niezakwaszone, często z dodatkiem barwników i ewentualnie szelaku.

Pecsetostyátészta

Lisztből (élesztő nélkül) készült anyag (csiriz), melyhez gyakran színezőanyagokat, esetleg sellakot kevertek.

BY Цеста печатнае, хлебны мякіш, **D** (Siegel-)Oblate, **E** Oblea, **F** Pain à cacheter, **GB** Wafer, **I** Ostia per sigillare, **LT** Antspaudinė tešla, **N** Oblat, **NL** Ouwel, **P** Hostia, obreia, **RO** Coadă, ostie, **RUS** Тесто для печати, **S** Oblat(sigill), **UA** Печаткове тісто

162.

Oblátková pečať

Pečať z *pečatného cesta v podobe tenkého okrúhleho plátku (pečatnej oblátky), do ktorej sa cez clonu odtlačila matrica typária.

- pečať s clonou → 96
- papierová pečať → 97
- pečiatka → 18.b

Oplatková pečeť

Pečeť z *pečetního těsta, které bylo rozřezáno na tenké placky, připomínající oplatky.

- pečeť pod papírovým krytem → 96
- papírová pečeť → 97
- razítko, mokrá pečeť → 18.b

Pieczęć oplatkowa

Pieczęć wykonana z *ciasta pieczonego, które było formowane w cienkie krążki, tak jak oplatki, i stąd jej nazwa.

- pieczęć odcisnięta przez papier na podkładzie z wosku (ciasta) → 96
- pieczęć papierowa → 97
- pieczęć tuszowa → 18.b

Pecsétostya

Pecsétostyatésztából készült vékony, kis lepény, amelybe papírdarabon keresztül belenyomják a pecsétnyomót.

- papírfelzetes pecsét → 96
- papírpecsét → 97
- bélyegzőlenyomat → 18.b

BY Пачатка з цеста, **D** Oblatensiegel, **E** Sello de oblea, **F** Sceaux-hosties, **GB** Wafer seal, **I** Ostie, **LT** Tešlos antspaudas, paplotėlis, **N** Oblat(seg), **NL** Ouwelzegel, **P** Selos de hóstia (de obreia), **RO** Sigiliu de cocă, **RUS**---, **S** Oblatsigill, **UA** Оплаткова печатка

163.**Pečatné farbivo**

Prímes pridávaná do pečatnej hmoty, aby dodala odtlačku želané sfarbenie.

Pečetní barvivo

Príměs přidávaná do pečetní látky, aby dodala otisku požadované zbarvení.

Barwniki

Składniki dodawane do materiału pieczonego w celu otrzymania odcisku o wybranej barwie.

Festékanyag / Színezék

A pecsét alapanyagához hozzáadott adalékanyag, amellyel a pecsétlenyomat kívánt színárnyalata érhető el.

BY Фарбавальнікі, **D** Farbstoffe, **E** Colorantes, **F** Colorants, **GB** Colourings, **I** Coloranti, **LT** Dažai, **N** Fargestoffer, **NL** Kleurstoffen, **P** Corantes, **RO** Coloranți, **RUS** Красящие вещества, **S** Färgämnen, **UA** Барвники

164.

Pečatný lak

Bezfarebný sklovitý povlak, ktorým sa niekedy prekryva povrch pečate na jej spevnenie a ochranu.

Pečetní lak

Bezbarvý sklovitý povlak, jímž se někdy pokrývá povrch pečeti pro jeho zpevnění a ochranu.

Werniks / Pokost

Szklista powłoka, w zasadzie bezbarwna, którą czasami pokrywano powierzchnię odcisków woskowych, w celu ich utwardzenia i ochrony.

Máz / Bevonat

Szintelen, üvegszerű lepedék, mellyel némelykor bevonják a lenyomat felületét, hogy azt megszilárdítsák és védjék.

BY Сургуч, **D** Firnis, **E** Barniz, **GB** Varnish, **I** Vernice, **LT** Lakas, pokostas, **N** Ferniss, **NL** Vernis, **P** Verniz, **RO** Lac, vernis, **RUS** Лак, **S** Fernissa, **UA** Лак

B.

Farba – Barva – Kolor – Szín

165.

Farba pečate

Sfarbenie pečatného vosku farebnými prímiesami. Mohlo mať diplomatickú hodnotu. V niektorých kanceláriách sa *zelený vosk vyhradzoval dokumentom, ktoré mali mať večnú platnosť, inde bol *červený vosk vyhradený panovníkovej kancelárii, alebo ním privilegovaným kanceláriám. Išlo však iba o miestne zvyklosti, ktoré platili iba v určitom období.

Barva pečeti

Zbarvení pečetního vosku barevnými příměsemi, které může mít diplomatický význam. V některých kancelářích byl vyhrazen zelený vosk dokumentům, které měly mít věčnou platnost, jinde byl zase červený vosk vyhrazen kanceláři panovníka či jím privilegovaným kancelářím.

Barwa pieczęci / Kolor pieczęci

Zabarwienie zależne od odcienia wosku naturalnego lub barwnika dodanego do wosku, które mogło posiadać właściwość dyplomatyczną. W niektórych kancelariach dokumenty wieczyste były pieczętowane *woskiem zielonym, zaś *wosk czerwony mógł być zarezerwowany dla kancelarii monarszych albo uprzywilejowanych przez władców.

A pecsét színe / Pecsétszín

A pecsétviasz színezőanyaggal való megfestése. A pecsétszínnel lehetett oklevéltani jelentősége. Néhány kancelláriában a zöld színű pecsétviaszt csak az örökérvényű dokumentumok megpecsételésére használták, míg máshol a vörös pecsétviaszt csak az uralkodó kancelláriája, avagy az uralkodó által kiváltságolt kancelláriák használhatták.

BY Колер пячаткі, фарба, афарбоўка адбітка пячаткі, фарба, **D** Siegelfarbe, **E** Color del sello, **GB** Colour of the seal, **I** Colore del sigillo, **LT** Antspauda spalva, **N** Sęglfarge, **NL** Zegelkleur, **P** Cor do selo, **RO** Culoarea sigiliului, **RUS** Цвет печати, **S** Sigillets färg, **UA** Колір (барва) печати

166.**Prirodzený vosk** (lat. *cera virginea*)

Včelí vosk, nebielený, bez farbív a iných prímiesí.

Přírodní vosk (lat. *cera virginea*)

Včelí vosk, nebělený, bez barvy a jiných příměsí.

Wosk naturalny / Wosk bezbarwny (łac. *cera virginea*)

Wosk pszczeli niebielony, bez dodatku *barwników czy innych domieszek.

Természetes (színű) viasz (lat. *cera virginea*)

Nem fehérített méhviasz, színező- és más adalékanyagok nélkül.

BY Воск натуральны, воск без фарбавальнікаў, **D** Reines (naturfarbenes) Siegelwachs, **E** Cera virgen (natural), **F** Cire vierge, cire naturelle, **GB** Natural

wax, **I** Cera vergine (naturale), **LT** Natūralus vaškas (nedažytas), **N** Ufarget (naturfarget) voks, **NL** Natuurlijke (ongekleurde) was, **P** Cera virgem (natural), **RO** Ceară naturală, **RUS** Воск белый, пчелиный, **S** Ofärgat (naturfärgat) vax, **UA** Природній (безбарвний) віск

167.

Pečať zo žltého vosku / Pečať z bieleho vosku (lat. *cera alba*)

Zodpovedá pečati z *prirodzeného vosku. V niektorých stredovekých kanceláriách sa nazývala aj pečaťou z bieleho vosku.

Pečeť ze žlutého vosku / Pečeť z bíleho vosku (lat. *cera alba*)

Totožná s pečeti z přírodního vosku. V některých středověkých kancelářích se nazývala pečeť z bílého vosku.

Pieczęć w wosku żółtym / Pieczęć w wosku białym (łac. *cera alba*)

Odpowiednik pieczęci w *wosku naturalnym. W niektórych średniowiecznych kancelariach była ona nazywana pieczęcią w wosku białym.

Sárga viaszpecsét

Megfelel a *természetes színű viaszból készült pecsétnek. Némely középkori kancelláriákban **fehér viaszpecsétnek** nevezték (lat. *cera alba*)

BY a. Пячатка з белага воску; b. Пячатка жоўтага воску, **D**---, **E** a. Sello de cera amarilla; b. Sello de cera blanca, **F** Sceau de cire jaune, **GB** a. Yellow wax seal; b. White wax seal, **I** a. Sigillo di cera vergine; b. Sigillo di cera alba, **LT** a. Geltono; b. Balto vaško (natūralaus) antspaudai, **N** a. Ufarget voks; b.---, **NL** a. Zegel van witte was; b. Zegel van blanke was, **P** Selo de cera branca, **RO** a. Sigiliu de ceară galbenă; b. Sigiliu de ceară albă, **RUS** Печать из жёлтого воска, **S**---, **UA** a. Печатка жовтим воском, жовто-восковий відбиток; b. Печатка білим воском, біло-восковий відбиток

168.

Pečať žltej farby (lat. *sigillum croceum*)

Pečať z *prirodzeného vosku, do ktorého sa pridalo žlté farbivo – síra alebo šafran. Odlišná od pečate z prirodzeného (žltého) vosku.

Pečeť žluté barvy (lat. *sigillum croceum*)

Pečeť z *přírodního vosku, do něhož bylo přidáno žluté barvivo, tj. síra nebo šafrán. Odlišná od pečeti ze žlutého vosku.

Pieczęć w kolorze żółtym (łac. *sigillum croceum*)

Pieczęć w wosku, do którego dodano żółty *barwnik (siarkę lub szafran). Należy odróżnić ją od *pieczęci w wosku żółtym, od której jest zjawiskiem znacznie młodszym.

Sárga színű pecsét (lat. *sigillum croceum*)

Pecsét, mely *természetes színű viasz és sárga színezék – kén vagy safrány – hozzáadásával készült. Nem azonos a sárga (természetes) viaszú pecséttel.

BY Пячатка жоўтага колеру, **D** Siegel in gelber Farbe, **E** Sello de color amarillo, **F** Sceau de couleur jaune, **GB** Yellow seal, **I** Sigillo di colore giallo, **LT** Geltono vaško antspaudas, **N** Gui farge, **NL** Geel zegel, zegel van gele was, **P** Selo de cera amarela, **RO** Sigiliu de culoare galbenă, **RUS** Печать жёлтого цвета, **S** Gult sigill, **UA** Печатка жовтого кольору

169.

Pečat bielej farby

Pečat z *prirodzeného vosku, do ktorého sa pridalo biele farbivo – krieda alebo sádra, a pod. Je potrebné ju odlišovať od *pečate z bieleho vosku.

Pečet bílé barvy

Pečet z *přírodního vosku, do něhož bylo přidáno bílé barvivo, tj. křída, sádra apod. Odlišná od *pečeti z bílého vosku.

Pieczęć w kolorze białym

Pieczęć w wosku, do którego dodano dodano biały *barwnik (kredeę, gips lub inne składniki). Należy odróżniać ją od *pieczęci w wosku białym.

Fehér színű pecsét

Pecsét, mely *természetes színű viasz és fehér színezék – kréta, gipsz stb. – hozzáadásával készült. Különbözik a *fehér viaszpecséttől.

BY Пячатка белая колеру, **D** Siegel in weißer Farbe, **E** Sello de color bianco, **F** Sceau de couleur blanche, **GB** White seal, **I** Sigillo di colore bianco, **LT** Balto vaško antspaudas, **N** Hvit farge, **NL** Krijt wit zegel, **P** Selo de cera branqueada, **RO** Sigiliu de culoare albă, **RUS** Печать белого цвета, **S** Vitt sigill, **UA** Печатка білого кольору

170.

Pečať zelenej farby

Pečať z *prirodzeného vosku, do ktorého sa pridalo zelené farbivo, najmä medenka (vodnatý zásaditý hydrokarbonát medi).

Pečeť zelené barvy

Pečeť z *přírodního vosku, do něhož bylo přidáno zelené barvivo, zejména měděnka (vodnatý zásaditý hydrokarbonát mědi).

Pieczęć w wosku zielonym

Pieczęć w wosku, do którego dodano zielony barwnik: grynspan (tlenek miedzi) lub malachit (węglan miedzi).

Zöld viaszpecsét

Pecsét, mely *természetes színű viasz és zöld színezék – elsősorban réz-karbonát – hozzáadásával készült.

BY Пятка зялёнага воску, **D** Siegel in grünem Wachs, **E** Sello de cera verde, **F** Sceau de cire verte, **GB** Green wax seal, **I** Sigillo di cera verde, **LT** Žalio vaško antspaudas, **N** Grønn voks, **NL** Groen zegel, zegel van groene was, **P** Selo de cera verde, **RO** Sigiliu de seară verde, **RUS** Печать из зелёного воска, **S** Sigill av grönt vax, **UA** Печатка зеленим воском, зеленовосковий відбиток

171.

Pečať červenej farby

Pečať z *prirodzeného vosku, do ktorého sa pridalo červené farbivo, najmä minium (oxid olova) alebo cinóber (zlúčenina síry a ortute), alebo aj výťažok z červca, či červenej hlíny, hlinky.

Pečeť červené barvy

Pečeť z *přírodního vosku, do něhož bylo přidáno červené barvivo, zejména minium (oxid olova) nebo cinóbr (sloučenina síry a rtuti) či rumělka.

Pieczęć w wosku czerwonym

Pieczęć w wosku, do którego dodano czerwony barwnik: minię (tlenek ołowiu), cynober (siarczek rtęci), karmin (koszenilę) albo *glinką czerwoną (*terram sigillatam*).

Vörös viaszpecsét

Pecsét, mely *természetes színű viasz és vörös színezék – elsősorban minium (ólom oxidja), vagy cinóber (kén és higany vegyülete), illetve pajzstetű, vörös agyag hozzáadásával készült.

BY Пячатка чывонага воску, чырвонавасковая пячатка, **D** Siegel in rotem Wachs, **E** Sello de cera roja, **F** Sceau de cire rouge, **GB** Red wax seal, **I** Sigillo di cera rossa, **LT** Raudono vaško antspaudas, **N** Rød voks, **NL** Rood zegel, zegel van rode was, **P** Selo de cera vermelha, **RO** Sigiliu de ceară roșie, **RUS** Печать из красного воска, **S** Sigill av rött vax, **UA** Печатка червоним воском, червоновосковий відбиток

172.**Hlinka**

Prímes červenej farby, ktorá sa niekedy pridávala do pečatnej hmoty, aby dodala pečatiam pevnosť a sfarbenie.

Hlinka

Príměs červené barvy, která se přidávala do pečetní látky, aby dodala pečeti pevnost a zbarvení.

Terra sigillata / Ziemia pieczętna / Glinka stemplowana / Glinka czerwona

Składnik czerwonego barwnika, czasem używanego do nadawania pieczęci odpowiedniej konsystencji i barwy.

Terra sigillata

Vörös színű adalékanyag, melyet olykor a pecsételőanyaghoz adtak, hogy azt megszilárdítsa és megszínezza.

BY Гліна штэмпельная, **D** Siegelerde, Malta, **E** Tierra sigilar, **F** Terre sigillaire, **GB** Cinnabar, **I** Sinopia, **LT** Antspaudinis molis, **N---**, **NL** Malteser aarde, steenkleur, **P** Barro sigilar, **RO** Colorant sigilar, **RUS** Минеральная краска, **S** Terra sigillata, **UA** Штємпельна гліна

173.

Pečať hnedej farby (a.), Pečať čiernej farby (b.)

- a. Pečať z *prirodzeného vosku, do ktorého sa pridalo hnedé farbivo, najčastejšie smola;
- b. pečať z *prirodzeného vosku, do ktorého sa pridalo čierne farbivo, najčastejšie sadze a popol.

Pečeť hnědé barvy (a.), Pečeť černé barvy (b.)

- a. Pečeť z *přírodního vosku, do něhož bylo přidáno hnědé barvivo, nejčastěji smůla;
- b. pečeť z *přírodního vosku, do něhož bylo přidáno černé barvivo, nejčastěji saze a popel.

Pieczęć w wosku brązowym lub brunatnym (a.), Pieczęć w wosku czarnym (b.)

- a. pieczęć w wosku, do którego dodano brązowy barwnik (smołę);
- b. pieczęć w wosku, do którego dodano czarny barwnik (sadzę, popiół).
Inne *barwniki pozwalają uzyskać **pieczęci w wosku brązowym lub brunatnym** (a.), oraz **pieczęci w wosku czarnym** (b.).

Barna viaszpecsét (a.), Fekete viaszpecsét (b.)

- a. Pecsét, mely *természetes színű viasz és barna színezék – leggyakrabban szurok – hozzáadásával készült;
- b. pecsét, mely *természetes színű viasz és fekete színezék – leggyakrabban korom és hamu – hozzáadásával készült.

BY a. Пячатка з блакітнага воску; b. Пячатка з чорнага воску, **D** a. Siegel in braunem oder bräunlichem Wachs; b. Siegel in schwarzer Farbe, **E** a. Sello de cera oscura; b. Sello de color negro, **F** a. Sceaux de cire brune ou brunâtre; b. sceaux de couleur noire, **GB** a. Brown wax seal; b. Black wax seal, **I** a. Sigillo di cera bruna; b. Sigillo di colore nero, **LT** a. Rudo vaško antspaudas; b. Juodo vaško antspaudas, **N** a. Brun voks; b. Svart farge, **NL** a. Bruin zegel, zegel van bruine was; b. Zwart zegel, zegel van zwarte was, **P** a. Selo de cera castanha; b. Selo de cera negra, **RO** a. Sigiliu de ceară brună; b. Sigiliu de culoare neagră, **RUS** a. Печать из коричневого воска; b. Печать чёрного цвета, **S** a. Sigill av brun (av brunaktigt) wax; b. Svart sigill, **UA** a. Печатка брунатним (бронзовим) воском, брунатновосковий відбиток; b. Печатка чорним воском, чорновосковий відбиток

174.

Dvojfarebná pečať

Pečať určitej farby (často *červenej), odtlačená do voskovej misky inej farby, zvyčajne z *prirodzeného vosku.

Dvoubarevná pečeť

Pečeť určité barvy (nejčastěji *červené barvy), umístěná ve voskové misce jiné barvy (obvykle z *přírodního vosku).

Pieczęć dwubarwna

Pieczęć określonego koloru (często w *wosku czerwonym), odcisnięta w misce (zob. *pieczętowanie w misce) o innym kolorze (zazwyczaj z *wosku naturalnego). W niektórych kancelariach używano pieczęci o odmiennych kolorach otoku i pola (przyp. red.).

Kétszínű pecsét

Meghatározott színű pecsét (gyakran vörös), melyet más színű, általában *természetes színű viaszfészekbe nyomtak.

BY Пятчатка двуколерная, **D** Zweifarbiges Siegel, **E** Sello bicolore, **F** Sceau bicolore, **GB** Two-coloured seal, **I** Sigillo bicolore, **LT** Dvispalvis antspaudas, **N** Tofarget segl, **NL** Tweekleurig zegel, **P** Selo bicolore, **RO** Sigiliu bicolore, **RUS** Печать двухцветная, **S** Tvåfärgat sigill, **UA** Двобарвна печатка

C.

Tvar – Tvar – Forma pieczęci – Alakjuk

175.

Tvar pečate

Tvar odtlačku *matrice typária, vymedzený okrajom matrice. Môže byť geometrický, jednoduchý alebo zložitý.

Tvar pečeti

Tvar otisku vymedzený *okrajem matrice. Může být geometrický, jednoduchý nebo složitý.

Forma pieczęci

Kształt wyznaczony przez *krawędź tłoka. Może to być forma geometryczna prosta lub złożona.

A pecsét alakja / A pecsét formája

A pecsétnyomó által meghatározott lenyomat alakja. Lehet geometriai, egyszerű vagy összetett.

BY Форма пятачки, **D** Siegelform, **E** Forma del sello, **GB** Shape of the seal, **I** Forma del sigillo, **LT** Antspaudo forma, **N** Seglets form, **NL** (Zegel)vorm, **P** Formato do selo, **RO** Forma sigiliului, **RUS** Форма печати, **S** Sigillets form, **UA** Форма печатки

176.**Okrúhla pečať**

Pečať kruhového tvaru. Najčastejšie sa vyskytuje pri type *majestátnych, *jazdeckých, *monumentálnych, *hagiografických, *námorných a *heraldických pečatí. Často sa používa aj na moderné pečate a *pečiatky. Učenci 19. storočia ju nazývali orbikulárna pečať.

Okrouhlá pečeť

Pečeť kruhového tvaru vyhovujúci typu pečatí *majestátných, *jazdeckých, *topografických, *hagiografických, *lodných, *erbovných. Často sa používa pro *uzavírací pečeti a v moderní době pro *razítka. Učenci 19. století ji nazývali orbikulární pečeť.

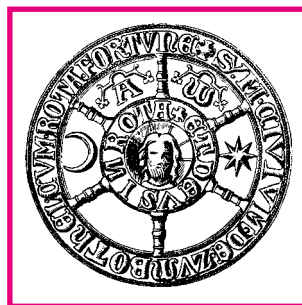
Pieczęć okrągła

Pieczęć o kształcie koła, właściwym dla *typu (wzorca pieczęci) *pieczęci majestatowej, *pieczęci konnej, *pieczęci z motywem architektury, *pieczęci typu hagiograficznego, *pieczęci z motywem statku, *pieczęci heraldycznej. Taki kształt mają również *pieczęcie zamknięcia i współczesne *pieczęcie tuszowe. Dziewiętnastowieczni erudyci nazywali taką pieczęć pieczęcią orbikularną (kolistą).

Kerek pecsét / Köralakú pecsét

Köralakú pecsét. Leggyakrabban a *felségi pecsétnél, *lovaspecsétnél, *topografikus pecsétnél, *hagiografikus pecsétnél, *hajópecsétnél és a *címeres pecsétéknél fordul elő. Gyakran ilyen alakúak a modern pecséték és *bélyegzők is. A 19. században orbikuláris pecsétnek nevezték.

BY Пятчатка круглая, **D** Rundsiegel, **E** Sello circular, **F** Seau rond, **GB** Round seal, **I** Sigillo rotondo (circ), **LT** Apvalus antspaudas, **N** Rundt segl, **NL** Rond zegel, **P** Selo redondo, **RO** Sigiliu rotund, **RUS** Печать круглая, **S** Runt sigill, **UA** Кругла печатка

177.

Oválna pečat'

Pečat' elipsovitého tvaru. Najčastejšie sa vyskytuje pri type erbových pečatí, ale aj cirkevných pečatí a pečatí žien. Často sa používa na moderné pečate a pečiatky. Nie je identická s *dvojrohou, mandorlovitou pečatou.

Oválná pečeť

Pečeť elipsovitého tvaru, typická predovšetkým pro pečeti erbovní a zejména církevní a ženské. Často se používá pro *uzavírací pečeti a v moderní době pro *razítka. Není identická se *špičatěoválnou pečeti.

Pieczęć owalna

Pieczęć o kształcie elipsy, właściwym dla *typu (wzorca pieczęci) herbowego, szczególnie pieczęci kościelnych i kobiecych. Współcześnie często stosowana dla *pieczęci zamknięcia i *pieczęci tuszowych.

Ovális (alakú) pecsét /Alakú pecsét

Elipszis alakú pecsét. Leggyakrabban címeres pecséteknél, egyházi pecséteknél és női pecséteknél fordul elő. Gyakran ilyen alakúak a modern pecsétek és *bélyegzők is. Nem azonos a *mandorla alakú (csúcsíves) pecséttel.

BY Пятчатка авальная, **D** Ovales Siegel, **E** Sello ovalado, **F** Sceau ovale, **GB** Oval seal, **I** Sigillo ovale, **LT** Ovalus antspaudas, **N** Ovalt segl, **NL** Ovaal zegel, **P** Selo oval, **RO** Sigiliu oval, **RUS** Печать овальная, **S** Ovalt sigill, **UA** Овальна печатка

178.

Štítovitá pečať

Pečať tvaru rytierskeho štítu. Najčastejšie niesla priamo heraldické znamenie. Popri tvare klasického štítu môže mať aj iné tvary:

- a. väčší predĺžený (polokružlý);
- b. na jednej strane so zahĺbením (podobný turnajovému štítu);
- c. štít so zaoblenými hornými rohmi (podobný normanskému štítu);
- d. štít tvaru obrátenej hrušky – (hore zhrubnutý, dolu zúžený);
- e. štít tvaru hrušky – (dolu zhrubnutý, hore zúžený);
- f. trojrohý štít – (rovnoramenný trojuholník s vydutými stranami).

Štítovitá pečet

Pečet ve tvaru rytířského štítu, nesoucí nejčastěji erbovní znamení. Vedle tvaru klasického štítu může mít i jiné tvary:

- a. větší prodloužený, dole zaoblený;
- b. po jedné straně vykrojený (podobný kolčímu štítu);
- c. štít se zaoblenými horními rohy (podobný normanskému štítu);
- d. štít ve tvaru obrácené hrušky (nahore rozšířený, dole zúžený);
- e. štít ve tvaru hrušky (nahore zúžený, dole rozšířený);
- f. trojrohý štít (rovnoramenný trojúhelník s vydutými stranami).

Pieczęć tarczowa

Pieczęć o kształcie tarczy rycerskiej, właściwym głównie dla pieczęci heraldycznych używanych przez feudalne rycerstwo. Oprócz klasycznej formy tarczy może ona funkcjonować w następujących kształtach:

- a. **pawęż** (wydłużona tarcza, zaokrąglona w dolnej części);
- b. **tarcza turniejowa** (fr. *targe* – tarcza z wcięciem na jednym boku);
- c. **tarcza o rogach górnych zaokrąglonych**.

Może przyjmować pokrewne formy:

- d. **tarcza normandzka** (fr. *en toupie* – górna część jest pogrubiona, a dolna spiczasta);
- e. **tarcza gruszkowa** (górną część jest spiczasta, a dolna pogrubiona – ma kształt gruszki);
- f. **tarcza trójkątna** (w kształcie trójkąta równoramiennego lub w formie tarczy z łukowatymi/półkolistymi krawędziami).

Pajzsalakú pecsét

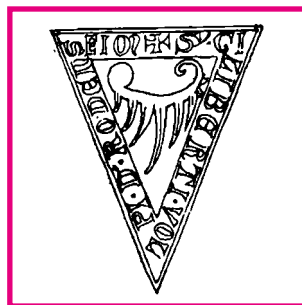
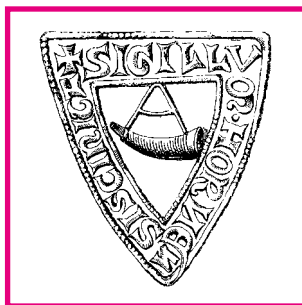
Lovagpajzsalakú pecsét. Leggyakrabban heraldikai jeleket tartalmazott. Klasszikus pajzsalak mellett más alakja is lehet:

- a. nagyobb hosszúkás pajzs, (félkörű);

- b. tárcsa, egyik oldalán bevágással (tárccsapajzsra hasonlít);
- c. felső sarkain kerekített pajzs (normann pajzsra hasonlít);
- d. lófejpajzs (felső része vastagabb, alsó része szűkebb);
- e. körte alakú pajzs (alsó része vastagabb, felső része szűkebb);
- f. háromszögű pajzs (kissé kerekített oldalakkal).

BY Пятчатка гербовая; a.; b.; c.; d.; e.; f.---, **D** Schildförmiges Siegel; a. Großer, unten abgerundeter Schild; b. Tartsche; c. Oben abgerundeter Schild; d. Siegel in Kreiselform; e. Siegel in Birnenform; f. Dreieckiges Siegel, **E** Sello en escudo, sello escudiforme; a. Pavés; b. Tarja; c. Escudo de ángulos superiores redondeados; d. Escudo en peonza; e. Escudo piriforme; f. Escudo triangular, **F** Sceau en écu ou sceau scutiforme, a. pavois; b. targe; c. écu aux angles supérieurs arrondis; d. sceau en toupie; e. sceau piriforme; f. sceau triangulaire, **GB** Scutiform seal; a. Drop-shaped seal; b. Shield; c. Shield with rounded upper corners; d. Kite-shaped seal; e. Tear-shaped (drop-shaped) seal; f. Triangular seal, **I** Sigillo a scudo (scudiforme); a. Pavese; b. Targa; c. Scudo ad angoli superiori arrotodati; d. Sigillo a mandorla; e. Sigillo piriforme; f. Sigillo triangolare, **LT** Skydo formos antspaudai; a. Išęsto ir apačioje suapvalinto skydo; b. Turnyrų tarčės; c. Suapvalintais viršutiniais kampais skydo; d. Normaninio skydo; e. Kriaušės formos; f. Trikampis (gotikinis) antspaudas, **N** Skjoldformet segl; a. Pavese; b. Targe; c. Skjold med øvre hjørner avrundet; d.---; e. Pæreformet segl; f. Trekantet (triangulært) segl, **NL** Schildvormig zegel; a.; b.; c. Schildvormig zegel; d. Tolvormig zegel; e. Pervormig zegel; f. Driehoekig zegel, **P** Selo em escudo (escudiforme); a. Pavés; b. Tarja; c. Escudo de ángulos superiores arredondados; d. Selo em pião; e. Selo piriforme; f. Selo triangular, **RO** Sigiliu în formă de scut; a. Alungit; b. Targa; c. Sigiliu cu marginile superioare rotunjite; d. Sigiliu în formă de pară răsturnată; e. Sigiliu piriform; f. Sigiliu triunghiular, **RUS** Печать в виде щита; a.; b.; c.; d.; e., f.---, **S** Sköldformat sigill; a.---; b. Tartschformat sigill; c.---; d.---; e. Pärnformat sigill; f. Triangelformat sigill, **UA** Щитоподібна печатка; a. Печатка у формі павези (павіза); b. Печатка у формі турнірного щита (тарчі); c. Печатка у формі англійського щита, печатка з заокругленими горішніми кутами; d. Печатка у формі мигдалеподібного щита; e. Печатка у формі перегорнутого мигдалеподібного щита; f. Печатка у формі готичного (трикутного) щита

179.

Dvojrohá pečať / Mandorlovitá pečať (lat. *sigillum biscornutum*)

Pečať tvaru vykrojeného dvoma oblúkmi rovnakého polomeru, ktoré sa pretínajú a vytvárajú tvar tkáčskeho člňa. Horný a dolný hrot môžu byť aj zaoblené, no ani v tomto prípade nie je identická s oválnou pečaťou. Tento typ zodpovedá typu pečate „nerytierov“ najmä cirkevných osôb a žien. Niekedy sa nesprávne nazývajú aj ako gotické pečate. Spravidla sa situujú vertikálne.

Špicatěoválná pečeť / Mandorlovitá pečeť (lat. *sigillum biscornutum*)

Pečeť ve tvaru vykrojeném dvěma oblouky o stejném poloměru, které se protínají a vytvářejí tvar tkalcovského člunku, jehož horní i dolní hrot může být více či méně zaoblený. Tento typ vyhovuje pěší pečeti a zejména církevní a ženské. Někdy jsou tyto pečeti nesprávně označovány jako pečeti gotické. Obvykle jsou orientovány vertikálně, jen málokdy horizontálně.

Pieczęć ostroowalna / Mandorla (łac. *sigillum biscornutum*),

Pieczęć utworzona z dwóch łuków o takim samym promieniu, które, połączone, przybierają formę czółenka tkackiego. Jej wierzchołki (górný i dolny) mogą być mniej lub bardziej zaokrąglone. Forma taka jest typowa dla pieczęci typu pieszego (i tronowego, przyp. red.) – szczególnie kościelnych i kobiecych. Dawniej mówiło się o pieczęci gotyckiej lub ostrołukowej, obecnie terminy te nie są używane i nie należy do nich powracać, jako że forma ta nie jest ostrołukowa ani nie pochodzi z gotyku. Zwykle pieczęć taka ma układ pionowy, ale wyjątkowo może przybrać układ poziomy.

Mandorla alakú pecsét / Csúcsíves pecsét (lat. *sigillum biscornutum*)

Két egyenlő átmérőjű kör közösen lefedett része által kialakított szelvény, mely vetélt alakú, miközben alsó és felső éle kerekített lehet. Ez a típus főleg a „nem lovagok“, egyházi személyek és nők pecséttypusa. Néha, helytelenül, gótikus pecsétnek is nevezik. Általában függőleges helyzetben használják őket.

BY Пятчатка востраавальная, **D** Spitzovales Siegel, **E** Sello biojival (de doble ojiva), **F** Sceau en navette, **GB** Ogival seal, **I** Sigillo a navetta; moins corrects: Sigillo gotico (ogivale, a mandorla), **LT** Smailėjančio ovalo antspaudas, **N** Spissovalt (vesicaformet) segl, **NL** Spitsovaal (ogivaal, ogief-vormig) zegel, **P** Selo em naveta (em dupla ogiva), **RO** Sigiliu navetă (ogival), **RUS** Печать остроовальная, **S** Spetsovalt sigili, **UA** Гостроовальна печатка, гостролукова печатка, готична печатка, стрільчата печатка

180.

Polygonálna pečať

Pečať s pravidelne lomeným okrajom. Najčastejšie kosoštvorcová, päťholníková, hviezdicovitá, šesťuhlá, osemuhlá, dvanásťuhlá, zriedkavo tiež štvorcová, alebo obdĺžniková. Používa sa najčastejšie ako *protipečať. Táto forma sa používa aj v modernej dobe na *pečiatky súkromného osobného charakteru.

Polygonální pečeť / Vícehrotá pečeť

Pečeť lomeného tvaru, najčastejši kosočtvorcová, hvězdicová, šestihrotá, osmihrotá, dvanáctihrotá, zřídkavě též čtvercová nebo pravouhlá. Používá se nejčastejši jako *protipečeť. Tento tvar se v moderní době využívá též pro osobní *razítka.

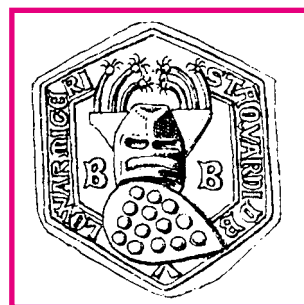
Pieczęć wieloboczna / Pieczęć wielokątna / Pieczęć poligonalna

Pieczęć w formie wielokąta: rombu, gwiazdy, sześćo-, ośmio-, dwunastokąta, rzadziej kwadratu czy prostokąta. Służyła zazwyczaj jako *contrasigillum. Współcześnie taki kształt mają osobiste *pieczęcie tuszowe.

Sokszögű pecsét

Zárt, törtvonalakkal határolt síkidom (poligon) alakú pecsét. Leggyakrabban rombusz-, csillag-, hatszög-, nyolcszög-, tizenkétszög alakú, ritkábban

négyszög- vagy téglalap alakú. Általában *ellenpecsétként használják. Ez a forma korunkban is használatos magánjellegű *bélyegzőlenyomatoknál.

BY Пятчатка шматбаковая, **D** Polygoneles Siegel, **E** Sello poligonal, **F** Sceau polygonal, **GB** Polygonal seal, **I** Sigillo poligonale, **LT** Daugiabriaunis antspaudas, **N** Polygont (mangekantet) segl, **NL** Veelzijdig (polygonaal) zegel, **P** Selo poligonal, **RO** Sigiliu poligonal, **RUS** Печать многоугольная, **S** Mångsidigt sigill, **UA** Багатокутна печатка

181.

Polylobná pečať / Viacoblúková pečať

Pečať tvorená viacerými pravidelnými oblúkmi. Najčastejšie vo forme trojlístka, štvorlístka – štvorlístej kružby, viaclístej kružby. Je zriedkavejšia a vyskytuje sa v podobných prípadoch ako polygonálna pečať. Laloky, oblúky môžu obsahovať malé figurky (často heraldické), alebo časti legendy.

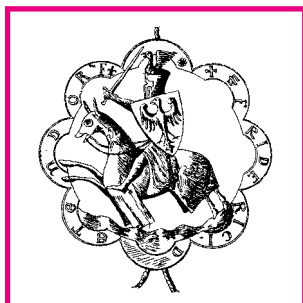
Polylobní pečeť / Vícelaločná pečeť

Pečeť tvořená několika pravidelnými oblouky, nejčastěji ve formě trojlístku, čtyřlístku nebo vícelísté kružby. Je zřídkaější a vyskytuje se v obdobných případech jako *polygonální pečeť. Laloky a rohové výplně mohou obsahovat malé figurky (často heraldického původu), nebo v nich může být umístěna legenda.

Pieczęć polilobalna / Pieczęć wielolukowa / Pieczęć wielopłatkowa

Pieczęć utworzona z kilku regularnych łuków, najczęściej w kształcie liścia koniczyny, czterolistnym, wielopłatkowym czy płatków ząbkowanych. Jest rzadko spotykana i występuje w takich samych przypadkach, jak *pieczęć wieloboczna. Forma ta była jednak stosunkowo częsta w przypadku pieczęci prywatnych w średniowiecznej Kastylii. Płatki i *kąty między nimi mogą zawierać małe elementy heraldyczne; legenda może być w tym przypadku umieszczona poniżej płatków.

Háromlevelű (négylevelű) lóhere alakú pecsét / Sokkaréjos alakú pecsét

Több, szabályos ív által határolt alakzat formájú pecsét. Leggyakrabban háromlevelű- vagy négylevelű lóhere alakú, illetve négy- vagy többlevelű kőrács alakú. Ritkábban használt pecsét, mely hasonló esetekben fordul elő, mint a sokszögű pecsét. A karéjok és sarkak apró (gyakran heraldikai) figurát vagy a körirat részeit tartalmazhatják.

BY Пятчатка полиаваліная, **D** Vielpaßförmiges Siegel, **E** Sello lobulado, **F** Sceau polylobé, **GB** Polylobed seal, **I** Sigillo polilobato, **LT** Daugialankis antspaudas, **N---**, **NL** Veellobbig zegel, **P** Selo em rosácea, **RO** Sigiliu polilobat, **RUS** Печать в виде лепестка, **S---**, **UA** Багатопелюсткова печатка

VII.

ČASTI PEČATE, TYPY A IKONOGRAFIA
ČÁSTI PEČETI, TYPY A IKONOGRAFIE
CZĘŚCI PIECZĘCI, TYPY I IKONOGRAFIA
A PECSÉT RÉSZEI, TÍPUSAI ÉS IKONOGRÁFIÁJA

A.
Části pečate – Části pečeti –
Części pieczęci – Pecsét részei

182.

Predná strana pečate / Avers

Pri *jednostrannej pečati tá strana pečatného koláča, do ktorej je odtlačená *matrica typária. Pri dvojstrannej pečati tá strana pečatného koláča, do ktorej je odtlačená matrica dôležitejšej strany dvojstranného pečatidla. Pri dvojitej pečati tá strana pečatného koláča, do ktorej je odtlačená významnejšia, väčšia matrica.

Přední strana pečeti

U jednostranné pečeti ta strana *pečetního koláče, do níž je otištěn *typář. U dvojité pečeti ta strana pečetního koláče, do níž je otištěn významnější (větší) typář.

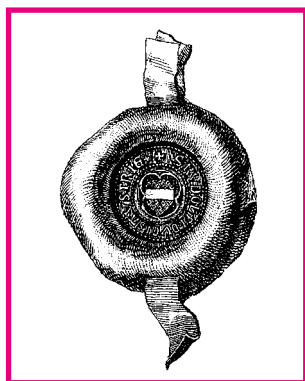
Strona główna pieczęci / Awers pieczęci

Strona, na której został odcisnięty *typ (wzorzec pieczęci).

Előlap / Avers

Egyoldalú pecsétnél az az oldal, mely a pecsétnyomó lenyomatát tartalmazza.

BY Аверс пячаткі, **D** Vorderseite des Siegels, **E** Cara del sello, **F** Face du sceau, **GB** Obverse of the seal, **I---**, **LT** Pagrindinė antspaudo pusė, aversas, **N** Seglets forside, **NL** Voorkant (aanzicht) van het, **P** Anverso, **RO** Fața sigiliului, **RUS** Лицевая сторона печати, Sigillets framsida, **S** Sigillets framsida, **UA** Лицевий бік печатки; головна сторона печатки; аверс печатки

183.

Dvojstranná pečať / Mincová pečať

Pečať, ktorej predná a zadná strana (averz a reverz) majú rovnaké rozmery, dopĺňajú sa a vytvárajú celok. Vytvára sa jedným typáriom s dvoma maticami, ktoré navzájom lícuju. *Bula je spravidla kovovou dvojstrannou pečaťou.

Dvoustranná pečať / Mincovní pečeť

Dvojitá pečať, jejž *lícni (averz) i *rubní (reverz) strana má shodné rozmery, vzájemne se dopĺňujú a vytvárajú celok, zhotovený obvykle jedným typárom složeným ze dvoch navzájom licujúcich častí. *Bula je zpravidla kovovou dvoustrannou pečeti.

Pieczęć dwustronna / Pieczęć monetowa – z awersem i rewersem

Pieczęć podwójna, ktorej *awers i *rewers są tej samej wielkości i tworzą jedną całość, zazwyczaj uzyskiwaną przy pomocy tłoka złożonego z dwóch, dokładnie do siebie dopasowanych, płytek. *Bulla jest zazwyczaj *pieczęcią metalową dwustronną.

Kétoldalú pecsét / Érempecsét

Olyan kettőspecsét, melynek az előlapja és hátlapja azonos méretű, egymást kiegészítik és egy egységet alkotnak. Általában két részből álló pecsétnyomó segítségével keletkezik. A *bulla általában fémből készült kétoldalú pecsét.

BY Пячатка двубаковая, **D** Zweiseitiges Siegel, Münzsiegel, **E** Sello bifaz, **F** Sceau biface, **GB** Two-faced seal, **I** Sigillo a due facce, sigillo a doppia impronta, **LT** Dvipusis (monetinis) antspaudas, **N** Dobbeltsegl, **NL** Tweezijdig zegel, **P** Selo duplo (biface), **RO** Sigiliu bifată, **RUS** Печать двухсторонняя, **S** Dubbelsidigt sigill, **UA** Двобічна печатка, двостроння печатка

184.

Chrbát pečate / Dorzum pečate

Pri privesenej alebo zavesenej *jednostrannej pečati tá strana *pečatného koláča, do ktorej nie je vtlačený *typ pečate. Môže byť plytká alebo vydutá (konvexná). Ak je na nej *protipečať hovoríme o zadnej strane (revereze) dvojitej pečate.

Hřbet pečeti / Dorzum pečeti

U jednostranné pečeti ta strana *pečetního koláče, do níž není otištěn *typ hlavní pečeti. Může být plochá nebo vydutá. Pokud nese *protipečeť, hovoríme o dvojité pečeti.

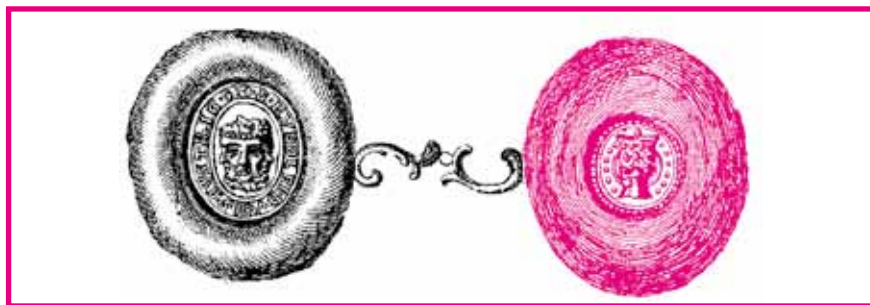
Odwrocie pieczęci / Rewers pieczęci

Strona odwrotna do *strony głównej (awersu pieczęci). Może ona być płaska lub wypukła i zostać wykorzystana do przyłożenia *contrasigillum.

Hátlap / Hátoldal / Revers

Egyoldalú pecsétnél az az oldal, mely nem tartalmazza a főpecsét lenyomatát. Lehet lapos vagy homorú. Ha tartalmazza az *ellenpecsétet, kettőspeccsétről van szó (ez nem azonos a *kétoldalú pecséttel).

BY Реверс пятачки, **D** Rückseite des Siegels, **E** Dorso del sello, **F** Dos du sceau, **GB** Back of the seal, **I** Dorso (del sigillo), **LT** Atvirkščioji antspaudu pusė, reversas, **N** Seglets baksida, **NL** Achterkant (tegenzijde) van het zegel, **P** Reverso do selo, **RO** A doua față a sigiliului, revers, **RUS** Обратная сторона печати, **S** Sigillets baksida, **UA** Зворотній бік печатки, реверс печатки

185.

Averz pečate (lat. *rectum*)

Pri jednostrannej pečati tá strana pečatného koláča, do ktorej je odtlačená matrica typária. pri dvojstrannej pečati tá strana pečatného koláča, do ktorej je odtlačená matrica dôležitejšej strany dvojstranného typária. pri dvojitej pečati tá strana pečatného koláča, do ktorej je odtlačená významnejšia, väčšia matrica.

Lícní strana pečeti / Averz pečeti (lat. *rectum*)

U *dvoustranné pečeti strana s otiskem *lícní strany typáře.

Awers pieczęci (łac. *rectum*)

Strona główna pieczęci dwustronnej, będąca odciskiem *główniej strony (awersu) tłoka.

Előlap / A pecsét előlapja (lat. *rectum*)

Kétoldalú pecsételnél az az oldal, mely a pecsétnyomó előlapjának lenyomatát tartalmazza.

BY Аверс пятаккі, галоўны бок пятаккі, **D** Vorderseite des Siegels, **E** Anverso del sello, **F** Droit du sceau, **GB** Obverse of the seal, **I** Recto (del sigillo), **LT** Dvi-pusio (monetinio) antspaudo aversas, **N** Seglets avers, **NL** Aanzicht van het zegel, **P** Anverso, **RO** Aversul sigiliului, față principală a sigiliului bifată, **RUS** Лицевая сторона печати, **S** Sigillets framsida, **UA** Лицевий бік печатки, головна сторона печатки, аверс печатки

186.

Zadná strana pečate / Reverz pečate (lat. *versum*)

Pri dvojitej pečati strana s odtlačkom menšej matrice *dvojstranného typária.

Rubní strana pečeti / Reverz pečeti (lat. *versum*)

U *dvoustranné pečeti strana s otiskem *rubní strany typáře.

Rewers pieczęci (łac. *versum*)

W pieczęciach dwustronnych jest to *odwrocie pieczęci, będące odciskiem *rewersu tłoka.

Hátlap / A pecsét hátlapja (lat. *versum*)

Kétoldalú pecsétéknél az az oldal, mely a pecsétnyomó hátlapjának lenyomatát tartalmazza.

BY Реверс пячаткі, **D** Rückseite des Siegels, **E** Reverso del sello, **F** Revers du sceau, **GB** Reverse of the seal, **I** Verso (del sigillo), **LT** Dvipusio (monetinio) antspaudo reversas, **N** Seglets revers, **NL** Tegenzijde van het zegel, **P** Reverso, **RO** Reversul sigiliului, **RUS** Обратная сторона печати, **S** Sigillets baksida, **UA** Зворотній бік печатки, зворотня сторона печатки, реверс печатки

187.

Okraj odtlačku matrice

Hranica vymedzená odtlačkom kontúry matrice typária v *pečatnom koláči.

Okraj otisku

Hranice vymezená v *pečetním koláči otiskem kontúry matrice.

Krawędź pieczęci

Granica wyznaczana przez odcisk *krawędzi tłoka.

A lenyomat széle / A lenyomat pereme

Határvonal, melyet a pecsétnyomó körvonala meghatároz a pecsétlenyomat anyagában.

BY Ускрай пячаткі, **D** Rand des Abdrucks, **E** Borde de la impronta, **F** Bord de l'impreinte, **GB** Border, **I** Bordo (orlo) (dell'impronta), **LT** Antspaudo kraštas, **N** Rand, kant, **NL** Omtrek, **P** Orla, **RO** Suprafața (marginea) amprenteii, **RUS** Край отиска, **S** Avtryckets (ytter)kant, **UA** Край відтиску

188.**Hrana pečate**

Hrúbka okraja pečate.

Hrana pečeti

Tloušťka okraje pečeti, vzdálenost mezi licní a rubní stranou pečeti.

Rant pieczęci / Grubość pieczęci

Bok odcisku łączący *awers i *rewers pieczęci.

A pecsét éle

A pecsét élének vastagsága, vagyis a pecsét előlapja és hátlapja közötti távolság.

BY Таўшчыня пячаткі, **D---**, **E** Canto, **F** Tranche, **GB** Edge, **I** Spessore, costa, **LT** Antspaudo briauna, šonas, **N** Tykkelse, **NL** Kant, **P** Espessura, **RO** Cant, **RUS** Ребро отиска, **S---**, **UA** Бік відтиску

189.**Golier pečate**

Hmota vosku, vytlačená za *okrajom odtlačku matrice tlakom matrice voskový koláč. Plní funkciu ochrany odtlačku.

Líмец pečeti

Hmota vosku vytlačená za okraj otisku tlakem typáře na *voskový koláč. Plní funkci ochrany otisku.

Kołnierz / Wałek

Część *masy woskowej wystająca poza *krawędź pieczęci, powstała w wyniku odcisnięcia *tłoka. Służy on ochronie odcisku.

Kidudorodás / Gallér

Viasz, mely a pecsétnyomónak a lágyított viaszra gyakorolt nyomása következtében a pecsétlenyomat széle (pereme) mögé nyomódik. A lenyomatot hivatott védeni.

BY Валік, каўнер, **D** Wulst, **E** Reborde, **F** Rebord, **GB** Raised border, **I** Colletto, **LT** Antspaudo gumbas, apykaklė, **N** Vulst, **NL** Krag, **P** Rebordo, **RO** Ceară prelinsă dincolo de suprafața sigiliului, **RUS** Излишек воска, за краем оттиска, **S** Vulst, kupra, **UA** Комірець відтиску, позавідтисковий залишок матеріалу (воску, сургучу, металу)

190.

Pečatné pole / Pole pečate

Časť pečate, ktorá nesie *pečatný obraz a spravidla je ohraničená *linkou, jednoduchou, dvojitou, *perlovou, *perlovcom. Okolo pečatného poľa je spravidla umiestnená legenda. (Analogicky hovoríme o poli pečiatky).

– **pozadie pečatného poľa** → 248

Pečetní pole

Část pečeti, která nese *pečetní obraz a zpravidla je ohraničená *linkou nebo *perlovcem.

– **pozadí pečetního pole** → 248

Pole pieczęci

Część pieczęci zawierająca *wyobrażenie, zazwyczaj ograniczona przez *legendę lub *otok.

– **tło pola** → 248

Pecsétmező

A pecsét azon része, mely a *pecsétábrát hordozza és általában *vonallal (vonalkerettel) vagy *gyöngysorral (gyöngykerettel) van elhatárolva. (Hasonlóan: Bélyegzőlenyomat mezője)
– háttér → 248

BY Поле пятачки, **D** Feld, **E** Campo, **F** Champ, **GB** Field, **I** Campo, **LT** Antspaudo laukas, **N** Bildefelt, seglfelt, **NL** Zegelveld, **P** Campo, **RO** Cîmp, **RUS** Поле печати, **S** (Sigill)fällt, **UA** Поле печатки

191.

Pečatný obraz

Zobrazenie akéhokolvek znamenia v pečatnom poli (s výnimkou textu *legendy, pokiaľ by sa v pečatnom poli nachádzala), avšak vrátane prípadných hesiel, či písmen, ktoré nie sú súčasťou *legendy. Pečatný obraz sa nazýva tiež *typ a podľa toho sa niekedy *typom nazýva aj tá strana pečate, ktorá nesie *pečatný obraz.
(Analogicky hovoríme aj o obraze pečiatky).

Pečetní obraz

Zobrazuje jakéhokoli znamení na pečeti, s výjimkou *legendy a nazýva se též *typ pečeti. Také strana pečeti, která nese pečetní obraz, se může nazývat *typem.

Wyobrażenie napieczętnie / Przedstawienie napieczętnie / Obraz pieczęci

Umieszczone na pieczęci przedstawienie różnych znaków, innych niż litery, konstytuujących *typ (wzorzec pieczęci). Strona, która zawiera obraz, szerzej również nazwana może być *typem.

Pecsétábra / Pecsétkép

Bármilyen alakzat ábrázolása a pecsétben, melyet *tipusnak is neveznek (a *kőirat kivételével). Ennek alapján némelykor *tipusnak nevezik a pecsét azon oldalát is, amely a pecsétábrát hordozza.
(Hasonlóan: Bélyegzőlenyomatábra (kép)).

BY Напечатная выява, **D** Bild, **E** Figura, imagen, **F** Image, **GB** Design, **I** Figura, immagine, **LT** Antspaudo vaizdulys, **N** Seglbilde, **NL** Beeld, voorstelling, **P** Graçação, **RO** Imagine, emblema, **RUS** Изображение на печати, **S** Bild, **UA** Образ печатки, зображення

192.

Obrazová pečať

Pečať, ktorá v pečatnom poli nesie *pečatný obraz. Nazýva sa aj ikonickou pečaťou. Pečatným obrazom sa odlišuje od bezobrazovej (anikonickkej), spravidla *nápisovej pečate. (Analogicky hovoríme o obrazovej pečiatke).

Obrazová pečeť

Pečeť obsahujúci *pečetní obraz na rozdiel od bezobrazové, zpravidla *nápisové pečeti.

Pieczęć z wyobrażeniem / Pieczęć ikonograficzna / Pieczęć obrazowa

Pieczęć przedstawiająca *wyobrażenie, w odróżnieniu do *pieczęci bezobrazowej, napisowej.

Ábrapecsét / Képpecsét

Olyan pecsét, mely *pecsétábrát ábrázol, amivel különbözik a kép nélküli, általában *feliratos pecsétől.
(Hasonlóan: Ábrás bélyegzőlenyomat).

BY Печатка з выявай, **D** Bildsiegel, **E** Sello iconico, **F** Sceau iconographique, **GB** Iconographie seal, **I** Sigillo iconico, **LT** Vaizdinis (ikonografinis) antspaudas, **N** Bildesegl, ikonografisk segl, **NL** Beeldzegel, **P** Selo iconográfico, **RO** Sigiliu iconografic, **RUS** Печать с изображением, **S** Ikonografiskt sigill, bildsigil, **UA** Образна печатка, іконографічна печатка

193.

Typ pečate

- Súhrn znakov vyrytých v *matrici, (odtiaľ slovo „typárium“);
- *pečatný obraz (okrem textu);
- kategória, odvodená od *pečatného obrazu, ktorá umožňuje charakterizovať pečate napr. ako *jazdecký typ, *monumentálny typ, *majestátny typ a pod.

*Dvojstranné pečate obsahujú typ averzu a typ reverzu.

Typ pečeti

- a. Soubor znamení vyrytých na typáři a otištěných jako pečeť (odtud slovo „typár“ (*typarium*) označující vlastní matici obsahující *typ určený k otištění);
  - b. v širším smyslu *obraz, který pečeť charakterizuje;
  - c. kategorie umožňující klasifikovat pečeť. Odtud se hovoří např. o *jezdeckém typu, *topografickém typu, *majestátním typu apod.
- *Dvoustranné pečeti mají typy averzu a reverzu.

Typ pieczęci / Wzorzec pieczęci

- a. Zbiór elementów wrytych na tłoku i odciskanych jako pieczęć (z łac. *typarium*, oznaczający tłok sam w sobie i przedstawiający *typ, przeznaczony do odbicia) (wzorzec pieczęci);
- b. szerzej: *obraz, który nadaje pieczęci jej unikatowy charakter (wzorzec pieczęci);
- c. kategoria, która pozwala sklasyfikować wyobrażenie i tym samym określić pieczęć. Dlatego mówi się o pieczęci w typie majestatowym, konnym etc.

Pieczęć dwustronna zawiera dwa typy (wzorce) jeden dla awersu i drugi dla rewersu.

Pecset tipusa

- a. A *pecsetnyomóra vésett és a pecsetbe lenyomott elemek halmaza (innen a „tiparium“ szó, mely a „tipust“ tartalmazó pecsetnyomót jelenti);
  - b. *pecsetábra (szöveget kivéve), mely meghatározza a pecset alapjellegét;
  - c. a pecsetképből levezetett csoport, mely lehetővé teszi a pecsetek jellemzését mint pl. * lovaspecset, *topografikus pecset, *felségi pecset, stb.
- *A kétoldalú pecsetek tartalmazzák az averz és revers pecset tipusát.

BY Тип пячаткі, **D** a. Typ, Typus; b. Gepräge, Bild; c. Siegeltyp, **E** a. Tipo, grabado; b; c. Tipo, **F** Type, **GB** Type, **I** Tipo, **LT** Antspaudo tipas (išvaizda), **N** a.; b.---; c. Type, **NL** Zegeltype, **P** Tipo, **RO** a. Tipul matricei sigilare; b. Tipul impresiunii; c. Tip, **RUS** Тип, **S** a.; b.---; c. Тип, **UA** Тип печатки

194.**Lišta kruhopisu pečate**

Plocha pečate medzi okrajom *odtlačku matrice a okrajom *pečatného poľa. Spravidla je vymedzená dvoma *linkami – vnútorou a vonkajšou – a obsahuje *legendu, identifikujúcu *vlastníka pečatidla.

Lišta pro opis

Část pečeti mezi *okrajem otisku a okrajem *pečetního pole. Zpravidla je vymezena dvěma *linkami nebo *perlovcem a obsahuje *legendu (opis) se jménem *majitele typáře.

Otok pieczęci

Część pieczęci znajdująca się pomiędzy *krawędzią a *polem pieczęci. Zwykle jest ujęta w dwie *linie otokowe i zawiera *legendę, w której wymieniający jest *dysponent pieczęci.

A körirat helye

A lenyomat pereme és a *pecsétmező pereme közötti felület. Általában két *vonallal (vonalkerettel), vagy *gyöngysorral, gyöngykerettel stb. van kijelölve és tartalmazza a *pecséttulajdonost megnevező *köriratot.

BY Поле легенды, **D** Umschriftfeld, Umschriftleiste, **E** Orla, **GB** Border, **I** Campo della leggenda, **LT** Antspaudo apvadas (legendos laukas), **N** Skriftefelt, **NL** Om-schriftlijst, **P** Exergo, **RO** Exergă, **RUS** Ободок печати, **S** Legendutrymme, **UA** Обідок печатки, поле легенди

195.

Miskovitá pečať / Zahĺbená pečať

Pečať, ktorej *pole je nižšie ako *lišta kruhopisu, ktorá je zošíkmená; miskovitá pečať nie je identická s *pečaťou v miske.

Miskovitá pečeť

Pečeť, jejíž *pečetní pole je umístěno níže než *lišta pro opis, která je zešíkmená a spojuje dvě roviny.

Pieczęć z podniesionym otokiem / Pieczęć wgłębiona

Pieczęć, której *pole jest umieszczone niżej niż *otok. W takim przypadku

*legenda znajduje się na *ukośnej płaszczyźnie, a kąt nachylenia rozgranicza obie części pieczęci.

Tál alakú pecsét

Pecsét, melynek pecsétmezője alacsonyabban helyezkedik el, mint a körirat helye, amely ferdített felületű. Nem azonos a *pecsétfészkekben lévő pecséttel.

BY Заглыблёная пячатка, **D** Siegel mit abgeschrägtem Schriftrand, **E** Sello en cubeta, **F** Sceau en cuvette, **GB** Seal en cuvette, **I** Sigillo in culla, **LT** Panardintas (įleistas) antspaudas, **N** Segl en cuvette, **NL** Zegel in kom, **P** Selo abatido, **RO** Sigiliu în formă de chiuvetă, **RUS** Печать с углублением, **S---**, **UA** Заглиблена печатка

196.

Legenda pečate

Text v pečati, umožňujúci identifikáciu *vlastníka typária. Spravidla je na *lište kruhopisu, no môže byť aj v *pečatnom poli, alebo môže mať pokračovanie v *pečatnom poli, alebo pokračovať na *reverznej strane *dvojstrannej pečate alebo dokonca na *protipečati. Legenda môže byť umiestnená v jednom, ale aj vo viacerých riadkoch (viacriadková legenda). Ak je legenda na *hrane pečate, hovoríme o exergue. Začiatok legendy je predznačený *začiatočným krížikom, zvyčajne situovaným v hornej časti *lišty a v osi pečate. Legenda je zvyčajne odstredivá – čitateľná z vnútra pečate, pravotočivá, to znamená že sa stáča v smere chodu hodinových ručičiek. Ak je legenda umiestnená v *pečatnom poli namiesto *pečatného obrazu, hovoríme o *nápisovej pečati.

Legenda pečeti

Text doprovádzajúci *pečetní obraz a umožňujú identifikáciu *majiteľa typáre. Spravidla sa nachádza na *lište pro opis, ale môže sa vyskytovať tiež v *pečetnom poli alebo pokračovať na reverzu *mincovní pečeti či dokonca na *protipečati. Môže byť také v jednom alebo více rádcích (víceřádková legenda). Je-li legenda umístěna na *hraně pečeti, hovoříme o **exergue**.

Začátek legendy je uvozen *úvodním křížkem, obvykle situovaným v horní části osy pečeti.

Legenda je obvykle pravotočivá, to znamená že se otáčí doprava ve směru hodinových ručiček. Je-li legenda v *pečetním poli namísto *pečetního obrazu, hovoříme o *nápisové pečeti (**nápisu**).

Legenda

Napis towarzyszący wyobrażeniu, służący identyfikacji *dysponenta pie-

częci. Zazwyczaj obiega skraj pola pieczęci, mieszcząc się w *otoku, choć może się znajdować także w polu pieczęci, zachodzić na nie, łączyć się z inskrypcją umieszczoną na *rewersie pieczęci lub *contrasigillum.

Legenda może się mieścić w jednym, bądź większej ilości wierszy. Jej początek wyznacza zazwyczaj krzyż inicjalny, umieszczony w najwyższym punkcie pieczęci. Legenda jest najczęściej prawoskrętna tzn. biegnie zgodnie z ruchem wskazówek zegara.

Körirat / Legenda

A *pecsétábrát kísérő szöveg, mely lehetővé teszi a *pecséttulajdonos meghatározását. Általában a pecsét szélén, a köriratnak kiszabott helyen található, de lehet a *pecsétmezőben is, vagy folytatódhat a *pecsétmezőben, lehet továbbá a kétoldalú pecsét *hátlapján, sőt az *ellenpecséten is. Lehet egy vagy több sorban (többsoros körirat).

Amennyiben a legenda a *pecsét élén helyezkedik el, *exergue*-nak nevezük. A legenda kezdete *kezdő kereszttel van jelölve, mely általában a pecsét felső részében helyezkedik el. A legenda szövege általában jobbra, vagyis az óramutató irányában fordul.

BY Легенда, текст, надпис на периметру печатки, **D** Umschrift, Legende; Aufschrift, **E** Leyenda, **F** Legende, **GB** Legend, **I** Leggenda, legenda, **LT** Legenda, **N** Omskrift, legende, **NL** Umschrift, **P** Legenda, **RO** Legendă, **RUS** Надпись, **S** Omskrift, legend, **UA** Легенда напис по колу, довкільний напис, кругопис

197.

Páska s textom

- Fylaktérium** – různé dlhá stuha s textom v *pečatnom poli, najmä držaná osobou;
- nápisová stuha** – iná zvlhnená stuha s textom v *pečatnom poli.

Páska s textem

- Fylakterium** – různé dlouhá stuha s textem v *pečetním poli, většinou držaná osobou;
- nápisová páska** – jiná páska s textem umístěná v *pečetním poli.

Wstęga / Banderola / Filakterium

Elementy o zróżnicowanej formie, niekiedy trzymane przez postacie, zawierają zwykle napis. Mogą się one znajdować w *polu pieczęci.

Feliratos szalag

- a. **Filaktérium** – a pecsétképben lévő különböző hosszúságú szalag, melyen szöveg van, és amelyet leginkább emberalak tart;
- b. **feliratos szalag** – más, ugyancsak szöveget tartalmazó hullámos szalag a pecsétképben.

BY Радковая легенда, **D** Schriftband, **E** Filacteria, **F** Phylactère, **GB** Phylactery, **I** a. Cartiglio; b. Listello, **LT** Įrašų kaspinas, banderolė, **N** Skriftbånd, **NL** Tekstband, **P** Filactérias, **RO** Filacteră, **RUS** Свѣрток, **S** Skriftband, **UA** Смуга з написом; а. Сувій з написом; б. Стрічка з написом

198.

Heslo (a.), Zvolanie (b.)

Sentencia alebo slová spojené s *vlastníkom typária alebo s jeho rodinou, ktoré môžu byť vpísané do zvitkov, *fylaktérií, alebo *nápisových stúh v *pečatnom poli, najmä na doplnenie *legendy, alebo na vysvetlenie *pečatného obrazu.

Heslo (a.), Pokřik (b.)

Sentence nebo slova spojená s *majitelem typáře nebo jeho rodem, respektive erbem. Obvykle jsou napsaná na stuhách, *páskách nebo v *pečetním poli.

Dewiza (sentencja) (a.), Zawołanie (b.)

Maksymy lub hasła związane z *dysponentem pieczęci lub jego rodem. Zwykle zapisane na *wstędze, *banderoli lub bezpośrednio w *polu pieczęci uzupełniają *legendę lub objaśniają *wyobrażenie.

Devise, Csatakiáltás

Szentencia avagy a *pecséttulajdonossal, esetleg annak családjával összefüggő szavak, amelyek leggyakrabban a *pecsétmezőben lévő tekercesken, *filaktériumokon vagy *feliratos szalagokon vannak, főleg a *kőirat kiegészítésére vagy hogy a *pecsétképet magyarázzák.

BY a. Дэвіз; b. Дэвіз, **D** Devise, **E** a. Divisa; b. Grito, **F** Devise, **GB** Motto, **I** a. Divisa, impresa, motto; b. Grido, **LT** a. Devizas, sentencija; b. Šūkis, **N** Motto, devise, valgspråk, **NL** a. Devies; b. (Wapen)kreet, leus, **P** a. Divisa; b. Lema, **RO** a. Deviză; b. Strigăt, **RUS** a. Девиз; b. Крик, **S** a. Motto, devis, valspråk; b. Härskri, **UA** a. Девіз; b. Гасло, клич

199.

Beznápisová pečať

Pečať bez *legendy, či iného textu.

Beznápisová pečť

Neobsahuje *legendu, výhradně *obrazová pečť.

Pieczęć beznapisowa / Anepigraf

Pieczęć, która nie zawiera żadnego napisu.

Felirat nélküli pecsét

*Köriratot avagy más szöveget sem tartalmazó pecsét.

BY Безнадписовая пятачка, **D** (Reines) Bildsiegel, Bildsiegel ohne Inschrift, **E** Sello anepígrafo, **F** Sceau anépigraphé, **GB** Seal without legend, **I** Sigillo anepigrafo, **LT** Antspaudas be įrašų, anepigrafas, **N** Segl uten omskrift, **NL** Zegel zonder omschrift, beeldzegel, **P** Selo anepígrafo, **RO** Sigiliu anepigraf, **RUS** Печать без надписи, **S** Bildsigill utan text, **UA** Анепіграфічна пятачка, безнаписова пятачка

200.

Bezobrazová pečať

Pečať, ktorá má vo svojom poli iba nápis, monogram alebo iniciály, avšak žiadny *pečatný obraz.

Nápisová pečť

Nese ve svém *pečetním poli výhradně nápis, monogram nebo iniciály, ale žádný *pečetní obraz.

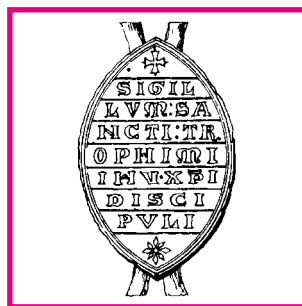
Pieczęć bezobrazowa

Pieczęć zawierająca w swoim *polu tylko napis, monogram lub inicjał bez jakiegokolwiek *wyobrażenia.

Feliratos pecsét

Kép nélküli, a pecsétmezőben csak feliratot, monogramot avagy kezdőbetűt tartalmazó pecsét.

BY Безвыяўная; надпісовая пячатка; тэкставая, **D** Schriftsiegel, **E** Sello anicónico, **F** Sceau anicónique, **GB** Seal without picture, **I** Sigillo anicónico, **LT** Rašmeninis antspaudas, **N** Segl uten bilde, **NL** Zegel zonder afbeelding, schriftzegel, **P** Selo não-figurativo, **RO** Sigiliu fără reprezentare, **RUS** Печать без изображений, **S** Textsigill, **UA** Написова печатка, аніконічна печатка, безобразова печатка

201.**Linka**

Tenká súvislá čiara, vymedzujúca hranice *lišty kruhopisu s legendou od:
a. pečatného poľa (vnútorná linka);
b. okraja pečate (vonkajšia linka).

Linka

Tenká souvislá čára vymezující hranice *lišty pro opis od:
a. pečetního pole (vnitřní linka);
b. okraje pečeti (vnější linka).

Linia otokowa

Cienka, ciągła linia, która wyznacza *otok pieczęci zawierający, *legendę i oddziela go od:
a. *poła pieczęci (linia otokowa wewnętrzna);
b. *krawędzi (linia otokowa zewnętrzna).

Vonal / Vonalkeret

Vékony, összefüggő vonal, amely a *kőirat helyét határozza meg, és elválasztja:
a. a pecsétmezőtől (belső vonalkeret);
b. a pecsét peremétől (külső vonalkeret).

BY Акружная лінія; а. Унутраная акружная лінія; б. Знадвпрная акружная лінія, **D** Linie; а. Innere Linie; б. Äußere Linie, **E** Grafila; а. Grafila interior; б. Grafila exterior, **F** Filet, а. filet intérieur; б. filet extérieur, **GB** Fillet; а. Interior fillet; б., Exterior fillet, **I** Filetto; а. Filetto interno; б. Filetto esterno, **LT** Apvado linija; а. Vidinė apvado linija; б. Išorinė apvado linija, **N** Avgrensningslinje; а. Indre avgrensningslinje; б. Ytre avgrensningslinje, **NL** Lijn; а. Binnenlijn; б. Buitenlijn, **P** Filete; а. Filete interior; б. Filete exterior, listel, **RO** Cerc, linie; а. Cerc interior; б. Cerc exterior, **RUS** Линия; а. Линия внутренняя; б. Линия внешняя, **S** Rand; а. Inre rand; б. Yttre rand, **UA** Обідок, обідкова лінія; а. Обідок поля печатки; внутрішня обідкова лінія; б. Обідок краю печатки; зовнішня обідкова лінія.

202.

Perlová linka

Súvislý rad (drobných či väčších bodov), pripomínajúci perlový náhrdelník.

Perlová linka

Souvislá linka tvořená pravidelnými perlami nebo zrnky.

Szlak perełkowy

Cienka, ciągła linia, na której znajdują się równo ułożone perełki lub ziarenka. (Hasła 202, 204 i 205 na gruncie polskim można ograniczyć do jednego określenia: linia perełkowa).

Gyöngysor / Gyöngykeret

Gyöngnyakékre emlékeztető nagyobb pontokból álló összefüggő vonal.

BY Акружная лінія з перлін (вянкоў, разетак, кветак), **D** Perllinie, Perlenkranz, **E** Gráfica perlada, **F** Filet perlé, **GB** Beaded fillet, **I** Filetto perlinato, **LT** Perlų linija, perlų vėrinys, **N** Perlebord, perlerand, perlestav, **NL** Parellijn, **P** Filete de pérolas, **RO** Cerc perlat, **RUS** Линия жемчужная, **S** Pärilstav, pärlrand, **UA** Перлинна лінія; намистовий обідок, крапковий обідок

203.

Ozdobná linka

Línia rôznych ornamentálnych tvarov, najmä meandrov, alebo tenkých čiariok podobných rybej kosti (t. j. štylizovanej girlandy, či vavrínového venca).

Ozdobná linka

Linka tvorená rôznymi ornamentálnymi tvarmi, zejména meandry, nebo tenkými čarami uspořádanými do podoby rybí kosti a připomínajícími vavrínový věnec.

Linia ozdobna

Linia utworzona z uporządkowanych ornamentów, w szczególności z meandrów lub nacięć albo pręcików.

Díszített vonal

Különböző ornamentumokból, leginkább kacskaringós vonalakból, vagy halcsontra hasonlító vékony vonalakból álló vonal (úgy mint stilizált girland, vagy babérkoszorú).

BY Дэкарацыйная лінія, **D** Verzierte Linie, **E** Grafila ornamentada, **F** Filet orné, **GB** Decorative (ornamental) fillet, **I** Filetto ornato, **LT** Puošni (dekoratyvinė) linija, **N---**, **NL** Versierde lijn, **P** Filetes trabalhados, **RO** Cerc ornamentat în formă de spic, **RUS** Линия с орнаментом, **S---**, **UA** Оздоблювальна лінія, декораційна лінія

204.

Perlovec

Prerušovaná línia bodov, perál, zrníek, ktoré sa navzájom nedotýkajú, (riedka *perlová linka).

Perlovec

Prerušovaná linka perel nebo zrněk navzájem se nedotýkajících.

Linia perelkowa

Uporządkowana, przerywana linia utworzona z paciorków lub perełek.

Pontsorvonal

Egymást nem érintő szemcsékből – pontokból álló szaggatott vonal (ritka *gyöngysor).

BY Пярлінавая лінія, пярлінавае кола, пярлінавы авал, **D** Perllinie, **E** Linea de puntos, **F** Grènetis, **GB** Beaded line, **I** Granitura, perlinato, **LT** Pertraukiamo perlų linija, **N---**, **NL** Parellijn, parelrand, **P** Grinalda, **RO** Cerc perlat discontinuu, **RUS** Линия жемчужная, **S---**, **UA** Розірвано-перлинна лінія, розірвано-крапковий обідок

205.

Povrazec

Súvislá línia zošikmených oválnych útvarov pripomínajúca povraz, či lano. Povrazec, podobne ako perlovec, môže byť jednoduchý, zdvojený, alebo v podobe pletenca a môže byť tiež sprevádzaný linkami, či inými dekoratívnymi prvkami.

Provazec

Souvislá linka nebo pletenec tvořený vedle sebe položenými ovály připomínajícími provaz nebo lano.

*Perlovec nebo *provazec mohou být uplatněny samy nebo být doprovázeny jinými dekorativními prvky, například zdvojenou linkou, případně být vloženy mezi dvě linky.

Sznurek z perełek/ Otok z perełek / Otok z ziarenek

Prosty lub przeplatany, nieprzerywany ciąg perełek lub ziarenek. Linia perełkowa lub sznurek z perełek mogą występować samodzielnie albo w towarzystwie innych elementów dekoracyjnych: np. podwójnej linii otokowej lub otoku liniowego, w którym umieszczono perełki.

Kordonkötél alakú vonal

Kötélre hasonlító, ferde, ovális alakú alakzatok összefüggő vonala. A kordonkötél alakú vonal, hasonlóan mint a gyöngysor, lehet egyszerű, dupla vagy összefonott alakú, ugyanakkor lehet vonalakkal, vagy más díszítő elemekkel kiegészített.

BY Плещена-пярліная лінія, **D** Kordelierte Linie, **E** Cordon, **F** Cordon ou cercle de grènetis, **GB** Beaded circle, **I** Cerchio perlinato, coroncina di perline, cordoncino, **LT** Perlų linija-virvutė, **N---**, **NL** Parelkrans, **P** Coroa, **RO** Cordon, cerc perlat, **RUS** Линия, украшенная жемчужинами, **S---**, **UA** Плетено-перлинна лінія

206.

Lem pečatného poľa

Línia vymedzujúca ornamentálne tvarovaný okraj *pečatného poľa (napr. v tvare trojlistu, štvorlistu, rozety, kružby).

Lem pečetniho pole

*Ozdobná linka, někdy složitého tvaru (trojlist, čtyřlist, rozeta, kružba, girlanda), která lemuje *pečetní pole a odděluje jej od *legendy.

Obramowanie pola / Obrzeżenie pola / Bordiura

Złożony ornament (np. w formie wielołuku, trójlistnej lub czterolistnej koniczyny, ząbkowanych płatków, rozety, gwiazdy, festonu), który otacza *pole oddzielając je od *legendy.

Keret

A pecsétmező díszes peremének helyét meghatározó vonal (pl. hármaslével, négyeslével, rozetta, kőrács alakban).

BY Акружэнне поля пячаткі, **D** Einrahmung (Bordüre) des Siegelfeldes, **E** Marco, **F** Encadrement ou bordure du champ, **GB** Border, **I** Bordura, cornice, formella, **LT** Antspaudo lauko rėmas, bordiūras, **N** Innfatning, ramme, **NL** Omlijsting van het veld, **P** Bordadura do campo, **RO** Marginea cımpului, **RUS** Бордю́р поля, **S** Infattning, **UA** Облямування поля

207.

Rožky lemu pečatného poľa

Malé priestory medzi *lemom pečatného poľa a *vnútornou linkou *lišty legendy. Často obsahujú malé ornamentálne motívy – vetvičkovitý ornament, kvietky, anjeličkov (putti), heraldické motívy a pod.

Kouty lemu pečatného poľa

Malé plochy (např. u *polylobní pečeti) mezi lemem *pečatného pole a *vnitřní linkou legendy. Často obsahují malé ornamentální motívy (větévky, kvítiky, andělíčky nebo putti, heraldické motívy apod.).

Kały

Małe narożniki znajdujące się pomiędzy łukami (płatkami) tworzącymi *bordiurę a wewnętrzną *linią otokową pieczęci. Często zawierają elementy dekoracyjne (gałązki, kwiaty, aniołki, putta, elementy heraldyczne itp).

Sarkok

Kis területek a *keret és a *kőirat helyét meghatározó belső vonal között. Gyakran apró ornamentális motívumokat tartalmaznak – gallyakat, virágocskákat, angyalkákat, heraldikai motívumokat, stb.

BY Ку́ты, **D** Zwickel, **E** Enjutas, **F** Écoinçon, **GB** Spandrels, **I** Interlobature, **LT** Kampai, **N--**, **NL** Hoekveldjes, hoekjes, **P** Cantos, **RO** Interlob, **RUS** У́глы, **S** Svicklar, **UA** Ку́ти

208.

Pravá a ľavá strana pečate

Pri opise pečatí sa používa výraz **vpravo** (a.) a **vľavo** (b.) ako v bežnom jazyku. Len pre vyslovene heraldické motívy sa používajú výrazy **vpravo** (c.) a **vľavo** (d.) podľa heraldickej zvyklosti, teda ako pravá strana sa označuje tá, ktorá je z čelného pohľadu ľavá a naopak. V niektorých krajinách (Nemecko, Maďarsko, Poľsko, Česko, Nizozemsko) je zvykom od 19. storočia opisovať pečate, aj neheraldické, podľa zvláštností heraldického blazonu. Vzhľadom na spomenutú nejednotnosť je vhodné používať spojenie „heraldicky vpravo“ a „heraldicky vľavo“.

Pravá a ľavá strana pečeti

Při popisu pečeti se používají výrazy **vpravo** (a.) a **vlevo** (b.) v obvyklém významu, pouze pro vysloveně heraldické motivy se používají termíny **pravý** (c.) a **levý** (d.), přičemž jako pravá strana se označuje ta, která je z čelního pohledu levá a naopak. V některých zemích (Německo, Maďarsko, Nizozemí, Polsko, Česko) je zvykem již od 19. století popisovat celé pečeti podle zásad heraldického blasonu.

Prawa i lewa strona pieczęci

W opisie pieczęci, zwykło się używać terminów (a.) **strona prawa**, (b.) **strona lewa** w ich zwykłym znaczeniu; wyjątek stanowią elementy właściwe heraldyce, dla których używa się terminów (c.) **w prawo**, (d.) **w lewo** zgodnie z zasadami blazonowania (prawy oznacza lewy z pozycji patrzącego, a lewy oznacza prawy) Przyjęte wyżej rozróżnienie terminologiczne nie może rzutować na opis wszelkich elementów wyobrażenia, który powinien zawsze uwzględniać strony heraldyczne. Od XIX. wieku w niektórych krajach (Niemcy, Węgry, Holandia, Polska, Czechy) używa się terminów „w prawo”, „w lewo” zgodnie z zasadami heraldyki również przy opisie pieczęci pozbawionych elementów heraldycznych.

A pecsét jobb és bal oldala

A pecsétleírásnál a **jobb** (a.) és a **bal** (b.) kifejezést ugyanolyan értelemben használják mint a mindennapi beszédben. Csak heraldikai motívumok leírásánál használják a jobb (c.) és bal (d.) kifejezéseket, úgy mint a címertanban, vagyis jobb oldalnak azt az oldalt nevezik, amely szemközt nézve a bal, és fordítva. Néhány országban (Németország, Magyarország, Lengyelország, Csehország, Németalföld) a 19. századtól a nem címeres pecséteket is címertani értelemezéssel írók le. Ezért, amennyiben a pecsétet címertani értelemezéssel írók le, célszerű a „heraldikai értelemben vett jobboldal” és „heraldikai értelemben vett baloldal” kifejezéseket használni.

BY a. Правы бок; b. Левы бок; c. Геральдычна правы бок; d. Геральдычна левы бок, **D** a. Rechts; b. Links; c. (Heraldisch) rechts; d. (Heraldisch) links, **E** a. Derecha; b. Izquierda; c. Diestra; d. Siniestra, **F** a. droit; b. Gauche; c. dextre; d. senestre, **GB** a. Right; b. Left; c. Dexter; d. Sinister, **I** a. Destra; b. Sinistra; c. Destra araldica; d. Sinistra araldica, **LT** a. Dešinė; b. Kairė; c. Heraldinė dešinė; d. Heraldinė kairė, **N** a. Hføyre; b. Venstre; c. Heraldisk høyre, dexter; d. Heraldisk venstre, sinister, **NL** a. Rechter, rechts; b. Linker, links; c. Heraldisch rechts; d. Heraldisch links, **P** a. Direita; b. Esquerda; c. Destra; d. Sinistra, **RO** a. Dreapta; b. Stînga; c. Dextra; d. Senestra, **RUS** a.; b. Правая сторона; c.; d. Левая сторона, **S** a. Höger; b. Vänster; c. Heraldiskt höger, dexter; d. Heraldiskt vänster, sinister, **UA** a. Правий бік; c. Лівий бік; b. Геральдично правий бік; d. Геральдично лівий бік

B.

Typológia pečatí – Typologie pečeti – Typologia pieczęci – A pecsét tipológiája

209.

Typológia pečatí

Klasifikácia pečatí podľa ich *typu. Jedna pečať môže patriť k dvom alebo viacerým typom.

Typologie pečeti

Klasifikace pečeti podle jejich *typu. Jedna pečeť může náležet ke dvěma nebo i k více typům.

Typologia pieczęci

Klasyfikacja pieczęci według ich *typów. Jedna pieczęć może należeć do dwóch lub więcej różnych *typów.

A pecsétek tipológiája / A pecsétek osztályozása

Pecsétek osztályozása *típusuk alapján. Egy pecsét két vagy több pecsétípushoz is tartozhat.

BY Тыпалогія пячаткі, **D** Siegel-Typologie, **E** Tipología de los sellos, **F** Typologie des sceaux, **GB** Seal typology, **I** Tipologia dei sigilli, **LT** Antspaudų tipologija, **N** Typologi, klassifisering av segl, **NL** Zegeltypologie, **P** Tipologia dos selos, **RO** Clasificarea sigiliilor după reprezentare, tipologia sigiliilor, **RUS** Типология печатей, **S** Sigilltypologi, **UA** Типологія печатки

210.

Portrétny typ / Portrétna pečat'

Pečat' s akýmkoľvek zobrazením *vlastníka typária (či už jeho tváre, polpostavy, stojaceho, sediaceho na tróne alebo na koni, a pod.)

Portrétní typ / Portrétní pečeť

Pečeť se zobrazením *majitele typáře.

Pieczęć portretowa / Typ portretowy

Pieczęć przedstawiająca wizerunek *dysponenta pieczęci.

Portrépcsét

A *pecsétulajdonost ábrázoló pecsét. Ehhez a pecséttipushoz tartozik a pecsétulajdonos bármilyen ábrázolása, akár álló helyzetben, trónon vagy lovon ülve, stb.

BY Партрэтная пячака, **D** Bildnissiegel, Porträtsiegel, **E** Tipo (sello) efigiado, **F** Type (ou sceau) effigie ou à l'effigie, **GB** Portrait seal, **I** Tipo (sigillo) ad effigie, **LT** Portretinis antspaudas, **N** Portrettsegl, **NL** Portretzegel, **P** Tipo com efigie, **RO** Tip (sigiliu) efigie, **RUS** Тип печати с человеческим изображением, **S** Porträttsigill, **UA** Портретна печатка

211.

Typ s polpostavou / Pečat' s polpostavou

Pečat' so zobrazením hlavy a hornej polovice tela *vlastníka typária, pričom ruky môžu niesť insígnie moci. (Variant *portrétneho typu).

Typ s polopostavou / Pečeť s polopostavou

Zobrazuje poloviční postavu *majitele typáře, viditelná je pouze hlava a horní polovina těla, ruce mohou nést insígnie moci.

Pieczęć popiersiowa / Typ popiersiowy

Pieczęć przedstawiająca wizerunek popiersia * dysponenta pieczęci: głowę i górną część ciała, niekiedy z insygniami władzy w rękach.

Mellpecsét / Mellkép pecsét

A *pecsétulajdonos fejét és testének felső részét ábrázoló pecsét, miközben keze a hatalom jelvényeit tarthatja.

BY Пятчатка з паясной (пагруднай) выявай, **D** Brustbildsiegel, **E** Tipo (sello) effigiado en busto, **F** Type (ou sceau) en buste, **GB** Seal with a bust, **I** Tipo (sigillo) ad effigie a mezzo busto, **LT** Biusto antspaudas, **N---**, **NL** Borstbeeldzegel, **P** Tipo com effigie de busto, **RO** Tip (sigiliu) înfățișînd un bust, **RUS** Тип печати с поясным, погрудным изображением, **S** Porträttsigill med halvfigur, **UA** Погрудна печатка, печатка з погрудним зображенням

212.

Typ so sediacou postavou / Pečať so sediacou postavou / Trónna pečať
Pečať so zobrazením *vlastníka typária (panovníka, či preláta), sediaceho na tróne a držiaceho insígnie svojej moci. (Variant *portrétneho typu).

Typ se sedící postavou / Trůnní pečeť
Zobrazuje *majitele typáře (panovníka, preláta) sedícího na trůně a držícího insígnie své moci.

Pieczęć tronowa / Typ siedzący
Pieczęć przedstawiająca wizerunek *dysponenta (władcy świeckiego, kapłana) siedzącego na tronie i trzymającego insygnia władzy.

Trónpecsét
A trónon ülő *pecséttulajdonost (uralkodó, főpap) ábrázolja, aki hatalmának jelképeit tartja.

BY Тронная пятчатка, **D** Thronsigel, **E** Tipo (sello) sedente, **F** Type (sceau) assis, **GB** Seal with a seated figure, **I** Tipo assiso, **LT** Sosto antspaudas, **N** Tronsegel, **NL** Troonzegel, **P** Tipo sentado (catedrático), **RO** Tip (sigiliu) șezînd, **RUS** Тип печати с сидячей фигурой, **S** Tronsigill, **UA** Тронна печатка

213.

Majestátny typ / Majestátna pečať
Pečať so zobrazením *vlastníka typária (*sigilanta) – panovníka, sediaceho na tróne, korunovaného, držiaceho insígnie svojej suverenity – zemské jablko, žezlo, ruku spravodlivosti, meč, atď. (variant *portrétneho typu, variant *typu so sediacou postavou, vzťahujúci sa iba na panovníka).

Majestátní typ / Majestátní pečeť

Zobrazuje panovníka sedícího na *trůně, korunovaného, držícího insignie své moci (říšské jablko, žezlo, ruku spravedlnosti, meč).

Pieczęć majestatowa / Pieczęć majestatyczna / Typ majestatowy / Typ majestatyczny

Pieczęć przedstawiająca wizerunek ukoronowanego władcy siedzącego na *tronie z insigniami monarszej władzy (jabłkiem, berłem, różdżką sprawiedliwości, mieczem).

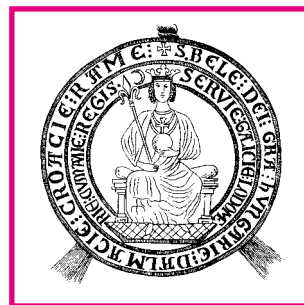
W polskiej historiografii pojęcie pieczęci majestatowej odnoszono również zawężająco do pieczęci tronowych kościelnych (biskupich, opackich) lub, mylnie, do herbowych (wielkich koronnych). Wymowa źródeł wskazuje jednak, że określenie „pieczęć majestatowa” była synonimem pieczęci wielkiej dysponenta, niezależnie od typu jej ikonografii.

Felségi pecsét

A megkoronázott, trónon ülő *pecséttulajdonost – uralkodót ábrázoló pecsét, aki kezében szuverenitásának a jelképeit tartja (országalma, jogar, pallos).

BY Маєстатычая пячатка, тронная пячатка, **D** Majestätssiegel, **E** Tipo (sello) de majestad, **F** Le type (ou sceau) de majesté, **GB** Seal of majesty, **I** Tipo (sigillo) di maestà, **LT** Majestotinis antspaudas, **N** Majestetssegl, **NL** Majesteitszegel, **P** Tipo de magestade, **RO** Tip (sigiliu) de majestate, **RUS** Тип печати с правителем на троне при регалиях, **S** Majestäts-sigill **UA** Маєстатична печатка

214.

Typ so sediacim prelátom / Pečať so sediacim prelátom

Pečať so zobrazením *vlastníka pečatidla (*sigilanta) – preláta sediaceho na biskupskom alebo opátskom stolci, na hlave s mitrou, pravoucou žehnajúceho a ľavicou držiaceho kríž, alebo knihu. (Variant *portrétného typu, variant *typu so sediacou postavou, vzťahujúci sa iba na preláta).

Typ se sedícím prelátem / Pontifikální pečeť

Zobrazuje preláta sedícího na biskupském nebo opatském *stolci, s mitrou na hlavě, držícího v levici kříž nebo knihu a druhou rukou žehnajícího.

Pieczęć tronowa kościelna / Typ siedzący

Pieczęć przedstawiająca wizerunek duchownego siedzącego na *tronie biskupim lub opackim, w szatach liturgicznych bądź zakonnych, z infułą na głowie, księgą lub krzyżem w jednej ręce, z drugą ręką wzniesioną w geście benedykcji.

Főpapi pecsét trónnal / Főpapi trónpecsét

Olyan pecsét, mely a *pecsétülajdonos főpapot, püspököt vagy apátot, trónján ülve, fején mitrát viselve, jobb kezét áldásra emelve és a bal kezében keresztet vagy könyvet tartva ábrázolja.

BY Тронная царкоўная пячатка, **D---**, **E** Tipo (sello) eclesiástico sedente, **F** Type (ou sceau) ecclésiastique assis, **GB** Seal with a seated prelate, **I** Tipo ecclesiastico assiso, **LT** Bažnyčios sosto antspaudas, **N** Geistlig tronsegl, **NL** Kerkelijk troonzegel, **P** Tipo de prelado em cátedra, **RO** Tip (sigiliu) ecleziastic șezînd, **RUS** Тип печати церковной с сидячей фигурой, **S** Andligt tronsigill, **UA** Тронна церковна печатка

215.

Jazdecký typ / Jazdecká pečať

Pečať so zobrazením *vlastníka pečatidla (*sigilanta) na koni. Variant *portrétného typu. Môže mať tri podvarianty:

- bojová jazdecká pečať**, na ktorej je *vlastník pečatidla (*sigilant) zobrazený ako rytier v brnení, s prilbou, kopijou, práporcom, alebo s mečom v ruke a so štítom;
- poľovnícka jazdecká pečať**, na ktorej je vlastník pečatidla (*sigilant) – muž alebo žena – zobrazený ako šľachtic, na ruke so sokolom, často sprevádzaný psom;
- osobitná jazdecká pečať**, na ktorej *vlastník pečatidla (*sigilant) – princ alebo princezná na koni nesú insígnie moci.

Jezdecký typ / Jezdecká pečeť

Zobrazuje *majiteľa typáre na koni. Môže mať tri varianty:

- bojová jezdecká pečeť**, na níž je *majiteľ typáre zobrazený ako rytier v brnení, s prilbou, kopím, praporcom, alebo s mečom v ruce a so štítom;
- lovčí jezdecká pečeť**, na níž je *majiteľ typáre – muž alebo žena – zo-

brazen jako šlechtic či šlechtična na ruce se sokolem, často doprovázený psem;

- c. **zvláštní jezdecká pečeť**, na níž princ nebo princezna na koni nesou insignie moci.

Pieczęć konna / Typ konny

Pieczęć przedstawiająca wizerunek *dysponenta siedzącego na koniu. Może występować w trzech wariantach:

- pieczęć konna rycerska**, na której *dysponent przedstawiony został jako rycerz w zbroi z hełmem na głowie, z włócznią, proporcem lub mieczem w jednej ręce, a tarczą w drugiej;
- pieczęć konna myśliwska**, na której *dysponent – mężczyzna lub kobieta – przedstawiony został jako jeździec z sokolem na ręce i, często, towarzyszącym u boku psem;
- pieczęć konna ceremonialna**, na której dysponent (np. książę lub księżniczka) został przedstawiony jako jeździec z oznakami (insygniami lub atrybutami) swojej władzy.

Lovaspecsét / Lovagpecsét

Lóháton ülő *pecséttulajdonost ábrázoló pecsét. Három változata lehet:

- lovagpecsét**, a *pecséttulajdonost lovagként ábrázolja, vértzetben, sisakkal, kopjával, zászlóval vagy pallossal, és pajzzsal a kezében;
- vadászpecsét**, a *pecséttulajdonost – férfit vagy nőt – nemesként ábrázolja, kezén sólyommal és gyakran kutyával kísérvé;
- egyéni lovaspecsét**, a *pecséttulajdonos herceget vagy hercegnőt lóháton ülve, kezében a hatalom jelképeit tartva ábrázolja.

BY Конная пятачка; a. Конная пятачка-Пагоня; b. Конная пятачка-сокольничы. рыцэр з соколам; c. Конная пятачка- Ездец – рыцэр з дзідай, **D** Reitersiegel; a.---; b. Jagdsiegel; c.---, **E** Tipo (sello) ecuestre; a. Tipo ecuestre de guerra; b. Tipo ecuestre de caza; c. Tipo ecuestre de ceremonia, **F** Type (ou sceau) équestre; a. type équestre de guerre; b. type équestre de chasse; c. type équestre

d'apparat, **GB** Equestrian seal; a. Equestrian seal with a knight; b. Equestrian seal with a hunter; c. Equestrian seal with rider bearing emblems of power, **I** Tipo (sigillo) equestre; a. Tipo (sigillo) equestre di guerra; b. Tipo (sigillo) equestre di caccia; c. Tipo (sigillo) equestre d'apparato (di parata), **LT** Raitelio antspaudas; a. Raitas riteris; b. Raitas medžiotojas (medžiotoja); c. Paradinis raito valdovo (valdovės) antspaudas, **N** Ryttersegl; a. Krigersk ryttersegl; b. Hövisk ryttersegl, jaktsegl; c.---, **NL** Ruitzerzegel; a. Ridderzegel; b. Jachtzegel; c. Standbeeldzegel, **P** Tipo equestre; a. Tipo equestre de guerra; b. Tipo equestre de caça; c. Tipo equestre de aparato, **RO** Tip (sigiliu) ecvestru; a. Tip ecvestru de război; b. Tip ecvestru de vânătoare; c.---, **RUS** Тип печати со всадником; a. Тип печати со всадником-воином; b. Тип печати со всадником-охотником; c. Тип печати со всадником при регалиях, **S** Ryttarsigill; a. Ryttarsigill; b; c.---, **UA** Кінна печатка; a. Кінна рицарська печатка, Погоня б. Кінна мисливська печатка, Сокольничий; c. Кінна князівська печатка

216.

Typ so stojacou postavou / Pečať so stojacou postavou / Pešia pečať

Pečať so zobrazením predstavuje *vlastníka pečatidla (*sigilanta) stojaceho, často so svojimi atribútmi. (Variant *portrétnej pečate).

Pěší typ / Pěší pečeť

Zobrazuje stojícího *majitele typáře, často s příslušnými atributy moci.

Pieczęć piesza

Pieczęć przedstawiająca wizerunek stojącego *dysponenta z przysługującymi mu atrybutami władzy.

Álló portrépecsét

Olyan pecsét, amely a *pecséttulajdonost állva, gyakran attribútumaival együtt ábrázolja.

BY Пешая пятачка, **D** Standbildsiegel, **E** Tipo (sello) estante, **F** type (ou sceau) pédestre ou sceau en pied, **GB** Seal with a standing figure, **I** Tipo stante, **LT** Antspaudas su stovincia persona, **N** Portrettsegl med stående figur, **NL** Staand zegel, **P** Tipo de pé, **RO** Tip (sigiliu) pedestru, **RUS** Тип печати с фигугой в полный рост, **S** Porträttsigill med stående figur, **UA** Піша печатка

217.

Typ so stojacim panovníkom / Pečať so stojacim panovníkom

Pečať so zobrazením stojaceho vlastníka pečatidla (*sigilanta) – panovníka, či princa s insígniami jeho moci. Tento typ je častý v byzantských *bulách. Postava môže pred sebou držať štít alebo erb. (Variant *portrétneho typu, variant *typu so stojacou postavou vzťahujúci sa iba na panovníka)

Typ se stojícím panovníkem / Pěší pečeť

Zobrazuje stojícího panovníka (případně následníka trůnu) s insigniemi své moci. Tento typ je častý v byzantských *bulách. Postava může před sebou držet štít nebo erb.

Pieczęć piesza monarsza / Pieczęć piesza książeća

Pieczęć przedstawiająca wizerunek władcy (ewentualnie pretendenta do tronu) pieszo z insygniami władzy. Typ często występujący na *bullach bizantyjskich. Książę może przed sobą trzymać oburącz tarczę.

Álló uralkodói portrépecsét

Olyan pecsét, amely a *pecséttulajdonost – uralkodót vagy herceget, állva, hatalmának jelképeivel egyetemben ábrázolja. Ez a típus a bizánci *bulláknál gyakori. Az ábrázolt személy tarthat maga előtt pajzsot vagy címert.

BY Пешая княжачья пятачка, **D---**, **E** Tipo (sello) de soberanía estante, **F** Type (ou sceau) de souveraineté en pied, **GB** Seal with a standing monarch or prince, **I** Tipo di sovranità stante, **LT** Stovintis valdovas antspaude, **N---**, **NL** Zegel met staande vorst, **P** Tipo de autoridade de pé, **RO** Tip (sigiliu) de suveranitate în picioare, **RUS** Тип печати с правителем в полный рост при регалиях, **S** Sigill med stående furste, **UA** Піша князівська печатка

218.

Typ so stojacim prelátom / Pečať so stojacim prelátom

Pečať so zobrazením *vlastníka pečatidla (*sigilanta) – biskupa, či opáta, stojaceho v kňazskom rúchu, pravickou žehnajúceho, ľavicou držiaceho knihy, berlu alebo kríž. (Variant *portrétneho typu, variant *typu so stojacou postavou vzťahujúci sa iba na preláta).

Typ se stojícím prelátem / Pontifikální pečeť

Varianta *pěší pečeti zobrazující preláta (biskupa, opata, převora) stojícího v kněžském rouchu, držícího knihu nebo kříž a druhou rukou žehnajícího.

Pieczęć piesza kościelna (dawniej nazywana kapłańską)

Wariant *pieczęci pieszej, przedstawiający stojącego duchownego (biskupa, opata, przeora) w szatach liturgicznych bądź zakonnych, z księgą lub krzyżem w jednej ręce, drugą ręką wzniesioną w geście benedykcji.

Egyházi állópecsét

Olyan pecsét, amely a *pecsétulajdonost – püspököt vagy apátot – állva, palástba öltözve, jobb kezét áldásra emelve, bal kezében könyvet vagy keresztet tartva ábrázolja.

BY Пешая канфeсiйная пячатка, **D---**, **E** Tipo (sello) eclesiástico estante, **F** Type (ou sceau) ecclésiastique debout, **GB** Seal with standing prelate, **I** Tipo ecclesiastico stan-te, **LT** Stovinti persona bažnyčios antspaude, **N** Geistlig segl med stående figur, **NL** Zegel met staande geestelijke, **P** Tipo eclesiástico de pé, **RO** Tip (sigiliu) ecleziasc în picioare, tip sacerdotal, **RUS** Тип печати церковной с фигурой в полный рост, **S** Sigill med stående kyrkofurste, **UA** Піша церковна печатка

219.

Typ so stojacou ženou / Pečať so stojacou ženou

Pečať so zobrazením stojacej vlastníčky typária – kráľovnej, princeznej, abatyše alebo inej dámy (často v ruke s kvetom, vtákom, alebo knihou). (Variant *portrétneho typu, variant *typu so stojacou postavou).

Typ se stojící ženou / Ženská pečeť

Varianta *pěší pečeti zobrazující stojící ženu – královnu, princeznu, abatyši nebo jinou dámu, držící často v rukou květinu, ptáčka nebo knihu.

Pieczęć piesza kobieca

Wariant *pieczęci pieszej przedstawiający wizerunek stojącej kobiety – królowej, księżniczki, ksieni etc. - trzymającej w rękę kwiat, ptaka lub księgę.

Női állópecsét

Olyan pecsét, amely a *pecséttulajdonost – királynőt, hercegnőt, szerzetesnőt vagy más úrinőt – állva ábrázolja (kezében gyakran virágot, madarat vagy könyvet tart).

BY Пешая жаночая пячатка, **D** Damensiegel, **E** Tipo (sello) femenino estante, **F** Type (ou sceau) féminin debout, **GB** Lady's seal, **I** Tipo femminile stante, **LT** Stovinti moteris antspaude, **N** Kvinnesegl med stående figur, **NL** Zegel met staande vrouw, **P** Tipo feminino de pé, **RO** Tip (sigiliu) feminin în picioare, **RUS** Тип печати с женской фигурой в полный рост, **S** Sigill med stående kvinnofigur, **UA** Піша жіноча печатка

220.

Hagiografický typ / Hagiografická pečať

Pečať so zobrazením svätej Trojice, Panny Márie, anjelov, svätých, alebo predstavujúca scény zo Starého, alebo Nového zákona, alebo zo života svätých, alebo tiež pečať, ktorá zobrazuje božský, christologický alebo mariánsky symbol:

- ak pečať predstavuje Krista stojaceho alebo sediacho na tróne, hovoríme o type christologickom. Pokiaľ ide o iné zobrazenia Krista je vhodné ich upresniť, či ide o typ Ukrižovania, typ Zmŕtvychvstania, typ Vstúpenia na nebesia, typ Krista sudcu, Krista v sláve, Svätého hrobu a pod.;
- ak pečať predstavuje Pannu Máriu, hovoríme o type mariánskom. Je vhodné upresniť podľa zobrazenej scény, či ide o typ Panny s Dieťaťom, typ Zvestovania, typ Korunovania Panny Márie a pod.

Hagiografický typ / Hagiografická pečať

Zobrazuje osoby Nejsvätejši Trojice, Panny Marie, andělů, svatých, nebo představuje scény ze Starého nebo z Nového Zákona, ze života či zázraků svatých, ale také božský, christologický nebo mariánský symbol:

- když pečeť představuje Krista podle byzantské ikonografie, stojícího nebo trůnícího, hovoříme o christologickém typu. Pokud jde o jiné zobrazení Krista, je vhodné je upřesnit: typ Ukřižování, Zmrtvýchvstání, Nanebevstoupení, Krista soudce, Krista ve slávě, Svätého hrobu apod.;
- když scéna představuje Pannu Marii, hovoříme o typu či o pečeti mariánské. Je vhodné jej upřesnit podle zobrazené scény: typ Panny Marie s dítětem, Zvěstování, Korunování apod.

Pieczęć hagiograficzna

Pieczęć przedstawiająca motywy religijne, np.: Trójcę Świętą, Chrystusa, Najświętszą Marię Pannę, aniołów, świętych, sceny ze Starego bądź Nowego Testamentu, sceny z żywotów świętych, ich cuda, ale także symbole religijne, chrystologiczne lub maryjne.

- a. jeśli pieczęć przedstawia Chrystusa nazwiemy ją *pieczęcią chrystologiczną. W zależności od przedstawionego wizerunku Chrystusa, należy stosować precyzyjne określenia, np. pieczęć chrystologiczna ze sceną: Ukrzyżowania, Zmartwychwstania, Wniebowstąpienia; pieczęć z wyobrażeniem Chrystusa: Sędziego, Pantokratora, na Tronie Chwały, w Grobie Świętym itp.;
- b. jeśli pieczęć przedstawia Najświętszą Marię Pannę, należy mówić o typie pieczęci maryjnej; w zależności od przedstawionego wizerunku Maryi, należy stosować precyzyjne określenia: pieczęć z wizerunkiem Madonny z Dzieciątkiem; pieczęć ze sceną Zwiastowania, Koronacji, Wniebowzięcia itp.

Hagiografikus pecsét

A Szentháromságot, Szűz Máriát, angyalokat, szenteket, az Ószövetségből vagy Újszövetségből, illetve a szentek életéből vagy a szentek csodatételeiből származó jeleneteket ábrázoló pecsét, avagy olyan pecsét is, amely Isten, Krisztus vagy Mária szimbólumokat ábrázol:

- a. ha a pecsét álló vagy trónon ülő Krisztust ábrázol, Kristologikus pecsétről beszélünk. Amennyiben Krisztus másképp van ábrázolva, célszerű az ilyen pecsét típusát pontosabban meghatározni, hogy tudjuk Keresztre feszítést, Feltámadást, Mennybemenetelt, Ítéelő Krisztust, Dicsőséges Krisztust, Szent Sírt stb. ábrázoló pecséttypusról van-e szó;
- b. ha a pecsét Szűz Máriát ábrázolja, Madonna pecsétnek nevezzük. Célszerű az ilyen pecsét típusát az ábrázolt jelenet alapján pontosabban meghatározni, hogy tudjuk Szűz Máriát a gyermek Jézussal, Gyümölcsoltó Boldogasszonyt, Szűz Mária megkoronázását stb. ábrázoló pecséttypusról van-e szó.

BY Агіаграфічная пячатка; a.---; b.---, **D** Heiligensiegel; a.; b.---, **E** Tipo (sello) hagiográfico; a. Tipo cristológico; b. Tipo mariano, **F** Type (ou sceau) hagiographique, **GB** Hagiographical seal; a. Christological seal; b. Seal with the Virgin Mary, **I** Tipo (sigillo) agiografico; a. Tipo (sigillo) cristológico; b. Tipo (sigillo) mariano, **LT** Hagiografinis antspaudas; a. Kristologinis antspaudas; b. Marijinis antspaudas, **N** Segl med religiøst motiv; a.---; b. Mariasegl, **NL** Heiligenzegel; a. Christuszegel; b. Mariazegel, **P** Tipo hagiográfico; a. Tipo cristológico; b. Tipo mariano, **RO** Tip (sigiliu) hagiografic; a. Tip cu înfățișarea lui Isus; b. Tip cu înfățișarea Fecioarei, **RUS** Тип печати с изображением Христа или святого а. Тип печати с изображением Христа; b. Тип печати с изображением Богоматери, **S** Sigill med religiøst motiv; Helgonsigill; a. Kristussigill; b. Mariasigill, **UA** Агіографічна печатка; a. Христологічна печатка; b. Марійна печатка

221.

Devočný typ devočný / Devočná pečať

Pečať so zobrazením *vlastníka pečatidla (*sigilanta) modliaceho sa pri nohách Krista, Panny Márie alebo svätých. Variant *hagiografického typu, variant *portrétneho typu.

Devoční typ / Devoční pečeť

Varianta *portrétní a *hagiografické pečeti zobrazující *majitele typáře modlícího se u nohou Krista, Panny Marie nebo světců.

Pieczęć dewocyjna / Typ wotywny / Pieczęć kultowa

Połączenie typu portretowego i hagiograficznego pieczęci, przedstawiające *dysponenta modlącego się u stóp Chrystusa, Maryi lub świętych.

Devocionalis pecsét / Hódolati pecsét

Krisztus, Szűz Mária, illetve a Szentek lábainál imádkozó *pecséttulajdonos ábrázoló pecsét. A *hagiografikus pecsét változata.

BY Малітоўная пячатка, **D** Devotionssiegel, Adorantensiegel, **E** Tipo (sello) de devoción, **F** Type (ou sceau) de dévotion, **GB** Seal of devotion, **I** Tipo di devozione, **LT** Devocinis antspaudas, **N** Adorantsegl, **NL** Votiefzegel, **P** Tipo de devoção, **RO** Tip (sigiliu) de devoțiune, **RUS** Тип печати с изображением молящейся фигуры, **S** Adorantsigill, **UA** Девочійна печатка, молитовна печатка

222.

Typ s topografickým motivom / Pečať s topografickým motivom

Pečať zobrazujúca budovu (kostol, hrad, opevnenie, most, radnicu) alebo krajinu, pričom zobrazenie môže viac či menej zodpovedať realite. Má predovšetkým pripomínať *vlastníka pečatidla (*sigilanta) – mesto alebo cirkevnú ustanovizeň.

Topografický typ / Topografická pečeť

Zobrazuje budovy (kostel, hrad, opevnění, most, radnice) nebo krajinu, přičemž místo může více či méně odpovídat realitě a připomíná *majitele typáře, nejčastěji město nebo církevní instituci.

Pieczęć architektoniczna / Pieczęć z motywem architektury / Pieczęć topograficzna

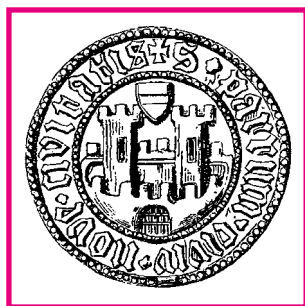
Pieczęć przedstawiająca wizerunek pojedynczej budowli (kościół, zamku, muru obronnego, mostu, ratusza) lub ich zespołu, albo miejsca, w mniej lub bardziej realistycznym ujęciu, które określa *dysponenta: najczęściej miasta lub kościelnej fundacji.

Pamiętając o przyjętym w historiografii polskiej określeniu „pieczęć z motywem architektury” proponujemy równocześnie stosowanie bardziej związanej formy „pieczęć architektoniczna”.

Topografikus pecsét / Városkép pecsét

Építmenyt (templomot, várat, várfalat, hidat, városházát) vagy tájat ábrázoló pecsét, miközben az ábrázolás többé vagy kevésbé megegyezhet a valósággal. Elsősorban a *pecséttulajdonosra – városra vagy egyházi intézményre kell, hogy utaljon.

BY Пятатка з архітэктурнымі матывамі, **D** Architektursiegel, **E** Tipo (sello) monumental (topografico), **F** Type (ou sceau) monumental topographique, **GB**

Architectural (topographical) seal, **I** Tipo (sigillo) monumentale (topografico), **LT** Antspaudas su architektūriniu (topografiniu) motyvu, **N** Topografisk segl, **NL** Zegel met een bouwwerk, kasteel, stad, **P** Tipo monumental (topografico), **RO** Tip (sigiliu) monumental (topografic, arhitectural), **RUS** Тип печати со зданием, **S** Topografiskt sigill, **UA** Архітектурна (архітектонічна) печатка, топографічна печатка, печатка з архітектурним мотивом, печатка з топографічним мотивом

223.

Typ s loďou / Pečať s loďou

Pečať so zobrazením plavidla, najčastejšie so stožiarom, lanami a plachtami, pripomínajúca mesto pri mori, alebo na rieke, alebo pripomínajúce činnosť *vlastníka pečatidla (*sigilanta).

Lodní typ / Lodní pečeť

Představuje vyobrazení plavidla, nejčastěji se stožářem, lany a plachtami, připomínající město u moře či u řeky, nebo činnost *majitele typáře.

Pieczęć z motywem statku

Pieczęć przedstawiająca statek, zazwyczaj masztowny, ożaglowany, wskazujący na nadmorską lub nadrzeczną lokalizację gminy ewentualnie na profesję *dysponenta pieczęci.

Hajópecsét

Leginkább árboccal, kötelekkel és vitorlákkal felszerelt hajót ábrázoló pecsét. Ez a pecsét tenger vagy folyó melletti városra, illetve a *pecséttulajdonos foglalkozására utal.

BY Пячатка з карабельнымі матывамі, **D** Schiffssiegel, **E** Tipo (sello) naval, **F** Type (ou sceau) naval, **GB** Ship seal, **I** Tipo (sigillo) navale, **LT** Antspaudas su laivo motyvu, **N** Skipssegl, **NL** Scheepszegel, **P** Tipo naval, **RO** Tip (sigiliu) naval, **RUS** Тип печати с судном, **S** Skeppssigill, **UA** Корабельна печатка

224.

Erbový typ / Erbová pečať

Pečať so zobrazením erbového znamenia vlastníka pečatidla (*sigilanta), či už v štíte, ktorý zaberá veľkú časť poľa, alebo so zobrazením erbových figúr, ktoré nie sú v štíte, ale priamo v poli. Tento typ sa objavuje často v šľachtických pečatiach, jurisdikčných a administratívnych.

Erbovní typ / Erbovní pečeť

Představuje erbovní znamení *majitele typáře, buď ve štítě, který zaujímá

větší část *pečetního pole, nebo erbovní figury nejsou ve štítě ale přímo v *pečetním poli.

Pieczęć herbowa

Pieczęć, której głównym wyobrażeniem jest herb *dysponenta. Jej *pole może zawierać tarczę z herbem bądź samo godło lub jego elementy (lew, leopard, zamek, kwiat lilii itp.). Ten *typ spotykany jest zazwyczaj na pieczęciach szlacheckich i dominialnych (sądowych lub administracji).

Címeres pecsét

A *pecséttulajdonos címerét ábrázoló pecsét. A címerkép lehet a pecsétmező jelentős részét elfoglaló pajzsra helyezve, vagy elfordulhat önállóan a pecsétmezőben. Ez a típus a nemesi, bírói és közigazgatási pecsétteknél gyakori.

BY Гербовая пячатка, **D** Wappensiegel, **E** Tipo (sello) heráldico, **F** Type (ou sceau) héraldique ou sceau armorial, **GB** Heraldic (armorial) seal, **I** Tipo (sigillo) araldico (armoriale), **LT** Herbinis antspaudas, **N** Heraldisk segl, våpensegl, **NL** Wapenzegel, **P** Tipo heráldico, **RO** Tip (sigiliu) heraldic (armorial), **RUS** Тип печати с гербом, **S** Heraldiskt sigill, vapensigill, **UA** Гербова печатка, печатка сигнет під гербом

225.

Typ s prilbou a klenotom / Pečať s prilbou a klenotom

Pečať so zobrazením len nadštítových častí erbu *vlastníka pečatidla – prilby a klenotu na nej.

Typ s helmem a klenotem / Erbovní pečeť

Pečeť zobrazuje jen část erbu *majitele typáře – helm a klenot.

Pieczęć hełmowa z klejnotem

Pieczęć, której wyobrażenie ogranicza się do przedstawienia hełmu rycerskiego z klejnotem herbowym.

Sisakpecsét sisakdísszel

Olyan pecsét, amely csak a *pecséttulajdonos címerének pajzs feletti részzeit – a sisakot és sisakdíszát – ábrázolja.

BY Пячатка з прылбіцай, **D** Helmsiegel, **E** Sello con yelmo y cimera, **F** Sceau au heaume cime, **GB** Seal with a crest, **I** Tipo (sigillo) con elmo e cimiero, **LT** Antspaudas su herbo šalmu, **N** Segl med hjelm-motiv, **NL** Helmzegel, **P** Tipo com timbre, **RO** Sigiliu cu timbru (cu cască și creștet), **RUS**---, **S** Heraldiskt sigill med enbart hjälm, **UA** Шоломова печатка

226.

Typ s heraldickým motivom / Pečať s heraldickým motivom

Pečať obsahujúca heraldický motív *vlastníka pečatidla ako súčasť obrazu: jazdcov štít v jazdeckej pečati, pokrývka koňa, zástava na kopiji, štítky poli, alebo v architektonickom dekóre.

Typ s heraldickým motivem

Pečeť obsahuje heraldický motív jako součást zobrazení *majitele typáře, např. štít s erbem na *jezdecké pečeti nebo *pěší pečeti, příkryvka koně, korouhev na kopí, štítky v *pečetním poli nebo v architektuře.

Pieczęć z elementami herbowymi

Pieczęć zawierająca elementy heraldyczne (herbowe) będące detalem (częścią) głównego *wyobrażenia napieczętnego, np.: tarcza z herbem trzymana przez dysponenta (na pieczęciach typu pieszego lub konnego), herby na chorągwi, na kropierzu, w wystroju architektonicznym (niszach, kolumniach, piedestale), na tle wyobrażenia.

Heraldikai elemet tartalmazó pecsét

A *pecséttulajdonos címerének valamely elemét ábrázoló pecsét. Lovas-pecsétnél a lovag pajzsát, lótararót, zászlós kopját tartalmazhat.

BY Пятчатка з гербавым элементам, **D** Siegel mit Wappenelementen, **E** Sello con elementos heráldicos, **F** Sceau armorié, **GB** Seal with heraldic elements, **I** Tipo (sigillo) con elementi araldici, **LT** Antspaudas su herbo elementais, **N** Segl med heraldiske elementer, **NL** Heraldisch zegel, **P** Tipo com emblematica heráldica, **RO** Sigiliu armorial, **RUS** Печать с иконографическим изображением, включающим герб, **S** Sigill med heraldiska element, **UA** Печатка з гербовими елементами

227.

Emblematický typ / Emblematická pečať (a.), Typ s osobnou značkou, Pečať s osobnou značkou (b.)

- Pečať so znamením pripomínajúcim aktivity *sigilanta (napríklad mlyn pre mlynára, kalich pre kňaza), alebo jeho náboženskú identitu (Dávidova hviezda pre žida);
- pečať s osobnou, či rodinnou značkou obchodníkov, remeselníkov (často geometrickou, runovitou).

Emblematický typ / Emblematická pečeť (a.), Typ s merkou (b.)

- Pečeť se znamením připomínajícím *majitele typáře, jeho aktivity (např. mlynářské kolo pro mlynáře nebo mlynářský cech) nebo jeho náboženskou identitu (např. kalich pro kněze, Davidova hvězda pro žida);
- pečeť s osobním nebo rodinným znamením obchodníků a řemeslníků, často geometrické konstrukce (merka).

Pieczeńc emblematiczna / Pieczeńc symboliczna

Pieczeńc zawierająca przedstawienie nawiązujące w jakiś sposób do osoby *dysponenta pieczęci, jego profesji (np.: młyn dla młynarza lub cechu młynarzy), jego funkcji (godności) lub przynależności religijnej (np. kielich dla księdza, narzędzia męki dla zgromadzenia itp., a dodatkowo, np.: Gwiazdę Dawida, Pieczeńc Salomona lub świecznik siedmioramienny dla Żydów) bądź jego pozycji w hierarchii społecznej (np.: hełm dla rycerza, krzyż i miecz dla sądu). Może też przyjąć postać pieczęci ze znakiem osobistym opartym na elementach geometrycznych, np. u kupców czy rzemieślników (np. gmerkiem).

Szimbolikus pecsét / Emblematicus pecsét (a.), Kereskedőjeles pecsét / Mesterjegyes pecsét / Házmárkás pecsét (b.)

- a. *Pecséttulajdonos tevékenységére (pl. malom a molnár, vagy kehely a pap pecsétjében), vagy vallási hovatartozására (Dávid-csillag a zsidók pecsétjében) utaló jelet ábrázoló pecsét;
 b. kereskedők vagy kézművesek személyi vagy családi jegyét ábrázoló pecsét (gyakran mértani elemekkel).

BY Эмблематичная пятачка, **D** a. Emblemsiegel, Symbolsiegel; b. Hausmarkensiegel, **E** a. Tipo (sello) emblematico, tipo simbolico; b. Sello con marca personal, **F** a. Type (sceau) emblématiques; b. symbolique, **GB** a. Emblematic seal; b. Seal with a personal mark, **I** a. Tipo (sigillo) emblematico, tipo (sigillo) simbolico; b. Sigillo con marchio personale, **LT** Embleminis (simbolinis) antspaudas, **N** a. Emblemsegl; b. Bumerkesegl, **NL** a. Embleemzegel, symboolzegel; b. Huismerkzegel, **P** a. Tipo emblematico; b. ---, **RO** a. Tip (sigiliu) emblematic; b. Sigiliu cu însemn personal, **RUS** ---, **S** a. Emblemsigill; b. Vomärkessigill, **UA** Эмблематична (символічна) печатка

228.

Hovoriaci typ / Hovoriaca pečať

Pečať pripomínajúca *pečatným obrazom meno *vlastníka typária (napr. rodina Rose – ruža, rodina Hareng – ryba).

Mluvící typ / Mluvící pečeť

Pečeť připomínající *pečetním obrazem jméno *majitele typáře (rodina Rose – růže, rodina Hareng – ryba).

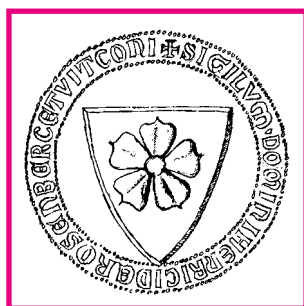
Pieczęć mówiąca

Pieczęć, której wyobrażenie graficznie odzwierciedla nazwę, nazwisko, lub profesję *dysponenta pieczęci albo innych osób (np.: rodzina Rose – róża, rodzina Hareng – ryba itd.).

Beszélőpecsét

A *pecséttulajdonos nevére utaló *pecsétképet (pl. a Rose család pecsétjében rózsza; a Hareng család pecsétjében hal) tartalmazó pecsét.

BY Гласная пятачка, **D** Redendes Siegel, **E** Tipo (sello) parlante, **F** Type (ou sceau) parlant, **GB** Punning seal, seal with a rebus, **I** Tipo parlante, **LT** Kalbantis antspaudas, **N** Talende segl, **NL** Sprekend zegel, **P** Tipo falante, **RO** Tip (sigiliu) vorbitor (parlant), **RUS**---, **S** Talande sigill, **UA** Гласна печатка

229.

Typ s menom / Pečať s menom / Nápisová pečať

Pečať obsahujúca iba meno či názov *vlastníka typárnia. Často sa vyskytuje v moderných pečiatkach.

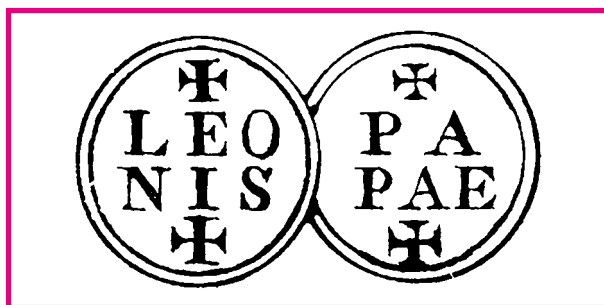
Typ se jménem nebo názvem / Nápisová pečeť

Obsahuje výhradne text, predovšetím meno či názov *majiteľa typárne; často u *razítek moderných úradů.

Pieczęć napisowa / Typ onomastyczny

Pieczęć zawierająca jedynie tekst, ograniczająca się do wskazania nazwy *dysponenta. Typ ten często występuje we współczesnych pieczęciach tu-szowych.

Névpecsét

Csak a *pecséttulajdonos nevé, megnevezését tartalmazó pecsét. A modern bélyegzőlenyomatoknál fordul gyakran elő.

BY Именная пячатка, **D** Namensiegel, **E** Tipo (sello) onomástico, **F** Type (ou sceau) onomastique, **GB** Onomastic seal, **I** Tipo onomastico, **LT** Vardinis antspaudas, **N** Navnesegl, **NL** Naamzegel, **P** Tipo onomastico, **RO** Tip (sigiliu) onomastic, **RUS** Тип печати именной, **S** Namnsigill, **UA** Називна печатка, ономастична печатка

230.

Typ s iniciálou / Pečať s iniciálou

Pečať iba so zobrazením počiatočného písmena mena *vlastníka typária. Používa sa ako *signet, alebo osobná pečať (napr. signety synov Filipa Pekného Ludovíta a Filipa mali podobu litier L a P). Variant *typu s menom.

Typ s iniciálami / Inicialová pečeť

Varianta *nápisové pečeti, zobrazuje počáteční písmena jména *majitele typáře. Používá se jako *signet nebo *uzavírací pečeť (např. signety synů Filipa Sličného Ludvíka a Filipa měly podobu liter L a P).

Pieczęć inicjałowa

Wariant *pieczęci napisowej, ograniczający się do wskazania inicjałów nazwiska i imienia *dysponenta pieczęci. W ten sposób często tworzy się *pieczęcie sygnetowe lub *pieczęcie osobiste (np. synowie króla Filipa Pięknego, Ludwik (Louis) i Filip (Philippe), nosili na swych sygnetach odpowiednio litery L i P).

Kezdőbetűs pecsét

A *pecséttulajdonos nevének kezdőbetűit ábrázoló pecsét. Signetumként, vagy személyi pecsétként használatos (pl. Szép Fülöp fiainak, Lajosnak és Fülöpnek a signetumai L és P betű alakúak voltak).

BY Пячатка з ініцыяламі, **D** Initialensiegel, **E** Sello con iniciales, **F** Sceau aux initiales, **GB** Seal with initials, **I** Tipo (sigillo) con iniziali, **LT** Inicialinis antspaudas, **N** Initialsegl, **NL** Letterzegel, initialenzegel, **P** Tipo com iniciais, **RO** Sigiliu cu inițiale, **RUS** Печать с инициалами, **S** Initialsigill, **UA** Ініціальна печатка, печатка з ініціалами

231.

Typ s monogramom / Monogramatická pečať

Pečať so zobrazením mena *vlastníka typára v podobe monogramu – dekoratívneho spojenia počiatkových písmen jeho mena, (prípadne aj jeho titulu). Variant * typu s menom.

Monogramatický typ / Monogramatická pečeť

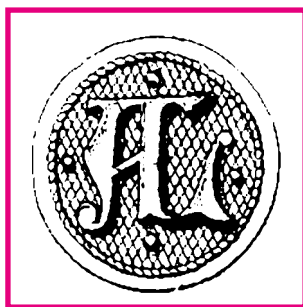
Varianta *nápisové pečeti, vyobrazuje meno *majiteľa typára v podobe monogramu – kombinácie písmen jeho mena, prípadne i titulu.

Pieczczęć monogramowa

Wariant *pieczęci napisowej, przedstawiający nazwę, lub ewentualnie tytułurę *dysponenta pieczęci w formie monogramu (kombinacji inicjałów nazwiska, ew. tytułu, w układzie geometrycznym). Ten typ był często stosowany już na sygnetach Merowingów czy pieczęciach bizantyjskich.

Monogramos pecsét

A *pecsétulajdonos nevétt monogramként ábrázolja (nevének, esetleg címének is a betűkombinációjaként).

BY Пятчатка з манаграмай, **D** Monogrammsiegel, **E** Tipo (sello) con monograma, **F** Type (ou sceau) monogrammatique, **GB** Seal with a monogram, **I** Tipo (sigillo) monogrammatico, **LT** Monograminis antspaudas, **N** Monogramsegl, **NL** Monogramzegel, **P** Tipo com monograma, **RO** Tip (sigiliu) monogramatic, **RUS** Тип печати с сочетающимися буквами, **S** Monogramsigill, **UA** Монограмна печатка, печатка з монограмою

232.

Typ so všeobecným znamením / Pečať so všeobecným znamením

Pečať nezaraditeľná do niektorého typu (č. 210 – 231) alebo do ich kombinácie.

Fantastický typ / Fantastická pečeť / Věcný typ / Věcná pečeť

Pečeť se znamením bez vztahu ke jménu nebo aktivitám *majiteľa typára (např. bájná zvířata a scény; např. různé předměty, rostliny).

Pieczęć z elementami fantastycznymi

Pieczęć zawierająca wyobrażenia czysto dekoracyjne, bez związku z nazwą czy funkcją *dysponenta pieczęci (gwiazda, figura geometryczna, roślina, zwierzę – często mityczne).

Fantázia pecsét

A *pecsétulajdonos nevére vagy foglalkozására nem utaló jelet ábrázoló pecsét.

BY Пячатка з фантастычным элементам, **D** Fantasiesiegel, **E** Tipo (sello) arbitrario (de fantasía), **F** Type (ou sceau) de fantaisie, **GB** Seal with a device, **I** Tipo di fantasia, **LT** Fantastinis antspaudas, **N** Fantasisegl, **NL** Fantasiezegel, **P** Tipo de fantasia, **RO** Tip (sigiliu) de fantezie, **RUS** Тип печати с вольным изображением, **S** Fantasisigill, **UA** Фантазійна печатка, печатка з довільним зображенням

C.

**Ikonografia pečatí – Ikonografie pečeti –
Ikonografia pieczęci – Pecsétikonográfia**

233.**Ikonografia pečatí**

Štúdium *pečatných obrazov.

Ikonografie pečeti

Studium *pečetných obrazů.

Ikonografia pieczęci

Studia nad *wyobrażeniem napieczętnym.

Pecsétikonográfia

Pecsétképek tanulmányozásának tudománya.

BY Иконографія пячаткі, **D** Siegelikonographie, **E** Iconografía de los sellos, **F** Iconographie des sceaux, **GB** Seal iconography, **I** Iconografia dei sigilli, **LT** Antspaudo ikonografija, **N** Seglets ikonografi, **NL** Zegeliconografie, **P** Iconografia dos selos, **RO** Iconografia sigiliilor, **RUS** Иконография печатей, **S** Sigillikonografi, **UA** Иконографія печатки

234.

Úrovne pečatného obrazu

Spôsob zostavenia jednotlivých súčastí *pečatného obrazu podľa ich dôležitosti.

Úrovně pečetního obrazu

Způsob sestavení jednotlivých součástí *pečetního obrazu podle jejich důležitosti.

Strefy

Poziomy lub plany położone jeden nad drugim, na których przedstawione zostały osoby lub różne sceny.

A pecsétábra terve

A pecsétkép egyes elemeinek összeállítását fontosságuk alapján.

BY Шматсюжэтная выява на пячатцы, **D** Ebenen, **E** Pisos, **F** Registres, **GB** Background, **I** Registri, **LT** Planas, **N---**, **NL** Verhogingen, **P** Planos, **RO** Registre, **RUS** Яруссы, **S** Plan, **UA** Рівні, плани, яруси

235.

Architektonická výzdoba pečate

Súhrn architektonických prvkov použitých v *pečatnom obraze na dodanie plasticity a vážnosti zobrazovanej postave.

Architektonická výzdoba pečeti

Souhrn architektonických prvků rozložených v *pečetním obraze pro zvýraznění plasticity a vážnosti zobrazované postavy.

Wystrój architektoniczny pieczęci

Zespól elementów architektonicznych rozmieszczonych na *tle pola pieczęci. Służą do podniesienia reliefu pola pieczęci (pogłębienia wrażenia trójwymiarowości) lub do upiększenia czy udostojnienia podstawowego wyobrażenia.

A pecsét művészi dísz

A pecsétképben használt művészi elemek összessége, amelyek azt díszesebbé teszik és tekintélyt kölcsönöznek neki.

BY Архітэктурнае аздабленне, **D** Architekturelemente des Siegels, **E** Decoración arquitectónica del sello, **F** Décor architectural du sceau, **GB** Architectural background of the seal, **I** Sfondo (decoro) architettonico del sigillo, **LT** Architektūrinis antspaudo dekoras, **N** Seglets arkitektoniske dekorasjon, **NL** Architecturale achtergrond, **P** Fundo arquitectónico do selo, **RO** Decor architectural al sigiliului, **RUS** Архитектурный фон печати, **S** Arkitektonisk dekoration (av sigill), **UA** Архітектонічне (архітектурне) оздоблення

236.

Nika

Zahlbený priestor v stene určený na vloženie sochy.

Nika

Výklenek v architektuře, více či méně hluboký, určený k vložení sochy.

Nisza

Wnęka architektoniczna, różnej głębokości, przeznaczona do umieszczenia figur.

Szoborfülke

Falba mélyített terület, mely a szobor elhelyezésére szolgál.

BY Ніша, **D** Nische, **E** Nicho, hornacina, **F** Niche, **GB** Niche, **I** Nicchia, **LT** Niša, **N** Nisje, **NL** Nis, **P** Nicho, **RO** Nișă, **RUS** Ниша, **S** Nisch, **UA** Ніша

237.

Edikula

Malý architektonický útvar so štítom a *rámcujúcimi stĺpkami po bokoch, zastrešujúci postavu.

Edikula

Malý architektonický útvar se štítom a s *rámuujícími sloupky po stranách, zastrešující postavu.

Edykuła

Mała forma architektoniczna, zazwyczaj flankowana *kolumnkami, z figurą postaci w środku.

Edikula / Aedicula

Oromzattal és *oldal oszlopocskákkal szegélyezett kis építmény, mely az ábrázolt alakokat védi.

BY Эдыкула, **D** Ädikula, **E** Edículo, templete, **F** Édicule, **GB** Aedicule, **I** Edicola, **LT** Edikula, **N---**, **NL** Tempel, **P** Edícula, **RO** Edicul, **RUS** Небольшое архитектурное сооружение, **S** Ædicula, **UA** Едикула

238.

Rámčující stĺpiky

Stĺpiky po stranách *niky alebo po bokoch *edikuly, alebo stĺpiky nesúce malý stan, alebo podopierajúce erb. Môžu byť zdobené.

Rámující sloupky

Sloupky po stranách *niky nebo jako součást *edikuly, mohou být zdobené ornamentem nebo nést erb.

Kolumnienki

Kolumnienki znajdujące się po obu stronach *niszy lub *edykuły; często są zwieńczone małym kapitelem i ozdobione ornamentem lub tarczą. Pełnią rolę dekoracji albo dodatkowej podpory dla tarcz herbowych.

Oldal oszlopocskák

*Szoborfülke vagy *edikula oldalain lévő, vagy kis sátort hordozó, esetleg címert alátámasztó oszlopocskák. Díszítettként is előfordulhatnak.

BY Калоны, калонкі, **D** Einrahmende Säulchen, **E** Columnillas, **F** Colonnets d'encadrement, **GB** Flanking columns, **I** Colonnine poste di quinta, **LT** Kolonėlės, **N** Sidesøyler, **NL** Zuilen, **P** Colunas laterais, **RO** Coloană de încadrare, **RUS** Колонки, обрамляющие изображение, **S** Kolonnetter, **UA** Стовпчики

239.

Piedestál

Murovaný alebo tesaný podstavec, slúžiaci ako podnož postavy.

Piedestal / Podstavec

Malý podstavec, zděný nebo tesaný, sloužící jako podnož postavy.

Podium / Podest / Piedestal

Mała podstawa, odlewana lub rzeźbiona, przeznaczona do ustawiania figur postaci.

Piedesztál / Talapzat / Posztamentum

Falazott vagy vésett talapzat, amely zsámolyként szolgál az ábrázolt alak számára.

BY Подзіум, **D** Podest, **E** Peana, **F** Piédouche, **GB** Plinth, **I** Piedistallo, mensola, **LT** Pakyla, podiu-mas, pjedestalas, **N** Fotstykke, **NL** Voetstuk, trede, **P** Peanha, pedestal, **RO** Piedestal, postament, **RUS** Подножье, **S** Piedestal, postament, **UA** П'єдестал, постамент, підніжжя

240.

Vimperk / Fronton

Ozdobný štít nad gotickým oknom alebo portálom, často zakončený *fiálou.

Vimperk

Trojúhelníkový štít umiestnený nad architektúrou, môže byť zakončen *fiálou.

Wimperga

Dekoratívny, trojúhľadný element architektoniczny (szczyt). Može byť flankovaný *pinaklami lub *fiálami.

Wimperga / Díszorom

Gótickus ablak vagy ajtó feletti díszített háromszögletű oromzat, melyet gyakran *fiatorony koronáz.

BY Вімперг, фронтон, **D** Wimperg, **E** Frontón, **F** Fronton, **GB** Pediment, **I** Frontone, **LT** Wimperga, **N** Gavlfelt, **NL** Fronton, **P** Cimalha, **RO** Fronton, **RUS** Фронтон, **S** Dörröverstycke, gavelfält, **UA** Вімперг

241.

Fiála

Štíhla, ozdobná vežička skladajúca sa zväčša z drieku vo forme tabernákula a *helmice, používaná najmä ako nástavec na opornom pilieri, alebo *vimperku.

Fiála

Štíhla, ozdobná vežice skládajúcej sa z drieku a *helmice, používaná väčšinou jako nástavec opěrného pilíře nebo *vimperku.

Pinakiel / Fiala

Architektoniczny element dekoracyjny o kształcie wysmukłej wieżyczki, wieńczący szczyty budowli lub flankujący *wimpergi.

Fiatorony

Karcsú dísztornyocska, amely leggyakrabban tabernákulum alakú alsó részből és *sisakból tevődött össze, főként a támpilléreket vagy a *vimpergát koronázta.

BY Пінакль, **D** Fiale, Ziertiirmchen, **E** Pináculo, **F** Pinnacle, **GB** Pinnacle **I** Pinnacolo, **LT** Pinaklis (fiala), **N** Fial, **NL** Pinakel, tinne, **P** Pináculo, **RO** Virî, **RUS** Треугольное архитектурное украшение, **S** Fial, **UA** Пінакль, фіал

242.

Helmica

Malý pyramidální architektonický ornament, umístňovaný na vrchol *fiály, alebo stavby, zdobený krabmi a ukončený kyticou.

Helmice

Malý pyramidální architektonický ornament umistovaný na vrchol *fiály nebo stavby, zdobený kraby a zakončený kytkou.

Sygnaturka / Iglica

Mała ozdobna forma architektoniczna w kształcie piramidki, stanowiąca zwieńczenie budowli.

Sisak

Kis piramis alakú építészeti ornamentum, amelyet a *fiatorony vagy más építmény te tejére helyeztek, éleit kúszó levelek (krabbék), csúcsát keresztvirág ékesíti.

BY Наверша, **D** Glockentürmchen, Spitztürmchen, **E** Chapitel, **F** Clocheton, **GB** Finial, **I** Guglietta, **LT** Bokšteliu viršūnė, strėlė, **N---**, **NL** Hoektorentje, **P** Capitel, **RO** Ornament piramidal, **RUS** Шпиль, **S** Klocktorn, **UA** Навершя

243.

Nebesia

Architektonický prvok vo forme malej klenby nad zobrazením postavy.

Nebesa

Architektonický prvok ve formě malé klenby nad postavou.

Daszek

Element wysunięty przed lico budynku, w formie małego sklepienia nad figurą postaci.

Baldachin / Ég / Mennyezet

Boltív alakú apró építészeti elem, mely az ábrázolt alak felett helyezkedik el.

BY Дах, дашок, балдахін, **D** Baldachin, **E** Doselete, **F** Dais, **GB** Canopy, **I** Baldacchino, **LT** Stogelis, **N** Baldakin, **NL** Dais, **P** Dossel, **RO** Boltă, **RUS** Навес, **S** Tronhimmel, baldakin, **UA** Дашок

244.

Baldachýn

Dekorácia v podobe textilu rozťahnutého nad trónom. Splývajú z neho závesy a drapérie.

Baldachýn

Dekorace v podobě textilu roztaženého nad *trůnem se splývajícími závěsy a draperiemi.

Baldachim

Forma architektoniczna wieńcząca tron. Zwykle zawieszono na nim draperie lub zasłony.

Baldachin

Textilanyagból készült díszmennyezet a trónusok felett. Független és drapériák csüngnek róla alá.

BY Балдахін, **D** Thronhimmel, Baldachin, **E** Baldaquino, **F** Baldaquin, **GB** Baldachin, canopy, **I** Baldacchino, **LT** Baldakimas, **N** Baldakin, **NL** Baldakijn, troonhemel, **P** Baldaquino, **RO** Baldachin, **RUS** Балдахин, **S** Thronhimmel, baldakin, **UA** Балдахін

245.

Stan

Dekorácia v podobe šiatra, splývajúceho z kopuly nebies. Umiestňuje sa za postavu, za erb, často ho po bokoch sprevádzajú nosiči alebo strážcovia.

Stan

Dekorace v podobě stanu splývajícího z kopule, často zdobená *heraldickými motivy, umísťovaná za postavu nebo za erb; často je po bocích provázena nosiči nebo strážci.

Namiot / Draperia / Pawilon

Tkanina, często zdobiona elementami heraldycznymi, stanowiąca obicie *daszku lub *baldachimu, która zwisając przybiera formę namiotu. Zwykle umieszczona jest za postacią, zazwyczaj rozpięta i przytrzymywana przez *trzymaczy lub *wspieracze.

Sátor

Sátor alakú dísz, mely a baldachin kupolájáról csüng. Az ábrázolt alak, illetve a címer mögé helyezik el, és oldalain gyakran pajzstartók, címertartók állnak.

BY Палатка, намёт, **D**---, **E** Pabellón, **F** Pavillon, **GB** Pavilion, **I** Padiglione, **LT** Palapinė (draperija), **N** Telt, **NL** Paviljoen, **P** Pavilhão, **RO** Pavilion, **RUS** Шатёр, **S** Baldakin, tält, paviljong, **UA** Шатро

246.

Nosič štítu (a.), Strážca štítu (b.), Podpera štítu (c.)

- Postava držiaca štít so znamením;
- postava stojaca pri štíte so znamením;
- neživý predmet, podpierajúci štít so znamením.

Štítonoš (a.), Strážce štítu (b.), Podpěra štítu (c.)

- Postava nebo zvíře držící erb;
- postava nebo zvíře stojící u erbu;
- neživý předmět podpírající erb.

Trzymacze (a.), Trzymacze (b.), Wspieracze (Podpory) (c.)

- Postacie dzieci lub aniołków, ewentualnie „dzikich ludzi”;
- trzymacze to postacie zwierzęce. (W polskim języku blazonowania podtrzymujące herb postacie tak ludzkie, jak i zwierzęce nazywamy trzymaczami);
- wspieracze (podpory) to przedmioty nieożywione. Wszystkie one podtrzymują (lub podpierają) rozpięte draperie albo tarcze herbowe.

Pajzstartó / Címertartó

- Címerpajzsot tartó alak;
- a címerpajzs mellett álló alak;
- tárgy, mely a címerpajzsot támasztja alá.

BY a. Тримачы; b. Шчытатрымальнікі; c. Пахолкі, **D** a. (Schild-)Halter; b.; c.---, **E** a. Tenantes; b.; c. Soportes, **F** Tenants, **GB** a.; b. Supporters; c. Supports, **I** a. Tenenti; b. Supporti; c. Sostegni, **LT** a. Skydininkai, skydo laikytojai, b.---; c.---, **N** Skjoldholdere, **NL** a., b. Schildhouders; c. Steunen, **P** a. Tenentes; b., c. Suportes, **RO** a. Tenanți; b. Suportți; c. Susținători, **RUS** a. Архитектурная опора в виде человеческой небольшой фигуры, архитектурная опора в виде ангела; b. Архитектурная опора в виде животного; c. Архитектурная опора в виде неодушевленного предмета, **S** Sköldbärare, sköldhållare, **UA** a. Тримачі, щитотримачі; b. Щитотримачі, вартові щита; c. Підставки, опори

247.

Trón

Sedadlo, na ktorom sú zobrazovaní panovníci a biskupi. Môže to byť:

- jednoduchá lavica**, spravidla obkolesená architektúrou;
- stolec v tvare X** (ako v prípade francúzskych kráľov a ako **faldistorium** biskupov);
- kreslo s operadlom a opierkami na ruky** (často zakončené levmi alebo inými zvieratami);
- trón s vysokým operadlom** (ako v prípade anglických kráľov), bohato zdobeným a často prevýšený baldachýnom.

Trůn

Sedadlo, na němž jsou zobrazováni panovníci a preláti. Může to být:

- jednoduchá lavice**, obvykle obklopená architekturou;
- stolec ve tvaru X** (jako v případě francouzských králů a jako **faldistorium** biskupů);
- křeslo s opěradlem a opěrkami pro ruce** (často zakončenými lvy či jinými zvířaty);
- trůn s vysokým opěradlem** (jako v případě anglických králů), často bohatě zdobeným a převýšeným baldachýnem.

Tron to siedzisko, na którym wyobrażani są władcy lub biskupi. Może to być:

- prosty **tron ławkowy**, zwykle umieszczony we wnęce;
- krzesło nożycowe (w kształcie litery X – jak w przypadku królów Francji i **faldistorium** biskupów);
- tron z zaplekiem i poręczami** (często z zakończeniami w formie głowy lub popiersia lwa lub innego zwierzęcia) z metalu, czasem ze złota;
- tron typu gotyckiego (katedra, krzesło)** z wysokim zaplekiem ozdobionym pinaklami, iglicami, figurkami i tarczami, a czasami nakryty baldachimem.

W ikonografii polskich pieczęci królewskich często spotykamy, pominięty wyżej, **tron skrzyniowy**, mający formę ozdobnej skrzyni z podnóżkiem.

Trónus

Ülöhely, amelyen az uralkodók és püspökök vannak ábrázolva. Ez lehet:

- általában építményekkel körülvelt egyszerű **pad**;
- Xalakú szék** (a francia királyok esetében, püspöki trónus – **faldistorium**);

- c. háttámlával ellátott karosszék (a kéztámlák gyakran oroszlán vagy más állat alakú díszekkel végződnek);
 d. gazdagon díszített, magas háttámlával ellátott trónus (mint az angol királyoknál), melyet gyakran még baldachin is ékesít.

BY Трон; a. Сталец; b.---; c.---; d.---, **D** Thron; a. Thronbank; b.---; Faldistorium, Faldistolium, Faltstuhl; c. Lehnstuhl; d.---, **E** Trono; a. Banqueta; b. Silla curul; Faldistorio; c. Sillón con respaldo recto y brazos; d. Cátedra, **F** Trône, **GB** Throne; a. Bench; b.---; Faldstool; c. Armchair; d. Throne, **I** Trono; a. Seggio, panchetto; b. Faldistorio; c. Scranno; Cattedra; d. Trono con baldacchino, **LT** Sostas; a. Sulas; b. Sulankstoma kédė; c. Krėslas su aukšta atkalte, ranktūriais; d. Gotikinis sostas (katedra), **N** Trone, tronstol; a. Benk; b. Klappstol; Faldistorium; c. Armstol; d.---, **NL** Troon; a. Bankje; b. Klapstoeltje; c. Zetel; d. Katheder, **P** Trono; a. Banqueta; b. Sede; c. Cadeira; d. Trono com baldaquino, **RO** Tron, jilț; a. Bancă; b. Scaun în formă de „X“; c. Fotoliu; d. Catedră, **RUS** Трон; a. Скамья; b. Стул с крестообразными ножками; c. Кресло со спинкой и подлокотниками; d.---, **S** Tron; a. Bänk; b. Kryss-stol; c. Stol med rygg- och armstöd; d.---, **UA** Трон, стіл, маєстат; a. Лава; b. Стілець з перехрещеними ніжками, фалдісторіум; c. Крісло; d. Готичний трон (маєстат)

248.

Pozadie pečatného poľa

Zadný plán či zadná rovina pečatného poľa, ktorá nesie *pečatný obraz.

Pozadí pečatního pole

Zadní část pečatního pole nesoucího *pečetní obraz.

Tło pola (pole)

Część *pola pieczęci, na którym umieszczono *wyobrażenie.

Háttér / Alap

A pecsétmező azon része, ahol a *pecsétkép helyezkedik el.

BY Фон поля, **D** Hintergrund (Fond) des Siegelfeldes, **E** Fondo, **F** Fond du champ, **GB** Background, **I** Fondo del campo, **LT** Laukas, **N** Bakgrunn, bunn, **NL** Veld, **P** Fundo, **RO** Fondul cîmpului, **RUS** Фон поля, **S** Bakgrund, fond, botten, **UA** Тло поля

249.**Hladké pozadie pečatného poľa**

*Pozadie pečatného poľa bez akéhokoľvek ornamentálneho prvku.

Hladké pozadí pečetního pole

Zadní část pečetního pole bez jakýchkoliv ozdobných prvků.

Pole puste / Тло пuste

Jednolite i gładkie тло, bez elementów ozdobnych.

Díszítetlen háttér / Díszítetlen alap

Ornamentális elem nélküli *háttér.

BY Фон пустой, **D** Glatter (leerer) Hintergrund, **E** Fondo liso, **F** Fond plain, **GB** Plain background, **I** Fondo liscio (piano), **LT** Tuščias laukas, **N** Plan (ubearbeidet) bunn, **NL** Effen veld, **P** Fundo liso, **RO** Fond neted (simplu), **RUS** Фон пустой, **S** Slät bakgrund, bakgrund utan dekor, **UA** Пусте тло

250.**Ornamentálne pozadie pečatného poľa / Damaškované pozadie pečatného poľa**

Dekor vypĺňajúci *pozadie pečatného poľa. Možno rozlíšiť niekoľko nižšie vymenovaných typov ornamentálneho pozadia pečatného poľa:

- sietkované pozadie pečatného poľa;
- šachovnicové pozadie pečatného poľa;
- šindľované pozadie pečatného poľa;
- rombované pozadie pečatného poľa;
- mrežované pozadie pečatného poľa;

- f. gilošované pozadie pečatného poľa;
- g. bodkované pozadie pečatného poľa;
- h. laliovité pozadie pečatného poľa;
- i. rozvilinové pozadie pečatného poľa.

Ornamentální pozadí pečatního pole

Ornamenty vyplňující *pozadí pečatního pole. Můžeme rozlišit několik níže vyjmenovaných typů ornamentů:

- a. pole mřížované;
- b. pole šachované;
- c. pole šindelované;
- d. pole routované;
- e. pole mřežované;
- f. pole šrafované;
- g. pole bodované;
- h. pole liliové;
- i. pole s rozvilinami.

Tło dekoracyjne

Tło zawierające ornamenty, które wypełniają puste miejsca pola pieczęci. Możemy wyróżnić kilka rodzajów tła (niżej wymienione), ze względu na dekorację: mogą one zawierać elementy heraldyczne (np. lilie, lwy etc.) lub zwykle ozdoby roślinne:

- a. **pole kratkowane, siatkowe** zawiera dekorację w formie sieci z oczkami czworokątnymi lub romboidalnymi;
- b. **pole szachowane** zawiera dekorację w formie układu regularnych linii poziomych i pionowych, dających w efekcie szachownicę. Pola szachownicy mogą być naprzemiennie wklęsłe i wypukłe w celu podkreślenia tła na odcisku;
- c. **pole wypełnione prostokątami**, to tło usiane prostokątami w układzie wertykalnym;
- d. **pole romboidalne**, to tło na którym linie przecinają się na ukos;
- e. **pole plecionkowe** (fr. *fond fretté*) jest utworzone z podwójnych linii tworzących rodzaj kraty;
- f. **pole giloszowane** zawiera dekorację utworzoną ze splecionych nieregularnych linii lub rys;
- g. **pole punktowe (ziarniste)** jest usiane ziarnami lub punktami;
- h. **pole usiane liliami** zawiera ornament z małych lilii heraldycznych;
- i. **pole damascenowane** jest zdobione ornamentami roślinnymi takimi jak pędy winorośli, gałązki, liście bluszczu.

Díszített háttér / Díszített alap

Díszítés, amely kitölti a *háttérét. Több, alább felsorolt díszített háttértípust különböztetünk meg:

- a. hálós háttér;
- b. sakktáblamintás háttér;
- c. zsinelymintás háttér;
- d. rutás háttér, rutázott háttér;
- e. rácsos háttér;
- f. gilosált háttér;
- g. pöttyös háttér;
- h. liliommintás háttér;
- i. levéldíszmintás háttér.

BY Дэкаратыўны фон, фон з зоркамі; a. Арнаментаваны фон; b. Шахаваны фон; c. Фон, пакрыты простакутнікамі; d. Рамбаваны фон, штрыхаваны фон; e. Фон, упрыгожаны пляцёнкай; f. Фон ўпрыгожаны нерэгулярнай пляцёнкай; g. Штыхавы фон; h. Фон з геральдычнымі ліляямі; i. Дамаскінавы фон, **D** Verzierter Hintergrund; a. Gegitterter (gitterartiger, netzartiger) Hintergrund; b. Geschachter Hintergrund; c. Geschindelter Hintergrund; d. Gerauteter schräg gegitterter Hintergrund; e. Gegitterter Hintergrund; f. Schraffierter Hintergrund; g. Punktierter Hintergrund; h. Mit Lilien bestreuter Hintergrund; i. Mit Ranken damaszierter Hintergrund **E** Fondo ornamentado; a. Fondo reticulado; b. Fondo jaquelado; c. Fondo billetado; d. Fondo losanjado; e. Fondo fretado; f. Fondo estriado; g. Fondo granulado; h. Fondo flordelisado; i. Fondo de ramaje, **F** Fond ornamental, a. fond réticulé; b. fond échiqueté; c. fond billeté; d. fond losangé; e. fond fretté; f. fond guiloché; g. fond grénéte; h. fond fleudelisé; i. fond de rinceaux, **GB** Ornamental background; a. Diapered background, Cross-hatched background; b. Checkered background; c. Background of billets; d. Lozenged background; e. Fretted background; f. Guillochébackground; g. Grained (grainy) background; h. Background of fleur-delis; i. Background of foliage, **I** Fondo ornato; a. Fondo reticolato; b. Fondo scaccato; c. Fondo plintato; d. Fondo losangato; e. Fondo graticolato (cancellato); f. Fondo tratteggiato; g. Fondo punteggiato (perlinato); h. Fondoigliato; i. Fondo a racemi, **LT** Dekoruotas laukas; a. Tinklinis, tinklo formos; b. Šachmatinis; c. Užpildytas stačiakampiais; d. Rombinis; e. Grotelinis, pinučių formos; f. Štrichuotas; g. Taškuotas; h. Lelijinis, nusėtas lelijomis; i. Damaskinuotas, **N** Ornamenten bunn; a. Opprutet bunn; b. Sjakkrutet bunn; c. --; d. Spissrutet bunn; e. Gittermønstret bunn; f. Skravert bunn; g. Prikket bunn; h. Liljestrftkld bunn; i. Bunn med rankeornamenter, **NL** Versierd veld; a. Gedamasceerd veld; b. Geschaakt veld; c. Geblokt veld; d. Geruit veld; e. Getralied veld; f. Gestippeld veld; g. Gepareld veld; h. Veld met lelies; i. Veld met takken, **P** Fondo ornamental; a. Fundo reticulado; b. Fundo enxaquetado; c. Fundo ladrilhado; d. Fundo em lisonja; e. Fundo gradeado; f. Fundo tracejado; g. Fundo martelado;

h. Fundo em flor-de-lis; i. Fundo com ramagens, **RO** Fond ornamental; a. Fond reticular; b. Fond în formă de tablă de șah; c.---; d. Fond cu demente geometrice; e.---; f. Fond cu striățiuni; g. Fond perlat; h. Fond reprezentînd flori de crin; i. Fond cu elemente vegetale, **RUS** Фон с орнаментом; a. Фон сетчатый; b. Фон в виде шахматной доски; c. Фон, покрытый плитками; d. Фон, покрытый ромбами; e. Фон, покрытый плетёнкой; f. Фон заштрихованный; g. Фон, покрытый пунктиром; h. Фон, покрытый лилиями; i. Фон, украшенный растительным орнаментом, **S** Dekorerad (damaskerad) bakgrund; a.---; b. Schackrutad bakgrund; c.---; d. Snedrudad bakgrund; e.---; f. Skrafferad bakgrund; g.---; h. Med franska liljor beströdd bakgrund; i. Med lövverk damaskerad bakgrund, **UA** Оздоблене (орнаментоване, декороване) тло; a. Сітчасте тло; b. Шахове тло; c. Гонтове тло; d. Ромбове тло; e. Загратоване тло; f. Плетене тло; g. Штриховане тло; h. Усіяне ліліями тло; i. Дамаське тло

VIII.

PALEOGRAFIA PEČATE

PALEOGRAFIE PEČETI

PALEOGRAFIA PIECZĘCI

PECSÉTPALEOGRÁFIA

251.

Paleografia pečatí / Epigrafika pečate

Štúdium písmen, z ktorých pozostáva *legenda, ako aj každý iný text napísaný v pečati, vrátane *skratiek, aby bolo možné ich prečítať, interpretovať, a prípadne ich pomocou určiť dobu zhotovenia *matrice typária.

Paleografie pečeti

Studium písmen, z nichž je sestavena *legenda a obecně i každý jiný text vyskytující se na pečeti, včetně *zkratek, umožňující text přečíst, interpretovat a případně s jeho pomocí určit dobu zhotovení typáře.

Paleografia pieczęci/ Epigrafia pieczęci

Badanie i odczytywanie pisma, które występuje w *legendzie pieczęci i, generalnie, w każdym innym napisie znajdującym się na pieczęci, a także rozwiązywanie *abrewiacji umożliwiające odczytanie i interpretację inskrypcji oraz oznaczenie na jego podstawie chronologii tłoka.

Pecsétpaleográfia / Pecsétepigráfia

A *kőirat betűinek, valamint a pecsétben található szövegek és *rövidítések betűinek tanulmányozása, hogy el lehessen őket olvasni, lehesen azokat értelmezni, esetleg segítségükkel meg lehessen határozni a *pecsétnyomó készítésének idejét.

BY Палеографічныя асаблівасці лягенды пячаткі, **D** Siegelepigraphik, Paläographie der Siegel, **E** Paleografía de los sellos, **F** Paléographie des sceaux, **GB** Palaeography of seals, **I** Paleografia dei sigilli, **LT** Antspaudo paleografija (epigrafika), **N** Seglpaleografi, **NL** Zegelpaleografie, **P** Paleografia dos selos, **RO** Paleografia (epigrafia) sigiliului, **RUS** Палеография (эпиграфика) печатей, **S** Sigillpaleografi, **UA** Палеографія (епіграфіка) печатки

252.

Nadpísané písmeno (lat. *littera suprascripta*)

Písmeno umiestnené nad iné písmeno a zodpovedajúce spravidla skratke: napr. M^a = Maria.

Nadepsané písmeno (lat. *littera suprascripta*)

Písmeno umístěné nad jiným písmenem a znamenající obvykle zkratku (**kontrakce**): např. M^a = Maria.

Litera nadpisana (lat. *littera suprascripta*)

Litera umieszczona nad inną, zwykle tworząca *abrewiację np.: M^a = Maria.

Littera suprascripta / Föleírt betű (lat. *littera suprascripta*)

Más betű fölé helyezett betű, mely általában rövidítést jelez: pl. M^a = Maria

BY Цігла, вынасная літара, **D** Übergeschriebener Buchstabe, **E** Letra suscrita, **F** Lettre suscrite, **GB** Superscript letter, **I** Lettera soprascritta, **LT** Iškelta raidė, **N** Overskrevet bokstav, **NL** Hogergeschreven letter, **P** Letra elevada (subida), **RO** Literă suprascrisă, **RUS** Буква надстрочная, **S** Överskriven bokstav, **UA** Надрядкова літера, виносна літера

253.**Enkláva** (lat. *littera inscripta*)

Vpísané písmeno, písmeno umiestnené dovnútra bruška písmena alebo častejšie do oblúka iného písmena: napr. D_s, C_i (= S v D, I v C).

?

Vepsané písmeno / Enkláva (lat. *littera suprascripta*)

Písmeno umiestnené dovnitř, nebo častěji do oblouku jiného písmene, znamenající obvykle zkratku: např. D_s, C_i (= S v D, I v C).

Enklawa / Litera wpisana (lat. *littera inscripta*)

Litera znajdująca się wewnątrz innej litery (np.: s w D, i w C).

Betűbe írt betű (lat. *littera inscripta*)

A betű hasába, illetve gyakrabban a betű ívébe helyezett betű: pl. D_s, C_i (= S a D-ben, I a C-ben).

BY Впісаная літара, **D** Eingeschriebener Buchstabe, **E** Letra inscrita, **F** Lettre inscrite, **GB** Letter containing another, **I** Lettera inscrita, **LT** Raidė įrašyta į kitą raidę, enklava, **N** Innskrevet bokstav, **NL** Ingeschreven letter, **P** Letra inclusa, **RO** Literă înscrisă, **RUS** Буква, вписанная в другую, **S** Inskriven bokstav, **UA** Вписана літера

254.

Ligatúra / Spojené písmená (lat. *litterae ligatae*)

Po sebe nasledujúce písmená napísané tak, že majú jednu alebo viacero spoločných liniek: napr.: AB, PL, TE). Nexus.

?

Spojovaná písmena / Ligatura (lat. *litterae ligatae*)

Po sobě nasledující písmena spojená tak, že mají jednu nebo více společných linií: např. AB (= AB), PL (= PL), TE (=TE).

Ligatura (lat. *litterae ligatae*)

Sąsiadujące ze sobą litery, połączone w taki sposób, że mają jedną lub kilka części wspólnych np.: . (=A E), OE(=O E).

Ligatúra / Nexussal alkotott betűk (lat. *litterae ligatae*)

Egymás után következő betűk egybekötése úgy, hogy egy vagy több közös vonaluk van. pl.: AB, PL, TE.

BY Лігатура, **D** Ligatur, nexus, **E** Letras ligadas, **F** Lettres conjointes, **GB** Ligature, conjoined letters, **I** Nessi, **LT** Sujungtos raidės, ligatūra, **N** Ligatur, sammenskrevne bokstaver, **NL** (Letters in) ligatuur, **P** Letras conjuntas, **RO** Litere în ligatura, **RUS** Лигатуры, **S** Ligatur, sammanskrivna bokstäver, **UA** Лігатура

255.

Prepletené písmená

Písmená, ktorých ťahy sa kombinujú tak, aby vytvorili jednu figúru (jeden znak). Používajú sa najmä v monogramatických pečatných prsteňoch a v modernej dobe v pečatiach s iniciálami.

Propletená písmena

Písmena vzájemně zkombinovaná tak, aby tvořila jedno znamení. Používají se zejména v monogramatických pečetích nebo v moderní době v razítkách s iniciálami.

Litery splecione

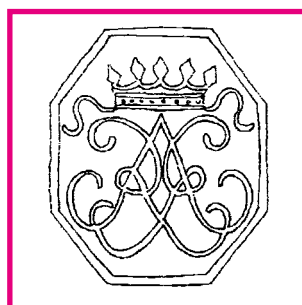
Litery, których elementy łączą się ze sobą w taki sposób, że tworzą jedną figurę. Używane są przede wszystkim w *sygnetach z monogramami i we współczesnych *pieczęciach inicjałowych.

Ölkelkező betűk

Betűk, melyek vonalai úgy kapcsolódnak össze, hogy egy alakzatot (jelet) hoznak létre. Főleg a monogramos pecsétygyűrnél, a legújabb korban pedig a kezdőbetűs pecséteknél használgák őket.

BY Арабеска, **D** Verschlungene Buchstaben, **E** Letras enlazadas, **F** Lettres entrelacées, **GB** Interlaced letters, **I** Lettere intrecciate, **LT** Supintos raidės, monograma, **N---**, **NL** Ineengevlochten letters, **P** Letras enlaçadas, **RO** Litere îmbrinate, **RUS** Буквы переплетённ, **S** Sammanflätade bokstäver, **UA** Переплетені літери, монограма, літери в'язю

256.

Položené písmeno

Písmeno umiestnené horizontálne, kolmo na svoju obvyklú os: napr.: S, M.

Položené písmeno

Písmeno umiestnené horizontálne, kolmo na svoju obvyklou osu, např. S, M.

Litera leżąca / Litera położona

Litera umieszczona poziomo w odniesieniu do jej prawidłowej osi, np.: (litera S poziomo).

Fektetett betű

Vízszintesen, vagyis a megszokott tengelyére nézve merőlegesen elhelyezett betű: pl.: S, M.

BY Паземна пакладзеная літара, **D** Liegender Buchstabe, **E** Letra tumbada, **F** Lettre couchée, **GB** Horizontal letter, **I** Lettera coricata, **LT** Gulinti (paguldyta) raidė, **N** Liggende bokstav, **NL** Liggend geplaatste letter, **P** Letra deitada, **RO** Literă culcată, **RUS** Буква горизонтальная, **S** Liggande bokstav, **UA** Позема літера, горизонтально покладена літера

257.

Prevrátené písmeno

Písmeno vyryté v matrici omylom dolu hlavou: napr. A, T.

Převrácené písmeno

Písmeno vyryté omylem hlavou dolů, např. A, T.

Litera wywrócona

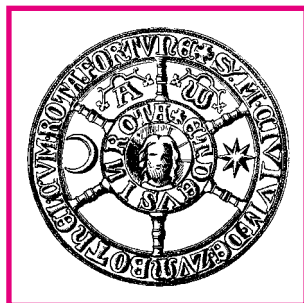
Litera, która w wyniku błędu została na *tłoku wryta na opak.

Megfordított betű

A pecsétnyomóra tévedésből fejjel lefelé vésett betű: pl. A, T.

BY Перевернутая, перакуленая літара, **D** Kopfstehender (gestürzter) Buchstabe, **E** Letra invertida, **F** Lettre renversée, **GB** Inverted letter, **I** Lettera capovolta, **LT**

Apversta raidé, **N** Bokstav satt på hodet, **NL** Omgekeerde letter, **P** Letra invertida, **RO** Literă răsturnată, **RUS** Буква опрокинутая, **S** Upp- och nedvänd bokstav, **UA** Перевернута літера

258.

Obrátené písmeno

Písmeno vyryté do matrice omylom neobrátené, čo spôsobuje v odlačoch otočenie písmena, jeho pravá strana je vľavo a naopak: napr.: N, S, R.

Obráčené písmeno

Písmeno vyryté omylem neobráčené, což v otisku způsobuje otočení písmena, jehož pravá strana je vlevo a naopak: např. N, S, R.

Litera odwrócona

Litera, ktorá w wyniku błędu na *tłoku została wryta pozytywowo, co sprawia że na odcisku litera jest odwrócona w drugą stronę, jak w lustrzanym odbiciu.

Fordítottan vésett betű

Betű, melyet tévedésből a pecsétnyomóra nem fordítva véstek, minek következtében a lenyomaton a betű fordított, vagyis a jobb oldala a bal oldalon van, és fordítva: pl.: N, S, R.

BY Люстэркавае напісанне літары, **D** Seitenverkehrter Buchstabe, **E** Letra vuelta, **F** lettre retournée, **GB** Reversed letter, **I** Lettera rivoltata, **LT** Atvirkščia (į kitą pusę atsukta) raidė, **N** Omvendt (speilvendt) bokstav, **NL** Omgewende letter, **P** Letra retrógrada, **RO** Literă inversată, **RUS** Буква перевернутая, **S** Omvänd bokstav, **UA** Обернена літера

259.

Sfragistické skratky

Skratky identické s paleografickými a epigrafickými skratkami: napr.: DNS, 9ventus, S' sigillum.

Sfragistické zkratky

Zkratky identické s paleografickými a epigrafickými zkratkami: např. DNS (= Dominus), 9ventus (= Conventus), S' nebo S (= Sigillum).

Abrewiacje pieczętnie

Skrócenia tej samej natury, co skróty w paleografii czy epigrafice: np. DŃS (= Dominus), 9ventus (=Conventus), S' lub S. (=Sigillum).

Rövidítések

A paleográfiai és epigrafiai rövidítésekkel megegyező rövidítések: pl. DNS (= Dominus), 9ventus (= Conventus), S', S. (= Sigillum).

BY Печатные абрѣвiатуры, скарачэннi, **D** Abkürzungen (Kürzeln) in Siegeln, **E** Abreviaturas, **F** Abréviations sigillaires, **GB** Contractions, abbreviations, **I** Abbreviazioni sigillografiche, **LT** Trumpinimai, abreviatūra, **N** Abreviaturer, forkortelser, **NL** Afkortingen, **P** Abreviaturas dos selos, **RO** Prescurtări sigilare, **RUS** Сокращения, аббревиатуры, **S** Förförkortningar (på sigill), **UA** Скорочення, абрѣвiатура

260.

Znamienko všeobecného skrátania / Tilda (lat. *titulus*)

Znamienko všeobecného skrátania slova, umiestnené nad písmeno alebo nad slabiku na znamenie skrátania: napr.:

Znaménko všeobecného kráčení / Tilda (lat. *titulus*)

Znaménko umiestnené nad písmeno nebo nad slabiku na znamení kráčení: např....

?

Znak skrótu (łac. *titulus*)

Znak umieszczony nad literą lub sylabą wyrazu, wskazujący na istnienie skrótu, np.: ~.

?

Rövidítésjel (lat. *titulus*)

Betű vagy szótag fölé helyezett jel, mely a szó rövidítését jelzi. Pl.:

BY Знакі скарачэнняў, цітлы, **D** (Allgemeines) Kürzungszeichen, Titulus, **E** Signos de abreviación, **F** Tilde, **GB** Contraction mark, **I** Segno abbreviativo, **LT** Trumpinimo ženklas, **N** Titulus, **NL** Afkortingsteken, tilde, **P** Sinal de abreviatura, **RO** Titlă, , **RUS** Титло, **S** Förkortningstecken, **UA** Знак скорочення, титло

261.**Interpunkcia legendy**

Tvorí sa znamienkami, umiestňovanými do *legendy na vyznačenie oddelenia slov. Najčastejšie má formu jednoduchých bodiek (.) – často zvýšených (•), dvojbodiek, trojbodiek (nad sebou aj v trojuholníku), no tiež hviezdičiek, *krížikov alebo kvietkov – rozetiek.

Interpunkce pečeti

Je tvořena znaménky umisťovanými do *legendy pro vyznačení oddělení slov; nejčastěji mají podobu teček, jednoduchých (.) – často zvýšených (•), dvojteček, trojteček (nad sebou nebo do trojúhelníku), také hvězdiček, *křížků nebo *rozetek.

Dywizory / Znaki interpunkcyjne / Znaki oddzielenia

Znaki umieszczone w *legendzie w celu oddzielenia wyrazów. Zwykle przybierają formę kropki (.) - często w połowie wysokości wiersza (•), dwukropka (:), lub trzykropka (zwykle w układzie pionowym albo trójkątnym: ...), ale też gwiazdki (*), *krzyżyka (+) albo *fleuronu.

Körirat interpunkciója

A *köriratban található írásjelek, melyek az egyes szavak elválasztását jelzik. Ezek leginkább egyszerű pontok – (.), középső interpunkciók – kissé magasabbra helyezett pontok – (•), kettős interpunkciók (:), hármas interpunkciók (egymás felett, vagy háromszög alakba helyezve), de csillagok, *keresztek vagy virágok – *rozetták is lehetnek.

BY Разделяльные, падыяляльныя знакі, **D** Interpunktion der Siegel, **E** Puntuación, interpunción, **F** Punctuation des sceaux, **GB** Punctuation, **I** Segni di interpunzione dei sigilli, **LT** Skirtukai, skyrybos ženklai, **N** Interpunksjonstegn, **NL** Interpunctie, **P** Pontuação dos selos, **RO** Punctuația sigiliului, semne de punctuație a legendelor sigilare, **RUS** Пунктуация, **S** Interpunktionstecken (på sigill), **UA** Пунктуація, розділові позначки

262.

Fleuron

Malý ornament v podobe úponkového ornamentu s kvietkami, umiestňovaný spravidla na koniec *legendy na uzatvorenie a vyplnenie priestoru, alebo tiež určený na oddelovanie slov.

Fleuron

Malý ornament v podobě kvítku nebo úponkového ornamentu, umístěvaný často na konci *legendy jako ukončení nebo výplň volné plochy, nebo též užívaný pro oddělování slov.

Fleuron

Mały ornament w kształcie kwiatu lub liścia, często umieszczany na końcu *legandy, służący oddzielaniu wyrazów lub wypełnianiu wolnej przestrzeni w otoku.

Fleuron / Levéldisz

Kis dísz, melynek apró virágos levélinda alakja van. Rendszerint a *kőirat végére teszik, hogy azt befeljezse és kitöltse az üresen maradt helyet. A kőiratban ugyancsak használgák a szavak elválasztására is.

BY Арабеска, флерон, **D** Rosette, **E** Florón, **F** Fleuron, **GB** Fleuron, **I** Fregio floreale, **LT** Fleronas, **N---**, **NL** Bloempje, **P** Florão, **RO** Fleuron, **RUS** Розетка, **S** Liten blomma, **UA** Флерон

263.

Rozetka

Malé znamienko v podobe ružičky, alebo kvietka s lupeňmi používané ako dekorácia, no tiež na oddelovanie slov v *legende.

Rozetka

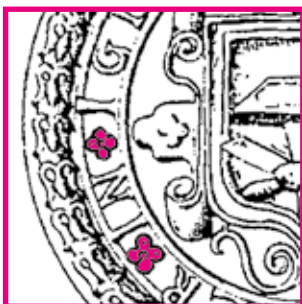
Malé znaménko v podobě ružičky, používané jako dekorace, ale také při oddělování slov v *legendě.

Rozeta

Mały ornament w kształcie róży lub wielopłatkowego kwiatu, stosowany w celach dekoracyjnych lub do oddzielenia wyrazów w *legendzie.

Rozetta

Rózsa vagy virágszirom alakú apró jel, melyet díszként használnak, de a *kőiratban a szavak elválasztására is szolgálhat.

BY Пазетка, **D** Rosette, **E** Roseta, **F** Rosette, **GB** Rosette, **I** Rosetta, **LT** Rozetė, **N** Rosett, **NL** Rozet, **P** Roseta, **RO** Rozetă, **RUS** Розетка, **S** Rosett, **UA** Розетка

264.

Rozdeľovací krížik

Malý kríž, ktorý sa môže objaviť v *interpunkcii legendy pečatí. Nie je identický s *úvodným krížkom.

Křížek

Malý kříž užívaný v interpunkci *legendy.

Krzyżyk

Mały krzyż, który może być używany jako *dywizor.

Elvásztókereszt

Apró kereszt, mely írásjelként szolgálhat.

BY Крыжык, **D** Kreuzchen, **E** Cruceta, **F** Croisette, **GB** Crosslet, **I** Crocetta, **LT** Kryželis, **N** Lite kors, **NL** Kruisje, **P** Cruz, **RO** Cruciuliță, **RUS** Крестик, **S** Litet kors, **UA** Хрестик

265.

Úvodný krížik

Krížik, označujúci začiatok *legendy, a preto dôležitejší ako *rozdeľovací krížik, oddeľujúci jednotlivé slová v *legende.

Úvodní křížek

*Křížek označující začátek *legendy, tedy významnější než ten, který je užíván pro oddělování jednotlivých slov *legendy.

Krzyż początkowy / Krzyż inicjalny

Znak większy niż *krzyżyk będący *dywizorem, wyznaczający początek *legendy.

Kezdőkereszt

Kereszt, mely a *kőirat kezdetét jelzi, ezért fontosabb mint a legenda egyes szavait elválasztó kereszt.

BY Крыжык пачатковы, **D** Kreuz am Anfang (der Umschrift), **E** Cruz inicial, **F** Croix initiale, **GB** Initial cross, **I** Croce iniziale, **LT** Pradžios kryžius (legendoje), **N** Begynnelsekors, **NL** Beginkruis, **P** Cruz inicial, **RO** Cruce inițială, **RUS** Начальный крест, **S** Kors (i legendens början), begynnelsekors, **UA** Початковий хрестик

IX.

OCHRANA PEČATÍ

Konzervovanie, reštaurovanie, evidencia

OCHRANA PEČETÍ

Konzervace, restaurování, evidence

PRZECHOWYWANIE PIECZĘCI

Konserwacja, restauracja, ewidencja

A PECSÉTEK MEGŐRZÉSE

Konzerválás, restaurálás,
kutatási segédletek készítése

266.

Ochrana pečatí

Prijímanie všetkých potrebných opatrení na zachovanie *sfragistických súborov a pečatí na dokumentoch, ich *konzervovanie, prípadné *reštaurovanie, ako aj zostavovanie *evidencií vytvárajúcich predpoklady na ich vedecké využitie.

Ochrana pečatí

Přijetí všech potřebných opatření na uchování *sfragistických souborů a pečatí na dokumentech, v případě potřeby jejich *restaurování, jakož i sestavování jejich *evidencí sloužících k jejich vědeckému využití.

Przechowywanie / Konserwacja

Stosowanie wszelkich metod zabezpieczenia *kolekcji sfragistycznych złożonych z tłoków, odcisków, jak również pieczęci przy dokumentach, a w razie potrzeby także ich *restaurovanie oraz przygotowywanie do wykorzystania w badaniach naukowych, głównie poprzez opracowanie odpowiednich pomocy ewidencyjno-informacyjnych.

Pecsétek megőrzése

A *pecsétgyűjtemények (pecsétnyomók, lenyomatok, dokumentumokon lévő pecsétek) megmaradása érdekében fogantatott intézkedések, beleértve azok konzerválását, ha szükséges azok *restaurálását, valamint ró-luk olyan nyilvántartás készítését, amely lehetővé teszi tudományos célú felhasználásukat.

BY Кансервацыя пячатак, **D** Konservieren, **E** Conservar, **F** Conserver, **GB** To conserve, **I** Conservare, **LT** Saugojimas (konservacija), **N** Oppbevare, pleie, **NL** Conserveren, **P** Conservar, **RO** Conservare, bevara, **RUS** (Со)хранить, **S** Vårda, **UA** Зберігання, консервування)

A.

Konzervovanie – Konzervace –
Profilaktyka – Konzerválás

267.

Konzervovanie

Súhrn postupov, techník a prostriedkov na zachovanie integrity a stabilizácie *sfragistického súboru, ako aj pečatí na dokumentoch v takých podmienkach, ktoré si tieto vyžadujú, aby bola zaručená ich *ochrana pred všetkými činiteľmi ich poškodenia a deštrukcie.

Konzervace

Souhrn postupů, technik a prostředků pro zachování integrity a stabilizace *sfragistických souborů, stejně jako pečeti na dokumentech v takových podmínkách, aby byly uchráněny před poškozením či zničením.

Zabezpieczanie (Zapobieganie)

Przechowywanie *kolekcji sfragistycznej, w tym również pieczęci przy dokumentach, w odpowiednich do tego warunkach, w celu zapewnienia im ochrony przed wszelkimi czynnikami szkodliwymi i zniszczeniem.

Konzerválás

Olyan eljárások, technológiák és eszközök halmaza, amelyek lehetővé teszik a *pecsétgyűjtemény, valamint a dokumentumokon lévő pecsétetek épségének megőrzését, állandósítását, olyan körülmények között, amilyenekre ezeknek szükségük van, hogy védelmük biztosított legyen minden olyan tényező elől, amely megrongálhatja avagy tönkretetheti őket.

BY Забеспячэнне захаванасці, **D** Vorbeugen, **E** Preservar, **F** Préserver, **GB** To preserve, **I** Preservare, **LT** Apsauga, **N** Bevare, **NL** Beschermen, **P** Preservar, **RO** Protejare, **RUS** Предохранить/предохранять, **S** Vårda, bevare, **UA** Захист, забезпечення зберігання

1.

*Matrice typárii – Typáře –
Tłoki pieczęci – Pecsétnyomók*

268.

Intaktná matrica typária

Nachádza sa ešte v takom fyzickom stave, v akom bola, keď sa uviedla do používania.

Intaktní typář

Typář nacházející se v neporušeném stavu, v jakém byl vzat do užívání.

Tłok nienaruszony (stan idealny)

Tłok, który wciąż zachowuje stan, w jakim był na początku swego użytkowania.

Épen fennmaradt pecsétnyomó

Olyan pecsétnyomó, amelynek állapota megegyezik azzal az állapottal, amikor használni kezdték.

BY Непашкоджаная матрыца (штэмпель), **D** Intakter Siegelstempel, **E** Matriz indemne, **F** Matrice intacte, **GB** Intact matrix, **I** Matrice intatta, **LT** Sveikas spaudas, **N** Uskadd stamp, **NL** Gaaf zegelstempel, **P** Matriz intacta, **RO** Matrice intactă, **RUS** Матрица невредимая, **S** Oskadad stamp, **UA** Непошкоджена матриця

269.

Korodovaná matrica typária

Matrica poškodená fyzickými alebo chemickými činiteľmi, najmä oxidáciou.

Korodovaný typář

Typář, jehož kov je poškozen fyzickými nebo chemickými činiteli, například oxidací.

Tłok skorodowany

Tłok, którego metal uległ uszkodzeniu pod wpływem czynników fizycznych lub chemicznych, np.: utlenienia.

Korrodált pecsétnyomó

Pecsétnyomó, melynek anyaga fizikai vagy kémiai tényezők által megrongálódott, például oxidáció által.

BY Штэмпель пашкоджаны карозіяй, **D** Korrodierter Siegelstempel, **E** Matriz corroída, **F** Matrice corrodée, **GB** Corroded matrix, **I** Matrice corrosa, **LT** Pažeistas (korozijos) spaudas, **N** Korrodert (anløpet) stamp, **NL** Gecorrodeerd zegelstempel, **P** Matriz corroída, **RO** Matrice corodată, **RUS** Матрица разъеден, **S** Stamp, skadad genom frätning, **UA** Кородована матриця

270.**Hrdzavá matrica typária**

Železná matrica poškodená oxidáciou.

Rezavý typář

Železný typář poškozený oxidací.

Tłok zardzewiały

Tłok żelazny, który uległ utlenieniu.

Rozsdás pecsétnyomó

Oxidáció következtében megrongálódott vaspecsétnyomó.

BY Ржавая матриця, **D** Verrosteter (rostiger) Siegelstempel, **E** Matriz oxidada, **F** Matrice rouillée, **GB** Rusted matrix, **I** Matrice arrugginita, **LT** Surūdijęs spaudas, **N** Oksydert (rusten) stamp, **NL** Verroest zegelstempel, **P** Matriz oxidada, **RO** Matrice oxidată, **RUS** Матрица ржавая, **S** Stamp, skadad genom rost, rostig stamp, **UA** Ржава матриця

271.**Popraskaná matrica typária**

Matrica, ktorá má trhliny a praskliny spôsobené používaním.

Popraskaný typář

Typář, jehož kov má trhliny, praskliny, způsobené užíváním.

Tłok pęknięty / Tłok spękany

Tłok, który posiada pęknięcia lub rysy powstałe na skutek użytkowania.

Repedt pecsétnyomó

Olyan pecsétnyomó, amelyen használata következtében repedések, hasadá-sok keletkeztek.

BY Разтрэская матрыца, **D** Gerissener Siegelstempel, **E** Matriz hendida (fisu-rada), **F** Matrice fendue ou fissurée, **GB** Cracked matrix, **I** Matrice spaccata (fessu-rata), **LT** Įskilęs spaudas, **N** Sprukken stamp, **NL** Gespleten zegelstempel, **P** Matriz fendida, **RO** Matrice fisurată, **RUS** Матрица с трещиной, **S** Sprucken (spräckt) stamp, **UA** Тріснута матриця

272.

Zloená matrica typária

Úmyselne zlomená alebo rozbitá matrica, či už v dôsledku smrti vlastníka typária, alebo rozhodnutím o jej zničení, znehodnotení (zefunkčnení).

Zložený typář

Úmyslně zlomený nebo rozbitý typář v důsledku smrti majitele a nebo rozhodnutím o jeho znehodnocení.

Tłok skasowany

Tłok uszkodzony celowo po śmierci właściciela lub w wyniku *kasacji tłoka.

Törött pecsétnyomó / Összetört pecsétnyomó

A pecsétet használó személy halála után, avagy a pecsétnyomó megsemmisítéséről, elértéktelenítéséről hozott döntés után szándékosan összetört pecsétnyomó.

BY Знішчоная матрыца, **D** Kassierter Siegelstempel, **E** Matriz inutilizada (qu-ebrantada), **F** Matrice cassée, **GB** Matrix broken deliberately, **I** Matrice cassata (biffata), **LT** Išimtas iš apyvartos (sugadintas) spaudas, **N** Kassert stamp, **NL** Verbroken zegelstempel, **P** Matriz quebrada, **RO** Matrice casată, **RUS** Матрица сломанная, **S** (Avsikligt) förstörd stamp, **UA** Збита матриця

273.

Rozlámaná matrica typária

Neúplná, fragmentárne zachovaná matrica.

Polámaný typár

Neúplný, fragmentárne zachovaný typár.

Tłok złamany

Tłok, ktorý ma ubytki lub zachowany jest fragmentarycznie.

Töredékes pecsétnyomó

Nem teljes, fragmentumokban fennmaradt pecsétnyomó.

BY Зламаныя матрыца, **D** Gebrochener (unbrauchbar gemachter) Siegelstempel, **E** Matriz rota, **F** Matrice rompue ou brisée, **GB** Broken matrix, **I** Matrice rotta (spezzata), **LT** Sulaužytas spaudas, **N** Stamp som er i stykker, ufullstendig stamp, **NL** Gebroken zegelstempel, **P** Matriz partida (em pedaços), **RO** Matrice deteriorată, **RUS** Матрица разбитая, **S** Sönderbruten stamp, **UA** Зламана матриця

274.

Typárium so stopami kladiva na rukováti

Matrica, ktorá má na chrbte stopy po údere kladivom, ktoré vznikli pri jej používaní (pečatení).

Typár se stopami úderů kladiva na držadle

Typár má na držadle stopy po úderech kladivem, které vznikly při jeho používání (pečetění).

Tłok ze śladami uderzeń młota

Tłok, który nosi wyraźne ślady uderzeń młotka, wykonanych w celu uzyskania odcisku.

Pecsétnyomó kalapácsütések nyomaival

Pecsétnyomó, melynek hátoldalán kalapácsütések nyomai vannak, melyek használatra következtében (pecsételésnél) keletkeztek.

BY Бітая матрыца, **D** Siegelstempel mit Spuren von Hammerschlägen auf der Rückseite, **E** Matriz martillada, **F** Matrice au *dos martelé, **I** Matrice con segni di

colpi di martello, **GB** Matrix with hammer-marked back, **LT** Plaktuku apdaužyta spaudo nugarėlė, rankenos viršus, **N** Stamp med hammerslag på baksiden, **NL** Met hamer bewerkt zegelstempel, **P** Matriz martelada, **RO** Matrice purtînd pe revers semnele loviturilor pentru imprimare, **RUS** Матрица с рисунком, уничтоженным молотком, **S** Stamp med märke av hammarslag på baksidan, **UA** Бита (молотком) матриця

275.

Ošúchaná matrica typária

Matrica, ktorej rytina v dôsledku dlhého používania stratila pôvodnú kvalitu reliéfu.

Setřený typář

Matrice, jejíž *pečetní obraz ztratil původní zřetelnost reliéfu v důsledku dlouhodobého používání.

Tłok zużyty

Tłok pieczęci, którego relief uległ deformacji na skutek długotrwałego użytkowania.

Kopott pecsétnyomó

Olyan pecsétnyomó, melynek vésése a hosszú ideig tartó használatá következtében elvesztette eredeti minőségét.

BY Стёртая матрица, **D** Abgenutzter Siegelstempel, **E** Matriz desgastada, **F** Matrice usée, **GB** Worn matrix, **I** Matrice consunta (usurata), **LT** Sudėvėtas (sudilęs) spaudas, **N** Slitt stamp, **NL** Versleten zegelstempel, **P** Matriz usada (cansada), **RO** Matrice uzată, **RUS** Матрица стёртая, **S** Sliten (nött) stamp, **UA** Зужита (стерта) матриця

276.

Matrica bez rukoväte

Matrica, ktorá sa zachovala bez rukoväte, alebo bez pôvodného uška na privesenie.

Typář bez držadla

Typář, který byl zbaven držadla nebo úchyty.

Tłok bez uchwytu

Tłok pozbawiony jakiegokolwiek rękojeści.

Nyél nélküli pecsétnyomó

Pecsétnyomó, amely annak nyele, illetve a felakasztásra szolgáló függesztő karika nélkül maradt fenn.

BY Матрыца без ручака, **D** Siegelstempel ohne seinen ursprünglich vorhandenen Griff, **E** Matriz sin su mango, **F** Matrice démanchée, **GB** Matrix lacking its handle, **I** Matrice smanicata, **LT** Spaudas be rankenos, **N** Stamp uten håndtak, **NL** Van handgreep ontdaan zegelstempel, **P** Matriz sem pega, **RO** Matrice căreia îi lipsește minerul, **RUS** Матрица, лишённая ручки, **S** Stamp, som förlorat sitt skaft, **UA** Матриця без ручки

277.**Rozsušená matrica typária**

Matrica, najmä kaučuková, gumená, ktorá je v dôsledku vysušenia popraskaná.

Popraskané razítko

Razítko s kaučukovou nebo z podobného materiálu vytvořenou maticí popraskanou v důsledku vysušení.

Stempel wysuszony

Stempel z kauczuku lub innego podobnego materiału, którego powierzchnia popękała na skutek wyschnięcia.

Megrepedt gumijú bélyegző / Megrepedt gumijú nyomó

Kaucsukból, gumiból készült pecsétnyomó, amely kiszáradása következtében megrepedezett.

BY Разтрэская матрыца, **D** Ausgetrockneter, mit feinen Rissen versehener Siegelstempel, **E** Matriz de caucho cuarteada, **F** Timbre crevassé, **GB** Cracked (split) stamp, **I** Timbro screpolato, **LT** Sutrukinięs spaudas, **N** Krakelert stempel, **NL** Stempel vol scheurtjes, **P** Selo branco gretado, **RO** Matrice din cauciuc depreciat, **RUS** Матрица с трещиной, **S** Krakelerad (gummi) stämpel, **UA** Потріскана матриця

278.

Matrica so zmenenou pružnosťou

Matrica, ktorá dlhým používaním, alebo vplyvom uloženia v nevhodných podmienkach stratila pôvodnú elasticitu.

- a. **zmäknutá matrica;**
- b. **stvrdnutá matrica.**

Razítko se změněnou pružností

Razítko, jehož kaučuková nebo z podobného materiálu vytvořená matrice ztratila původní elasticitu:

- a. **změklá matrice;**
- b. **ztvrdlá matrice.**

Stempel rozmiękczoney (a.), Stempel stwardniały (b.)

Stempel z kauczuku lub innego podobnego materiału, który utracił swe początkowe właściwości plastyczne.

Megváltozott rugalmasságú pecsétnyomó

Pecsétnyomó, amely hosszan tartó használatával, vagy nem megfelelő tárolási feltételek következtében elvesztette eredeti rugalmasságát.

- a. **meglágyult gumijú pecsétnyomó;**
- b. **megkeményedett gumijú pecsétnyomó.**

BY a. Размягочная матрица; b. Зацвярдзелая матрица, **D** a. Wieder weichgemachter Siegelstempel; b. Verhärteter Siegelstempel, **E** a. Matriz de caucho reblandecida; b. Matriz de caucho endurecida, **F** a. timbre ramolli, b. timbre durci, **GB** a. Softened stamp; b. Hardened stamp, **I** a. Timbro rammorbidito; b. Timbro indurito, **LT** a. Suminkštėjės (išmirkęs) spaudas; b. Sukietėjės spaudas, **N** a.---; b. Hardnet stempel, **NL** a. Week gemaakt stempel; b. Verhard stempel, **P** a. Selo branco amolecido; b. Selo branco endurecido, **RO** Tipar din cauciuc devenit impracticabil, **RUS** a. Штемпель размягчѐнный; b. Штемпель зацвердевший, **S** a.---; b. Hårdnad (gummi)stämpel, **UA** a. Розм'якла матриця; b. Затверділа матриця

2.

*Odtlačky – Otisky – Odciski – A lenyomatok***279.****Intaktný odtlačok matrice / Intaktná pečať**

Odtlačok matrice, ktorého *typ sa zachoval v pôvodnom stave.

Intaktní otisk

Otisk, jehož *typ je zachován v původním stavu.

Odcisk nienaruszony (stan idealny)

Odcisk, na którym relief *typu (wzorca pieczęci) zachował swój stan pierwotny.

Ép lenyomat

Lenyomat, melynek *tipusa eredeti állapotban maradt fenn.

BY Непашкоджаны адбітак, **D** Intakter (unversehrter) Abdruck, **E** Impronta indemne (completa), **F** Empreinte intacte, **GB** Intact impression, **I** Sigillo intatto, **LT** Antspaudas puikus (būklė ideali), **N** Uskadd (intakt) seglavtrykk, **NL** Gave (zegel)afdruk, **P** Selo intacto, **RO** Impresiune intacta, **RUS** Отгиск невредимый, **S** Oskadat avtryck, **UA** Непошкоджений відтиск

280.**Bezchybný odtlačok matrice / Bezchybná pečať**

*Intaktný odtlačok matrice perfektnej zreteľnosti zhotovený novou maticou.

Bezchybný otisk

*Intaktní otisk perfektní zřetelnosti, pořízený novým typářem.

Odcisk doskonały

*Odcisk nienaruszony, o doskonałej ostrości, wykonany nowym jeszcze tłokiem.

Tökéletes lenyomat

Új pecsétnyomóval készült, tökéletes élességű, *ép lenyomat.

BY Адбітак добрай захаванасці, **D** Prägefrischer Abdruck, **E** Impronta a flor de cuño, **F** Empreinte à fleur de coin, **GB** Proof impression, **I** Impronta fior di conio, **LT** Atspaudas geras (aiškus), **N---**, **NL** Puntgave afdruk, **P** Selo impecável, **RO** Prima impresiune a unui tipar sigilar, **RUS** Отгиск чёткий, **S---**, **UA** Чіткий відтиск

281.

Chybný odtlačok matrice typária / Chybná pečať

Odtlačok matrice, ktorý má určité nedostatky, spôsobené chybným *pečatením.

Chybný otisk

Otisk s určitými nedostatky spôsobenými chybným *pečetěním.

Odcisk niedoskonały

*Odcisk z defektami powstałymi podczas *odciskania.

Tökéletlen lenyomat

Helytelen *pecsételés következtében készült hibás lenyomat.

BY Адбітак кепскай захаванасці, **D** Schlecht ausgeprägter Abdruck, **E** Impronta defectuosa, **F** Empreinte imparfaite, **GB** Imperfect impression, **I** Sigillo mal impresso, impronta difettosa, **LT** Atspaudas prastai atspauostas, **N** Ufullstending (utydelig) seglavtrykk, **NL** Gebrekkige afdruk, **P** Selo imperfeito, **RO** Impresiune imperfecta (defectuoasă), **RUS** Отгиск дефектный, **S** Otydligt avtryck, **UA** Нечіткий відтиск

282.

Odlepující sa odtlačok matrice / Odlepujúca sa pečať

*Priláčená pečať, ktorá už prilieha **iba čiastočne** k dokumentu (podkladu, nosiču záznamu).

Odlepující se otisk

*Přitíštěná pečeť nebo *pečeť pod papírovým krytem, která je s podkladem spojena jen částečně.

Odcisk odklejony

*Odcisk *pieczęci wyciśniętej, który częściowo nie przylega do dokumentu.

Félig (részben) levált lenyomat

A dokumentumhoz (adathordozóhoz, alapanyaghoz) már csak részben hozzátapadó *rányomott pecsét.

BY Пятка адбілася часткова, **D** Abgelöster Abdruck, **E** Impronta despegada, **F** Empreinte décollée, **GB** Partly detached impression, **I** Sigillo scollato parzialmente, **LT** Atsilipinę atspaudas, **N** Ljóstittende segl, **NL** (Deels) losgegane afdruk, **P** Selo descolado, **RO** Impresiune desprinsă parțial, **RUS** Оттиск отклеенный, **S** (Delvis) lossnande avtryck, **UA** Відпавший відтиск

283.**Oddelený odťahok matrice / Oddelená pečať**

Odtlačok matrice fyzicky uložený bez vzťahu k dokumentu, s ktorým bol pôvodne spojený, bez ohľadu na to, či oddelenie pečate bolo náhodné alebo úmyselné.

Volný otisk

Otisk fyzicky uchovávaný bez vzťahu k dokumentu, s nímž byl původně spojen, bez ohledu na to, zda k oddělení otisku došlo náhodně nebo úmyslně.

Odcisk luźny

Odcisk, który, celowo lub przypadkowo, został fizycznie oddzielony od dokumentu, przy którym początkowo się znajdował i zachował się bez żadnego z nim związku.

Levált lenyomat

Dokumentumhoz való kötődés nélküli pecsét, tekintet nélkül arra, hogy a dokumentumról, amellyel eredetileg össze volt kötve, véletlenül vagy szándékosan lett leválasztva.

BY Адклеены адбітак, **D** Abgelöster (getrennt aufbewahrter) Abdruck, **E** Impronta suelta, **F** Empreinte détachée, **GB** Detached impression, **I** Sigillo staccato, **LT** Pavienis atspaudas (nuplėštas, nukritęs), **N** Ljost segl, **NL** Losse afdruk, **P** Selo solto, **RO** Impresiune detașată, **RUS** Оттиск оторванный, **S** Lösryckt sigill, **UA** Відірваний відтиск

284.

Priložený odtlačok matrice / Priložená pečať

Odtlačok, ktorý už nie je fyzicky pripojený k dokumentu, no uchováva sa spolu s ním.

Přiložený otisk

Otisk oddělený od dokumentu, s nímž byl původně spojen, ale uchovávaný společně s ním.

Odcisk lužny powiązany / Odcisk lužny przechowywany wraz z dokumentem

*Odcisk lužny, który został fizycznie oddzielony, ale zachowany wraz z dokumentem, przy którym był odcisnięty.

Mellékelt lenyomat

Pecsétlenyomat, mely már fizikailag nincs rögzítve a dokumentumra, azonban azzal együtt őrzik.

BY Адклеены адбітак, захоўваецца разам з дакументам, **D** Abgefallener (beiliegender) Abdruck, **E** Impronta desprendida, **F** Empreinte séparée, **GB** Separated impression, **I** Sigillo separato, **LT** Pavienis atspaudas, saugomas su dokumentu, **N** Løst vedliggende segl, **NL** Losse, bijliggende afdruk, **P** Selo separado, **RO** Sigiliu conservat separat de document, **RUS** Оттиск отделённый, **S** Lösryckt sigill, förvarat tillsammans med dokumentet, **UA** Відокремлений відтиск

285.

Poškodený odtlačok matrice / Poškodená pečať

Odtlačok, ktorému chýbajú časti, majúce iba sekundárny význam.

Neúplný otisk

Poškozený otisk, jemuž chybí méně významné části.

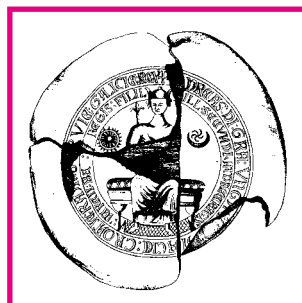
Odcisk uszkodzony

Odcisk z jedynie drugorzędnymi ubytkami.

Megrongált lenyomat

Lenyomat, amelynek csak másodlagos jelentőségű részei hiányoznak.

BY Пашкоджаны адбітак, **D** Unvollständiger Abdruck, **E** Impronta mutilada, **F** Empreinte mutilée, **GB** Fragmentary impression, **I** Sigillo mutilo, **LT** Apgadintas atspaudas, **N** Avtrykk med småskader, **NL** Verminkte afdruk, **P** Selo truncado, **RO** Impresiune (amprentă) mutilată, **RUS** Оттиск повреждённый, **S** Ofullständigt avtryck, **UA** Пошкоджений відтиск

286.

Zlomený odtlačok matrice / Zlomená pečať

Odtlačok, ktorý je zlomený na viacero častí, no žiadna z nich nechýba.

Rozlámaný otisk

Otisk zlomený na více částí, z nichž žádná nechybí.

Odcisk pęknięty

Odcisk, który został rozbity lub rozpadł się na kilka części.

Összetört lenyomat

Több részre összetört, azonban hiány nélküli pecsétlenyomat.

BY Разрэстканы адбітак, **D** In mehrere Teile zerbrochener Abdruck, **E** Impronta rota, **F** Empreinte brisée, **GB** Broken impression, **I** Sigillo in pezzi, **LT** Įtrūkęs (sutrūkinėjęs) atspaudas, **N** Avtrykk brukket i flere stykker, **NL** Gebroken afdruk, **P** Selo partido, **RO** Impresiune spartă, **RUS** Оттиск разбитый, **S** Krossat avtryck, **UA** Розламаний відтиск

287.

Zlomkovitý odtlačok matrice / Zlomkovitá pečať

Odtlačok, ktorý je zlomený, pričom niektoré časti sú spravidla oddelené od podkladu.

Zlomkovitý otisk

Otisk, ktorý se v dôsledku mechanického zásahu dochoval jen ve zlomcích, z nichž některé jsou zpravidla odděleny od podkladu.

Odcisk fragmentaryczny

Odcisk nie w pełni zachowany na skutek mechanicznego uszkodzenia; niektóre części są oddzielone od warstwy spodniej.

Töredékben fennmaradt lenyomat

Összetört lenyomat, amelynek bizonyos részei már leváltak az alapról.

BY Фрагментаваны адбітак, **D** In Siegelreste zerfallener Abdruck, **E** Impronta fragmentada, **F** Empreinte fragmentée, **GB** Fragmentary impression, **I** Frammenti di sigillo, **LT** Fragmentinis atspaudas, **N** Avtrykk i fragmenter, **NL** Afdruk in brokstukken, **P** Selo fragmentado, **RO** Amprentă fragmentată, **RUS** Оттиск, сохранившийся в нескольких фрагментах, **S** Fragmentariskt avtryck, **UA** Фрагментований відтиск

288.

Zlomok odtlačku matrice / Zlomok pečate

Odtlačok, z ktorého sa zachoval iba jeden fragment, pripojený k dokumentu, no ktorý je dostatočný na rozpoznanie typu, alebo na identifikovanie *vlastníka typária.

Fragmentární otisk

Otisk, z něhož se dochoval jen jeden fragment na *závěsu pečeti u dokumentu, který je ale dostatečný pro identifikaci *typu nebo *majitele typáře.

Odcisk szczątkowy

Odcisk zachowany w jednym tylko fragmencie, powiązany z dokumentem za pomocą *wiązań, pozwalający jednak na identyfikację *typu (wzorca pieczęci) oraz dysponenta.

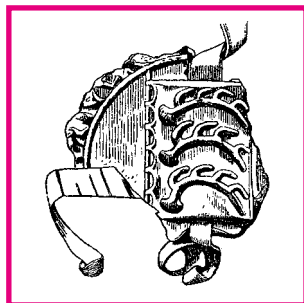

Lenyomattöredék

Lenyomat, amelyből csak egy töredék maradt fenn a dokumentumhoz rögzítve, azonban az elegendő a pecsétkép felismeréséhez, illetve a pecsét tulajdonos azonosításához.

BY Абломак адбітка, **D** Fragment, Siegelfragment, **E** Impronta fragmentaria, **F** Empreinte fragmentaire, **GB** Fragment of an impression, **I** Sigillo mutilo, **LT** Atspaudo nuolauža, **N** Seglfragment, **NL** Fragmentarische afdruk, **P** Selo fragmentário, **RO** Fragment sigilar, **RUS** Обломок (фрагмент) оттиска, **S** Fragmentariskt avtryck, **UA** Уламок відтиску

289.

Degradovaný odtlačok matrice / Degradovaná pečať

Odtlačok matrice, poškodený jedným, či viacerými degradačnými činiteľmi: teplom, suchom, vlhkom, hubami, mikroorganizmami.

Degradovaný otisk

Otisk poškodený jedným alebo více činiteľi (teplem, suchem, vlhkom, houbou, mikroorganizmy).

Odcisk zdegradowany / Odcisk uszkodzony

Odcisk zniszczony na skutek działania jednego lub więcej czynników (ciepło, susza, wilgoć, bakterie, grzyby).

Rossz minőségű lenyomat

Lenyomat, amely egy vagy több minőségrontó tényező miatt (meleg, szárazság, nedvesség, gombák, mikroorganizmusok által) megrongálódott.

BY Адбітак пашкоджаны, **D** Beschädigter Abdruck, **E** Impronta degradada, **F** Empreinte dégradée, **GB** Deteriorated impression, **I** Sigillo deteriorato, **LT** Sugadintas atspaudas, **N** Angrepet (skadd) avtrykk, **NL** Beschadigde afdruk, **P** Selo deteriorado, **RO** Impresiune degradata, **RUS** Оттиск искажённый, **S** Skadat avtryck, **UA** Спотворений відтиск

290.

Ošúchaný odtlačok matrice / Ošúchaná pečať

Odtlačok poškodený častou manipuláciou s ním, vďaka čomu má podpriemernú kvalitu zachovania.

Setřený otisk

Otisk poškozený častou manipulací, kvůli níž má podprůměrnou kvalitu.

Odcisk zatarty / Odcisk zużyty

Odcisk, który zatracił swą czytelność na skutek częstego użytkowania, manipulacji.

Elhasználódott lenyomat

Lenyomat, amely gyakori használat, kezelése, mozgatása következtében rongálódott meg, és így átlagon aluli minőségű.

BY Адбітак зацёрты, **D** Abgeriebener Abdruck, **E** Impronta desgastada, **F** Empreinte usée, **GB** Worn impression, **I** Sigillo consumato (usurato), **LT** Išdilęs, užtrintas atspaudas, **N** Slitt avtrykk, **NL** Versleten afdruk, **P** Selo gasto, **RO** Impresiune uzată, **RUS** Оттиск стёртый, **S** Slitet (nött) avtryck, **UA** Стертий відтиск

291.

Lístkujúci odtlačok matrice / Lístkujúca pečať

Odtlačok, ktorého degradácia oddeľuje jednotlivé vrstvy *materiálu pečate.

Lístkující otisk

Otisk, jehož degradace odhaluje vrstvy pečetní látky.

Odcisk rozsypujący się

Odcisk, który uległ degradacji w formie wykruszania się wosku.

Rétegesen töredezett lenyomat

Lenyomat, amelynek anyagából minőségrontás során az egyes rétegek válnak le.

BY Адбітак сыпучы, **D** Blätternder Abdruck, **E** Impronta exfoliada, **F** Empreinte feuilletée, **GB** Flaking impression, **I** Sigillo sfaldato, **LT** Byrantis atspaudas, **N** Avtrykk som løser seg opp i flak, **NL** Afgeschilferde afdruk, **P** Selo lascado, **RO** Sigiliu exfoliat, **RUS** Оттиск расслоённый, **S** Flagnande avtryck, **UA** Розшарований відтиск

292.

Rozvrstvený odtlačok matrice / Rozvrstvená pečať

Odtlačok, ktorého horná vrstva, nesúca *typ sa oddelila od spodnej vrstvy voskového koláča. Táto degradácia nastáva najčastejšie v prípade *pečatenia do misky, *pečatenia do puzdra, alebo *pečatenia pod clonu.

Rozvrstvený otisk

Otisk, u něhož došlo v důsledku přesušení nebo působením jiného činitele k oddělení horní vrstvy s *typem pečetního obrazu od spodní vrstvy *pečetního koláče. K této degradaci nejčastěji dochází v případech *pečetění do voskové misky, *pečetění do pouzdra nebo *pečetění pod papírovým krytem.

Odcisk rozwarstwiony

Odcisk, w którym, na skutek wysuszenia lub innych czynników, oddzieliła się górna warstwa wosku zawierająca odwzorowanie *typu (wzorca pieczęci) od dolnej części *masy woskowej. Z tego rodzaju degradacją spotykamy się najczęściej w przypadku *pieczętowania w misce, *pieczętowania w puszcze, a także *pieczętowania przez papier na podkładzie z wosku.

Kiszáradás miatt tönkrement lenyomat

Lenyomat, amelynek a *tipusát viselő felső rétege elvált a viasz alsó rétegtől. Ez a minőségromlás leggyakrabban a *pecsétfészekbe vagy *tokba való pecsételésnél, illetve a *papírfelzetes pecsételésnél fordul elő.

BY Адбтак, які расыпаўся, **D** In Schichten zerfallener Abdruck, **E** Impronta dissociata, **F** Empreinte dissociée, **GB** Dessicated impression, **I** Sigillo staccato, **LT** Atspaudas atsiklijavęs nuo kiauto, **N---**, **NL** Uiteengevallen afdruk, **P** Selo dissociado, **RO** Impresiune desfăcută parțial, **RUS** Оттиск распавшийся, **S** Sönderfallande avtryck, **UA** Відтиск, що розпався

293.

Drobivý odtlačok matrice (a.), Práškovitý odtlačok matrice (b.)

Odtlačok poškodený vyschnutím masného materiálu, či už v dôsledku suchého prostredia, vysušujúceho ochranného obalu (vrecko z tkaniny, vata), prípadne pôsobenia mikroorganizmov, pričom sa vosk drobí a postupne sa premieňa na prášok.

Přesušený otisk (a.), Práškovitý otisk (b.)

Otisk poškodený vyschnutím masného materiálu v dôsledku uložení v príliš suchom prostredí alebo ve vysušujúcim ochrannom obalu (textilný vâček, vata) či pôsobením mikroorganizmů, čímž dochází k drobení vosku nebo jeho proměně v prášek.

Odcisk sypki (a.), Odcisk sproszkowany (b.)

Odcisk, którego degradacja jest skutkiem wysuszenia się tłuszczu, spowodowanego przechowywaniem w suchym środowisku. Przyczynić się do niej mogły silnie absorbujące środki ochronne (woreczki tekstylne lub wata) albo też działanie mikroorganizmów. W rezultacie dochodzi do częściowego zepsucia się wosku, a nawet jego rozsypania się w proch.

Töredező pecsétlenyomat (a.), Szétporladó lenyomat (b.)

Száraz környezet vagy kiszáritó védőburkolat (szövetzacskó, vatta), illetve mikroorganizmusok hatása következtében megrongált lenyomat. A lenyomat zsíros anyaga ilyenkor kiszárad, és a viasz apró részekre töredezik vagy porrá válik.

BY Сьпкі адбітак, **D** a. Bröckelnder Abdruck; b. Pulverisierender Abdruck, **E** a. Impronta friable; b. Impronta pulverulenta, **F** Empreinte a.friable (éventuellement b. pulvérulente), **GB** a. Friable impression; b. Impression turning to dust, pulverized impression **I** a. Sigillo friabile; b. Sigillo pulverulento, **LT** Subyrėjęs atspaudas, **N** Smulderende avtrykk, **NL** a. Brokkelige afdruk; b. Pulverige afdruk, **P** a. Selo friável; b. Selo pulverulento, **RO** a. Impresiune friabilă; b.---, **RUS** Оттиск рассыпающийся, **S** a. Luckert avtryck; b. Sonderfallande (pulvriserande) avtryck, **UA** a. Розсипаний відтиск; b. Зпорохнявiлий відтиск

294.

Nezreteľný odtlačok matrice / Nezreteľná pečať

Odtlačok, pri ktorom (najčastejšie v dôsledku degradácie) nemožno s určitostou identifikovať *obraz.

Nežreteľný otisk

Otisk, na němž nelze vinou degradace s určitostí identifikovat *obraz.

Odcisk nieczytelny

Odcisk, którego uszkodzenia nie pozwalają na dokładną identyfikację wyobrażenia.

Kivehetetlen ábrájú lenyomat

Lenyomat, amelynek (leggyakrabban minőségromlás következtében) nem lehet egyértelműen meghatározni a pecsétképét.

BY Адбітак нечытэльны, **D** Unkenntlicher Abdruck, **E** Impronta indistinta, **F** Empreinte illisible, **GB** Unidentifiable impression, **I** Impronta illeggibile, **LT** Neaiškus (neskaitomas) atspaudas, **N** Avtrykk umulig å tyde, **NL** Onherkenbare afdruk, **P** Selo imperceptível, **RO** Impresiune ilizibilă, **RUS** Оттиск неразборчивый, **S** Otydbart avtryck, **UA** Нечитабельний відтиск

295.

Nečitateľný odtlačok matrice / Nečitateľná pečať

Odtlačok, pri ktorom (najčastejšie v dôsledku degradácie) nie je možné prečítanie *legendy.

Nečitelný otisk

Otisk, na němž nelze vinou degradace úplně (nebo částečně) přečíst *legendu.

Odcisk z legendą nieczytelną lub słabo czytelną

Odcisk, którego uszkodzenia nie pozwalają na całkowite lub choćby częściowe odczytanie *legendy.

Olvashatatlan, vagy nehezen olvasható feliratú lenyomat

Lenyomat, amelynél (leggyakrabban minőségromlás következtében) lehetetlené vált a *kőrirat elolvasása.

BY Адбітак з нечытэльнай (слабачытэльнай) легендай, **D** Abdruck mit unleserlicher oder kaum leserlicher Umschrift, **E** Impronta con leyenda ilegible o parcialmente legible, **F** Empreinte à légende illisible (ou peu lisible), **GB** Illegible, or mostly illegible, impression, **I** Sigillo con leggenda illeggibile o poco leggibile, **LT** Atspaudas su neperskaitoma (prastai skaitoma) legenda, **N** Avtrykk med uleselig omskrift, eller med omskrift vanskelig å lese, **NL** Afdruk met onleesbaar of slecht leesbaar omschrift, **P** Selo com legenda ilegível, pouco legível, **RO** Impresiune cu legenda ilizibilă sau puțin lizibilă, **RUS** Оттиск с неразборчивой или мало разборчивой надписью, **S** Avtryck med oläslig, eller svårläslig, legend, **UA** Нерозбірливий (слабочитабельний) відтиск

296.

Vyblednutý odtlačok matrice (a.), Vyblednutý úváz na privesenie pečate (b.)

- a. Odtlačok, pri ktorom sa intenzita jeho pôvodnej farebnosti viditeľne znížila;
- b. úváz na privesenie pečate, pri ktorom sa intenzita jeho pôvodnej farebnosti viditeľne znížila.

Vybledlý otisk (a.), Vybledlý závěs pečeti (b.)

- a. Otisk, jehož barevnost je viditelně snížena;
- b. závěs přivěšené pečeti, který ztratil částečně původní barevnost v důsledku vyblednutí.

Odcisk odbarwiony (a.), Wiązadła odbarwione (b.)

- Odcisk lub wiązadła, których podstawowe barwy straciły swoją wyrazistość.

Elszíntelenedett lenyomat / Színét vesztett lenyomat (a.), Elszíntelenedett sodratok (szalagok) / Színüket vesztett sodratok (szalagok) (b.)

- a. Lenyomat, amelynek eredeti színe láthatóan kifakult;
- b. pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék, amelynek eredeti színe láthatóan kifakult.

BY a. Абезфарблены адбітак; b. Выцвілы, **D** a. Verblichener (entfärbter) Abdruck; b. Verblichene (entfärbte) Befestigungsmittel, **E** a. Impronta decolorada; b. Enlaces decolorados, **F** Empreinte a.décolorée, b. attaches décolorées, **GB** a. Faded impression; b. Faded cords (ribbons), **I** a. Sigillo dal colore sbiadito; b. Attacchi scoloriti, **LT** a. Išblukęs atspaudas; b. Išblukęs raištis, **N** a. Avbleket (falmet) avtrykk; b. Avbleket (falmet) seglsnor, **NL** a. Verbleekte (ontkleurde) afdruk; b.

Verbleekte (ontkleurde) Zegelstaart, **P** a. Selo desbotado; b. Fitas de suspensão desbotadas, **RO** a. Impresiune decolorată; b. Legături decolorate, **RUS** a. Оттиск выцветший; b. Привязки выцветшие, **S** a. Bleknat avtryck; b. Bleknade band (remsor, trådar), **UA** a. Вицвілий відтиск; b. Вицвілі прив'язки

297.

Prefarbený odtlačok matrice (a.), Prefarbený úváz na privesenie pečate (b.)

- Odtlačok, ktorého pôvodná farebnosť sa dodatočným prefarbením zmenila, napr. zo zelenej na čiernu;
- úváz na privesenie pečate, ktorého pôvodná farebnosť sa dodatočným prefarbením zmenila.

Přebarvený otisk (a.), Přebarvený závěs (b.)

- Otisk, jehož barevnost byla změněna dodatečným přebarvením, např. ze zelené na černou;
- závěs přivěšené pečeti, jehož barevnost byla změněna dodatečným přebarvením.

Odcisk przebarwiony (a.), Wiązadła przebarwione (b.)

Odcisk lub wiązadła, których oryginalne kolory przeszły na inne np. z zielonego na czarny.

Megváltozott színű lenyomat (a.), Megváltozott színű sodratok (szalagok) (b.)

- Lenyomat, amelynek eredeti színét utólagos átfestéssel megváltoztatták, pl. zöldről feketére;
- pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék, melynek eredeti színét utólagos átfestéssel megváltoztatták.

BY a. Адбітак змяніў афарбоўку; b.---, **D** a. Verfärbter Abdruck; b. Verfärbte Befestigungsmittel, **E** a. Impronta alterada; b. Enlaces alterados, **F** a. Empreinte altérée, b. attaches altérées, **GB** a. Impression that has changed colour; b. Cord (ribbon) that has changed colour, **I** a. Sigillo di colore alterato; b. Attacchi di colore alterato, **LT** a. Pakitusi atspaudo spalva; b. Pakitusi raiščių spalva, **N** a. Avtrykk med forandret farge; b. Seglsnor med forandret farge, **NL** a. Verkleurde afdruk; b. Verkleurde zegelstaart, **P** a. Selo alterado; b. Fitas de suspensão alteradas, **RO** a. Impresiune avînd culoarea alterată; b. Legături avînd culoarea alterată, **RUS** a. Оттиск испорченный; b. Привязки испорченные, **S**---, **UA** a. Відтиск, що змінив колір; b. Прив'язки, що змінили колір

298.

Oxidovaná olovená bula

Bula, postihnutá procesom chemickej degradácie, ktorá sa prejavuje najskôr vytvorením bledej patiny, potom určitým rozšírením, nafúknutím, prasklinami, rozpadávaním a napokon premenou na prášok.

Oxydovaná olověná bula

Bula postižená chemickou degradací, která se projevuje nejprve vytvořením bílé patiny, následně určitým rozšířením, nafouknutím, prasklinami, rozpadávaním a nakonec proměnou v prášek.

Bulla ołowiana zoksydowana (utleniona) / Plomba ołowiana zoksydowana (utleniona)

Bulla dotknięta procesem degradacji chemicznej, przejawiającej się początkowo wystąpieniem białej patyny, następnie przejściem w pewną formę obrzęku (zwłaszcza na styku z wiązadłami), a potem wywołaniem rozszczelnień, pęknięć i – w ostateczności – zmiany w proszek.

Oxidálódott ólombulla

Olyan bulla, amely vegyi oxidációs folyamat következtében sérült meg. Ez a folyamat először úgy mutatkozik, hogy a bullán halvány patina keletkezik, majd a bulla térfogata megnövekedik, felfúvódik, repedések keletkeznek rajta, utána szétesésnek indul, végül porrá válik.

BY Акісленная була (пломба), **D** Oxydierte Bleibulle, **E** Bula oxidada, sello de plomo oxidado, **F** Bulle de plomb oxydée, **GB** Oxidized bull, **I** Bolla di piombo ossidata, **LT** Oksiduota bulė (plomba), **N** Oksydert blybulle, **NL** Geoxideerd loden zegel, geoxideerde bul, **P** Selo de chumbo oxidado, **RO** Bulă de plumb oxidată, **RUS** Булла свинцовая, покрытая оксидной плёнкой, **S** Bulla, angripen av bly-sjuka, **UA** Окислена булла

299.

Karbonizovaná olovená bula

Oxidovaná olovená bula v poslednom štádiu svojej degradácie.

Karbonizovaná olověná bula

Oxydovaná bula v posledním stadiu své degradace.

Bulla ołowiana w ostatnim stadium utlenienia (oksydowania)

Bulla w ostatnie fазie degradacji na skutek utleniania.

Karbonizálódott ólobulla

Az oxidáció utolsó stádiumában lévő ólobulla.

BY Була ў апошняй стадыі акіслення, **D** Karbonisierte Bleibulle, **E** Bula carbonatada, sello de plomo carbonatado, **F** Bulle de plomb carbonatée, **GB** Carbonated bull, **I** Bolla di piombo affetta da carbonatazione, **LT** Karbonizuota bulė (plomba), **N---**, **NL** Verkooldde bul, **P** Selo de chumbo corroído pelo ácido carbónico, **RO** Bulă de plumb carbonizată, **RUS** Булла свинцовая, покрытая углеродной пленкой, **S---**, **UA** Карбонізована булла

300.**Rozpojená bula**

Zlatá alebo strieborná bula, ktorej dve platničky sú v dôsledku narušenia spájacieho systému oddelené.

Rozpojená bula

Zlatá nebo stříbrná bula se stranami oddělenými od sebe, většinou v důsledku zlomení nýtů.

Bulla rozwarstwiona

Bulla ze zlota lub srebra, złożona z dwóch pierwotnie złączonych płytek, które oddzieliły się od siebie, zwykle na skutek uszkodzenia elementu, który je spajał ze sobą (np. nitu).

Szétvált bulla

Arany vagy ezüst bulla, amelynek két korongja az összecsatolásukat biztossító szerkezet sérülése miatt elvált egymástól.

BY Разделенная була, **D** In zwei Teile zerfallene Bulle, **E** Sello desoldado, **F** Bulle dessoudée, **GB** Split bull, **I** Bolla dissaldata, **LT** Bulė suirusi į du sluoksnius, **N---**, **NL** Uit elkaar gevallen bul, **P** Selo de chumbo desoldado, **RO** Bulă desprinsă (deslipită), **RUS** Булла распавшаяся, **S---**, **UA** Булла, що розпалася

301.

Ochranné vrecko na pečať

Ochranný obal, malý sáčok z látky, papiera, kože alebo z plastu, do ktorého sa pečať uzatvorí, aby bola ochránená proti poškodeniu. Koncom stredoveku bola snaha ochraňovať niektoré odtlačky ich vložením medzi zošité kúsky pergamenu alebo papiera, čo viedlo k vysychaniu a degradácii vosku, najmä ak boli vyplnené vatou, alebo iným savým materiálom.

Ochranný vāček

Malý sáčok z látky, papíru, kůže nebo z plastu, do něhož se uzavírá otisk, aby byl chráněn proti poškození. Koncem středověku byla snaha chránit některé otisky vložением mezi sešité kousky pergamenu nebo papíru, což vedlo k vysychání a degradaci vosku, zvláště pokud byly vāčky vyplněné vatou nebo jiným savým materiálem.

Woreczek ochronny

Mała torebka z tkaniny, papieru, skóry lub tworzywa sztucznego, w której umieszcza się odcisk dla ochrony przed wstrząsami i innymi czynnikami mechanicznymi. W tym samym celu u schyłku średniowiecza umieszczano niektóre odciski pomiędzy zszytymi kawałkami pergaminu lub papieru. Takie zabezpieczenie zwłaszcza gdy było wypchane watą lub innym materiałem, często powodowało wysuszenie lub rozpad vosku.

Védőzacskó

Apró, textil anyagból, papírból, bőrből vagy műanyagból készült zacskó, melybe a lenyomatot helyezik, hogy azt védjék a megrongálódástól. A középkor végén a lenyomatokat megóvásuk érdekében összevert pergamen- vagy papírdarabok közé helyezték el, ez azonban a viasz kiszáradásához és romlásához vezetett, főleg akkor, amikor még vattával, vagy más, nedvességet magába szívó anyaggal töltötték ki az üresen maradt helyet.

BY Ахоўная торбачка, **D** Siegelsäckchen, Säckchen zum Schutz (des Siegels), **E** Saquito, bolsa de protección, **F** Sachet de protection, **GB** Protective bag, **I** Sacchetto di protezione, **LT** Antspaudo apsauginis dėklas (maišelis), **N** Beskyttelsespose, **NL** Beschermzakje, **P** Saco de protecção, **RO** Sac de protecție, **RUS** Мешочек защитный, **S** Skyddspåse, **UA** Захисна торбинка

302.

Ochranné puzdro na pečať

Pevný ochranný obal, zvyčajne z dreva, alebo z kovu, výnimočne zo slonoviny, niekedy zdobený, používaný od raného stredoveku na ochranu odtlačku pečate. Mohol sa používať aj na pečatenie do *puzdra. V modernej dobe sú bežné ochranné puzdra (škatulky) na pečate z kartónu, alebo z umelej hmoty, ktorej vplyv na pečať pri jej dlhodobej ochrane zatiaľ nepoznáme.

Ochranné pouzdro

Schránka, obvykle vyrobená ze dřeva nebo z kovu, výjimečně ze slonoviny, někdy zdobená nebo s erbem pečetitele, jejímž úkolem bylo od raného středověku chránit pečeť. Mohla se používat pro *pečetění do pouzdra. V moderní době nahrazovala *ochranné váčky ochranná pouzdra z kartónu nebo z umělé hmoty, u nichž zatím neznáme důsledky působení na pečetní materiál.

Puszka ochronna

Pudełko, zazwyczaj drewniane (buzspan) lub metalowe (cyna, srebro, pozłacane srebro itp.), wyjątkowo z kości słoniowej, a czasami dekorowane i oznaczone herbem *dysponenta pieczęci, pełniące funkcję ochrony odcisków od późnego średniowiecza. Współcześnie woreczki ochronne zastępowane są pudełkami z kartonu lub tworzywa sztucznego, ale nie znamy jeszcze skutków ich długotrwałego oddziaływania na pieczęcie.

Védőtök / Védődoboz

A koraközépkortól, a lenyomat megóvására használt szilárd (tömör), általában fából, fémből, vagy kivételesen elefántcsontból készült védőburkolat, amelyen lehetett díszítés is. Használhatták a *tokba való pecsételésnél is. Legújabbán kartonból és műanyagból készült tokokat használnak, amelyek hosszútávú hatása a lenyomatra ezidáig még ismeretlen.

BY Ахоўная пушачка (бляшанка), **D** Siegelkapseln; Schutzkästchen, **E** Cajas de protección, **F** Boîtes de protection, **GB** Protective box, skipper, **I** Teche, scatole di protezione; rare: Salimbacche, **LT** Antspaudo apsauginė dėžutė, **N** Beskyttelseseske (-kapsel), **NL** Beschermdoosje, **P** Caixas de protecção, **RO** Cutie de protecție, **RUS** Коробочка защитная, **S** Skyddsask, **UA** Захисна скринька (футляр)

303.

Obšitie pečate

Ochranný prostriedok na pečať, zhotovený z papiera či pergamenu, zošitého okolo pečate, zabezpečujúci ochranu celistvosti odtlačku na dokumente mimoriadneho významu. Používal sa od 14. storočia.

Ochranný sáček

Papír nebo pergamen přišitý přes pečeť, sloužící od 14. století pro ochranu její celistvosti na dokumentu minořádného významu.

Papierowa osłona odcisku / Odcisk pod osłoną papieru / Papier kustodii

Papier przytwierdzony wokół odcisku, stanowiący od XIV wieku sposób ochrony nienaruszalności pieczęci na piśmie, stosowany w szczególnie ważnych dokumentach.

Varrott védőlap / Összevarrt védőpapír

A pecsét köré helyezett papír avagy pergamen lapocska összevarrásával készült védőtök, amely a pecsétet védte és épségét óvta. A 14. századtól a különleges jelentőséggel bíró dokumentumok pecsétjeinek megóvásánál használták.

BY Адбітак пад ахоўнай паперкай (кустодзейя), **D** Angenähtes (Schutz-)Papier, **E** Papel cosido, **F** Papier cousu, **GB** Paper sewn on, **I** Carta di protezione cucita, **LT** Popietinė apsauga, **N---**, **NL** Papierdeksel, **P** Papel cosido, **RO** Timbru cusut, **RUS** Бумага для „кустодии”, **S---**, **UA** Захисний папірець, паперова кустодія

304.

Ochranná obálka

Prostriedok na ochranu a dlhodobé uloženie spečatených dokumentov.

Ochranná obálka

Papírový obal sloužící pro uchovávání zpečetěných dokumentů v dobrém stavu.

Koperta / Obwoluta ochronna

Opakowanie służące do przechowywania w odpowiednich warunkach opieczętowanych dokumentów.

Védőboríték

A megpecsételt dokumentumok megóvására és hosszútávú tárolására szolgáló eszköz.

BY Ахоўны канверт, **D** Schutzumschlag, **E** Sobre de preservación, **F** Enveloppe de préservation, **GB** Protective envelope, **I** Involucro di protezione, **LT** Apsauginis vokas, **N** Beskyttelsesomslag, **NL** Beschermsomslag, **P** Involucro de protecção, **RO** Copertă (plic) de protecție, **RUS** Предохранительный конверт, **S** Skyddsomslag, **UA** Захисний конверт

B.

**Reštaurovanie – Restaurování –
Restauracja – Restaurálás**

305.**Reštaurovanie pečate**

Súhrn postupov, techník a prostriedkov na rekonštrukciu poškodeného od tlačku typára, ktorých účelom je jeho trvalé zachovanie.

Restaurování

Souhrn postupů, technik a prostředků pro rekonstrukci poškozeného otisku s cílem jeho trvalého zachování.

Restaurowanie / Restauracja

Czynność polegająca na przywróceniu uszkodzonemu odciskowi jego pierwotnego stanu w celu jego ochrony.

A pecsét restaurálása

A lenyomat helyreállítását szolgáló eljárások, technológiai eljárások és eszközök halmaza, melyek célja a lenyomat tartós megőrzése.

BY Рестаўрацыя, **D** Restaurieren, **E** Restaurar, **F** Restaurer, **GB** To restore, **I** Restaurare, **LT** Restauracija, **N** Restaurere, **NL** Restaureren, **P** Restaurar, **RO** Restaurare, **RUS** Реставрировать, **S** Restaurera, återställa, **UA** Реставрація, відновлення відтиску

306.

Spevnenie pečate

Reštaurovanie odtlačku, pri ktorom hrozí nebezpečenstvo poškodenia, najmä drobenia, rozpadu. Spevnenie môže pozostávať z dezinfikovania, stabilizovania a reštaurovania pečatnej hmoty.

Zpevnění

Restaurování otisku, jemuž hrozí poškození, zejména rozdrobení. Zpevnění může sestávat z dezinfekce, stabilizace a restaurování pečetní látky.

Wzmacniać

Restaurować odcisk narazony na ryzyko zniszczenia, zwłaszcza rozpadu. Wzmacnianie uwzględnia dezynfekcję, stabilizację i rekonstrukcję materiału wewnątrz odcisku.

A pecsét megerősítése

Olyan lenyomat *restaurálása, melynél fönnáll a veszély, hogy megrongálódhat, kis darabokra törhet. A megerősítés fertőtlenítésből, rögzítésből és a belső anyag restaurálásából tevődhet össze.

BY Узмацненне, умацаванне пячаткі (адбітка), **D** Festigen, **E** Consolidar, **F** Consolider, **GB** To consolidate, **I** Consolidare, **LT** Sutvirtinti, **N** Forsterke, konsolidere, **NL** Consolideren, **P** Reforçar, **RO** Consolidare, **RUS** Укрепить, укреплять, **S** Konsolidera, stärka, **UA** Укріплення, зміцнення відтиску

307.

Zlepenie pečate

Obnovenie celistvosti fragmentovanej pečate spojením jej oddelených častí a ich opätovným fixovaním.

Slepení

Obnovení celistvosti otisku spojením jednotlivých částí a jejich opětnou fixací.

Łączyć / Zespalać

Restaurować odcisk poprzez złożenie i trwałe złączenie części *odcisku fragmentarycznego.

A pecsét összeforrasztása

Az összetört pecsétlenyomat épségének felújítása a levált pecsétdarabok összeillesztésével és ismételt rögzítésükkel.

BY Злучаць, **D** Schweißen, **E** Soldar, **F** Ressoüder, **GB** To mend, to reconstitute, **I** Saldare, **LT** Sujungti, **N** Sammenføye, **NL** Aaneensmelten, **P** Colar, **RO** Reunirea (relipirea) fragmentelor sigilare, **RUS** Спаять заново, **S** (Åter) sammanfoga, **UA** З'єднання, зліплення відтиску

308.**Opätovné privesenie pečate**

Pripojenie pečate k dokumentu, od ktorého bola oddelená jej fixovaním na zachovaný alebo reštaurovaný *úvaz na privesenie pečate.

Opětovné přivěšení nebo zavěšení pečeti

Připojení pečeti k dokumentu, od něhož byla dříve oddělena, její fixací na zachovaný nebo restaurovaný *závěs pečeti.

Podwiązać odcisk

Przywrócić *pieczęć wyciskaną i *pieczęć wyciśniętą (łac. sigillum placatum) na jej pierwotne miejsce na dokumencie oryginalnym.

A pecsét visszafüggesztése

Przywrócić *pieczęć wiszącą na jej pierwotne miejsce przy dokumencie oryginalnym, od którego została wcześniej oddzielona, przy wykorzystaniu zachowanego bądź odtworzonego *wiązadła.

BY Прывешваць паўторна да дакумента, **D** Wiederanbringen, neubefestigen, **E** Reinsertar, **F** Rattacher, **GB** To reattach, **I** Riappendere, **LT** Prikabinti iš naujo, **N** Feste på ny, **NL** Opnieuw bevestigen, **P** Repor as fitas de suspensão, **RO** Reataşarea sigiliului, **RUS** Привязать / привязывать заново, **S** (Åter) fästa, **UA** Повернути відтиск до документа, повторно привісити (скріпити) відтиск до документа

309.**Opätovné pripojenie pritlačenej pečate (lat. sigillum placatum)**

Pripojenie oddelenej *pritlačenej pečate na jej pôvodné miesto.

Opětovné připojení přitištěné pečeti (lat. *sigillum placatum*)

Připojení *přitištěné pečeti na její původní místo.

Przytwierdzać odcisk (łac. *sigillum placatum*)

Przywrócić *pieczęć wyciskaną i *pieczęć wyciśniętą na jej pierwotne miejsce na dokumencie oryginalnym.

A pecsét visszaillesztése (lat. *sigillum placatum*)

A rányomott pecsét ismételt rögzítése annak eredeti helyére.

BY Прымацоўваць адбітак, **D** Wiederanbringen, neubefestigen, **E** Readherir, **F** Refixer, **GB** To refix, **I** Riapplicare, **LT** Pritvirtinti iš naujo, **N** Feste på ny, **NL** Opnieuw bevestigen, **P** Fixar de novo, **RO** Refixarea sigiliului, **RUS** Прикрепить / прикреплять заново, **S** (Åter) fästa, **UA** Прикріпити відтиск

310.

Scelenie pečate

Spojenie *fragmentovanej pečate a doplnenie chýbajúcich častí novým voskom, pričom doplnenie musí ostať zreteľné.

Zcelení

Spojení fragmentů otisku voskem do původního tvaru pečeti, přičemž doplnění musí zůstat zřetelné.

Uzupełniać braki odcisku

Wypełniać woskiem luki występujące między częściami *odcisku fragmentarycznego, przy uwzględnieniu jego pierwotnej formy. Wypełnienia te powinny odróżniać się od oryginalnych fragmentów odcisku.

A pecsét viasszal való kitöltése

Az összetört pecsét összeillesztése és a hiányzó részek viasszal való kiegészítése, oly módon hogy a kiegészítés észrevehető maradjon.

BY Ліквідаваць пашкоджанні адбітка, **D** Ergänzen, **E** Reintegrar, **F** Réintégrer, **GB** To infill, **I** Reintegrare, **LT** Užpildyti antspaudo trūkstamas vietas, **N** Utfylle og sammenføye, **NL** (Een zegel) opvullen, **P** Reintegrar, **RO** Reintegrarea sigiliului, **RUS** Склеить, склеивать, **S** Återförena, **UA** Доповнити прогалини відтиску

311.

Rekonštrukcia pečate

Obnova pôvodnej podoby pečate za pomoci kresieb, starých vyobrazení alebo opisov, fotografií, sfragistických edícií, v ktorých sú často rekonštruované legendy – a tiež vyhotovením rekonštruovanej pečate, pričom sa použijú fragmenty pochádzajúce z rôznych odtlačkov tej istej matrice. Treba sa však vyvarovať rekonštruovania odtlačku priamo na dokumente.

Rekonstrukce

Rekonstrukce původní podoby pečeti za pomoci kreseb na papíře, pomocí fotografie nebo odlitím *odlitku za využití fragmentů pocházejících z různých otisků, starých vyobrazení, popisů kancelářské praxe a zvláště sfragistických edic, v nichž jsou často rekonstruovány *legendy. Je třeba se zdržet rekonstrukce otisku přímo na dokumentu.

Rekonstruować

Odtwarzać rysunkowo, fotograficznie, ewentualnie poprzez odlew brakujące części pieczęci, odwołując się, w zależności od przypadku, do fragmentów pochodzących z różnych odcisków, różnych podobizn, dawnych opisów, znajomości praktyki kancelaryjnej, a zwłaszcza edycji sfragistycznych, w których legendy są częściowo rekonstruowane. Nie powinno się fizycznie (w oryginalnym materiale) odtwarzać ubytków odcisku.

Pecsétrekonstrukció

A pecsét eredeti alakjának újraalkotása rajzok, régi ábrázolások, leírások, fényképek és gyakran rekonstruált legendákat tartalmazó szfragisztikai kiadványok alapján, avagy rekonstruált pecsét segítségével, mely elkészítésénél ugyanazon pecsétnyomó különböző lenyomataiból származó fragmentumokat használtak fel. A dokumentumon lévő lenyomat közvetlen rekonstruálása azonban elkerülendő.

BY Рэканструяваць, **D** Wiederherstellen, rekonstruieren, **E** Reconstruir, **F** Restituer, **GB** To reconstitute, **I** Ricostruire, **LT** Atkurti, rekonstruoti, **N** Rekonstruere, **NL** (Een zegel) reconstruieren, **P** Cunhar de novo, **RO** Reconstituirea (sigiliului), **RUS** Восстановить, восстанавливать, **S** Rekonstruera, **UA** Відновити, реконструювати

312.

Odlievanie (a.), Odlievanie z odliatku (b.)

Plastické reprodukované pečate vhodnými metódami a procesmi, pričom sa používajú materiály ako: agar-agar, hlina, vosk, pečatný vosk, gutaperča, modelárska hmota, hlina na modelovanie, sadra, rôzne živice, síra, syntetické materiály a pod.

Odlévání (a.), Odlévání z odlitku (b.)

Plastické reprodukované pečeti vhodnými řemeslnými a technickými metodami (např. galvanoplastika) za použití materiálu jako: agar-agar, hlína, vosk, *pečetní vosk, gutaperča, modelářská hmota, modelářská hlína, sádra, různé živice, síra, syntetické materiály apod.

Wykonywać odlew / Odlewać (a.), Wykonywać odlew z odlewu / Odlewać z odlewu (b.)

Reprodukować, zarówno w pozytywie jak i negatywie, relief *typu (wzorca) pieczęci, za pomocą metod rzemieślniczych lub specjalnych technik (np.: galvanoplastyka), przy wykorzystaniu różnych materiałów jak: agar, glina, vosk, masa woskowa, gutaperka, ciasto, glina do modelowania, gips, różne żywice, siarka, tworzywa syntetyczne itp.

Pecsétmásolat készítése (a.), Másolatról másolatot készíteni (b.)

A pecsét formálható utáztatának kialakítása célszerű módszerekkel és folyamatokkal, leginkább az alább felsorolt anyagok felhasználásával: agar-agar, agyag, viasz, pecsétviasz, guttapercha, modellező anyagok, modellező agyag, gipsz, különböző gyanták, kén, szintetikus anyagok stb.

BY a. Зрабіць злепак (адліўку) пячаткі; b. Зрабіць злепак (адліўку) пячаткі за злепка, **D** a. Abgießen, einen Abguß herstellen; b. Abgießen, einen Abguß von einem Abguß herstellen, **E** Vaciar, **F** a. Mouler; b. Surmouler, **GB** a. To cast; b. To cast from a cast, **I** a. Prendere un calco; b. Fare una riproduzione da riproduzione, **LT** a. Padaryti liejinį, atlieti; b. Padaryti liejinį iš liejinio, atlieti iš liejinio, **N** Ta en avstøpning, **NL** a. Afgieten; b. Opnieuw afgieten, **P** a. Moldar; b. Sobremoldar, **RO** a. Mulaaj; b. Reproducere, **RUS** a. Изготовить, изготавливать муляж; b. Произвести, производить муляж с вонпроизведения, **S** a. Avgjuta, framställa en avgjutning (efter original); b. Avgjuta (efter en avgjut ning), **UA** a. Відливання; b. Відливання з відливу

C.

Tvorba sfragistických evidencií – Tvorba sfragistických evidencií –
 Opracowanie pomocy badawczych z zakresu sfragistyki –
 Pecséttani nyilvántartások létrehozása

313.

Sfragistický materiál

Súbor matric a odtlačkov typárií (odtlačkov spojených s dokumentmi i oddelených odtlačkov), prípadne odliatkov.

Sfragistický materiál

Soubor typářů, jejich otisků (spojených s dokumenty i od nich oddělených) a odliktů pečetí.

Zbiór pieczęci / Zbiór sfragistyczny

Zbiór obiektów sfragistycznych (*odcisków luźnych, *tłoków, *odlewów) przechowywany w określonej instytucji, obejmujący czasem także opieczętowane dokumenty, wyłączone z zespołów archiwalnych w celu zapewnienia im odpowiednich warunków przechowywania.

Pecsétgyűjtemény

Pecsétnyomók és pecsétlenyomatok (a dokumentumokon lévő lenyomatok és a dokumentumról levált lenyomatok), esetleg azok másolatának összesége.

BY Сфрагістычная калекцыя, **D** Siegelammlung, siegelkundliche Sammlung, **E** Colección sigilografica, **F** Collection sigillographique, **GB** Seal collection, **I** Collezione sigillografica, **LT** Antspaudų rinkinys (sfragistikos rinkinys), **N** Seglsamling, **NL** Zegelverzameling, **P** Colecção sigilografica, **RO** Colectie sigilografică, **RUS** Собрание печатей, **S** Sigillsamling, **UA** Збірка печаток; сфрагістична колекція

314.

Opis pečate

Štruktúrovaný súbor informácií o pečati určitého pečatiteľa, o jej *materiáli, *tvare, rozmeroch, *farbe, *obrazе, *type, *legende, spôsobe pripojenia, ako aj o jej stave zachovania. Môže byť doplnený aj súvisiacimi bibliografickými údajmi, fotografiami, prípadne kresbami.

Popis pečeti

Strukturovaný soubor informací o pečeti: o *pečetní látce, *tvaru, *rozměrech, *barvě, *obrazu, *typu, *legendě, způsobu připojení, stejně jako o stavu dochování. Mohou jej doplňovat i bibliografické údaje, fotografie, případně kresby.

Nota opisowa pieczęci / Opis pieczęci

Ustrukturyzowany zbiór informacji składających się na komplet danych na temat pieczęci *dysponenta, opisujących: *materiał, *kształt i wymiary, *barwę, *wyobrażenie, *typ (wzorec pieczęci), *legendę, *wiązadła, jak również stan zachowania. Może on także zawierać informacje bibliograficzne, zdjęcia lub rysunek pieczęci.

Pecsétleírás

Katalógusbejegyzés a pecsétről. Meghatározott pecséttulajdonos pecsétjéről, annak anyagáról, formájáról, méreteiről, színéről, képéről, típusáról, köriratáról, rögzítésének módjáról, valamint állapotáról készült adatok összesége. Ezeket az adatokat kiegészíthetik az összefüggő bibliográfiai adatok, fényképek, esetleg rajzok is.

BY Апісанне пячаткі, **D** Siegelbeschreibung, **E** Noticia descriptiva de sellos, **F** Notice descriptive de sceau, **GB** Description of seals, **I** Notizia descrittiva di sigilli, **LT** Antspaudų aprašas, **N** Seglbeskrivelse, **NL** Zegelbeschrijving, **P** Notícia descritiva do selo, **RO** Fișă pentru descrierea sigiliilor, **RUS** Описание печатей, **S** Sigillbeskrivning, **UA** Опис печатки

315.**Korpus pečatí**

Podrobný systém katalogizačných záznamov (z rôznych súborov archívnych dokumentov a z rôznych miest uloženia pečatí) o pečatiach krajiny, regiónu, kategórie *pečatiteľov, určitého *typu, alebo určitej doby.

Korpus pečatí

Velmi podrobný katalog souboru pečatí z určité země či oblasti, určité kategorie *pečatitelů, určitého *typu nebo určitého období.

Korpus pieczęci

Możliwie kompletny spis (katalog) pieczęci określonego kraju, regionu, pewnej kategorii *dysponentów, danego *typu (wzorca pieczęci) lub pochodzących z wybranego okresu.

Pecsétcorpus

Katalógusbejegyzések aprólékos rendszere (különböző levéltári dokumentumból, illetve különböző helyeken tárolt pecsétekről) egy ország, egy régió, avagy bizonyos pecséttulajdonosok csoportjának, esetleg bizonyos pecsét típusok, avagy bizonyos korszak pecsétjeiről.

BY Звод пятакак, **D** Siegelcorpus, **E** Corpus de sellos, **F** Corpus de sceaux, **GB** Corpus of seals, **I** Corpus di sigilli, **LT** Antspaudų sąvadas, antspaudų korpusas, **N---**, **NL** Corpus sigillorum, **P** Corpus sigilográfico, **RO** Corpus de sigilii, **RUS** Систематический сборник печатей, **S---**, **UA** Корпус печаток, зведення печаток

316.**Tematický katalóg pečatí**

Štruktúrovaná evidencia záznamov o pečatiach patriacich do rôznych súborov archívnych dokumentov alebo fondov a vzťahujúcich sa na určitý subjekt (tému).

Tématický katalog pečeti

Strukturovaná evidence záznamů o pečetích patřících do různých souborů, vztahující se k určitému tématu.

Katalog pieczęci

Ustrukturyzowany zbiór opisów pieczęci wchodzących w skład różnych kolekcji, zbiorów lub zespołów archiwalnych zebranych pod kątem określonego tematu.

Pecsétkatalógus

Katalógusbejegyzések rendszere olyan pecsétekről, melyek különböző levéltári fondokba és állagokba tartoznak, de egy közös témához kapcsolódnak.

BY Сфрагістычны каталог, каталог пятакак, **D** Siegelkatalog, **E** Catalogo de sellos, **F** Catalogue de sceaux, **GB** Catalogue of seals, **I** Catalogo di sigilli, **LT** Antspaudų katalogas, **N---**, **NL** Zegelcatalogus, **P** Catálogo de selos (sigilográfico), **RO** Catalog de sigilii, **RUS** Каталог печатей, **S** Sigillkatalog, **UA** Сфрагістичний каталог, каталог печаток

317.

Inventár pečatí

Systém záznamov o všetkých pečatiach v určitom archívnom súbore alebo v určitom archíve.

Inventář pečeti

Evidence pečeti z jednoho archivu nebo z jednoho archivního fondu.

Inwentarz pieczęci

Zbiór opisów wszystkich pieczęci z całego zasobu lub jednego z zespołów danego archiwum.

Pecsétek levéltári leltára

Az adott levéltári fondban, állagban, esetleg egy levéltárban található pecsétekről készült leírások rendszere.

BY Інвентар пятакаў, **D** Siegelinventar, **E** Inventario de sellos, **F** Inventaire de sceaux, **GB** Inventory of seals, **I** Inventario di sigilli, **LT** Antspaudų inventorius, **N** Seglkatalog, **NL** Zegelinventaris, **P** Inventario de selos (sigilográfico), **RO** Inventar de sigilii, **RUS** Инвентарная опись печатей, **S** Sigillinventarium, **UA** Інвентар (інвентарний опис) печаток

318.

Sfragistická kartotéka

Evidencia *sfragistického materiálu na lístkoch (kartách, kartotéka). Lístky môžu byť usporiadané numericky, chronologicky, abecedne, alebo systematicky. Kartotéka môže byť doplnená o fotografické reprodukcie pečatí. Dnes sa spravidla vedie elektronicky.

Sfragistická kartotéka

Evidence *sfragistického materiálu na lístcích (kartách). Lístky mohou být v kartotéce uspořádány numericky, chronologicky, abecedně nebo systematicky. Kartotéka může být doplněna o fotografické reprodukce. Může mít též elektronickou podobu.

Kartoteka pieczęci

Ewidencja *zbioru sfragistycznego, mniej lub bardziej szczegółowa, uzupełniana na bieżąco, prowadzona na kartach katalogowych. Układ kart

może być numeryczny, chronologiczny, alfabetyczny lub rzeczowy, może też zachowywać porządek z publikacji tych pieczęci. Kartotekę często uzupełniają fotografie. Może ona być w całości tworzona i udostępniana elektronicznie, lub zawierać elektroniczny indeks zapisany na nośniku informatycznym.

Pecsétcédula-gyűjtemény

A *pecsétgyűjtemény nyilvánartása cédulákon (kartotékban). A cédulák számsoros, időrendi vagy abc sorrendben, illetve módszeresen (szisztematikusan) lehetnek elrendezve. A cédulagyűjtemény kiegészíthető a pecsétek fényképeivel. Ma általában már elektronikus formában vezetik.

BY Сфрагістычныя картатэка, **D** Siegelkartei, **E** Fichero sigilográfico, **F** Fichier sigillographique, **GB** Card inventory of seals, **I** Schedario sigillografico, **LT** Antspaudų (sfragistikos) kartoteka, **N** Seddelregister over segl, **NL** Zegelkaartsysteem, **P** Ficheiro de selos (sigilográfico), **RO** Fișier sigilografic, **RUS** Картогечны каталог печатей, **S** Sigillkartotek, **UA** Сфрагістична картотека, картотека печаток

319.

Publikovaná pečať (a.), Nepublikovaná pečať (b.)

Publikovaná pečať je taká, o ktorej – na rozdiel od nepublikovanej pečate – už bol publikovaný *opis alebo z ktorej bolo publikované vyobrazenie.

Publikovaná pečeť (a.), Nepublikovaná pečeť (b.)

Publikovaná pečeť, na rozdiel od nepublikovanej, je ta, jejž popis nebo vyobrazení již bylo zveřejněno.

Pieczęć publikowana (a.), Pieczęć niepublikowana (b.)

Pieczęć, której *opis lub reprodukcja, w odróżnieniu do **pieczęci niepublikowanej**, zostały już ogłoszone drukiem.

Kiadott pecsét (a.), Kiadatlan pecsét (b.)

Olyan pecsét, melynek *leírását vagy ábrázolását – ellentétben a kiadatlan pecséttel – már közzölték, publikálták.

BY a. Пячатка надрукавана (апублікавана); b. Пячатка неапублікавана, **D** a. Veröffentlichtes Siegel; b. Unveröffentlichtes Siegel, **E** a. Sello publicado; b. Sello inedito, **F** a. Sceau publié, b. sceau inédit, **GB** a. Published seal; b. Unpublished seal, **I** a. Sigillo edito; b. Sigillo inedito, **LT** a. Skelbtas antspaudas; b. Neskelbtas

antspaudas, **N** a. Publisert segl; b. Upublisert segl, **NL** a. Gepubliceerd zegel; b. Ongepubliceerd zegel, **P** a. Selo publicado; b. Selo inédito, **RO** a. Sigiliu publicat; b. Sigiliu inedit, **RUS** a. Печать опубликованная; b. Печать неопубликованная, **S** a. Publicerat sigill; b. Ej publicerat sigill, **UA** a. Опублікована печатка; b. Неопублікована печатка

APENDIX
APENDIX
ANEKS
FÜGGELÉK

320.

Strážca pečatidla (*lat. custos sigilli, clericus tenens sigillum*)

Funkcia spojená s právom a povinnosťou ochraňovať typárium a zabezpečiť pripájanie jeho odtlačkov na dokumenty.

Strážce pečeti (*lat. custos sigilli, clericus tenens sigillum*)

Funkce spojená s právem a povinností ochraňovat typář a zajišťovat připojení jeho otisků k dokumentům.

Strażnik pieczęci (*łac. custos sigilli, clericus tenens sigillum*)

W administracji terytorialnej to urzędnik, którego główną funkcją jest uwierzytelnianie pism poprzez przykładanie do nich pieczęci, którą (lub którymi) opiekuje się w imieniu dysponenta. W niektórych kancelariach królewskich (Francja, Aragonia, Anglia pod rządami Henryka III) strażnik pieczęci mógł być powoływany do zastępowania kanclerza, kiedy na skutek jego absencji kancelaria nie mogła wypełniać swoich funkcji.

Pecsetőr (*lat. custos sigilli, clericus tenens sigillum*)

Olyan tisztség, amely a pecsétnyomó megőrzésének és használatának a jogával függ össze, és viselőjének kötelessége, hogy biztosítsa a dokumentum megpecsételését.

BY Захавальнік пячаткі, пчатар, **D** (Groß-)Siegelbewahrer, **E** Chanciller del sello, **F** Garde du scel ou garde des sceaux, **GB** Keeper of the seal, **I** Guardasigilli, **LT** Spaudo sargas, **N** Seglbevarer, **NL** (Groot)zegelbewaarder, **P** Guarda do Selo, **RO** Păstrătorul sigiliilor, logofăt, **RUS** Печатник, **S** Sigillbevarare, **UA** Стражник печатки, охоронець печатки

321.

Audit pečate

V niektorých kanceláriách kolektívne posúdenie súladu vydávaného dokumentu s platnou legislatívou a so záujmami koruny, ktoré bolo predpokladom spečatenia dokumentu.

Audit pečeti / Pečetní audit

V některých kancelářích kolektivní posouzení souladu vydávaného dokumentu s platnou legislatívou a se zájmy koruny, které bylo předpokladem zpečetění dokumentu.

Audiencia pieczęci

Występująca w niektórych kancelariach (Francja, Burgundia) procedura, podczas której „oceniano” pisma w obecności różnych osób (mistrza ceremonii, referendarza, notariusza itp.). Zdarzało się, że po raporcie kanclerz lub *strażnik pieczęci sprawdzali pochodzenie i formę aktów, ich zgodność z obowiązującymi normami prawnymi, a także stwierdzali, czy ich treść odpowiada woli wystawców oraz czy są zgodne z interesami Korony. Po zakończeniu tych procedur przystępowano do szczególnie uroczystej ceremonii *pieczętowania.

A pecsét felülvizsgálata

Néhány kancelláriában a kiadandó dokumentum kollektív elbírálása, hogy az összhangban van-e az érvényes törvényhozással és a korona érdekeivel, ezek ugyanis a megpecsételés előfeltételei voltak.

BY Працэдура праверкі пячаткі, **D---**, **E---**, **F** Audience du sceau, **GB---**, **I---**, **LT---**, **N---**, **NL---**, **P** Audiencia do selo, **RO** Verificarea autenticităţii sigiliilor, **RUS---**, **S---**, **UA** Перевірка (аудит) печатка

322.**Príjem z pečate** (lat. *emolumentum sigilli*)

Výška všetkých príjmov z poplatkov za vydanie listiny (pečatná taxa) po odpočítaní výdavkov za kúpenie pergamenu, vosku a pod.

Příjem z pečeti (lat. *emolumentum sigilli*)

Výška všech příjmů z poplatků za vydání listiny (pečetní taxa) po odečtení výdajů za nákup pergamenu, vosku apod.

Opłaty pieczętne (łac. *emolumentum sigilli*)

Suma wszystkich opłat pobieranych za wydanie pisma, po odliczeniu kosztów materiałów (zakup pergaminu, wosku, itp.).

Megpecsételési díj / Taxa (lat. *emolumentum sigilli*)

Az oklevél kiadásával kapcsolatos teljes díj a pergamen, viasz, stb. kiadások leszámítása után.

BY Збор за прыкаладанне пячаткі, **D** Siegelgebühr, Siegeltaxe, **E** Tasa (derechos) del sello, **F** Émolument du sceau, **GB** Sealing fees, **I** Tassa del sigillo, **LT** Antspaudų mokestis, **N---**, **NL** Zegelbelasting, **P** Emolumento do selo, **RO** Taxa pentru sigiliu, **RUS** Плата от печати, **S---**, **UA** Печатковий збір

323.

Sigilátor / Pečatník (lat. *sigillator*) (a.), **Bulátor** (lat. *bullator*) (b.)

Úradník kancelárie poverený pripojením pečate alebo buly k dokumentu. Nie je identický so *sigilantom, čiže *pečateľom, t. j. *vlastníkom typária.

Pečatník / Sigilátor (lat. *sigillator*) (a.), **Bulátor** (lat. *bullator*) (b.)

Kancelársky úradník poverený pripojením pečeti nebo buly k dokumentu.

Pieczętarz (a.), **Bullator** (b.)

Urządник kancelarii zajmujący się fizycznie *przykładaniem pieczęci (a.) lub *bulli (b.) na dokumencie.

Pecsételő (lat. *sigillator*) (a.), **Bullázó** (lat. *bullator*) (b.)

A pecsét vagy bulla dokumentumra illetve dokumentumhoz való rögzítésével megbízott hivatalnok. Nem azonos a *pecsétülajdonossal.

BY a. Пячатар; b. Булатар, **D---**, **E** a. Sellador; b.---, **F** a. Scelleur; b. Bullator, **GB** a. Spigurnel; b.---, **I** a. Sigillatore; b. Bollatore, **LT** a. Antspaudininkas; b. Bulatorius, **N---**, **NL---**, **P** a. Selador; b.---, **RO** a. Sigilatorul; b.---, **RUS** Печатник, **S---**, **UA** a. Печатник, печатар, сигілятор; b. Булатор

324.

Zohrievač vosku (lat. *calefactor cerae, calefaciens ceram*) (a.), **Plumbátor** (b.)

Úradník kancelárie, poverený prípravou vosku alebo olova na pečatenie dokumentov.

Nahříváč vosku (lat. *calefactor cerae, calefaciens ceram*) (a.), **Plumbátor** (b.)

Kancelársky úradník poverený prípravou vosku a nebo olova pro pečetení dokumentů.

Calefactor cerae / Calefaciens ceram (a.), **Plumbator** (b.)

Pracownicy kancelarii, którzy, odpowiednio, przygotowywali masę woskową (a.) lub ołów (b.) do *pieczętowania pism. *Calefactor cerae* mógł dysponować pomocnikiem (paziem).

Viaszmelegítő (lat. *calefactor cerae, calefaciens ceram*) (a.), **Plumbator** (b.)

A dokumentum megpecsételéséhez szükséges viasz vagy ólom előkészítésével megbízott kancelláriai hivatalnok.

BY а. Асоба, якая грэе воск для пячаткі; б. Пячатнік; с. Памочнік асобы, якая грэе воск для пячаткі, **D**---, **E** а. Calfador de la cera; б.; с.---, **F** а. Chauffe-cire; б. Plumbator, **GB** а. Chaffwax; б.; с.---, **I**---, **LT** а.; б.; с.---, **N**---, **NL**---, **P**---, **RO**---, **RUS**---, **S**---, **UA** а. Нагрівач воску; б. Пломбатор; с. Помічник нагрівача воску

INDEXY
INDEXY
INDEKSY
MUTATÓK

LATINARUM INDEX VOCUM QUAE IN TEXTU INVENIUNTUR

A

Absentia sigilli 48
Actum in modum libelli, 106
Anulus, 121
    piscatoris, 31

B

Bulla, 11
    blanca, 38
    defectiva, 38
    dimidia, 38
Bullare, 64
Bullatio, 63
Bullator, 323*b*.
Bullectum, 28

C

Calefaciens ceram, 324*a*.
Calefactor cerae, 324*a*.
Cancellatio sigilli, 60
Carentia sigilli, 47
Cauda
    duplex 75
    simplex, 71
Cera alba, 167*b*.
Clericus tenens sigillum 320
Contrasigillum 43
Cuneus, 133
Custos sigilli, 320

E

Emolumentum sigilli, 322

F

Ferramentum ad sigillandum, 134
Filum, 74
    canapis, 74
    sericum, 74
Frangere sigillum, 14, 59

I

Incisor sigillorum, 110

L

Legenda, 196

M

Marsupium, 117

N

Nodi, 83

O

Oculi, 93

P

Plica 85
Plumbator, 324*b*.

R

Rectum, 140, 185

S

Sculptor sigillorum, 110
Secretum, 30
Sigillare, 64
Sigillatio, 62
Sigillator, 323*a*.
Sigillum, 3
    ad causas, 41
    ad contractus, 42
    ad obligationes, 42
    ad recognitiones, 42
    ante susceptum, 36
    authenticum, 51
    biscornutum, 179
    compositum, 130
    croceum, 168
    divisum, 129
    electi, 37
    in absentia magni, 33

institutum in..., 50*b*.
magis authenticum, 53
magnum, 27
maius, 27
mediocre, 29
minus, 28
ordinatum, 34
parvum, 28
pendens, 73
placatum, 67
praestatum, 49
privatum, 32
secreti, 30
secretum, 30
transfixum, 68

S

Signetum, 12
secretum, 30
Subsigilla, 98

T

Talliator sigillorum, 110
Titulus, 260
Transfixum, 104
Typarium, 7, 193

V

Versum, 141, 186

БЕЛАРУСКІ СІСТЭМАТЫЧНЫ ПАКАЗАЛЬНІК

I. АГУЛЬНЫЯ ЗАЎВАГІ

1. Сфрагістыка, сігілаграфія
2. Мастацтва пячаткі
  - a. /
  - b. /
3. Пячатка, сігілум, сфрагіс
  - a. пячатка дубальтовая
  - b. /
4. Пячатка аўтэнтычнасці
5. Замыкаючая пячатка
6. Распазнаўчая пячатка
7. Штэмпель, матрыца пячаткі
8. Адбітак пячаткі
9. Уладальнік пячаткі
  - Пячатнік-> 323a.
  - Захавальнік пячаткі, пячатар -> 320

II. ПЯЧАТКА, МАТАРЫЯЛЬНЫ ХАРАКТАР І ЗМЕСТ

-> V. Матрыца пячаткі, штэмпель;

VI. Матарыял, колер і форма пячаткі

10. Інфармацыйная ёмістась пячаткі
11. Була
  - aa. Маліўдавул
  - ab. Хрызавул (залатая була)
  - ac. Аргіавул(срэбная була)
  - b. Була
12. Сыгнет, пячатка пярэцёнак
13. Пячатка замыкаючая
  - a. /
  - b. /
  - c. /
14. Апячатанне, апламбіраванне
15. Пломбы
16. a. Штэмпель
b. Штэмпель
17. a. Ціснёная пячатка
b. Ціснёная пячатка
18. a. Штэмпель чарнільны
b. Факсіміле
19. a. Штэмпельная падушка
b. Штэмпель чарнільны
20. Злепак пячакі
  - a. Адліўка пячаткі
  - b. /
21. Негатыў, матрыца пячаткі
22. Адліўка пячаткі, злепак пячакі
23. a. Адліўка са злепку пячакі
b. Злепак з адліўкі пячаткі
24. a. Адбітак пячаткі;
b. Адбітак матрыцы

III. ДЫПЛАМАТЫЧНЫЯ І ЮРЫДЫЧНЫЯ ЯКАСЦІ

25. Дыпламатычныя якасці пячаткі
26. Юрыдычныя, прававыя якасці пячаткі
27. Вялікая пячатка
28. Малая пячатка
29. Сярэдняя пячатка
30. Сакрэтная пячатка
31. Пярэцёнак Рыбака
32. Прыватная пячатка
33. Пячатка намесніка
34. Замоўленая копія пячаткі
35. Пячатка рэгентна
36. Дакарэнцыйная пячатка
37. Электарская пячатка
38. Полубула
39. Судовая пячатка
40. Канкрэтызуючая пячатка
41. Дадатковая пячатка
42. Кантрактовая пячатка
43. Контрасігілум
44. Пячатка, ўжытая як контрасігілум
  - Даданая пячатка, дадатковая пячатка -> 98
45. Права ўжывання пячаткі
46. Права, праваздольнасць ўжывання пячаткі

47. Адсутнасць пячаткі
 48. Адсутнасць пячаткі
 49. а. Пазычэнне пячаткі
     b. /
 50. Пазычэнне пячаткі
 51. Аўтэнтычная пячатка
 52. Сведчанне аўтэнтычнасці пячаткі
 53. Замацоўваючая пячатка
 54. Атэстацыйная пячатка
 55. Ануліраванне, прызнанне
     недзейснай пячаткі
 56. Дэкларацыя ўжывання пячаткі
 57. Зламанне пячаткі
 58. Забарона пячаткі
 59. Знішчэнне (матрыцы, штэмпеля)
     пячаткі
 60. Скасаванне пячаткі

IV. СПАСАБЫ ПРЫКЛАДАННЯ ПЯЧАТКІ

61. Спосабы прыкладання пячаткі
     альбо пячатання
 62. Пячатанне, прыкладанне, прыла-
     жэнне пячаткі
 63. Прывешванне булы
 64. Прыкласці пячатку, пячатаць, за-
     пячатаць, апячатаць (скрыню з гра-
     шыма)
 65. Паўторнае апячатанне
 66. Шматкrotnaе апячатанне
 67. Прыкладзеная, прыціснутая пячат-
     ка
 68. Дадатковае замацаванне адбітка
 69. Водціск, адбітак пальца
 70. Ціснёная пячатка
 71. Паясок, папяровы паясок з пашы-
     рэннем на незамацаваным ўскраі
 72. Парыскі паясок
 73. Прывешаная, прывесістая пячатка
 74. Шаўковы, ваўняны матуз, стуж-
     ка для злучэння прывесістай пя-
     чаткі і дакумента
 75. Падвойны(ая) матузок, стужка
 76. Шнуры, матузкі
 77. Адасобныя ніці
 78. Пляцёны шнур, матуз
 79. Тасемка, стужка
     a. /
     b. /
 80. Шнур
 81. Стужка
 82. Скураны(ая) паясок, рамяшок, ра-
     меньчык, стужка
 83. Вузлы
 84. Канцы ніцей, матузкоў, шнуроў
 85. Загіб
 86. Шматкrotnы загіб
 87. Надрэз
 88. Крыжавы, крыжападобны надрэз
 89. Надрэз зоркай
 90. Язычкі надрэза
 91. Надрэз
 92. Вырэзніне
 93. а. Адтуліна
     b. Абазначэнне мейсца надрэзу
 94. Фіксууючы паясок
 95. Васковая маса
 96. Пячатка з кутодзеяй (васковая,
     воскамасцічная, з цеста, хлебны
     мякіш)
 97. Пячатка ціснёная на паперы без
     напаўняльнікаў (кшталту воску,
     цеста)
 98. Даданая пячатка, дадатковая пя-
     чатка
 99. Пячатка на паску (пасках)
 100 *a. /*
     b. Пячатка ў васковай місцы
 101. *a. /*
     *b. Пячатка ў пушцы, Пячатка ў бля-
     шанцы*
 102. Апячатанне пераходнай пячаткай
 103. Бакавое апячатанне
 104. Скразное апячатанне
 105. /
 106. Апячатанне на стужцы
 107. Дадатковая кусіодзея

V. МАТРЫЦА ПЯЧАТКІ, ШТЭМПЕЛЬ**A. Агульныя заўвагі**

- Штэмпель, матрыца пячаткі -> 7
- Масаццо пячаткі -> 2

- 108. Гліптыка
- 110. Разьбар пячаткі, злотнік
- 111. Сігнатура на штэмпеле
- 112. Штэмпель перароблены
- 113. Пячатка (штэмпель) сфальшавана
- 115. Пячатка (штэмпель) зроблены па злепку
- 116. Футлярык пячаткі
- 117. Торбачка пячаткі

B. Віды матрыц

- 118. Цыліндрычная пячатка
- 119. Гузікавы штэмпель, гузікавая матрыца
- 120. Пячатка ў выглядзе скарабея
- 121. *a.* Сыгнет, пячатка пярсцёнак;
b. /
c. /
- 122. Гема
- 123. Інталія
- 124. Камя
- 125. Штэмпель, матрыца
- 126. *a.* Манетовая матрыца
b. /
c. /
d. /
- 127. Штэмпель з пірамідальным мацаваннем ручака
- 128. Штэмпель двубаковы, штэмпель падвойны
- 129. Зборны штэмпель
- 130. Кампазітны штэмпель
- 131. Штэмпель трохбаковы
- 132. Штэмпель з ручаком
- 133. Біты штэмпель
- 134. Пячатныя абцугі

- 135. Булатэрыён, абцугі для прыкладання бул
- 136. Пячатныя абцугі
- 137. Шрубавы пячатны цісок

C. Часткі штэмпеля

- 138. Галоўны бок штэмпеля, аверс
- 139. Адваротны бок штэмпеля, ревес
- 140. Аверс штэмпеля
- 141. Ревес штэмпеля
- 142. Ускрай матрыцы, ускрай штэмпеля
- 143. Бакавая частка матрыцы
- 144. *a.* Ручак
b. /
- 145. Кнопка, знак палажэння штэмпеля
- 146. Жалабок
- 147. Скос
- 148. Ручак
- 149. Ланцужок пячаткі
- 150. Стрыжэнь
- 151. Тулья
- 152. Обруч
- 153. Калок

VI. МАТАРЫЯЛ, КОЛЕР І ФОРМА ПЯЧАТКІ**A. Матарыял**

- 154. Матарыял адбітка пячаткі
- 155. Пячатка гліняная
- 156. Пячатка васковая
- 157. Пячатка металічная, була
- 158. Була гравіраваная
- 159. Пломба
- 160. Сургуч
- 161. Цеста пячатнае, хлебны мякіш
- 162. /
  - Пячатка з кутодзейяй -> 96
  - Пячатка ціснёная на паперы без напаўняльнікаў -> 97
  - Факсіміле -> 18*b.*
- 163. Фарбавальнікі
- 164. Сургуч

В. Колер

165. Колер пячаткі, фарба
 166. Воск натуральны, воск без фарба-
 вальнікаў
 167. *a.* Пячатка з белага воску;
b. Пячатка жоўтага воску
 168. Пячатка жоўтага колеру
 169. Пячатка белага колеру
 170. Пячатка зялёнага воску
 171. Пячатка чывонага воску, чырво-
 навааская пячатка
 172. Гліна штэмпельная
 173. *a.* Пячатка з блакітнага воску
b. Пячатка з чорнага воску
 174. Пячатка двуколерная

С. Форма

175. Форма пячаткі
 176. Пячатка круглая
 177. Пячатка авальная
 178. Пячатка гербовая;
a. /
b. /
c. /
d. /
e. /
f. /
 179. Пячатка востраавальная
 180. Пячатка шматбакавая
 181. Пячатка поліаваліная

**VII. ЧАСТКІ ПЯЧАТКІ, ТЫПЫ
І КОНАГРАФІЯ****А. Часткі пячаткі**

182. Аверс пячаткі
 183. Пячатка двубакавая
 184. Реверс пячаткі
 185. Аверс пячаткі, галоўны бок пячаткі
 186. Реверс пячаткі
 187. Ускрай пячаткі
 188. Таўшчыня пячаткі

189. Валік, каўнер
 190. Поле пячаткі
 Фон поля -> 248
 191. Напячатная выява
 192. Пячатка з выявай
 193. Тып пячаткі
 194. Поле легенды
 195. Заглыблёная пячатка
 196. Легенда, тэкст, надпіс па перымет-
 ру пячаткі
 197. Радковая легенда
 198. *a.* Дэвіз
b. Дэвіз
 199. Безнадпісовая пячатка
 200. Безвыяўная (надпісовая) пячатка,
 безвыяўная
 201. Акружная лінія;
a. Унутраная акружная лінія
b. Знадвпрная акружная лінія
 202. Акружная лінія з перлін (вянкоў,
 разетак, кветак)
 203. Дэкарацыйная лінія
 204. Пярлінавая лінія, пярлінавае кола,
 пярлінавы авал
 205. Плещэна-прелінавая лінія
 206. Акружэнне поля пячаткі
 207. Куты
 208. *a.* Правы бок
b. Левы бок
c. Геральдычна правы бок
d. Геральдычна левы бок

В. Тыпалогія пячаткі

209. Тыпалогія пячаткі
 210. Партрэтная пячатка
 211. Пячатка з паясной (пагруднай)
 выявай
 212. Тронная пячатка
 213. Маестатычая пячатка
 214. Тронная царкоўная пячатка
 215. Конная пячатка
a. Конная пячатка—Пагоня
b. Конная пячатка-сокольнічы. ры-
 цэр з соколам

- с. Конная пятачка – Ездец – рыцэр
з дзідай
216. Пешая пятачка
217. Пешая княжацкая пятачка
218. Пешая канфесійная пятачка
219. Пешая жаночая пятачка
220. Агіаграфічная пятачка
a. /
b. /
221. Малітоўная пятачка
222. Пятачка з архітэктурнымі матывамі
223. Пятачка з карабельнымі матывамі
224. Гербавая пятачка
225. Пятачка з прылбіцай
226. Пятачка з гербавым элементам
227. Эмблематычная пятачка
228. Гласная пятачка
230. Пятачка з ініцыяламі
231. Пятачка з манаграмай
232. Пятачка з фантастычным элементам

С. Іконаграфія пятачкі

233. Іконаграфія пятачкі
234. Шматсюжэтная выява на пятачцы
235. Архітэктурнае аздабленне
236. Ніша
237. Эдыкула
238. Калоны, калонкі
239. Подзіум
240. Вімперг, тры лука
241. Пінакль
242. Наверша
243. Дах, дашок
244. Балдахін
245. Палатка, намёт
246. a. Трымачы
b. Шчытатрымальнікі
c. /
247. Трон
a. Сталец
b. /
c. /
d. /
248. Фон поля

249. Фон пустой
250. Дэкартыўны фон, фон з зоркамі
a. Арнаментаваны фон
b. Шахаваны фон
c. Фон, пакрыты простакутнікамі
d. Рамбаваны фон, штрыхаваны фон;
e. Фон, упрыгожаны пляцёнкай;
f. Фон ўпрыгожаны нерэгулярнай пляцёнкай;
g. Штыхавы фон;
h. Фон з геральдычнымі лілеямі;
i. Дамаскінавы фон

VIII. ПАЛЕАГРАФІЯ ПЯЧАТКІ

251. Палеаграфічныя асаблівасці лягенды пятачкі
252. Цігла
253. Впісаная літара
254. Лігатура
255. Арабеска
256. Паземна пакладзеная літара
257. Перавернутая, перакуленая літара
258. Люстэркавае напісанне літары
259. Пятачныя абрэвіятуры, скарачэнні
260. Знакі скарачэнняў, цітлы
261. Раздзяляльныя, падзяляльныя знакі
262. Арабеска, флерон
263. Разетка
264. Крыжык
265. Крыжык пачатковы

IX. КАСЕНСЕРВАЦЫЯ ПЯЧАТАК, КАСЕНСЕРВАЦЫЯ, РЕСТАЎРАЦЫЯ

266. Касенсервацыя пятачак

A. Забеспячэнне захаванасці

267. Забеспячэнне захаванасці

I. Матрыцы

268. Непашкоджаная матрыца (штэмпель)

269. /
 270. Іржавая матрыца
 271. Разтрэская матрыца
 272. Знішчоная матрыца
 273. Зламная матрыца
 274. Бітая матрыца
 275. Сцёртая матрыца
 276. Матрыца без ручака
 277. Разтрэская матрыца
 278. *a.* Размягчоная матрыца
       b. Зацвярдзелая матрыца

2. Адбіткі

279. Непашкоджаны адбітак
 281. Адбітак кепска захаваны
 282. Пячатка адбілася часткова
 283. Адклеены адбітак
 285. Пашкоджаны адбітак
 286. Разтрэсканы адбітак
 287. Фрагментаваны адбітак
 288. Абломак адбітка
 289. Адбітак пашкоджаны
 290. Адбітак зацёрты
 291. Адбітак сыпучы
 292. Адбтак, які расыпаўся
 293. Сыпкі адбітак
 294. Адбітак нечытэльны
 295. Адбітак з нечытэльнай (слабачы-
       тэльнай) лягендай
 296. *a.* Абезфарблены адбітак
       b. Выцвілы
 297. *a.* Адбітак змяніў афарбоўку;
       b. /
 298. Акісленная була (пломба)
 299. Була ў апошняй стадыі акіслення
 300. Раздзеленая була
 301. Ахоўная торбачка
 302. Ахоўная пушачка (бляшанка)
 303. Адбітак пад ахоўнай паперкай
       (кустодзей)
 304. Ахоўны канверт

В. Рестаўрацыя

305. Рестаўрацыя
 306. Узмацненне пячаткі (адбітка)
 307. Злучаць
 308. Прывешваць паўторна да даку-
       мента
 309. Прымацоўваць адбітак
 310. Ліквідаваць пашкоджаны адбітка
 311. Рэканструяваць
 312. *a.* Зрабіць злепак (адліўку) пячаткі
       b. Зрабіць злепак (адліўку) пячаткі
       за злепка

С. Сфрагістычныя ўлікова-даследчы інструментары

313. Сфрагістычная калекцыя
 314. Апісанне пячаткі
 315. Звод пячатак
 316. Сфрагістычны каталог, каталог пя-
       чатак
 317. Інвентар пячатак
 318. Сфрагістычныя картатэка
 319. *a.* Пячатка надрукавана
       (апублікавана)
       b. Пячатка неапублікавана

ДАДАТАК

320. Захавальнік пячаткі, пячатар
 321. Працэдура праверкі пячаткі
 322. Збор за прыкаладанне пячаткі
 323. *a.* Пячатнік
       b. Булатар
 324. *a.* Асоба, якая грэе воск для пячаткі
       b. Пячатнік
       c. Памочні

БЕЛАРУСКІ АЛФАВІТНЫ ПАКАЗАЛЬНІК

А

Абазначэнне мейсца надрэзру 93*b*.
 Абітак 16*b*.
 Абломак адбітка 288
 Абцугі для прыкладання бул 135
 Аверс 138, 140
 Аверс пячаткі 182, 185
 Агіаграфічная пячатка 220
 Адбітак добрай захаванасці 280
   з нечытальнай (слабачытальнай)
   лягендай ці выявай 295
   зацёрты 290
   змяніў афарбоўку 297
   кепска захаваны 281
   матрыцы 24*b*.
   нечытальны 294
   пад ахоўнай паперкай; кустодзеяй
     303
   пашкоджаны 289
   пячаткі 1, 24*a*.
   сыпучы 291
   які расыпаўся 292
 Адваротны бок штэмпеля 139
 Адклеены адбітак 283
   захоўваецца разам з дакументам 284
 Адліўка пячаткі 22
   пячаткі 20*b*.
   са злёпку пячаткі 23*a*.
 Адсутнасць пячаткі 47
   пячаткі 48
 Адтуліна 93*a*.
 Акісленная була (пломба) 298
 Акружэнне поля пячаткі 206
 Ануліраванне пячаткі 55
 Апісанне пячаткі 314
 Апячатанне на стужцы 106
 Апячатанне пераходнай пячаткай 102
 Апячатаць 64
 Арабеска 255, 262
 Аргіавул(срэбная була) 11
 Архітэктурнае аздабленне 235
 Асоба, якая грэе воск для пячаткі 324*a*.

Атэстацыйная пячатка 54
 Аўтэнтычная пячатка 51
 Афарбоўка 165
 Ахоўная пушачка (бляшанка) 302
   торбачка 301
   канверт 304

Б

Бакавая частка матрыцы 143
 Бакавое апячатанне 103
 Балдахін 244
 Безвыяўная 200
 Безнадпісовая пячатка 199
 Бітая матрыца 274
 Біты штэмпель 133
 Була 157
   гравіраваная 158
 Була 11
 Була ў апошняй стадыі акіслення 299
 Булатар 23*b*.
 Булатэрыён 135

В

Валік 189
 Васковая маса 95
 Водціск, адбітак пальца 69
 Воск без фарбавальнікаў 166
   натуральны 166
 Впісаная літара 253
 Вузлы 83
 Выразанне пячаткі 109
 Вырэзанне 92
 Выцвілы адбітак 296*b*.
 Вялікая пячатка 27

Г

Галоўны бок пячаткі 185
 Галоўны бок штэмпеля 138
 Гема 122
 Геральдычна левы бок 208*d*.
   правы бок 208*c*.
 Гербавая пячатка 224

Гласная пятачка 228
 Гліна штэмпельная 172
 Гліптыка 108
 Гузікавая матрыца 119

Д

Даданая пятачка 98
 Дадатковае замацаванне адбітка 68
 Дадатковая кустодзея 107
 Дадатковая пятачка 41, 98
 Дакаранцыйная пятачка 36
 Дах 243
 Дашок 243
 Дыпламатычныя якасці пятачкі 25
 Дэвіз 198
 Дэкаратыўны фон 250
 Дэкарацыйная лінія 203
 Дэкларацыя ўжывання пятачкі 56

Ж

Жалабок 146

З

Забарона пятачкі 58
 Загіб 85, 86
 Заглыблёная пятачка 195
 Замацоўваючая пятачка 53
 Замоўленая копія пятачкі 34
 Запячатаць 64
 Захавальнік пятачкі; пячатар 320
 Зацвярдзелая матрыца 278*b*.
 Збор за прыкаладанне пятачкі 322
 Зборны штэмпель 129
 Звод пятачак 315
 Зламана матрыца 273
 Зламанне пятачкі 57
 Злепак з адліўкі пятачкі 23*b*.
 Злепак пячакі 20*a*.
     пячакі 22
 Злотнік 110
 Злучаць 307
 Знадворная акружная лінія 201*b*.
 Знак палажэння штэмпеля 145
 Знакі скарачэнняў 260
 Знішчона матрыца 272

Знішчэнне матрыцы 59
 Зрабіць злепак (адліўку) пятачкі 312*a*.
     злепак (адліўку) пятачкі са злепка
     312*b*.

І

Іконаграфія пятачкі 233
 Іменная пятачка 229
 Імітацыя лягенды 196*a*.
 Інвентар пятачак 317
 Інталія 123
 Іржавая матрыца 270

К

Калок 153
 Калоны, калонкі 238
 Камея 124
 Кампазітны штэмпель 130
 Канкрэтызуючая пятачка 40
 Кантрактовая пятачка 42
 Канцы ніцей 84
 Каталог пятачак 316
 Каўнер 189
 Кнопка 145
 Колер І.
 Колер пятачкі 165
 Конная пятачка ездец --рыцэр з дзідай
     215*c*.
 Конная пятачка пагоня 215*a*.
 Конная пятачка, – сакольнічы. Рыцэр
     з соколам 215*b*.
 Контрасігнум 43
 Крыжык 264
 Крыжык пачатковы 265
 Куты 207

Л

Ланцужок пятачкі 149
 Левы бок 208*b*.
 Лігатура 254
 Ліквідаваць пашкоджанні адбітка 310
 Люстэркавае напісанне літары 258
 Лягенда 196

М

Маєстатычая пячатка 213
 Малая пячатка 28
 Малітоўная пячатка 221
 Маліўдавул 11*ab*.
 Манетовая матрыца 126*a*.
 Манетовая матрыца 126*a*.
 Матарыял I.
 Матарыял адбітка пячаткі 154
 Матрыца 125
     без ручака 276
     пячаткі 21.
 Матуз 74, 76, 78

Н

Наверша 242
 Надпіс па перыметру пячаткі 196
 Надпісовая пячатка, 200
 Надрэз 87, 91
     крыжападобны 88
     зоркай 89
 Намёт 245
 Напячатная выява 191
 Негатыў выявы 21
 Непашкоджаная матрыца, штэмпель
     268
 Непашкоджаны адбітак 279
 Ніці адасобныя 77
 Ніша 236

О

Обруч 152

П

Падвойная пергаменавая стужка 75
 Падзяляльныя знакі 261
 Падцвярджаючая пячатка 53
 Паземна пакладзеная літара 256
 Пазычэнне пячаткі 49*a*., 51
 Палатка 245
 Палеаграфічныя асаблівасці лягенды
     пячаткі 251
 Партрэтная пячатка 210
 Парыскі паясок 72
 Паўторнае апячатанне 65

Пячатка з кутодзейяй 96
 Пячатка з цеста 162
 Пашкоджаны адбітак 285
 Паясок 71, 82
 Перавернутая літара 257
 Перакуленая літара 257
 Пешая жаночая пячатка 219
     канфесійная пячатка 218
     княжацкая пячатка 217
     пячатка 216
 Пінакль 241
 Плецёна 205
 Пломба 159
 Пломбы 15
 Пляцёны шнур 78
 Подзіум 239
 Поле легенды 194
 Поле пячаткі 190
 Полубула 38
 Права ўжывання пячаткі 45
 Права, праваздольнасць ўжывання
     пячаткі 46
 Правы бок 208*a*.
 Працэдура праверкі пячаткі 321
 Прыватная пячатка 32
 Прывешаная пячатка 73
 Прывешванне булы 63
 Прывешваць паўторна да дакумента 308
 Прызнанне пячаткі недзейснай 55
 Прыкладанне пячаткі 62, 67
 Прыкладанне пячатку 64
 Прылажэнне пячаткі 62
 Прымацоўваць адбітак 309
 Прыціснутая пячатка 67
 Пярлінавая лінія 204
 Пярсцёнак Рыбака 31
 Пячатанне 62, 64
 Пячатка авальная 177
     адбілася часткова 282
     белага колеру 169
     васковая 156
     востраавальная 179
     гербовая 178
     гліняная 155
     двубаковая 183

- двуколерная 174
 жоўтага воску 167*b*.
 жоўтага колеру 168
 з архітэктурнымі матывамі 222
 з белага воску 167*a*.
 з блакітнага воску 173*a*.
 з выявай 192*a*.
 з гербавым элементам 226
 з ініцыяламі 230
 з карабельнымі матывамі 223
 з манаграмай 231
 з паясной (пагруднай) выявай 211
 з прылбіцай 225
 з фантастычным элементам 232
 з чорнага воску 173*b*.
 замыкаючая 13
 зроблены па злепку 115
 зялёнага воску 170
 круглая 176
 металічная 157
 на паску 99
 надрукавана (апублікавана) 319*a*.
 намесніка 33
 неапублікавана 319*b*.
 падрабная 114
 поліаваліная 181
 пярсцёнак 121*b*.
 пярсцёнак 12
 рэгента 35
 сфальшаваная 113, 114
 ў пушцы 101*a*.
 ў бляшанцы 101*b*.
 ў васковай місцы 100
 ў выглядзе скарабея 120
 ціснёная на паперы без
 напаўняльнікаў 97
 чывонага воску 171
 шматбаковая 180
 ўжытая як контрасігілум 44
 Пячаткі фіктыўныя 114
 Пячатнік 323*a*.
 Памочнік асобы, якая грэе воск для
 пячаткі 324*b*.
 Пячатныя абрэвіатуры 259
 Пячатныя абцугі 134, 136
- Р**
 Радковая лягенда 197
 Раздзеленая була 300
 Раздзяляльныя знакі 261
 Разетка 263
 Размягчоная матрыца 278*a*.
 Разпламбіраванне 14
 Разпячатанне 14
 Разтрэсканая матрыца 271, 277
 Разтрэстканы адбітак 286
 Разьбар пячаткі 110
 Раменьчык, рамяшок 82
 Реверс пячаткі 139, 184, 186
 Ревес штэмпеля 141
 Рестаўрацыя 305
 Ручак 144, 148
 Рэканструяваць 311
- С**
 Сакрэтная пячатка 30
 Сведчанне аўтэнтычнасці пячаткі 52
 Сігнатура на штэмпеле 111
 Скарачэнні 259
 Скасаванне пячаткі 60
 Скос 147
 Скразное апячатанне 104
 Спосабы прыкладання пячаткі альбо
 пячатання 61
 Сталец 247 *b*.
 Стрыжэнь 150
 Стужка 74, 79 *b*., 81
 Судовая пячатка 39
 Сургуч 160, 164
 Сфрагістычная калекцыя 313
 Сфрагістычны каталог 316
 Сфрагістычныя картатэка 318
 Сцёртая матрыца 275.
 Сыгнет 12, 121*a*.
 Сыпкі адбітак 293
 Сярэдняя пячатка 29
- Т**
 Тасьма 79*a*.
 Таўшчыня пячаткі 188
 Торбачка для пячаткі 117

Трон 247*a*.
 Тронная пячатка 212
 Тронная царкоўная пячатка 214
 Тры лука 240
 Трымачы 246*a*.
 Тулья 151
 Тып пячаткі 193
 Тыпалогія пячаткі 209
 Тэкст 196

У

Узмацненне пячаткі (адбітка) 306
 Унутраная акружная лінія 201
 Ускрай матрыцы 142
 пячаткі 187
 Ускрай штэмпеля 142

Ф

Факсімiле 18*b*.
 Фарбавальнікі 163
 Фіксуючы паясок 94
 Флерон 262
 Фон поля 248
 пустой 249
 Форма пячаткі 175
 Форма пячаткі I.V
 Фрагментаваны адбітак 287
 Футлярк пячаткі 116

Х

Хлебны мякіш 161
 Храналагічны элемент 196*b*.
 Хрызавул (залатая була) 11

Ц

Ціснёная пячатка 17*a*., 70

Цігла I. 252, 260.
 Цыліндрычная пячатка 118
 Цеста пячатнае 161

Ч

Чырвонавасковая пячатка 171

Ш

Шматкратнае апячатанне 66
 Шматсюжэтная выява на пячатцы 234
 Шнур 76, 80
 Шрубавы пячатны цісок 137
 Штэмпель сфальшаваны 114.
 двубаковы 128
 з пірамідальным мацаваннем
 ручака 127
 з ручаком 132
 15, 16*a*., 59, 113, 115, 125
 падвойны 128
 перароблены 112
 трохбаковы 131
 чарнільны 18*a*., 19*b*.
 Штэмпельная падушка 19*a*.
 Шчытатрымальнікі 246*b*.

Э

Эдыкула 237
 Электарская пячатка 37
 Эмблематычная пячатка 227

Ю

Юрыдычныя прававыя якасці пячаткі
 26

Я

Язычкі надрэза 90

ČESKÝ SYSTEMATICKÝ SLOVNÍK

I. VŠEOBECNÉ POJMY

1. Sfragistika / Sigilografie
2. Pečetní umění
3. Pečeť
4. Ověřovací pečeť
5. Uzavírací pečeť → 13
6. Pověřovací pečeť
7. Typář
8. Otisk typáře
9. Majitel typáře / Pečetitel / Sigilant
– Pečetník / Sigilátor / Bulátor → 323a.
– Strážce pečeti → 320
26. Právní stránka pečeti
27. Velká pečeť
28. Menší pečeť / Malá pečeť
29. Střední pečeť
30. Sekretní pečeť / Sekret
31. Rybářský prsten
32. Soukromá pečeť
33. Pečeť „*in absentia magni*“
34. Nařízená pečeť
35. Regentská pečeť
36. Pečeť „*ante susceptum*“

II. HMOTNÁ STRÁNKA PEČETI

→ V. Typáře;

VI. Pečetní látka, barva a tvar pečeti

10. Výpovědní hodnota pečeti
11. Bula
12. Signet
13. Uzavírací pečeť → 5
14. Rozpečetění
15. Plomba
16. Razítko
17. Slepá pečeť / Suchá pečeť
18. Razítko / Mokrá pečeť
19. Razítková poduška
20. a. Odlévání pečeti
b. Odlitek pečeti
21. Forma na odlévání pečeti
22. Odlitek pečeti
23. a. Odlévání z odlitku pečeti
b. Odlitek z odlitku pečeti
24. a. Otištění typáře
b. Otisk typáře
37. Elekční pečeť
38. Polobula
39. Soudní pečeť
40. Přísná pečeť
41. Pečeť „*ad causas*“
42. Pečeť „*ad contractus*“
43. Protipečeť / Kontrasigilum
44. Pečeť jako protipečeť
– Podpečeť → 98
45. Právo na pečeť / Pečetní způsobilost
46. Právo k pečetění / Pečetní kompetence
47. Karence pečeti
48. Absence pečeti
49. a. Zapůjčení pečeti
b. Zapůjčená pečeť
50. Vyžádání si pečeti
51. Autentická pečeť
52. Potvrzení autentičnosti pečeti
53. Posilňující pečeť
54. Atestační pečeť
55. Vyhlášení o vyřazení typáře
56. Vyhlášení o zavedení typáře
57. Odpečetění / Odstranění pečeti
58. Kasace typáře
59. Znehodnocení typáře / Rozbití typáře
60. Vyřazení typáře

III. DIPLOMATICKÁ A PRÁVNÍ STRÁNKA PEČETI

25. Diplomatická stránka pečeti

IV. ZPUSOBY PEČETĚNÍ

61. Způsoby pečetění

62. Pečetění / Připojení pečeti
 63. Pečetění bulou
 64. Pečetit
 65. Přepečetit
 66. Spolupečetění
 67. Přitištěná pečeť
 68. Protlačená pečeť
 69. Otisky prstů
 70. Natlačená pečeť
 71. Pergamenový proužek jednoduchý
 72. Pařížský pergamenový proužek jednoduchý
 73. Přivěšená pečeť
 74. Závěs pečeti
 75. Pergamenový proužek dvojitý
 76. Nitě
 77. Pružné nitě
 78. Spletená šňůra
 79. Šňůra
 80. Svazek
 81. Stuha
 82. Řemínek
 83. Uzly
 84. Zakončení závěsu pečeti
 85. Plika
 86. Vícenásobná plika
 87. Nařezání
 88. Křížové nařezání
 89. Hvězdicové nařezání
 90. Cípy nařezání
 91. Zářez
 92. *a.* Vyřezání
       b. Výřez
 93. Očko
 94. Uzavírací proužek
 95. Voskový koláč / Vosková placka
 96. Pečeť pod papírovým krytem / Pečeť pod papírovou clonou
 97. Papírová pečeť
 98. Podpečeť
 99. Pečetění na zasunutých proužcích
 100. *a.* Pečetění do misky
       b. Pečeť v misce
 101. *a.* Pečetění do pouzdra
       b. Pečeť v pouzdru
 102. Pečetění odnímatelnou pečeti
 103. Boční pečetění
 104. Transfix
 105. Pečetění do textu
 106. Přitištěná pečeť přes stuhu nebo šňůru
 107. Ochranný prstenec
- ## V. TYPÁŘE A MATRICE
- ### A. Všeobecně
- Typáře → 7
 – Pečetní umění → 2
108. Glyptika
 109. *a.* Řezání / rytí matrice
       b. Řezba matrice
 110. Řezač / Rytec matrice
 111. Signatura typáře
 112. Přerytá matrice
 113. Falešný typář
 114. Fiktivní typář
 115. Typář zhotovený podle otisku
 116. Schránka na typáře
 117. Váček na typáře
- ### B. Druhy typářů
118. Pečetní váleček
 119. Pečetní knoflík
 120. Pečetní skarabeus
 121. Pečetní prsten
 122. Gema
 123. Intaglie
 124. Kamej
 125. Plochá matrice
 126. Plochá dvojitá matrice / Mincovní matrice
 127. Kuželový typář
 128. Dvojitý typář
 129. Rozdělený typář
 130. Složený typář
 131. Trojstranný typář
 132. Matrice s držadlem / Typář
 133. Razidlo / Typář

134. Pečetní kleště
 135. Bulloterion
 136. Plombovací kleště
 137. Pečetní lis
 Razítko → 16a.
 Slepá pečeť → 17a.
 Razítko, Mokrá pečeť → 18a.

C. Části matrice (typáře)

138. Přední strana matrice
 139. Hřbet matrice / Dorzum matrice
 140. Matrice lícni strany pečeti / Averz matrice
 141. Matrice rubní strany pečeti / Reverz matrice
 142. Okraj matrice
 143. Hrana matrice
 144. Hřbetní úchyt matrice / Dorzální úchyt matrice
 145. Znamení vrchu
 146. Kanálek
 147. Šikmina
 148. Výčnělek pro uchycení matrice
 149. Řetízek
 150. Trn matrice
 151. Pevná objímka matrice / Tulejka matrice
 152. Volná objímka matrice
 153. Čep / Závlačka

VI. PEČETNÍ LÁTKA, BARVA A TVAR PEČETÍ

A. Pečetní látka

154. Pečetní látka
 155. Hliněná pečeť
 156. Vosková pečeť
 157. Kovová pečeť
 158. Cizelovaná bula
 159. Plomba
 160. Pečetní lak / Španělský vosk
 161. Pečetní těsto
 162. Oplatková pečeť

- Pečeť pod papírovým krytem (clonou) → 96
 – Papírová pečeť → 97
 – Razítko, Mokrá pečeť → 18b.
 163. Pečetní barvivo
 164. Pečetní lak

B. Barva

165. Barva pečeti
 166. Přírodní vosk
 167. Pečeť ze žlutého vosku
 168. Pečeť žluté barvy
 169. Pečeť bílé barvy
 170. Pečeť zelené barvy
 171. Pečeť červené barvy
 172. Hlinka
 173. a. Pečeť hnědé barvy
       b. Pečeť černé barvy
 174. Dvoubarevná pečeť

C. Tvar

175. Tvar pečeti
 176. Okrouhlá pečeť
 177. Oválná pečeť
 178. Štítovitá pečeť
 179. Špičatěoválná pečeť / Mandorlovitá pečeť
 180. Polygonální pečeť / Vícehrotá pečeť
 181. Polylobní pečeť / Vícelaločná pečeť

VII. ČÁSTI PEČETI, TYPY A IKONOGRAFIE

A. Části pečeti

182. Přední strana pečeti
 183. Dvoustranná pečeť / Mincovní pečeť
 184. Hřbet pečeti / Dorzum pečeti
 185. Lícni strana pečeti / Averz pečeti
 186. Rubní strana pečeti / Reverz pečeti
 187. Okraj otisku
 188. Hrana pečeti
 189. Límeč pečeti

190. Pečetní pole
Pozadí pečetního pole → 248

191. Pečetní obraz
192. Obrazová pečeť
193. Typ pečeti
194. Lišta pro opis
195. Miskovitá pečeť
196. Legenda pečeti
197. Páska s textem
198. *a.* Heslo
b. Pokřik
199. Beznápisová pečeť
200. Nápisová pečeť
201. Linka
202. Perlová linka
203. Ozdobná linka
204. Perlovec
205. Provazec
206. Lem pečetního pole
207. Kouty lemu pečetního pole
208. Pravá a levá strana pečeti

B. Typologie pečeti

209. Typologie pečeti
210. Portrétní typ / Portrétní pečeť
211. Typ s polopostavou / Pečeť s polopostavou
212. Typ se sedící postavou / Trůnní pečeť
213. Majestátní typ / Majestátní pečeť
214. Typ se sedícím prelátem / Pontifikální pečeť
215. Jezdecký typ / Jezdecká pečeť
216. Pěší typ / Pěší pečeť
217. Typ se stojícím panovníkem / Pěší pečeť
218. Typ se stojícím prelátem / Pontifikální pečeť
219. Typ se stojící ženou / Ženská pečeť
220. Hagiografický typ / Hagiografická pečeť
221. Devoční typ / Devoční pečeť
222. Topografický typ / Topografická pečeť
223. Lodní typ / Lodní pečeť
224. Erbovní typ / Erbovní pečeť

225. Typ s helmem a klenotem / Erbovní pečeť
226. Typ s heraldickým motivem
227. *a.* Emblematický typ / Emblematická pečeť
b. Typ s merkou
228. Mluvící typ / Mluvící pečeť
229. Typ se jménem nebo názvem / Nápisová pečeť
230. Typ s iniciálami / Iniciálová pečeť
231. Monogramatický typ / Monogramatická pečeť
232. Fantastický typ / Fantastická pečeť; Věčný typ / Věčná pečeť

C. Ikonografie pečeti

233. Ikonografie pečeti
234. Úrovně pečetního obrazu
235. Architektonická výzdoba pečeti
236. Nika
237. Edikula
238. Rámující sloupky
239. Piedestal / Podstavec
240. Vimperk
241. Fiála
242. Helmice
243. Nébesa
244. Baldachýn
245. Stan
246. *a.* Štítonoš
b. Strážce štítu
c. Podpěra štítu
247. Trůn
248. Pozadí pečetního pole
249. Hladké pozadí pečetního pole
250. Ornamentální pozadí pečetního pole

VIII. PALEOGRAFIE PEČETI

251. Paleografie pečeti
252. Nadepsané písmeno
253. Vepsané písmeno / Enkláva
254. Spojená písmena / Ligatura
255. Propletená písmena

256. Položené písmeno
 257. Převrácené písmeno
 258. Obrácené písmeno
 259. Sfragistické zkratky
 260. Znaménko všeobecného krácení / Tilda
 261. Interpunkce pečeti
 262. Fleuron
 263. Rozetka
 264. Křížek
 265. Úvodní křížek

IX. OCHRANA PEČETÍ, KONZERVACE, RESTAUROVÁNÍ, EVIDENCE

266. Ochrana pečeti

A. Konzervace

267. Konzervace

1. Typáře

268. Intaktní typář
 269. Korodovaný typář
 270. Rezavý typář
 271. Popraskaný typář
 272. Zlomený typář
 273. Polámaný typář
 274. Typář se stopami úderů kladiva na držadle
 275. Setřený typář
 276. Typář bez držadla
 277. Popraskané razítko
 278. Razítko se změněnou pružností

2. Otisky

279. Intaktní otisk
 280. Bezchybný otisk
 281. Chybný otisk
 282. Odlepující se otisk
 283. Volný otisk
 284. Přiložený otisk
 285. Neúplný otisk
 286. Rozlámaný otisk

287. Zlomkový otisk
 288. Fragmentární otisk
 289. Degradovaný otisk
 290. Setřený otisk
 291. Lístkový otisk
 292. Rozvrstvený otisk
 293. a. Přesušený otisk
       b. Práškový otisk
 294. Nezřetelný otisk
 295. Nečitelný otisk
 296. a. Vybledlý otisk
       b. Vybledlý závěs pečeti
 297. a. Přebarvený otisk
       b. Přebarvený závěs
 298. Oxydovaná olověná bula
 299. Karbonizovaná olověná bula
 300. Rozpojená bula
 301. Ochranný váček
 302. Ochranné pouzdro
 303. Ochranný sáček
 304. Ochranná obálka

B. Restaurování

305. Restaurování
 306. Zpevnění
 307. Slepení
 308. Opětovné přivěšení nebo zavěšení pečeti
 309. Opětovné připojení pritištěné pečeti
 310. Zcelení
 311. Rekonstrukce
 312. a. Odlévání
       b. Odlévání z odlitku

C. Tvorba sfragistických evidencí

313. Sfragistický materiál
 314. Popis pečeti
 315. Korpus pečeti
 316. Tématický katalog pečeti
 317. Inventář pečeti
 318. Sfragistická kartotéka
 319. a. Publikovaná pečeť
       b. Nepublikovaná pečeť

APENDIX

320. Strážce pečeti

321. Audit pečeti / Pečetní audit

322. Pečetní taxa

323. *a.* Pečetník / Sigilátor

b. Bulátor

324. *a.* Nahřívač vosku

b. Plumbátor

ČESKÝ ABECEDNÍ INDEX

A

- Absence pečeti, 48
Argyrobula, 11*ac*.
Audit pečeti, 321
Averz
    matrice, 140
    pečeti, 185

B

- Baldachýn, 244
Barva pečeti, VI.B, 165
Barvivo pečetní, 163
Boulloterion, 135
Bula, 11
    cizelovaná, 158
    olověná, 11*aa*.
    karbonizovaná, 299
    oxydovaná, 298
    rozpojená, 300
    stříbrná, 11*ac*.
    zlatá, 11*ab*.
Bulátor, 323

C

- Cípy nařezání, 90

Č

- Čep, 153

D

- Dorzum
    matrice, 139
    pečeti, 184
Držadlo typáře, 274, 276

E

- Edikula, 237
Enkláva, 253
Exerque, 196
Evidence sfragistická, IX.C

F

- Faldistorium, 247*b*.
Fiála, 241
Fleuron, 262
Forma na odlévání pečeti, 21
Fylakterium, 197*a*.

G

- Gema, 122
Glyptika, 108

H

- Helmice, 242
Heslo, 198*a*.
Hlinka, 172
Hodnota pečeti výpovědní, 10
Hrana
    matrice, 143
    pečeti, 188
Hřbet
    matrice, 139
    pečeti, 184

CH

- Chryzobula, 11*ab*.

I

- Ikonografie pečeti, VII.C, 233
Intaglie, 123
Interpunkce pečeti, 261
Inventář pečeti, 317

K

- Kamej, 124
Kanálek, 146
Karence pečeti, 47
Kartotéka sfragistická, 318
Kasace typáře, 58
Katalog tématický pečeti, 316
Kleště
    pečetní, 134
    plombovací, 136

Knoflík pečetní, 119
 Kobylka, 125, 144
 Koláč voskový, 95
 Kompetence pečetní, 46
 Kontrakce, 252
 Kontrasigilum, 43
 Konzervace, IX.A, 267
 Korpus pečetí, 315
 Kouty lemu pečetního pole, 207
 Křeslo, 247c
 Křídlo, 144
   sklopné, 144
 Křížek, 264
   úvodní, 265

L

Lak pečetní, 160, 164
   španělský, 160
 Látka pečetní, VI.A, 154
 Lavice, 247a
 Legenda pečetí, 196
 Lem pečetního pole, 206
 Ligatura, 254
 Límeč pečetí, 189
 Linka
   ozdobná, 203
   perlová, 202
   vnější, 201*b*.
   vnitřní, 201*a*.
 Lis pečetní, 137
 Lišta pro opis, 194

M

Majitel typáře, 9
 Materiál sfragistický, 313
 Matrice, V.
   lící strany pečetí, 140
   mincovní, 126
   plochá, 125
   plochá dvojstranná, 126
   přerytá, 112
   rubní strany pečetí, 141
   s držadlem, 132
   změklá, 278*a*.
   ztvrdlá, 278*b*.

Molybdohuba, 11*aa*.

N

Náhrada velké pečetí, 33
 Nahříváč vosku, 324
 Nápis, 196
 Nařezání, 87, 90
   hvězdicové, 89
   křížové, 88
 Nebesa, 243
 Nika, 236
 Nitě, 76
   pružné, 77

O

Obálka ochranná, 304
 Objímka matrice
   pevná, 151
   volná, 152
 Obraz pečetní, 191
 Očko, 93
 Odlévání pečetí, 20*a*., 312*a*.
   z odlitku, 23*a*., 312*b*.
 Odlitek pečetí, 20*b*., 22
   z odlitku pečetí, 23*b*.
 Odpečetění 57
 Odstranění pečetí, 57
 Ochrana pečetí, IX., 266
 Okraj
   matrice, 142
   otisku, 187
 Otisk, 8, IX.A.2
   bezchybný, 280
   degradovaný, 289
   fragmentární, 288
   chybný, 281
   intaktní, 279
   lístkující, 291
   nečitelný, 295
   neúplný, 285
   nezřetelný, 294
   odlepující se, 282
   práškovitý, 293
   přebarvený, 297
   přesušený, 293

- přiložený, 284
rozlámaný, 286
rozvrstvený, 292
setřený, 290
typáře, 24b
volný, 283
vybledlý, 296
zlomkovitý, 287
Otisky prstů, 69
Otištění typáře, 24a
Ouško, 125
- P**
Paleografie pečeti, VIII., 251
Páska
    nápisová, 197b.
    s textem, 197
Pečetitel, 9
Pečetník, 323
Pečeť, 3
    „*ad causas*“, 41
    „*ad contractus*“, 42
    „*ante susceptum*“, 36
    atestační, 54
    autentická, 51
    beznápisová, 199
    bílé barvy, 169
    černé barvy, 173b.
    červené barvy, 171
    devoční, 221
    dvoubarevná, 174
    dvoustranná, 183
    elekční, 37
    emblematická, 227
    erbovní, 224, 225
    fantastická, 232
    hagiografická, 220
    hliněná, 155
    hnědé barvy, 173a.
    „*in absentia magni*“, 33
    iniciálová, 230
    jako protipečeť, 44
    jezdecká, 215
    bojová, 215a.
    lovčí, 215b.
    zvláštní, 215c.
    kovová, 157
    lodní, 223
    majestátní, 213
    malá, 28
    mandorlovitá, 179
    menší, 28
    mincovní, 183
    miskovitá, 195
    mluvící, 228
    mokrá, 18
    monogramatická, 231
    nápisová, 200 , 229
    nařízená, 34
    natlačená, 70
    nepublikovaná, 319
    obrazová, 192
    okrouhlá, 176
    oplatková, 162
    orbikulární, 176
    oválná, 177
    ověřovací, 4
    papírová, 97
    pěší, 216, 217
    pod papírovou clonou, 96
    pod papírovým krytem, 96
    polygonální, 180
    polylobní, 181
    pontifikální, 214, 218
    portrétní, 210
    posilňující, 53
    pověřovací, 6
    protlačená, 68
    přísná, 40
    přitištěná, 67
    přes stuhu nebo šňůru, 106
    přivěšená, 73
    publikovaná, 319
    regentská, 35
    sekretní, 30
    slepá, 17
    soudní, 39
    soukromá, 32
    střední, 29
    suchá, 17

- špičatěoválná, 179
štítovitá, 178
topografická, 222
trůnní, 212
uzavírací, 5, 13
v misce, 100*b*.
v pouzdru, 101*b*.
věcná, 232
velká, 27
vícechrotá, 180
vícelaločná, 181
vosková, 156
z bílého vosku, 167
zapůjčená, 49*b*.
ze žlutého vosku, 167
zelené barvy, 170
ženská, 219
žluté barvy, 168
- Pečetění, 62
boční, 103
bulou, 63
do misky, 100*a*.
do pouzdra, 101*a*.
do textu, 105
na zasunutých proužcích, 99
odnímatelnou pečetí, 102
- Pečetit, 64
- Perlovec, 204
- Piedestal, 239
- Písmena
propletená, 255
spojená, 254
- Písmeno
nadepsané, 252
obrácené, 258
položené, 256
převrácené, 257
vepsané, 253
- Placka vosková, 95
- Plika, 85
vícenásobná, 86
- Plomba, 15, 159
- Plumbátor, 324
- Podpečet, 98
- Podpěra štítu, 246*c*.
- Podstavec, 239
- Poduška razítková, 19
- Pokřik, 198*b*
- Pole pečetni, 190
- Polobula, 38
- Popis pečeti, 314
- Potvrzení autentičnosti pečeti, 52
- Pouzdro ochranné, 302
- Pozadí pečetniho pole, 248
hladké, 249
ornamentální, 250
- Právo
k pečetění, 46
na pečet, 45
- Protipečet, 43
- Proužek
pergamenový
jednoduchý, 71
pařížský, 72
dvojitý, 75
uzavírací, 94
- Provazec, 205
- Prsten
pečetni, 121
rybářský, 31
- Prstenec ochranný, 107
- Přepečetit, 65
- Připojení pečeti, 62
přitištěné pečeti opětovné, 309
- Přivěšení pečeti
opětovné, 308
- R**
- Razidlo, 133
- Razítko, 16, 18
popraskané, 277
se změněnou pružností, 278
- Rekonstrukce, 311
- Restaurování, IX.B, 305
- Reverz
matrice, 141
pečeti, 186
- Rozbití typáře, 59
- Rozetka, 263
- Rozpečetění, 14

Rytec matrice, 110

Rytí matrice, 109*a*.

Řemínek, 82

Řetízek, 149

Řezač matrice, 110

Řezání matrice, 109*a*.

Řezba matrice, 109*b*.

S

Sáček ochranný, 303

Sekret, 30

Sfragistika, 1

Schránka na typáře, 116

Sigilant, 9

Sigilátor, 323

Sigilografie, 1

Signatura typáře, 111

Signet, 12

Skarabeus pečetní, 120

Slepení, 307

Sloupky rámující, 238

Spolupečetění, 66

Stan, 245

Stolec, 247*b*.

Strana

matrice

přední, 138

pečeti

lící, 185

pravá a levá, 208

přední, 182

rubní, 186

Stránka pečeti

dipломatická, 25

právní, 26

Strážce

pečeti, 320

štítu, 246*b*.

Stuha, 81

Subsigilum, 98

Svazek, 80

Šikmina, 147

Š

Šňůra, 79

okrouhlá, 79*b*.

plochá, 79*a*.

spletená, 78

Štítonoš, 246*a*.

T

Taxa pečetní, 322

Těsto pečetní, 161

Tilda, 260

Tkanice, 79*b*.

Transfix, 104

Trn matrice, 150

Trůn, 247

Tulejka matrice, 151

Tvar pečeti, VI.C, 175

Typ pečeti, 193

devoční, 221

emblematický, 227*a*.

erbovní, 224

fantastický, 232

hagiografický, 220

jezdecký, 215

lodní, 223

majestátní, 213

mluvicí, 228

monogramatický, 231

pěší, 216

portrétní, 210

s helmem a klenotem, 225

s heraldickým motivem, 226

s iniciálami, 230

s merkou, 227*b*.

s polopostavou, 211

se jménem nebo názvem, 229

se sedící postavou, 212

se sedícím prelátem, 214

se stojící ženou, 219

se stojícím panovníkem, 217

se stojícím prelátem, 218

topografický, 222

věcný, 232

Typář, 7, V, IX.A.1, 132, 133

bez držadla, 276

dvojitý, 128

falešný, 113

- fiktivní, 114
intaktní, 268
korodovaný, 269
kuželový, 127
polámaný, 273
popraskaný, 271
rezavý, 270
rozdělený, 129
se stopami úderů kladiva na držadle, 274
setřený, 275
složený, 130
trojstranný, 131
zhotovený z otisku, 115
zlomený, 272
Typologie pečeti, VII.B, 209
- U**
Úchyt matrice
  dorzální, 144
  hřbetní, 144
Umění pečetní, 2
Úrovně pečetního obrazu, 234
Uzly, 83
- V**
Váček
  na typáře, 117
  ochranný, 301
Váleček pečetní, 118
Vimperk, 240
- Vosk pečetní, 166
Výčnělek pro uchycení matrice, 148
Vyhlášení
  o vyřazení typáře, 55
  o zavedení typáře, 56
Vyřazení typáře, 55, 60
Výřez, 92*b*.
Vyřezání, 92*a*.
Výzdoba pečeti architektonická, 235
Vyžádání si pečeti, 50
- Z**
Zakončení závěsu pečeti, 84
Zapečetění, 64
Zapůjčení pečeti, 49*a*.
Zářez, 91
Závěs pečeti, 74
  přebarvený, 297
  vybledlý, 296
Zavěšení pečeti
  opětovné, 308
Závlačka, 153
Zcelení, 310
Zkratky sfragistické, 259
Znamení vrchu, 145
Znaménko všeobecného krácení, 260
Zničení typáře, 59
Zpečetění, 64
Zpevnění, 306
Způsobilst pečetní, 45
Způsoby pečetění, IV., 61

DEUTSCHER SYSTEMATISCHER INDEX

I. ALLGEMEINES

1. Siegelkunde, Sphragistik
2. Siegelkunst
3. Siegel
4. Beglaubigungssiegel
5. Verschlusssiegel
6. Botensiegel
7. Siegelstempel, Petschaft, Typar
8. Siegel(abdruck)
9. Siegelinhaber, Siegelführer, Siegler
– (Groß-)Siegelbewahrer -> 320

II. DIE MATERIELLE SEITE DES SIEGELS UND SEINE ÜBERLIEFERUNG

10. Überlieferung, Belege
11. *a.* Bulle
  - aa.* Bleibulle
  - ab.* Goldbulle
  - ac.* Silberbulle
- b.* Bulle
12. Signet, Petschaft, Pitschier
13. /
14. Das Siegel erbrechen
15. Gerichtssiegel
16. Stempel
17. *a.* Prägestempel
- b.* Prägesiegel
18. *a., b.* Stempel
- c.* /
19. *a.* Stempelkissen
- b.* Stempel
20. *a.* Abgießen
- b.* Abguß
21. Negativ, Matrize
22. Abguß
23. *a.* Abgießen von Abguß
- b.* Abguß von Abguß
24. *a.* Herstellen eines Abdrucks vom
Stempel
- b.* (Moderner) Abdruck

III. DIPLOMATISCHE UND RECHTLICHE SEITE DES SIEGELS

25. Diplomatische Seite des Siegels
26. Rechtscharakter des Siegels
27. Großes Siegel, größeres Siegel, Haupt-
siegel
28. Kleines Siegel
29. /
30. Sekretsiegel, Sekret
31. Fischerring
32. /
33. /
34. /
35. Regentschaftssiegel, Vikariatssiegel
36. /
37. Elektensiegel
38. Halbbulle
39. Gerichtssiegel
40. /
41. Geschäftssiegel, sigillum ad causas
42. /
43. Rücksiegel, Gegensiegel, Kontrasiegel
44. Siegel als Rücksiegel
45. Siegelmäßigkeit
46. Siegelkompetenz
47. Siegelkarenz
48. /
49. *a.* Siegelung in fremder Sache, Fremd-
besiegelung
- b.* /
50. *a.* Siegel der freiwilligen Gerichtsbar-
keit
- b.* /
51. Authentisches Siegel
52. /
53. /
54. /
55. Siegelverrufung
56. Erklärung über den Gebrauch eines
(neuen) Siegels
57. /
58. Kassation des Siegelstempels

59. Brechen des Siegelstempels, Vernichtung des Siegelstempels
 60. Außerkraftsetzung des Siegelstempels

IV. SIEGELBEFESTIGUNGSARTEN

61. Siegelanbringungsarten, Besiegelungsarten, Untersiegelungsarten, Versiegelungsarten
 62. Anbringung des Siegels, Besiegelung, Untersiegelung, Versiegelung
 63. Anbringung der Bulle, Besiegelung mit Bulle, Bullierung
 64. Siegeln, besiegeln, untersiegeln
 65. Neubesiegeln, wiederbesiegeln
 66. /
 67. Aufgedrücktes Siegel
 68. Durchgedrücktes Siegel
 69. Fingerabdrücke
 70. Aufgedrücktes Siegel
 71. (Abhängende) Préssel
 72. /
 73. Anhängendes Siegel, angehängtes Siegel, Hängesiegel
 74. Befestigungsmittel
 75. Préssel, Pergamentstreifen
 76. Fäden
 77. /
 78. (Geflochtene) Schnur
 79. Schnur
     a. Platte Schnur
     b. Runde Schnur
 80. Kordel
 81. Band
 82. Lederstreifen
 83. Knoten
 84. /
 85. Plica, Umbug
 86. /
 87. *a.* Inzision
     b. Einschnitt, Inzision
 88. Kreuzschnitt
 89. Sternförmiger Einschnitt
 90. Einschnittsklappen
 91. Schlitz
 92. /

93. /
 94. *a.* Verschußflasche
     b. Verschußstreifen
 95. Wachsklumpen
 96. Papierwachssiegel, Siegel unter Papierdecke
 97. Papiersiegel
 98. /
 99. Siegelung mit eingehängtem Siegel
 100. *a.* Siegelung in (andersfarbiger) Schüssel, Siegelung in (andersfarbiger) Schale
     b. Siegel in Siegelschüssel
 101. *a.* Siegelung unter Verwendung einer Siegelkapsel
     b. Siegel in Siegelkapsel
 102. /
 103. Seitliche Besiegelung
     a. „Igel“
     b. Seitliches Verschußsiegel
     c. Seitliche Besiegelung eines Libells
     d. Seitliche Besiegelung eines Rotulus
 104. Transfix
 105. /
 106. Aufdrücken eines Siegels über Band oder Schnur (in einem Libell)
 107. /

V. DIE SIEGELSTEMPEL

A. Allgemeines

- Siegelstempel ->7
 – Siegelkunst -> 2
 108. Glyptik, Steinschneidekunst
 109. *a.* Schneiden eines Siegels, Stechen eines Siegels
     b. Siegelschnitt
 110. Siegelschneider, Siegelstecher
 111. Signatur eines Siegels
 112. Nachgravierter Stempel
 113. Falscher Siegelstempel, gefälschter Siegelstempel (Gravur nach echter Vorlage)

114. Falscher Siegelstempel, gefälschter Siegelstempel (erfundene Fälschung)
 115. Nachgemachter Siegelstempel (Herstellung durch Abgußverfahren)
 116. Stempelbehälter
 117. Siegeltasche

B. Stempelarten

118. Rollsiegel
 119. Knopfsiegel
 120. Skarabäus
 121. *a.* Siegelring
       b. Platte
       c. Ringfassung
 122. Gemme, Gemmensiegel
 123. Gemme, Intaglio
 124. Kamee
 125. Stempelplatte
 126. *a.* Münzsiegelstempel
       b., c., d. /
 127. /
 128. Zweiseitiges Typar
 129. /
 130. /
 131. Dreiseitiges Typar
 132. Typar mit Griff
 133. Schlagstempel
 134. Siegelzange
 135. Bulloterion
 136. Siegelzange, Plombierzange
 137. Siegelpresse
 -Stempel -> 16. 18
 -Prägestempel -> 17*a.*

C. Teile des Stempels

138. Prägeseite des Stempels
 139. Rückseite des Stempels
 140. Vorderseite der Stempelplatte, Hauptseite der Stempelplatte, Avers der Stempelplatte
 141. Rückseite der Stempelplatte, Revers der Stempelplatte
 142. Oberflächenrand der Stempelplatte
 143. Rand

144. *a.* Handhabe, Handgriff, Griff
       b. Scharnier
 145. /
 146. /
 147. Schräge
 148. Öse, Handhabe
 149. Kleine Kette zum Anketten
 150. Heftzapfen, Sporn
 151. /
 152. /
 153. /

VI. STOFF, FARBE UND FORM DER SIEGEL

A. Stoff

154. Siegelstoff
 155. Tonsiegel, Tonplombe
 156. Wachssiegel
 157. Metallsiegel, Bulle
 158. /
 159. Plomben
 160. Spanisches Wachs, Siegellack
 161. (Siegel-) Oblate
 162. Oblatensiegel
       - Papierwachssiegel -> 96
       - Papiersiegel -> 97
       - Stempel -> 18*b.*
 163. Farbstoffe
 164. Firnis

B. Farbe

165. Siegelfarbe
 166. Reines Siegelwachs, naturfarbenes Siegelwachs
 167. /
 168. Siegel in gelber Farbe
 169. Siegel in weißer Farbe
 170. Siegel in grünem Wachs
 171. Siegel in rotem Wachs
 172. Siegelerde, Malta
 173. *a.* Siegel in braunem oder bräunlichem Wachs
       b. Siegel in schwarzer Farbe

174. Zweifarbiges Siegel

C. Form

175. Siegelform

176. Rundsiegel

177. Ovale Siegel

178. Schildförmiges Siegel

a. Großer, unten abgerundeter Schild

b. Tartsche

c. Oben abgerundeter Schild

d. Siegel in Kreiselform

e. Siegel in Birnenform

f. Dreieckiges Siegel

179. Spitzovales Siegel

180. Polygonales Siegel

181. Vielpaßförmiges Siegel

VII. DIE TEILE DES SIEGELS, TYPEN UND IKONOGRAPHIE

A. Die Teile des Siegels

182. Vorderseite des Siegels

183. Zweiseitiges Siegel, Münzsiegel

184. Rückseite des Siegels

185. Vorderseite des Siegels

186. Rückseite des Siegels

187. Rand des Abdrucks

188. /

189. Wulst

190. Feld

– Hintergrund des Siegelfeldes ->248

191. Bild

192. Bildsiegel

193. a. Typ, Typus

b. Gepräge, Bild

c. Siegeltyp

194. Umschriftfeld, Umschriftleiste

195. Siegel mit abgescrägtem Schriftrand

196. Umschrift, Legende, Aufschrift

197. Schriftband

198. Devise

199. (Reines) Bildsiegel, Bildsiegel ohne
Inschrift

200. Schriftsiegel

201. Linie

a. Innere Linie

b. Äußere Linie

202. Perllinie, Perlenkranz

203. Verzierte Linie

204. Perllinie

205. Kordelierte Linie

206. Einrahmung des Siegelfeldes, Bordüre
des Siegelfeldes

207. Zwickel

208. a. Rechts

b. Links

c. (Heraldisch) rechts

d. (Heraldisch) links

B. Typologie der Siegel

209. Siegel-Typologie

210. Bildnissiegel, Porträtsiegel

211. Brustbildsiegel

212. Thronsigel

213. Majestätssiegel

214. /

215. Reitersiegel

a. /

b. Jagdsiegel

c. /

216. Standbildsiegel

217. /

218. /

219. Damensiegel

220. Heiligensiegel

a., b. /

221. Devotionssiegel, Adorantensiegel

222. Architektursiegel

223. Schiffssiegel

224. Wappensiegel

225. Helmsiegel

226. Siegel mit Wappenelementen

227. a. Emblemsiegel, Symbolsiegel

b. Hausmarkensiegel

228. Redendes Siegel

229. Namenssiegel

230. Initialensiegel

231. Monogrammsiegel

232. Fantasiesiegel

C. Ikonographie des Siegels

- 233. Siegelikonographie
- 234. Ebenen
- 235. Architekturelemente des Siegels
- 236. Nische
- 237. Ädikula
- 238. Einrahmende Säulchen
- 239. Podest
- 240. Wimperg
- 241. Fiale, Ziertürmchen
- 242. Glockentürmchen, Spitztürmchen
- 243. Baldachin
- 244. Thronhimmel, Baldachin
- 245. /
- 246. *a.* (Schild-)Halter
b., c. /
- 247. Thron
a. Thronbank
b. /; Faldistorium, Faldistolium, Faltstuhl
c. Lehnstuhl
d. /
- 248. Hintergrund des Siegelfeldes, Fond des Siegelfeldes
- 249. Glatter Hintergrund, leerer Hintergrund
- 250. Verzierter Hintergrund
a. Gegitterter Hintergrund, gitterartiger Hintergrund, netzartiger Hintergrund
b. Geschachter Hintergrund
c. Geschindelter Hintergrund
d. Gerauteter Hintergrund, schräg gegitterter Hintergrund
e. Gegitterter Hintergrund
f. Schraffierter Hintergrund
g. Punktierter Hintergrund
h. Mit Lilien bestreuter Hintergrund
i. Mit Ranken damasierter Hintergrund

VIII. DIE PALÄOGRAPHIE DER SIEGEL

- 251. Siegelepigraphik, Paläographie der Siegel
- 252. Übergeschriebener Buchstabe
- 253. Eingeschriebener Buchstabe
- 254. Ligatur, nexus
- 255. Verschlungene Buchstaben
- 256. Liegender Buchstabe
- 257. Kopfstehender Buchstabe, gestürzter Buchstabe
- 258. Seitenverkehrter Buchstabe
- 259. Abkürzungen in Siegeln, Kürzeln in Siegeln
- 260. (Allgemeines) Kürzungszeichen, Titulus
- 261. Interpunktion der Siegel
- 262. Rosette
- 263. Rosette
- 264. Kreuzchen
- 265. Kreuz am Anfang (der Umschrift)

IX. DIE KONSERVIERUNG DER SIEGEL

- 266. Konservieren

A. Vorbeugung

- 267. Vorbeugen

1. Stempel

- 268. Intakter Siegelstempel
- 269. Korrodierter Siegelstempel
- 270. Verrosteter Siegelstempel, rostiger Siegelstempel
- 271. Gerissener Siegelstempel
- 272. Kassierter Siegelstempel
- 273. Gebrochener Siegelstempel, unbrauchbar gemachter Siegelstempel
- 274. Siegelstempel mit Spuren von Hammerschlägen auf der Rückseite
- 275. Abgenutzter Siegelstempel
- 276. Siegelstempel ohne seinen ursprünglich vorhandenen Griff

277. Ausgetrockneter, mit feinen Rissen versehener Siegelstempel
 278. *a.* Wieder weichgemachter Siegelstempel
b. Verhärteter Siegelstempel

2. Abdrücke

279. Intakter Abdruck, unversehrter Abdruck
 280. Prägefrischer Abdruck
 281. Schlecht ausgeprägter Abdruck
 282. Abgelöster Abdruck
 283. Abgelöster Abdruck, getrennt aufbewahrter Abdruck
 284. Abgefallener Abdruck, beiliegender Abdruck
 285. Unvollständiger Abdruck
 286. In mehrere Teile zerbrochener Abdruck
 287. In Siegelreste zerfallener Abdruck
 288. Fragment, Siegelfragment
 289. Beschädigter Abdruck
 290. Abgeriebener Abdruck
 291. Blätternder Abdruck
 292. In Schichten zerfallener Abdruck
 293. *a.* Bröckelnder Abdruck
b. Pulverisierender Abdruck
 294. Unkenntlicher Abdruck
 295. Abdruck mit unleserlicher oder kaum leserlicher Umschrift
 296. *a.* Verblichener Abdruck, entfärbter Abdruck
b. Verblichene Befestigungsmittel, entfärbte Befestigungsmittel
 297. *a.* Verfärbter Abdruck
b. Verfärbte Befestigungsmittel
 298. Oxydierte Bleibulle
 299. Karbonisierte Bleibulle
 300. In zwei Teile zerfallene Bulle

301. Siegelsäckchen, Säckchen zum Schutz (des Siegels)
 302. Siegelkapseln, Schutzkästchen
 303. Angenähetes (Schutz-)Papier
 304. Schutzumschlag

B. Restaurierung

305. Restaurieren
 306. Festigen
 307. Schweißen
 308. Wiederanbringen, neubefestigen
 309. Wiederanbringen, neubefestigen
 310. Ergänzen
 311. Wiederherstellen, rekonstruieren
 312. *a.* Abgießen, einen Abguß herstellen
b. Abgießen, einen Abguß von einem Abguß herstellen

C. Instrumente der Siegelforschung

313. Siegelsammlung, siegelkundliche Sammlung
 314. Siegelbeschreibung
 315. Siegelcorpus
 316. Siegelkatalog
 317. Siegelinventar
 318. Siegelkartei
 319. *a.* Veröffentlichtes Siegel
b. Unveröffentlichtes Siegel

ANHANG

320. (Groß-)Siegelbewahrer
 321. /
 322. Siegelgebühr, Siegeltaxe
 323. /
 324. /

DEUTSCHER ALPHABETISCHER INDEX

A

Abdruck, 279-297
 herstellen, 24*a*.
 (moderner), 24*b*.
 Abgefallener Abdruck, 284
 Abgelöster Abdruck 282, 283
 Abgenutzter Siegelstempel, 275
 Abgeriebener Abdruck, 290
 Abgeschrägter Schriftrand, 195
 Abgießen 20*a.*, 312*a.*, *b*.
 von Abguß, 23*a*.
 Abguß 20*b.*, 22, 312
   herstellen, 312
   von Abguß, 23*b.*, 312
 Abhängende Prässel, 71
 Abkürzungen in Siegeln, 259
 Adorantensiegel, 221
 Ädikula, 237
 Allgemeines, I.
 Anbringung
   der Bulle, 63
   des Siegels, 62
 Angehängtes Siegel, 73
 Anhängendes Siegel, 73
 Angenähetes (Schutz-)Papier, 303
 Architekturelemente des Siegels, 235
 Architektursiegel, 222
 Aufdrücken eines Siegels über Band oder
   Schnur, 106
 Aufgedrücktes Siegel, 67, 70
 Aufschrift, 196
 Ausgetrockneter Siegelstempel, 277
 Außerkraftsetzung des Siegelstempels, 60
 Authentisches Siegel, 51
 Avers der Stempelplatte, 140

B

Baldachin, 243, 244
 Band, 81
   Aufdrücken eines Siegels über ->,106
 Befestigungsarten, IV.
 Befestigungsmittel, 74

entfärbte , 296*b*.
 verblichene -, 296*b*.
 verfärbte -, 297*b*.
 Beglaubigungssiegel, 4
 Belege, 10
 Beschädigter Abdruck, 289
 Besiegeln, 64
 Besiegelung, 62
   mit Bulle, 63
   seitliche, 103
 Besiegelungsarten, 61
 Bild, 191, 193*b*
 Bildnissiegel, 210
 Bildsiegel, 192
   (reines) -, 199
 Birnenform
 Siegel in -, 178*e*.
 Blätternder Abdruck, 291
 Bleibulle, 11*aa*.
   karbonisierte -, 299
   oxydierte -, 298
 Bordüre des Siegelfeldes, 206
 Botensiegel, 6
 Brechen des Siegelstempels, 59
 Bröckelnder Abdruck, 293*a*.
 Brustbildsiegel, 211
 Buchstaben 252, 253, 255-258,
 Bulle 11*a.*, 11*b.*, 157
   in zwei Teile zerfallene -, 300
 Bullierung, 63
 Bulloterion, 135

D

Diplomatische Seite des Siegels, III., 25
 Dreieckiges Siegel, 178*f*.

E

Ebenen, 234
 Eingehängtes Siegel, 99
 Eingeschriebener Buchstabe, 253
 Einrahmende Säulchen, 238
 Einrahmung des Siegelfeldes, 206

Einschnitt, 87*b*.
 Einschnittsklappen, 90
 Elektensiegel, 37
 Emblemsiegel, 227*a*.
 Entfärbter Abdruck, 296*a*.
 Erbrechen (des Siegels), 14
 Ergänzen, 310
 Erklärung über den Gebrauch eines
 (neuen) Siegels, 56

F

Fäden, 76
 Fälschung
 erfundene -, 114
 Faldistolium, 247*b*.
 Faldistorium, 247*b*.
 Falscher Siegelstempel, 113, 114
 Faltstuhl, 247*b*.
 Fantasiesiegel, 232
 Farbe, VI.B, 3; s. auch Wachs
 Siegel in gelber -, 168
 Siegel in schwarzer -, 173*b*.
 Siegel in weißer -, 169
 Farbstoffe, 163
 Feld, 190
 Festigen, 306
 Fiale, 241
 Fingerabdrücke, 69
 Firnis, 164
 Fischerring, 31
 Fond des Siegelfeldes, 248; s. auch Hinter-
 grund
 Form der Siegel, VI.C.
 Fragment, 288
 Fremdbesiegelung, 49*a*.

G

Gebrochener Siegelstempel, 273
 Gefälschter Siegelstempel, 113, 114
 Gegensiegel, 43
 Gegitterter Hintergrund, 250*a*.,*e*.
 Gemme, 122, 123
 Gemmensiegel, 122
 Gepräge, 193*b*.
 Gerauteter Hintergrund, 250*d*.

Gerichtsbarkeit

Siegel der freiwilligen -, 50*a*.
 Gerichtssiegel, 15, 39
 Gerissener Siegelstempel, 271
 Geschachter Hintergrund, 250*b*.
 Geschäftssiegel, 41
 Geschindelter Hintergrund, 250*c*.
 Gestürzter Buchstabe, 257
 Gitterartiger Hintergrund, 250*a*.
 Glatter Hintergrund, 249
 Glockentürmchen, 242
 Glyptik, 108
 Goldbulle, 11*a*.,*b*.
 Griff, 144*a*.
 Typar mit -, 132
 ursprünglich vorhandener -, 276
 Größeres Siegel, 27
 Großes Siegel, 27
 (Groß-)Siegelbe wahrer, 320

H

Hängesiegel, 73
 Halbbulle, 38
 Halter, 246*a*.
 Hammerschläge
 Spuren auf der Rückseite von Sie-
 gelstempeln, 274
 Handgriff, 144*a*.
 Handhabe, 144*a*., 148
 Hauptseite der Stempelplatte, 140
 Hauptsiegel, 27
 Hausmarkensiegel, 277*b*.
 Heftzapfen, 150
 Heiligensiegel, 220
 Helmsiegel, 225
 Heraldisch
 links, 208*d*.
 rechts, 208*c*.
 Hintergrund des Siegelfeldes, 248-250

I

„Igel“, 103*a*.
 Ikonographie des Siegels, VII. C.
 Initialensiegel, 230
 Inschrift

Bildsiegel ohne -, 199
 Intaglio, 123
 Intakter Abdruck, 279
 Intakter Siegelstempel, 268
 Interpunktion der Siegel, 261
 Inzision, 87

J

Jagdsiegel, 215*b*.

K

Kamee, 124
 Karbonisierte Bleibulle, 299
 Kassation des Siegelstempels, 58
 Kassierter Siegelstempel, 272
 Kette zum Anketten, 149
 Kleines Siegel, 28
 Knopfsiegel, 119
 Knoten, 83
 Konservieren, IX., 266
 Kontrasiegel, 43
 Kopfstehender Buchstabe, 256
 Kordel, 80
 Kordelierte Linie, 205
 Korrodierter Siegelstempel, 269
 Kreiselform
   Siegel in -, 178*d*.
 Kreuz am Anfang (der Umschrift), 265
 Kreuzchen, 264
 Kreuzschnitt, 88
 Kürzeln in Siegeln, 259
 Kürzungszeichen
   allgemeines -, 260

L

Lederstreifen, 82
 Leerer Hintergrund, 249
 Legende, 196
 Lehnstuhl, 247*c*.
 Libell
   seitliche Besiegelung, 100*c*.
 Liegender Buchstabe, 256
 Ligatur, 254
 Lilien (bestreuter Hintergrund), 250*b*.
 Linie, 201

äußere -, 201*b*.
 innere -, 201*a*.
 kordelierte -, 205
 verzierte -, 203
 Links, 208*b*,*d*.

M

Majestätssiegel, 213
 Malta, 172
 Materielle Seite des Siegels, II.
 Matrize, 21
 Metallsiegel, 231
 Monogrammsiegel, 231
 Münzsiegel, 183
 Münzsiegelstempel, 126*a*.

N

Nachgemachter Siegelstempel, 115
 Nachgravierter Siegelstempel, 112
 Namenssiegel, 229
 Naturfarbendes Siegelwachs, 166
 Negativ, 21
 Netzartiger Hintergrund, 250*a*.
 Neubefestigen, 308, 309
 Neubesiegeln, 65
 Nexus, 254
 Nische, 236

O

Oberflächenrand der Stempelplatte, 142
 Oblate, 161
 Oblatensiegel, 162
 Öse, 148
 Ovales Siegel, 177
 Oxydierte Bleibulle, 298

P

Paläographie der Siegel, VIII., 251
 Papierdecke
   Siegel unter -, 96
 Papiersiegel, 97
 Papierwachsiegel, 96
 Pergamentstreifen, 75
 Perlenkranz, 202
 Perllinie, 202, 204

- Petschaft, 7, 12
 Pitschier, 12
 Platte (beim Siegelring), 121*b*.
 Plica, 85
 Plomben, 159
 Plombierzange, 136
 Podest, 239
 Polygonales Siegel, 180
 Porträtsiegel, 210
 Prägefrischer Abdruck, 280
 Prägeseite des Stempels, 138
 Prägiesiegel, 17
 Prägestempel, 17
 Prèssel, 75
     abhängende -, 71
 Pulverisierender Abdruck, 293*b*.
 Punktierter Hintergrund, 250*g*.
 Rand, 143
     des Abdrucks, 187
- R**
- Ranken (damaszierter Hintergrund), 250*i*.
 Rechtliche Seite des Siegels, III.
 Rechts, 208*a*.,*c*.
 Rechtscharakter des Siegels, 26
 Redendes Siegel, 228
 Regentschaftssiegel, 35
 Reines Siegelwachs, 166
 Reitersiegel, 215
 Rekonstruieren, 311
 Restaurieren, IX. B., 305
 Revers der Stempelplatte, 141
 Ringfassung, 121*c*.
 Risse
     feine – (auf Siegelstempel), 277
 Rollsiegel, 118
 Rosette, 262, 263
 Rostiger Siegelstempel, 270
 Rotulus
     seitliche Besiegelung, 103*d*.
 Rückseite
     der Stempelplatte, 141
     des Siegels, 184, 186
     des Stempels, 139
 Rücksiegel, 43
- Rundsiegel, 176
- S**
- Säckchen zum Schutz (des Siegels), 301
 Säulchen
     einrahmende -, 238
 Schale
 Siegelung in (andersfarbiger) -, 100*a*.
 Scharnier, 144*b*.
 Schichtenweise zerfallener Abdruck, 292
 Schiffssiegel, 223
 Schild, 178
     großer, unten abgerundeter -, 178
     oben abgerundeter - 178*c*.
 Schildförmiges Siegel, 178
 Schildhalter, 246*a*.
 Schlagstempel, 133
 Schlecht ausgeprägter Abdruck, 281
 Schlitz, 91
 Schneiden eines Siegels, 109*a*.
 Schnur, 79
     Aufdrücken eines Siegels über - , 106
     (geflochtene) -, 78
     platte -, 79*a*.
     runde -, 79*b*.
 Schräge, 147
 Schräg gegitterter Hintergrund, 250*d*.
 Schraffierter Hintergrund, 250*f*.
 Schriftband, 197
 Schriftrand,
     abgeschrägter, 195
 Schriftsiegel, 200
 Schüssel
 Siegelung in (andersfarbiger) -, 100*a*.
 Schutzkästchen, 302
 (Schutz-)Papier, 303
 Schutzumschlag, 304
 Schweißen, 307
 Seitenverkehrter Buchstabe, 258
 Seitliche Besiegelung, 103
     eines Libells, 103*c*.
     eines Rotulus, 103*d*.
 Seitliches Verschlusssiegel, 103*b*.
 Sekret, 30
 Sekretsiegel, 30

- Siegel, 3, 8
   als Rücksiegel, 44
   authentisches -, 51
   der freiwilligen Gerichtsbarkeit, 50*a*.
 Siegelabdruck, 8
 Siegelanbringungsarten, 61
 Siegelbefestigungsarten, IV.
 Siegelbeschreibung, 314
 Siegelbewahrer, 320
 Siegelcorpus, 315
 Siegelepigraphik, 251
 Siegelerde, 172
 Siegelfarbe, 165
 Siegelfeld
   Einrahmung, 206
 Siegelform, 175
 Siegelforschung, IX. C.
 Siegelfragment, 288
 Siegelführer, 9
 Siegelgebühr, 322
 Siegelikonographie, 233
 Siegelinhaber, 9
 Siegelinventar, 317
 Siegelkapsel, 302
 Siegel in , 101*b*.
 Siegelung unter Verwendung einer -, 100*a*.
 Siegelkarenz, 47
 Siegelkartei, 318
 Siegelkatalog, 316
 Siegelkompetenz, 46
 Siegelkunde, 1
 Siegelkundliche Sammlung, 313
 Siegelkunst, 2
 Siegellack, 160
 Siegelmäßigkeit, 45
 Siegeln, 64
 Siegeloblate, 161
 Siegelpresse, 137
 Siegelreste, 287
 Siegelring, 121*a*.
 Siegelsäckchen, 301
 Siegelsammlung, 313
 Siegelschneider, 110
 Siegelschnitt, 109*b*
 Siegelschüssel
 Siegel in -100*b*.
 Siegelstecher, 110
 Siegelstempel, V., 7, 268-278; s. auch Typar
 Siegelstoff, 154
 Siegeltasche, 117
 Siegeltaxe, 322
 Siegeltyp, 193*c*.
 Siegel-Typologie, 209
 Siegelung in fremder Sache, 49*a*.
 Siegelverrufung, 55
 Siegelwachs
   reines (naturfarbenes) -, 166
 Siegelzange, 134, 136
 Siegler, 9
 Sigillum ad causas, 41
 Signatur eines Siegels, 111
 Signet, 12
 Silberbulle, 11*a*.,*c*.
 Skarabäus, 120
 Spanisches Wachs, 160
 Sphragistik, 1
 Spitzovales Siegel, 179
 Spitztürmchen, 242
 Sporn, 150
 Standbildsiegel, 216
 Stechen eines Siegels, 109*a*.
 Steinschneidekunst, 108
 Stempel 16, 18*a*., *b*., 19*b*., 268-278; s. auch
   Siegelstempel und Typar
   Prägesseite, 138
   Rückseite, 139
   Teile der -, V. C.
 Stempelarten, V.B.
 Stempelbehälter, 116
 Stempelkissen, 19
 Stempelplatte, 125
   Oberflächenrand, 142
   Rückseite, 141
   Vorderseite, 140
 Sternförmiger Einschnitt, 89
 Stoff der Siegel, VI.A.
 Symbolsiegel, 227*a*.
- T**
- Tartsche, 178*b*.

- Teile
 des Siegels, VII. A.
 des Stempels, V. C.
- Thron, 247
 Thronbank, 247*a*.
 Thronhimmel, 244
 Thronsigel, 212
Titulus, 260
 Tonplombe, 155
 Tonsiegel, 155
 Transfix, 104
 Typ, 193*a*.
 Typar, 7; s. auch Siegelstempel und Stempel
 dreiseitiges -, 131
 mit Griff, 132
 zweiseitiges -, 128
 Typologie der Siegel, VII. B.
 Typus, 193*a*.
- U**
 Umbug, 85
 Umschrift, 196
 Umschriftfeld, 194
 Umschriftleiste, 194
 Unbrauchbar gemachter Siegelstempel, 273
 Unkenntlicher Abdruck, 294
 Unleserliche Umschrift, 295
 Untersiegeln, 64
 Untersiegelung, 62
 Untersiegelungsarten, 61
 Unveröffentlichtes Siegel, 319*b*.
 Unversehrter Abdruck, 279
 Unvollständiger Abdruck, 285
- Ü**
 Übergeschriebener Buchstabe, 252
 Überlieferung, II., 10
- V**
 Verblichener Abdruck, 296*a*.
 Verfärbter Abdruck, 297*a*.
 Verhärteter Siegelstempel, 278*b*.
 Vernichtung des Siegelstempels, 59
 Veröffentlichtes Siegel, 319*a*.
- Verrosteter Siegelstempel, 270
 Verschlungene Buchstaben, 255
 Verschußflasche, 94*a*.
 Verschußsigel, 5
 Verschußstreifen, 94*b*.
 Versiegelung, 62
 Versiegelungsarten, 61
 Verzierte Linie, 203
 Verzierter Hintergrund, 250
 Vielpaßförmiges Siegel, 181
 Vikariatssiegel, 35
 Vorbeugen, IX. A., 267
 Vorderseite
 der Stempelplatte, 140
 des Siegels, 182, 185
- W**
 Wachs; s. auch Siegelwachs
 Siegel in braunem oder bräunlichem -,
 173*a*.
 Siegel in grünem -, 170
 Siegel in rotem -, 171
 Wachsklumpen, 95
 Wachssiegel, 156
 Wappenelemente,
 Siegel mit -, 226
 Wappensiegel, 224
 Weichgemachter Siegelstempel, 278*a*.
 Wiederanbringen, 308, 309
 Wiederbesiegeln, 65
 Wiederherstellen, 311
 Wimperg, 240
 Wulst, 189
- Z**
 Zerbrochener Abdruck, 286
 Zerfallener Abdruck (Siegelreste), 287
 Ziertürmchen, 241
 Zweifarbiges Siegel, 174
 Zweiseitiges
 Siegel, 183
 Typar, 128
 Zwickel, 207

INDICE SISTEMÁTICO ESPAÑOL

I. GENERALIDADES

1. Sigilografía, esfragística
2. *a.* Aspecto artístico del sello
b. Arte de grabar sellos
3. *a.* Sello
b. Sello (matriz)
4. Sello de validación
5. Sello de cierre
6. Sello de creencia
7. Matriz de sello
8. Impronta
9. Titular del sello, sigilante
– Sellador -> 323a
– Chanciller del sello -> 320

II. LA NATURALEZA MATERIAL DEL SELLO Y SU TRADICIÓN

10. Tradición
11. *a.* Sello, bula
aa. Sello de plomo, bula de plomo
ab. Sello de oro, bula de oro
ac. Sello de plata, bula de plata
b. Bula
12. Signeto
13. *a.* Sello de cierre
b. /
c. Sello en tinta
14. Romper el sello
15. Precintos
16. *a.* Matriz
b. Sello, impronta
17. *a.* Matriz para sello en seco
b. Sello en seco
18. *a.* Matriz para sello en tinta
b. Sello en tinta
c. Estampilla; estampillado
19. *a.* Tampón
b. /
20. *a.* Vaciado
b. Vaciado, impronta

21. Molde
22. Prueba, vaciado, impronta
23. Reproducción de un vaciado
24. *a.* Obtener pruebas de una matriz
b. Prueba obtenida de una matriz, impronta

III. NATURALEZA DIPLOMÁTICA Y NATURALEZA JURÍDICA DEL SELLO

25. Naturaleza diplomática del sello
26. Naturaleza jurídica del sello
27. Sello mayor, gran sello, flahón
28. Sello menor
29. Sello mediano
30. Sello secreto, sello de la poridad
31. Anillo del pescador
32. Sello privado, sello de la poridad
33. Sello de sustitución, sello *in absentia magni*
34. Sello ordenado
35. Sello de regencia
36. Sello *ante susceptum*
37. Sello de electo
38. *Bulla dimidia*, semibula
39. Sello de jurisdicción
40. Sello riguroso
41. Sello *ad causas*
42. Sello para contratos, sello obligatorio
43. Contraseño
44. Sello utilizado como contraseño
– Subseño -> 98
45. Capacidad sigilar, derecho al uso de sello
46. Competencia sigilar
47. Falta de sello, carencia de sello
48. Ausencia del sello
49. *a.* Préstamo del sello
b. Sello prestado
50. *a.* Sello de jurisdicción graciosa
b. Sello de... instituido en...

51. Sello autentico
52. Certificado de autenticidad del sello
53. /
54. *a.* Sello de control
b. Sello de intervención
c. /
55. Revocación del sello
56. Declaración de adopción de sello
57. Desellado de un acta
58. Casación del sello
59. Quebrantamiento del sello
60. Cancelación del sello

IV. MODOS DE APOSICIÓN DEL SELLO

61. Modos de aposición del sello
62. Aposición del sello, sellado
63. Aposición de la buia
64. Sellar
65. Resellar
66. Sellado multiple
67. Sello adherido
68. Sello roblado
69. Huellas de dedos
70. Sello de placa
71. Cola
72. Cola parisina, cola bretona
73. Sello pendiente
74. Enlaces, vínculo, lemnisco
75. Tira de pergamino
76. Hilos
77. Hilos
78. Trencilla
79. Cordón
a. Cordón plano
b. Cordón tubular
80. Cordel
81. Cinta
82. Correilla, tira de badana
83. Nudos
84. Extremos de los enlaces
85. Plica
86. Plica replegada
87. Incisión

88. Incisión cruciforme
89. Incisión en estrella
90. Lengüetas de la incisión
91. Corte
92. Excisión
93. *a.* Óculos
b. /
94. Lengüeta de cierre
95. Masa de cera
96. Sello de papel y cera, sello de papel y oblea
97. Sello de papel, sello en seco adherido
98. Subsellos
99. Sellado con tira de pergamino o de papel inserta
100. *a.* Sellado en cuna
b. Sello en cuna
101. *a.* Sellado en caja
b. Sello en caja
102. /
103. Sellado lateral
104. Transfijo
105. /
106. Sello de placa con cinta
107. Rodete

V. LAS MATRICES DE SELLOS

A. Generalidades

- Matriz de sello -> 7
- Arte de grabar sellos -> 2
- 108. Glíptica
- 109. Grabado del sello
- 110. Grabador de sellos
- 111. Firma en una matriz
- 112. Matriz regrabada
- 113. Matriz falsa
- 114. Matriz fingida
- 115. Matriz obtenida por vaciado de un ejemplar auténtico
- 116. Arca de los sellos
- 117. Bolsa

B. Tipos de matrices

118. Sello cilindro
 119. /
 120. Escarabeo
 121. *a.* Anillo sigilar, sello de anillo
       b. Platina
       c. Chatón
 122. Gema
 123. Entalle
 124. Camafeo
 125. Matriz plana
 126. *a.* Matriz plana para sello bifaz, matriz de dos tablas
       b. Orejas
       c. Machos
       d. Ojetes
 127. Matriz cónica, matriz piramidal
 128. Matriz doble
 129. Matriz dividida
 130. Matriz compuesta
 131. Matriz triple
 132. Matriz con mango
 133. Cuño, troquel
 134. Tenazas de sellar
 135. *Bulloterion*
 136. Tenacilla de precintar, tenacilla de marchamar
 137. Prensa de sellar
 – Matriz -> 16a.
 – Matriz para sello en seco -> 17a.
 – Matriz para sello en tinta -> 18a.

C. Partes de la matriz

138. Cara de la matriz
 139. Dorso de la matriz
 140. Pieza del anverso
 141. Pieza del reverso
 142. Borde de la matriz
 143. Canto
 144. *a.* Aleta dorsal
       b. Charnela
 145. Señal de referencia
 146. Canal

147. Bisel
 148. Asidero
 149. Cadenilla
 150. Espiga
 151. Casquillo
 152. Virola
 153. Chaveta

VI. MATERIA, COLOR Y FORMA DE LOS SELLOS**A. Materia**

154. Materia del sello
 155. Sello de arcilla
 156. Sello de cera
 157. Sello metálico, bula
 158. Sello cincelado, bula cincelada
 159. Plomos, marchamos
 160. Lacre, cera de España
 161. Oblea
 162. Sello de oblea
       – Sello de papel y cera -> 96
       – Sello de papel -> 97
       – Sello en tinta -> 18b.
 163. Colorantes
 164. Barniz

B. Color

165. Color del sello
 166. Cera virgen, cera natural
 167. *a.* Sello de cera amarilla
       b. Sello de cera blanca
 168. Sello de color amarillo
 169. Sello de color blanco
 170. Sello de cera verde
 171. Sello de cera roja
 172. Tierra sigilar
 173. *a.* Sello de cera oscura
       b. Sello de color negro
 174. Sello bicolor

C. Forma

175. Forma del sello
 176. Sello circular
 177. Sello ovalado
 178. Sello en escudo, sello escudiforme
   a. Pavés
   b. Tarja
   c. Escudo de ángulos superiores redondeados
   d. Escudo en peonza
   e. Escudo piriforme
   f. Escudo triangular
 179. Sello biojival, sello de doble ojiva
 180. Sello poligonal
 181. Sello lobulado

VII. LAS PARTES DEL SELLO, LOS TIPOS Y LA ICONOGRAFIA**A. Las partes del sello**

182. Cara del sello
 183. Sello bifaz
 184. Dorso del sello
 185. Anverso del sello
 186. Reverso del sello
 187. Borde de la impronta
 188. Canto
 189. Reborde
 190. Campo
 -Fondo del campo -> 248
 191. Figura, imagen
 192. Sello iconico
 193. *a.* Tipo, grabado
       b., *c.* Tipo
 194. Orla
 195. Sello en cubeta
 196. Leyenda
 197. Filacteria
 198. *a.* Divisa
       b. Grito
 199. Sello anepígrafo
 200. Sello anicónico
 201. Gráfica

- a.* Gráfica interior
b. Gráfica exterior
 202. Gráfica perlada
 203. Gráfica ornamentada
 204. Línea de puntos
 205. Cordón
 206. Marco
 207. Enjutas
 208. *a.* Derecha
       b. Izquierda
       c. Diestra
       d. Sinistra

B. Tipología de los sellos

209. Tipología de los sellos
 210. Tipo efigiado, sello efigiado
 211. Tipo efigiado en busto, sello efigiado en busto
 212. Tipo sedente, sello sedente
 213. Tipo de majestad, sello de majestad
 214. Tipo eclesiástico sedente, sello eclesiástico sedente
 215. Tipo ecuestre, sello ecuestre
   a. Tipo ecuestre de guerra
   b. Tipo ecuestre de caza
   c. Tipo ecuestre de ceremonia
 216. Tipo estante, sello estante
 217. Tipo de soberanía estante, sello de soberanía estante
 218. Tipo eclesiástico estante, sello eclesiástico estante
 219. Tipo femenino estante, sello femenino estante
 220. Tipo hagiográfico, sello hagiográfico
   a. Tipo cristológico
   b. Tipo mariano
 221. Tipo de devoción, sello de devoción
 222. Tipo monumental, sello monumental, tipo topográfico, sello topográfico
 223. Tipo naval, sello naval
 224. Tipo heráldico, sello heráldico
 225. Sello con yelmo y cimera
 226. Sello con elementos heráldicos
 227. *a.* Tipo emblemático, sello emblemático

- co, tipo simbólico
b. Sello con marca personal
 228. Tipo parlante, sello parlante
 229. Tipo onomástico, sello onomástico
 230. Sello con iniciales
 231. Tipo con monograma, sello con monograma
 232. Tipo arbitrario, sello arbitrario, tipo de fantasía, sello de fantasía

C. Iconografía del sello

233. Iconografía de los sellos
 234. Pisos
 235. Decoración arquitectónica del sello
 236. Nicho, hornacina
 237. Edículo, templete
 238. Columnillas
 239. Peana
 240. Frontón
 241. Pináculo
 242. Chapitel
 243. Doselete
 244. Baldaquino
 245. Pabellón
 246. *a.* Tenantes
       b., *c.* Soportes
 247. Trono
       a. Banqueta
       b. Silla curul; faldistorio
       c. Sillón con respaldo recto y brazos
       d. Cátedra
 248. Fondo
 249. Fondo liso
 250. Fondo ornamentado
       a. Fondo reticulado
       b. Fondo jaquelado
       c. Fondo bilietado
       d. Fondo losanjado
       e. Fondo fretado
       f. Fondo estriado
       g. Fondo granulado
       h. Fondo flordelisado
       i. Fondo de ramaj

VIII. LA PALEOGRAFIA DE LOS SELLOS

251. Paleografía de los sellos
 252. Letra suscrita
 253. Letra inscrita
 254. Letras ligadas
 255. Letras enlazadas
 256. Letra tumbada
 257. Letra invertida
 258. Letra vuelta
 259. Abreviaturas
 260. Signos de abreviación
 261. Puntuación, interpunción
 262. Florón
 263. Roseta
 264. Cruceta
 265. Cruz inicial

IX. LA CONSERVACIÓN DE LOS SELLOS

266. Conservar

A. Preservación

267. Preservar

1. Matrices

268. Matriz indemne
 269. Matriz corroída
 270. Matriz oxidada
 271. Matriz hendida, matriz fisurada
 272. Matriz inutilizada, matriz quebrantada
 273. Matriz rota
 274. Matriz martillada
 275. Matriz desgastada
 276. Matriz sin su mango
 277. Matriz de caucho cuarteada
 278. *a.* Matriz de caucho reblandecida
       b. Matriz de caucho endurecida

2. Improntas

279. Impronta indemne, impronta completa

- 280. Impronta a flor de cuño
- 281. Impronta defectuosa
- 282. Impronta despegada
- 283. Impronta suelta
- 284. Impronta desprendida
- 285. Impronta mutilada
- 286. Impronta rota
- 287. Impronta fragmentada
- 288. Impronta fragmentaria
- 289. Impronta degradada
- 290. Impronta desgastada
- 291. Impronta exfoliada
- 292. Impronta disociada
- 293. *a.* Impronta friable
b. Impronta pulverulenta
- 294. Impronta indistinta
- 295. Impronta con leyenda ilegible o parcialmente legible
- 296. *a.* Impronta decolorada
b. Enlaces decolorados
- 297. *a.* Impronta alterada
b. Enlaces alterados
- 298. Bula oxidada, sello de plomo oxidado
- 299. Bula carbonatada, sello de plomo carbonatado
- 300. Sello desoldado
- 301. Saquito, bolsa de protección
- 302. Cajas de protección
- 303. Papel cosido
- 304. Sobre de preservación

B. Restauración

- 305. Restaurar
- 306. Consolidar
- 307. Soldar
- 308. Reinsertar
- 309. Readherir
- 310. Reintegrar
- 311. Reconstruir
- 312. Vaciar

C. Elaboración de instrumentos de investigación en materia sigilosica

- 313. Colección sigilografica
- 314. Noticia descriptiva de sellos
- 315. *Corpus* de sellos
- 316. Catálogo de sellos
- 317. Inventario de sellos
- 318. Fichero sigilográfico
- 319. *a.* Sello publicado
b. Sello inédito

APENDICE

- 320. Chanciller del sello
- 321. /
- 322. Tasa del sello, derechos del sello
- 323. *a.* Sellador
b. /
- 324. *a.* Calfador de la cera
b. /
c. /

INDICE ALFABETICO ESPAÑOL

A

Abreviación
signos de -, 260
Abreviaturas, 259
Ad causas
sello -, 41
Adopción de sello
declaración de -, 56
Adherido
sello, 67
Aleta dorsal, 144a.
Alterada
impronta -, 297a.
Alterados
enlaces -, 297b.
Amarillo(a)
cera -, sello de, 167a.
color -, sello de, 168
Anepígrafo
sello, 199
Ángulos superiores redondeados
escudo de -, 178c.
Anicónico
sello -, 200
Anillo
del pescador, 31
sello de - 121a.
sigilar, 121a.
Ante susceptum
sello -, 36
Anverso
del sello, 185
pieza del - de la matriz, 140
Aposición
de la bula, 63
del sello, 62
modos de - del sello, IV., 61
Arbitrario
tipo / sello -, 232
Arca de los sellos, 116
Arcilla
sello de -, 155

Arquitectónica
decoración - del sello, 235
Arte de grabar sellos, 2b.
Artístico
aspecto - del sello, 2a.
Asidero, 148
Ausencia del sello, 48
Autenticidad del sello
certificado de -, 52
Auténtico
sello -, 51

B
Badana
tira de -, 82
Baldaquino, 244
Banqueta, 247a.
Barniz, 164
Bicolor
sello -, 174
Bifaz
sello -, 183
Billetado
fondo -, 250c.
Biojival
sello -, 179
Bisel, 147
Blanco (a)
sello de cera -, 167b.
sello de color -, 169
Bolsa, 117
de protección, 301
Borde
de la impronta, 187
de la matriz, 142
Bretona
cola -, 72
Bula, 11 b, 157
Bulloterion, 135
Busto
tipo / sello efigiado en -, 221

C

- Cadenilla, 149
- Caja
 sellado en -, 101*a*.
 sello en -, 101*b*.
- Cajas de protección, 302
- Calf ador de la cera, 324*a*.
- Camafeo, 124
- Campo, 190
- Canal, 146
- Cancelación del sello, 60
- Canto, 143, 188
- Capacidad sigilar, 45
- Cara
 de la matriz, 138
 del sello, 182
- Carbonatado(a)
 bula de plomo -, 299
 sello de plomo -, 299
- Carencia de sello, 47
- Casación del sello, 58
- Casquillo, 151
- Catálogo de sellos, 316
- Cátedra, 247*d*.
- Caza
 tipo / sello ecuestre de -, 215*b*.
- Cera
 de España, 160
 masa de -, 95
 sello de -, 156
 virgen, 166
- Ceremonia
 tipo ecuestre de -, 215*c*.
- Certificado de autenticidad del sello, 52
- Cierre,
 lengüeta de -, 94
 sello de -, 5, 13*a*.
- Cilindro
 sello -, 118
- Cimera
 sello con yelmo y -, 225
- Cincelado (a)
 bula -, 158
 sello -, 158
- Cinta, 81
 sello de placa con -, 106
- Circular
 sello -, 176
- Cola, 71
 bretona, 72
 parisina, 72
- Colección sigilografica, 313
- Color del sello, VI. B., 165
- Colorantes, 163
- Columnillas, 238
- Competencia sigilar, 46
- Completa
 impronta -, 279
- Compuesta
 matriz -, 130
- Cónica
 matriz -, 127
- Conservación, IX.
- Conservar, 266
- Consolidar, 306
- Contrasello, 43
 sello utilizado corno -, 44
- Contratos
 sello para -, 42
- Control
 sello de -, 54*a*.
- Cordel, 80
- Cordón, 79, 205
 plano, 79*a*.
 tubular, 79*b*.
- Corpus* de sellos, 315
- Correílla, 82
- Corroída
 matriz -, 269
- Corte, 91
- Creencia
 sello de -, 6
- Cristológico
 tipo / sello -, 220*a*.
- Cruceta, 264
- Cruciforme
 incisión -, 88
- Cruz inicial, 265
- Cuarteada
 matriz de caucho -, 277

- Cubeta
sello en -, 195
- Cuna
sellado en -, 100a.
sello en -, 100b.
- Cuña, 133
- CH**
- Chapitel, 242
- Chanciller del sello, 320
- Charnela, 144b.
- Chatón, 121c.
- Chaveta, 153
- D**
- Declaración de adopción de sello, 56
- Decolorada
impronta -, 296a.
- Decolorados
enlaces -, 296b.
- Decoración arquitectónica del sello, 235
- Defectuosa
impronta -, 281
- Degradada
impronta -, 289
- Derecha, 208a.
- Derecho al uso de sello, 45
- Derechos del sello, 322
- Desgastada
impronta -, 290
matriz -, 275
- Desoldado
sello -, 300
- Despegada
impronta -, 282
- Desprendida
impronta -, 284
- Devoción
tipo / sello de -, 221
- Diestra, 208c.
- Dimidia*
bull -, 38
- Diplomática
naturaleza - del sello, III., 25
- Disociada
impronta -, 292
- Dividida
matriz -, 129
- Divisa, 198a.
- Doble
matriz -, 128
sello de - ojiva, 179
- Dorsal
aleta -, 144
- Dorso
de la matriz, 139
del sello, 184
- Doselete, 243
- E**
- Eclesiástico
estante, tipo / sello -, 218
sedente, tipo / sello -, 214
- Ecuestre
tipo / sello -, 215
- Edículo, 237
- Efigiado
tipo / sello -, 210
- Electo
sello de -, 37
- Emblemático
tipo / sello -, 227a.
- Endurecida
matriz de caucho -, 278b.
- Enjutas, 207
- Enlaces, 74
- Enlazadas
letras -, 255
- Entalle, 123
- Escarabeo, 120
- Escudiforme
sello -, 178
- Escudo
sello en -, 178
- Esfragística, 1
- Espiga, 150
- Estante
tipo -, 216
- Estrella
incisión en -, 89

- Estriado
     fondo -, 250*f*.
 Excisión, 92
 Exfoliada
     impronta -, 291
 Exterior
     gráfica -, 201
 Extremos de los enlaces, 84
- F**
- Faldistorio, 247*b*.
 Fantasía
     tipo / sello de -, 232
 Falsa
     matriz -, 113
 Falta de sello, 47
 Femenino estante
     tipo / sello -, 219
 Figura, 191
 Fichero sigilográfico, 318
 Filacteria, 197
 Fingida
     matriz -, 114
 Firma en una matriz, 111
 Fisurada
     matriz -, 271
 Flahón, 27
 Flor de cuño
     Impronta a -, 280
 Flordelisado
     fondo -, 250*h*.
 Florón, 262
 Fondo, 248
 Forma del sello, VI. C., 175
 Fragmentada
     impronta -, 287
 Fragmentaria
     impronta -, 288
 Fretado
     fondo -, 250*e*.
 Friable
     impronta -, 293*a*.
 Frontón, 240
- G**
- Gema, 122
 Glíptica, 108
 Grabado, 193*a*.
     del sello, 109
 Grabador de sellos, 110
 Grabar
     arte de - sellos, 2
 Gráfica, 201
 Gran sello, 27
 Granulado
     fondo -, 250*g*.
 Grito, 198*b*.
 Guerra
     tipo / sello ecuestre de -, 215*a*.
- H**
- Hagiográfico
     tipo / sello -, 220
 Hendida
     matriz -, 271
 Heráldico (s)
     sellos con elementos -, 226
     tipo / sello -, 224
 Hilos, 76, 77
 Hornacina, 236
 Huellas de dedos, 69
- I**
- Iconico
     sello -, 192
 Iconografía de los sellos, VII. C., 233
 Ilegible
     impronta con leyenda -, 295
 Imagen, 191
 Impronta, 8, 16*b*., 20*b*., 22, 24*b*.
In absentia magni
     sello -, 33
 Incisión, 87
     cruciforme, 88
     en estrella, 89
 Indemne
     impronta -, 279
     matriz -, 268
 Indistinta

- impronta -, 294
 Inédito
   sello-, 319*b*.
 Iniciales
   sello con -, 230
 Inscrita
   letra -, 253
 Instituido en...
   sello de... -, 50*b*.
 Interior
   gráfica -, 201
 Interpunción, 261
 Intervención
   sello de -, 54*b*.
 Inutilizada
   matriz -, 272
 Inventario de sellos, 317
 Invertida
   letra -, 257
 Izquierda, 208*b*.
- J**
- Jaquelado
   fondo -, 250*b*.
 Jurídica
   naturaleza - del sello, III., 26
 Jurisdicción
   sello de -, 39
   sello de - graciosa, 50*a*.
- L**
- Lacre, 160
 Lateral
   sellado -, 103
 Legible parcialmente
   impronta con leyenda -, 295
 Lemnisco, 74
 Lengüeta(s)
   de cierre, 94
   de la incisión, 90
 Leyenda, 196
 Ligadas
   letras -, 254
 Línea de puntos, 204
 Liso
- fondo -, 249
 Lobulado
   sello -, 181
 Losan jado
   fondo -, 250*d*.
- M**
- Machos, 126*c*.
 Majestad
   tipo / sello de -, 213
 Mango
   matriz con -, 132
   matriz sin su -, 276
 Marca personal
   sello con -, 237*b*.
 Marco, 206
 Marchamar
   tenacilla de -, 136
 Marchamos, 159
 Mariano
   tipo / sello -, 220*b*.
 Martillada
   matriz -, 274
 Masa de cera, 95
 Materia del sello, VI. A., 154
 Material
   naturaleza - del sello, II.
 Matriz, 16*a*.
   de sello, V., 7
   partes de la -, V. C.
   sello -, 3*b*.
   tipos de la —, V.B.
 Mayor
   sello -, 27
 Mediano
   sello -, 29
 Menor
   sello -, 28
 Metálico
   sello -, 157
 Modos de aposición del sello, IV., 61
 Molde, 21
 Monograma
   tipo / sello con -, 231
 Monumental

- tipo / sello -, 222
 Multiple
   sellado -, 66
 Mutilada
   impronta -, 285
- N**
- Natural
   cera -, 166
 Naval
   tipo / sello -, 233
 Negro
   sello de color -, 173*b*.
 Nicho, 236
 Noticia descriptiva de sellos, 314
 Nudos, 83
- O**
- Oblea, 161
   sello de -, 162
 Obligatorio
   sello -, 42
 Óculos, 93*a*.
 Ojetes, 126*d*.
 Ojiva
   sello de doble -, 179
 Onomástico
   tipo -, 229
 Ordenado
   sello -, 34
 Orejas, 126*b*.
 Orla, 194
 Ornamentado(a)
   fondo -, 250
   gráfica -, 203
 Oro
   bula de -, 11*ab*.
   sello de -, 11*ab*.
 Oscura
   sello de cera -, 173*a*.
 Ovalado
   sello -, 177
 Oxidado (a)
   bula de plomo -, 298
   matriz -, 270
- sello de plomo -, 298
- P**
- Pabellón, 245
 Paleografía de los sellos, VIII.
 Papel
   cosido, 303
   sello de -, 97
   y cera, sello de -, 96
   y oblea, sello de -, 96
 Parisina
   cola -, 72
 Parlante
   tipo / sello -, 228
 Partes
   de la matriz, V. C.
   del sello, VII. A.
 Pavés, 178*a*.
 Peana, 239
 Pendiente
   sello -, 73
 Peonza
   escudo en -, 178*d*.
 Pergamino
   o papel inserta, sello con tira de - 99
   tira de -, 82
 Perlada
   gráfica -, 202
 Pináculo, 241
 Piramidal
   matriz -, 127
 Piriforme
   escudo -, 178*e*.
 Pisos, 234
 Placa
   sello de -, 70
 Plana
   matriz -, 125
   matriz - para sello bifaz, 126*a*.
 Plata
   bula de -, 11*ac*.
   sello de -, 11*ac*.
 Platina, 121*b*.
 Plica, 85
   replegada, 86

- Plomo
     bula de -, 11*aa*.
     sello de -, 11*aa*.
 Plomos, 159
 Poligonal
     sello -, 180
 Poridad
     sello de la -, 30, 32
 Precintar
     tenacilla de -, 136
 Precintos, 15
 Prensa de sellar, 137
 Preservación, IX. A.
     sobre de -, 304
 Preservar, 267
 Prestado
     sello -, 49*b*.
 Préstamo del sello, 49*a*.
 Privado
     sello -, 32
 Protección
     bolsa de -, 301
     cajas de -, 302
     saquito, 301
 Prueba(s), 22
     obtener - de una matriz, 24*a*.
     obtenida de una matriz, 24*b*.
 Publicado
     sello -, 319*a*.
 Pulverulenta
     impronta -, 293*b*.
 Puntuación, 261
- Q**
- Quebrantada
     matriz -, 272
 Quebrantamiento del sello, 59
- R**
- Ramaje
     fondo de -, 250*i*.
 Readherir, 309
 Reblandecida
     matriz de caucho -, 278*a*.
 Reborde, 189
 Reconstruir, 311
 Regencia
     sello de -, 35
 Regrabada
     matriz -, 112
 Reinsertar, 308
 Reintegrar, 310
 Resellar, 65
 Restauración, IX. B.
 Restaurar, 305
 Reticulado
     fondo -, 250*a*.
 Reverso
     del sello, 186
     pieza del - de la matriz, 141
 Revocación del sello, 55
 Riguroso
     sello -, 40
 Roblado
     sello -, 68
 Rodete, 107
 Roja
     sello de cera -, 171
 Romper el sello, 14
 Roseta, 263
 Rota
     impronta -, 286
     matriz, 273
 Saquito de protección, 301
 Seco
     matriz para sello en -, 17
     sello en -, 17
     sello en - adherido, 97
- S**
- Secreto
     sello -, 30
 Sedente
     tipo / sello -, 212
 Sellado, 62
 Sellador, 323*a*.
 Sellar, 64
 Sello, 3, 11 *a*, 16*b*.
     matriz, 3*b*.
 Semibula, 38

- Señal de referencia, 145
 Sigilante, 9
 Sigilografía, 1
 Signeto, 12
 Silla curul, 247*b*.
 Sillón con respaldo recto y brazos, 247*c*.
 Simbólico
   tipo -, 227*a*.
 Siniestra, 208*d*.
 Soberanía estante
   tipo / sello de -, 217
 Sobre de preservación, 304
 Soldar, 307
 Soportes, 246*b*.,*c*.
 Subsellos, 98
 Suelta
   impronta -, 283
 Suscrita
   letra -, 252
 Sustitución
   sello de -, 33
- T**
 Tablas
   matriz de dos -, 126*a*.
 Tampón, 19
 Tarja, 178*b*.
 Tasa del sello, 322
 Templete, 237
 Tenacilla
   de marchamar, 136
   de precintar, 136
 Tenantes, 246*a*.
 Tenazas de sellar, 134
 Tierra sigilar, 172
 Tinta
   matriz para sello en -, 18*a*.
   sello en -, 13*c*., 18*b*.
 Tipo, 193
 Tipología de los sellos, VII. B., 209
 Tira
   de badana, 82
   de pergamino, 75
   de pergamino o de papel inserta, sellado con -, 99
 Titular del sello, 9
 Topográfico
   tipo -, 222
 Tradición, II, 10
 Transfijo, 104
 Trencilla, 75
 Triangular
   escudo -, 178*f*.
 Triple
   matriz -, 131
 Trono, 247
 Troquel, 133
 Tubular
   cordón -, 79
 Tumbada
   letra -, 256
- U**
 Uso de sello
   derecho al -, 45
- V**
 Vaciado, 20, 22
   matriz obtenida por - de un ejemplar auténtico, 115
   reproducción de un -, 23
 Vaciar, 312
 Validación
   sello de -, 4
 Verde
   sello de cera -, 170
 Vínculo, 74
 Virgen
   cera -, 166
 Virola, 152
 Vuelta
   letra -, 258
- Y**
 Yelmo y cimera
   sello con -, 225

INDEX SYSTÉMATIQUE FRANÇAIS

I. GENERALITES

1. La sigillographie, sphragistique
2. L'art du sceau
3. Le sceau
4. Un sceau de validation
5. Un sceau de clôture
6. Un sceau de reconnaissance
7. Une matrice de sceau est un instrument portant, gravées
8. Une empreinte.
9. Le sigillant est l'autorité ou la personne physique ou morale au nom

II. NATURE MATÉRIELLE DU SCEAU ET SA TRADITION

-> V. Les matrices de sceau;

VI. Matière, couleur et forme des sceaux

10. La tradition d'un sceau
11. Une bulle
12. Un signet
13. Un cachet
14. Décacheter
15. Les scellés
16. Un timbre
17. Un timbre sec
18. Un timbre humide
19. Le tampon
20. Le moulage
21. Le moule
22. Une épreuve
23. Le surmoulage
24. Le tirage

III. NATURE DIPLOMATIQUE ET NATURE JURIDIQUE DU SCEAU

25. La nature diplomatique du sceau
26. La nature juridique du sceau
27. Le grand sceau

28. Le petit sceau
29. Le sceau moyen
30. Le sceau du secret
31. L'anneau du pêcheur
32. Le sceau privé
33. Un sceau de substitution
34. Le sceau ordonné
35. Un sceau de régence
36. Le sceau ante susceptum
37. Sigillum electi
38. La bulla dimidia
39. Un sceau de juridiction
40. Un sceau rigoureux
41. Le sceau aux causes
42. Le sceau aux contrats
43. Le contre-sceau
44. Le sceau placé en contre-sceau
45. La capacité sigillaire
46. La compétence sigillaire
47. Le défaut de sceau
48. L'absence de sceau
49. Un emprunt de sceau
50. Un sceau de juridiction gracieuse
51. Un sceau authentique
52. Un certificat d'authenticité de sceau
53. Un sceau de confortation
54. Un sceau d'attestation
55. Une révocation du sceau
56. Une déclaration d'usage de sceau
57. Le descellement
58. La cassation du sceau
59. Le brisement du sceau
60. La cancellation du sceau

IV. MODES D'APPOSITION DU SCEAU

61. Les modes d'apposition du sceau ou scellement
62. L'apposition du sceau ou scellage
63. L'apposition de la bulle ou bullement
64. Sceller
65. Resceller

66. Le scellage multiple
67. Un sceau plaqué
68. Un sceau rivé
69. Les marques de doigts
70. Un sceau en placard
71. Une simple queue
72. Le simple queue parisienne
73. Un sceau pendant
74. Les attaches du sceau
75. Une double queue
76. Les lacs
77. Les floes
78. Une tresse
79. Un cordon
80. Une cordelette
81. Un ruban
82. Une lanière
83. Les noeuds
84. Les extrémités des attaches
85. Le repli
86. Un bourrelet
87. Une incision
88. Une incision cruciforme
89. Une incision en étoile
90. Les languettes de l'incision
91. Une fente
92. Une excision
93. Les oculi
94. La languette de clôture
95. Le gâteau de cire
96. Un sceau de cire sous papier
97. Un sceau de papier
98. Le sous-sceaux
99. Le scellage sur une ou plusieurs queues insérées
100. Le scellage sur berceau
101. Le scellage dans la boîte
102. Le scellage á cachet volant
103. Le scellage latéral
104. Le transfixe
105. Le scellage dans le texte
106. Le scellage en placard sur ruban
107. Le tortil

V. MATRICES DE SCEAU

A. Generalites

- matrice de sceau -> 7
- art du sceau -> 2
- 108. La glyptique
- 109. La taille ou gravure d'un sceau
- 110. Le tailleur ou graveur de sceaux
- 112. Une matrice regravée
- 113. Une matrice fausse
- 114. Une matrice forgée
- 115. Une matrice surmoulée
- 116. Le coffret des sceaux
- 117. Une bourse

B. Types de matrices

118. Un sceau-cylindre
119. Un sceau-bouton
120. Un sceau-scarabée
121. Un anneau sigillaire
122. Une gemme
123. Une intaille
124. Un camée
125. Une matrice plate
126. La matrice plate des sceaux bifaces
127. Une matrice conique ou pyramidale
128. Une matrice double
129. Une matrice divisée
130. Une matrice composée
131. Une matrice triface
132. Une matrice emmanchée
133. Un coin
134. Un fer a sceller
135. Le boulloterion
137. La presse a sceller

C. Parties de la matrice

138. La face de la matrice
139. Le dos de la matrice
140. Le droit ou avers de la matrice
141. Le revers de la matrice
142. Le bord de la matrice

- 143. Le flanc
- 144. L'arête dorsale
- 145. Un repere
- 146. La gouttière
- 147. Le biseau
- 148. L'appendice de préhension
- 149. La chaînette du sceau
- 150. La soie
- 151. La douille
- 152. La virole
- 153. La fiche ou clavette

VI. MATIERE, COULEUR ET FORME DES SCEAUX

Matière

- 154. La matière du sceau
- 155. Crétule ou sceau d'argile
- 156. Un sceau de cire
- 157. Un sceau métallique
- 158. Une bulle ciselée
- 159. Plombs
- 160. La cire à cacheter ou cire
- 161. Le pain à cacheter
- 162. Les sceaux-hosties
  - sceau de cire sous papier -> 96
  - sceau de papier -> 97
  - timbre humide -> 18b
- 163. Les colorants
- 164. Le vernis

B. Couleur

- 165. La couleur du sceau
- 166. La cire vierge ou cire naturelle
- 167. Le sceau de cire jaune
- 168. Du sceau de cire jaune
- 169. Du sceau de cire blanche
- 170. Le sceau de cire verte
- 171. Le sceau de cire rouge
- 172. La terre sigillaire
- 173. *a.* Le sceau de de cire brune
  - b.* Le sceau de de cire noire
- 174. Un sceau bicolore

C. Forme

- 175. La forme du sceau
- 176. Le sceau rond
- 177. Le sceau ovale
- 178. Le sceau en écu ou sceau scutiforme
- 179. Le sceau en navette
- 180. Le sceau polygonal
- 181. Le sceau polylobé

VII. PARTIES DU SCEAU, TYPES ET ICONOGRAPHIE

Parties du sceau

- 182. La face du sceau
- 183. Le sceau biface
- 184. Le dos du sceau
- 185. Le droit du sceau
- 186. Le revers du sceau
- 187. Le bord de l'empreinte
- 188. La tranche de l'empreinte
- 189. Le rebord
- 190. Le champ
  - Fond du champ -> 248
- 191. L'image du sceau
- 192. Le sceau iconographique
- 193. Le type d'un sceau
- 194. L'exergue
- 195. Le sceau en cuvette
- 196. La legende
- 197. Le phylactère
- 198. *a.* La devise
  - b.* Le cri
- 199. Un sceau anépigraphe
- 200. Un sceau aniconique
- 201. Un filet
- 202. Un filet perlé
- 203. Un filet orné
- 204. Un grènetis
- 205. Un cordon
- 206. L'encadrement
- 207. Les écoinçons
- 208. De droite et de gauche

B. Typologie des sceaux

209. La typologie des sceaux
 210. Le type (ou sceau) effigie
 211. Le type (ou sceau) en buste
 212. Le type (ou sceau) assis
 213. Le type (ou sceau) de majesté
 214. Le type (ou sceau) ecclésiastique assis
 215. Le type (ou sceau) équestre
 216. Le type (ou sceau) pédestre ou sceau en pied
 217. Le type (ou sceau) de souveraineté en pied
 218. Le type (ou sceau) ecclésiastique debout
 219. Le type (ou sceau) féminin debout
 220. Le type (ou sceau) hagiographique
 221. Le type (ou sceau) de dévotion
 222. Le type (ou sceau) monumental ou topographique
 223. Le type (ou sceau) naval
 224. Le type (ou sceau) héraldique ou sceau armorial
 225. Le sceau au heaume cime
 226. Le sceau armorié
 227. *a.* Le type (ou sceau) emblématiques
       b. Le type (ou sceau) des marchands
 228. Le type (ou sceau) parlant
 229. Le type (ou sceau) onomastique
 230. Le sceau aux initiales
 231. Le type (ou sceau) monogrammatique
 232. Le type (ou sceau) de fantaisie
 233. L'iconographie des sceaux
 234. Les registres
 235. Le décor architectural du sceau
 236. Une niche
 237. Un édicule
 238. Les colonnettes d'encadrement
 239. Un piédouche
 240. Un fronton
 241. Un pinacle
 242. Un clocheton
 243. Un dais
 244. Un baldaquin
 245. Un pavillon

246. *a.* Les tenants
       b. Les supports
       c. Les soutiens
 247. Le trône
 248. Le fond du champ
 249. Un fond plain
 250. Un fond ornamental

PALÉOGRAPHIE DES SCEAUX

251. La paléographie des sceaux
 252. Une lettre suscrite
 253. Une lettre inscrite
 254. Des lettres conjointes
 255. Des lettres entrelacées
 256. Une lettre couchée
 257. Une lettre renversée
 258. Une lettre retournée
 259. Les abréviations sigillaires
 260. Un tilde
 261. La ponctuation des sceaux
 262. Un fleuron
 263. Une rosette
 264. Une croisette
 265. La croix initiale

CONSERVATION DES SCEAUX, PRESERVATION, RESTAURATION, ELABORATION DES INSTRUMENTS DE RECHERCHE

266. Conservation

A. Préservation

267. Préservation

1. Matrices

268. Une matrice intacte
 269. Une matrice corrodée
 270. Une matrice rouillée
 271. Une matrice fendue ou fissurée
 272. Une matrice cassée
 273. Une matrice rompue ou brisée
 274. Une matrice au dos martelé

275. Une matrice usée
 276. Une matrice démanchée
 277. Un timbre crevassé
 278. Un timbre ramolli et un timbre durci

2. Empreintes

279. Une empreinte intacte
 280. Une empreinte à fleur de coin
 281. Une empreinte imparfaite
 282. Une empreinte décollée
 283. Une empreinte détachée
 284. Une empreinte séparée
 285. Une empreinte mutilée
 286. Une empreinte brisée
 287. Une empreinte fragmentée
 288. Une empreinte fragmentaire
 289. Une empreinte dégradée
 290. Une empreinte usée
 291. Une empreinte feuilletée
 292. Une empreinte dissociée
 293. *a.* Une empreinte friable
       b. Une empreinte pulvérulente
 294. Une empreinte illisible
 295. Une empreinte à légende illisible
 296. *a.* Une empreinte décolorée
       b. Des attaches décolorées
 297. *a.* Une empreinte altérée
       b. Les attaches altérées
 298. Une bulle de plomb oxydée
 299. Une bulle de plomb carbonatée
 300. Une bulle dessoudée
 301. Un sachet de protection
 302. Des boîtes de protection
 303. Un papier cousu autour d'un sceau
 304. Une enveloppe de préservation

B. Restauration

305. Restauration
 306. Consolider
 307. Ressouder
 308. Rattacher une empreinte
 309. Refixer une empreinte
 310. Réintégrer
 311. Restituer
 312. *a.* Mouler
       b. Surmouler

C. Elaboration des instruments de recherche en matière sigillographique

313. Une collection sigillographique
 314. Une notice descriptive de sceau
 315. Un corpus de sceaux
 316. Un catalogue de sceaux
 317. Un inventaire de sceaux
 318. Un fichier sigillographique
 319. *a.* Un sceau publié
       b. Un sceau inédit

APPENDICE

320. Le garde du scel ou garde des sceaux
 321. L'audience du sceau
 322. L'émolument du sceau
 323. *a.* Le scelleur
       b. Bullator
 324. *a.* Le chauffe-cire
       b. Plumbator

INDEX ALPHABETIQUE FRANÇAIS

A

Abréviations sigillaires, 251, **259**
 Absence
   de sceau, 48, 49
   sceau en l'absence -> Sceau de substitution
 Altérée
 Empreinte -, **297a.**
 Altérées
   attaches -, **297b.**
 Anépigraphie
   sceau -, **199**
 Aniconique
   sceau -, **192, 200**
 Anneau
   ou bague sigillaire, **121a.**, 122, 123, 124, 231
   du pêcheur, **31**
 Ante susceptum
   sceau -, **36**
 Appendice de préhension, 125, 139, 144, **148, 149, 276**
 Apposition
   de la bulle, **63**
   du sceau -> Scellage *et aussi*
 Scellement
 Argent
   bulle d' -, **11ac.**
 Argile
   sceau d' -, **155**
 Argyrobulle, **11ac.**
 Art du sceau, **2**
 Arête dorsale, 125, 139, **144a.**
 Armorial
   sceau -> Type héraldique
 Armorié
   sceau -, **226**
 Assis
   type -, **212**
   type ecclésiastique -, **214**
 Attaches
   altérées, **297b.**

décolorées, **296b.**
 de la bulle, **74**
 du sceau, 54, 64, 73, 74, 76, 78, 79, 80, 82, 83, 91, 92, 93, 100, 101, 103, 104, 105, 134, 146, 288, 298, 308, 314; *voir aussi* Extrémités des attaches

Attestation
   sceau d' -, **54, 98**
 Audience de sceau, **321**
 Authenticité de sceau
   certificat d' -, **52, 104**
 Authentique
   sceau -, **51**
 Avers *ou* droit de la matrice plate
   des sceaux bifaces, 134, 137, **140, 141, 185, 193**

B

Bague sigillaire -> Anneau sigillaire
 Baldaquin, **244, 245, 247**
 Banquette, **247a.**
 Berceau
   sceau sur -, **100b.**
   scellage sur -, **100a.**, 101, 174, 292
 Bicolore
   sceau -, 100, **174**
 Biface -> Matrice plate des sceaux bifaces *et*
   Sceau biface
 Billeté
   fond -, **250c.**
 Biseau, **147, 195**
 Blanche
   sceau de cire -, **167b.**, 169
   sceau de couleur -, **169**
 Boîte
   de protection, 101, **302**
   sceau dans la -, **101b.**
   scellage dans la -, **101a.**, 302
 Bord
   de la matrice *ou* contour, 142, 143, 175, 187, 196, 201
   de l'empreinte, **187, 189, 194, 196, 201**

- Bordure *ou* encadrement du champ, **206**, 207
- Boulloterion, **135**
- Bourrelet, **86**
- Bourse, **117**
- Bouton
sceau -, **119**
- Brisée
empreinte -, **286**
matrice -, **273**
- Brisement du sceau, **59**, 60
- Brunâtre
sceau de cire -, **173b**.
- Brune
sceau de cire -, **173a**.
- Bulla dimidia* **38**
- Bullator, **323b**.
- Bulle, 3, **11**, 38, 63, 74, 134, 157, 183, 217
ciselée, **158**
d'argent, **11ac**.
de plomb, **11aa**., 137
de plomb carbonatée, **299**
de plomb oxydée, **298**, 299
dessoudée, **300**
d'or, **11ab**.
- Bullement, **63**
- Buller -> Boulloterion *et* Fer à buller
- Buste
type en -, **211**
- C**
- Cachet, 5, **13**, 14, 15, 18, 94, 106, 122, 176, 177, 180, 230, 255
sceau -, **155**
volant, scellage à -, **102**
- Cacheter -> Cire à cacheter *et* Pain à cacheter
- Camée, 108, **124**
- Cancellation du sceau, **60**
- Capacité sigillaire *ou* droit au sceau, **45**, 47, 50
- Carbonatée
bulle de plomb -, **299**
- Carence de sceau *ou* défaut de sceau, **47**, 49, 50
- Cassation du sceau, **58**, 59, 60, 272
- Cassée
matrice -, **272**
- Catalogue de sceaux, **316**
- Causes
sceau aux -, **41**
- Cercle de grènetis, **205**
- Certificat d'authenticité de sceau, **52**, 104
- Chaière, **247d**.
- Chaînette du sceau, **148**, 149
- Champ, 123, **190**, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 206, 224, 248, 250;
voir aussi Bordure du champ *et* Fond du champ
- Charnière, **144b**.
- Chaton, **121c**.
- Chauffe cire, **324a**.
- Christologique
type -, **220a**.
- Chrysobulle, **11ab**.
- Cire, *voir aussi* Couleur *et* Gâteau de cire
à cacheter, **160**, 312
blanche, sceau de -, **167b**., 169
brunâtre -, **173b**.
brune, sceau de -, **173a**.
d'Espagne, 96, **160**
jaune, sceau de -, **167a**., 168
naturelle -> Cire vierge
rouge 165, 174
rouge, sceau de -, 100, **171**
sceau de -, **156**
sous couverte, sceau de -, **96**
sous papier, sceau de -, **96**
verte, 165
verte, sceau de -, **170**
vierge *ou* naturelle, 100, 165, **166**, 167, 174
- Ciselée,
bulle-, **158**
- Clavette, **153**
- Clocheton, 240, **242**, 247
- Clôture
languette de -, **94**, 102
sceau de -, 5, 13, 14
- Coffret des sceaux, **116**, 117

- Coin, **133**, 137
 empreinte à fleur de -, **280**
- Collection sigillographique, 266, 267, **313**
- Colonnnettes d'encadrement, 226, 237, **238**
- Colorant, 156, 160, 161, **163**, 165, 166, 168, 173
- Compétence sigillaire, **46**
- Composée
 matrice -, **130**
- Confortation
 sceau de -, **53**
- Conique *ou* pyramidale
 matrice -, **127**, 128, 148
- Conservé, **266**
- Consolider, **306**
- Contour -> Bord de la matrice
- Contrats
 sceau aux -, **42**
- Contre-sceau, 12, 28, 30, **43**, 44, 68, 101, 116, 117, 128, 148, 149, 180, 184, 196
 sceau placé en -, **44**
- Cordelette, 74, **80**
- Cordon, 74, **79**, 80
 de grènetis, **205**
 plat, **79a.**
 tubulaire, **79b.**
- Corpus des sceaux, **315**
- Corrodée
 matrice -, **269**
- Couleur, VI.B., **165**, 314; *voir aussi* Attaches décolorées, Cire, Colorant, Empreinte décolorée *et* Sceau bicolore
 blanche, sceau de -, **169**
 jaune, sceau de -, **168**
 noire, sceau de -, **173b.**
- Couverte
 sceau de cire sous -, **96**
- Crétule, **155**
- Creux -> Moule
- Crevassé
 timbre -, **277**
- Cri, **198b.**
- Croisette, 261, **264**, 265
- Croix initiale, 196, **265**
- Cuvette
 sceau en -, **195**
- Cylindre
 sceau -, **118**, 119
- D**
- Dais, **243**, 245
- Debout
 type ecclésiastique -, **218**
 type féminin -, **219**
- Décacheter, 13, **14**
- Déclaration d'usage de sceau, **56**
- Décollée
 empreinte -, **282**
- Décolorée
 empreinte -, **296a.**
- Décolorées
 attaches -, **296b.**
- Décor architectural du sceau, 226, **235**
- Défaut de sceau -> Carence de sceau
- Dégradée
 empreinte -, **289**
- Démanchée
 matrice -, **276**
- Descellement d'un acte, 57, 65
- Dessoudée
 bulle - , **300**
- Détachée
 empreinte -, **283**, 313
- Devise, **198a.**
- Dévotion
 type de -, **221**
- Dextre, **208c.**
- Diplomatique du sceau
 nature -, III., 1, **25**
- Dissociée
 empreinte -, **292**
- Divisée
 matrice -, **129**
- Dos, *voir aussi* Revers de la matrice, 119, 120, **139**, 144, 145, 150
 du sceau, 43, 68, 69, **184**,
 martelé, matrice au -, **274**
- Double
 matrice -, **128**
 queue, 75, 91, 98

- Douille, **151**
 Droit au sceau -> Capacité sigillaire
 Droit
   de la matrice -> Avers de la matrice
   du sceau, **183, 185, 186, 188, 193**
 Droite, **208a.**
 Durci
   timbre -, **278b.**
- E**
 Ecclésiastique
   assis, type -, **214**
   debout, type -, **218**
 Echeté
   fond -, **250b.**
 Ecoinçons, **207, 181**
 Ecu
   aux angles supérieurs arrondis, **178c.**
   sceau en -, **178**
 Édicule, **237, 238**
 Effigie
   type à l' -, **210**
 Emblématique
   type -, **227a.**
 Emmanchée
   matrice -, **128, 132, 153**
 Emolument du sceau, **322**
 Empreinte, IX.A.2, 1, 2, 3, 6, **8, 10; voir aussi**
   Bord de l'empreinte
   altérée, **297a.**
   à fleur de coin, **280**
   à légende illisible, **295**
   à légende peu lisible, **295**
   brisée, **286**
   décollée, **282**
   décolorée, **296a.**
   dégradée, **289**
   détachée, **283, 313**
   dissociée, **292**
   feuilletée, **291**
   fragmentaire, **288**
   fragmentée, **287, 307, 310**
   friable, **293a.**
   illisible, **294**
   imparfaite, **281**
   intacte, **279, 280**
   mutilée, **285**
     pulvérulente, **293b.**
     séparée, **284**
     usée, **290**
 Emprunt
   de sceau, **49a.**
   sceau d' -, **9, 49b., 65**
 Encadrement
   colonnettes d' -, **226, 237, 238**
   du champ -> Bordure du champ
 Enveloppe de préservation, **304**
 Épreuve, **22, 23, 24, 312; voir aussi Tirage**
 Équestre
   type -, **176, 193, 215, 226**
 Espagne
   cire d' -, **96, 160**
 Estampille, **18c.**
 Excision, **92, 93**
 Exergue, **194, 195, 196**
 Extrémités des attaches, **84**
- F**
 Face
   de la matrice, **120, 126, 131, 138, 139,**
   140, 141, 182; voir aussi Avers de la
   matrice
   du sceau, **182, 184, 185, 186; voir aussi**
   Droit du sceau
 Faldistorium, **247b.**
 Fantaisie
   type de -, **232**
 Fausse
   matrice -, **113, 114**
 Fauteuil à dossier droit et accoudoir, **247c.**
 Fendue
   matrice -, **271**
 Fente, **72, 75, 83, 85, 91, 99**
 Fer
   à buller, **134, 135**
   à sceller, **134**
 Feuilletée
   empreinte -, **291**
 Fiche *ou* clavette, **153**
 Fichier sigillographique, **318**

- Filet, 190, 194, **201**, 205
 extérieur, **201b**.
 intérieur, **201a.**, 207
 orné, **203**
 perlé, **202**
- Fissurée
 matrice -, **271**
- Flan -> Gâteau de cire
- Flanc de la matrice, **143**, 145
- Fleurdelisé
 fond -, **250h**.
- Fleuron, 261, **262**
- Flocs, 77
- Fond du champ, 226, 235, **248**
 billete, **250c**.
 de rinceaux, **250i**.
 échiqueté, **250b**.
 fleurdelisé, **250h**.
 frette, **250e**.
 grèneté, **250g**.
 guilloché, **250f**.
 losange, **250d**.
 ornemental, **250**
 plain, **249**
 réticulé, **250a**.
- Forgée
 matrice -, **114**
- Forme du sceau, VI.C., 100, **175**, 314
- Fragmentaire
 empreinte -, **288**
- Fragmentée
 empreinte -, **287**, 307, 310
- Fretté
 fond -, **250e**.
- Friable
 empreinte -, **293a**.
- Fronton, **240**
- G**
- Garde des sceaux *ou* du scel, 9, 54, 98, **320**
- Gâteau de cire *ou* flan, 68, 75, 90, 92, **95**, 96,
 100, 101, 126, 137, 143, 292
- Gauche, **208b**.
- Gemme, 118, 119, 121, **122**, 123, 124
- Glyptique, 2, **108**
- Gothique
 sceau -, **179**
- Gouttière, **146**
- Grand sceau, **27**, 30, 33, 35, 41
- Graveur *ou* tailleur de sceaux, **110**, 111
- Gravure *ou* taille d'un sceau *ou* d'une matrice, 2, 36, **109**, 110, 112, 122, 275
- Grèneté
 fond -, **250g**.
- Grènetis, 190, 194, **204**, 205
- Griffe, **18c**.
- Guilloché
 fond -, **250f**.
- H**
- Hagiographique
 type -, 176, **220**
- Heaume cime
 sceau au -, **225**
- Héraldique
 type -, 176, 178, **224**
- Hosties
 sceaux -, **162**
- Humide
 timbre -, 13, **18**, 19
- I**
- Iconographie du sceau, VII. C., 2, 219, **233**
- Iconographique
 sceau -, **192**, 233
- Illisible
 empreinte -, **294**
- Image du sceau, 109, 130, 140, 141, 147,
 190, **191**, 192, 193, 196, 198, 200, 233,
 248, 294, 314
- Imparfaite
 empreinte -, **281**
- Incision, 68, 70, 71, 74, **87**, 88, 89, 90, 91,
 92, 94, 103
 cruciforme, **88**
 en étoile, **89**
 languette de l' -, **88, 90**
- Initiales
 sceau aux -, **230**
- Intacte

- empreinte -, **279**, **280**
 matrice -, **268**
 Intaille, **100**, **123**
 Inventaire de sceaux, **317**
- J**
- Jaune
   sceau de cire -, **167a.**, **168**
   sceau de couleur -, **168**
- Juridiction
   gracieuse, sceau de -, **50a.**
   sceau de -, **39**
- Juridique du sceau
   nature -, III., **1**, **26**
- L**
- Lacet, **79b.**
- Lacs, **74**, **76**, **77**
- Languette
   de clôture, **94**, **102**
   de l'incision, **88**, **90**
- Lanière, **82**
- Latéral
   scellage -, **103**
- Légende
   du sceau, **1**, **18**, **43**, **109**, **112**, **140**, **141**,
   147, **181**, **194**, **195**, **196**, **198**, **199**, **201**,
   206, **251**, **261**, **262**, **263**, **265**, **295**, **311**,
   314
   illisible, empreinte à -, **295**
- Lettre
   couchée, **256**
   inscrite, **253**
   renversée, **257**
   retournée, **258**
   suscrite, **252**
- Lettres
   conjointes, **254**
   entrelacées, **255**
- Listel, **197b.**, **198**
- Losange
   fond -, **250d.**
- M**
- Majesté
   type de -, **140**, **141**, **176**, **193**, **213**
- Mandorle
   sceau en -, **179**
- Mariai
   type -, **220b.**
- Marque personnelle
   sceau à -, **227b.**
- Marques de doigts, **68**, **69**
- Matière du sceau, VI.A., **154**, **314**
- Matrice, V., IX. A. I, **1**, **2**, **3**, **7**, **8**; *voir aussi*
   Avers, Bord, Dos, Flanc, Oreilles *et* Re-
   vers de la matrice
   au dos martelé, **274**
   brisée, **273**
   cassée, **272**
   composée, **130**
   conique *ou* pyramidale, **127**, **128**, **148**
   corrodée, **269**
   démanchée, **276**
   divisée, **129**
   double, **128**
   emmanchée, **128**, **132**, **153**
   fausse, **113**, **114**
   fendue, **271**
   fissurée, **271**
   forgée, **114**
   intacte, **268**
   plate, **125**, **144**, **146**, **148**
   plate des sceaux bifaces, **126a.**, **140**, **141**,
   183
   pyramidale -> Matrice conique
   regravée, **112**
   rompue, **273**
   rouillée, **270**
   surmoulée, **115**
   trifacé, **131**
   usée, **275**
- Métallique
   sceau -, **157**, **183**
- Mode d'apposition du sceau -> Scellement
- Molybdo-bulle, **11aa.**
- Monogrammatique
   type -, **231**
- Monumental
   type -, **176**, **193**, **222**

Moulage, 10, **20**, 21, 23, 311, 312, 313

Moule *ou* creux, **21**, 22, 312

Mouler, 21, **312a**.

Moyen

sceau -, **29**

Mutilée

empreinte -, **285**

N

Nature

diplomatique du sceau, I., 1, **25**

juridique du sceau, I, 1, **26**

Naturelle

cire -> Cire vierge

Naval

type -, 176, **223**

Navette

sceau en -, 100, **179**

Niche, 226, **236**

Noeuds, **83**

Noire

sceau de couleur -, **173b**.

Notice descriptive de sceau, **314**, 319

O

Obligations

sceau aux -, **42**

Oculi, 83, 85, **93**

Oeillets, **126d**.

Ogival

sceau -, **179**

Onomastique

type -, **229**

Or

bulle d -, -, **11ab**.

Orbiculaire

sceau -, **176**

Ordonné

sceau -, **34**

Oreilles, **126b**.

Orné

filet -, **203**

Ornemental

fond -, **250**

Ovale

sceau -, **177**

Oxydée

bulle de plomb -, **298**, 299

P

Pain à cacheter, 96, 97, **161**, 162

Paléographie des sceaux, VIII., 196, **251**

Papier

cousu, **303**

sceau de -, **97**

sceau de cire sous -, **96**

Parlant

type -, **228**

Pavillon, **245**, 246

Pavois, **178a**.

Pédestre

type -, 179, **216**, 218, 219, 226

Pendant

sceau -, **73**

Perlé

filet -, **202**

Petit sceau, **28**, 41, 44, 54, 103

Phylactère, **197a**.

Pied

sceau en ->Type pédestre

type de souveraineté en -, **217**

Piédouche, 226, **239**

Pinacle, 240, **241**, 247

Pince à sceller, **136**

Piriforme

sceau -, **178e**.

Placard

sceau en -, **70**, 107, 282, 309

scellage en - sur ruban, **106**

Plain

fond -, **249**

Plaqué

sceau -, **67**, 68, 90, 92, 282, 309

Plate

matrice -, **125**, 144, 146, 148

matrice -,des sceaux bifaces,**126a.**, 140,

141, 183

Platine, **121b**.

Plomb

bulle de -, **11aa.**, 137, 298, 299, 300

- Plombs, 136, 157, **159**
Plumbator, **324b**.
 Polygonal
   sceau -, **180**, 181
 Polylobé
   sceau -, **181**
 Ponctuation des sceaux, **261**, 264, 265
 Préhension
   appendice de -125, 139,144,**148**,149,
   276
 Préservation
   enveloppe de -, **304**
 Préserver, **267**
 Presse à sceller, **17**, 137
 Privé
   sceau -, **32**
 Protection -> Boîte *et* Sachet de protection
 Pulvérulente
   empreinte -, **293b**.
 Pyramidale -> Matrice conique
- Q**
 Queue -> Simple queue, Double queue,
 Scellage sur une ou plusieurs queues
- R**
 Ramolli
   timbre -, **278a**.
 Rattacher, **308**
 Rebord, 142, **189**
 Reconnaissance
   sceau de -, **6**
 Reconnaissances
   sceau aux -, **42**
 Refixer, **309**
 Régence
   sceau de -, **35**
 Registres, **234**
 Regravée
   matrice -, 112
 Réintégrer, **310**
 Repère, 143, **145**
 Repli, 54, **85**, 86, 91, 93, 103, 105
 Resceller, 49, **65**
 Ressouder, **307**
 Restaurer, 266, **305**, 306
 Restituer, **311**
 Réticulé
   fond -, **250a**.
 Revers, *voir aussi* Dos de la matrice, 134,
 137, **141**, 186
   du sceau, 183, **186**, 188, 193, 196
 Révocation de sceau, **55**
 Rigoureux
   sceau -, **40**
 Rinceaux
   fond de -, **250i**.
 Rivé
   sceau -, **68**
 Rivets, **126c**.
 Rompue
   matrice -, **273**
 Rond
   sceau -, **176**
 Rosette, **263**
 Rouge
   cire -, 165, 174
   sceau de cire -, 160, **171**
 Rouillée
   matrice -, **270**
 Ruban, **81**, 99, 106
- S**
 Sacerdotal
   type -, **218**
 Sachet de protection, 301, 302
 Scarabée
   sceau -, **120**
 Sceau, **3**, 8; *voir aussi* Contre-sceau, *Sigillum electi* et Type ou sceau à marque
 personnelle, **227b**.
   anépigraphe, **199**
   aniconique, 192, **200**
   ante susceptum, **36**
   armoriai -> Type héraldique
   armorié, **226**
   au heaume cime, **225**
   authentique, **51**
   aux causes, **41**
   aux contrats, **42**

- aux initiales, **230**
 aux obligations, **42**
 aux reconnaissances, **42**
 bicolore, **100, 174**
 biface, **128, 183, 185, 186, 193, 196; voir aussi** Matrice plate des sceaux bifaces
 cachet, **155**
 dans la boîte, **101b.**
 d'argile, **155**
 d'attestation, **54, 98**
 d'emprunt, **9, 49b, 65**
 de cire, **156**
 de cire blanche, **167b, 169**
 de cire brunâtre, **173a.**
 de cire brune, **173a.**
 de cire jaune, **167a., 168**
 de cire rouge, **100, 171**
 de cire sous couverte, **96**
 de cire sous papier, **96**
 de cire verte, **170**
 de clôture, **5, 13, 14**
 de confortation, **53**
 de couleur blanche, **169**
 de couleur jaune, **168**
 de couleur noire, **173b.**
 de... établi à..., **50b.**
 de juridiction, **39**
 de juridiction gracieuse, **50a.**
 de papier, **97**
 de reconnaissance, **6**
 de régence, **35**
 de substitution *ou* substitut du grand sceau *ou* sceau en l'absence, **28, 30, 33, 34, 41**
 de validation, **4, 5**
 du secret -> Sceau secret
 en cuvette, **195**
 en écu *ou* scutiforme, **178**
 en l'absence, -> Sceau de substitution
 en mandorle, **179**
 en navette, **100, 179**
 en pied, **216**
 en placard, **70, 107, 282, 309**
 en toupie, **178d.**
 fragmenté -> Empreinte fragmentée
 gothique *ou* ogival, **179**
 grand -, **27, 30, 33, 35, 41**
 iconographique, **192, 233**
 inédit, **319b.**
 métallique, **157, 183**
 moyen, **29**
 ogival -> Sceau gothique
 orbiculaire, **176**
 ordonné *ou* ordonné en l'absence du grand, **34**
 ovale, **177**
 pendant, **73**
 petit -, **28, 41, 44, 54, 103**
 piriforme, **178e.**
 placé en contre-sceau, **44**
 plaqué, **67, 68, 90, 92, 282, 309**
 polygonal, **180, 181**
 polylobé, **181**
 privé, **32**
 publié, **319a.**
 rigoureux, **40**
 rivé, **68**
 rond, **176**
 scutiforme, -> Sceau en écu
 secret *ou* du secret, **30, 31, 32, 44**
 sur berceau, **100b.**
 triangulaire, **178f.**
 Sceau-bouton, **119**
 Sceau-cylindre, **118, 119**
 Sceau-scarabée, **120**
 Sceaux
     sous - **54, 84, 98**
 Sceaux-hosties, **162**
 Scellage *ou* apposition du sceau, **12, 62, 64, 69, 73, 84, 96, 321, 323, 324**
     à cachet volant, **102**
     dans la boîte, **101a., 302**
     dans le texte, **105**
     en placard sur ruban, **106**
     latéral, **103**
     multiple, **66**
     sur berceau, **100a., 101, 174, 292**
     sur une ou plusieurs queues insérées, **99**
 Scellement *ou* modes d'apposition du sceau, **IV., 1, 61, 93**

- Sceller, 29, 30, **64**, 113, 144
     fer à -, **134**
     pince à -, **136**
     presse à -, 17, **137**
 Scellés, **15**, 136, 159
 Scelleur, 9, 54, 93, **323a**.
 Scutiforme
     sceau -, **178**
 Sec
     timbre -, 17, 97, 137
 Secret
     sceau (du) -, **30**, 31, 32, 44
 Senestre, **208d**.
 Siège en X, **247b**.
 Sigillant, 3, **9**, 12, 44, 52, 66, 112, 140, 141, 194, 196, 198, 210, 211, 212, 215, 216, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 288, 302, 314, 315
 Sigillographie, **1**
Sigillum electi, **37**
 Signature d'un sceau, **111**
 Signet, **12**, 44, 54, 122, 230
 Simple queue, **71**, 98
     bretonne, **72**
     parisienne, **72**
 Soie, **150**, 152
 Sous-sceaux, **54**, 84, 98
 Soutiens, 245, **246c**.
 Souveraineté en pied
     sceau de -, **217**
 Sphragistique, **1**
 Substitut du grand sceau -> Sceau de substitution
 Supports, 245, **246b**.
 Surmoulage, 10, **23**, 115, 312
 Surmoulée
     matrice -, **115**
 Surmouler, 23, **312b**.
 Symbolique
     type-, **227a**.
 T
 Taille d'un sceau *ou* d'une matrice -> Gravure d'un sceau
 Tailleur de sceaux -> Graveur de sceaux
 Tampon, 18, **19**
 Targe, **178b**.
 Tenants, 245, **246a**.
 Tenons, **126c**.
 Terre sigillaire, 171, **172**
 Tilde, **260**
 Timbre, **16**, 176, 177, 229
     crevassé, **277**
     durci, **278b**.
     humide, 13, **18**, 19, 30
     ramolli, **278a**.
     sec, 17, 97, 137
 Tirage, 10, **24**, 281; *voir aussi* Epreuve Topographique
     type -> Type monumental
 Tortil, **107**
 Toupie
     sceau en -, **178d**.
 Tradition du sceau, II., **10**
 Tranche, **188**
 Transfixe, 52, **104**
 Tresse, **78**
 Triface
     matrice -, **131**
 Trône, 212, 213, 214, 220, 244, **247**
 Type, VII.B., 1, 7, 100, 107, 119, 121, 126, 127, 130, 131, 133, 134, 137, 138, 140, 147, 182, 191, **193**, 209, 279, 288, 292, 312, 314, 315
     christologique, **220a**.
     sacerdotal, **218**
     ou sceau à l'effigie, **210**
     ou sceau assis, **212**
     ou sceau de dévotion, **221**
     ou sceau de fantaisie, **232**
     ou sceau de majesté, 140, 141, 176, 193, **213**
     ou sceau de souveraineté en pied, **217**
     ou sceau ecclésiastique assis, **214**
     ou sceau ecclésiastique debout, **218**
     ou sceau effigie, **210**
     ou sceau emblématique, **227a**.
     ou sceau en buste, **211**
     ou sceau en pied -> Type *ou* sceau pédestre

- ou* sceau équestre, 176, 193, **215**, 226
ou sceau équestre d'apparat, **215c**.
ou sceau équestre de chasse, **215b**.
ou sceau équestre de guerre, **215a**.
ou sceau féminin debout, **219**
ou sceau hagiographique, 176, **220**
ou sceau héraldique, 176, 178, **224**
ou sceau mariai, **220b**.
ou sceau monogrammatique, **231**
ou sceau monumental, 176, 193, **222**
ou sceau naval, 176, **223**
ou sceau onomastique, **229**
ou sceau parlant, **228**
ou sceau pédestre, 179, **216**, 218, 219, 226
ou sceau sacerdotal, **218**
ou sceau symbolique, **227a**
ou sceau topographique -> Type monumental
 Typologie des sceaux, 193, **209**, 233
- U**
 Usage de sceau
   déclaration d' -, **56**
 Usée
   empreinte -, **290**
 matrice -, **275**
- V**
 Valet chauffe-cire, **323c**.
 Validation
   sceau de -, **4**, **5**
 Vernis, **164**
 Verte
   cire -, **165**
   sceau de cire, **170**
 Vierge *ou* naturelle
   cire -, **100**, **165**, **166**, **167**, **174**
 Virole, **152**

ENGLISH SYSTEMATIC INDEX

I. GENERALITIES

1. Sigillography, sphragistic
2. Art of the seal
3. *a.* Seal impression
b. Seal matrix, seal die
4. Seal of validation
5. Seal of closure
6. Seal of recognizance
7. Seal matrix, seal die
8. Impression
9. Owner of the seal
– Spigurnel -> 323*a.*
– Keeper of the seal -> 320

II. PHYSICAL NATURE OF THE SEAL AND HIS TRADITION

10. /
11. *a.* Bulla
aa. Leaden bulla
ab. Golden bulla
ac. Silver bulla
b. The document bearing a bulla
12. Signet
13. *a., b.* Signet
c. /
14. To break the seal
15. /
16. Stamp
17. Impressed stamp, embossed stamp
18. *a.* Rubber stamp, pad stamp
b. Stamp
c. /
19. *a.* (Inking) pad
b. /
20. *a.* Casting
b. Cast
21. Mould
22. Cast, proof
23. *a.* Cast from a cast
b. Cast, proof

24. *a.* To take an impression from the matrix
b. Impression

III. DIPLOMATIC AND LEGAL NATURE OF THE SEAL

25. Diplomatic nature of the seal
26. Legal nature of the seal
27. Great seal, broad seal
28. Small seal
29. /
30. Signet, secretum
31. Fisherman's ring
32. Privy seal
33. Seal of absence, seal of substitution, deputed seal
34. /
35. Seal of regency
36. Seal of election
37. Seal of election
38. Half-bull
39. Seal *ad causas*
40. /
41. Seal *ad causas*
42. Seal of recognizances
43. Counter-seal
44. Substitute counter-seal
– Supplementary seals -> 98
45. Right to use a seal
46. Competence to seal, authority to seal
47. Lacking a seal
48. Absence of a seal
49. *a.* Borrowing of a seal
b. Borrowed seal
50. /
51. Seal of authentication, *authentii ting* seal
52. Certificate of authenticity of seal
53. Seal of corroboration
54. Seal of corroboration
55. Revocation of seal

- 56. /
- 57. Removal of the seal
- 58. Invalidation of the seal
- 59. Breaking of the seal
- 60. Cancellation of the seal

IV. METHODS OF SEALING

- 61. Methods of sealing
- 62. Sealing
- 63. Attaching the *bulla*
- 64. To seal
- 65. To reseal
- 66. Multiple sealing
- 67. Applied seal
- 68. /
- 69. Fingermarks
- 70. Seal *en placard*
- 71. Tongue
- 72. /
- 73. Pendent seal
- 74. Tags, laces, cords
- 75. (Doubled) tag
- 76. Cord
- 77. /
- 78. Lace
- 79. Lace
  - a. Flat lace
  - b. Tubular lace
- 80. Lace
- 81. Ribbon
- 82. Leather tag
- 83. Knots
- 84. Ends of the tags
- 85. Fold
- 86. Multiple fold
- 87. Incision
- 88. Cruciform incision
- 89. Star-shaped incision
- 90. Tongues of the incision
- 91. Slit
- 92. Excision
- 93. a. Holes
  - b. Marks for holes
- 94. Tie

- 95. Cake of wax
- 96. Papered seal
- 97. Paper seal
- 98. Supplementary seals
- 99. /
- 100. /
- 101. a. Sealing in a box
  - b. Seal in a box
- 102. /
- 103. Lateral sealing
- 104. /
- 105. /
- 106. Seal *en placard* over a ribbon
- 107. Rush ring

V. THE SEAL MATRICES

A. Generalities

- Seal matrix -> 7
- Art of the seal -> 2
- 108. Glyptics
- 109. a. Seal engraving
  - b. Engraving
- 110. Seal engraver
- 111. Engraver's name
- 112. Retouched matrix
- 113. False matrix, forged matrix
- 114. Fabricated matrix, false matrix, forged matrix
- 115. Matrix made from an impress
- 116. Skippet, seal box
- 117. Seal bag

B. Kinds of matrices

- 118. Cylinder seal
- 119. Button seal
- 120. Scarab seal
- 121. a. Seal ring, signet ring
  - b. Flat
  - c. Bezel
- 122. Gem seal
- 123. Intaglio
- 124. Cameo

125. Matrix with a flat back
 126. *a.* Double matrix
       b. Lugs
       c. Pegs
       d. Holes
 127. Conical matrix, pyrami matrix
 128. Double matrix
 129. Divided matrix
 130. Composite matrix
 131. Triple matrix
 132. Seal with a handle
 133. Punch, die
 134. Seal tongs
 135. *Bulloterion*
 136. Seal pincers
 137. Seal press
 – Stamp -> 16*a.*
 – Impressed stamp ->17*a.*
 – Rubber stamp -> 18*a.*

C. The parts of the matrix

138. Front of the matrix
 139. Back of the matrix
 140. Obverse of the matrix
 141. Reverse of the matrix
 142. Edge of the matrix
 143. Edge
 144. *a.* Flange
       b. Hinge
 145. /
 146. Gutter
 147. Bezel
 148. Handle
 149. Chain
 150. Pin, peg
 151. Sleeve, socket
 152. Ferrule
 153. Pin

VI. MATERIAL, COLOUR AND SHAPE OF THE SEAL

A. Material

154. Material of the seal
 155. Clay seal
 156. Wax seal
 157. Metal seal, *bullā*
 158. Engraved bull
 159. Lead seals
 160. Sealing wax, shellac
 161. Wafer
 162. Wafer seal
       – Papered seal -> 96
       – Paper seal ->97
       – Stamp -> 18*b.*
 163. Colourings
 164. Varnish

B. Colour

165. Colour of the seal
 166. Natural wax
 167. *a.* Yellow wax seal
       b. White wax seal
 168. Yellow seal
 169. White seal
 170. Green wax seal
 171. Red wax seal
 172. Cinnabar
 173. *a.* Brown wax seal
       b. Black wax seal
 174. Two-coloured seal

C. Shape

175. Shape of the seal
 176. Round seal
 177. Oval seal
 178. Scutiform seal
       a. Drop-shaped seal
       b. Shield
       c. Shield with rounded upper corners
       d. Kite-shaped seal

e. Tear-shaped seal, drop-shaped seal

f. Triangular seal

179. Ogival seal

180. Polygonal seal

181. Polylobed seal

VII. THE PARTS OF THE SEAL, THE TYPES AND THE ICONOGRAPHY

A. The parts of the seal

182. Obverse of the seal

183. Two-faced seal

184. Back of the seal

185. Obverse of the seal

186. Reverse of the seal

187. Border

188. Edge

189. Raised border

190. Field

– Background-> 248

191. Design

192. Iconographie seal

193. Type

194. Border

195. Seal *en cuvette*

196. Legend

197. Phylactery

198. Motto

199. Seal without legend

200. Seal without picture

201. Fillet

a. Interior fillet

b. Exterior fillet

202. Beaded fillet

203. Decorative fillet, ornamental fillet

204. Beaded line

205. Beaded circle

206. Border

207. Spandrels

208. a. Right

b. Left

c. Dexter

d. Sinister

B. Types of the seal

209. Seal typology

210. Portrait seal

211. Seal with a bust

212. Seal with a seated figure

213. Seal of majesty

214. Seal with a seated prelate.

215. Equestrian seal

a. Equestrian seal with a knight

b. Equestrian seal with a hunter

c. Equestrian seal with rider bearing emblems of power

216. Seal with a standing figure

217. Seal with a standing monarch or prince

218. Seal with standing prelate

219. Lady's seal

220. Hagiographical seal

a. Christological seal

b. Seal with the Virgin Mary

221. Seal of devotion

222. Architectural seal, topographical seal

223. Ship seal

224. Heraldic seal, armorial seal

225. Seal with a crest

226. Seal with heraldic elements

227. a. Emblematic seal

b. Seal with a personal mark

228. Punning seal, seal with a rebus

229. Onomastic seal

230. Seal with initials

231. Seal with a monogram

232. Seal with a device

C. Iconography of the seal

233. Seal iconography

234. Background

235. Architectural background of the seal

236. Niche

237. Aedicule

238. Flanking columns

239. Plinth

240. Pediment

241. Pinnacle
 242. Finial
 243. Canopy
 244. Baldachin, canopy
 245. Pavilion
 246. *a., b.* Supporters
       c. Supports
 247. Throne
       a. Bench
       b. /; Faldstool
       c. Armchair
       d. Throne
 248. Background
 249. Plain background
 250. Ornamental background
       a. Diapered background, crosshatched background
       b. Checkered background
       c. Background of billets
       d. Lozenged background
       e. Fretted background
       f. *Guilloché* background
       g. Grained background, grainy background
       h. Background of *fleur-de-lis*
       i. Background of foliage

VIII. THE PALAEOGRAPHY OF THE SEALS

251. Palaeography of seals
 252. Superscript letter
 253. Letter containing another
 254. Ligature, conjoined letters
 255. Interlaced letters
 256. Horizontal letter
 257. Inverted letter
 258. Reversed letter
 259. Contractions, abbreviations
 260. Contraction mark
 261. Punctuation
 262. Fleuron
 263. Rosette
 264. Crosslet
 265. Initial cross

IX. THE CONSERVATION OF THE SEALS

266. To conserve

A. Preservation

267. To preserve

1. *Matrices*

268. Intact matrix
 269. Corroded matrix
 270. Rusted matrix
 271. Cracked matrix
 272. Matrix broken deliberately
 273. Broken matrix
 274. Matrix with hammer-marked back
 275. Worn matrix
 276. Matrix lacking its handle
 277. Cracked stamp, split stamp
 278. *a.* Softened stamp
       b. Hardened stamp

2. *Impressions*

279. Intact impression
 280. Proof impression
 281. Imperfect impression
 282. Partly detached impression
 283. Detached impression
 284. Separated impression
 285. Fragmentary impression
 286. Broken impression
 287. Fragmentary impression
 288. Fragment of an impression
 289. Deteriorated impression
 290. Worn impression
 291. Flaking impression
 292. Dessicated impression
 293. *a.* Friable impression
       b. Impression turning to dust, pulverized impression
 294. Unidentifiable impression
 295. Illegible, or mostly illegible, impression
 296. *a.* Faded impression

- b.* Faded cords, faded ribbons
297. *a.* Impression that has changed colour
b. Cord that has changed colour, ribbon that has changed colour
298. Oxidized bull
299. Carbonated bull
300. Split bull
301. Protective bag
302. Protective box, skippet
303. Paper sewn on
304. Protective envelope

B. Restoration

305. To restore
306. To consolidate
307. To mend, to reconstitute
308. To reattach
309. To refix
310. To infill
311. To reconstitute
312. *a.* To cast
b. To cast from a cast

C. Elaboration of research Instruments on sigillographie sujet

313. Seal collection
314. Description of seals
315. *Corpus* of seals
316. Catalogue of seals
317. Inventory of seals
318. Card inventory of seals
319. *a.* Published seal
b. Unpublished seal

APPENDIX

320. Keeper of the seal, Lord Chancellor
321. /
322. Sealing fees
323. *a.* Spigurnel
b. /
324. *a.* Chaffwax
b., c. /

ENGLISH ALPHABETICAL INDEX

A

Abbreviations, 259

Absence

of a seal, 48

seal of -, 33

Ad causas

seal -, 39, 41

Aedicule, 237

Applied seal, 67

Architectural

background of the seal, 235

seal, 22

Armchair, 247c.

Armorial seal, 224

Art of the seal, 2

Attaching the *bulla*, 63

Authenticating seal, 51

Authentication

seal of -, 51

Authority to seal, 46

B

Back

matrix with a flat -, 125

of the matrix, 139

of the seal, 184

Background, 234, 248

checkered -, 250b.

diapered -, 250a.

fretted -, 250e.

grained / grainy -, 250e.

guilloché -, 250f.

lozenged -, 250d.

of billets, 250c.

of *fleur-de-lis*, 250h.

of foliage, 250i.

ornamental -, 250

plain -, 249

Bag

seal -, 117

Baldachin, 244

Beaded

circle, 205

fillet, 202

line, 204

Bench, 247a.

Bezel, 121c., 147

Black wax seal, 173b.

Border, 187, 194, 206

raised -, 189

Borrowed seal, 49b.

Borrowing of a seal, 49a.

Box

seal -, 116

seal in -, 101b.

sealing in -, 101a.

To break the seal, 14

Breaking of the seal, 59

Broad seal, 27

Broken

impression, 286

matrix, 273

Brown wax seal, 173a

Bull, *Bulla*, 11a., 157

attaching the -, 63

carbonated -, 299

document bearing -, 11b.

golden -, 11ab.

leadened -, 11aa.

oxidized -, 298

silver -, 11ac.

split -, 300

Bulloterion, 135

Button seal, 119

C

Cake of wax, 95

Cameo, 124

Cancellation of the seal, 60

Canopy, 243, 244

Carbonated bull, 299

Card inventory of seals, 318

Cast, 20b, 22, 23b.

from a cast, 22a.

- To cast, 312*a*.
 from a cast, 312*b*.
 Casting, 20*a*.
 Catalogue of seals, 316
 Certificate of authenticity of seal, 52
 Chaffwax, 324*a*.
 Chain, 149
 Christological seal, 220*a*.
 Cinnabar, 172
 Circle
 beaded -, 205
 Clay seal, 155
 Closure
 seal of -, 5
 Colour of the seal, VI. B., 165
 Colourings, 163
 Competence to seal, 46
 Composite matrix, 130
 Conical matrix, 127
 Conjoined letters, 254
 Conservation of the seals, IX.
 To conserve, 266
 To consolidate, 306
 Contraction(s), 259
 mark, 260
 Cord(s), 74, 76
 that has changed colour, 297*b*.
Corpus of seals, 315
 Corroboration
 seal of -, 53, 54
 Corroded matrix, 269
 Counter-seal, 43
 substitute -, 44
 Cracked
 matrix, 271
 stamp, 277
 Crosslet, 264
 Cross-hatched background, 250*a*.
 Cruciform incision, 88
 Cylinder seal, 118
- D**
 Decorative fillet, 203
 Deputed seal, 33
 Description of seals, 314
- Design, 191
 Dessicated impression, 292
 Detached impression, 283
 Deteriorated impression, 289
 Dexter, 208*c*
 Diapered background, 250*a*.
 Die, 133
 seal -, 3*b*., 7
 Diplomatic
 nature of the seal, III., 25
 of seal, 25
 Divided matrix, 129
 Document bearing a *bullā*, 11*b*.
 Double matrix, 126*a*., 128
 Doubled tag, 75
 Drop-shaped seal, 178*a*.,*e*.
- E**
 Edge, 143, 188
 of the matrix, 142
 Election
 seal of -, 36, 37
 Emblematic seal, 227*a*.
 Embossed stamp, 17
 Ends of the tags, 84
 Engraved bull, 158
 Engraver
 seal -110
 Engraver's name, 111
 Engraving, 109*b*.
 seal -, 109*a*.
 Equestrian seal, 215
 with a hunter, 215*a*.
 with a knight, 215*b*.
 with rider bearing emblems of power,
 215*c*.
 Excision, 92
 Exterior fillet, 201*b*.
- E**
 Fabricated matrix, 114
 Faded
 cords, 296*b*.
 impression, 296*a*.
 ribbons, 296*b*.

- Faldstool, 247*b*.
 False matrix, 113, 114
 Ferrule, 152
 Field, 190
 Fillet, 201
   beaded -, 202
   decorative -, 203
   exterior -, 201*b*.
   interior -, 201
   ornamental -, 203
 Fingermarks, 69
 Finial, 242
 Fisherman's ring, 31
 Flaking impression, 291
 Flange, 144*a*.
 Flanking columns, 238
 Flat, 121*b*.
   lace, 79*a*.
 Fleuron, 262
 Fold, 85
   multiple -, 86
 Forged matrix, 113, 114
 Fragment of an impression, 288
 Fragmentary impression, 285, 287
 Fretted background, 250*e*.
 Friable impression, 293*a*.
 Front of the matrix, 138
- G**
- Gem seal, 122
 Glyptics, 108
 Golden *bull*a, 11*ab*.
 Grained background, 250*g*.
 Grainly background, 250*g*.
 Great seal, 27
 Green wax seal, 170
Guilloché background, 250*f*.
 Gutter, 146
- H**
- Hagiographical seal, 220
 Half-bull, 38
 Handle, 148
   seal with -, 132
 Hardened stamp, 278*b*.
 Heraldic seal, 224
 Hinge, 144*b*.
 Holes, 93*a*., 126*d*.
 Horizontal letter, 256
- I**
- Iconographic seal, 192
 Iconography of the seal, VII. C.
 Illegible impression, 295
 Imperfect impression, 281
 Impressed stamp, 17
 Impression, 8, 24*b*.
   broken -, 286
   dessicated -, 292
   detached -, 283
   faded-296*a*.
   flaking -, 291
   fragmentary -, 285, 287, 288
   friable -, 293*a*.
   illegible -, 295
   imperfect -, 281
   intact -, 279
   matrix made from -, 115
   partly detached -, 282
   preservation of -, IX. A. 2
   proof -, 280
   separated -, 284
   that has changed colour, 297*a*.
   turning to dust, 293*b*.
   unidentifiable -, 294
   worn -, 290
 Incision, 87
   cruciform -, 88
   star-shaped -, 89
   tongues of -, 90
 To infill, 310
 Initial cross, 265
 Inking pad, 19*a*.
 Intact
   impression, 279
   matrix, 268
 Intaglio, 123
 Interior fillet, 201*a*.
 Interlaced letters, 255
 Invalidation of the seal, 58

- Inventory of seals, 317
 Inverted letter, 257
- K**
 Keeper of the seal, 320
 Kinds of matrices, V. B.
 Kite-shaped seal, 178*d*.
 Knots, 83
- L**
 Lace(s), 74, 78, 79, 80
   flat -, 79*a*.
   tubular -, 79*b*.
 Lacking a seal, 47
 Lady's seal, 219
 Lateral sealing, 103
 Lead seals, 159
 Leaden bulla, 11*aa*.
 Leather tag, 82
 Left, 208*b*.
 Legal nature of the seal, III., 26
 Legend, 196
   seal without -, 199
 Letter(s)
   conjoined -, 254
   containing another, 253
   horizontal -, 256
   interlaced -, 255
   inverted -, 257
   reversed -, 258
   superscript -, 252
 Ligature, 254
 Line
   beaded -, 204
 Lord Chancellor, 320
 Lugs, 126*b*.
- M**
 Marks for holes, 93*b*.
 Material of the seal, VI. A., 154
 Matrix, V.
   broken deliberately, 272
   corroded -, 269
   cracked -, 272
   impression from -, 24*a*.
   intact -, 268
   kinds of -, V. B.
   lacking its handle, 276
   made from an impression, 115
   parts of -, V. C.
   preservation of -, IX. A. 1
   retouched -, 112
   rusted -, 270
   seal -, V., 3, 7
   with a flat back, 125
   with hammer-marked back, 274
   worn -, 275
 To mend, 307
 Metal seal, 1
 Methods of sealing, 61
 Motto, 198
 Mould, 21
 Multiple
   fold, 86
   sealing, 66
- N**
 Natural wax, 166
 Niche, 236
- O**
 Obverse
   of the matrix, 140
   of the seal, 182, 185
 Ogival seal, 179
 Onomastic seal, 229
 Ornamental
   background, 250
   fillet, 203
 Oval seal, 177
 Owner of the seal, 9
 Oxidized bull, 298
- P**
 Pad, 19*a*.
   inking -, 19*a*.
   stamp, 18*a*.
 Palaeography of seals, VIII., 251
 Paper seal, 97
 Paper sewn on, 303

- Papered seal, 96
 Partly detached impression, 282
 Parts
   of the matrix, V. C.
   of the seal, VII. A.
 Pavilion, 245
 Pediment, 240
 Peg(s), 126c., 150
 Pendent seal, 73
 Phylactery, 197
 Picture
   seal without -, 200
 Pin, 150, 153
 Pincers
   seal -, 136
 Pinnacle, 241
 Plain background, 249
 Plinth, 239
 Polygonal seal, 180
 Polylobed seal, 181
 Portrait seal, 210
 Preservation
   of the matrices, IX. A. 1
   of the impressions, IX. A. 2
 To preserve, 267
 Press
   seal -, 137
 Privy seal, 32
 Proof, 22, 23b.
   impression, 280
 Protective
   bag, 301
   box, 302
   envelope, 304
 Published seal, 319a.
 Pulverized impression, 293b.
 Punch, 133
 Punctuation, 261
 Punning seal, 228
 Pyramidal matrix, 127
- R**
 Raised border, 189
 To reattach, 308
 Recognizance
   seal of -, 6
 Recognizances
   seal of -, 42
 To reconstitute, 307, 311
 Red wax seal, 171
 To refix, 309
 Regency
   seal of -, 35
 Removal of the seal, 57
 To reseal, 65
 Reserch instruments, IX. C.
 Restoration, IX. B.
 To restore, 305
 Retouched matrix, 112
 Reverse
   of the matrix, 141
   of the seal, 186
 Reversed letter, 258
 Revocation of seal, 55
 Ribbon, 81
   seal *en placard* over -, 106
   that has changed colour, 297b.
 Right, 208a.
   to use a seal, 45
 Rosette, 263
 Round seal, 176
 Rubber stamp, 18a.
 Rush ring, 107
 Rusted matrix, 270
- S**
 Scarab seal, 120
 Scutiform seal, 178
 Seal
   ad causas, 39, 41
   bag, 117
   box, 116
   collection, 313
   colour of -, VI.B.
   die, 3b, 7
   en cuvette, 195
   en placard, 70
   en placard over a ribbon, 106
   engraver, 110
   engraving, 109a.

- iconography, VII. C., 233
 impression, 3a.
 in a box, 101b.
 material of -, VI. A.
 matrix, V., 3b., 7
 of absence, 33
 of authentication, 51
 of closure, 5
 of corroboration, 53, 54
 of devotion, 221
 of election, 36, 37
 of majesty, 213
 of recognizance, 6
 of recognizances, 42
 of regency, 35
 of substitution, 33
 of validation, 4
 parts of -, VII. A.
 pincers, 136
 press, 137
 ring, 121a.
 shape of —, VI. C.
 tongs, 134
 types of -, VII. B.
 typology, 209
 with a bust, 211
 with a crest, 225
 with a device, 232
 with a handle, 132
 with a monogram, 231
 with a personal mark, 227b.
 with a rebus, 228
 with a seated figure, 212
 with a seated prelate, 214
 with a standing figure, 216
 with a standing monarch or prince, 217
 with heraldic elements, 226
 with initials, 230
 with standing prelate, 218
 with the Virgin Mary, 220b.
- To seal, 64
 Sealing, 62
   fees, 322
   in a box, 101a.
   methods of -, IV.
     wax, 160
     Secretum, 30
   Separated impression, 284
   Shape of the seal, VI. C., 175
   Shellac, 160
   Shield, 178b.
     with rounded upper corners, 178c.
   Ship seal, 223
   Sigillography, 1
   Signet, 12, 13a., b., 30
     ring, 121a.
   Silver *bullā*, 11ac.
   Sinister, 208d.
   Skippet, 116, 302
   Sleeve, 151
   Small seal, 28
   Socket, 151
   Softened stamp, 278a.
   Spandrels, 207
   Sphragistic, 1
   Spigurnel, 323a.
   Split
     bull, 300
     stamp, 277
   Stamp, 16, 18b.
     cracked -, 277
     embossed -, 17
     hardened -, 278a.
     impressed -, 17
     pad -, 18a.
     rubber -, 18a.
     softened -, 278b.
   Star-shaped incision, 89
   Substitute counter-seal, 44
   Substitution
     seal of -, 33
   Superscript letter, 252
   Supplementary seals, 98
   Supporters, 246 a., b.
   Supports, 246c.
- T**
 Tag(s), 74, 75
   doubled -, 75
   leather -, 82

- To take an impression from the matrix, 24*a*.
Varnish, 164
- Tear-shaped seal, 178*e*.
Throne, 247, 247*d*.
Tie, 94
Tongs
  seal -, 134
Tongue(s), 71
  of the incision, 90
Topographical seal, 222
Top-shaped seal, 178*d*.
Tradition of the seal, II.
Triangular seal, 178*f*.
Triple matrix, 131
Tubular lace, 79*b*.
Two-coloured seal, 174
Two-faced seal, 183
Type(s), 193
  of seal, VII. B.
- U**
Unidentifiable impression, 294
Unpublished seal, 319*b*.
- V**
Validation
  seal of -, 4
- W**
Wafer, 161
  seal, 162
Wax
  black - seal, 173*b*.
  brown - seal, 173*a*.
  green - seal, 170
  natural - seal, 166
  red - seal, 171
  seal, 156
  sealing -, 160
  white - seal, 167*b*., 169
  yellow - seal, 167*a*., 168
White
  seal, 169
  wax seal, 167*b*.
Worn
  impression, 290
  matrix, 275
- Y**
Yellow
  seal, 168
  wax seal, 167*a*.

MAGYAR TARTALOMMUTATÓ

I. ÁLTALÁNOS FOGALMAK

1. Pecsettán (Szfragisztika, Szigillográfia)
2. Pecsestművészet
3. Pecset (lat. *sigillum*)
4. Hitelesítő pecset
5. Zárópecset
6. Idézőpecset
7. Pecsetnyomó / Tipárium (lat. *typarium*)
8. Lenyomat
9. Pecsettulajdonos

II. A PECSÉT ANYAGI TERMÉSZETE

10. A pecset jelentéstartalma
11. Bulla (lat. *bulla*)
  - aa. Ólobulla
  - ab. Aranybulla
  - ac. Ezüsbulla
12. Signetum (Személyes használatú pecset) (lat. *signetum*)
13. Zárópecset
14. Zárópecset feltörése
15. Birói pecset
16. a. Bélyegző
b. Bélyegzőlenyomat
17. a. Szárazbélyegző
b. Szárazpecset
18. a. Színes (festékes, nedves) bélyegző
b. Bélyegzőlenyomat
19. Bélyegzőpárna
20. a. Pecsetmásolat-készítés (Pecsetkiöntés, Pecsetmásolás)
b. Pecsetmásolat
21. Öntőforma (Negatív)
22. Pecsetmásolat
23. a. Második pecsetmásolat-készítés
b. Második pecsetmásolat
24. a. Újranyomás
b. Új (modern) pecsetlenyomat

III. A PECSÉT OKLEVÉLTANI ÉS JOGI TERMÉSZETE

25. A pecset oklevéltani jellege
26. A pecset jogi jellege
27. Nagypecset (lat. *sigillum magnum, sigillum maius*)
28. Kispecset (lat. *sigillum parvum, sigillum minus, bullectum*)
29. Középecset (lat. *sigillum mediocre*)
30. Titkospecset (lat. *sigillum secreti, sigillum secretum, signetum secretum, secretum*)
31. Halászgűrű (lat. *anulus piscatoris*)
32. Magánpecset (lat. *sigillum privatum*)
33. Helyettesítő pecset (lat. *sigillum in absentia magni*)
34. Sigillum ordinatum (lat. *sigillum ordinatum*)
35. Helytartói pecset
36. Sigillum ante susceptum (lat. *sigillum ante susceptum*)
37. Sigillum electi (lat. *sigillum electi*)
38. Bulla dimidia / Félbulla (lat. *bulla dimidia, bulla blanca, bulla defectiva*)
39. Birói pecset
40. „Szigorú pecset”
41. Sigillum ad causas (lat. *sigillum ad causas*)
42. Sigillum ad contractus (lat. *sigillum ad contractus, sigillum ad obligationes, sigillum ad recognitiones*)
43. Ellenpecset (lat. *contrasigillum*)
44. Ellenpecsetként használt pecset
45. Pecsetképesség (Pecsetjog)
46. Pecsetelési jogkör (Pecsethasználati jogkör)
47. Carentia sigilli (Pecset hiánya) (lat. *carentia sigilli*)
48. Absentia sigilli (Pecset távolléte) (lat. *absentia sigilli*)
49. a. Pecsetkölcsonzés (Pecsethelyettesítés)

- b.* Kölcsönpecsét (Helyettesítő pecsét)
lat. sigillum praestatum
50. Pecsét kikérése
51. Autentikus pecsét (*lat. sigillum authenticum*)
52. Bizonylat a pecsét hitelességéről
53. Megerősítőpecsét (*lat. sigillum magis authenticum*)
54. Atesztációs pecsét
55. Pecsét visszavonása
56. Pecséthasználati kijelentés
57. Megpecsételés visszavonása
58. Pecséthasználati tilalom
59. Pecsétnyomó összetörése (*lat. frangere sigillum*)
60. Pecsétnyomó kiselejtezése (*lat. cancellatio sigilli*)
- IV. AZ IRAT MEGPECSÉTELÉSÉNEK MÓDJAI**
61. Az irat megpecsételésének módjai
62. Pecsétráhelyezés (Megpecsételés) (*lat. sigillatio*)
63. Bullázás (*lat. bullatio*)
64. Megpecsételni (*lat. sigillare, bullare*)
65. Újra pecsételni
66. Többszöri megpecsételés
67. Rányomott pecsét (*lat. sigillum placatum*)
68. Átnyomott pecsét (*lat. sigillum transfixum*)
69. Ujjlenyomatok
70. Rányomott pecsét
71. Hártyacsík, Papírcsík (Pergamenfarok) (*lat. cauda simplex*)
72. Párizsi (breton) hártyacsík (Párizsi (breton) pergamenfarok)
73. Függő pecsét (*lat. sigillum pendens*)
74. Pecsét felfüggesztésére szolgáló kellék (*lat. cauda duplex, filum*)
75. Kettős hártyacsík (Kettős pergamenfarok, Pergamenszalagok, Hártyaszalagok) (*lat. cauda duplex*)
76. Fonalak
77. Rugalmas fonalak
78. Zsinór (Sodrat)
79. Sodrott zsinór
a. lapos sodrat
b. gombolyú sodrat (zsinór)
80. Sodratnyaláb (Fonalnyaláb)
81. Szalag
82. Bórszík
83. Csomók (*lat. nodi*)
84. Fonalvégek
85. Plica (Plicatura) (*lat. plica*)
86. Többszörös plica
87. Bevágás
88. Kereszt alakú bevágás
89. Csillag alakú bevágás
90. Fülel (Csücskök)
91. Nyílás (Rés)
92. *a.* Kimetszés
b. Metszet
93. Lyukak (Oculi, Szemek)
94. Zárónyelv
95. Lágýtított viasz
96. Papírfelzetes pecsét
97. Papírpecsét (Papírbélyeg)
98. Subsigillum (Alpecsét) (*lat. subsigillum*)
99. Befüggesztett pecséttel való pecsételés
100. *a.* Pecsétfészekbe való pecsételés (Viasz-
szágyba való pecsételés, Bölcsőbe való
pecsételés)
b. Pecsétfészekben lévő pecsét (Viasz-
szágyban lévő pecsét, Bölcsőben lévő
pecsét)
101. *a.* Tokba való pecsételés (Szelencébe
való pecsételés)
b. Tokban lévő pecsét (Szelencében
lévő pecsét)
102. Eltávolítható (Levehető) pecséttel való
pecsételés
103. Oldalra pecsételés
104. Transfixum (*lat. transfixum*)
105. Pecsét szövegbe függesztése
106. Zsinóron vagy szalagon átnyomott pe-
csét
107. Tortil (Védő gyűrű)

V. A PECSÉTNYOMÓK

A. Általában

- pecsétnyomó -> 7
- pecsétművészet -> 2
- 108. Gliptika
- 109. a. Pecsétvésés (Pecsétnyomó-készítés)
- b. Pecsétnyomó vésése (Pecsétnyomó metszete)
- 110. Pecsétvésnök (Pecsétmetsző) (lat. *talliator, sculptor, incisor sigillorum*)
- 111. A pecsétnyomó ismertetőjegye
- 112. Újra vésett pecsétnyomó
- 113. Hamis pecsétnyomó (Állítólagos pecsétnyomó)
- 114. Fiktív pecsétnyomó (Hamis pecsétnyomó, Állítólagos pecsétnyomó)
- 115. Öntvényből készült pecsétnyomó
- 116. Pecsétnyomótartó-doboz
- 117. Pecsétnyomótartó-zacskó (lat. *marsupium*)

B. Pecsétnyomók fajtái

- 118. Pecséthenger
- 119. Gombpecsét
- 120. Skarabeus alakú pecsétnyomó
- 121. Pecsétgyűrű
- 122. Gemma
- 123. Intaglio (Gemmapecsét)
- 124. Kámea (Gemmapecsét)
- 125. Lapos pecsétnyomó
- 126. Kettőspecsét pecsétnyomója
- 127. Kúpalakú pecsétnyomó (Piramis alakú pecsétnyomó)
- 128. Kettős pecsétnyomó
- 129. Felosztott pecsétnyomó (lat. *sigillum divisum*)
- 130. Összetett pecsétnyomó (lat. *sigillum compositum*)
- 131. Háromoldalú pecsétnyomó
- 132. Fogantyús pecsétnyomó (Tipárium)
- 133. Beütő bélyegző (lat. *cuneus*)

- 134. Bullázóvas (Bullanyomó, Pecsételő fogók) (lat. *ferramentum ad sigillandum*)
- 135. Bullanyomó (Bulioterion)
- 136. Plombafogó
- 137. Pecsétprés
  - pecsétnyomó -> 16a.
  - szárazbélyegző -> 17a.
  - színes bélyegző -> 18a.

C. A pecsétnyomó részei

- 138. A pecsétnyomó előlapja (A pecsétnyomó elülső oldala)
- 139. A pecsétnyomó hátoldala (lat. *dorsum*)
- 140. A pecsétnyomó elülső oldala (A pecsétnyomó előlapja, Avers) (lat. *rectum*)
- 141. A pecsétnyomó hátlapja (A pecsétnyomó ellenkező oldala, Revers) (lat. *versum*)
- 142. A pecsétnyomó széle (A pecsétnyomó pereme)
- 143. Palást (Pecsétnyomó éle)
- 144. Pecsétnyomó fogantyúja (Pecsétnyomó nyele)
- 145. Irányjelző
- 146. Csatornácska
- 147. Ferde perem
- 148. Fogantyú (Nyél)
- 149. Felfüggesztő lánc (Lánc)
- 150. Csücsök (Fémtű)
- 151. Pecsétnyomó kerete
- 152. Pecsétnyomónyél kerete
- 153. Pecsétnyomó összekötő csapja (Pecsétnyomó összekötő éke)

VI. A PECSÉTEK ANYAGA, SZÍNE ÉS ALAKJA

A. A pecsétek anyaga

- 154. A pecsét anyaga
- 155. Agyagpecsét
- 156. Viaszpecsét
- 157. Fémpecsét

158. Csiszolt bulla
 159. Plomba (Zárópecsét)
 160. Spanyolviasz
 161. Pecsetostyatészta
 162. Pecsetostya
 – papírfelzetes pecsét -> 96
 – papírpecsét -> 97
 – bélyegzőlenyomat -> 18b.
 163. Festékanyag (Színezék)
 164. Máz (Bevonat)

B. Szín

165. A pecsét színe (Pecsetszín)
 166. Természetes (színű) viasz (*lat. cera virginea*)
 167. Sárga viaszpecsét
 168. Sárga színű pecsét (*lat. sigillum croceum*)
 169. Fehér színű pecsét
 170. Zöld (viaszú) pecsét
 171. Vörös viaszpecsét
 172. Terra sigillata
 173. a. Barna viaszpecsét
 b. Fekete viaszpecsét
 174. Kétszínű pecsét

C. Alak

175. A pecsét alakja (A pecsét formája)
 176. Kerek pecsét (Köralakú pecsét)
 177. Ovális (alakú) pecsét
 178. Pajzsalakú pecsét
 179. Mandorla alakú pecsét (Csúcsíves pecsét) (*lat. sigillum bicornutum*)
 180. Sokszögű pecsét
 181. Háromlevelű (négylevelű) lóhere alakú pecsét (Sokkaréjos alakú pecsét)

VII. A PECSÉT RÉSZEI, TÍPUSAI ÉS IKONOGRÁFIÁJA

A. Pecsét részei

182. Előlap (Avers)

183. Kétoldalú pecsét (Érempecsét)
 184. Hátlap (Hátoldal, Revers)
 185. Előlap (A pecsét előlapja) (*lat. rectum*)
 186. Hátlap (A pecsét hátlapja) (*lat. versum*)
 187. A lenyomat széle (A lenyomat pereme)
 188. A pecsét éle
 189. Kidudorodás (Gallér)
 190. Pecsetmező
 – háttér, alap -> 248
 191. Pecsetábra (Pecsetkép)
 192. Ábrapecsét (Képpecsét)
 193. Pecsét tipusa
 194. A körirat helye
 195. Tál alakú pecsét
 196. Körirat (Legenda)
 197. Feliratos szalag
 a. Filaktérium
 b. Feliratos szalag
 198. Devise és Csatakiáltás
 199. Felirat nélküli pecsét
 200. Feliratos pecsét
 201. Vonat (Vonalkeret)
 202. Gyöngysor (Gyöngykeret)
 203. Díszített vonal
 204. Pontsorvonal
 205. Kordonkötél alakú vonal
 206. Keret
 207. Sarkok
 208. A pecsét jobb és bal oldala

B. A pecsét tipológiája

209. A pecsétek tipológiája (A pecsétek osztályozása)
 210. Portrépecsét
 211. Mellpecsét (Mellkép pecsét)
 212. Trónpecsét
 213. Felsőpecsét
 214. Főpapi pecsét trónnal (Főpapi trónpecsét)
 215. Lovaspecsét (Lovagpecsét)
 216. Álló portrépecsét
 217. Álló uralkodói portrépecsét

218. Egyházi állópecsét
 219. Női állópecsét
 220. Hagiografikus pecsét
 221. Devocionális pecsét (Hódolati pecsét)
 222. Topografikus pecsét (Városkép pecsét)
 223. Hajópecsét
 224. Címeres pecsét
 225. Sisakpecsét sisakdíszszel
 226. Heraldikai elemet tartalmazó pecsét
 227. *a.* Szimbolikus pecsét (Emblematikus pecsét)
b. Kereskedőjeles pecsét (Mesterjegyes pecsét, Házmarkás pecsét)
 228. Beszélőpecsét
 229. Névpecsét
 230. Kezdőbetűs pecsét
 231. Monogramos pecsét
 232. Fantázia pecsét

C. Pecsétikonográfia

233. Pecsétikonográfia
 234. A pecsétábra terve
 235. A pecsét művészi dísze
 236. Szoborfülke
 237. Edikula (Aedicula)
 238. Oldal oszlopcskák
 239. Piedesztál (Talapat, Posztamentum)
 240. Vimperga (Díszorom)
 241. Fiatorony
 242. Sisak
 243. Baldachin (Ég, Mennyezet)
 244. Baldachin
 245. Sátor
 246. Pajzstartó (Címertartó)
 247. Trónus
 248. Háttér (Alap)
 249. Díszítetlen háttér (Díszítetlen alap)
 250. Díszített háttér (Díszített alap)
a. hálós háttér
b. sakktablamintás háttér
c. zsindelemintás háttér
d. rutás háttér, rutázott háttér
e. rácsos háttér
f. gilosált háttér

- g.* pöttyös háttér
h. liliummintás háttér
i. levéldíszmintás háttér

VIII. PECSÉTPALEOGRÁFIA

251. Pecsétpaleográfia (Pecsétepigráfia)
 252. Littera supraposita (Föléírt betű) (lat. *littera suprascripta*)
 253. Betűbe írt betű (lat. *littera inscripta*)
 254. Ligatúra (Nexussal alkotott betűk) (lat. *litterae ligatae*)
 255. Ölelkező betűk
 256. Fektetett betű
 257. Megfordított betű
 258. Fordítottan vésett betű
 259. Rövidítések
 260. Rövidítésjel (lat. *titulus*)
 261. Körirat interpunkciója
 262. Fleuron (Levéldísz)
 263. Rozetta
 264. Elválasztókereszt
 265. Kezdőkereszt

IX. A PECSÉTEK MEGŐRZÉSE

Konzerválás, restaurálás, kutatási segédletek készítése

266. Pecsétek megőrzése

A. Konzerválás

267. Konzerválás

I. Pecsétnyomók

268. Épen fennmaradt pecsétnyomó
 269. Korrodált pecsétnyomó
 270. Rozsdás pecsétnyomó
 271. Repedt pecsétnyomó
 272. Törött pecsétnyomó (Összetört pecsétnyomó)
 273. Töredékes pecsétnyomó
 274. Pecsétnyomó kalapácsütések nyomai-val
 275. Kopott pecsétnyomó

276. Nyél nélküli pecsétnyomó
 277. Megrepedt gumijú bélyegző (Megrepedt gumijú nyomó)
 278. Megváltozott rugalmasságú pecsétnyomó
 a. Meglágylt gumijú pecsétnyomó
 b. Megkeményedett gumijú pecsétnyomó

2. A lenyomatok

279. Ép lenyomat
 280. Tökéletes lenyomat
 281. Tökéletlen lenyomat
 282. Félig (részben) levált lenyomat
 283. Levált lenyomat
 284. Mellékelt lenyomat
 285. Megrongált lenyomat
 286. Összetört lenyomat
 287. Töredékben fennmaradt lenyomat
 288. Lenyomattöredék
 289. Rossz minőségű lenyomat
 290. Elhasználdott lenyomat
 291. Rétegesen töredezett lenyomat
 292. Kiszáradás miatt tönkrement lenyomat
 293. a. Töredező pecsétlenyomat
 b. Szétporladó lenyomat
 294. Kivehetetlen ábrájú lenyomat
 295. Olvashatatlan, vagy nehezen olvasható feliratú lenyomat
 296. a. Elszíntelenedett lenyomat (Színét vesztett lenyomat)
 b. Elszíntelenedett sodratok (szalagok) (Színüket vesztett sodratok (szalagok))
 297. a. Megváltozott színű lenyomat
 b. Megváltozott színű sodratok (szalagok)
 298. Oxidálódott ólobulla
 299. Karbonizálódott ólobulla
 300. Szétvált bulla
 301. Védőzacskó
 302. Védőtök (Védődoboz)
 303. Varrott védőlap (Összevarrt védőpapír)
 304. Védőboríték

B. Restaurálás

305. A pecsét restaurálása
 306. A pecsét megerősítése
 307. A pecsét összeforrasztása
 308. A pecsét visszafüggesztése
 309. A pecsét visszaillesztése
 310. A pecsét viasszal való kitöltése
 311. Pecsétrekonstrukció
 312. a. Pecsétmásolat készítése
 b. Másolatról másolatot készíteni

C. Pecséttani nyilvántartások létrehozása

313. Pecsétgyűjtemény
 314. Pecsétleírás
 315. Pecsétcorpus
 316. Pecsétkatalógus
 317. Pecsétek levéltári leltára
 318. Pecsétcédula-gyűjtemény
 319. a. Kiadott pecsét
 b. Kiadatlan pecsét

FÜGGELÉK¹

320. Pecsétőr (lat. *custos sigilli, clericus tenens sigillum*)
 321. A pecsét felülvizsgálata
 322. Megpecsételési díj (Taxa) (lat. *emolumentum sigilli*)
 323. a. Pecsételő (lat. *sigillator*)
 b. Bullázó (lat. *bullator*)
 324. a. Viaszmelegítő (lat. *calefactor cerae, calefaciens ceram*)
 b. *Plumbator*

¹ Itt találhatóak a Vocabulaire de la diplomatique-ból átvett fogalmak, amely második kiadása már előkészületben van, és amely szorosan kapcsolódik a pecséttanhoz. A legáltalánosabb fogalmakat (pl. kancellár) az olvasó kikeresheti a Vocabulaire de la diplomatique-ban.

MAGYAR BETŰRENDES MUTATÓ

A

Ábra, 138, 147
     figurális, 121
 Abroncs, 121
 Absentia, sigilli, 30, 48, 49
 Adalékanyag, 156, 160, 163, 166, 172
 Adathordozó, 62, 67, 90, 282
 Aedicula, lásd Edikula
 Agyag, 3, 20, 118, 119, 120, 155, 312
 Aláírás, 18
 Alap, 7, 16, 17, 18, 70, 137, 190, 248, 287
 Angyalok, 220
 Anyag, 8, 118, 119, 133, 137, 154, 156, 157, 161, 314
     alapanyag, 10, 163, 282
     képlékeny, 3
 Apát, 44, 214, 218
 Árboc, 223
 Argyrobulla, lásd Bulla, ezüstbulla
 Autentikus pecsét, lásd Pecsét, autentikus pecsét

B

Babérkoszorú, 203
 Baldachin, 243, 244, 245, 247
 Bélyegző, 7, 8, 16, 19, 176, 177, 277
     beütő, 133
     színes, 18, 137,
 Bélyegzőlenyomat, 1, 8, 13, 16, 18, 31, 162, 180, 229
     ábrás, 192
     jelentéstartalma 10
     színes, 13
 Bélyegzőlenyomatábra, 191
 Bélyegzőpárna, 19
 Betű, 260
     betűbe írt, 253
     fektetett, 256
     kezdő-, 200
     Littera suprascripta, 252
     megfordított, 257
     ölelkező betűk, 255

Bevágás, 70, 71, 72, 74, 85, 86, 87, 91, 92, 94, 103
     csillag alakú, 89
     kereszt alakú, 88,
 Bevonat, lásd Máz
 Bíró, 44
 Bírószág, 15, 40
 Bizonylat, a pecsét hitelességéről, 52
 Bogár, 120
 Bölcső, lásd Pecsétfészek
 Bölcsőbe való pecsételés, lásd Pecsételés, pecsétfészekbe
 Börzsík, 82
 Bőrszj, 82
 Breve, pápai, 31
 Bulla, 3, 11, 63, 74, 134, 135, 157, 183, 217, 300, 323
     aranybulla, 11, 158, 300
     bulla dimidia, 38
     csiszolt, 158
     ezüstbulla, 11, 300
     ólobulla, 11, 298, 299,
 Bullanyomó, lásd Bullázóvas
 Bullázás, 63
 Bullázó, 323
 Bullázóvas, 134, 135
 Bulloterion, lásd Bullázóvas

C

Carentia sigilli, 47, 49
 Cím, 9, 140, 231
 Címer, 112, 217, 224, 225, 238, 245
 Címertartó, 245, 246
 Csap, összekötő, 153
 Csatakiáltás, 198
 Csatornácska, 146
 Csillag, 261
 Csomók, 83
 Csúcsíves pecsét, lásd Pecsét, mandorla alakú
 Csücskök, lásd Fülel
 Csücsök (Fémtű), 150
 Csuklóspánt, 144

D

Devise, 198
 Díj, 322
 Díszítés, 83, 124, 148
 Díszorom, lásd Vimperga
 Doboz, 116, védő, 302
 Drágakő, 108, 122

E

Edikula, 237, 238
 Ék, 153
 Él, 130, 143, 188,
 Előlap, 44, 120
     pecsét előlapja, 126, 182, 183, 185, 188
     pecsétnyomó előlapja, 138, 139, 140,
     141, 142
 Emblematikus pecsét, lásd Pecsét, szimbo-
 likus
 Említés, írásbeli, 10
 Építmény, 222, 237, 242
 Érempecsét, lásd Pecsét, kétoldalú
 Erő, jogi, 57
 Érték, ikonográfiai, 2
     oklevéltani, jogi, 33, 34

F

Faldistorium, 247b.
 Félbulla, lásd Bulla
 Féldrágakő, 118, 119, 122
 Felirat, 200
 Fénykép, 10, 311, 314, 318
 Festékes bélyegző, lásd Bélyegző, színes
 Fiatorony, 240, 241, 242
 Figura, heraldikai, 181
 Filaktérium, 197a., 198
 Filum, 74, 83
 Fleuron, 262
 Fogantyú, 127, 128, 132, 133, 144, 148, 149,
     150, 151, 152, 153, 276
 Föléírt betű, lásd Littera suprascripta
 Folyó, 223
 Fonalak, 74, 76, 100
     rugalmas, 77
 Fonalnyaláb, lásd Sodratnyaláb
 Fonalvégek, 84

Főpap, 212, 214
 Formula, korroborációs, 10
 Fül (Fülek), 88, 90, 125
 Füzet, lásd Iratfüzet

G

Gallér, 189
 Gemma, 122, 124
 Gemmapecsét, lásd Pecsét, gemmapecsét
 Gipsz, 156, 169, 312
 Girland, 203
 Gliptika, 108
 Gyanta, 156, 160, 312
 Gyöngykeret, 190, 194, 202
 Gyöngysor, 190, 194, 202, 204, 205
 Gyűjtők, 113, 115
 Gyűrű, 121, 149

H

Hajó, 223
 Hal, 228
 Halászyűrű, 31
 Harapófogó, 134
 Hártacsík, 54, 71, 74, 94, 98, 99
     kettős, 74, 75, 91, 98
     párizsi (breton), 72
 Hártaszalagok, lásd Hártacsík, kettős
 Hátlap, pecsét hátlapja, 126, 183, 184, 186,
     196
     pecsétnyomó hátlapja, 141, 149
 Hátoldal, 43, 68, 120, 125
     pecsétnyomó hátoldala, 139, 144, 145,
     150, 151, 152, 153
 Hattér, 190, 248
     díszítetlen, 249
     díszített, 250
     hálós, 250a.
     sakktáblás, 250b.
     zsindelymintás, 250c.
     rutás, 250
     rácsos, 250e.
     gilosált, 250f.
     pöttyös, 250g.
     liliommintás, 250h.
     levéldíszmintás, 250i.

- Helyettesítő pecsét, lásd Pecsét, kölcsön-
pecsét
Helytartó, királyi, 35
Henger, 118
Herceg, 215, 217
Hercegnő, 219
Híd, 222
Hivatal, 129
    közhivatal, 15, 30
- CH**
Chryzobulla, lásd Bulla, aranybulla
- I**
Idézőpecsét, lásd Pecsét, idézőpecsét
Igazolás, írásbeli, 52
Intaglio, lásd Pecsét, gemmapecsét
Interpunkció, 261
Írányjelző, 143, 145
Íráshordozó, lásd Íróanyag
Iratfüzet, 103, 106
Írnok, 93
Íróanyag, 64, 70, 71, 72, 73, 85, 86, 87, 88,
    90, 91, 92, 93, 103
Isten, 220
Jegy, 3, 7, 8, 69, 140, 227
    azonosító, 7, 9
    hitelesítő, 68
    közjegyzői kézjegy, 18
Jelleg, bélyegzőlenyomat jellege - oklevél-
    tani, 25
    - jogi, 26
    pecsét jellege - oklevéltani, 25
    - jogi, 26
Jogar, 213
Jogkör, 27, 39
    bíróági, 52
    pecsételési 46
- K**
Kámea, lásd Pecsét, kámea
Kancellár, 98
Kancellária, 29, 34, 41, 54, 69, 102, 165,
    167, 321
    bizánci, 135
    pápai, 74, 103, 135
Karika, 118, 276
Katalógusbejegyzés, 314, 315, 316
Kehely, 227
Kellék, pecsét felfüggesztésére, 64, 73, 74,
    76, 77, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 91, 92, 93,
    100, 101, 103, 104, 105, 146, 296, 297,
    308
Kép, 18, 109, 118
Képpecsét, lásd Pecsét, ábrapecsét
Kereskedő, 227
Kereszt, 70, 214, 218, 261
    elválasztó, 264, 265
    kezdő, 196, 265
Keret, 151, 152, 206, 207
Kézműves, 110, 227
Kidudorodás, lásd Gallér
Kijelentés, pecséthasználati, 56
Kimetszés, 92
Király, 140, 141, 247
    távolléte, 35
Királynő, 219
Kiugrás, 125
Kiváltságok, 57
Kő, 118, 119
Kölcsönpecsét, lásd Pecsét, kölcsönpecsét
Könyv, 214, 218, 219
Konzerválás, 266, 267
Kopja, 215, 226
Kőrács, 206
Köralakú pecsét, lásd Pecsét, kerek
Körirat, 1, 18, 43, 109, 112, 130, 140, 141,
    147, 181, 191, 194, 195, 196, 198, 199,
    201, 207, 251, 261, 262, 263, 265, 295,
    314
Kötél, 205, 223
Kréta, 156, 169
Krisztus, 220, 221
Kutya, 215
- L**
Lánc, 148, 149
Legenda, lásd Körirat
Leltár, levéltári, 317
Lenyomat, 1, 2, 3, 8, 10, 16, 17, 19, 101, 107,

- 115, 118, 119, 124, 137, 142, 143, 163, 164, 175, 182, 183, 185, 189, 258, 266, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 301, 302, 305, 306, 313
- Lepecsételés, 64
 Levél, zárt, 103
 Ligatúra, 254
 Liszt, 161
 Ló, 141, 210
 Lósörény, 156
 Lótakaró, 226
 Lovagpecsét, lásd Pecsét, lovaspecsét
 Lyuk (Lyukak), 83, 85, 93, 126
- M**
 Madár, 219
 Malom, 227
 Markolat, 139
 Másolat, másolata, 10
   pecsétmásolat, 10, 20, 21, 22, 23
   pecsétmásolat készítés, 20, 312
   második pecsétmásolat, 23
   pecsétnyomó másolata, 115
 Matrica, lásd Pecsétnyomó
 Máz, 164
 Megőrzés, 1, 267, 305
 Megóvás, 266
 Megpecsételés, lásd Pecsételés
 Mellkép pecsét, lásd Pecsét, mellpecsét
 Metszés, lásd Metszet
 Metszet, 92, 93, 99
 Mitra, 214
 Molybdobulla, lásd Bulla, ólombulla
 Monogram, 121, 200, 231
 Művész, 110
- N**
 Nedves bélyegző, lásd Bélyegző, színes
 Negatív, lásd Öntőforma
 Név, 9, 112, 121, 140, 228, 229, 231, 232
   pápai, 38
 Nexussal alkotott betűk, lásd Ligatúra
 Nyél, lásd Fogantyú
 Nyílás, 83
- Nyilvántartás, 266
- O**
 Oculi, lásd Lyukak
 Oldal, 208
 Öntőforma, 21, 22
 Öntvény, 115
 Oromzat, 237, 240
 Országalma, 213
 Ostyapecsét, 162
 Oszlopok (Oszlopocskák), 226, 237, 238
- P**
 Pad, 247
 Pajzs, 215, 217, 224, 225, 226
   címerpajzs, 246
   háromszögű, 178
   lófejpajzs, 178
   normann, 178
   társcsapajzs, 178
   tarpajzs, 178
 Pajzstartó, 245, 246
 Palást, 143, 145, 218
 Palos, 213, 215
 Pápa, 38
 Papír, 3, 16, 17, 70, 96, 97, 301, 303
 Papírcsik, lásd Hártyacsik
 Papyrus, 120
 Pecsét eltávolítása, lásd Pecsét, eltávolítása
 Pecsét feltörése, lásd Pecsét, feltörése
 Pecsét hiánya, lásd Carentia sigilli
 Pecsét kikérése, 50
 Pecsét visszavonása, 55
 Pecsét, 3, 6, 8, 10, 12, 13, 20, 21, 23, 25, 26, 45, 51, 53, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 83, 84, 102, 103, 104, 105, 107, 115, 128, 130, 147, 154, 156, 167, 168, 169, 170, 171, 175, 182, 188, 190, 193, 209, 267, 283, 303, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 314, 315, 316, 317, 319, 323
   ábrapecsét, 192
   agyappecsét, 155
   álló portrépecsét, 216
   álló uralkodói portrépecsét, 217

- alpecsét, 44, 84, 98
 atesztációs pecsét, 54
 átnyomott pecsét, 68
 autentikus pecsét, 51
 beszélő, 228
 bírói, 15, 39, 98
 címeres, 176, 177, 224, 226
 Christologikus, 220
 devocionális, 221
 egyéni lovaspecsét, 215c
 egyházi, 177
 egyházi állópecsét, 218
 ellenpecsét, 12, 28, 30, 43, 44, 68, 101, 128, 148, 149, 180, 184, 196
 ellenpecsétként használt pecsét, 44
 eltávolítása, 13, 14
 fantázia, 232
 felirat nélküli, 199
 feliratos, 192, 200
 felségi, 176, 193, 213
 feltörése, 13, 14, 57
 felülvizsgálata, 321
 fémpecsét, 157, 159
 főpapi, 214
 függő, 73
 gemmapecsét, 108, 121, 123, 124
 gombpecsét, 119
 hagiografikus, 176, 220, 221
 hajópecsét, 176, 223
 házmárkás, 227
 helytartói pecsét, 35
 helyettesítő pecsét, 30, 33, 65
 hitelesítő, 4, 57, 98
 idézőpecsét, 6
 jelentéstartalma, 10
 kámea, 108, 121, 124
 kereskedőjeles, 227
 kétoldalú, 183, 184, 185, 186, 193, 196
 kétszínű, 100, 174
 kettőspecsét, 126, 134, 184
 kerek, 176
 kezdőbetűs, 230, 255
 kispecsét, 28, 41, 44, 54, 103,
 kölcsönpecsét, 49
 közeppecsét, 29
 lóhere alakú, 181
 lovagpecsét, 215a.
 lovaspecsét, 176, 193, 215, 226
 Madonna pecsét, 220
 magánpecsét, 32
 mandorla alakú, 177, 179
 megerősítőpecsét, 53
 mellpecsét, 211,
 mesterjegyes, 227
 monogramos, 231, 255
 műanyagpecsét, 15
 nagyppecsét, 27, 28, 30, 33, 34, 35, 41
 névpecsét, 229
 női, 177
 női állópecsét, 219
 ólompecsét, orbikuláris, 176, 15
 ovális, 177
 pajzsalakú, 178
 pápai titkospecsét, 31
 papírpecsét, 97, 162
 papírfelzetes, 96, 162, 292
 pecsétfészkekben, 100, 195
 portrépecsét, 210
 rányomott, 67, 70, 90, 92, 96, 282, 309
 sigillum ad causas 41
 sigillum ad contractus, 42
 sigillum ante susceptum, 36
 sigillum electi, 37
 Sigillum ordinatum, 34
 Signetum, 12, 44, 54, 122, 230
 sisakpecsét sisakdíszsel, 225
 sokszögű, 180, 181
 szárazpecsét, 17
 „szigorú pecsét“, 40
 szimbolikus, 227
 tál alakú, 195
 titkospecsét, 30, 31, 32, 44
 tokban, 101
 topografikus, 176, 193, 223
 trónpecsét, 212
 új, 36,
 vadászpecsét, 215b
 viaszpecsét, 15, 156, 169, 173
 zárópecsét, 5, 12, 13, 14, 122
 zsinóron vagy szalagon átnyomott, 106,

- Pecsetábra, 1, 18, 107, 121, 190, 191, 192, 193, 196, 197, 228, 233, 234, 235, 248, 288, 294, 314
- Pecsetbélyeg, lásd Pecset, papírpecset
- Pecsetcédula-gyűjtemény, 318
- Pecsetcorpus, 315
- Pecsetelés, 12, 30, 31, 61, 62, 64, 69, 70, 93, 102, 113, 130, 132, 144, 281
befüggesztett pecséttel, 99
eltávolítható pecséttel, 102
oldalra, 103
pecsetfészekbe, 100, 292
tokba, 101, 292, 302
többszöri, 66
visszavonása, 57
- Pecsetelő fogó, lásd Plombafogó
- Pecsetelő fogók, lásd Bullázóvas
- Pecsetelő, 9, 112, 145, 323
- Pecsetepigráfia, lásd Pecsetpaleográfia
- Pecsetfészek, 100, 174, 292
- Pecsetgyűjtemény, 266, 267, 313, 318
- Pecsetgyűrű, 121, 122, 124, 255
- Pecsethasználati jogkör, lásd Jogkör, pecsetelési
- Pecsethelyettesítés, lásd Pecsetkölcsonzés
- Pecsethenger, 118, 119
- Pecsetikonográfia, 233
- Pecsetjog, lásd Pecsetképesség
- Pecsetkatalógus, 316
- Pecsetkép, lásd Pecsetábra
- Pecsetképesség, 45, 47, 49, 50
- Pecsetkiöntés, lásd Másolat, pecsetmásolat készítés
- Pecsetkő, 121
- Pecsetkölcsonzés, 49
- Pecsetleírás, 10, 208, 311, 314, 317, 319
- Pecsetlenyomat, lásd Lenyomat
- Pecsetmásolás, lásd Másolat, pecsetmásolat készítés
- Pecsetmetsző, lásd Pecsetvésnök
- Pecsetmező, 125, 190, 194, 195, 196, 198, 200, 201, 206, 224, 248
- Pecsetművészet, 2
- Pecsetnyomó, 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 47, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 58, 59, 60, 95, 96, 100, 101, 109, 110, 111, 112, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 158, 175, 182, 183, 185, 186, 187, 189, 193, 251, 257, 258, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 311, 313, 320
ellopása, 55
elvesztése, 55
felosztott, 129
fiktív, 114
fogantyús, 132
hamis, 113, 114
hamisítása, 55
háromoldalú, 131
kettős, 128
kiselejtezése, 60
kölcsonzött, 9
kúpalakú, 127
lapos, 125
összetett, 130
összetörése, 59, 60
száraz, 97
- Pecsetőr, 9, 98, 320
- Pecsetostya, 96, 97, 162
- Pecsetostyatészta, 161, 162
- Pecsetpaleográfia, 251
- Pecsetprés, 17, 137
- Pecsetráhelyezés, lásd Pecsetelés
- Pecsetrekonstrukció, 311
- Pecsetszín, 165
- Pecsettan, 1, 2
- Pecsettípus, 209, 210
- Pecsetvésés, 109
- Pecsetvésnök, 110, 111
- Perem, ferde, 147
- Pergamenfarok, 71
kettős, 75
párizsi (breton), 72
- Pergamensáv, 74
- Pergamenszalagok, lásd Pergamenfarok, kettős
- Piedesztál, 226, 239

Plica, 54, 85, 91, 93, 105
 többszörös, 86
 Plicatúra, lásd Plica
 Plomba, 136, 159
 Plombafogó, 136
 Pontsorvonal, 204
 Postamentum, lásd Piedesztál
 Prépost, 44
 Prépostság, 44
 Prés, 137
 Privy Seal, lásd Pecsét, magánpecsét
 Püspök, 37, 214, 218, 247

R

Rajz, 10, 311, 314
 Rés, 91, 146
 Restaurálás, 1, 266, 305, 306
 Rotulus, 103
 Rövidítés, 251, 252, 259
 Rövidítésjel, 260
 Rozetta, 206, 261, 263
 Rózsa, 228, 263

S

Sarkok, 207
 Sátor, 238, 245
 Sellak, 160, 161
 Sigillum ad causas, lásd Pecsét, sigillum ad causas
 Sigillum ad contractus, lásd Pecsét, sigillum ad contractus
 Sigillum ante susceptum, lásd Pecsét, sigillum ante susceptum
 Sigillum ordinatum, lásd Pecsét, sigillum ordinatum, Ismertetőjegy, 111
 Sisak, 215, 225, 241, 242
 Sisakdísz, 225
 Skarabeus, 120
 Sodrat, 78, 296, 297
 gömbölyű, 79
 lapos, 79,
 Sodratnyaláb, 80
 Sokkaréjos alakú pecsét, lásd Pecsét, lóhere alakú
 Sólyom, 215

Subsigillum, lásd Pecsét, alpecsét
 Szalag, 81, 99, 100, 106, 107, 296, 297
 feliratos, 197, 197b, 198
 Szárazbélyegző, 17, 137
 Széle, lenyomat, 142, 187, 189, 194, 196, 201
 pecsétnyomó, 142, 143
 Szelence, lásd Tok
 Szemek, lásd Lyukak
 Személyes használatú pecsét, lásd Pecsét, Signetum
 Szentek, 220, 221
 Szentháromság, 220
 Szerzetesnő, 219
 Szfragisztika, lásd Pecsétan
 Sziglográfia, lásd Pecsétan
 Szigorú pecsét, lásd Pecsét, „szigorú pecsét“
 Színezék, 156, 161, 163, 165, 168, 171
 Szobor, 236
 Szoborfülke, 226, 236, 238
 Szűz Mária, 220, 221

T

Tabernákulum, 241
 Táj, 222
 Talapzat, lásd Piedesztál
 Taxa, lásd Díj
 Tekercs, 198
 Templom, 222
 Tenger, 223
 Terpentin, 160
 Terra sigillata, 172
 Tilalom, pecséthasználata, 58, 59
 Tipárium, lásd Pecsétnyomó
 Tipológia, 209
 Típus, 1, 7, 123, 138, 141, 147, 191, 193, 279, 292
 Titkár, pápai, 31
 Titulus, 112
 Tok, 101, 292, védő, 302, 303
 Tortil, 107
 Transfixum, 52, 104
 Trónörökös, 36
 Trónus, 140, 141, 210, 212, 213, 214, 220, 245, 247

- Tulajdonos, pecsétnyomó, 3
 pecséttulajdonos, 9, 12, 27, 44, 48, 55, 56, 66, 112, 140, 141, 194, 196, 198, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 288, 314, 315, 323
- U**
 Ujj, 69
 Ujjleymatok, 68, 69
 Uralkodó, 212, 213, 217, 247
- Ú**
 Új, 24
 Újra pecsételni, 65
 Újranyomás, 24
 Úrinó, 219
- V**
 Vágás, 68, 75
 Vár, 222
 Város, 41, 44, 223
 Városháza, 222
 Városkép pecsét, lásd Pecsét, topografikus
 Vatta, 301
 Védőboríték, 304
 Védőgyűrű, lásd Tortil
 Védőlap, 303
 Védőtásak, 117
 Vértet, 215
 Vésés, 112, 122, 275
 Viasz, 3, 68, 69, 74, 75, 90, 92, 101, 130, 142, 143, 146, 165, 189, 292, 293, 301, 310, 312, 322
 lágýtott, 95, 101, 189
 méhviasz, 156, 166
 spanyolviasz, 96, 160
 természetes, 100, 101, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173,
 Viaszágy, lásd Pecsétfészek
 Viaszágyba való pecsételés, lásd Pecsételés, pecsétfészekbe
 Viaszmassza, 68, 95, 100
 Viaszmelegítő, 324
 Viasznyomok, 70
 Viaszréteg, 96, 97, 101
 Vimperga, 240, 241
 Virág, 219, 261
 Virágdísz, lásd Fleuron
 Vitorla, 223
 Vonal, 190, 194, 201, 202, 204, 206, 207
 díszített, 203
 kordonkötél alakú, 205
 Vonalkeret, 190, 194, 201
- Z**
 Zacsó, 117
 védő, 301
 Zárónyelv, 94, 102
 Zárópecsét feltörése, lásd Pecsét, feltörése
 Zárópecsét, lásd Pecsét
 Zászló, 215
- ZS**
 Zsámoly, 239
 Zsinór, 78, 100, 106
 sodrott, 79

INDICE SISTEMATICO ITALIANO

I. NOZIONI GENERALI

1. Sigillografia, sfragistica
2. (Arte) sfragistica
3. Sigillo, suggello
4. Sigillo di convalida
5. Sigillo di chiusura
6. Sigillo credenziale
7. Matrice (sigillare), tipario, sigillo
8. Sigillo, impronta
9. Titolare del sigillo
  - Sigillatore, bollatore -> 323
  - Guardasigilli -> 320

II. NATURA MATERIALE E TRADIZIONE DEL SIGILLO

10. Tradizione
11. *a.* Bolla
  - aa.* Bolla di piombo
  - Molibdobolla
    - ab.* Bolla doro, crisobolla
    - ac.* Bolla d'argento, argirobolla
    - b.* Bolla
12. *Signetum*, sigillo personale, corniola
13. *a.* Sigillo di chiusura
  - b., c.* /
14. Dissigillare
15. Sigilli
16. Timbro
17. *a.* Timbro a secco
  - b.* Timbro a secco, bollo a secco
18. *a.* Timbro a inchiostro
  - b.* Timbro a inchiostro, bollo a inchiostro
  - c.* /
19. *a.* Tampone
  - b.* /
20. *a.* Prendere un calco
  - b.* Calco, riproduzione
21. Calco, stampo, negativo
22. Riproduzione (in positivo) da calco

23. Riproduzione da riproduzione
24. Riproduzione diretta da matrice

III. NATURA DIPLOMATICA E GIURIDICA DEL SIGILLO

25. Natura diplomatica del sigillo
26. Natura giuridica del sigillo
27. Gran sigillo, sigillo maggiore
28. Sigillo minore
29. /
30. Sigillo segreto, corniola
31. Anello del pescatore, sigillo del pescatore, timbro del pescatore
32. Sigillo privato
33. Sigillo di sostituzione, sigillo *in absentia*
34. /
35. Sigillo di reggenza
36. Sigillo *ante susceptum*
37. *Sigillum electi*
38. *Bulla dimidia*, mezzabolla
39. Sigillo di giurisdizione
40. /
41. Sigillo *ad causas*
42. Sigillo *ad contractus*, sigillo *ad obligationes*, sigillo *ad recognitiones*
43. Controsigillo
44. Sigillo in funzione di controsigillo
  - Sottosigilli -> 98
45. Capacità di sigillare, diritto al sigillo
46. Competenza a sigillare, competenza al sigillo
47. Carenza del sigillo
48. Mancanza di sigillo
49. *a.* Prestito del sigillo
  - b.* Sigillo prestato
50. *a.* Sigillo di giurisdizione graziosa
  - b.* /
51. Sigillo autentico
52. Certificato di autenticità del sigillo
53. Sigillo di autentica

54. *a., b.* Sigillo di conferma
c. Sigillo di attestazione
55. Rinuncia al sigillo
56. Dichiarazione di adozione di un sigillo
57. Rimozione del sigillo
58. Interdizione del sigillo
59. Rottura del sigillo
60. Biffatura del sigillo

IV. MODI DI APPOSIZIONE DEL SIGILLO

61. Modi di apposizione del sigillo
62. Sigillatura, apposizione del sigillo
63. Bollatura, apposizione della bolla
64. Sigillare
65. Risigillare
66. Sigillatura multipla
67. Sigillo aderente
68. Sigillo incassato, sigillo passante
69. Impronte digitali
70. Sigillo aderente *en placard*
71. Coda semplice, tenia semplice
72. Coda parigina, coda bretona
73. Sigillo pendente
74. Attacchi del sigillo
75. Coda doppia, tenia doppia
76. Fili, lacci
77. Fili
78. Treccia
79. Cordone
a. Cordone piatto
b. Cordone tubolare
80. Funicella, cordicella
81. Nastro, fettuccia
82. Laccio di cuoio, correggia
83. Nodi
84. Estremità degli attacchi
85. Plica
86. Plica multipla
87. Incisione
88. Incisione cruciforme
89. Incisione a stella
90. Linguettes dell'incisione
91. Taglio
92. Escissione
93. *a.* Oculi
b. /
94. Linguetta di chiusura, nizza, girólo
95. Massa di cera, bottone di cera
96. Sigillo di cera sotto carta
97. Sigillo di carta
98. Sottosigilli
99. Sigillatura su una o più code inserite
100. *a.* Sigillatura in culla
b. Sigillo in culla
101. *a.* Sigillatura in teca
b. Sigillo in teca
102. Sigillatura a nizza volante, sigillatura a sigillo volante
103. Sigillatura laterale
104. Transfisso
105. /
106. Sigillatura *en placard* su fettuccia o su nastro
107. Treccia

V. MATRICI

A. Nozioni generali

- Matrice sigillare -> 7
- Arte sfragistica -> 2

108. Glittica
109. Incisione del sigillo
110. Incisore di sigilli, sigillano
111. Firma dell'incisore
112. Matrice reincisa
113. Matrice contraffatta, matrice falsificata
114. Matrice falsa
115. Matrice riprodotta (da calco di un sigillo)
116. Scrigno per sigilli, cofanetto per sigilli
117. Borsa

B. Tipi di matrici

118. Matrice a cilindro, sigillo cilindrico

119. Matrice a bottone, sigillo a bottone
 120. (Sigillo a) scarabeo
 121. *a.* Anello signatorio, anello sigillare, anello-sigillo
       b. Placca
       c. Castone
 122. Gemma
 123. Intaglio
 124. Cammeo
 125. Matrice piatta
 126. *a.* Matrice piatta per sigilli a due facce
       b. Orecchiette
       c. Perni, ribattini
       d. Occhielli
 127. Matrice conica, matrice piramidale
 128. Matrice doppia
 129. Matrice divisa
 130. Matrice composta
 131. Matrice a tre facce
 132. Matrice a manico, matrice con manico
 133. Conio
 134. Tenaglia per bolle
 135. *Bulloterion*
 136. Pinza per piombi
 137. Pressa per sigilli, torchio per sigilli
       – Timbro -> 16*a.*
       – Timbro a secco -> 17*a.*
       – Timbro a inchiostro -> 18*a.*

C. Parti della matrice

138. Faccia (della matrice)
 139. Dorso (della matrice)
 140. Recto (della matrice)
 141. Verso (della matrice)
 142. Bordo (della matrice), orlo (della matrice)
 143. Fianco, spessore, costa
 144. *a.* Pinna dorsale, ansa
       b. Cerniera
 145. Repère, segno di riferimento
 146. Scanalatura
 147. Sbiceo
 148. Picciolo, appiccagnolo, impugnatura

149. Catenella
 150. Codolo
 151. Manicotto, bussola
 152. Ghiera
 153. Perno, spina

VI. MATERIA, COLORE E FORMA DEI SIGILLI

A. Materia

154. Materia del sigillo
 155. Cretula
 156. Sigillo di cera
 157. Sigillo metallico, bolla
 158. Bolla cesellata
 159. Piombi, piombini
 160. Ceralacca
 161. Ostia per sigillare
 162. Ostie
 – Sigillo di cera sotto carta -> 96
 – Sigillo di carta -> 97
 – Timbro a inchiostro -> 18*b.*

B. Colore

163. Coloranti
 164. Vernice
 165. Colore del sigillo
 166. Cera vergine, cera naturale
 167. *a.* Sigillo di cera vergine
       b. Sigillo di *cera alba*
 168. Sigillo di colore giallo
 169. Sigillo di colore bianco
 170. Sigillo di cera verde
 171. Sigillo di cera rossa
 172. Sinopia
 173. *a.* Sigillo di cera bruna
       b. Sigillo di colore nero
 174. Sigillo bicolore

C. Forma

175. Forma del sigillo
 176. Sigillo rotondo, sigillo circolare

177. Sigillo ovale
 178. Sigillo a scudo, sigillo scudiforme
   a. Pavese
   b. Targa
   e. Scudo ad angoli superiori arrotondati
   d. Sigillo a mandorla
   e. Sigillo piriforme
   f. Sigillo triangolare
 179. Sigillo a navetta, sigillo gotico, sigillo ogivale, sigillo a mandorla
 180. Sigillo poligonale
 181. Sigillo polilobato
   b. Filetto esterno
 202. Filetto pedinato
 203. Filetto ornato
 204. Granitura, pedinato
 205. Cerchio pedinato, coroncina di perline, cordoncino
 206. Bordura, cornice, formella
 207. Interlobature
 208. *a.* Destra
   b. Sinistra
   c. Destra araldica
   d. Sinistra araldica

VII. PARTI, TIPI E ICONOGRAFIA DEL SIGILLO

A. Parti del sigillo

182. Faccia (del sigillo)
 183. Sigillo a due facce, sigillo a doppia impronta
 184. Dorso (del sigillo)
 185. *Recto* (del sigillo)
 186. *Verso* (del sigillo)
 187. Bordo (delPimpronta), orlo (dell'impronta)
 188. Spessore, costa
 189. Colletto
 190. Campo
   – Fondo del campo -> 248
 191. Figura, immagine
 192. Sigillo iconico
 193. Tipo
 194. Campo della leggenda, giro
 195. Sigillo in culla
 196. Leggenda, *legenda*
 197. *a.* Cartiglio
   b. Listello
 198. *a.* Divisa, impresa, motto
   b. Grido
 199. Sigillo anepigrafo
 200. Sigillo aniconico
 201. Filetto
   a. Filetto interno

B. Tipologia dei sigilli

209. Tipologia dei sigilli
 210. Tipo ad effigie, sigillo ad effigie
 211. Tipo ad effigie a mezzo busto, sigillo ad effigie a mezzo busto
 212. Tipo assiso
 213. Tipo di maestà, sigillo di maestà
 214. Tipo ecclesiastico assiso
 215. Tipo equestre, sigillo equestre
   a. Tipo equestre di guerra, sigillo equestre di guerra
   b. Tipo equestre di caccia, sigillo equestre di caccia
   c. Tipo equestre d'apparato, sigillo equestre d'apparato, tipo equestre di parata, sigillo equestre di parata
 216. Tipo stante
 217. Tipo di sovranità stante
 218. Tipo ecclesiastico stante
 219. Tipo femminile stante
 220. Tipo agiografico, sigillo agiografico
   a. Tipo cristologico, sigillo cristologie
   b. Tipo mariano, sigillo mariano
 221. Tipo di devozione
 222. Tipo monumentale, sigillo monumentale, tipo topografico, sigillo topografico
 223. Tipo navale, sigillo navale
 224. Tipo araldico, sigillo araldico, tipo armoriale, sigillo armoriale
 225. Tipo con elmo e cimiero, sigillo con

- elmo e cimiero
226. Tipo con elementi araldici, sigillo con elementi araldici
227. *a.* Tipo emblematico, sigillo emblematico, tipo simbolico, sigillo simbolico
b. Sigillo con marchio personale
228. Tipo parlante
229. Tipo onomastico
230. Tipo con iniziali, sigillo con iniziali
231. Tipo monogrammatico, sigillo monogrammatico
232. Tipo di fantasia

C. Iconografia del sigillo

233. Iconografia dei sigilli
234. Registri
235. Sfondo architettonico del sigillo, decoro architettonico del sigillo
236. Nicchia
237. Edicola
238. Colonnine poste di quinta
239. Piedistallo, mensola
240. Frontone
241. Pinnacolo
242. Guglietta
243. Baldacchino
244. Baldacchino
245. Padiglione
246. *a.* Tenenti
b. Supporti
c. Sostegni
247. Trono
a. Seggio, panchetto
b. Faldistorio
c. Scranno, cattedra
d. Trono con baldacchino
248. Fondo del campo
249. Fondo liscio, fondo piano
250. Fondo ornato
a. Fondo reticolato
b. Fondo scaccato
c. Fondo puntato
d. Fondo losangato
e. Fondo graticolato, fondo cancellato

- f.* Fondo tratteggiato
- g.* Fondo punteggiato, fondo pedinato
- h.* Fondo gigliato
- i.* Fondo a racemi

VIII. PALEOGRAFIA DEI SIGILLI

251. Paleografia dei sigilli
252. Lettera soprascritta
253. Lettera inscritta
254. Nessi
255. Lettere intrecciate
256. Lettera coricata
257. Lettera capovolta
258. Lettera rivoltata
259. Abbreviazioni sigillografiche
260. Segno abbreviativo
261. Segni di interpunzione dei sigilli
262. Fregio floreale
263. Rosetta
264. Crocetta
265. Croce iniziale

IX. CONSERVAZIONE DEI SIGILLI

266. Conservare

A. Preservazione

267. Preservare

1. Matrici

268. Matrice intatta
269. Matrice corrosa
270. Matrice arrugginita
271. Matrice spaccata, matrice fessurata
272. Matrice cassata, matrice biffata
273. Matrice rotta, matrice spezzata
274. Matrice con segni di colpi di martello
275. Matrice consunta, matrice usurata
276. Matrice smanicata
277. Timbro screpolato
278. *a.* Timbro rammorbidito
b. Timbro indurito

2. Impronte

279. Sigillo intatto
 280. Impronta fior di conio
 281. Sigillo mal impresso, impronta difettosa
 282. Sigillo scollato parzialmente
 283. Sigillo staccato
 284. Sigillo separato
 285. Sigillo mutilo
 286. Sigillo in pezzi
 287. Frammenti di sigillo
 288. Sigillo mutilo
 289. Sigillo deteriorato
 290. Sigillo consumato, sigillo usurato
 291. Sigillo sfaldato
 292. Sigillo staccato
 293. *a.* Sigillo friabile
       b. Sigillo pulverulento
 294. Impronta illeggibile
 295. Sigillo con leggenda illeggibile o poco leggibile
 296. *a.* Sigillo dal colore sbiadito
       b. Attacchi scoloriti
 297. *a.* Sigillo di colore alterato
       b. Attacchi di colore alterato
 298. Bolla di piombo ossidata
 299. Bolla di piombo affetta da carbonatazione
 300. Bolla dissaldata
 301. Sacchetto di protezione
 302. Teche, scatole di protezione, salimbacche
 303. Carta di protezione cucita
 304. Involucro di protezione

B. Restauro

305. Restaurare
 306. Consolidare
 307. Saldare
 308. Riappendere
 309. Riapplicare
 310. Reintegrare
 311. Ricostruire
 312. *a.* Prendere un calco
       b. Fare una riproduzione da riproduzione

C. Elaborazione degli strumenti di ricerca in campo sigillografico

313. Collezione sigillografica
 314. Notizia descrittiva di sigilli
 315. *Corpus* di sigilli
 316. Catalogo di sigilli
 317. Inventario di sigilli
 318. Schedario sigillografico
 319. *a.* Sigillo edito
       b. Sigillo inedito

APPENDICE

320. Guardasigilli
 321. /
 322. Tassa del sigillo
 323. *a.* Sigillatore
       b. Bollatore
 324. /

INDICE ALFABETICO ITALIANO

A

Abbreviazioni sigillografiche, 259

Adozione di sigillo

dichiarazione di -, 56

Anello

del pescatore, 31

sigillare, 121*a*.

signatorio, 121*a*.

Anello-sigillo, 121*a*.

Ansa, 144*a*.

Appiccagnolo; 148

Apposizione

della bolla, 63

del sigillo, 62

modi di - del sigillo, IV., 61

Argento

bolla di -, 11*ac*.

Arte sfragistica, 2

Attacchi

del sigillo, 74

di colore alterato, 297*b*.

estremità degli -, 84

scoloriti, 296*b*.

Attestazione

sigillo di -, 54*c*.

Autentica

sigillo di -, 53

Autenticità del sigillo

certificato di -, 52

B

Baldacchino, 243, 244

Biffatura del sigillo, 60

Bolla, 11*a*, 11*b*. 157

cesellata, 158

d'argento, 11*ac*.

di piombo, 11*aa*.

di piombo affetta da carbonatazione, 299

di piombo ossidata, 298

dissaldata, 300

doro, 11*ab*.

Bollatore, 323*b*.

Bollatura, 63

Bollo

a inchiostro, 18*b*.

a secco, 17*b*.

Bordo, 142, 187

Bordura, 206

Borsa, 117

Bottone di cera, 95

Bulla dimidia, 38

Bulloterion, 135

Bussola, 151

C

Calco, 20*b*., 21

prendere un -, 20*a*., 312

Cammeo, 124

Campo, 190

della leggenda, 194

Capacità di sigillare, 45

Carbonatazione

bolla affetta da -, 299

Carenza del sigillo, 47

Carta

di protezione cucita, 303

sigillo di -, 97

sigillo di cera sotto -, 96

Cartiglio, 197*a*.

Castone, 121*c*.

Catalogo di sigilli, 316

Catenella, 149

Cattedra, 247*c*.

Cera

alba, sigillo di -, 167*b*.

bruna, sigillo di -, 173*a*.

naturale, 166

rossa, sigillo di -, 171

sotto carta, sigillo di -, 96

verde, sigillo di -, 170

verGINE, 166

verGINE, sigillo di -, 167*a*.

Ceralacca, 160

- Cerchio pedinato, 205
 Cerniera, 144 b
 Certificato di autenticità del sigillo, 52
 Coda
     bretone, 72
     doppia, 75
     inserita, sigillatura su -, 99
     parigina, 72
     semplice, 71
 Codolo, 150
 Cofanetto per sigilli, 116
 Colletto, 189
 Collezione sigillografica, 313
 Colonnine poste di quinta, 238
 Coloranti, 163
 Colore
     alterato, sigillo di -, 297*a*.
     bianco, sigillo di -, 169
     del sigillo, VI. B, 165
     giallo, sigillo di -, 168
     nero, sigillo di -, 173*b*.
 Competenza
     al sigillo, 46
     a sigillare, 46
 Conferma
     sigillo di -, 54 *a*., *b*.
 Conio, 133
 Conservare, 266
 Conservazione dei sigilli, IX.
 Consolidare, 306
 Controsigillo, 43
     sigillo in funzione di -, 44
 Convalida
     sigillo di -, 4
 Cordicella, 80
 Cordoncino, 205
 Cordone, 79
     piatto, 79*a*.
     tubolare, 79*b*.
 Cornice, 206
 Corniola, 12, 30
 Coroncina di perline, 205
Corpus di sigilli, 315
 Correggia, 82
 Costa, 143, 188
 Cretula, 155
 Croce iniziale, 265
 Crocetta, 264
 Culla
     sigillatura in -, 100*a*.
     sigillo in -, 100*b*.
D
 Decoro architettonico del sigillo, 235
 Destra, 208*a*.
     araldica, 208*c*.
 Dichiarazione di adozione di un sigillo, 56
 Diritto al sigillo, 45
 Dissigillare, 14
 Divisa, 198*a*.
 Dorso
     della matrice, 139
     del sigillo, 184
E
 Edicola, 237
 Effigie
     a mezzo busto, tipo / sigillo-, 211
     tipo / sigillo ad -, 210
 Escissione, 92
F
 Faccia(e)
     della matrice, 138
     del sigillo, 182
     matrice a tre -, 131
     sigillo a due -, 183
 Faldistorio, 247*b*.
 Fettuccia, 81
 Fianco, 143
 Figura, 191
 Filetto, 201
     esterno, 201*b*.
     interno, 201*a*.
     ornato, 203
     perlinato, 202
 Fili, 76, 77
 Firma dell'incisore, 111
 Fondo
     a racemi, 250*i*.

- cancellato, 250e.
 del campo, 248
 gigliato, 250h.
 graticolato, 250e.
 liscio, 249
 losangato, 250d.
 ornato, 250
 perlinato, 250g.
 piano, 249
 plintato, 250c.
 punteggiato, 250g.
 reticolato, 250a.
 scaccato, 250b.
 tratteggiato, 250f.
 Forma del sigillo, VI. C., 175
 Formella, 206
 Frammenti di sigillo, 287
 Fregio floreale, 262
 Frontone, 240
 Funicella, 80
- G**
- Gemma, 122
 Ghiera, 152
 Giro, 194
 Girólo, 94
 Giurisdizione
   graziosa, sigillo di -, 50
   sigillo di -, 39
 Glittica, 108
 Granitura, 204
 Gran sigillo, 27
 Grido, 198 b
 Guardasigilli, 320
 Guglietta, 242
- I**
- Iconografia dei sigilli, VII. C., 233
 Immagine, 191
 Impresa, 198a.
 Impronta(e), 8
   difettosa, 281
   digitali, 69
   fior di conio, 280
   illeggibile, 294
   preservazione delle -, IX. A. 2
   restauro delle -, IX. B.
   sigillo a doppia -, 183
 Impugnatura, 148
 Inchiostro
   bollo a -, 18b.
   timbro a -, 18 a., b.
 Incisione, 87
   a stella, 89
   cruciforme, 88
   del sigillo, 109
   linguette dell' -, 90
 Incisore
   di sigilli, 110
   firma dell' -, 111
 Intaglio, 123
 Interdizione del sigillo, 58
 Interlobature, 207
 Inventario di sigilli, 317
 Involucro di protezione, 304
- L**
- Lacci, 76
 Laccio di cuoio, 82
Legenda / leggenda, 196
   illeggibile o poco leggibile, sigillo
   con -, 295
 Lettera(e)
   capovolta, 257
   coricata, 256
   inscritta, 253
   intrecciate, 255
   rivoltata, 258
   soprascritta, 25
 Linguetta(e)
   dell'incisione, 90
   di chiusura, 94
 Listello, 197b.
- M**
- Mancanza di sigillo, 48
 Mandorla
   sigillo a -, 178d., 179
 Manico
   matrice a / con -, 132

- Manicotto, 151
 Massa di cera, 95
 Materia del sigillo, VI. A., 154
 Matrice (i), V., 7
   a bottone, 119
   a cilindro, 118
   a / con manico, 132
   arrugginita, 270
   a tre facce, 131
   biffata, 272
   cassata, 272
   composta, 130
   conica, 127
   con segni di colpi di martello, 274
   consunta, 275
   contraffatta, 113
   corrosa, 269
   divisa, 129
   doppia, 128
   falsa, 114
   falsificata, 113
   fessurata, 271
   intatta, 268
   parti della —, V. C.
   piatta, 125
   piatta per sigilli a due facce, 126a.
   piramidale, 127
   preservazione delle —, IX. A. 1
   reincisa, 112
   riprodotta (da calco di un sigillo), 115
   rotta, 273
   sigillare, 7
   smanicata, 276
   spaccata, 271
   spezzata, 273
   tipi di -, V. B.
   usurata, 275
 Mensola, 239
 Mezzabolla, 38
 Modi di apposizione del sigillo, IV., 61
 Molibdobolla, 11aa.
 Motto, 198a.
- N**
- Nastro, 81
- Natura
   diplomatica del sigillo, III., 25
   giuridica del sigillo, III., 26
   materiale del sigillo, II.
- Navetta
   sigillo a -, 179
- Negativo, 21
   riproduzione in -, 20b.
- Nessi, 254
 Nicchia, 236
 Nizza, 94
   volante, sigillatura a -, 102
- Nodi, 83
 Notizia descrittiva di sigilli, 314
- O**
- Occhielli, 126d.
 Oculi, 93a.
 Orecchiette, 126b.
 Orlo, 142, 187
 Oro
   bolla d' -, 11ab.
 Ostia per sigillare, 161
 Ostie, 162
- P**
- Padiglione, 245
 Paleografia dei sigilli, VIII., 251
 Panchetto, 247a.
 Parti della matrice, V. C.
 Parti del sigillo, VII. A.
 Pavese, 178a.
 Perlinato, 204
 Perno(i), 126e., 153
 Pescatore
   anello / sigillo / timbro del -, 31
 Picciolo, 148
 Piedistallo, 239
 Pinna dorsale, 144a.
 Pinnacolo, 241
 Pinza per piombi, 136
 Piombi, 159
   pinza per -, 136
 Piombini, 159
 Piombo

- bolla di -, 11*aa*.
Placard
 sigillatura en -, 106
 sigillo aderente en -, 70
 Placca, 121*b*.
 Plica, 85
 multipla, 86
 Preservare, 267
 Preservazione, IX. A.
 delle impronte, IX. A. 2
 delle matrici, IX. A. 1
 Pressa per sigilli, 137
 Prestito del sigillo, 49*a*.
- R**
Recto, 140, 185
 Reggenza
 sigillo di -, 35
 Registri, 234
 Reintegrare, 310
 Repère, 145
 Restaurare, 305
 Restauro (delle impronte), IX. B.
 Riappare, 308
 Riapplicare, 309
 Ribattini, 126*c*.
 Ricerca
 elaborazione degli strumenti di -, IX. C.
 Ricostruire, 311
 Rimozione del sigillo, 57
 Rinuncia al sigillo, 55
 Riproduzione, 20*b*.
 da riproduzione, 23, 312*b*.
 diretta da matrice, 24
 (in positivo) da calco, 22
 Risigillare, 65
 Rosetta, 263
 Rottura del sigillo, 59
- S**
 Sacchetto di protezione, 301
 Saldare, 307
 Salimbacche, 302
 Sbieco, 147
 Scanalatura, 146
 Scarabeo, 120
 Scatole di protezione, 302
 Schedario sigillografico, 318
 Scranno, 247*c*.
 Scrigno per sigilli, 116
 Scudo
 ad angoli superiori arrotondati, 178*c*.
 sigillo a -, 178
 Seggio, 247*a*.
 Segno (i)
 abbreviativo, 260
 di interpunzione dei sigilli, 261
 di riferimento, 145
 Sfondo architettonico del sigillo, 235
 Sfragistica, 1, 2
 Sigillare, 64
 Sigillano, 110
 Sigillatore, 323*a*.
 Sigillatura, 62
 a nizza volante, 102
 a sigillo volante, 102
en placard su fettuccia o su nastro, 106
 in culla, 100*a*.
 in teca, 101*a*.
 laterale, 103
 multipla, 66
 su una o più code inserite, 99
 Sigilli, 15
 Sigillo(i), *sigillum*, 3, 7, 8; *v. anche* tipo
 a bottone, 119
ad causas, 41
ad contractus, 42
 aderente, 67
 aderente *en placard*, 70
ad obligationes, 42
 a doppia impronta, 183
ad recognitiones, 42
 a due facce, 183
 a mandorla, 178*d*., 179
 a navetta, 179
 anepigrafo, 199
 aniconico, 200
ante susceptum, 36
 a scarabeo, 120
 a scudo, 178

- autentico, 51
 bicolore, 174
 cilindrico, 118
 circolare, 176
 colore del -, VI. B.
 con leggenda illeggibile o poco leggibile, 295
 con marchio personale, 227*b*.
 conservazione dei -, IX.
 consumato, 290
 credenziale, 6
 dal colore sbiadito, 296*a*.
 del pescatore, 31
 deteriorato, 289
 di attestazione, 54*c*.
 di autentica, 53
 di carta, 97
 di cera, 156
 di cera alba, 167*b*.
 di cera bruna, 173*a*.
 di cera rossa, 171
 di cera sotto carta, 96
 di cera verde, 170
 di cera vergine, 167*a*.
 di chiusura, 5, 13*a*.
 di colore alterato, 297*a*.
 di colore bianco, 169
 di colore giallo, 168
 di colore nero, 173*b*.
 di conferma, 54 *a*., *b*.
 di convalida, 4
 di giurisdizione, 39
 di giurisdizione graziosa, 50*a*.
 di reggenza, 35
 di sostituzione, 33
 edito, 319*a*.
electi, 37
 forma del -, VI. C.
 friabile, 293*a*.
 gotico, 179
 iconico, 192
 iconografia del -, VII. C., 233
in absentia, 33
 incassato, 68
 in culla, 100*b*., 195
 inedito, 319*b*.
 in funzione di controsigillo, 44
 in pezzi, 286
 intatto, 279
 in teca, 101*b*.
 maggiore, 27
 mal impresso, 281
 materia del -, VI. A.
 metallico, 157
 minore, 28
 mutilo, 285, 288
 natura diplomatica del -, III., 25
 natura giuridica del -, III., 26
 natura materiale del -, II.
 ogivale, 179
 ovale, 177
 paleografia del -, VIII.
 parti del -, VII. A.
 passante, 68
 pendente, 73
 personale, 12
 piriforme, 178*e*.
 poligonale, 180
 polilobato, 181
 preservazione dei -, IX. A. 2
 prestato, 49*b*.
 privato, 32
 pulverulento, 293*b*.
 rotondo, 176
 scollato parzialmente, 282
 scudiforme, 178
 segreto, 30
 separato, 284
 sfaldato, 291
 staccato, 283, 292
 tipi di -, VII. B.
 tradizione del -, II.
 triangolare, 178*f*.
 usurato, 290
 volante, sigillatura a -, 102
 Sigillografia, 1
 Signetum, 12
 Sinistra, 208*b*.
     araldica, 208*d*.
 Sinopia, 172

- Sostegni, 246c.
 Sostituzione
   sigillo di -, 33
 Sottosigilli, 98
 Spessore, 143, 188
 Spina, 153
 Stampo, 21
 Strumenti di ricerca, IX. C.
 Suggello, 3
 Supporti, 246b.
- T**
- Taglio, 91
 Tampone, 19a.
 Targa, 178b.
 Tassa del sigillo, 322
 Teca
   sigillatura in -, 101a.
   sigillo in -, 101b.
 Teche, 302
 Tenaglia per bolle, 134
 Tenenti, 246a.
 Tenia
   doppia, 75
   semplice, 71
 Timbro, 16
   a inchiostro, 18 a., b.
   a secco, 17 a., b.
   del pescatore, 31
   indurito, 278b.
   rammorbido, 278a.
   screpolato, 277
 Tipario, 7
 Tipo(i), VII. B., 193
   ad effigie, 210
   ad effigie a mezzo busto, 211
   agiografico, 220
   araldico, 224
   armoriale, 224
   assiso, 212
   con elementi araldici, 226
   con elmo e cimiero, 225
   con iniziali, 230
   cristologico, 220a.
   di devozione, 221
   di fantasia, 232
   di maestà, 213
   di matrici, V. B.
   ecclesiastico assiso, 214
   ecclesiastico stante, 218
   emblematico, 227a.
   equestre, 215
   equestre d'apparato / di parata, 215c.
   equestre di caccia, 215b.
   equestre di guerra, 215a.
   femminile stante, 219
   mariano, 220b.
   monogrammatico, 231
   monumentale, 222
   navale, 223
   onomastico, 229
   parlante, 228
   stante, 216
   stante di sovranità, 217
   topografico, 222
 Tipologia dei sigilli, VII. B., 209
 Titolare del sigillo, 9
 Torchio per sigilli, 137
 Tradizione del sigillo, II, 10
 Transfisso, 104
 Treccia, 78, 107
 Trono, 247
   con baldacchino, 247d.
- V**
- Vernice, 164
 Verso, 141, 186

LIETUVIŠKA SISTEMINĖ RODYKLĖ

I. BENDROSIOS SĄVOKOS

1. Sfragistika; retai: Sigilografija
2. *a.* Antspaudo meniškumas, spaudo meniškumas;
b. /
3. *a.* Antspaudas;
b. Spaudas
4. Tikrasis antspaudas, antspaudas paliudijantis dokumento tikrumą
5. Užantspaudavimo (apsauginis) antspaudas
6. Skiriamasis (atpažinimo) antspaudas
7. Spaudas; *retai*: štampos
8. Antspaudo atspaudas, antspaudas
9. Antspaudo savininkas
– Antspaudininkas (Bulatorius) → 323
– Spaudos sargas → 320
19. *a.* Spaudos pagalvėlė;
b. /
20. *a.* Atliejimas;
b. Liejinys
21. Liejinys, antspaudo liejinys (negatyvas)
22. Antspaudo liejinio liejinys (pozityvas)
23. *a.* Atliejimas iš antspaudo liejinio liejinio (pozityvo);
b. Liejinio liejinys
24. *a.* Antspaudo atspaudimas liejiniu (negatyvu);
b. Liejinio atspaudas

II. ANTSPAUDO FIZINĖS SAVYBĖS IR JO TURINYS

10. Antspaudo turinys
11. *a.* Bulė (dvipusis antspaudas);
aa. Švininė bulė;
ab. Auksinė bulė;
ac. Sidabrinė bulė;
ad. Vaškinė bulė;
b. Bulė (dokumentas)
12. Signetas
13. Užantspaudavimo antspaudas
14. Nuimti antspaudą, sulaužyti antspaudą
15. Plombos
16. *a.* Spaudas;
b. Spaudos atspaudas, štampos
17. *a.* Reljefinis spaudas;
b. Sausas antspaudas, reljefinis antspaudas
18. *a.* Tušo spaudas;
b. Tušo atspaudas, tušo antspaudas
25. Antspaudo diplomatinės savybės
26. Antspaudo teisinės savybės
27. Didysis antspaudas
28. Mažasis antspaudas
29. Vidurinis antspaudas
30. Sekretinis antspaudas, sekretas
31. Žvejo (popiežiaus) žiedas
32. Privatus antspaudas
33. Pakaitinis antspaudas
34. /
35. Regento (regentinis) antspaudas
36. *a.* /
b. Elekcinis antspaudas;
c. Karalaičio antspaudas
37. Bažnyčios elekcinis antspaudas
38. Vienpusė bulė
39. Teismo antspaudas
40. /
41. Bylų antspaudas, teismo bylų antspaudas
42. Kontraktų antspaudas
43. Kitos pusės antspaudas
44. Antspaudas naudotas vietoj kitos pusės antspaudo

III. ANTSPAUDO DIPLOMATINĖS IR TEISINĖS SAVYBĖS

- Papildomai prikabintas antspaudas
–> 98
45. Teisė disponuoti (turėti) antspaudą
46. Teisė antspauduoti
47. Svetimo antspaudo naudojimas
48. Laikinas (tuo metu) antspaudo neturėjimas
49. a. Antspaudo skolinimasis;
b. Skolintas antspaudas
50. /
51. Tikrasis (autentiškas) antspaudas
52. Antspaudo tikrumo, galios paliudijimas
53. Patvirtinamasis antspaudas
54. Atestacinis antspaudas
55. Spaudo paskelbimas negaliojančiu, spaudo anuliavimas
56. Pareiškimas apie spaudo įvedimą į apyvartą
57. Antspaudo nuplėšimas, antspaudo sulaužymas
58. Antspaudo atšaukimas, panaikinimas
59. Spaudo sunaikinimas
60. Spaudo išėmimas iš apyvartos (sugadinimas)
- IV. ANTSPAUDO PRITVIRTINIMO BŪDAI**
61. Antspaudavimo būdai
62. Antspaudo pritvirtinimas
63. Bulės pritvirtinimas
64. Antspauduoti
65. Pakartotinis antspaudavimas
66. Daugkartinis antspaudavimas
67. Prispauštas antspaudas
68. Kiaurai prispauštas antspaudas
69. Pirštų antspaudas
70. Prispaužiamasis antspaudas
71. Karanti dokumento juostelė
72. Paryžietiškas raištis
73. Prikabinamasis antspaudas
74. Antspaudo raiščiai
75. Dviguba pergamentinė juostelė
76. Pluoštas
77. Pavieniai siūlai
78. Pynutė, virvutė
79. a. Kaspinas;
b. Raištis
80. Raištelis
81. Kaspinas
82. Dirželis, odinė juostelė
83. Mazgai
84. Raiščių galai
85. Užlenkimas
86. Daugkartinis užlenkimas
87. a. Įpjovimas, išmušimas;
b. Įpjova (įpjovimas)
88. Kryžiaus formos įpjova
89. Žvaigždės formos įpjova
90. Įpjovų juostelės
91. Plyšys, įpjovimas
92. a. Išpjovimas, iškirpimas;
b. Išpjova
93. a. Skylutės;
b. Skylių vietų pažymėjimas
94. a. Apsaugos liežuvėlis;
b. Apsaugos juostelė
95. Vaško masė
96. Antspaudas įspaustas į vašką (tešlą) per popierių
97. Popierinis antspaudas
98. Papildomai prikabintas antspaudas
99. /
100. a. Antspaudavimas kiaute;
b. Antspaudas kiaute
101. a. Antspaudavimas dėžutėje;
b. Antspaudas dėžutėje
102. /
103. Šoninis antspaudavimas
104. /
105. Antspaudavimas per tekstą
106. Susiūtų dokumentų antspaudavimas
107. Apsauginis žiedas
- V. ANTSPAUDO SPAUDAS**
- A. Bendrosios žinios**
– Spaudas –> 7

– Antspaudo (spaudo) meniškumas
–> 2

108. Gliptika
109. *a.* Spaudo raizymas;
b. Spaudas
110. Spaudo raizytojas, auksakalys
111. Spaudo raizytojo signatūra
112. Perdirbtas spaudas, perraizytas spaudas
113. Suklastotas spaudas
114. Fiktyvus spaudas
115. Spaudas padarytas iš antspaudo liejimo
116. Spaudo dėžutė, futliaras
117. Spaudo maišelis

B. Spaudų tipai

118. Cilindrinis spaudas
119. Sagos formos spaudas
120. Skarabėjas (spaudas)
121. *a.* Signetas, antspaudinis žiedas;
b. Spaudo plokštelė;
c. Akmuo, brangakmenis
122. Gema
123. Intalija
124. Kamėja
125. Spaudo padas
126. *a.* **Monetinio** antspaudo spaudas;
b. Auselės;
c. Įvaros;
d. Kilpelės
127. Konusinis (piramidinis) spaudas
128. Dvipusis spaudas
129. Sudedamasis spaudas
130. Daugiafunkcinis spaudas
131. Tripusis spaudas
132. Spaudas su rankena (rankenėle)
133. Įkalamasis spaudas
134. Antspaudavimo replės
135. **Buloterionas**
136. Antspaudavimo (plombavimo) žnyplės
137. Antspaudavimo presas

C. Spaudo dalys

138. Spaudo priekis (padas)
139. Spaudo **nugarinė pusė**
140. Dvipusio spaudo aversas
141. Dvipusio spaudo reversas
142. Spaudo kraštas
143. Spaudo briauna (šonas)
144. *a.* Spaudo rankena;
b. Vyris
145. Spaudo padėties ženklas
146. Griovelis
147. Nuolydis
148. Rankena
149. **Prikabinimo** grandinėle
150. Strypas, šerdis
151. Įvorė
152. Lankelis
153. Kaištis

VI. ANTSPAUDO MEDŽIAGA, SPALVA IR IŠVAIZDA

A. Medžiaga

154. Antspaudo medžiaga, antspaudinė medžiaga
155. Molinis antspaudas
156. Vaškinis antspaudas
157. Metalinis antspaudas, bulė
158. Raižyta bulė
159. **Plombos**
160. Lakas, ispanų vaškas, Venecijos lakas
161. Antspaudinė tešla
162. Tešlos antspaudas, paplotėlis
  - Antspaudas išpaustas į vašką (tešlą) per popierių –> 96
  - Antspaudas išpaustas į vašką (tešlą) per popierių –>97
  - Tušo antspaudas –> 18.
163. Dažai
164. Lakas, pokostas

B. Spalva

165. Antspaudo spalva
 166. Natūralus vaškas (nedažytas)
 167. *a.* Geltono;
       b. Balto vaško (natūralaus) antspaudai
 168. Geltono vaško antspaudas
 169. Balto vaško antspaudas
 170. Žalio vaško antspaudas
 171. Raudono vaško antspaudas
 172. Antspaudinis molis
 173. *a.* Rudo vaško antspaudas;
       b. Juodo vaško antspaudas
 174. Dvispalvis antspaudas

C. Išvaizda

175. Antspaudo forma
 176. Apvalus antspaudas
 177. Ovalus antspaudas
 178. Skydo formos antspaudai:
       a. Išžesto ir apačioje suapvalinto skydo;
       b. Turnyrų tarčės;
       c. Suapvalintais viršutiniais kampais skydo;
       d. Normaninio skydo;
       e. Kriaušės formos;
       f. Trikampis (gotikinis) antspaudas
 179. Smailėjančio ovalo antspaudas
 180. Daugiabriaunis antspaudas
 181. Daugialankis antspaudas

VII. ANTSPAUDO DALYS, TIPAI IR IKONOGRAFIJA**A. Antspaudo dalys**

182. Pagrindinė antspaudo pusė, aversas
 183. **Dvipusis antspaudas**
 184. Atvirkščioji antspaudo pusė, reversas
 185. Antspaudo aversas
 186. Antspaudo reversas
 187. Antspaudo kraštas
 188. Antspaudo briauna, šonas

189. Antspaudo gumbas, apykaklė
 190. Antspaudo laukas
       – Laukas → 248
 191. Antspaudo vaizdulys
 192. Vaizdinis (ikonografinis) antspaudas
 193. Antspaudo tipas (išvaizda)
 194. Antspaudo apvadas (legendos laukas)
 195. Panardintas (įleistas) antspaudas
 196. Legenda
 197. Įrašų kaspinas, banderolė
 198. *a.* Devizas, sentencija;
       b. Šūkis
 199. Antspaudas be įrašų, anepigrafas
 200. Rašmeninis antspaudas
 201. Apvado linija:
       a. Vidinė apvado linija;
       b. Išorinė apvado linija
 202. Perlų linija, perlų vėrinys
 203. Puošni (dekoratyvinė) linija
 204. Pertraukiama perlų linija
 205. Perlų linija-virvutė
 206. Antspaudo lauko **aprėminimas**, bordiūras
 207. Kampai
 208. *a.* Dešinė;
       b. Kairė;
       c. Heraldinė dešinė;
       d. Heraldinė kairė

B. Antspaudų tipologija

209. Antspaudų tipologija
 210. Portretinis antspaudas
 211. **Biustinis** antspaudas
 212. Sosto antspaudas
 213. Majestotinis antspaudas
 214. Bažnyčios sosto **tipo** antspaudas
 215. **Raiteliškas** antspaudas:
       a. Raitas riteris;
       b. Raitas medžiotojas (medžiotoja);
       c. Paradinis raito valdovo (valdovės) antspaudas
 216. Antspaudas su stovinčia persona
 219. Stovintis valdovas antspaude
 218. Stovinti persona bažnyčios antspaude

219. Stovinti moteris antspaude
 220. Hagiografinis antspaudas:
   a. Kristologinis antspaudas;
   b. Marijinis antspaudas
 221. Devocinis antspaudas
 222. Antspaudas su architektūriniu (topografiniu) motyvu
 223. Antspaudas su laivo motyvu
 224. Herbinis antspaudas
 225. Antspaudas su herbo šalmu
 226. Antspaudas su herbo elementais
 227. Embleminis (simbolinis) antspaudas
 228. Kalbantis antspaudas
 229. Vardinis antspaudas
 230. Inicialinis antspaudas
 231. Monograminis antspaudas
 232. Sufantazuotas antspaudas

C. Antspaudo ikonografija

233. Antspaudo ikonografija
 234. Pagrindas
 235. Architektūrinis antspaudo dekoras
 236. Niša
 237. Edikula
 238. Kolonėlės
 239. Pakyla, podiumas, pjedestalas
 240. Vimperga
 241. Pinaklis (fiala)
 242. Bokštelio viršūnė, strėlė
 243. Stogelis
 244. Baldakimas
 245. Palapinė (draperija)
 246. *a.* Skydininkai, skydo laikytojai
   b. /
   c. /
 247. Sostas:
   a. Suolas;
   b. Sulankstoma kėdė;
   c. Krėslas su aukšta atkalte, ranktūriais;
   d. Gotikinis sostas (katedra)
 248. Laukas
 249. Tuščias laukas
 250. Dekoruootas laukas:

- a.* Tinklo formos;
b. Šachmatinis;
c. Užpildytas stačiakampiais;
d. Rombinis;
e. Grotelinis, pinučių formos;
f. Štrichuotas;
g. Taškuotas;
h. Lelijinis, nusėtas lelijomis;
i. Damaskinuotas

VIII. ANTSPAUDO PALEOGRAFIJA

251. Antspaudo paleografija (epigrafika)
 252. Iškelta (iškeltinė) raidė
 253. Raidė įrašyta į kitą raidę, enklava
 254. Sujungtos raidės, ligatūra
 255. Supintos raidės, monograma
 256. Gulinti (paguldyta) raidė
 257. Apversta raidė
 258. Atvirkščia (į kitą pusę atsukta) raidė
 259. Trumpinimai, abreviatūra
 260. Trumpinimo ženklas
 261. Skirtukai, skyrybos ženklai
 262. Fleronas
 263. Rozetė
 264. Kryželis
 265. Pradžios kryžius (legendoje)

IX. ANTSPAUDŲ KONSERVAVIMAS KONSERVACIJA, RESTAURACIJA, APSKAITA

266. Saugojimas (konservacija)

A. Apsauga

267. Apsauga

1. Spaudai

268. Sveikas spaudas
 269. Pažeistas (korozijos) spaudas
 270. Surūdijęs spaudas
 271. Įskilęs spaudas
 272. Išimtas iš apyvartos (sugadintas) spaudas

273. Sulaužytas spaudas
 274. Plaktuku apdaužyta spaudo **nugarinė** **pusė**, rankenos viršus
 275. Sudėvėtas (sudilęs) spaudas
 276. Spaudas be rankenos
 277. Sutrūkinėjęs spaudas
 278. *a.* Suminkštėjęs (išmirkęs) spaudas;
b. Sukietėjęs spaudas

2. Antspaudai

279. **Antspaudo atspaudas** puikus (būklė ideali)
 280. Atspaudas geras (aiškus)
 281. Atspaudas prastai atspaudas
 282. Atsilipinęs atspaudas
 283. Pavienis atspaudas (nuplėštas, nukri-
 tęs)
 284. **Pavienis atspaudas** saugomas su doku-
 mentu
 285. Apgadintas atspaudas
 286. Įtrūkęs (sutrūkinėjęs) atspaudas
 287. Fragmentinis atspaudas
 288. Atspaudo nuolauža
 289. Sugadintas atspaudas
 290. Išdilęs, užtrintas atspaudas
 291. Byrantis atspaudas
 292. Atspaudas atsiklijavęs nuo kiauto
 293. Subyrėjęs atspaudas
 294. Neaiškus (neskaitomas) atspaudas
 295. Atspaudas su neperskaitoma (prastai
 skaitoma) legenda
 296. *a.* Išblukęs atspaudas;
b. Išblukęs raištis
 297. *a.* Pakitusi atspaudo spalva;
b. Pakitusi raiščių spalva
 298. Oksiduota bulė (plomba)
 299. Karbonizuota bulė (plomba)
 300. Bulė suirusi į du sluoksnius
 301. Antspaudo apsauginis dėklas (maiše-
 lis)

302. Antspaudo apsauginė dėžutė
 303. Popietinė apsauga
 304. Apsauginis vokas

B. Atnaujinimas / Restauravimas

305. **Restauruoti**
 306. Sutvirtinti
 307. Sujungti
 308. Prikabinti iš naujo
 309. Pritvirtinti iš naujo
 310. Užpildyti antspaudo trūkstamas vietas
 311. Atkurti, rekonstruoti
 312. *a.* Padaryti liejinį, atlieti;
b. Padaryti liejinį iš liejinio, atlieti iš liejinio

C. Sfragistikos tyrimų priemonės

313. Antspaudų rinkinys (sfragistikos rin-
 kinys)
 314. Antspaudų aprašas
 315. Antspaudų sąvadas, antspaudų korpu-
 sas
 316. Antspaudų katalogas
 317. Antspaudų inventorius
 318. Antspaudų kartoteka
 319. *a.* Skelbtas atspaudas;
b. Neskelbtas atspaudas

PRIEDAS

320. Spaudo **saugotojas**
 321. /
 322. Antspaudų mokestis
 323. *a.* Antspaudininkas;
b. Bulatorius
 324. /

LIETUVIŠKA ABĖCĖLINĖ RODYKLĖ

A

- Abreviatūra, žr. Trumpinimai
 Akmuo (brangakmenis), 121c.
 Anepigrafas, žr. Antspaudas be įrašų
 Antspaudas (spaudas), 3
   apsauginis, žr. užantspaudavimo
   apsaugos juostelė, žr. Juostelė
   apvalus, 176
   atestacinis, 54
   atpažinimo, žr. skiriamasis
   autentiškas, žr. tikrasis
   balto (natūralaus) vaško, 167b.
   balto vaško, 169
   bažnyčios elekcinis, 37
   bažnyčios sosto, 214
   be įrašų (anepigrafas), 199
   biusto, 211
   bylų (teismo bylų), 41
   daugiabriaunis, 180
   daugialankis, 181
   devocinis, 221
   dėžutėje, 101b.
   didysis, 27
   dvipusis (monetinis), 183
   dvispalvis, 174
   elekcinis, 36b.
   embleminis (simbolinis), 227
   fantastinis, 232
   geltono (natūralaus) vaško, 167a.
   ikonografinis, žr. vaizdinis
   inicialinis, 230
   įleistas, žr. panardintas
   įspaustas į vašką (tešlą) per popierių, 96
   juodo vaško, 173b.
   kalbantis, 228
   karalaičio, 36c.
   kiaurai prispaustas, 68
   kiaute, 100b.
   kitapusinis, 43
   kontraktų, 42
   kristologinis, 220a.
   majestotinis, 213
   marijinis, 220b.
   mažasis, 28
   metalinis (taip pat žr. Bulė), 157
   molinis, 155
   monetinis, žr. dvipusis
   monograminis, 231
   naudotas vietoj kitos pusės antspaudu,
   44
   neskelbtas, 319b.
   ovalus, 177
   pakaitinis, 33
   panardintas (įleistas), 195
   papildomai prikabinamas, 98
   patvirtinamasis, 53
   popierinis, 97
   portretinis, 210
   prikabinamasis, 73
   prispaudžiamasis, 70
   prispaustas, 67
   privatus, 32
   raitelio, 215
   rašmeninis, 200
   raudono vaško, 171
   regento (regentinis), 35
   reljefinis, žr. sausas
   rudo vaško, 173a.
   sausas (reljefinis), 17b.
   sekretinis (sekretas), 30
   simbolinis, žr. embleminis
   skelbtas, 319a.
   skiriamasis (atpažinimo), 6
   skydo formų, 178
   skolintas, 49b.
   smailėjančio ovalo, 179
   sosto, 212
   su architektūriniu (topografiniu) motyvu, 222
   su herbo elementais, 226
   su herbo šalmu, 225
   su laivo motyvu, 223
   su paradiniu raitu valdovu (valdove),
   215c.

- su raitu medžiotoju (medžiotoja), 215*b*.
 su raitu riteriu, 215*a*.
 su stovinčia bažnyčios persona, 218
 su stovinčia moterimi, 219
 su stovinčia persona, 216
 su stovinčiu valdovu, 217
 svetimas, žr. Svetimo antspaudo naudo-
 jimas
 teismo bylų, žr. bylų
 teismo, 39
 tešlos, 162
 tikrasis (autentiškas), 51
 tušo, 18*b*.
 užantspaudavimo (apsauginis), 5; 13
 vaizdinis (ikonografinis), 192
 vardinis, 229
 vaškinis, 156
 vidurinysis, 29
 žalio vaško, 170
 Antspaudavimas daugkartinis, 66
   dėžutėje, 101*a*.
   kiaute, 100*a*.
   pakartotinis, 65
   per tekstą, 105
   susiūtų dokumentų, 106
 Antspaudavimo būdai, 61
   presas, 137
   replės, 134
   žnyplės, 136
 Antspaudinė (antspaudo) medžiaga, 154
   tešla (paplotėlis), 161
 Antspaudininkas, 323*a*.
 Antspaudinis molis, 172
   žiedas, žr. Signetas
 Antspaudo apykaklė, žr. Antspaudo gum-
 bas
   apsauginė dėžutė, 302
   apsauginis dėklas (maišelis), 301
   apsauginis maišelis, žr. apsauginis dė-
   klas
   apvadas (legendos laukas), 194
   atliejimas iš antspaudo liejinio
   (pozityvo), 23*a*.
   atspaudas, antspaudas, 8
   atspaudimas liejiniu (negatyvu), 24*a*.
   atšaukimas, panaikinimas, 58
   aversas, 185
   bordiūras, žr. lauko rėmas
   briauna (šonas), 188
   diplomatinės savybės, 25
   epigrafika, žr. paleografija
   forma, 175
   gumbas (apykaklė), 189
   ikonografija, 233
   išvaizda, žr. tipas
   kraštas, 187
   laukas, 190
   lauko rėmas (bordiūras), 206
   legendos laukas, žr. apvadas
   liejinio liejinys (pozityvas), žr. Liejinys
   liejinys (negatyvas), žr. Liejinys
   medžiaga, žr. Antspaudinė medžiaga
   meniškumas, 2*a*.
   neturėjimas, žr. Laikinas (tuo metu)
   antspaudo neturėjimas
   nuplėšimas (sulaužymas), 57
   paleografija (epigrafika), 251
   pritvirtinimas, 62
   raiščiai, 74
   reversas, 186
   savininkas, 9
   skolinimasis, 49*a*.
   spalva, 165
   sulaužymas, žr. nuplėšimas
   šonas, žr. briauna
   teisinės savybės, 26
   tikrumo, galios paliudijimas, 52
   tipas (išvaizda), 193
   turinys, 9
   vaizdulys, 191
 Antspauduoti, 64
 Antspaudo aprašas, 314
   inventorius, 317
   kartoteka, 318
   katalogas, 316
   korpusas, žr. sąvadas
   mokestis, 322
   rinkinys (sfragistikos rinkinys), 313
   sąvadas (korpusas), 315
   tipologija, 209

- Apsauga, 267
 Apsauginis vokas, 304
   žiedas, 107
 Apvado linija, 201
   dekoratyvinė, žr. puošni
   išorinė, 201*b*.
   perlų, perlų vėrinys, 202
   pertraukiama perlų linija, 204
   puošni (dekoratyvinė), 203
   vidinė, 201*a*.
 Architektūrinis antspaudo dekoras, 235
 Atkurti (rekonstruoti), 311
 Atliejimas, 20*a*.
 Atlieti, žr. Padaryti liejinį
   atlieti iš liejinio, žr. Padaryti liejinį iš
   liejinio
 Atspaudas aiškus, žr. Atspaudas geras
   apgadintas, 285
   atsiklijavęs nuo kiauto, 292
   atsilipinęs, 282
   byrantis, 291
   dvipusis (monetinis), 183
   fragmentinis, 287
   geras (aiškus), 280
   išblukęs, 296*a*.
   išdilęs, užtrintas, 290
   įtrūkęs (sutrūkinėjęs), 286
   neaiškus (neskaitomas), 294
   neskaitomas, žr. neaiškus
   nukritęs, žr. pavienis
   nuplėštas, žr. pavienis
   pavienis (nuplėštas, nukritęs), 283
   pavienis, saugomas su dokumentu, 284
   pirštų, žr. Pirštų atspaudas
   prastai atspaudas, 281
   puikus (būklė ideali), 279
   spaudo atspaudas (štampos), 16*b*.
   su neperskaitoma (prastai skaitoma) le-
   genda, 295
   subyrėjęs, 293
   sugadintas, 289
   sutrūkinėjęs, žr. įtrūkęs
   tušo, 18*b*.
 Atspaudo nuolauža, 288
   pakitusi spalva, 297*a*.
 Atvirkščioji antspaudo pusė (reversas, taip
   pat žr. Antspaudo reversas), 184
 Auselės 126*b*.
 Aversas, žr. Pagrindinė antspaudo pusė
- B**
 Baldakimas, 244
 Banderolė, žr. Įrašų kaspinas
 Brangakmenis, žr. Akmuo
 Bokštelio viršūnė (strėlė), 242
 Bordiūras, žr. Antspaudo lauko rėmas
 Bulatorius, 323*b*.
 Bulė, 11*a*.; 11*b*.
   auksinė, 11*ab*.
   karbonizuota, žr. Karbonizuota bulė
   oksiduota, žr. Oksiduota bulė
   raižyta, 158
   sidabrinė, 11*ac*.
   suirusi į du sluoksnius, 300
   švininė, 11*aa*.
   vaškinė, 11*ad*.
   vienpusė, 38
 Bulės pritvirtinimas, 63
 Buleuterionas, 135
- D**
 Daugkartinis antspaudavimas, žr. Antspau-
   davimas
   užlenkimas, 86
 Dažai, 163
 Dešinė, 208*a*.
 Devizas, sentencija, 198*a*.
 Dirželis (odinė juostelė), 82
 Draperija, žr. Palapinė
 Dviguba pergamentinė juostelė, žr. Juostelė
- E**
 Edikula, 237
 Enklava (raidė įrašyta į kitą raidę), 253
 Epigrafika, žr. Antspaudo paleografija
- F**
 Fiala, žr. Pinaklis
 Fleronas, 262

G

Gema, 122
 Gliptika, 108
 Griovelis, 146

H

Heraldinė dešinė, 208c.
 kairė, 208d.

I

Intalija, 123
 Ispanų vaškas, žr. Lakas
 Išpjova, 92b.
 Išpjovimas, iškirpimas, 92a.
 Įpjova (įpjovimas), 87b.
 kryžiaus formos, 88
 žvaigždės formos, 89
 Įpjovimas, išmušimas, 87a.
 Įrašų kaspinas (banderolė), 197
 Įvaros 126c.
 Įvorė, 151

J

Juostelė (uostelės)
 -apsaugos, 94b.
 dviguba pergamentinė, 75
 įpjovų, 90
 karanti dokumento, 71
 odinė, žr. Dirželis
 uždarymo, 94b.

K

Kairė, 208b.
 Kaištis, 153
 Kamėja, 124
 Kampai, 207
 Karanti dokumento juostelė, žr. Juostelė
 Karbonizuota bulė (plomba), 299
 Kaspinas, 79a.; 81
 Kiaurai prispaustas antspaudas, žr. Antspaudas
 Kilpelės 126d.
 Kolonėlės, 238
 Konservacija, žr. Saugojimas
 Kryželis, 264

Kryžiaus formos įpjova, žr. Įpjova

L

Laikinas (tuo metu) antspaudas neturėjimas, 48
 Lakas (ispanų vaškas, Venecijos lakas), 160
 Lakas (pokostas), 164
 Lankelis, 152
 Laukas, 248
 damaskinuotas, 250i.
 grotelinis, pinučių formos, 250e.
 lelijinis, nusėtas lelijomis, 250h.
 rombinis, 250d.
 šachmatinis, 250b.
 štrichuotas, 250f.
 taškuotas, 250g.
 tinklinis, tinklo, 250a.
 tuščias, 249
 užpildytas stačiakampiais, 250c.
 Legenda, 196
 Legendos laukas, žr. Antspaudas apvadas
 Liejinio antspaudas, 24b.
 Liejinio liejinys, 23b.
 Liejinys, 20b.
 antspaudas liejinio liejinys (pozityvas), 22
 antspaudas liejinys (negatyvas), 21
 Ligatūra, žr. Sujungtos raidės

M

Mazgai, 83
 Monograma, žr. Supintos raidės

N

Natūralus vaškas (nedažytas), žr. Vaškas
 Niša, 236
 Nuimti antspaudą (sulaužyti antspaudą), 14
 Nuolydis, 147
 Nuplėštas, nukritęs antspaudas, žr. Atspaudas

O

Odinė juostelė, žr. Dirželis
 Oksiduota bulė (plomba), 298

P

- Padaryti liejinį (atlieti), 312a.
 liejinį iš liejinio (atlieti iš liejinio), 312b.
 Pagrindas, 234
 Pagrindinė antspaudo pusė (aversas), 182
 Pakartotinis antspaudavimas, žr. Antspaudavimas
 Pakyla (podiumas, pjeđestalas), 239
 Palapinė (draperija), 245
 Panardintas (įleistas) antspaudas, žr. Antspaudas
 Paplotėlis, žr. Antspaudinė tešla
 Pareiškimas apie spaudo įvedimą į apyvartą, 56
 Paryžietiškas raištis, 72
 Pavieniai siūlai, 77
 Perlų linija-virvutė, 205
 Pinaklis (fiāla), 241
 Pirštų antspaudas, 69
 Pynutė (virvutė), 78
 Pjeđestalas, žr. Pakyla
 Planas, 234
 Plyšys, įpjovimas, 91
 Plombavimo (antspaudavimo) žnyplės, 136
 Plombos, 15; 159
 Pluoštas, 76
 Podiumas, žr. Pakyla
 Pokostas, žr. Lakas
 Popierinė apsauga, 303
 Popiežiaus žiedas, žr. Žvejo žiedas
 Pradžios kryžius (legendoje), 265
 Prikabinti iš naujo, 308
 Prispauštas antspaudas, žr. Antspaudas
 Pritvirtinti iš naujo, 309

R

- Raidė įrašyta į kitą raidę, žr. Enklava
 apversta, 257
 atvirkščia (į kitą pusę atsukta), 258
 gulinti (paguldyta), 256
 iškelta, 252
 paguldyta, žr. gulinti
 Raištelis, 80
 Raištis, 79b.
 išblukęs, 296b.

- raiščių galai, 84
 pakitusi raiščių spalva, 297b.

- Raižyta bulė, žr. Bulė
 Rekonstruoti, žr. Atkurti
 Restauracija, 305
 Reversas, žr. Atvirkščioji antspaudo pusė
 Rozetė, 263

S

- Saugojimas (konservacija), 266
 Sfragistika (sigilografija), 1
 Sfragistikos rinkinys, žr. Antspaudų rinkinys
 Sigilografija, žr. Sfragistika
 Signetas (antspaudinis žiedas), 12; 121a.
 Skirtukai (skyrbybos ženklai), 261
 Skydininkai, skydo laikytojai, 246c.
 Skydo laikytojai, žr. Skydininkai
 Skylių vietų pažymėjimas, 93b.
 Skylutės, 93a.
 Skyrybos ženklai, žr. Skirtukai
 Sostas, 247
 gotikinis (katedra), 247d.
 krėslas su aukšta atkalte, ranktūriais, 247c.
 sulankstoma kėdė, 247b.
 suolas, 247a.
 Spaudas, žr. Antspaudas
 Spaudas (štampos), 7, 16a., 109b.
 be rankenos, 276
 cilindrinis, 118
 daugiafunkcinis, 130
 dvipusio spaudo aversas, 140
 dvipusio spaudo reversas, 141
 dvipusis, 128
 fiktyvus, 114
 išimtas iš apyvartos (sugadintas), 272
 išmirkęs, žr. suminkštėjęs
 įkalamasis, 133
 įskilęs, 271
 konusinis (piramidinis), 127
 monetinio antspaudo, 126a.
 padarytas iš antspaudo liejinio, 115
 pažeistas korozijos, 269
 perdirbtas spaudas (perraižytas), 112

perraižytas, žr. perdirbtas
 piramidinis, žr. konusinis
 plaktuku apdaužytas (nugarėlė, ranke-
 nos viršus), 274
 reljefinis, 17a.
 sagos formos, 119
 skarabėjo formos, 120
 su rankena (rankenėle), 132
 sudedamasis, 129
 sudėvėtas (sudilęs), 275
 sudilęs, žr. sudėvėtas
 sugadintas, žr. išimtas iš apyvartos
 sukietėjęs, 278b.
 suklastotas, 113
 sulaužytas, 273
 suminkštėjęs (išmirkęs), 278a.
 surūdijęs, 270
 sutrūkinėjęs, 277
 sveikas, 268
 tripusis, 131
 tušo, 18a.

Spaudo anuliavimas, žr. paskelbimas nega-
 liojančiu
 auksakalys, žr. raižytojas
 briauna (šonas), 143
 dėžutė (futliaras), 116
 futliaras, žr. dėžutė
 grandinė, 149
 išėmimas iš apyvartos (sugadinimas),
 60
 kraštas, 142
 maišelis, 117
 meniškumas, 2b.
 nugarėlė, 139
 padas, 125
 padėties ženklas, 145
 pagalvėlė, 19a.
 paskelbimas negaliojančiu (anuliavi-
 mas), 55
 plokštelė, 121b.
 priekis, 138
 raižymas, 109a.
 raižytojas (auksakalys), 110
 raižytojo signatūra, 111

rankena, 144a., 148
 saugotojas, 320
 strypas (šerdis), 150
 sugadinimas, žr. išėmimas iš apyvartos
 sunaikinimas, 59
 šerdis, žr. strypas
 šonas, žr. briauna
 vyris 144b.

Stogelis, 243
 Strėlė, žr. Bokštelio viršūnė
 Sujungti, 307
 Sujungtos raidės (ligatūra), 254
 Sulaužyti antspaudą, žr. Nuimti antspaudą
 Supintos raidės (monograma), 255
 Sutvirtinti, 306
 Svetimo antspaudo naudojimas, 47

Š

Šoninis antspaudavimas, 103
 Štampas, žr. Spaudas
 Šūkis, 198b.

T

Teisė antspauduoti, 46
 Teisė disponuoti (turėti) antspaudą, 45
 Tikrasis antspaudas, antspaudas paliudi-
 jantis dokumento tikrumą, 4
 Trumpinimai (abreviatūra), 259
 Trumpinimo ženklas, 260

U

Užlenkimas, 85
 Užpildyti antspaudo trūkstamas vietas, 310

V

Vaškas natūralus (nedažytas), 166
 Vaško masė, 95
 Venecijos lakas, žr. Lakas
 Vimperga, 240
 Virvutė, žr. Pynutė

Ž

Žvaigždės formos įpjova, žr. Įpjova
 Žvejo (popiežiaus) žiedas, 31

NORSK SYSTEMATISK REGISTER

I. GENERELT

1. Sigillografi, sfragistikk
2. Seglkunst
3. Segl
4. Bekreftende segl
5. Brevlukkende segl
6. /
7. Seglstamp, signet
8. Seglavtrykk
9. Sigillane segleier
– Seglbevarer -> 320
10. Overlevering, tradering

II. SEGLENE OG DERES OVERLEVERING

11. *a.* Bulle
aa. Blybulle
ab. Gylden bulle
ac. Sølvbulle
b. Bulle
12. Signet, lite segl
13. *a., b.* Signet, lite segl
c. /
14. Bryte et segl
15. /
16. Stempel
17. Pregestempel
18. *a., b.* Fargestempel, våtstempel
c. /
19. *a.* Stempelpute
b. /
20. *a.* Avstøpning, kopiering
b. Avstøpning, kopi
21. Matrise, negativavstøpning
22. Kopi, positivavstøpning
23. *a.* Kopiering etter (positiv) avstøpning
b. Kopi etter (positiv)avstøpning
24. Avtrykk

III. SEGLETS DIPLOMATISKE OG JURIDISKE KARAKTER

25. (Seglets diplomatiske karakter)
26. (Seglets juridiske karakter)
27. Storsegl
28. Sekret
29. /
30. Sekret, lite segl
31. Fiskerring
32. /
33. /
34. /
35. /
36. /
37. *Sigillum electi*
38. /
39. Domssegl, segl *ad causas*
40. /
41. Segl *ad causas*
42. /
43. Kontrasegl
44. Segl brukt som kontrasegl
45. /
46. /
47. /
48. /
49. *a.* Lån av segl
b. Lånt segl
50. /
51. /
52. /
53. /
54. /
55. Ugyldighetserklæring, tilbakekalling
av segl
56. /
57. /
58. /
59. /
60. /

IV. BESEGLINGSMÅTER

61. Beseglingsmåter
 62. Besegling
 63. /
 64. Besegle
 65. /
 66. /
 67. Påtrykt segl
 68. /
 69. Fingeravtrykk
 70. Påtrykt segl
 71. Reim skåret i brevet, nedklipt reim
 72. /
 73. Hengende segl
 74. Seglreim, seglsnor
 75. Dobbelt seglreim
 76. Seglsnor
 77. /
 78. Flettet snor
 79. Tvinnet snor
   a. Flat snor
   b. Rund snor
 80. Tynn snor tvinnet av flere tråder
 81. Bånd (av silke)
 82. Reim av skinn
 83. Knuter
 84. Reimender
 85. Plica, oppbrett
 86. /
 87. *a.* /
   b. Snitt, skår
 88. Korsformet snitt
 89. Stjerneformet snitt
 90. /
 91. Snitt, skår
 92. *a.* /
   b. Utsnitt
 93. Oculi
 94. /
 95. Voksklump
 96. Papirsegl
 97. Papirsegl
 98. /
 99. /

100. /
 101. /
 102. /
 103. /
 104. /
 105. /
 106. /
 107. /

V. SEGLSTAMPER**A. Generelt**

- Seglstamp -> 7
 - Seglkunst -> 2
 108. Glyptikk
 109. Seglgraving
 110. Seglgravcfr, seglstikker
 111. Gravcfrmerke
 112. Omgravert stamp
 113. Falsk seglstamp
 114. /
 115. /
 116. Segletui
 117. /

B. Forskjellige slags seglstemper

118. Sylindarsegl
 119. /
 120. Skarabé
 121. *a.* Ringsignet
   b. Plate
   c. /
 122. Gemme
 123. /
 124. Kamé
 125. /
 126. *a.* Dobbeltsegl, seglklemme
   b., c., d. /
 127. Konisk stamp
 128. Dobbeltsegl
 129. /
 130. /
 131. Tresidet signet

132. Signet med handtak, seglstamp med handtak
 133. /
 134. /
 135. /
 136. /
 137. Seglpresse
 - Stempel -> 16a.
 - Pregestempel -> 17a.
 - Fargestempel -> 18a.

C. Enkelte deler av seglstampen

138. Seglstampens pregeside, seglstampens forside
 139. Seglstampens bakside
 140. /
 141. /
 142. Rand
 143. Sidekant
 144. a. Gripefeste, 1
       b. Hengsel
 145. /
 146. /
 147. Skråkant
 148. Skaft, handtak
 149. Kjede
 150. Pigg
 151. Tapp
 152. Holk
 153. Stift

VI. SEGLENES MATERIALE, FARGE OG FORM

A. Materiale

154. Seglmateriale
 155. /
 156. Vokssegl
 157. Bulle
 158. Siselert bulle
 159. Plombe
 160. Lakk
 161. Oblat

162. Oblat(segl)
 - Papirsegl -> 96. 97
 - Fargestempel -> 18b.
 163. Fargestoffer
 164. Ferniss

B. Farge

165. Seglfarge
 166. Ufarget voks, naturfarget voks
 167. a. Uf arget voks
       b. /
 168. Gul farge
 169. Hvit farge
 170. Grønn voks
 171. Rød voks
 172. /
 173. a. Brun voks
       b. Svart farge
 174. Tof arget segl

C. Form

175. Seglets form
 176. Rundt segl
 177. Ovalt segl
 178. Skjoldi ormet segl
       a. Pavese
       b. Targe
       c. Skjold med øvre hjørner avrundet
       d. /
       e. Pæreformet segl
       f. Trekantet segl, triangulært segl
 179. Spissovalt segl, vesicaformet segl
 180. Polygont segl, mangekantet segl
 181. /

VII. SEGLETS ENKELTE DELER, DETS TYPOLOGI OG IKONOGRAFI

A. Seglets enkelte deler

182. Seglets forside
 183. Dobbeltsegl
 184. Seglets bakside

185. Seglets avers
 186. Seglets revers
 187. Rand, kant
 188. Tykkelse
 189. Vulst
 190. Bildefelt, seglfelt
 - Bakgrunn -> 248
 191. Seglbilde
 192. Bildesegl, ikonografisk segl
 193. *a.*, *b.* /
       c. Type
 194. Skriftfelt
 195. Segl en cuvette
 196. Omskrift, legende
 197. Skriftbånd
 198. Motto, devise, valgspråk
 199. Segl uten omskrift
 200. Segl uten bilde
 201. Avgrensningslinje
       a. Indre avgrensningslinje
       b. Ytre avgrensningslinje
 202. Perlebord, perlerand, perlestav
 203. /
 204. /
 205. /
 206. Innfatning, ramme
 207. /
 208. *a.* Høyre
       b. Venstre
       c. Heraldisk {Wyre, dexter
       d. Heraldisk venstre, sinister

B. Segltypologi

209. Typologi, klassifisering av segl
 210. Portrettsegl
 211. /
 212. Tronsegl
 213. Majestetssegl
 214. Geistlig tronsegl
 215. Ryttersegl
       a. Krigersk ryttersegl
       b. Høvisk ryttersegl, jaktsegl
       c. /
 216. Portrettsegl med stående figur

217. /
 218. Geistlig segl med stående figur
 219. Kvinnesegl med stående figur
 220. Segl med religiøst motiv
       a. /
       b. Mariasegl
 221. Adorantsegl
 222. Topografisk segl
 223. Skipssegl
 224. Heraldisk segl, våpensegl
 225. Segl med hjelmmotiv
 226. Segl med heraldiske elementer
 227. *a.* Emblemsegl
       b. Bumerkesegl
 228. Talende segl
 229. Navnese gl
 230. Initialsegl
 231. Monogramsegl
 232. Fantasisegl

C. Seglets ikonografi

233. Seglets ikonografi
 234. /
 235. Seglets arkitektoniske dekorasjon
 236. Nisje
 237. /
 238. Sidesøyler
 239. Fotstykke
 240. Gavlfelt
 241. Fial
 242. /
 243. Baldakin
 244. Baldakin
 245. Telt
 246. Skjoldholdere
 247. Trone, tronstol
       a. Benk
       b. Klappstol; Faldistorium
       c. Armstol
       d. /
 248. Bakgrunn, bunn
 249. Plan bunn, ubearbeidet bunn
 250. Ornamentert bunn
       a. Opprutet bunn

- b.* Sjakkrutet bunn
- c.* /
- d.* Spissrutet bunn
- e.* Gittermtfnstret bunn
- f.* Skravert bunn
- g.* Prikket bunn
- h.* Liljestridd bunn
- i.* Bunn med rankeornamenter

VIII. SEGLPALEOGRAFI

- 251. Seglpaleografi
- 252. Overskrevet bokstav
- 253. Innskrevet bokstav
- 254. Ligatur, sammenskrevne bokstaver
- 255. /
- 256. Liggende bokstav
- 257. Bokstav satt på hodet
- 258. Omvendt bokstav, speilvendt bokstav
- 259. Abbreviaturer, forkortelser
- 260. Titulus
- 261. Interpunksjonstegn
- 262. /
- 263. Rosett
- 264. Lite kors
- 265. Begynnelseskors

IX. SEGLKONSERVERING

- 266. Oppbevare, pleie

A. Bevaring

- 267. Bevare

1. Stamper

- 268. Uskadd stamp
- 269. Korrodert stamp, anløpet stamp
- 270. Oksydert stamp, rusten stamp
- 271. Sprukken stamp
- 272. Kassert stamp
- 273. Stamp som er i stykker, ufullstendig stamp
- 27A. Stamp med hammerslag på baksiden
- 275. Slitt stamp

- 276. Stamp uten håndtak
- 277. Krakelert stempel
- 278. *a.* /
- b.* Hardnet stempel

2. Seglavtrykk

- 279. Uskadd seglavtrykk, intakt seglavtrykk
- 280. /
- 281. Ufullstendig seglavtrykk, utydelig seglavtrykk
- 282. Løstsittende segl
- 283. Løst segl
- 284. Løst vedliggende segl
- 285. Avtrykk med småskader
- 286. Avtrykk brukket i flere stykker
- 287. Avtrykk i fragmenter
- 288. Seglfragment
- 289. Angrepet avtrykk, skadd avtrykk
- 290. Slitt avtrykk
- 291. Avtrykk som løser seg opp i flak
- 292. /
- 293. Smuldrende avtrykk
- 294. Avtrykk umulig å tyde
- 295. Avtrykk med uleselig omskrift eller med omskrift vanskelig å lese
- 296. *a.* Avbleket avtrykk, falmet avtrykk
- b.* Avbleket seglsnor, falmet seglsnor
- 297. *a.* Avtrykk med forandret farge
- b.* Seglsnor med forandret farge
- 298. Oksydert bly bulle
- 299. /
- 300. /
- 301. Beskyttelsespose
- 302. Beskyttelseseske(-kapsel)
- 303. /
- 304. Beskyttelsesomslag

B. Restaurering

- 305. Restaurere
- 306. Forsterke, konsolidere
- 307. Sammenføre
- 308. Feste på ny
- 309. Feste på ny

- 310. Utfylle og sammenføye
- 311. Rekonstruere
- 312. Ta en avstøpning

C. Utarbeidelse av hjelpemidler til sigillografisk forskning

- 313. Seglsamling
- 314. Seglbeskrivelse
- 315. /
- 316. /
- 317. Seglkatalog

- 318. Seddelregister over segl
- 319. *a.* Publisert segl
b. Upublisert segl

TILLEGG

- 320. Seglbevarer
- 321. /
- 322. /
- 323. /
- 324. /

NORSK ALFABETISK REGISTER

A

Abbreviaturer, 259
Ad causas
     segl -, 39, 41
 Adorantsegl, 221
 Angrepet avtrykk, 289
 Anløpet stamp, 269
 Arkitektoniske dekorasjon
     seglets -, 235
 Armstol, 247c.
 Avbleket
     avtrykk, 296a.
     seglsnor, 296b.
 Avers
     seglets -, 185
 Avgrensningslinje, 201
     indre -, 201a.
     ytre -, 201b.
 Avstøpning, 20, 312
 Avtrykk, 24; Seglavtrykk
     bruket i flere stykker, 286
     i fragmenter, 287
     med forandret farge, 297a.
     med omskrift vanskelig å lese, 295
     med småskader, 285
     med uleselig omskrift, 295
     umulig å tyde, 294

B

Bakgrunn, 248
 Bakside
     seglets -, 184
     seglstampens -, 139
 Baldakin, 243, 244
 Begynnelseskors, 265
 Bekreftende segl, 4
 Benk, 247a.
 Besegle, 64
 Besegling, 62
 Beseglingsmåter, IV., 61
 Beskyttelseseske (-kapsel), 302
 Beskyttelsesomslag, 304

Beskyttelsespose, 301
 Bevare, 267
 Bevaring, IX. A.
 Bildefelt, 190
 Bildesegl, 192
 Blybulle, 11aa.
 Bokstav satt på hodet, 257
 Brevlukkende segl, 5
 Brun voks, 173a.
 Bryte et segl, 14
 Bulle, 11 a., b. 157
 Bumerkeseggl, 227b.
 Bunn, 248
 Bånd (av silke), 81

D

Devise, 198
 Dexter, 208c.
 Diplomatisk karakter
     seglets -, III., 25
 Dobbel seglreim, 75
 Dobbeltsegl, 126a., 128, 183
 Domssegl, 39

E

Emblemsegl, 227a.
En cuvette
     segl -, 195
 Enkelte deler
     av seglstampen, V. C.
     seglets -, VII. A.

F

Faldistorium, 247b.
 Falmet
     avtrykk, 296a.
     seglsnor, 296b.
 Falsk seglstamp, 113
 Fantasisegl, 232
 Farge, VI. B.
 Fargestempel, 18a., b.
 Fargestoffer, 163

- Ferniss, 164
 Feste på ny, 308, 309
 Fial, 241
 Fingeravtrykk, 69
 Fiskerring, 31
 Flat snor, 79 *a*
 Flettet snor, 78
 Forkortelser, 259
 Form, VI. C.
 Forside
     seglets -, 182
     seglstampens -, 138
 Forskjellige slags seglstamper, V. B.
 Forsterke, 306
 Fotstykke, 239
- G**
- Gavlfelt, 240
 Geistlig
     segl med stående figur, 218
     tronsegl, 214
 Gemme, 122
 Gittermønstreret bunn, 250*e*.
 Glyptikk, 108
 Gravørmerke, 111
 Gripefeste, 144*a*.
 Grønn voks, 170
 Gul farge, 168
 Gylden bulle, 11*ab*.
- H**
- Hengende segl, 73
 Hengsel, 144*b*.
 Heraldisk
     høyre, 208*c*.
     segl, 224
     venstre, 208*d*.
 Heraldiske elementer
     segl med -, 226
 Hjelmmotiv
     segl med -, 225
 Holk, 152
 Hvit farge, 169
 Høvisk ryttersegl, 215*b*.
 Høyre, 208*a*.
- Handtak, 148
 Hardnet stempel, 278*b*.
 Ikonografi
     seglets -, VII. C., 233
- I**
- Ikonografisk segl, 192
 Initialsegl, 230
 Innfatning, 206
 Innskrevet bokstav, 253
 Interpunksjonstegn, 261
 Jaktsegl, 215*b*.
 Juridiske karakter
     seglets -, III., 26
- K**
- Kam, 144*a*.
 Kame, 124
 Kant, 187
 Kassert stamp, 272
 Kjede, 149
 Klappstol, 247*b*.
 Klassifisering av segl, 209
 Knuter, 83
 Konisk stamp, 127
 Konsolidere, 306
 Kontrasegl, 43
     segl brukt som -, 44
 Kopi, 20 *b*, 22
     etter (positiv)avstøpning, 23*b*.
 Kopiering, 20*a*.
     etter (positiv)avstøpning, 23*b*.
 Korrodert stamp, 269
 Korsformet snitt, 88
 Krakelert, 277
 Krigersk ryttersegl, 215*a*.
 Kvinnesegl med stående figur, 219
- L**
- Lakk, 160
 Legende, 196
 Ligatur, 254
 Liggende bokstav, 256
 Liljestrødd bunn, 250*h*.
 Lite kors, 264

Lite segl, 12, 13, 30
 Løst
   segl, 283
   vedliggende segl, 284
 Løstsittende segl, 282
 Lån av segl, 49a.
 Lånt segl, 49b.

M

Majestetssegl, 213
 Mangelkantet segl, 180
 Mariasegl, 220 b
 Materiale, VI. A.
 Matrise, 21
 Monogramsegl, 231
 Motto, 198

N

Naturfarget voks, 166
 Navnesegl, 229
 Nedklipt reim, 71
 Negativavstøpning, 21
 Nisje, 236

O

Oculi, 93
 Oblat, 161, 162
 Oblatsegl, 162
 Oksydert
   blybulle, 298
   stamp, 270
 Omgravert stamp, 112
 Omskrift, 196, 295
 Omvendt bokstav, 258
 Oppbevare, 266
 Oppbrett, 85
 Opprutet bunn, 250a.
 Ornamert bunn, 250
 Ovalt segl, 177
 Overlevering, 10
 Overskrevet bokstav, 252

P

Papirsegl, 96, 97
 Pavese, 178a.

Perlebord, 202
 Perlerand, 202
 Perlestav, 202
 Pigg, 150
 Plan bunn, 249
 Plate, 121b.
 Pleie, 266
 Plica, 85
 Plombe, 159
 Polygont segl, 180
 Portrettsegl, 210
   med stående figur, 216
 Positivavstøpning, 22
 Pregeside
   seglstampens -, 138
 Pregestempel, 17
 Prikket bunn, 250g.
 Publisert segl, 319a.
 Pæreformet segl, 178e.
 Påtrykt segl, 67, 70

R

Ramme, 206
 Rand, 142, 187
 Rankeornamenter
   bunn med -, 250i.
 Reim
   av skinn, 82
   skåret i brevet, 71
 Reimender, 84
 Rekonstruere, 311
 Restaurere, 305
 Restaurering, IX. B.
 Revers
   seglets —, 186
 Ringsignet, 121a.
 Rosett, 263
 Rund snor, 79b.
 Rundt segl, 176
 Rusten stamp, 270
 Ryttersegl, 215
 Rød voks, 171

S

Sammenføye, 307, 310

- Sammenskrevne bokstaver, 254
Seddelregister over segl, 318
Segl, 3
    med religiøst motiv, 220
Seglavtrykk, 8; Avtrykk
Seglbeskrivelse, 314
Seglbevarer, 320
Seglbilde, 191
Segleier, 9
Seglets form, VI. C., 175
Seglets ikonografi, VII. C., 233
Segletui, 116
Seglfarge, VI. B., 165
Seglfelt, 190
Seglfragment, 288
Seglgraving, 109
Seglgravør, 110
Seglkatalog, 317
Seglklemme, 126a.
Seglkonservering, IX.
Seglkunst, 2
Seglmateriale, VI. A., 154
Seglpaleografi, VIII., 251
Seglpresse, 137
Seglreim, 74
Seglsamling, 313
Seglsnor, 74, 76
    med forandret farge, 297b.
Seglstamp(er), V., 7
Seglstikker, 110
Segltypologi, VII. B.
Sekret, 28, 30
Sfragistikk, 1
Sidekant, 143
Sidesøyler, 238
Sigillant, 9
Sigillografi, 1
Sigillum electi, 37
Signet, 7, 12, 13 a., b., 132
Sinister, 208d.
Siselert bulle, 158
Sjakkrutet bunn, 250b.
Skadd avtrykk, 289
Skaft, 148
Skarabé, 120
Skippssegl, 223
Skjold med øvre hjørner avrundet, 178c.
Skjoldformet segl, 178
Skjoldholdere, 246
Skravert bunn, 250f.
Skriftbånd, 197
Skriftfelt, 194
Skråkant, 147
Skår, 87b., 91
Slitt
    avtrykk, 290
    stamp, 275
Smuldrende avtrykk, 293
Snitt, 87b., 91
Speilvendt bokstav, 258
Spissovalt segl, 179
Spissrutet bunn, 250d.
Sprukken stamp, 271
Stamp
    med hammerslag på baksiden, 274
    som er i stykker, 273
    uten håndtak, 276
Stempel, 16, 277, 278
Stempelpute, 19a.
Stift, 153
Stjerneformet snitt, 89
Storsegl, 27
Svart farge, 173b.
Sylindersegl, 118
Sølvbulle, 11ac.
- T**
Talende segl, 228
Tapp, 151
Targe, 178b.
Telt, 245
Tilbakekalling av segl, 55
Titulus, 260
Tof arget segl, 174
Topografisk segl, 222
Tradering, 10
Trekantet segl, 178f.
Tresidet signet, 131
Triangulært segl, 178f.
Trone, 247

Tronsegl, 212
Tronstol, 247
Tvinnet snor, 79
Tykkelse, 188
Tynn snor tvinnet av flere tråder, 80
Type, 193*c*.
Typologi, VII.B., 209

U

Ubearbeidet bunn, 249
Ufarget voks, 166, 167*a*.
Ufullstendig
    seglavtrykk, 281
    stamp, 273
Ugyldighetserklæring, 55
Upublisert segl, 319*b*.

Uskadd, intakt seglavtrykk, 279
Uskadd, stamp, 268
Utfylle, 310
Utsnitt, 92*b*.
Utydelig seglavtrykk, 281

V

Valgspråk, 198
Venstre, 208*d*.
Vesicaformet segl, 179
Voksklump, 95
Vokssegl, 156
Vulst, 189
Våpensegl, 224
Våtstempel, 18*a*., *b*.

SYSTEMATISCHE NEDERLANDSE INDEX

I. ALGEMENE TERMEN

1. Zegelkunde, sigillografie
2. Zegelkunst
3. Zegel
4. Bekrachtigingszegel
5. Sluit zegel
6. Erkenningszegel
7. Zegelstempel, matrijs
8. (Zegel)afdruk
9. Zegelaar
– Zegelbewaarder ->320

II. MATERIELE AARD VAN HET ZEGEL EN DE OVERLEVERING

10. Geheel van informatie, overlevering
11. *a.* Metalen zegel, bul
aa. Loden zegel
ab. Gouden zegel
ac. Zilveren zegel
b. Bul
12. Signet
13. *a, b.* Cachet, sluitzegel
c. /
14. Verbreken van het cachet
15. /
16. Stempel
17. *a.* Droogstempel, droogzegel
b. Droogzegel
18. *a.* Inktstempel, inktzegel
b. Inktstempel
c. /
19. *a.* Stempelkussen
b. Stempel
20. *a.* Het copiëren, het afgieten
b. De copie, het afgietsel
21. Negatief, mal
22. Copie, afgietsel
23. *a.* Afdruk van een gecopieerd zegelstempel
b. Replica

24. *a.* Het afdrukken
b. De afdruk

III. DIPLOMATIEKE EN JURIDISCHE AARD VAN HET ZEGEL

25. Diplomatieke aard van het zegel
26. Juridische aard van het zegel
27. Grootzegel
28. Kleinzegel
29. /
30. Geheimzegel, secreetzegel
31. Vissersring
32. Privé zegel
33. Substituutzegel, substituutgrootzegel
34. /
35. Regentschapszegel
36. Electenzegel
37. Electenzegel
38. /
39. Jurisdictiezegel
40. /
41. Zegel *ad causas*, zegel ten zaken
42. /
43. Contrazegel, tegenzegel
44. Als contrazegel gebruikt
45. Zegelbevoegdheid
46. Zegelcompetentie
47. Ontstentenis van zegel
48. Afwezigheid van zegel
49. *a.* Zegeluitlening
b. Geleend zegel
50. /
51. Authentiek zegel
52. Verklaring van echtheid
53. Bekrachtigingszegel
54. Attestatiezegel
55. Zegelherroeping, verklaring het zegel niet meer te gebruiken
56. Verklaring een (ander) zegel te gaan gebruiken
57. Vernietiging van (een) zegel(s)

58. Verbod het zegel (verder) te voeren
 59. Breking van het zegel
 60. Ongeldig maken van het zegel

IV. MANIER VAN BEZEGELEN

61. Manier van bezegelen
 62. Bezegeling
 63. Bezegeling met een bul
 64. (Be)zegelen
 65. Opnieuw bezegelen, herbezegelen
 66. Meervoudige bezegeling
 67. Opgedrukt zegel
 68. Ingehangen zegel, doorgedrukt zegel
 69. Vingerafdrukken
 70. Opgedrukt zegel
 71. Afhangend zegel, enkele staart
 72. Doorgestoken zegel
 73. Uithangend zegel
 74. (Zegel)staart
 75. Dubbele staart
 76. Snoer
 77. /
 78. Gevlochten snoer, geknoopt snoer
 79. Koord, streng
     a. Lint
     b. Veter
 80. Koordje
 81. Lint, band
 82. Reep
 83. Knoop, geknoopt
 84. Uiteinden, staarteinden
 85. Pliëk
 86. /
 87. Insnijding
 88. Kruisvormige insnijding
 89. Stervormige insnijding
 90. Insnijdingsstroken
 91. Snede
 92. Uitsnijding, uitsnede
 93. Oogvormige uitsnijding
 94. Sluitstrook
 95. Wasklomp, massa
 96. Papierwaszegel
 97. Papierzegel
 98. /

99. Ingehangen zegel
 100. *a.* Komzegel, tweekleurig zegel
     b. Zegel in kom
 101. *a.* /
     b. Zegel in doos
 102. /
 103. /
 104. Transfix
 105. /
 106. /
 107. /

V. ZEGELSTEMPELS

A. Zegelstempels, algemene termen

- Zegelafdruk -> 7
 – Zegelkunst -> 2
 108. Graveerkunst, steensnijkunst
 109. Zegelgravure
 110. Zegelgraveur, steensnijder
 111. Graveursmerk
 112. Overgegraveerd zegelstempel
 113. Vervalst zegelstempel
 114. Samengesteld zegelstempel
 115. Gecopieerd zegelstempel
 116. Zegeldoos, zegelkist, stempelkoffer
 117. Zegeltas

B. Zegelstempeltypes

118. Rolzegel
 119. Knopzegel
 120. Scarabeezegel
 121. *a.* Zegelring
     b. Plaatje
     c. Zetting
 122. Gemme, gesneden steen
 123. Intaglio
 124. Camee
 125. Stempelplaat
 126. *a.* Dubbel zegelstempel
     b. Oortjes
     c. Klammetjes
     d. Oogjes

127. Conisch stempel, pyramidevormig stempel
 128. Dubbel zegelstempel
 129. Gedeeld zegelstempel
 130. Samengesteld zegelstempel
 131. Driezijdig zegelstempel
 132. Zegelstempel met handgreep
 133. Slagstempel
 134. Zegeltang, bulletang
 135. /
 136. Zegeltang
 137. Zegelpers
 – Stempel -> 16
 – Droogstempel -> 17a.
 – Inktstempel -> 18a.

C. Zegelstempelonderdelen

138. Beeldzijde van het zegelstempel
 139. Achterkant van het zegelstempel
 140. Voorkant van het zegelstempel
 141. Keerzijde van het zegelstempel
 142. Rand van het zegelstempel
 143. Zijkant
 144. a. Handgreep
 b. Scharnier
 145. Merk, merkje
 146. Goot
 147. Rand
 148. Handgreep
 149. Hangkettinkje
 150. Angel
 151. Huls
 152. Ring
 153. Pin, spil

VI. MATERIAAL, KLEUR EN VORM VAN HET ZEGEL

A. Materiaal

154. Zegelmetaal
 155. Kleizegel
 156. Waszegel
 157. Metalen zegel, bul

158. Gegraveerd zegel
 159. Lood, loodje
 160. Spaanse was
 161. Ouwel
 162. Ouwelzegel
 – Papierwaszegel -> 96
 – Papierzegel -> 97
 – Inktstempel -> 18a.
 163. Kleurstoffen
 164. Vernis

B. Kleur

165. Zegelkleur
 166. Natuurlijke was, ongekleurde was
 167. a. Zegel van witte was
 b. Zegel van blanke was
 168. Geel zegel, zegel van gele was
 169. Krijt wit zegel
 170. Groen zegel, zegel van groene was
 171. Rood zegel, zegel van rode was
 172. Malteser aarde, steenkleur
 173. a. Bruin zegel, zegel van bruine was
 b. Zwart zegel, zegel van zwarte was
 174. Tweekleurig zegel

C. Vorm

175. (Zegel) vorm
 176. Rond zegel
 177. Ovaal zegel
 178. Schildvormig zegel
 a., b., c., Schildvormig zegel
 d. Tolvormig zegel
 e. Peervormig zegel
 f. Driehoekig zegel
 179. Spitsovaal zegel, ogivaal zegel, ogiefformig zegel
 180. Veelzijdig zegel, polyonaal zegel
 181. Veellobbig zegel

VII. ZEGELONDERDELEN, ZEGELTYPEN EN ICONOGRAFIE

A. Zegelonderdelen

182. Voorkant van het zegel, aanzicht van het zegel
183. Tweezijdig zegel
184. Achterkant van het zegel, tegenzijde van het zegel
185. Aanzicht van het zegel
186. Tegenzijde van het zegel
187. Omtrek
188. Kant
189. Kraag
190. Zegelveld
– Veld -> 248
191. Beeld, voorstelling
192. Beeldzegel
193. Zegeltype
194. Omschriftlijst
195. Zegel in kom
196. Omschrift
197. Tekstband
198. *a.* Devies
b. (Wapen)kreet, leus
199. Zegel zonder omschrift, beeldzegel
200. Zegel zonder afbeelding, schriftzegel
201. Lijn
a. Binnenlijn
b. Buitenlijn
202. Parellijn
203. Versierde lijn
204. Parellijn, parelrand
205. Parelkrans
206. Omlijsting van het veld
207. Hoekveldjes, hoekjes
208. *a.* Rechter, rechts
b. Linker, links
c. Heraldisch rechts
d. Heraldisch links

B. Zegeltypologie

209. Zegeltypologie

210. Portretzegel
211. Borstbeeldzegel
212. Troonzegel
213. Majesteitszegel
214. Kerkelijk troonzegel
215. Ruiterszegel
a. Ridderzegel
b. Jachtzegel
c. Standbeeldzegel
216. Staand zegel
217. Zegel met staande vorst
218. Zegel met staande geestelijke
219. Zegel met staande vrouw
220. Heiligenzegel
a. Christuszegel
b. Mariazegel
221. Votiefzegel
222. Zegel met een bouwwerk, kasteel, stad
223. Scheepszegel
224. Wapenzegel
225. Helmzegel
226. Heraldisch zegel
227. *a.* Embleemzegel, symboolzegel
b. Huismerkzegel
228. Sprekend zegel
229. Naamzegel
230. Letterzegel, initialenzegel
231. Monogramzegel
232. Fantasiezegel

C. Zegeliconografie

233. Zegeliconografie
234. Verhogingen
235. Architecturale achtergrond
236. Nis
237. Tempel
238. Zuilen
239. Voetstuk, trede
240. Fronton
241. Pinakel, tinne
242. Hoektorentje
243. Dais
244. Baldakijn, troonhemel
245. Paviljoen

246. *a., b.* Schildhouders
c. Steunen
247. Troon
a. Bankje
b. Klapstoeltje
c. Zetel
d. Katheder
248. Veld
249. Effen veld
250. Versierd veld
a. Gedamasceerd veld
b. Geschaakt veld
c. Geblokt veld
d. Geruit veld
e. Getralied veld
f. Gestippeld veld
g. Gepareld veld
h. Veld met lelies
i. Veld met takken

VIII. ZEGELPALEOGRAFIE

251. Zegelpaleografie
252. Hogergeschreven letter
253. Ingeschreven letter
254. (Letters in) ligatuur
255. Ineengevlochten letters
256. Liggend geplaatste letter
257. Omgekeerde letter
258. Omgewende letter
259. Afkortingen
260. Afkortingstekens, tilde
261. Interpunctie
262. Bloempje
263. Rozet
264. Kruisje
265. Beginkruis

IX. ZEGELCONSERVERING

266. Conserveren

A. Bescherming

267. Beschermen

1. Zegelstempels

268. Gaaf zegelstempel
269. Gecorrodeerd zegelstempel
270. Verroest zegelstempel
271. Gespleten zegelstempel
272. Verbrosen zegelstempel
273. Gebrosen zegelstempel
274. Met hamer bewerkt zegelstempel
275. Versleten zegelstempel
276. Van handgreep ontdaan zegelstempel
277. Stempel vol scheurtjes
278. *a.* Week gemaakt stempel
b. Verhard stempel

2. Zegelaafdrukken

279. Gave (zegel)afdruk
280. Puntgave afdruk
281. Gebrekkige afdruk
282. (Deels) losgegane afdruk
283. Losse afdruk
284. Losse, bijliggende afdruk
285. Verminkte afdruk
286. Gebrosen afdruk
287. Afdruk in brokstukken
288. Fragmentarische afdruk
289. Beschadigde afdruk
290. Versleten afdruk
291. Af geschilderde afdruk
292. Uiteengevallen afdruk
293. *a.* Brokkelige afdruk
b. Pulverige afdruk
294. Onherkenbare afdruk
295. Afdruk met onleesbaar of slecht leesbaar omschrift
296. *a.* Verbleekte afdruk, ontkleurde afdruk
b. Verbleekte zegelstaart, ontkleurde zegelstaart
297. *a.* Verkleurde afdruk
b. Verkleurde zegelstaart
298. Geoxideerd loden zegel, geoxideerde bul
299. Verkoolde bul
300. Uit elkaar gevallen bul
301. Beschermzakje

- 302. Beschermdoosje
- 303. Papierdeksel
- 304. Beschermmomslag

B. Restauratie

- 305. Restaureren
- 306. Consolideren
- 307. Aaneensmelten
- 308. Opnieuw bevestigen
- 309. Opnieuw bevestigen
- 310. (Een zegel) opvullen
- 311. (Een zegel) reconstrueren
- 312. *a.* Af gieten
  - b.* Opnieuw afgieten

C. Instrumenten voor sigillografisch onderzoek

- 313. Zegel verzameling
- 314. Zegelbeschrijving
- 315. *Corpus sigillorum*
- 316. Zegelcatalogus
- 317. Zegelinventaris
- 318. Zegelkaartsysteem
- 319. *a.* Gepubliceerd zegel
  - b.* Ongepubliceerd zegel

APPENDIX

- 320. (Groot)zegelbewaarder
- 321. /
- 322. Zegelbelasting
- 323. /
- 324. /

ALFABETISCHE NEDERLANDSE INDEX

A

Aaneensmelten, 307
 Aanzicht van het zegel, 182, 185
 Achterkant
   van het zegel, 184
   van het zegelstempel, 139
 Afdruk, 8, 24*b*.
   in brokstukken, 287
   met onleesbaar omschrift, 295
   met slecht leesbaar omschrift, 295
   van een gecopieerd zegelstempel, 23*a*.
 Afdrukken
   het -, 24*a*.
 Afgeschilferde afdruk, 291
 Afgieten, 312*a*.
   het -, 20*a*.
 Afgietsel, 22
   het -, 20*b*.
 Afhangend zegel, 71
 Afkortingen, 259
 Afkortingsteken, 260
 Afwezigheid van zegel, 48
 Algemene termen, I
 Angel, 150
 Architecturale achtergrond, 235
 Attestatiezegel, 54
 Authentiek zegel, 51
 Baldakijn, 244
 Band, 81
 Bankje, 247*a*.

B

Beeld, 191
 Beeldzegel, 192, 199
 Beeldzijde van het zegelstempel, 138
 Beginkruis, 265
 Bekrachtigingszegel, 4, 53
 Beschadigde afdruk, 289
 Beschermdoosje, 302
 Bescherming, IX. A., 267
 Beschermmomslag, 304
 Beschermmzakje, 301

Bezegelen, 64
 Bezegeling, 62
   met een bul, 63
 Binnenlijn, 201*a*.
 Blanke was
   zegel van -, 167*b*.
 Bloempje, 262
 Borstbeeldzegel, 211
 Bouwwerk
   zegel met een -, 222
 Breking van het zegel, 59
 Brokkelige afdruk, 293*a*.
 Brokstukken
   afdruk in -, 287
 Bruin zegel, 173*a*.
 Bruine was
   zegel van -, 173*a*.
 Buitenlijn, 201*b*.
 Bul, 11*a*., 11*b*., 157
   bezegeling met een -, 63
 Bulletang, 134

C

Cachet, 13 *a*., *b*.
 Camee, 124
 Christuszegel, 220*a*.
 Conisch stempel, 127
 Conserveren, 266
 Consolideren, 306
 Contrazegel, 43, 44
 Copie, 20*b*., 22
 Copiëren
   het -, 20*a*.
Corpus sigillorum, 315

D

Dais, 243
 Deels losgegane afdruk, 282
 Devies, 198 *a*
 Diplomatieke aard van het zegel, III., 25
 Doorgedrukt zegel, 68
 Doorgestoken zegel, 72

Driehoekig zegel, 178*f*.
 Driezijdig zegelstempel, 131
 Droogstempel, 17*a*.
 Droogzegel, 17 *a., b*.
 Dubbel zegelstempel, 126*a.*, 128
 Dubbele staart, 75

E

Echtheid
     verklaring van -, 52
 Effen veld, 249
 Electenzegel, 36, 37
 Embleemzegel, 227*a*.
 Enkele staart, 71
 Erkenningszegel, 6

F

Fantasiezegel, 232
 Fragmentarische afdruk, 288
 Fronton, 240

G

Gaaf zegelstempel, 268
 Gave (zegel)afdruk, 279
 Geblokt veld, 250*c*.
 Gebrekkige afdruk, 281
 Gebroken
     afdruk, 286
     zegelstempel, 273
 Gecopieerd zegelstempel, 115
 Gecorrodeerd zegelstempel, 269
 Gedamasceerd veld, 250*a*.
 Gedeeld zegelstempel, 129
 Geel zegel, 168
 Geestelijke
     zegel met staande -, 218
 Gegraveerd zegel, 158
 Geheel van informatie, 10
 Geheimzegel, 30
 Geknoopt, 83
     snoer, 78
 Gele was
     zegel van-, 168
 Geleend zegel, 49*b*.
 Gemme, 122

Geoxideerd loden zegel, 298
 Geoxideerde bul, 298
 Gepareld veld, 250*g*.
 Gepubliceerd zegel, 319*a*.
 Geruit veld, 250*d*.
 Geschaakt veld, 250*b*.
 Gesneden steen, 122
 Gespleten zegelstempel, 271
 Gestippeld veld, 250*f*.
 Getralied veld, 250*e*.
 Gevlochten snoer, 78
 Goot, 146
 Gouden zegel, 11*ab*.
 Graveerkunst, 108
 Graveursmerk, 111
 Groen zegel, 170
 Groene was
     zegel van -, 170
 Grootzegel, 27
 Grootzegelbewaarder, 320

H

Hamer bewerkt
     zegelstempel, met -, 274
 Handgreep, 144 *a.*, 148
     van -, ontdaan zegelstempel, 276
     zegelstempel met -, 132
 Hangkettinkje, 149
 Heiligenzegel, 220
 Helmzegel, 225
 Heraldisch
     links, 208*d*.
     rechts, 208*c*.
     zegel, 226
 Herbezegelen, 65
 Hoekjes, 207
 Hoektorentje, 242
 Hoekveldjes, 207
 Hogergeschreven letter, 252
 Huismerkzegel, 227*b*.
 Huls, 151

I

Iconografie, VII.
 Ineengevlochten letters, 255

- Ingehangen zegel, 68, 99
Ingeschreven letter, 253
Initialenzegel, 230
Inkstempel, 18 *a.*, *b.*
Inktzegel, 18*a.*
Insnijding, 87
Insnijdingsstroken, 90
Instrumenten voor sigillografisch onderzoek, IX. C.
Intaglio, 123
Interpunctie, 261
- J**
Jachtzegel, 215*b.*
Juridische aard van het zegel, III., 26
Jurisdictiezegel, 39
- K**
Kant, 188
Kasteel
    zegel met een -, 222
Kathedr, 247*d.*
Keerzijde van het zegelstempel, 141
Kerkelijk troonzegel, 214
Klammetjes, 126*c.*
Klapstoeltje, 247*b.*
Kleinzegel, 28
Kleizegel, 155
Kleur van het zegel, VI. B.
Kleurstoffen, 163
Knoop, 83
Knopzegel, 119
Kom
    zegel in -, 100*b.*, 195
Komzegel, 100*a.*
Koord, 79
Koordje, 80
Kraag, 189
Kreet, 198*b.*
Kruisje, 264
Kruisvormige insnijding, 88
Krijtwit zegel, 169
- L**
Lelies
    veld met -, 250*h.*
Letters in ligatuur, 254
Letterzegel, 230
Leus, 198*b.*
Ligatuur, 254
Liggend geplaatste letter, 256
Linker, 208*b.*
Links, 208*b.*
Lint, 79*a.*, 81
Loden zegel, 11*aa.*
Lood, loodje, 159
Losgegane afdruk, 282
Losse
    afdruk, 283
    bijliggende afdruk, 284
Lijn, 201
- M**
Majesteitszegel, 213
Mal, 21
Malteser aarde, 172
Manier van bezegelen, IV., 61
Mariazegel, 220*b.*
Massa, 95
Materiaal van het zegel, VI. A.
Materiële aard van het zegel, II.
Matrijs, 7
Meervoudige bezegeling, 66
Merk, merkje, 145
Metalen zegel, 11*a.*, 157
Monogramzegel, 231
- N**
Naamzegel, 229
Natuurlijke was, 166
Negatief, 21
Nis, 236
- O**
Ogief-vormig zegel, 179
Ogivaal zegel, 179
Omgekeerde letter, 257
Omgewende letter, 258
Omlijsting van het veld, 206
Omschrift, 196

Omschriftlijst, 194
 Omtrek, 187
 Onderzoek
 instrumenten voor sigillografisch - , IX. C.
 Ongekleurde was, 166
 Ongeldig maken van het zegel, 60
 Ongepubliceerd zegel, 319*b*.
 Onherkenbare afdruk, 294
 Onleesbaar omschrift
 afdruk met -, 295
 Ontkleurde
 afdruk, 296*a*.
 zegelstaart, 296*b*.
 Ontstentenis van zegel, 47
 Oogjes, 126*a*.
 Oogvormige uitsnijding, 93
 Oortjes, 126*b*.
 Ogedrukt zegel, 67, 70
 Opnieuw
 af gieten, 312*b*.
 bevestigen, 308, 309
 bezegelen, 65
 Opvullen, 310
 Ouwel, 161
 Ouwelzegel, 162
 Ovaal zegel, 177
 Overgegraveerd zegelstempel, 112
 Overlevering, II., 10

P

Papierdeksel, 303
 Papierwaszegel, 96
 Papierzegel, 97
 Parelkrans, 205
 Parellijn, 202, 204
 Parelrand, 204
 Paviljoen, 245
 Peervormig zegel, 178*e*.
 Pin, 153
 Pinakel, 241
 Plaatje, 121*b*.
 Pliet, 85
 Polygonaal zegel, 180
 Portretzegel, 210
 Privé zegel, 32

Pulverige afdruk, 293*b*.
 Puntgave afdruk, 280
 Pyramide-vormig stempel, 127

R

Rand, 147
 van het zegelstempel, 142
 Rechter, 208*a*.
 Rechts, 208*a*.
 Reconstrueren, 311
 Reep, 82
 Regentschapszegel, 35
 Replica, 23*b*.
 Restauratie, IX. B.
 Restaureren, 305
 Ridderzegel, 215*a*.
 Ring, 152
 Rode was
 zegel van -, 171
 Rolzegel, 118
 Rond zegel, 176
 Rood zegel, 171
 Rozet, 263
 Ruiterszegel, 215

S

Samengesteld zegelstempel, 114, 130
 Scarabeezegel, 120
 Scharnier, 144*b*.
 Scheepszegel, 223
 Scheurtjes
 stempel vol -, 277
 Schildhouders, 246 *a., b.*
 Schildvormig zegel, 178, 178*a., b., c.*
 Schriftzegel, 200
 Secretzegel, 30
 Sigillografie, 1
 Signet, 12
 Slagstempel, 133
 Slecht leesbaar omschrift
 afdruk met -, 295
 Sluitstrook, 94
 Sluitzegel, 5, 13*a., b.*
 Snede, 91
 Snoer, 76

- Spaanse was, 160
Spil, 153
Spitsovaal zegel, 179
Sprekend zegel, 228
Staand zegel, 216
Staande
    zegel met - geestelijke, 218
    zegel met - vorst, 217
    zegel met - vrouw, 219
Staart, 74
Staarteinden, 84
Stad
    zegel met een -, 222
Standbeeldzegel, 215c.
Steenkleur, 172
Steensnijder, 110
Steensnijkunst, 108
Stempel, 16, 19b.
    vol scheurtjes, 277
Stempelkoffer, 116
Stempelkussen, 19a.
Stempelplaat, 125
Stervormige insnijding, 89
Steunen, 246c.
Streng, 79
Substituut(-groot)zegel, 33
Symboolzegel, 227a.
- T**
Takken
    veld met —, 250 *i*
Tegenzegel, 43
Tegenzijde van het zegel, 184, 186
Tekstband, 197
Tempel, 237
Tilde, 260
Tinne, 241
Tolvormig zegel, 178d.
Transfix, 104
Trede, 239
Troon, 247
Troonhemel, 244
Troonzegel, 212
    kerkelijk, 214
Tweekleurig zegel, 100a., 174
- Tweezijdig zegel, 183
- U**
Uit elkaar gevallen bul, 300
Uiteengevallen afdruk, 292
Uiteinden, 84
Uithangend zegel, 73
Uitsnede, 92
Uitsnijding, 92
- V**
Veellobbig zegel, 181
Veelzijdig zegel, 180
Veld, 248
Verbleekte
    afdruk, 296a.
    zegelstaart, 296b.
Verbod het zegel (verder) te voeren, 58
Verbreken van het cachet, 14
Verbroken zegelstempel, 272
Verhard stempel, 278b.
Verhoging, 234
Verklaring
    een (ander) zegel te gaan gebruiken, 56
    het zegel niet meer te gebruiken, 55
    van echtheid, 52
Verkleurde
    afdruk, 297a.
    zegelstaart, 297b.
Verkoolde bul, 299
Verminkte afdruk, 285
Vernietiging van (een) zegel(s), 57
Vernis, 164
Verroest zegelstempel, 270
Versierd veld, 250
Versierde lijn, 203
Versleten
    afdruk, 290
    zegelstempel, 275
Vervalst zegelstempel, 113
Veter, 79b.
Vingerafdrukken, 69
Vissersring, 31
Voetstuk, 239
Voorkant

- van het zegel, 182
 van het zegelstempel, 140
 Voorstelling, 191
 Vorm (van het zegel), VI. C., 175
 Vorst
     zegel met staande, 217
 Votief zegel, 221
 Vrouw
     zegel met staande -, 219
- W**
- Wapenkreet, 198*b*.
 Wapenzegel, 224
 Wasklomp, 95
 Waszegel, 156
 Week gemaakt stempel, 278*a*.
 Witte was
     zegel van -, 167*a*.
- Z**
- Zegel, 3
     ad causas, 41
     in doos, 101*b*.
     in kom, 100*b*., 195
     ten zaken, 41
     zonder afbeelding, 200
     zonder omschrift, 199
 Zegelaar, 9
 Zegelafdruk(ken), 8, IX. A.2
 Zegelbelasting, 322
 Zegelbeschrijving, 314
 Zegelbevoegdheid, 45
 Zegelbewaarder, 320
 Zegelcatalogus, 316
 Zegelcompetentie, 46
 Zegelconservering, IX.
 Zegeldoos, 116
 Zegelen, 64
 Zegelgraveur, 110
 Zegelgravure, 109
 Zegelherroeping, 55
 Zegeliconografie, VII. C., 233
 Zegelinventaris, 317
 Zegelkaartsysteem 318
 Zegelkist, 116
 Zegelkleur, 165
 Zegelkunde, 1
 Zegelkunst, 2
 Zegelmateriaal, VI. A., 154
 Zegelonderdelen, VII. A.
 Zegelpaleografie, VIII., 251
 Zegelpers, 137
 Zegelring, 121*a*.
 Zegelstaart, 74
 Zegelstempel, 7
     met handgreep, 132
 Zegelstempelonderdelen, V. C.
 Zegelstempels, V., IX. A. 1
     algemene termen, V. A.
 Zegelstempeltypes, V. B.
 Zegeltang, 134, 136
 Zegeltas, 117
 Zegeltype(n), VII., 193
 Zegeltypologie, VII. B., 209
 Zegeluitlening, 49*a*.
 Zegelveld, 190
 Zegelverzameling, 313
 Zegelvorm, 175
 Zetel, 247*c*.
 Zetting, 121*c*.
 Zilveren zegel, 11*ac*.
 Zuilen, 238
 Zwart zegel, 173*b*.
 Zwarte was
     zegel van, 173*b*.
 Zijkant, 143

INDICE SISTEMÁTICO PORTUGUÊS

I. GENERALIDADES

1. Sigilografia, esfragística
2. Arte sigilar
3. Selo
4. Selo de validação
5. Selo cerrado
6. Selo credencial
7. Matriz sigilar
8. Impressão sigilar, selo
9. Titular do selo
  - Selador -> 323a.
  - Guarda do Selo -> 320
28. Selo pequeno
29. /
30. Selo de segredo
31. Anel do pescador
32. Selo da pureza
33. Selo de substituição
34. /
35. /
36. /
37. /
38. /

II. NATUREZA MATERIAL DO SELO E SEU CONTEÚDO

10. Conteúdo sigilar
11. a. /
  - b. Bula
12. Sinal
13. Sinete
14. Abrir o sinete
15. Selos
16. Selo branco
17. Selo de chapa
18. a., b. Selo de carimbo
  - c. Chancela
19. a. Almofada
  - b. Impressão com almofada
20. Moldagem
21. Molde
22. Reprodução (em positivo)
23. Sobremoldagem
24. Reprodução da matriz
41. Selo *ad causas*, selo das causas
42. Selo de contratos, selo de obrigações, selo de reconhecimentos
43. Contra-selo
44. Selo usado como contra-selo
32. Vocabulaire international de la sigillographie
45. Capacidade sigilar, direito ao selo
46. Competência sigilar
47. Carência de selo
48. Ausência de selo
49. a. Empréstimo de selo
  - b. Selo emprestado
50. Selo de jurisdição graciosa
51. Selo autêntico
52. Certificado de autenticidade do selo
53. Selo de confirmação
54. /
55. Revogação do selo
56. Declaração de uso de selo
57. Remoção do selo de um acto
58. Proibição de selo
59. Quebrar o selo
60. Cancelamento do selo

III. NATUREZA DIPLOMÁTICA E JURÍDICA DO SELO

25. Natureza diplomática do selo
26. Natureza jurídica do selo
27. Selo grande

IV. FORMAS DE APOSIÇÃO DO SELO

61. Formas de aposição do selo, formas de selar

62. Aposição do selo, acto de selar, selagem
63. /
64. Selar
65. Resselar
66. Selagem múltipla
67. Selo de chapa
68. Selo embutido
69. Marcas dos dedos
70. Selo de chapa
71. Fita singela
72. /
73. Selo pendente
74. Fitas de suspensão
75. Fitas de suspensão duplas
76. Fios
77. Fios
78. Trança
79. Cordão
    a. Nastro
    b. Retrós
80. Cordel
81. Fita
82. Correia
83. Nós
84. Extremidades das fitas
85. Dobra
86. Dobra em almofada
87. Incisão
88. Incisão em cruz
89. Incisão em estrela
90. Linguetas de incisão
91. Fenda
92. Excisão
93. Óculos
94. Lingueta de segurança
95. Cera
96. Selo de chapa em papel
97. Selo de papel
98. /
99. Selo pendente
100. *a.* Selagem em cocho de cera
    b. Selo em cocho de cera
101. *a.* Selagem em cocho de madeira
    b. Selo em cocho de madeira
102. Selo volante
103. Selagem lateral
104. /
105. /
106. Selo de chapa sobre fita
107. Cordão

V. MATRIZES SIGILARES

A. Generalidades

- Matriz sigilar -> 7
– Arte sigilar -> 2
108. Glíptica
109. Gravação de um selo
110. Gravador de selo
111. Assinatura de um selo
112. Matriz regravada
113. Matriz falsificada
114. Matriz forjada
115. Matriz reaberta
116. Arca dos selos
117. Bolsa

B. Tipos de matrizes

118. Matriz cilíndrica
119. Sinete
120. Escaravelho
121. *a.* Anel sigilar
    b. Mesa
    c. Engaste
122. Gema
123. Entalhe
124. Camafeu
125. Matriz de chapa
126. *a.* Matriz de chapa de selos duplos
    b. Asas
    c. Rebites
    d. Ilhós
127. Matriz cónica, matriz piramidal
128. Matriz dupla
129. Matriz divisa
130. Matriz composta
131. Matriz tripla

132. Matriz de cabo
 133. Cunho
 134. Matriz de tenaz
 135. /
 136. Matriz de balance
 137. Matriz de prensa
   – Selo branco -> 16
   – Selo de chapa -> 17
   – Selo de carimbo -> 18

C. Partes de la matriz

138. Face da matriz
 139. Costas da matriz
 140. Direito da matriz, anverso da matriz
 141. Reverso da matriz
 142. Rebordo
 143. Bordo
 144. *a.* Pega
       b. Charneira
 145. Sinal
 146. Caleira
 147. Bisel
 148. Patilha
 149. Corrente de suspensão
 150. Cabo
 151. Casquilho
 152. Virola
 153. Perno

VI. MATERIAL, COR E FORMATO DOS SELOS

A. Material

154. Material do selo
 155. Selo de argila
 156. Selo de cera
 157. Selo metálico
 158. /
 159. Chumbos
 160. Lacre
 161. Hóstia, obreia
 162. Selos de hóstia, selos de obreia
   – Selo de chapa em papel -> 96

- Selo de papel -> 97
 – Selo de carimbo -> 18

163. Corantes
 164. Verniz

B. Cor

165. Cor do selo
 166. Cera virgem, cera natural
 167. Selo de cera branca
 168. Selo de cera amarela
 169. Selo de cera branqueada
 170. Selo de cera verde
 171. Selo de cera vermelha
 172. Barro sigilar
 173. *a.* Selo de cera castanha
       b. Selo de cera negra
 174. Selo bicolor

C. Forma

175. Formato do selo
 176. Selo redondo
 177. Selo oval
 178. Selo em escudo, selo escudiforme
   a. Pavês
   b. Tarja
   c. Escudo de ângulos superiores arredondados
   d. Selo em pião
   e. Selo piriforme
   f. Selo triangular
 179. Selo em naveta, selo em dupla ogiva
 180. Selo poligonal
 181. Selo em rosácea

VII. AS PARTES DO SELO, OS TIPOS E A ICONOGRAFIA

A. As partes do selo

182. Anverso
 183. Selo duplo, selo biface
 184. Reverso do selo
 185. Anverso

186. Reverso
 187. Orla
 188. Espessura
 189. Rebordo
 190. Campo
     – Fundo -> 248
 191. Gravação
 192. Selo iconográfico
 193. Tipo
 194. Exergo
 195. Selo abatido
 196. Legenda
 197. Filactérias
 198. *a.* Divisa
     b. Lema
 199. Selo anepígrafo
 200. Selo não-figurativo
 201. Filete
     a. Filete interior
     b. Filete exterior, listei
 202. Filete de pérolas
 203. Filetes trabalhados
 204. Grinalda
 205. Coroa
 206. Bordadura do campo
 207. Cantos
 208. *a.* Direita
     b. Esquerda
     c. Destra
     d. Sinistra

B. A tipologia dos selos

209. Tipologia dos selos
 210. Tipo com efígie
 211. Tipo com efígie de busto
 212. Tipo sentado, tipo catedrático
 213. Tipo de magestade
 214. Tipo de prelado em cátedra
 215. Tipo equestre
     a. Tipo equestre de guerra
     b. Tipo equestre de caça
     c. Tipo equestre de aparato
 216. Tipo de pé
 217. Tipo de autoridade de pé

218. Tipo eclesiástico de pé
 219. Tipo feminino de pé
 220. Tipo hagiográfico
     a. Tipo cristológico
     b. Tipo mariano
 221. Tipo de devoção
 222. Tipo monumental, tipo topográfico
 223. Tipo naval
 224. Tipo heráldico
 225. Tipo com timbre
 226. Tipo com emblemática heráldica
 227. *a.* Tipo emblemático
     b. /
 228. Tipo falante
 229. Tipo onomástico
 230. Tipo com iniciais
 231. Tipo com monograma
 232. Tipo de fantasia

C. Iconografia dos selos

233. Iconografia dos selos
 234. Planos
 235. Fundo arquitectónico do selo
 236. Nicho
 237. Edícula
 238. Colunas laterais
 239. Peanha, pedestal
 240. Cimalha
 241. Pináculo
 242. Capitel
 243. Dossel
 244. Baldaquino
 245. Pavilhão
 246. *a.* Tenentes
     b., c. Suportes
 247. Trono
     a. Banqueta
     b. Sede
     c. Cadeiral
     d. Trono com baldaquino
 248. Fundo
 249. Fundo liso
 250. Fundo ornamental
     a. Fundo reticulado

- b.* Fundo enxaquetado
- c.* Fundo ladrilhado
- d.* Fundo em linsonja
- e.* Fundo gradeado
- f.* Fundo tracejado
- g.* Fundo martelado
- h.* Fundo em flor-de-lis
- i.* Fundo com ramagens

VIII. PALEOGRAFIA DOS SELOS

- 251. Paleografia dos selos
- 252. Letra elevada, letra subida
- 253. Letra inclusa
- 254. Letras conjuntas
- 255. Letras enlaçadas
- 256. Letra deitada
- 257. Letra invertida
- 258. Letra retrógrada
- 259. Abreviaturas dos selos
- 260. Sinal de abreviatura
- 261. Pontuação dos selos
- 262. Florão
- 263. Roseta
- 264. Cruz
- 265. Cruz inicial

IX. A CONSERVAÇÃO DOS SELOS

- 266. Conservar

A. Preservação

- 267. Preservar

1. Matrizes

- 268. Matriz intacta
- 269. Matriz corroída
- 270. Matriz oxidada
- 271. Matriz fendida
- 272. Matriz quebrada
- 273. Matriz partida, matriz em pedaços
- 274. Matriz martelada
- 275. Matriz usada, matriz cansada
- 276. Matriz sem pega

- 277. Selo branco gretado
- 278. *a.* Selo branco amolecido
b. Selo branco endurecido

2. Selos, impressões sigilares

- 279. Selo intacto
- 280. Selo impecável
- 281. Selo imperfeito
- 282. Selo descolado
- 283. Selo solto
- 284. Selo separado
- 285. Selo truncado
- 286. Selo partido
- 287. Selo fragmentado
- 288. Selo fragmentário
- 289. Selo deteriorado
- 290. Selo gasto
- 291. Selo lascado
- 292. Selo dissociado
- 293. *a.* Selo friável
b. Selo pulverulento
- 294. Selo imperceptível
- 295. Selo com legenda ilegível ou pouco legível
- 296. *a.* Selo desbotado
b. Fitas de suspensão desbotadas
- 297. *a.* Selo alterado
b. Fitas de suspensão alteradas
- 298. Selo de chumbo oxidado
- 299. Selo de chumbo corroído pelo ácido carbónico
- 300. Selo de chumbo dessoldado
- 301. Saco de protecção
- 302. Caixas de protecção
- 303. Papel cosido
- 304. Invólucro de protecção

B. Restauro

- 305. Restaurar
- 306. Reforçar
- 307. Colar
- 308. Repor as fitas de suspensão
- 309. Fixar de novo
- 310. Reintegrar

311. Cunhar de novo

312. *a.* Moldar

b. Sobremoldar

**C. Elaboração dos instrumentos
de investigação em matéria sigilografica**

313. Coleção sigilografica

314. Notícia descritiva do selo

315. Corpus sigilográfico

316. Catálogo de selos, catálogo sigilográfico

317. Inventário de selos, inventário sigilo-

gráfico

318. Ficheiro de selos, ficheiro sigilográfico

319. *a.* Selo publicado

b. Selo inédito

APÊNDICE

320. Guarda do Selo

321. Audiência do selo

322. Emolumento do selo

323. *a.* Selador

b. /

324. /

INDICE ALFABETICO PORTUGUÉS**A**

Abreviaturas
  dos selos, 259
Abrir o sinete, 14
Acto de selar, 62,
Almofada, 19*a*.
Anel do pescador, 31
Anel sigilar, 121*a*.
Anverso, 182, 185
  da matriz, 140
Aposição do selo, 62
Arca dos selos, 116
Arte sigilar, 2
Asas, 126*b*.
Assinatura de um selo, 111
Audiência do selo, 321
Ausência do selo, 48

B

Baldaquino, 244
Banqueta, 247*a*.
Barro sigilar, 172
Bisel, 147
Bolsa 117
Bordadura do campo, 206
Bordo, 143
Bula, 11*b*.

C

Cabo, 150
Cadeiral, 247*c*.
Caixas de protecção, 302
Caleira, 146
Camafeu, 124
Campo, 190
Cancelamento do selo, 60
Cantos, 207
Capacidade sigilar, 45
Capitel, 242
Carência de selo, 47
Casquilho, 151
Catálogo sigilográfico ou de selos, 316

Cera, 95
  natural, 166
  virgem, 166
Certificado de autenticidade do selo, 52
Chancela, 18*c*.
Charneira, 144*b*.
Chumbos, 159
Cimalha, 240
Cocho
  de cera, selagem em -, 100*a*.
  de cera, selo em -, 100*b*.
  de madeira, selagem em -, 101*a*.
  de madeira, selo em -, 101*b*.

Colar, 307
Colecção sigilografica, 313
Colunas laterais, 238
Competência sigilar, 46
Conservação dos selos, IX.
Conservar, 266
Conteúdo sigilar, II., 10
Contra-selo, 43
Cor do selo, VI. B., 165
Corantes, 163
Cordão, 79, 107
Cordel, 80
Coroa, 205
Corpus sigilográfico, 315
Correia, 82
Corrente de suspensão, 149
Costas da matriz, 139
Cruz, 264
  inicial, 265
Cunhar de novo, 311

D

Declaração de uso de selo, 56
Destra, 208*c*.
Direita, 208*a*.
Direito
  ao selo, 45
  da matriz, 140
Divisa, 198*d*.

- Dobra, 85
 em almofada, 86
 Dossel, 243
- E**
 Edícula, 237
 Emolumento do selo, 322
 Empréstimo de selo, 49*a*.
 Engaste, 121*c*.
 Entalhe, 123
 Enxaquetado
 fundo -, 250*b*.
 Escaravelho, 120
 Escudo de ângulos superiores arredondados, 178*c*.
 Esfragística, 1
 Espessura, 188
 Esquerda, 208*b*.
 Excisão, 92
 Exergo, 194
 Extremidades das fitas, 84
- F**
 Face da matriz, 138
 Fenda, 91
 Ficheiro sigilográfico, 318
 Filactérias, 197
 Filete(s), 201
 de pérolas, 202
 exterior(es), 201*b*.
 interior(es), 201*a*.
 trabalhado(s), 203
 Fios, 76, 77
 Fita(s), 81
 de suspensão, 74
 de suspensão alteradas, 297*b*.
 de suspensão desbotadas, 296*b*.
 de suspensão duplas, 75
 singela, 71
 Fixar de novo, 309
 Flor-de-lis
 fundo em -, 250*h*.
 Florão, 262
 Formas
 de aposição do selo, IV., 61
 de selar, 61
 Formato do selo, VI. C., 175
 Fundo, 248
 arquitectónico do selo, 235
 liso, 249
 ornamental, 250
- G**
 Gema, 122
 Glíptica, 108
 Gradeado
 fundo -, 250*c*.
 Gravação, 191
 de um selo, 109*a*., *b*.
 Gravador de selo, 110
 Grinalda, 204
 Guarda do selo, 320
- H**
 Hóstia, 161
- I**
 Iconografia dos selos, VII. C., 233
 Ilhós, 126*d*.
 Impressão
 com almofada, 19*b*.
 sigilar, 8
 Incisão, 87
 em cruz, 88
 em estrela, 89
 Instrumentos de investigação, IX. C.
 Inventário de selos, 317
 Invólucro de protecção, 304
- L**
 Lacre, 160
 Ladrilhado
 fundo -, 250*c*.
 Legenda, 196
 Lema, 198*b*.
 Letra (s)
 conjuntas, 254
 deitada, 256
 elevada, 252
 enlaçadas, 255

- inclusa, 253
invertida, 258
retrógrada, 258
subida, 252
- Lingueta(s)
de incisão, 90
de segurança, 94
- Lisonja
fundo em -, 250*d.*
- Listel, 201
- M**
- Marcas dos dedos, 69
- Martelado
fundo -, 250*g.*
- Material do selo, VI. A., 154
- Matriz, V.
cansada, 275
cilíndrica, 118
composta, 130
cônica, 127
corroída, 269
de balance, 136
de cabo, 132
de chapa, 125
de chapa de selos duplos, 126*a.*
de prensa, 137
de tenaz, 135
divisa, 129
dupla, 128
em pedaços, 273
falsificada, 113
fendida, 271
forjada, 114
intacta, 268
martelada, 274
oxidada, 270
partes da -, V.C.
partida, 273
piramidal, 127
quebrada, 272
reaberta, 115
regravada, 112
sem pega, 276
sigilar, 7
- tipos de -, V. B.
tripla, 131
usada, 275
- Mesa, 121*b.*
- Moldagem, 20
- Moldar, 312*a.*
- Molde, 21
- N**
- Nastro, 79*a.*
- Natureza
diplomática do selo, III., 25
jurídica do selo, III., 26
material do selo, II.
- Nicho, 236
- Nós, 83
- Notícia descritiva do selo, 314
- O**
- Obreia, 161
- Óculos, 93
- Orla, 187
- P**
- Paleografia dos selos, 251
- Papel cosido, 303
- Partes
da matriz, V. C.
do selo, VII. A.
- Patilha, 148
- Pavês, 178*a.*
- Pavilhão, 245
- Peanha, 239
- Pedestal, 239
- Pega, 144*a.*
- Perno, 153
- Pináculo, 241
- Planos, 234
- Pontuação dos selos, 261
- Preservação, IX. A.
- Preservar, 267
- Proibição de selo, 58
- Q**
- Quebrar o selo, 59

R

Ramagens

fundo com -, 250*i*Rebites, 126*c*.

Rebordo, 142, 189

Reforçar, 306

Reintegrar, 310

Remoção do selo de um acto, 57

Repor as fitas de suspensão, 308

Reprodução

em positivo, 22

da matriz, 24

Resselar, 65

Restaurar, 305

Restauro, IX. B.

Reticulado

fundo -, 250*a*.Retrós, 79*b*.

Reverso, 186

da matriz, 141

de selo, 184

Revogação do selo, 55

Roseta, 263

S

Saco de protecção, 301

Sede, 247*b*.

Selador, 323

Selagem, 62

lateral, 103

múltipla, 66

Selar, 64

Selo, 3, 8

abatido, 195

ad causas, 41alterado, 297*a*.

anepígrafo, 199

autêntico, 51

bicolor, 174

biface, 183

branco, 16

branco amolecido, 278*a*.branco endurecido, 278*b*.

branco gretado, 277

cerrado, 5

com legenda ilegível ou pouco
légível, 295

cor do -, VI. B.

credencial, 6

da puridade, 32

das causas, 41

de argila, 155

de carimbo, 18

de cera, 156

de cera amarela, 168

de cera branca, 167

de cera branqueada, 169

de cera castanha, 173*a*.de cera negra, 173*b*.

de cera verde, 170

de cera vermelha, 171

de chapa, 17, 67, 70

de chapa em papel, 96

de chapa sobre fita, 106

de chumbo corroído pelo ácido
carbónico, 299

de chumbo dessoldado, 300

de chumbo oxidado, 298

de confirmação, 53

de contratos, 42

de jurisdição, 39

de jurisdição graciosa, 50

de obrigações, 42

de papel, 97

de reconhecimentos, 42

de segredo, 30

de substituição, 33

de validação, 4

desbotado, 296*a*.

descolado, 282

deteriorado, 289

dissociado, 292

duplo, 183

em dupla ogiva, 179

em escudo, 178

em naveta, 179

em pão, 178*d*.

em rosácea, 181

embutido, 68

emprestado, 49*b*.

- escudiforme, 178
 formato do -, II. C.
 fragmentado, 287
 fragmentario, 288
 friável, 293*a*.
 gasto, 290
 grande, 27
 iconografia do -, VII. C.
 iconográfico, 192
 impecável, 280
 imperceptível, 294
 imperfeito, 281
 inédito, 319*b*.
 intacto, 279
 lascado, 291
 material do -, VI. A.
 metálico, 157
 nao-figurativo, 200
 oval, 177
 partes do -, VII. A.
 partido, 286
 pendente, 73, 99
 pequeno, 28
 piriforme, 178*e*.
 poligonal, 180
 publicado, 319*a*.
 pulverulento, 293*b*.
 redondo, 176
 separado, 284
 solto, 283
 tipologia do -, VII. B.
 triangular, 178*f*.
 truncado, 285
 usado como contra-selo, 44
 volante, 102
 Selos, 15
   de hostia, 162
   de obreia, 162
 Sigilografia, 1
 Sinal, 12, 145
   de abreviatura, 260
 Sinete, 13, 119
 Sinistra, 208*d*.
 Sobremoldagem, 23
 Sobremoldar, 312*b*.
 Suportes, 246 *b*, *c*.
- T**
 Tarja, 178*b*.
 Tenentes, 246*a*.
 Tipo, VII. B., 193
   catedrático, 212
   com emblemática heráldica, 226
   com iniciais, 230
   com monograma, 231
   com timbre, 225
   cristológico, 220*a*.
   de autoridade de pé, 217
   de devoção, 221
   de efígie, 210
   de efígie de busto, 211
   de fantasia, 232
   de magestade, 213
   de pé, 216
   de prelado em cátedra, 214
   eclesiástico de pé, 218
   emblemático, 227*a*.
   equestre, 215
   equestre de aparato, 215*c*.
   equestre de caça, 215*b*.
   equestre de guerra, 215*a*.
   falante, 228
   feminino de pé, 219
   hagiográfico, 220
   heráldico, 224
   mariano, 220 *b*
   monumental, 222
   naval, 223
   onomástico, 229
 Tipologia dos selos, 209
 Titular do selo, 9
 Topográfico
   tipo -, 222
 Tracejado
   fundo -, 250*f*.
 Trança, 78
 Trono, 247
   de baldaquino, 247*d*.
- V**
 Verniz, 164
 Virola, 152

INDEKS SYSTEMATYCZNY POLSKI

I. POJĘCIA OGÓLNE

- Sfragistyka, sigillografia
 Walor artystyczny pieczęci, sztuka pieczętna; sztuka pieczęci
 Pieczęć
 a. Pieczęć
 b. Pieczęć (tłok pieczęci)
 Pieczęć uwierzytelniająca
 Pieczęć zamykająca
 Pieczęć rozpoznawcza
 Tłok pieczętny
 Odcisk pieczęci, odcisk pieczętny
 Dysponent pieczęci, właściciel pieczęci
 - pieczętarz (bullator) → 323a.
 - strażnik pieczęci → 320

II. WŁAŚCIWOŚĆ FIZYCZNA PIECZĘCI I JEJ TREŚĆ

- Treść pieczęci
 a. Bulla
 aa. molybdobulla
 ab. chryzobulla
 ac. argyrobulla
 b. Bulla
 Sygnet
 a. Pieczęć zamknięcia
 b. tłok pieczęci zamknięcia
 c. odcisk stempla tuszowego
 14. *Odpieczętowanie*
 15. Plomby zabezpieczające
 16. a. Stempel
 b. Odcisk stempla
 17. Pieczęć sucha
 a. Stempel do odcisku „na sucho“
 b. pieczęć sucha, odcisk „na sucho“
 18. Pieczęć tuszowa
 a. tłok pieczęci tuszowej (stempel tuszowy)
 b. odcisk tuszowy
 c. facsimile
 19. a. Poduszka stemplowa
 b. /

20. a. Odlewanie
 b. Odlew
 21. Matryca odlewu, negatyw odlewu
 22. Odlew
 23. a. Odlewanie z odlewu
 b. Odlew
 2. a. Odciskanie matrycą odlewu
 b. odcisk z matrycy odlewu, odcisk kolekcjonerski

treba
 dodat'
 nový
 word

III. WŁAŚCIWOŚĆ DYPLOMATYCZNA I PRAWNA PIECZĘCI

25. Właściwość dyplomatyczna pieczęci
 26. Właściwość prawna pieczęci
 27. Pieczęć większa, pieczęć wielka
 28. Pieczęć mniejsza, pieczęć mała
 29. Pieczęć średnia
 30. Pieczęć sekretna, sekret
 31. Pierścień Rybaka
 32. Pieczęć prywatna
 33. Pieczęć zastępcza
 34. Pieczęć ustanowiona, pieczęć zastępcza pieczęci wielkiej
 35. Pieczęć regencyjna
 36. Pieczęć *ante suspectum*
 b. pieczęć elekcyjna
 c. pieczęć królewiczowska
 37. Pieczęć elekcyjna kościelna
 38. Półbulla
 39. Pieczęć sądowa
 40. Pieczęć „surowa” (fr. *Sceau rigoureux*)
 41. *Sigillum ad causas*
 42. *Sigillum ad contractus*, *sigillum ad obligationes*, *sigillum ad recognitiones*
 43. *Contrasigillum*, pieczęć odwrocia
 44. Pieczęć jako *contrasigillum*
 - *Subsigillum* (pieczęć dowieszona) → 98
 45. Prawo dysponowania pieczęcią, prawo posiadania pieczęci
 46. Prawo pieczętowania

47. Karencja pieczęci, *caerentia sigilli*
 48. Brak pieczęci, *absentia sigilli*
 49. a. Użyczenie pieczęci
 b. pieczęć pożyczona, *sigillum praestatum*
 50. Pieczęć w postępowaniu nieprocesowym (*sceau de juridiction gracieuse*)
 51. Pieczęć autentyczna
 52. Świadcstwo autentyczności pieczęci
 53. Pieczęć potwierdzająca, pieczęć potwierdzenia (*Sceaux de confortation*)
 54. Pieczęć atestacyjna
 55. Unieważnienie pieczęci
 56. Deklaracja używania pieczęci
 57. Oderwanie pieczęci (od dokumentu)
 58. Wycofanie pieczęci
 59. Kruszenie pieczęci, tłuczenie pieczęci, zniszczenie tłoka pieczęci
 60. Kasacja tłoka pieczęci, kancelacja tłoka pieczęci
- IV. SPOSOBY PIECZĘTOWANIA / PRZYTWIERDZANIA / PRZYŁOŻENIA PIECZĘCI
61. Sposoby pieczętowania, sposoby przytwierdzenia pieczęci
 62. Przyłożenie pieczęci, opieczętowanie
 63. Przyłożenie bulli
 64. Pieczętować
 65. Pieczętować powtórnie
 66. Opieczętowanie wielokrotne, wspól-pieczętowanie
 67. Pieczęć wprost odcisnięta, pieczęć wycisnięta
 68. *Sigillum transfixum*, pieczęć przecisnięta
 69. Odciski palców
 70. Pieczęć wycisnięta
 71. Pasek pojedynczy nadcięty z dokumentu lub zakładki, jęczyzek, ogonek
 72. Wiązadło paryskie
 73. Pieczęć wisząca, pieczęć przywieszona
 74. Wiązadło pieczęci
 75. Pasek pergaminowy podwójny
 76. Nici, sznur (niepleciony)
 77. Nici elastyczne
78. Sznur pleciony
 79. Taśma
 a. taśma płaska
 b. taśma cylindryczna, sznurowadło
 80. Sznurek
 81. Wstążka
 82. Rzemień
 83. Węzły
 84. Końce wiązaadła
 85. Zakładka, plika
 86. Listwa, wałek, zakładka wielokrotna
 87. Nacięcie
 88. Nacięcie krzyżowe
 89. Nacięcie gwieździste
 90. Jęczyzki nacięcia
 91. Szpara
 92. Wycięcie
 93. Oczka
 94. Jęczyzek zamykający
 95. Masa woskowa
 96. Pieczęć przez papier na podkładzie z wosku (ciasta, laku)
 97. Pieczęć papierowa
 98. *Subsigillum*, pieczęć dowieszona
 99. Pieczętowanie na jednym lub kilku paskach
 100. a. Pieczętowanie w misce
 b. Pieczęć w misce
 101. a. Pieczętowanie w puszcze
 b. Pieczęć w puszcze
 102. Pieczętowanie pieczęcią przechodnią
 103. Opieczętowanie boczne
 104. *Transfix*
 105. Pieczętowanie w tekście
 106. Pieczętowanie na wstążce
 107. Pierścień ochronny, warkocz, oponka
- V. TŁOKI PIECZĘTNE
- Tłok pieczętny -> 7
 - Walor artystyczny pieczęci -> 2
- A. Pojęcia ogólne
108. Gliptyka

109. *a.* Rytownictwo pieczęci
b. Tłok pieczęci (typariusz, stempel, matryca)
110. Rytownik pieczęci, grawer pieczęci, pieczętarz
111. Sygnatura na tłoku pieczęci
112. Tłok przerobiony, tłok rytowany powtórnie
113. Tłok fałszywy
114. Tłok fikcyjny
115. Tłok wykonany według odlewu
116. Futerał tłoka
117. Sakwa na tłok

B. Typy tłoka

118. Tłok cylindryczny
119. Tłok guzikowy
120. Tłok w formie skarabeusza
121. *a.* Sygnet, pierścień pieczętny
b. Płytką
c. Kamień
122. Gemma
123. Intaglio
124. Kamea
125. Płytką tłoka, tłok płaski
126. *a.* Tłok pieczęci monetowej
b. Uszko
c. Szyft
127. Tłok stożkowy, tłok piramidalny
128. Tłok dwustronny, tłok podwójny
129. Tłok złożony
130. Tłok wielodzielny
131. Tłok trójstronny
132. Tłok z uchwytem, tłok z rączką
133. Tłok uderzeniowy
134. Cęgi pieczętne
135. Bulloterion
136. Szczypce pieczętne
137. Prasa pieczętna
- Stempel -> 16*a.*
- Stempel do odcisku „na sucho“ -> 17*a.*
- Tłok pieczęci tuszowej (stempel tuszowy)
 -> 18*a.*

C. Części tłoka

138. Przód, awers
139. Odwrocie, rewers
140. Awers tłoka
141. Rewers tłoka
142. Krawędź tłoka, kontur tłoka, otok
143. Rant tłoka
144. Uchwyt grzbietowy, trzon, uchwyt, rękojeść
145. Znak położenia tłoka
146. Rynienka
147. Otok podniesiony, otok wanienkowy, otok miseczkowaty
148. Uchwyt
149. Łańcuszek do zawieszania
150. Trzpień
151. Tuleja
152. Skuwka
153. Kołek, nit, zawlecza

VI. MATERIAŁ, KOLOR I KSZTAŁT PIECZĘCI

Materiał

154. Materiał pieczęci, Materiał pieczętny
155. Pieczęć gliniana
156. Pieczęć woskowa
157. Pieczęć metalowa
158. Bulla rytowana, bulla cyzelowana
159. Plomby
160. Lak, wosk hiszpański
161. Ciasto pieczętne, opłatek
162. Pieczęcie opłatkowe
163. Barwniki
164. Werniks, pokost

Kolor

165. Barwa pieczęci, kolor pieczęci
166. Wosk naturalny, wosk bezbarwny
167. *a.* Pieczęć w wosku żółtym (bezbarwnym)
b. pieczęć w wosku białym
168. Pieczęć w kolorze żółtym

169. Pieczęć w kolorze białym
 170. Pieczęć w wosku zielonym
 171. Pieczęć w wosku czerwonym
 172. Terra sigillata, ziemia pieczętna, glin-
 ka stempłowana, glinika czerwona
 173. a. Pieczęć w wosku brązowym lub bru-
 natnym
 b. Pieczęć w wosku czarnym
 174. Pieczęć dwubarwna

Forma pieczęci

175. Forma pieczęci
 176. Pieczęć okrągła
 177. Pieczęć owalna
 178. Pieczęć tarczowa
 a. Pawęż
 b. Tarcza turniejowa
 c. Tarcza o rogach górnych zaokrąglonych
 d. Tarcza normandzka
 e. Pieczęć gruszkowa
 f. Pieczęć trójkątna
 179. Pieczęć ostroowalna
 180. Pieczęć wieloboczna, pieczęć wielo-
 kątna, pieczęć poligonalna
 181. Pieczęć polilobalna, pieczęć wielołu-
 kowa, pieczęć wielopłatkowa

VII CZĘŚCI PIECZĘCI, TYPY I IKO- NOGRAFIA

Części pieczęci

182. Strona główna pieczęci, awers pieczęci
 183. Pieczęć dwustronna, pieczęć mone-
 towa
 184. Odwrocie pieczęci, rewers pieczęci
 185. Awers pieczęci
 186. Rewers pieczęci
 187. Krawędź pieczęci
 188. Rant pieczęci, grubość pieczęci
 189. Kołnierz, wałek
 190. Pole pieczęci
 Tło pola -> 248
 191. Wyobrażenie napieczątne, przed-

- stawienie napieczątne, obraz pieczęci
 192. Pieczęć z wyobrażeniem, pieczęć iko-
 nograficzna, pieczęć obrazowa
 193. Typ, wzorzec pieczęci
 a. wzorzec pieczęci
 b. wzorzec pieczęci
 c. typ
 194. Otok pieczęci
 195. Pieczęć z podniesionym otokiem,
 pieczęć wgłębiona
 196. Legenda
 197. Wstęga, banderola, filakterium
 198. a. Dewiza, sentencja
 b. zawołanie
 199. Pieczęć beznapisowa, anepigraf
 200. Pieczęć bezobrazowa
 201. Linia otokowa
 a. linia otokowa wewnętrzna
 b. linia otokowa zewnętrzna
 202. Szlak perełkowy, linia perełkowa
 203. Linia ozdobna
 204. Linia perełkowa
 205. Sznurek z perełek (ziarenek), otok
 z perełek (ziarenek)
 206. Obramowanie pola, obrzeżenie pola,
 bordiura
 207. Kąty
 208. a. strona prawa
 b. strona lewa
 c. prawy
 d. lewy

B. Typologia pieczęci

209. Typologia pieczęci
 210. Pieczęć portretowa, typ portretowy
 211. Pieczęć popiersiowa, typ popiersiowy
 212. Pieczęć tronowa, typ siedzący
 213. Pieczęć majestatowa, pieczęć majesta-
 tyczna, typ majestatyczny
 214. Pieczęć tronowa kościelna, typ siedzą-
 cy; dawniej pieczęć pontyfikalna
 215. Pieczęć konna, typ konny
 a. pieczęć konna rycerska
 b. pieczęć konna myśliwska

- c. pieczęć konna (paradna)
 216. Pieczęć piesza
 217. Pieczęć piesza monarsza (książęca)
 218. Pieczęć piesza kościelna
 219. Pieczęć piesza kobieca
 220. Pieczęć typu hagiograficznego
 a. Pieczęć chrystologiczna
 b. Pieczęć maryjna
 221. Pieczęć ze sceną kultu, typ dewocyjny, pieczęć wotywna
 222. Pieczęć z motywem architektury
 223. Pieczęć z motywem statku
 224. Pieczęć herbowa
 225. Pieczęć hełmowa z klejnotem
 226. Pieczęć z elementami herbowymi
 227. a. Pieczęć emblematyczna
 b. Pieczęć symboliczna
 228. Pieczęć mówiąca
 229. Pieczęć nazwowa, typ onomastyczny
 230. Pieczęć inicjałowa
 231. Pieczęć monogramowa
 232. Pieczęć z elementami fantastycznymi

C. *Ikonografia pieczęci*

233. Ikonografia pieczęci
 234. Podłoże
 235. Wystrój architektoniczny pieczęci
 236. Nisza
 237. Edykula
 238. Kolumnienki
 239. Podium, podest, piedestał
 240. Wimperga
 241. Pinakiel, fiala
 242. Sygnaturka, iglica
 243. Daszek
 244. Baldachim
 245. Namiot, draperia, pawilon
 246. a. Trzymacze
 b. Trzymacze
 c. Podpory
 247. Tron
 a. tron ławkowy
 b. faldistorium
 c. tron z zapeckiem i poręczami

- d. tron typu gotyckiego, katedra, krzesło
 248. Tło pola, pole
 249. Pole puste, tło puste
 250. Tło dekoracyjne
 a. Pole kratkowane, siatkowe
 b. Pole szachowane
 c. Pole wypełnione prostokątami
 d. Pole romboidalne
 e. Pole plecionkowe
 f. Pole giloszowane
 g. Pole punktowe (ziarniste)
 h. Pole usiane liliami
 i. Pole damascenowane

VIII PALEOGRAFIA PIECZĘCI

251. Paleografia pieczęci, epigrafia pieczęci
 252. Litera nadpisana
 253. Enklawa, litera wpisana
 254. Ligatura
 255. Litery splecione
 256. Litera leżąca, litera położona
 257. Litera wywrócona
 258. Litera odwrócona
 259. Abrewiacje pieczętne
 260. Znaki skrótów
 261. Dywizory, znaki interpunkcyjne, znaki oddzielenia
 262. Fleuron
 263. Rozeta
 264. Krzyżyk
 265. Krzyż początkowy, krzyż inicjalny

IX KONSERWOWANIE PIECZĘCI

266. Przechowywanie, konserwacja
 A. *Profilaktyka*
 267. Zabezpieczanie (zapobieganie)

Tłoki pieczęci

268. Tłok nienaruszony (stan idealny)
 269. Tłok skorodowany
 270. Tłok zardzewiały
 271. Tłok pęknięty (spękany)

272. Tłok skasowany
 273. Tłok złamany
 274. Tłok ze śladami uderzeń młota
 275. Tłok zużyty
 276. Tłok bez uchwytu
 277. Stempel wysuszony
 278. *a.* Stempel rozmiękczony
b. stempel stwardniały

2. *Odciski*

279. Odcisk nienaruszony (stan idealny)
 280. Odcisk doskonały
 281. Odcisk niedoskonały
 282. Odcisk odklejony
 283. Odcisk luźny
 284. Odcisk luźny powiązany, odcisk luźny przechowywany wraz z dokumentem
 285. Odcisk uszkodzony
 286. Odcisk pęknięty
 287. Odcisk fragmentaryczny
 288. Odcisk szczątkowy
 289. Odcisk zdegradowany, odcisk uszkodzony
 290. Odcisk zatarty, odcisk zużyty
 291. Odcisk rozsypujący się
 292. Odcisk rozwarstwiony
 293. Odcisk sypki (ew. sproszkowany)
 294. Odcisk nieczytelny
 295. Odcisk z legendą nieczytelną lub słabo czytelną
 296. *a.* Odcisk odbarwiony
b. wiązadła odbarwione
 297. *a.* Odcisk przebarwiony
b. wiązadła przebarwione
 298. Bulla zoksydowana, bulla utleniona
 299. Bulla w ostatnim stadium utlenienia, Bulla w ostatnim stadium oksydowania
 300. Bulla rozwarstwiona
 301. Woreczek ochronny
 302. Puszka ochronna
 303. Papierowa osłona odcisku, odcisk pod osłoną papieru, kustodia
 304. Koperta ochronna, obwoluta ochron-

na

B. Restauracja

305. Restaurowanie
 306. Wzmacniać
 307. Łączyć, zespałać
 308. Podwiązać odcisk
 309. Przytwierdzać odcisk
 310. Uzupełniać braki odcisku
 311. Rekonstruować
 312. *a.* Wykonywać odlew, odlewać
b. wykonywać odlew z odlewu, odlewać z odlewu

C. Opracowanie pomocy badawczych z zakresu sfragistyki

313. Zbiór pieczęci, zbiór sfragistyczny
 314. Nota opisowa pieczęci, opis pieczęci
 315. Korpus pieczęci
 316. Katalog pieczęci
 317. Inwentarz pieczęci
 318. Kartoteka pieczęci
 319. *a.* Pieczęć publikowana
b. pieczęć niepublikowana

ANEKS

320. Strażnik pieczęci
 321. Audiencja pieczęci (l'audience du Sceau; l'Audience ou le Sceau)
 322. Opłaty pieczętne
 323. *a.* Pieczętarz
b. bullator
 324. *a.* Le chauffe-cire
b. plumbator

INDEKS ALFABETYCZNY POLSKI

A

- Abrewiacje pieczętne, 259
 Argyrobulla, 11*ac*.
Absentia sigilli, zob. Brak pieczęci
 Anepigraf, zob. Pieczęć beznapisowa
 Audjencja pieczęci (l'audience du Sceau; l'Audience ou le Sceau), 321
 Awers, zob. Przód
 – pieczęci, zob. też Strona główna pieczęci, 185
 – tłoka, 140

B

- Baldachim, 244
 Banderola, zob. Wstęga
 Barwa pieczęci (kolor pieczęci), 165
 Barwniki, 163
 Bordiura, zob. Obramowanie pola
 Brak pieczęci (*absentia sigilli*), 48
 Bulla, 11*a.*; 11*b.*
 – cyzelowana, zob. Bulla rytowana
 – rozwarstwiona, 300
 – rytowana (bulla cyzelowana), 158
 – utleniona, zob. Bulla zoksydowana
 – w ostatnim stadium oksydowania, zob. Bulla w ostatnim stadium utlenienia,
 – w ostatnim stadium utlenienia (bulla w ostatnim stadium oksydowania), 299
 – zoksydowana (bulla utleniona), 298
 Bullator, 323*b*.
 Bulloterion, 135

C

- Carentia sigilli*, zob. Karencja pieczęci
 Cęgi pieczętne, 134
 Le chauffe-cire, 324*a*.
 Chryzobulla, 11*ab*.
 Ciasto pieczętne (opłatek), 161
Contrasigillum (pieczęć odwrocia), 43

D

- Daszek, 243
 Deklaracja używania pieczęci, 56
 Dewiza (sentencja), 198*a*.
 Daperia, zob. Namiot
 Dysponent pieczęci (właściciel pieczęci), 9
 Dywizory (znaki interpunkcyjne, znaki odzienia), 261

E

- Edykuła, 237
 Enklawa (litera wpisana), 253
 Epigrafia pieczęci, zob. Paleografia pieczęci

F

- Facsimile, 18*c*.
 Faldistorium, 247*b*.
 Fiala, zob. Pinakiel
 Filakterium, zob. Wstęga
 Fleuron, 262
 Forma pieczęci, 175
 Futerał tłoka, 116

G

- Glinka czerwona, zob. Terra sigillata
 Glinka stemplowana, zob. Terra sigillata
 Gliptyka, 108
 Gemma, 122
 Grawer pieczęci, zob. Rytownik pieczęci
 Grubość pieczęci, zob. Rant pieczęci

I

- Iglica, zob. Sygnaturka
 Ikonografia pieczęci, 233
 Intaglio, 123
 Inwentarz pieczęci, 317

J

- Jęczyzek, zob. Pasek pojedynczy nadcięty z dokumentu lub zakładki
 – zamykający, 94
 Jęczyzki nacięcia, 90

K

Kamea, 124
 Kamień, 121c.
 Kancelacja tłoka pieczęci, zob. Kasacja tłoka pieczęci
 Karencja pieczęci (*caerentia sigilli*), 47
 Kartoteka pieczęci, 318
 Kasacja tłoka pieczęci (kancelacja tłoka pieczęci), 60
 Katalog pieczęci, 316
 Katedra, zob. Tron typu gotyckiego
 Kąty, 207
 Kolor pieczęci, zob. Barwa pieczęci
 Kolumienki, 238
 Kołek (nit, zawlecza), 153
 Kołnier (wałek), 189
 Konserwacja, zob. Przechowywanie
 Kontur tłoka, zob. Krawędź tłoka
 Końce wiązadła, 84
 Koperta ochronna (obwoluta ochronna), 304
 Korpus pieczęci, 315
 Krawędź pieczęci, 187
 Krawędź tłoka (kontur tłoka, otok), 142
 Kruszenie pieczęci (tłuczenie pieczęci, zniszczenie tłoka pieczęci), 59
 Krzesło, zob. Tron typu gotyckiego
 Krzyż inicjalny, zob. Krzyż początkowy
 Krzyż początkowy (krzyż inicjalny), 265
 Krzyżyk, 264
 Kustodia, zob. Papierowa osłona odcisku

L

Lak (wosk hiszpański), 160
 Legenda, 196
 Lewy, 208*d*.
 Ligatura, 254
 Linia otokowa, 201

- otokowa wewnętrzna, 201*a*.
- otokowa zewnętrzna, 201*b*.
- ozdobna, 203
- perełkowa (zob. też Szlak perełkowy), 204

 Listwa (wałek, zakładka wielokrotna), 86
 Litera leżąca (litera położona), 256

- nadpisana, 252
- odwrócona, 258
- położona, zob. Litera leżąca
- wpisana zob. Enklawa
- wywrócona, 257

Litery splecione, 255
 Łańcuszek do zawieszania, 149
 Łączyć (zespalać), 307

M

Matryca, zob. Tłok pieczęci

- odlewu (negatyw odlewu), 21

 Masa woskowa, 95
 Materiał pieczęci (materiał pieczętny), 154

- pieczętny, zob. Materiał pieczęci,

 Molybdoobulla, 11*aa*.

N

Nacięcie, 87

- krzyżowe, 88.
- gwieździste, 89

 Namiot (draperia, pawilon), 245
 Negatyw odlewu, zob. matryca odlewu
 Nici (sznur [niepleciony]), 76

- elastyczne, 77

 Nisza, 236
 Nit, zob. Kołek
 Nota opisowa pieczęci (opis pieczęci), 314

O

Obramowanie pola (obrzeżenie pola, bordiura), 206
 Obraz pieczęci, zob. Wyobrażenie napieczętne
 Obrzeżenie pola, zob. Obramowanie pola
 Obwoluta ochronna, zob. Koperta ochronna
 Oczka, 93
 Odcisk doskonały, 280

- fragmentaryczny, 287
- kolekcjonerski, zob. Odcisk z matrycy odlewu
- luźny, 283
- luźny powiązany (odcisk luźny przechowywany wraz z dokumentem), 284

- luźny przechowywany wraz z dokumentem, zob. Odcisk luźny powiązany
  - nieczytelny, 294
  - „na sucho“, zob. Pieczęć sucha
  - niedoskonały, 281
  - nienaruszony (stan idealny), 279
  - odbarwiony, 296a.
  - odklejony, 282
  - pęknięty, 286
  - pieczęci, 8
  - pieczętny, zob. Odcisk pieczęci
  - pod osłoną papieru, zob. Papierowa osłona odcisku
  - przebarwiony, 297a.
  - rozsypujący się, 291
  - rozwarstwiony, 292
  - sproszkowany, zob. Odcisk sypki
  - stempla, 16b.
  - stempla tuszowego, 13c.
  - sypki (ew. sproszkowany), 293
  - szczątkowy, 288
  - tuszowy, 18b.
  - uszkodzony (zob. też odcisk zdegradowany), 285
  - z legendą nieczytelną lub słabo czytelną, 295
  - z matrycy odlewu (odcisk kolekcjonerski), 24b.
  - zatarty (odcisk zużyty), 290
  - zdegradowany (odcisk uszkodzony), 289
  - zużyty, zob. Odcisk zatarty 290
  - Odciskanie matrycą odlewu, 24a.
  - Odciski palców, 69
  - Oderwanie pieczęci (od dokumentu), 57
  - Odlew, 22; 20b.; 23b.
  - Odlewać, zob. Wykonywać odlew
    - z odlewu, zob. Wykonywać odlew z odlewu
  - Odlewanie, 20 a
  - Odlewanie z odlewu, 23a.
  - Odpieczętowanie, 14
  - Odwrocie (rewers), 139
    - pieczęci (rewers pieczęci), 184
  - Ogonek, zob. Pasek pojedynczy nadcięty
    - z dokumentu lub zakładki
  - Opieczętowanie, zob. Przyłożenie pieczęci
    - boczne, 103
    - wielokrotne (współpieczętowanie), 66
  - Opis pieczęci, zob. Nota opisowa pieczęci
  - Opłatek, zob. Ciasto pieczętno
  - Opłaty pieczętno, 322
  - Oponka, zob. Pierścień ochronny
  - Otok, zob. Krawędź tłoka
    - podniesiony (otok wanienkowy, otok miszczkowaty), 147.
    - miszczkowaty, zob. Otok podniesiony
    - pieczęci, 194
    - wanienkowy, zob. Otok podniesiony
    - z perełek, zob. Sznurek z perełek
    - z ziarenek, zob. Sznurek z perełek
- P**
- Paleografia pieczęci (epigrafia pieczęci), 251
  - Papierowa osłona odcisku (odcisk pod osłoną papieru, kustodia), 303
  - Pasek pojedynczy nadcięty z dokumentu lub zakładki (języczek, ogonek) 71
    - pergaminowy podwójny, 75
  - Pawęż, 178a.
  - Pawilon, zob. Namiot
  - Pieczęć (tłok pieczęci), 3
    - *ante suspectum*, 36
    - atestacyjna, 54
    - autentyczna, 51
    - beznapisowa (anepigraf), 199
    - bezobrazowa, 200
    - chrystologiczna, 220a.
    - dowieszona, zob. *Subsigillum*
    - dwubarwna, 174
    - dwustronna (pieczęć monetowa), 183
    - elekcyjna, 36a.
    - elekcyjna kościelna, 37
    - emblematyczna, 227a.
    - gliniana, 155
    - gruszkowa, 178e.
    - hełmowa z klejnotem, 225
    - herbowa, 224
    - ikonograficzna, zob. Pieczęć z wyob-

- rażeniem
- inicjałowa, 230
  - jako *contrasigillum*, 44
  - konna (typ konny), 215
  - konna rycerska, 215a.
  - pieczęć konna myśliwska, 215b.
  - pieczęć konna (paradna), 215c.
  - królewiczowska, 36b.
  - majestatowa (pieczęć majestatyczna, typ majestatyczny), 213
  - majestatyczna, zob. majestatowa (pieczęć typ majestatyczny)
  - mała zob. pieczęć mniejsza
  - maryjna, 220b.
  - metalowa, 157
  - mniejsza (pieczęć mała), 28
  - monetowa zob. pieczęć dwustronna
  - monogramowa, 231
  - mówiąca, 228
  - nazwowa (typ onomastyczny), 229
  - niepublikowana, 319b.
  - obrazowa, zob. Pieczęć z wyobrażeniem
  - odwrocia, zob. *Contrasigillum*
  - okrągła, 176
  - ostroowalna, 179
  - owalna, 177
  - papierowa, 97
  - piesza, 216
  - piesza kościelna, 218
  - piesza kobieca, 219
  - piesza książęca, zob. Pieczęć piesza monarsza
  - piesza monarsza (książęca), 217
  - poligonalna, zob. Pieczęć wieloboczna
  - polilobalna (pieczęć wielołukowa, pieczęć wielopłatkowa), 181
  - pontyfikalna, zob. Pieczęć tronowa kościelna
  - popiersiowa (typ popiersiowy), 211
  - portretowa (typ portretowy), 210
  - potwierdzająca (pieczęć potwierdzenia), 53
  - potwierdzenia, zob. pieczęć potwierdzająca
  - pożyczona, 49b.
  - prywatna, 32
  - przeciśnięta, zob. *Sigillum transfixum*
  - przez papier na podkładzie z wosku (ciasta, laku), 96
  - przywieszona, zob. Pieczęć wisząca
  - publikowana, 319a.
  - regencyjna, 35
  - rozpoznawcza, 6
  - sądowa, 39
  - sekretna (sekret), 30
  - sucha, 17; 17b.
  - „surowa”, 40
  - symboliczna, 227b.
  - średnia, 29
  - tarczowa, 178
  - tronowa (typ siedzący), 212
  - tronowa kościelna, (typ siedzący; pieczęć pontyfikalna), 214
  - trójkątna, 178f.
  - tuszowa, 18
  - typu hagiograficznego, 220
  - ustanowiona (pieczęć zastępcza pieczęci wielkiej), 34
  - uwierzytelniająca, 4
  - w kolorze białym, 169
  - w kolorze żółtym, 168
  - w misce, 100b.
  - w postępowaniu nieprocesowym, 50
  - w puszcze, 101b.
  - w wosku białym, 167b.
  - w wosku brązowym lub brunatnym, 173a.
  - w wosku czarnym, 173b.
  - w wosku czerwonym, 171
  - w wosku zielonym, 170
  - w wosku żółtym (bezbarwnym), 167a.
  - wgłębniona, zob. pieczęć podniesionym otokiem
  - większa (pieczęć wielka), 27
  - wielka zob. pieczęć większa
  - wieloboczna (pieczęć wielokątna, pieczęć poligonalna), 180.
  - wielokątna, zob. Pieczęć wieloboczna
  - wielołukowa, zob. Pieczęć polilobalna

- wielopłatkowa, zob. Pieczęć polilobalna,
  - wisząca (pieczęć przywieszona) 73
  - woskowa, 156
  - wotywna, zob. Pieczęć ze sceną kultu
  - wprost odcisnięta (pieczęć wyciśnięta), 67
  - wyciśnięta (zob. też Pieczęć wprost odcisnięta), 70
  - z elementami fantastycznymi, 232
  - z elementami herbowymi, 226
  - z motywem architektury, 222
  - z motywem statku, 223
  - z podniesionym otokiem (pieczęć wgłębiona), 195
  - z wyobrażeniem (Pieczęć ikonograficzna, pieczęć obrazowa), 192
  - ze sceną kultu (typ dewocyjny, pieczęć wotywna), 221
  - zamykająca, 5
  - zamknięcia (fr. *cachet*), 13a.
  - zastępcza, 33
  - zastępcza pieczęci wielkiej, zob. Pieczęć ustanowiona
  - Pieczęcie opłatkowe, 162
  - Pieczętarz (zob. też Rytownik pieczęci), 323.a
  - Pieczętować, 64
  - Pieczętować powtórnie, 65
  - Pieczętowanie na jednym lub kilku paskach, 99
    - na wstążce, 106.
    - pieczęcią przechodnią, 102
    - w misce, 100a.
    - w puszcze, 101a.
    - w tekście, 105
  - Piedestał, zob. Podium
  - Pierścień ochronny (warkocz, oponka), 107
  - Pierścień pieczętny, zob. Sygnet
    - Rybaka, 31
  - Pinakiel (fiala), 241
  - Plika, zob. Zakładka
  - Plomba zabezpieczająca, 15
  - Plomby, 159
  - Plumbator, 324b.
  - Płytką, 121b.
    - tłoka (tłok płaski), 125
  - Podest, zob. Podium
  - Podium (podest, piedestał), 239
  - Podłoże, 234
  - Podpory, 246c.
  - Poduszka stemplowa, 19a.
  - Podwiązać odcisk, 308
  - Pokost, zob. Werniks
  - Pole damascenowane, 250h.
    - giloszowane, 250f.
    - kratkowane (siatkowe), 250a.
    - pieczęci, (zob. też Tło pola 190)
    - plecionkowe, 250e.
    - punktowe (ziarniste), 250g.
    - puste (tło puste), 249
    - romboidalne, 250d.
    - siatkowe, zob. Pole kratkowane
    - szachowane, 250b.
    - usiane liliami, 250h.
    - ziarniste, zob. Pole punktowe
    - wypełnione prostokątami, 250c.
  - Półbulla, 38
  - Prasa pieczętna, 137
  - Prawo dysponowania pieczęcią (prawo posiadania pieczęci), 45
    - pieczętowania, 46
    - posiadania pieczęci, zob. Prawo dysponowania pieczęcią
  - Prawy, 208c.
  - Przechowywanie (konserwacja), 266
  - Przedstawienie napieczątne zob. Wyobrażenie napieczątne
  - Przód (awers), 138
  - Przyłożenie bulli, 63
    - pieczęci (opieczątowanie), 62
  - Przytwierdzać odcisk, 309
  - Puszka ochronna, 302
- R**
- Rant pieczęci (grubość pieczęci), 188
    - tłoka, 143
  - Rekonstruować, 311

- Restaurowanie, 305
 Rewers, zob. Odwrocie
   - pieczęci, (zob. też Odwrocie pieczęci)
     186
   - tłoka, 141
 Rękojeść, zob. Uchwyt grzbietowy
 Rozeta, 263
 Rynienka, 146
 Rytownictwo pieczęci, 109a.
 Rytownik pieczęci (grawer pieczęci, pieczę-
   tarz), 110
 Rzemień, 82
- S**
- Sakwa na tłok, 117
 Sekret, zob. pieczęć sekretna
 Sentencja, zob. Dewiza
 Sfragistyka (sigillografia), 1
 Sigillografia, zob. Sfragistyka
Sigillum ad causas, 41
Sigillum ad contractus (*sigillum ad obliga-
   tiones, sigillum ad recognitiones*), 42
Sigillum ad obligationes, zob. *Sigillum ad
   contractus*
Sigillum ad recognitiones, zob. *Sigillum ad
   contractus*
Sigillum transfixum (pieczęć przeciśnięta),
   68
 Skuwka, 152
 Sposoby pieczętowania (sposoby przytwier-
   dzenia pieczęci), 61
 Sposoby przytwierdzenia pieczęci, zob.
   Sposoby pieczętowania
 Stempel (zob. też Tłok pieczęci), 16a.
   - do odcisku „na sucho”, 17b.
   - rozmiękczone, 278a.
   - stwardniały, 278b.
   - tuszowy, zob. tłok pieczęci tuszowej
   - wysuszony, 277
 Strażnik pieczęci, 320
 Strona główna pieczęci (awers pieczęci),
   182
   - prawa, 208a.
   - lewa, 208b.
Subsigillum (pieczęć dowieszona), 98
- Sygnatura na tłoku pieczęci, 111
 Sygnaturka (iglica), 242
 Sygnet, 12;
   - (pierścień pieczętny), 121 a)
 Szczypce pieczętne, 136
 Szlak perełkowy (linia perełkowa), 202
 Sznur (niepleciony), zob. Nici
   - pleciony, 78
 Sznurek, 80
   - z perełek (ziarenek) (otok z perełek
   [ziarenek]), 205
   - z ziarenek, zob. Sznurek z perełek
 Sznurwadło, zob. Taśma cylindryczna
 Szpara, 91
 Sztuka pieczęci, zob. Waler artystyczny
   pieczęci
   - pieczętna, zob. Waler artystyczny
   pieczęci
 Szyft, 126c.
 Świadectwo autentyczności pieczęci, 52
- T**
- Tarcza normandzka, 178d.
   - o rogach górnych zaokrąglonych,
   178c.
   - turniejowa, 178b.
 Taśma, 79
   - płaska, 79a.
   - cylindryczna (sznurwadło), 79b.
 Terra sigillata (ziemia pieczętna, glinka
   stemplowana, glinka czerwona), 172
 Tło dekoracyjne, 250
   - pola (pole), 248
 Tłok bez uchwytu, 276
   - cylindryczny, 118
   - dwustronny (tłok podwójny), 128
   - fałszywy, 113
   - fikcyjny, 114
   - guzikowy, 119
   - nienaruszony (stan idealny), 268
   - pęknięty (spękany), 271
   - pieczęci (zob. też Pieczęć), 7; 109b.
   - pieczęci monetowej, 126a.
   - pieczęci tuszowej (stempel tuszowy),
   18a.

- pieczęci zamknięcia, 13*b*.
  - piramidalny, zob. Tłok stożkowy,
  - płaski, zob. Płytką tłoka
  - podwójny, zob. Tłok dwustronny
  - przerobiony (tłok rytowany powtórnie), 112.
  - rytowany powtórnie, zob. Tłok przerobiony
  - skasowany, 272
  - skorodowany, 269
  - spękany, zob. Tłok pęknięty
  - stożkowy (tłok piramidalny), 127
  - trójstronny, 131
  - uderzeniowy, 133
  - w formie skarabeusza, 120
  - wielodzielny, 130.
  - wykonane według odlewu, 115
  - z rączką, zob. Tłok z uchwytem
  - z uchwytem (tłok z rączką), 132
  - zardzewiały, 270
  - złamany, 273
  - ze śladami uderzeń młota, 274
  - złożony, 129
  - zużyty, 275
- Tłuczenie pieczęci zob. Kruszenie pieczęci
- Transfix, 104
- Treść pieczęci, 10
- Tron, 247
- ławkowy, 247*a*.
  - z zaplekiem i poręczami, 247*c*.
  - typu gotyckiego (katedra, krzesło), 247*d*.
- Trzon, zob. Uchwyt grzbietowy
- Trzpień, 150
- Trzymacze, 246 *a.*; *b*.
- Tuleja, 151
- Typ (wzorzec pieczęci), 193
- dewocyjny, zob. Pieczęć ze sceną kultu
  - konny, zob. Pieczęć konna
  - majestatyczny, zob. Pieczęć majestadowa
  - onomastyczny, zob. Pieczęć nazwowa
  - popiersiowy, zob. Pieczęć popiersiowa
  - portretowy, zob. Pieczęć portretowa
  - siedzący, zob. Pieczęć tronowa;
- Pieczęć tronowa kościelna
- Typariusz, zob. Tłok pieczęci
- Typologia pieczęci, 209
- U**
- Uchwyt, (zob też. Uchwyt grzbietowy), 148
- grzbietowy, (trzon, uchwyt, rękojeść), 144
- Unieważnienie pieczęci, 55
- Uszko, 126*b*.
- Uzupełniać braki odcisku, 310
- Użyczenie pieczęci, 49*a*.
- W**
- Walentyn artystyczny pieczęci (sztuka pieczętna, sztuka pieczęci), 2
- Wałek, zob. Listwa, Kołnierż
- Warkocz, zob. Pierścień ochronny
- Werniks, pokost, 164
- Węzły, 83
- Wiądadła odbarwione, 269*b*.
- przebarwione, 297*b*.
- Wiądadło paryskie, 72
- Wiądadło pieczęci, 74
- Wimperga, 240
- Właściciel pieczęci, zob. Dysponent pieczęci
- Właściwość dyplomatyczna pieczęci, 25
- prawna pieczęci, 26
- Woreczek ochronny, 301
- Wosk bezbarwny, zob. Wosk naturalny
- hiszpański, zob. Lak
  - naturalny (wosk bezbarwny), 166
- Współpieczętowanie, zob. Opieczętowanie wielokrotne
- Wstążka, 81
- Wstęga (banderola, filakterium), 197
- Wycięcie, 92
- Wycofanie pieczęci, 58
- Wyobrażenie napieczętne (przedstawienie napieczętne, obraz pieczęci), 191
- Wykonywać odlew (odlewać), 312*a*.
- odlew z odlewu (odlewać z odlewu), 312*b*.
- Wystrój architektoniczny pieczęci, 235

Wzmacniać, 306

Wzorzec pieczęci, zob. Typ

Z

Zabezpieczanie (zapobieganie), 267

Zakładka (plika), 85

- wielokrotna, zob. Listwa

Zapobieganie, zob. Zabezpieczanie

Zawlecзка, zob. Kołek

Zawołanie, 198*b*.

Zbiór pieczęci (zbiór sfragistyczny), 313

- sfragistyczny, zob. Zbiór pieczęci

Zespalać, zob. Łączyć

Ziemia pieczętna, zob. Terra sigillata

Znak położenia tłoka, 145

Znaki interpunkcyjne, zob. Dywizory

- oddzielenia, zob. Dywizory

- i skrótu, 260

Zniszczenie tłoka pieczęci, zob. Kruszenie
pieczęci

CORESPONDENȚA TERMINILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

I. GENERALITĂȚI

1. Sigilografie, sfragistica
2. a. Calitatea artistică a matricei și a impresiunii sigilare
b. Arta gravării sigiliilor
3. a. Amprentă sigilară
b. Matrice sigilară
4. Sigiliu de validare
5. Sigiliu de închidere
6. Sigiliu de recunoaștere
7. Matrice sigilară, tipar sigilar
8. Amprentă, sigiliu
9. Sigilatorul
– Sigilatorul -> 323a.
– Păstrătorul sigiliilor -> 320
21. Matriță pentru reproducerea sigiliilor, mulaj negativ pentru reproducerea sigiliilor
22. Probă, copie, reproducere în pozitiv
23. a. Reproduseri sigilare după matrița negativă
b. Rezultatul acestei operațiuni
24. a. Operațiunea de a obține copii direct după tipar
b. Produsul obținut

II. NATURA MATERIALĂ A SIGILIULUI ȘI TRADIȚIA SA

10. Tradiția
11. a. Bulă
aa. Bulă de plumb
ab. Bulă de aur, hrisobulă
ac. Bulă de argint
b. Bulă
12. Sigiliu (mic)
13. Sigiliu de închidere
14. Desigilare
15. Sigilii, mijloace de validare
16. a. Tipar sigilar excizat
b. Impresiune sigilară
17. a. Matrice sigilară pentru timbru sec
b. Impresiune sigilară realizată direct pe suportul actului
18. a. Matrice sigilară gravată în excizie
b. Impresiunea realizată într-o substanță lichidă
c. /
19. a. Tipar sigilar din cauciuc
b. Impresiunea realizată cu acesta
20. a. Reproduseri sigilară

III. NATURA DIPLOMATICA ȘI NATURA JURIDICĂ A SIGILIULUI

25. Natura diplomatică a sigiliului
26. Natura juridică a sigiliului
27. Sigiliu mare
28. Sigiliu mic
29. Sigiliu mijlociu
30. Sigiliu secret
31. Inelul pescarului
32. Sigiliu privat
33. Sigiliu de substituie
34. /
35. Sigiliu de regentă
36. /
37. /
38. Bulă dimidia, bulă albă
39. Sigiliu de jurisdicție
40. /
41. Sigiliu de cauze
42. Sigiliu pentru contracte
43. Contra-sigiliu
44. /
45. Dreptul de sigiliu
46. Competență sigilară
47. Fără drept de sigiliu
48. Lipsa sigiliului, absența sigiliului
49. a. împrumutarea sigiliului
b. Sigiliu de împrumut
50. /

51. Sigiliu autentic
52. Certificat de autenticitatea sigiliului
53. Sigiliu de confirmare a autenticității
54. Sigiliu de atestare
55. Revocarea sigiliului
56. Declarație pentru folosirea sigiliului
57. Desigilarea unui document
58. Anularea dreptului de sigiliu, interzicerea sigiliului
59. Casarea sigiliului
60. Anularea tiparului sigilar
88. Incizie cruciformă
89. Incizie înstelată
90. Extremitățile inciziei
91. Fentă
92. a. Operațiunea de decupare a suportului
b. Excizia realizată
93. a. Orificii practicate în suport pentru trecerea legăturilor sigiliului
b. Marcaje pentru plasarea sigiliilor
94. a. Legătură de închidere
b. Fășie
95. Masă de ceară
96. Sigiliu timbrat
97. Sigiliu timbru sec
98. /
99. Cosigilare, validare cu sigilii multiple
100. a./
b. Sigiliu protejat de căuș, pecete
101. a. Sigilare în cutie
b. Sigiliu conservat în cutie
102. Validarea cu sigiliu volant
103. a. Sigilare laterală
b.,c., d. /
104. Transfix
105. /
106. Sigilarea pe ultima filă a piesei, fixînd șnurul care străbate foile dosarului
107. Sigiliu brățară

IV. MODALITĂȚI DE APLICARE A SIGILIULUI

61. Modalități de aplicare a sigiliului
62. Aplicarea sigiliului, sigilarea
63. Atașarea bulei sigilare
64. Sigilare
65. Resigilare
66. Sigilare multiplă, cosigilare
67. Sigiliu aplicat
68. /
69. Amprente digitale
70. Sigiliu aplicat pe suprafață incizată
71. Fășie, țâncușe
72. /
73. Sigiliu atașat, sigiliu atârnat
74. Legăturile sigiliului
75. Dublă legătură
76. Șnururi
77. Șnururi
78. Șnur împletit
79. Cordon
  - a. Cordon plat
  - b. Cordon tubular
80. Șiret
81. Panglică
82. Țâncușe, curea
83. Noduri
84. Extremitățile legăturilor
85. Plicatură
86. Pliere multiplă
87. a. Incizie, operațiunea de incizare
b. Orificiile rezultate
108. Gliptică
109. a. Gravarea tiparului sigilar
b. Rezultatul acestei operațiuni
110. Pecetar, gravor de sigilii
111. însemnul meșterului pecetar, numele meșterului pecetar
112. Matrice regravată
113. Matrice contrafăcută

V. MATRICELE SIGILARE

A. Generalități

- Matrice sigilară -> 7
- Calitatea artistică a matricei ->2a
- Arta gravării sigiliilor - 2b

114. Matrice falsă
 115. Matriță pentru mulaje
 116. Ladă pentru păstrarea tiparelor sigilare
 117. Săculeț

B. Tipuri de matrice

118. Matrice sigilară cilindrică
 119. Sigiliu buton, matrice buton
 120. /
 121. a. Inel sigilar
       b. Platină
       c. Montură
 122. Gemă
 123. Gemă incizată
 124. Camee
 125. Matrice sigilară plată
 126. a. Matrice plată pentru sigilii bifată
       b. Urechi, tortițe
       c., d. /
 127. Matrice sigilară conică, matrice piramidală
 128. Matrice dublă
 129. Matrice sigilară împărțită
 130. Matrice sigilară compusă
 131. Matrice trifată, matrice cu trei fațete
 132. Matrice cu mîner, tipar cu mîner
 133. Stanță
 134. Dispozitiv de sigilare
 135. Dispozitiv de sigilare
 136. Dispozitiv de sigilare
 137. Presă de sigilat
       – Tipar sigilar excizat -> 16a
       – Impresiune sigilară realizată direct pe suportul actului -> 17b
       – Matrice sigilară gravată în excizie -> 18a

C. Părțile matricei

138. Fața matricei sigilare, avers
 139. Reversul matricei sigilare
 140. Fața principală a matricei sigilare bifată

141. Fața secundară a matricei sigilare bifată
 142. Marginea tiparului sigilar, conturul tiparului sigilar
 143. Suprafața laterală a tiparului, suprafața laterală a matricei
 144. a. Apendice dorsal
       b. /
 145. Reper pentru aplicarea tiparului sigilar, semn pentru aplicarea tiparului sigilar
 146. Canal, orificiu
 147. Bordura matricei sigilare
 148. Apendice pentru utilizarea tiparului
 149. Lănțug
 150. Vîrf metalic
 151. Manșetă metalică
 152. Verigă
 153. Ac pentru fixare, ac pentru susținere

VI. MATERIA, CULOAREA SI FORMA SIGILIILOR

A. Materia

154. Materie de sigilat
 155. Sigiliu de argilă
 156. Sigiliu de ceară
 157. Sigiliu metalic, bulă
 158. Bulă cizelată
 159. Bulă de plumb
 160. Ceară de Spania
 161. Cocă, ostie
 162. Sigiliu de cocă
       – Sigiliu timbrat -> 96
       – Sigiliu timbru sec -> 97
       – Impresiunea realizată într-o substanță lichidă -> 18b.
 163. Coloranți
 164. Lac, vernis

B. Culoarea

165. Culoarea sigiliului
 166. Ceară naturală

- 167. a. Sigiliu de ceară galbenă
- b. Sigiliu de ceară albă
- 168. Sigiliu de culoare galbenă
- 169. Sigiliu de culoare albă
- 170. Sigiliu de ceară verde
- 171. Sigiliu de ceară roșie
- 172. Colorant sigilar
- 173. a. Sigiliu de ceară brună
- b. Sigiliu de culoare neagră
- 174. Sigiliu bicolor

C. Forma

- 175. Forma sigiliului
- 176. Sigiliu rotund
- 177. Sigiliu oval
- 178. Sigiliu în formă de scut
  - a. Alungit
  - b. Targa
  - c. Sigiliu cu marginile superioare rotunjite
  - d. Sigiliu în formă de pară răsturnată
  - e. Sigiliu piriform
  - f. Sigiliu triunghiular
- 179. Sigiliu navetă, sigiliu ogival
- 180. Sigiliu poligonal
- 181. Sigiliu polilobat

VII. PĂRȚILE SIGILIULUI, TIPURILE SI ICONOGRAFIA

A. Părțile sigiliului

- 182. Fața sigiliului
- 183. Sigiliu bifată
- 184. A doua față a sigiliului, revers
- 185. Aversul sigiliului, fața principală a sigiliului bifată
- 186. Reversul sigiliului
- 187. Suprafața amprenteii, marginea amprenteii
- 188. Cant
- 189. Ceară prelinsă dincolo de suprafața sigiliului
- 190. Cîmp

- Fondul cîmpului -> 248
- 191. Imagine, emblemă
- 192. Sigiliu iconografic
- 193. a. Tipul matricei sigilare
- b. Tipul impresiunii
- c. Tip
- 194. Exergă
- 195. Sigiliu în formă de chiuvetă
- 196. Legendă
- 197. Filacteră
- 198. a. Deviză
- b. Strigăt
- 199. Sigiliu anepigraf
- 200. Sigiliu fără reprezentare
- 201. Cerc, linie
  - a. Cerc interior
  - b. Cerc exterior
- 202. Cerc perlat
- 203. Cerc ornamentat în formă de spic
- 204. Cerc perlat discontinuu
- 205. Cordon, cerc perlat
- 206. Marginea cîmpului
- 207. Interlob
- 208. a. Dreapta
- b. Stînga
- c. Dextra
- d. Senestra

B. Tipologia sigiliilor

- 209. Clasificarea sigiliilor după reprezentare, tipologia sigiliilor
- 210. Tip efigie, sigiliu efigie
- 211. Tip înfățișînd un bust, sigiliu înfățișînd un bust
- 212. Tip șezînd, sigiliu șezînd
- 213. Tip de majestate, sigiliu de majestate
- 214. Tip ecleziastic șezînd, sigiliu ecleziastic șezînd
- 215. Tip ecvestru, sigiliu ecvestru
  - a. Tip ecvestru de război
  - b. Tip ecvestru de vînătoare
  - c. /
- 216. Tip pedestru, sigiliu pedestru
- 217. Tip de suveranitate în picioare, sigiliu

- de suveranitate în picioare
218. Tip ecleziastic în picioare, sigiliu ecleziastic în picioare, tip sacerdotal
219. Tip feminin în picioare, sigiliu feminin în picioare
220. Tip hagiografic, sigiliu hagiografic
- a. Tip cu înfățișarea lui Isus
- b. Tip cu înfățișarea Fecioarei
221. Tip de devoțiune, sigiliu de devoțiune
222. Tip monumental, sigiliu monumental, tip topografic, sigiliu topografic, tip arhitectural, sigiliu arhitectural
223. Tip naval, sigiliu naval
224. Tip heraldic, sigiliu heraldic, tip armorial, sigiliu armorial
225. Sigiliu cu timbru, sigiliu cu cască și creștet
226. Sigiliu armorial
227. a. Tip emblematic, sigiliu emblematic
- b. Sigiliu cu însemn personal
228. Tip vorbitor, sigiliu vorbitor, tip par-lant, sigiliu par-lant
229. Tip onomastic, sigiliu onomastic
230. Sigiliu cu inițiale
231. Tip monogramatic, sigiliu monogramatic
232. Tip de fantezie, sigiliu de fantezie
- c. Susținători
247. Tron, jilț
- a. Bancă
- b. Scaun în formă de „X“
- c. Fotoliu
- d. Catedră
248. Fondul cîmpului
249. Fond neted, fond simplu
250. Fond ornamental
- a. Fond reticular
- b. Fond în formă de tablă de șah
- c. /
- d. Fond cu demente geometrice
- e. /
- f. Fond cu strițiuni
- g. Fond perlat
- h. Fond reprezentînd flori de crin
- i. Fond cu elemente vegetale

C. Iconografia sigiliului

233. Iconografia sigiliilor
234. Registre
235. Decor arhitectural al sigiliului
236. Nișă
237. Edicul
238. Coloană de încadrare
239. Piedestal, postament
240. Fronton
241. Vîrf
242. Ornament piramidal
243. Boltă
244. Baldachin
245. Pavilion
246. a. Tenanți
- b. Suportți

VIII. PALEOGRAFIA SIGILIILOR

251. Paleografia sigiliului, epigrafa sigiliului
252. Literă suprascrisă
253. Literă înscrisă
254. Litere în ligatura
255. Litere îmbinate
256. Literă culcată
257. Literă răsturnată
258. Literă inversată
259. Prescurtări sigilare
260. Titlă
261. Punctuația sigiliului, semne de punctuație a legendelor sigilare
262. Fleuron
263. Rozeta
264. Cruciuliță
265. Cruce inițială

IX. CONSERVAREA SIGILIILOR

266. Conservare

A. Protejare

267. Protejare

1. Matricele

268. Matrice intactă
 269. Matrice corodată
 270. Matrice oxidată
 271. Matrice fisurată
 272. Matrice casată
 273. Matrice deteriorată
 274. Matrice purtând pe revers semnele loviturilor pentru imprimare
 275. Matrice uzată
 276. Matrice căreia îi lipsește minerul
 277. Matrice din cauciuc depreciat
 278. Tipar din cauciuc devenit impracticabil

2. Ampretele

279. Impresiune intactă
 280. Prima impresiune a unui tipar sigilar
 281. Impresiune imperfectă, impresiune defectuoasă
 282. Impresiune desprinsă parțial
 283. Impresiune detașată
 284. Sigiliu conservat separat de document
 285. Impresiune mutilată, amprentă mutilată
 286. Impresiune spartă
 287. Amprentă fragmentată
 288. Fragment sigilar
 289. Impresiune degradată
 290. Impresiune uzată
 291. Sigiliu exfoliat
 292. Impresiune desfăcută parțial
 293. a. Impresiune friabilă
       b./
 294. Impresiune ilizibilă
 295. Impresiune cu legendă ilizibilă sau puțin lizibilă
 296. a. Impresiune decolorată
       b. Legături decolorate
 297. a. Impresiune având culoarea alterată

b. Legături avund culoarea alterată

298. Bulă de plumb oxidată
 299. Bulă de plumb carbonizată
 300. Bulă desprinsă, bulă deslipită
 301. Sac de protecție
 302. Cutie de protecție
 303. Timbru cusut
 304. Copertă de protecție, plic de protecție

B. Restaurarea

305. Restaurare
 306. Consolidare
 307. Reunirea fragmentelor sigilare, relipirea fragmentelor sigilare
 308. Reatașarea sigiliului
 309. Refixarea sigiliului
 310. Reintegrarea sigiliului
 311. Reconstituirea sigiliului
 312. a. Mulaj
       b. Reproducere

C. Elaborarea instrumentelor de cercetare în domeniul sigilografiei

313. Colecție sigilografică
 314. Fișă pentru descrierea sigiliilor
 315. Corpus de sigilii
 316. Catalog de sigilii
 317. Inventar de sigilii
 318. Fișier sigilografic
 319. a. Sigiliu publicat
       b. Sigiliu inedit

ANEXĂ

320. Păstrătorul sigiliilor, logofăt
 321. Verificarea autenticității sigiliilor
 322. Taxă pentru sigiliu
 323. a. Sigilatorul
       b. /
 324. /

INDEX ALFABETIC ROMANESC

A

- A doua față a sigiliului, 184
 Absența sigiliului, 48
 Ac pentru susținere, 153
 Alungit, 178*a*.
 Amprentă 8, 187
     fragmentată, 187
     mutilată, 285
     sigilară, IX. 2, 3*a*.,8
 Amprente digitale, 69
 Anularea
     dreptului de sigiliu, 58
     tiparului sigilar, 60
 Anepigraf
     sigiliu -, 199
 Apendice
     dorsal, 144 *a*
     pentru utilizarea tiparului, 148
 Aplicarea sigiliului, 62
 Argilă pentru sigilii, 155
 Arta gravării sigiliilor, 2*b*.
 Atașarea bulei sigilare, 63
 Avers, 138
 Aversul sigiliului, 185

B

- Baldachin, 244
 Bancă, 247*a*.
 Boltă, 243
 Bordura matricei sigilare, 147
 Bulă, 11, 157
     albă, 38
     cizelată, 158
     de argint, 11*ac*.
     de aur, 11*ab*.
     de plumb, 11*aa*., 159
     de plumb carbonizată, 299
     de plumb oxidată, 298
     deslipită, 300
     desprinsă, 300
     sigilară, 63
Bulia dimidia, 38

C

- Calitatea artistică a matricei și a
     impresiunii sigilare, 2*a*.
 Camee, 124
 Canal, 146
 Cant, 188
 Casarea sigiliului, 59
 Cască, 225
 Catalog de sigilii, 316
 Catedră, 247*d*.
 Căuș, 100*b*.
 Ceară
     albă, sigiliu de -, 167*b*.
     brună, sigiliu de -, 173*a*.
     de Spania, 160
     galbenă, sigiliu de -, 167*a*.
     naturală, 166
     prelinsă dincolo de suprafața
     sigiliului, 189
     roșie, sigiliu de -, 171
     sigilară, 156
     verde, sigiliu de -, 170
 Cerc, 201
     exterior, 201*b*.
     interior, 201*a*.
     ornamentat în formă de spic, 203
     perlat, 202, 205
     perlat discontinuu, 204
 Certificarea sigiliului, 52
 Certificat de autenticitatea sigiliului, 52
 Chiuveță
     sigiliu în formă de -, 195
 Cîmp, 190
 Clasificarea sigiliilor după reprezentare, 209
 Cocă, 161
 Colecție sigilografică, 313
 Coloană de încadrare, 238
 Colorant sigilai-, 172
 Coloranți, 163
 Competență sigilară, 46
 Conservarea sigiliilor, IX., 266
 Consolidare, 306

- Contra-sigiliu, 43
 Conturul tiparului sigilar, 142
 Copertă de protecție, 304
 Copie sigilară (mulaj)
     în pozitiv, 22
     obținută direct de pe tipar, 24a.
 Cordon, 79, 205
     plat, 79a.
     tubular, 79b.
Corpus de sigilii, 315
 Cosigilare, 66, 99
 Creștet, 225
 Cruce inițială, 265
 Cruciuliță, 264
 Culoare
     albă, sigiliu de -, 169
     neagră, sigiliu de -, 173b.
 Culoarea sigiliului, VI. B., 165
 Curea, 82
 Cutie de protecție, 302
- D**
- Declarație pentru folosirea sigiliului, 56
 Decor arhitectural, 235
 Decuparea suportului, 92a.
 Desigilare, 14, 57
 Deviză, 198a.
 Dextra, 208c.
 Dispozitiv de sigilare, 134, 135, 136
 Distrugerea tiparului sigilar, 60
 Dreapta, 208a.
 Dreptul de sigiliu, 45, 47
 Dublă legătură, 75
- E**
- Ecvestru
     de război, tip / sigiliu -, 215a.
     de vânătoare, tip / sigiliu -, 215b.
     tip / sigiliu -, 215
 Edicul, 237
 Elaborarea instrumentelor de cercetare în
     domeniul sigilografiei, IX. C.
 Emblemă, 191
 Epigrafiă sigiliilor, VIII., 251
 Excizie, 16a., 18a., 92b.
- Exergă, 194
 Extremitățile
     inciziei, 90
     legăturilor, 84
- F**
- Fața
     matricei sigilare, 138
     principală a matricei sigilare bifată, 140
     principală a sigiliului bifată, 185
     secundară a matricei sigilare bifată, 141
     sigiliului, 182
 Fășie, 71, 94b.
 Fentă, 91
 Filacteră, 197
 Fișă pentru descrierea sigiliilor, 314
 Fișier sigilografic, 318
 Fleuron, 262
 Fond
     cu elemente geometrice, 250c., 250d.
     cu elemente vegetale, 250i.
     cu striățiuni, 250f.
     în formă de tablă de șah, 250b.
     neted, 285
     ornamental, 250
     perlat, 250g.
     reprezentând flori de crin, 250h.
     reticular, 250a.
     simplu, 249
 Fondul cîmpului, 248
 Forma sigiliilor, VI. C., 175
 Fotoliu, 247c.
 Fragment sigilar, 288
 Fronton, 240
- G**
- Gemă, 122
     incizată, 123
 Glíptica, 108
 Gravarea tiparului sigilar, 109a.
 Gravor de sigilii, 110
- H**
- Hrisobulă, 11ab.

I

- Iconografia sigiliilor, VII. C., 233
Imagine, 191
Impresiune
    alterată, 297*a*.
    cu legenda ilizibilă, 295
    cu legenda puțin lizibilă, 295
    decolorată, 296*a*.
    defectuoasă, 281
    degradată, 289
    desfăcută parțial, 292
    desprinsă parțial, 282
    detașată, 283
    fragmentată, 288
    friabilă, 293*a*.
    ilizibilă, 294
    imperfectă, 281
    intactă, 279
    mutilată, 285
    sigilară, 16*b*., 19*b*.
    sigilară realizată direct pe suportul ac-
    tului, 17*b*.
    (sigilară) realizată într-o substanță
    lichidă, 18*b*.
    spartă, 286
    uzată, 290
    împrumutarea sigiliului, 49*a*.
Incizare
    operațiunea de -, 87*a*.
Incizie, 87*a*., 126*d*.
    cruciformă, 88
    înstelată, 89
Inel sigilar, 121*a*.
Inelul pescarului, 31
Inițiale
    sigiliu cu -, 230
    însemn personal
    sigiliu cu -, 227 *b*
    însemnul meșterului pecetar, 111
Interlob, 207
Interzicerea sigiliului, 58
Inventar de sigilii, 317

J

Jilt, 247

L

- Lac, 164
Ladă pentru păstrarea tiparelor sigilare, 116
Lănțug, 149
Legătură de închidere, 94
Legături
    având culoarea alterată, 297*b*.
    decolorate, 296*b*.
Legăturile sigiliului, 74
Legendă, 196
    ilizibilă, 295
    puțin lizibilă, 295
Linie, 201
Lipsa sigiliului, 48
Literă(e)
    culcată, 256
    îmbinate, 255
    în ligatura, 254
    înscrisă, 253
    inversată, 258
    răsturnată, 257
    suprascrisă, 252
Logofăt, 320

M

- Manșetă metalică, 151
Marcaje pentru plasarea sigiliilor, 93*b*.
Marginea
    amprentei, 187
    cîmpului, 206
    tiparului sigilar, 142
Masă de ceară, 95
Materie de sigilat, VI. A., 154
Matrice
    buton, 119
    având culoarea alterată, 297*b*.
    casată, 272
    contrafăcută, 113
    corodată, 269
    cu mîner, 132
    cu trei fațete, 131
    decolorate, 296*b*.
    deteriorată, 273
    din cauciuc depreciat, 277
    dublă, 128

- falsă, 114
 fără mîner, 276
 fisurată, 271
 intactă, 268
 oxidată, 270
 piramidală, 127
 plată pentru sigilii bifată, 126*a*.
 purtînd pe revers semnele loviturilor
 pentru imprimare, 274
 regravată, 112
 sigilară, V, IX.1., 7, 138-141, 193*a*.
 sigilară cilindrică, 118
 sigilară compusă, 130
 sigilară conică, 127
 sigilară gravată în excizie, 18*a*.
 sigilară împărțită, 129
 sigilară pentru timbru sec, 17*a*.
 sigilară piramidală, 127
 sigilară plată, 125
 trifață, 131
 uzată, 275
- Matriță**
 pentru mulaje, 115
 pentru reproducerea sigiliilor, 21
- Meșter pecetar**, 111
- Mijloace de validare**
 sigilii -, 15
- Modalități de aplicare a sigiliului**, IV., 61
- Montură**, 121*c*.
- Mulaj**, 115, 312*a*.
- Mulaj negativ pentru reproducerea sigiliilor**, 21
- N**
- Natura**
 diplomatică a sigiliului, III., 25
 juridică a sigiliului, III., 26
 materială a sigiliului, II.
- Nișă**, 236
- Noduri**, 83
- Numele meșterului pecetar**, 111
- O**
- Orificiu(i)**
 practicate în suport pentru trecerea le-
- găturilor sigiliului, 93*b*.
 rezulate, 87*b*., 146
- Ornament piramidal**, 242
- Ostie**, 161
- P**
- Paleografia sigiliilor**, VIII., 251
- Panglică**, 81
- Pavilion**, 245
- Părțile**
 matricei, V. C.
 sigiliului, VII. A.
- Păstrătorul sigiliilor**, 320
- Pecet ar**, 110
- Pecete**, 100*b*.
- Pedestal**, 239
- Platină**, 121*b*.
- Plic de protecție**, 304
- Plicatură**, 85
- Pliere multiplă**, 86
- Plumb**,
 Bulă de -, 159
- Postament**, 239
- Presă de sigilat**, 137
- Prescurtări sigilare**, 259
- Prima impresiune a unui tipar sigilar**, 280
- Probă**, 22
- Produs**, 24*b*.
- Protejarea sigiliilor**, IX. A., 267
- Punctuația sigiliului**, 261
- R**
- Reașarea sigiliului**, 308
- Reconstituirea sigiliului**, 311
- Refixarea sigiliului**, 309
- Registre**, 234
- Reintegrarea (sigiliului)**, 310
- Relipirea sigiliului**, 307
- Reper pentru aplicarea tiparului sigilar**, 145
- Reproducere (sigilară)**, 20*a*., 312*b*.
 în pozitiv, 22
- Reproduceri sigilare după matrița negativă**, 23*a*.
- Resigilare**, 65
- Restaurare**, IX. B., 305

- Reunirea fragmentelor sigilare, 307
- Reversul
matricei sigilare, 139
sigiliului, 184, 186
- Revocarea sigiliului, 55
- Rozetă, 263
- S**
- Sac de protecție, 301
- Săculeț, 117
- Scaun în forma de X, 247*b*.
- Scut cu marginile superioare rotunjite, 178*c*.
- Semibulă, 38
- Semn pentru aplicarea tiparului, 145
- Semne de punctuație a legendelor sigilare, 261
- Senestra, 208*d*.
- Sfragistica, 1
- Sigilare(a), 62, 64
în cutie, 101*a*.
laterală, 103*a*.
multiplă, 66
pe ultima filă a piesei, 106
- Sigilatorul, 9, 323*a*.
- Sigiliu, 12
anepigraf, 199
aplicat, 67
aplicat pe suprafață incizată, 70
arhitectural, 222
armorial, 224, 226
atașat, 73
atârnat, 73
autentic, 51
bicolor, 174
bifată, 126, 183, 185
brățară, 107
buton, 119
conservat în cutie, 101*b*.
conservat separat de document, 284
cu cască și creștet, 225
cu inițiale, 230
cu însemn personal, 227*b*.
de argilă, 155
de atestare, 54
de cauze, 41
de ceară, 156
de ceară albă, 167*b*.
de ceară brună, 173*a*.
de ceară galbenă, 167*a*.
de ceară roșie, 171
de ceară verde, 170
de cocă, 162
de confirmare a autenticității, 53
de culoare albă, 169
de culoare galbenă, 168
de culoare neagră, 173*b*.
de devoțiune, 221
de fantezie, 232
de împrumut, 49*b*.
de închidere, 5, 13
de jurisdicție, 39
de recunoaștere, 6
de regență, 35
de substituie, 33
de suveranitate în picioare, 217
de validare, 4
ecleziastic în picioare, 248
ecleziastic șezînd, 214
ecvestru, 215
ecvestru de război, 215*a*.
ecvestru de vînătoare, 215*b*.
efigie, 210
emblematic, 227*a*.
exfoliat, 291
fără reprezentare, 200
feminin în picioare, 219
hagiografic, 220
heraldic, 224
iconografic, 192
inedit, 319*b*.
înfățișînd un bust, 211
în formă de chiuvetă, 195
în formă de pară răsturnată, 178*d*.
în formă de scut, 178
mare, 27
metalic, 157
mic, 12, 28
mijlociu, 29
monogramatic, 231
monumental, 222

- naval, 223
 navetă, 179
 ogival, 179
 onomastic, 229
 oval, 177
 pariam, 228
 pedestru, 216
 pentru contracte, 42
 piriform, 178*e*.
 poligonal, 180
 polilobat, 181
 privat, 32
 protejat de căuș, 100*b*.
 publicat, 319*a*.
 rotund, 176
 secret, 30
 șezînd, 212
 timbrat, 96
 timbru sec, 97
 topografic, 222
 triumfiular, 178*f*.
 volant, 102
 vorbitor, 228
 Sigilografie, 1
 Stanță, 133
 Stinga, 208*b*.
 Strigăt, 198*b*.
 Substanță lichidă de sigilat, 18*b*.
 Suporți, 246*b*.
 Suprafața
     amprenteii, 187
     laterală a tiparului sigilar, 143
 Sustinători, 246*c*.
 Șiret, 80
 Șnur împletit, 78
 Șnururi, 76, 77

T
 Targa, 178*b*.
 Taxă pentru sigiliu, 322
 Tenanți, 246*a*.
 Timbru
     cusut, 303
     sec, 17*a*., 97
 Tip
     arhitectural, 222
     armorial, 224
     cu înfățișarea Fecioarei, 220*h*.
     cu înfățișarea lui Isus, 220*a*.
     de devoțiune, 221
     de fantezie, 232
     de maj estate, 213
     de matrice, V. B.
     de suveranitate în picioare, 217
     ecleziastic în picioare, 218
     ecleziastic șezînd, 214
     ecvestru, 215
     ecvestru de război, 215*a*.
     ecvestru de vînătoare, 215*b*.
     efigie, 210
     emblematic, 227*a*.
     feminin în picioare, 219
     hagiografic, 220
     heraldic, 224
     înfățișînd un bust, 211
     monogramatic, 231
     monumental, 222
     naval, 223
     onomastic, 229
     parlant, 228
     pedestru, 216
     sacerdotal, 218
     șezînd, 212
     topografic, 220
     vorbitor, 228
 Tipar
     cu mîner, 132
     din cauciuc, 19*a*.
     din cauciuc impracticabil, 278
     sigilar, 16*a*., 109*a*., 116
 Tipologia sigiliilor, VII. B., 193*c*.
 Tipul
     impresiunii, 193*b*.
     matricei sigilare, 193*a*.
 Tipuri de matrice, V. B.
 Tipurile sigiliului, VII. B.
 Titla, 260
 Tortițe, 126*b*.
 Tradiția (sigiliului), 10
 Transfix, 104

Tron, 247
Țăncușe, 71, 82

U

Urechi, 126*b*.

V

Validare

cu sigilii multiple, 99
cu sigiliu volant, 102
Verficărea autenticității sigiliilor, 321
Verigă, 152
Verniș, 164
Vîrf, 241
metalic, 150

СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ РУССКИХ ТЕРМИНОВ

I. ОБЩИЕ ПОНЯТИЯ

1. Сфрагистика, сигилография
2. *a.* Отделка печати
b. Изготовление печати
3. Печать
4. Печать, удостоверяющая подлинность
5. Сургуч
6. Печать, уполномачивающая носителя
7. Матрица печати
8. Оттиск печати
9. Владелец печати
– Печатник → 320, 323
21. Матрица
22. Воспроизведение
23. *a.* Муляж, произведённый с воспроизведения
b. Воспроизведение полученное с другого воспроизведения
24. *a.* Воспроизведение печати с матрицы
b. Воспроизведение полученное таким образом

II. МАТЕРИАЛЬНОЕ ОФОРМЛЕНИЕ ПЕЧАТИ И СПОСОБЫ ЕЁ ПЕРЕДАЧИ

10. Способ передачи
11. *a.* Булла, печать
aa. Булла свинцовая
ab. Булла золотая
ac. Булла серебряная
b. /
12. Печатка
13. *a.* Печать
b. Прибор для оттискивания печати
c. Штемпель
14. Распечатати / распечатывать
15. Печати
16. *a.* Штемпель
b. Штемпель, штамп
17. /
18. *a., c.* Штемпель
b. Штемпель, штамп
19. *a.* Штемпельная подушка
b. /
20. *a.* Снятие слепка, муляжа
b. Слепок, муляж
25. Дипломатическая сущность печати
26. Юридическая сущность печати
27. Печать большая
28. Печать малая
29. Печать средняя
30. /
31. /
32. /
33. /
34. /
35. /
36. /
37. /
38. /
39. /
40. /
41. /
42. /
43. Контроттиск
44. /
45. Право на пользование печатью
46. /
47. Отсутствие печати
48. Отсутствие печати
49. *a.* Заимствование печати
b. Печать заимствованная
50. /

III. ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ И ЮРИДИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПЕЧАТИ

51. Печать признанная
52. Удостоверение подлинности печати
53. /
54. /
55. /
56. /
57. Удаление печати с грамоты
58. Аннулирование печати
59. Уничтожение печати
60. /

IV. СПОСОБЫ ПРИЛОЖЕНИЯ ПЕЧАТИ

61. Способы прикрепления печати
62. Прикрепление печати
63. Прикрепление печати
64. (За)печатать
65. (За)печатать заново
66. Приложение нескольких печатей
67. Печать прикладная
68. /
69. Отпечаток пальцев
70. Печать прикладная
71. Язычок простой
72. /
73. Печать вислая
74. Привязки печати
75. Язычок двойной
76. Шнуры
77. Шнуры
78. Шнур плетёный
79. Шнур
  - a. Шнур плоский
  - b. Шнур круглый
80. Шнур
81. Лента
82. Ремень
83. Узлы
84. Концы привязок
85. Загиб
86. Загиб в несколько слоев
87. a. Надрезывание
  - b. Надрез

88. Надрез крестообразный
89. Надрез звездообразный
90. Клапаны от надреза
91. Разрез
92. a. Вырезание
  - b. Вырез
93. a. Дыры для пропуска шнура
  - b. /
94. /
95. Восковая масса, смесь
96. Печать восковая, покрытая бумагой, печать „под кусто-дий»
97. Печать бумажная
98. /
99. Приложение печати с употреблением язычка
100. a. Приложение двухцветной печати
  - b. Печать двухцветная
101. a. Приложение печати в коробочке
  - b. Печать в коробочке
102. /
103. /
104. Сквозное скрепление нескольких грамот одной печатью
105. /
106. Печать прикладная на ленточном прикреплении
107. /

V. МАТРИЦЫ ПЕЧАТИ

A. Общие понятия

- Матрица печати -> 7
  - Отделка печати -> 2a.
  - Изготовление печати -> 2b.
108. Глиптика
  109. Резьба печати, гравировка печати
  110. Резчик печатей, гравировщик печатей
  111. Подпись на матрице печати
  112. Матрица перегравированная
  113. Матрица поддельная
  114. Матрица выдуманная
  115. Матрица, изготовленная с оттиска

116. Ларец для хранения матриц
117. Мешочек

В. Типы матриц

118. Печать цилиндрическая
119. Печать на камне
120. Печать в виде жука-скарабея
121. *a.* Матрица-перстень
b. Плоская часть
c. Оправа
122. Гемма
123. Инталия
124. Камея
125. Матрица плоская
126. *a.* Матрица двухсторонняя
b., d. Ушки
c. Заклепки
127. Матрица с ручкой в виде конуса, матрица с ручкой в виде пирамиды
128. Матрица сдвоенная, тиски
129. Матрица раздвоенная
130. Матрица сложная
131. Матрица трёхсторонняя
132. Матрица с ручкой
133. Чекан, штемпель
134. Щипцы для печатания, тиски
135. Буллотерион
136. Щипцы для печатания, тиски
137. Пресс для наложения печати
– Штемпель -> 16а., 18а.

С. Отдельные части матрицы

138. Лицевая сторона матрицы
139. Обратная сторона матрицы
140. Лицевая сторона матрицы
141. Обратная сторона матрицы
142. Край матрицы
143. Ребро матрицы
144. *a.* Ручка матрицы
b. Шарнир
145. Метка
146. Углубление

147. Фасет
148. Ушко
149. Цепочка матрицы
150. Стержень
151. Наконечник
152. Обруч
153. Шпонка

VI. МАТЕРИАЛ, ЦВЕТ И ФОРМА ПЕЧАТЕЙ

А. Материал

154. Материал печати, оттиск
155. Печать глиняная
156. Печать восковая
157. Печать металлическая
158. /
159. Пломбы
160. Восковая смесь, мастика
161. Тесто для печати
162. /
– Печать восковая, покрытая бумагой, печать „под кусто-дией»-> 96
– Печать бумажная -> 97
– Штемпель, штамп -> 186
163. Красящие вещества
164. Лак

Б. Цвет

165. Цвет печати
166. Воск белый, пчелиный
167. Печать из жёлтого воска
168. Печать жёлтого цвета
169. Печать белого цвета
170. Печать из зелёного воска
171. Печать из красного воска
172. Минеральная краска
173. *a.* Печать из коричневого воска
b. Печать чёрного цвета
174. Печать двухцветная

С. Форма

- 175. Форма печати
- 176. Печать круглая
- 177. Печать овальная
- 178. Печать в виде щита
- 179. Печать остроовальная
- 180. Печать многоугольная
- 181. Печать в виде лепестка

VII. ОТДЕЛЬНЫЕ ЧАСТИ, ТИПЫ И ИКОНОГРАФИЯ ПЕЧАТИ**А. Отдельные часты печати**

- 182. Лицевая сторона печати
- 183. Печать двухсторонняя
- 184. Обратная сторона печати
- 185. Лицевая сторона печати
- 186. Обратная сторона печати
- 187. Край оттиска
- 188. Ребро оттиска
- 189. Излишек воска, за краем оттиска
- 190. Поле печати
- Фон поля -> 248
- 191. Изображение на печати
- 192. Печать с изображением
- 193. Тип
- 194. Ободок печати
- 195. Печать с углублением
- 196. Надпись
- 197. Свёрток
- 198. *a.* Девиз
b. Крик
- 199. Печать без надписи
- 200. Печать без изображений
- 201. Линия
  - a.* Линия внутренняя
  - b.* Линия внешняя
- 202. Линия жемчужная
- 203. Линия с орнаментом
- 204. Линия жемчужная
- 205. Линия, украшенная жемчужинами
- 206. Бордюр поля
- 207. Углы

- 208. *a.,c.* Правая сторона
b.,d. Левая сторона

В. Типология печатей

- 209. Типология печатей
- 210. Тип печати с человеческим изображением
- 211. Тип печати с поясным, по-грудным изображением
- 212. Тип печати с сидячей фигурой
- 213. Тип печати с правителем на троне при регалиях
- 214. Тип печати церковной с сидячей фигурой
- 215. Тип печати со всадником
  - a.* Тип печати со всадником-воином
  - b.* Тип печати со всадником-охотником
  - c.* Тип печати со всадником при регалиях
- 216. Тип печати с фигурой в полный рост
- 217. Тип печати с правителем в полный рост при регалиях
- 218. Тип печати церковной с фигурой в полный рост
- 219. Тип печати с женской фигурой в полный рост
- 220. Тип печати с изображением Христа или святого
  - a.* Тип печати с изображением Христа
  - b.* Тип печати с изображением Богоматери
- 221. Тип печати с изображением молящейся фигуры
- 222. Тип печати со зданием
- 223. Тип печати с судном
- 224. Тип печати с гербом
- 225. /
- 226. Печати с иконографическим изображением, включающим герб
- 227. /

228. /
 229. Тип печати именной
 230. Печать с инициалами
 231. Тип печати с сочетающимися буквами
 232. Тип печати с вольным изображением

С. Иконография печати

233. Иконография печатей
 234. Ярусы
 235. Архитектурный фон печати
 236. Ниша
 237. Небольшое архитектурное сооружение
 238. Колонки, обрамляющие изображение
 239. Подножье
 240. Фронтон
 241. Треугольное архитектурное украшение
 242. Шпиль
 243. Навес
 244. Балдахин
 245. Шатёр
 246. *a.* Архитектурная опора в виде человеческой небольшой фигуры, архитектурная опора в виде ангела
b. Архитектурная опора в виде животного
c. Архитектурная опора в виде неодушевлённого предмета
 247. Трон
a. Скамья
b. Стул с крестообразными ножками
c. Кресло со спинкой и подлокотниками
d. /
 248. Фон поля
 249. Фон пустой
 250. Фон с орнаментом
a. Фон сетчатый

- b.* Фон в виде шахматной доски
c. Фон, покрытый плитками
d. Фон, покрытый ромбами
e. Фон, покрытый плетёнкой
f. Фон заштрихованный
g. Фон, покрытый пунктиром
h. Фон, покрытый лилиями
i. Фон, украшенный растительным орнаментом

VIII. ПАЛЕОГРАФИЯ ПЕЧАТЕЙ

251. Палеография печатей, эпиграфика печатей
 252. Буква надстрочная
 253. Буква, вписанная в другую
 254. Лигатуры
 255. Буквы переплетённые
 256. Буква горизонтальная
 257. Буква опрокинутая
 258. Буква перевёрнутая
 259. Сокращения, аббревиатуры
 260. Титло
 261. Пунктуация
 262. Розетка
 263. Розетка
 264. Крестик
 265. Начальный крест

IX. ХРАНЕНИЕ ПЕЧАТЕЙ

266. (Со)хранить

А. Предохранение

267. Предохранить/предохранять

1. Матрицы

268. Матрица невредимая
 269. Матрица разъеденная
 270. Матрица ржавая
 271. Матрица с трещиной
 272. Матрица сломанная
 273. Матрица разбитая
 274. Матрица с рисунком, уничтожен-

- ным молотком
 275. Матрица стёртая
 276. Матрица, лишённая ручки
 277. Матрица с трещиной
 278. *a.* Штемпель размягчённый
b. Штемпель затвердевший

2. Оттиски

279. Оттиск невредимый
 280. Оттиск чёткий
 281. Оттиск дефектный
 282. Оттиск отклеенный
 283. Оттиск оторванный
 284. Оттиск отделённый
 285. Оттиск повреждённый
 286. Оттиск разбитый
 287. Оттиск, сохранившийся в нескольких фрагментах
 288. Обломок оттиска, фрагмент оттиска
 289. Оттиск искажённый
 290. Оттиск стёртый
 291. Оттиск расслоённый
 292. Оттиск распавшийся
 293. Оттиск рассыпающийся
 294. Оттиск неразборчивый
 295. Оттиск с неразборчивой или мало разборчивой надписью
 296. *a.* Оттиск выцветший
b. Привязки выцветшие
 297. *a.* Оттиск испорченный
b. Привязки испорченные
 298. Булла свинцовая, покрытая оксидной плёнкой
 299. Булла свинцовая, покрытая углеродной плёнкой
 300. Булла распавшаяся

301. Мешочек защитный
 302. Коробочка защитная
 303. Бумага для „кустодии»
 304. Предохранительный конверт

В. Реставрация

305. Реставрировать
 306. Укрепить / укреплять
 307. Спать заново
 308. Привязать / привязывать заново
 309. Прикрепить / прикреплять заново
 310. Склеить / склеивать
 311. Восстановить / восстанавливать
 312. *a.* Изготовить / изготавливать муляж
b. Произвести / производить муляж с воспроизведения

С. Составление исследовательских пособий в области фрагистики

313. Собрание печатей
 314. Описание печатей
 315. Систематический сборник печатей
 316. Каталог печатей
 317. Инвентарная опись печатей
 318. Карточечный каталог печатей
 319. *a.* Печать опубликованная
b. Печать неопубликованная

ПРИЛОЖЕНИЕ

320. Печатник
 321. /
 322. Плата от печати
 323. Печатник
 324. /

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ РУССКИХ ТЕРМИНОВ**А**

- Аббревиатуры, 259
Аннулирование печати, 58
Архитектурная опора, 246
Архитектурное
    сооружение(небольшое), 237
Архитектурный фон печати, 235

Б

- Балдахин, 244
Бордюр поля, 206
Буква
    вписанная в другую, 253
    горизонтальная, 256
    надстрочная, 252
    опрокинутая, 257
    перевернутая, 258
Буквы
    переплетённые, 255
Булла, 11
    золотая, 11*ab*.
    распавшаяся, 300
    свинцовая, 11*aa*.
    свинцовая,покрытая оксидной
    плёнкой, 298
    свинцовая, покрытая угло-родной
    плёнкой, 299
    серебряная, 11*ac*.
Буллотерион, 135
Бумага для „кустодии», 303

В

- Владелец печати, 9
Воск
    белый, пчелиный, 166
Восковая
    масса, 95
    смесь, 160
Воспроизведение, 22
    печати с матрицы, 24
    полученное с другого воспроизведе-
    ния, 23*b*.

- Восстановить/восстанавливать, 311
Вырез, 92*b*.
    вырезание, 92*a*.

Г

- Гемма, 122
Глиптика, 108
Гравировка печати, 109
Гравировщик печатей, 110

Д

- Девиз,198*a*.
Дипломатическая сущность печати, III.,
    25
Дыры для пропуска шнура, 93*a*.

З

- Загиб,85
    в несколько слоев, 86
Заимствование печати, 49*a*.
Заклепки, 126*c*.
Запечатать/запечатывать, 64
Заново,65

И

- Изготовить/изготавливать муляж, 312*a*.
Изготовление печати, 2*b*.
Излишек воска за краем оттиска, 189
Изображение на печати, 191
Иконография печатей, VII.С., 233
Инвентарная опись печатей, 317
Инталия, 123

К

- Камея,124
Картотечный каталог печатей, 318
Каталог печатей, 316
Клапаны от надреза, 90
Колонки,обрамляющие изображение,
    238
Контрооттиск, 43
Концы привязок, 84

- Коробочка защитная, 302
- Край
матрицы, 142
оттиска, 187
- Красящие вещества, 163
- Кресло со спинкой и подлокотниками, 247с.
- Крестик, 264
- Крик, 198а.
- Л**
- Лак, 164
- Ларец для хранения матриц, 116
- Левая сторона, 208*b*, *d*.
- Лента, 81
- Лигатуры, 254
- Линия, 201
внешняя, 201*b*.
внутренняя, 201*a*.
жемчужная, 202, 204
с орнаментами, 203
украшенная жемчужинами, 205
- Лицевая сторона
матрицы, 138, 140
печати, 182, 185
- М**
- Мастика, 160
- Материал печати, VI.A., 154
- Матрица, 21
Выдуманная, 114
двухсторонняя, 126а.
изготовленная с оттиска, 115
лишённая ручки, 276
невредимая, 268
перегравированная, 112
печати, 7
плоская, 125
поддельная, 113
разбитая, 273
раздвоенная, 129
разъединенная, 269
ржавая, 270
с рисунком, уничтоженным молотком, 274
с ручкой, 132
с ручкой в виде конуса или пирамиды, 127
с трещиной, 271, 277
сдвоенная, 128
сложная, 130
сломанная, 272
стёртая, 275
трёхсторонняя, 131
- Матрица-перстень, 121а.
- Матрицы печати, V.
- Метка, 145
- Мешочек, 117
защитный, 301
- Минеральная краска, 172
- Муляж, 20
произведённый с воспроизведения, 23а.
- Н**
- Навес, 243
- Надпись, 196
- Надрез, 876
звездообразный, 89
крестообразный, 88
- Надрезывание, 87а.
- Наконечник, 151
- Начальный крест, 265
- Небольшое архитектурное сооружение, 237
- Ниша, 236
- О**
- Обломок оттиска, 288
- Ободок печати, 194
- Оборотная сторона
матрицы, 139, 141
печати, 184, 186
- Обруч, 152
- Описание печатей, 314
- Оправа матрицы-перстня, 121с.
- Отделка печати, 2а.
- Отдельные части матрицы, V. С.
- Отдельные части печати, VII. А.
- Отпечаток пальцев, 69

Отсутствие печати, 47, 48

Оттиск, 154

- выцветший, 296a.
- дефектный, 281
- искажённый, 289
- испорченный, 297a.
- невредимый, 279
- неразборчивый, 294
- отделённый, 284
- отклеенный, 282
- оторванный, 283
- печати, 8
- повреждённый, 285
- разбитый, 286
- распавшийся, 292
- расслоённый, 291
- рассыпающийся, 293
- с мало разборчивой или неразборчивой надписью, 295
- сохранившийся в нескольких фрагментах, 287
- стёртый, 290
- чёткий, 280

П

Палеография печатей, VIII., 251

Печатать, 64

- заново, 65

Печати, 15

Печатка, 12

Печатник, 320, 323

Печать, 11a., 13a.

- без изображений, 200
- без надписи, 199
- белого цвета, 169
- большая, 27
- бумажная, 97
- в виде жука-скарабея, 120
- в виде лепестка, 181
- в виде щита, 178
- в коробочке, 101b.
- вислая, 73
- восковая, 156
- восковая, покрытая бумагой, 96
- глиняная, 155

двухсторонняя, 183

двухцветная, 100b., 174

жёлтого цвета, 168

заимствованная, 49b.

из жёлтого воска, 167

из зелёного воска, 170

из коричневого воска, 173a.

из красного воска, 171

круглая, 176

малая, 28

металлическая, 157

многоугольная, 180

на камне, 119

неопубликованная, 319b.

овальная, 177

опубликованная, 319a.

остроовальная, 179

под кустодией, 96

признанная, 51

прикладная, 67, 70

прикладная на ленточном прикреплении, 106

с изображением, 192

с иконографическим изображением, включающим герб, 226

с инициалами, 230

с углублением, 195

средняя, 29

удостоверяющая подлинность, 4

уполномочивающая носителя, 6

цилиндрическая, 118

чёрного цвета, 173b.

Плата от печати, 322

Пломба, 159

Плоская часть матрицы-перстня, 121b.

Подножье, 239

Подпись на матрице печати, 111

Поле печати, 190

Правая сторона, 208a., с.

Право на пользование печатью, 45

Предохранение печатей, IX.A.

Предохранительный конверт, 304

Предохранить/предохранять, 267

Пресс для наложения печати, 137

Прибор для оттискивания печати, 130

Привязки

выцветшие, 296*b*.
испорченные, 297*b*.
печати, 74

Привязать/привязывать заново, 308

Прикрепить/прикреплять заново, 309

Прикрепление печати, 62, 63

Приложение

двухцветной печати, 100*a*.
нескольких печатей, 66
печати в коробочке, 101*a*.
печати с употреблением язычка, 99

Произвести, производить муляж с воспроизведения, 312*b*.

Пунктуация, 261

Р

Разрез, 91

Распечатать/распечатывать, 14

Ребро матрицы, 143
оттиска, 188

Резьба печати, 109

Резчик печатей, 110

Ремень, 82

Реставрация печатей, IX. В.

Реставрировать, 305

Розетка, 262, 263

Ручка матрицы, 144*a*.

С

Свёрток, 197

Сигиллография, 1

Систематический сборник печатей, 315

Скамья, 247*a*.

Сквозное скрепление нескольких грамот одной печатью, 104

Склеить/склеивать, 310

Слепок, 20*b*.

Смесь, 95

Снятие слепка, 20*a*.

Собрание печатей, 313

Сокращения, 259

Сохранить, 266

Спать заново, 307

Способ передачи печати, 10

Способы прикрепления печати, IV., 61

Стержень, 150

Стул с крестообразными ножками, 247*b*.

Сургуч, 5

Сфрагистика, 1

Т

Тесто для печати, 161

Тип, 193

печати именной, 229

печати с вольным изображением, 232

печати с гербом, 224

печати с женской фигурой, в полный рост, 219

печати с изображением Богоматери, 220*b*.

печати с изображением молящейся фигуры, 221

печати с изображением Христа, 220*a*.

печати с изображением святого, 220

печати с поясным, погрудным изображением, 211

печати с правителем в полный рост при регалиях, 217

печати с правителем на троне при регалиях, 213

печати с сидячей фигурой, 212

печати с сочетающимися буквами, 231

печати с судном, 223

печати с фигурой в полный рост, 216

печати с человеческим изображением, 210

печати со всадником, 215

печати со зданием, 222

печати церковной с сидячей фигурой, 214

печати церковной с фигурой в полный рост, 218

Типы матриц, V.В.

Типология печатей, VII.В.209

Тиски, 128, 134, 136

- Титло, 260
Треугольное архитектурное украшение, 241
Трон, 247
- У**
Углубление, 146
Углы, 207
Удаление печати с грамоты, 57
Удостоверение подлинности печати, 52
Узлы, 83
Укрепить/укреплять, 306
Уничтожение печати, 59
Ушко, ушки, 126*b.*, *d.*, 148
- Ф**
Фасет, 147
Фон поля, 248
    пустой, 249
    с орнаментом, 250
Форма печати, VI.C., 175
Фрагмент оттиска, 288
Фронтон, 240
- Х**
Хранение печатей, IX.
Хранить, 266
- Ц**
Цвет печати, VI.B., 165
Цепочка матрицы, 149
- Ч**
Чекан, 133
- Ш**
Шарнир, 144*b.*
Шатёр, 245
Шнур, 79, 80
    круглый, 796
    плетёный, 78
Шнуры, 76, 77
Шпиль, 242
Шпонка, 153
Штамп, 18*b.*
Штемпель, 13*c.*, 16, 18, 133
    затвердевший, 278*b.*
    размягчённый, 278*a.*
Штемпельная подушка, 19
- Щ**
Щипцы для печатания, 134, 136
- Э**
Эпиграфика печатей, 251
- Ю**
Юридическая сущность печати, III., 26
- Я**
Язычок
    двойной, 75
    простой, 71
Ярусы, 234

SVENSKT SYSTEMATISKT REGISTER

I. ALLMANNA TERMER

1. Sigillografi, sfragistik
2. Sigillkonst
3. *a.* Sigill(avtryck)
b. Sigill(stamp)
4. /
5. /
6. /
7. Sigill, (sigill)stamp
8. (Sigill)avtryck
9. Sigillant
– Sigillbevarare -> 320

II. SIGILLET MATERIAL OCH DESS TRADERING

10. Tradering, belägg
11. *a.* Bulla
aa. Blybulla
ab. Guldbulla
ac. Silverbulla
b. Bulla
12. Signet, litet sigill
13. /
14. Bryta sigill(et)
15. /
16. Stämpel
17. *a.* Präglingensverktyg
b. Prägling
18. *a., b.* (Färg)stempel
c. /
19. Stämpeldyna
20. *a.* Avgjutning
b. Avgjutning, kopia
21. Negativ (avgjutning)
22. Positiv (avgjutning)
23. Avgjutning efter kopia, avgjutning efter avgjutning
24. *a.* Stämpling
b. Avtryck

III. SIGILLET DIPLOMATISKA OCH RÄTTSLIGA NATUR

25. Sigillets diplomatiska natur
26. Sigillets rättsliga natur
27. Stort sigill
28. Litet sigill, mindre sigill, sekret, signet
29. /
30. Litet sigill, mindre sigill, sekret, signet
31. Fiskarring
32. Privatsigill, personligt sigill
33. /
34. /
35. /
36. /
37. /
38. /
39. Domsigill, *sigillum ad causas*
40. /
41. Domsigill, *sigillum ad causas*
42. /
43. Kontrasigill
44. Sigill, använt som kontrasigill
45. /
46. /
47. /
48. /
49. /
50. /
51. /
52. /
53. /
54. /
55. Återkallande av sigill, ogiltigförklaring av sigill
56. /
57. /
58. /
59. /
60. /

IV. METODER ATT ANBRINGA SIGILL 101. /

102. /
 61. Beseglingsätt 103. /
 62. Besegling 104. /
 63. / 105. /
 64. Besegla 106. /
 65. / 107. /
 66. /
 67. Påtryckt sigill
 68. /
 69. Fingeravtryck
 70. Påtryckt sigill, papperssigill
 71. Remsa (skuren) ur brevet
 72. /
 73. (Vid)hängande sigill
 74. (Sigill)remsa, (sigill)band, (sigill) snöre
 75. Dubbel remsa
 76. Trådar, trådknippe
 77. /
 78. Flätat snöre
 79. Snodd, tvinnat snöre
a., b. /
 80. Tunn snodd
 81. Band
 82. Rem
 83. Knutar
 84. /
 85. *Plica*, upp veck
 86. /
 87. *a.* (In)snitt
b. (In)snitt, skåra
 88. Korsformat snitt
 89. Stjärnformat snitt
 90. /
 91. (In)snitt, skåra
 92. /
 93. /
 94. Förslutningsremsa
 95. Vaxkaka, vaxklump
 96. Papperssigill
 97. Papperssigill
 98. /
 99. /
 100. /

V. SIGILLSTAMPAR**A. Allmänt**

- Sigillstamp -> 7
 – Sigillkonst -> 2
 108. Graveringskonst, glyptik
 109. Graving, gravyr
 110. Sigillgravör
 111. (Sigill)gravörens signatur
 112. /
 113. Förfalskad sigillstamp
 114. /
 115. /
 116. /
 117. /

B. Typer av sigillstamps

118. Cylindersigill, rullsigill
 119. /
 120. Skarabé
 121. *a.* Sigillring, signetring
b. Platta
c. Infattning
 122. Gem
 123. Graverad ädelsten
 124. Kamé
 125. Sigillstamp med plan baksida
 126. *a.* Dubbelsigill, sigillklämma
b., c., d. /
 127. /
 128. Dubbelstamp, klämma
 129. /
 130. /
 131. Tresidig sigillstamp
 132. Sigill(stamp) med skaft

133. /
 134. /
 135. /
 136. /
 137. /
 – Stämpel -> 16
 – Präglingens verktyg -> 17a.
 – Färgstämpel -> 18a.

C. Sigillstampens delar

138. (Sigill)stampens präglingssida
 139. (Sigill)stampens
 140. /
 141. /
 142. (Ytter)kant
 143. /
 144. a. Handgrepp
       b. Gångjärn
 145. /
 146. Urtag
 147. /
 148. Handtag, skaft
 149. Kedja
 150. Tånge
 151. Hylsa
 152. Holk
 153. Sprint

VI. SIGILLETS MATERIAL, FÄRG OCH FORM

A. Sigillets material

154. Sigillets material
 155. /
 156. Vaxsigill
 157. Metallsigill, bulla
 158. /
 159. Plomber
 160. Lack
 161. Oblat(sigill)
 162. Oblatsigill
 – Papperssigill - 96. 97
 – Färgstämpel -> 18a.

163. Färgämnen
 164. Fernissa

B. Sigillets färg

165. Sigillets färg
 166. Ofärgat vax, naturfärgat vax
 167. /
 168. Gult sigill
 169. Vitt sigill
 170. Sigill av grönt vax
 171. Sigill av rött vax
 172. *Terra sigillata*
 173. a. Sigill av brunt vax, sigill av
       brunaktigt vax
       b. Svart sigill
 174. Tvåfärgat sigill

C. Sigillets form

175. Sigillets form
 176. Runt sigill
 177. Ovalt sigill
 178. Sköldformat sigill
       a. /
       b. Tartschformat sigill
       c., d. /
       e. Pärnformat sigill
       f. Triangelformat sigill
 179. Spetsovalt sigill
 180. Mångsidigt sigill
 181. /

VII. SIGILLETS DELAR, TYPER OCH IKONOGRAFI

A. Sigillets delar

182. Sigillets framsida
 183. Dubbelsidigt sigill
 184. Sigillets baksida
 185. Sigillets framsida
 186. Sigillets baksida
 187. Avtryckets (ytter)kant
 188. /

189. Vulst, kupa
 190. (Sigill)fält
   – Bakgrund -> 248
 191. Bild
 192. Ikonografiskt sigill, bildsigill
 193. *a, c.* Typ
   b. /
 194. Legendutrymme
 195. /
 196. Omskrift, legend
 197. Skriftband
 198. *a.* Motto, devis, valspråk
   b. Härskri
 199. Bildsigill utan text
 200. Textsigill
 201. Rand
   a. Inre rand
   b. Yttre rand
 202. Pärlstav, pärlrand
 203. /
 204. /
 205. /
 206. Infattning
 207. Svicklar
 208. *a.* Höger
   b. Vänster
   c. Heraldiskt höger, dexter
   d. Heraldiskt vänster, sinister

B. Sigilltypologi

209. Sigilltypologi
 210. Porträttsigill
 211. Porträttsigill med halvfigur
 212. Tronsigill
 213. Majestätssigill
 214. Andligt tronsigill
 215. Ryttersigill
   a. Ryttersigill
   b., c. /
 216. Porträttsigill med stående figur
 217. Sigill med stående furste
 218. Sigill med stående kyrkofurste
 219. Sigill med stående kvinnofigur
 220. Sigill med religiöst motiv; Helgonsigill

- a.* Kristussigill
b. Mariasigill
 221. Adorantsigill
 222. Topografiskt sigill
 223. Skeppsigill
 224. Heraldiskt sigill, vapensigill
 225. Heraldiskt sigill med enbart hjälm
 226. Sigill med heraldiska element
 227. *a.* Emblemsigill
   b. Bomärkessigill
 228. Talande sigill
 229. Namnsigill
 230. Initialsigill
 231. Monogramsigill
 232. Fantasisigill

C. Sigillikonografi

233. Sigillikonografi
 234. Plan
 235. Arkitektonisk dekoration (av sigill)
 236. Nisch
 237. *Ædicula*
 238. Kolonnetter
 239. Piedestal, postament
 240. Dörröverstycke, gavelfält
 241. Fial
 242. Klocktorn
 243. Tronhimmel, baldakin
 244. Tronhimmel, baldakin
 245. Baldakin, tält, paviljong
 246. Sköldbärare, sköldhållare
 247. Tron
   a. Bänk
   b. Kryss-stol
   c. Stol med rygg- och armstöd
   d. /
 248. Bakgrund, fond, botten
 249. Slät bakgrund, bakgrund utan dekor
 250. Dekorerad bakgrund, damaskerad bakgrund
   a. /
   b. Schackrutad bakgrund
   c. /
   d. Snedrutad bakgrund

- e.* /
f. Skrafferad bakgrund
g. /
h. Med franska liljor beströdd
 bakgrund
i. Med lövverk damaskerad bakgrund

VIII. SIGILLPALEOGRAFI

251. Sigillpaleografi
 252. Överskriven bokstav
 253. Inskriften bokstav
 254. Ligatur, sammanskrivna bokstäver
 255. Sammanflätade bokstäver
 256. Liggande bokstav
 257. Upp- och nedvänd bokstav
 258. Omvänd bokstav
 259. Förkortningar (på sigill)
 260. Förkortningstecken
 261. Interpunktionstecken (på sigill)
 262. Liten blomma
 263. Rosett
 264. Litet kors
 265. Kors (i legendens början), begynnelsekors

IX. SIGILLKONSERVERING

266. Vårda, bevara

A. Vård

267. Vårda, bevara

1. Sigillstampar

268. Oskadad stamp
 269. Stamp, skadad genom frätning
 270. Stamp, skadad genom rost, rostig
 Stamp
 271. Sprucken stamp, spräckt stamp
 272. (Avsiktligt) förstörd stamp
 273. Sönderbruten stamp
 274. Stamp med märke av hammarslag på
 baksidan
 275. Sliten stamp, nött stamp

276. Stamp, som förlorat sitt skaft
 277. Krakelerad (gummi)stämpel
 278. *a.* /
       b. Hårdnad (gummi)stämpel

2. Sigillavtryck

279. Oskadat avtryck
 280. /
 281. Otydligt avtryck
 282. (Delvis) lossnande avtryck
 283. Lösryckt sigill
 284. Lösryckt sigill, förvarat tillsammans
 med dokumentet
 285. Ofullständigt avtryck
 286. Krossat avtryck
 287. Fragmentariskt avtryck
 288. Fragmentariskt avtryck
 289. Skadat avtryck
 290. Slitet avtryck, nött avtryck
 291. Flagnande avtryck
 292. Sönderfallande avtryck
 293. *a.* Luckert avtryck
       b. Sönderfallande avtryck,
       pulvriserande avtryck
 294. Otydbart avtryck
 295. Avtryck med oläslig, eller svårläslig,
 legend
 296. *a.* Bleknat avtryck
       b. Bleknade band, bleknade remsor,
       bleknade trådar
 297. /
 298. Bulla, angripen av blysjuka
 299. /
 300. /
 301. Skyddspåse
 302. Skyddsask
 303. /
 304. Skyddsomslag

B. Restauration

305. Restaurera, återställa
 306. Konsolidera, stärka
 307. (Åter) sammanfoga
 308. (Åter) fästa

- 309. (Åter) fästa
- 310. Återförena
- 311. Rekonstruera
- 312. *a.* Avgjuta, framställa en avgjutning
(efter original)
- b.* Avgjuta (efter en avgjutning)

**C. Framställning av
forskningshjälpmedel**

- 313. Sigillsamling
- 314. Sigillbeskrivning
- 315. /

- 316. Sigillkatalog
- 317. Sigillinventarium
- 318. Sigillkartotek
- 319. *a.* Publicerat sigill
- b.* Ej publicerat sigill

APPENDIX

- 320. Sigillbevarare
- 321. /
- 322. /
- 323. /
- 324. /

SVENSKT ALFABETISKT REGISTER

A

Adorantsigill, 221
 Ædicula, 237
 Avgjuta
   efter original, 312*a*.
   efter avgjutning, 312*b*.
 Avgjutning, 20
   efter avgjutning, 23
   efter kopia, 23
   negativ -, 21
   positiv -, 22
 Avtryck, 3*a*., 8, 24*b*.
   bleknat -, 296*a*.
   flagnande -, 291
   fragmentariskt -, 287, 288
   krossat -, 286
   lossnande -, 282
   luckert -, 293*a*.
   med oläslig legend, 295
   med svårläslig legend, 295
   nött -, 290
   ofullständigt -, 285
   oskadat -, 279
   otydbart -, 294
   otydligt -, 281
   pulvriserande -, 293*b*.
   skadat -, 289
   slitet -, 290
   sönderfallande -, 292, 293*b*.

B

Bakgrund, 248
   damaskerad -, 250
   dekorerad -, 250
   med franska liljor beströdd -, 250*h*.
   med lövverk damaskerad —, 250*i*.
   schackrutad -, 250*b*.
   skafferad -, 250*f*.
   slät -, 249
   snedrutad -, 250*d*.
   utan dekor, 249

Baksida

sigillets -, 184, 186
   (sigill)stampens -, 139
 Baldakin, 243, 244, 245
 Band, 74, 81
   bleknat -, 296*b*.
 Begynnelsekors, 265
 Belägg, 10
 Besegla, 64
 Besegling, 62
 Beseglingssätt, 61
 Bevara, 266, 267
 Bild, 191
 Bildsigill, 192
   utan text, 199
 Blomma
   liten -, 262
 Blybulla, 11*aa*.
 Bokstav
   inskriven -, 253
   liggande -, 256
   omvänd -, 258
   upp- och nedvänd -, 257
   överskriven -, 252
 Bokstäver
   sammanflätade -, 255
   sammanskrivna -, 254
 Bomärkessigill, 227*b*.
 Botten, 248
 Bryta sigill(et), 14
 Bulla, 1*la*, 11 *b*, 157
   angripen av blysjuka, 298
 Bänk, 247*a*.

C

Cylindersigill, 118

D

Dekoration
   arkitektonisk -, 235
 Delar
   sigillets -, VII. A.
 Devis, 198*a*.

Dexter, 208c.
 Domsigill, 39, 41
 Dubbelsigill, 126a.
 Dubbelstamp, 128
 Dörröverstycke, 240

E

Emblemsigill, 227a.

F

Fantasisigill, 232
 Fernissa, 164
 Fial, 241
 Fingeravtryck, 69
 Fiskarring, 31
 Fond, 248
 Form
   sigillets -, VI. C., 175
 Framsida
   sigillets -, 182, 185
 Fält, 190
 Färg
   sigillets -, VI. B., 165
 (Färg)stämpel, 18a., b.,
 Färgämne, 163
 Fästa, 308, 309
 Förkortningar, 259
 Förkortningstecken, 260
 Förslutningsremsa, 94

G

Gavelfält, 240
 Gem, 122
 Glyptik, 108
 Graving, 109
 Graveringskonst, 108
 Gravyr, 109
 Guldbulla, 11ab.
 (Gummi)stämpel
   hårdnad -, 278
   krakelerad -, 277
 Gångjärn, 144b.

H

Handgrepp, 144a.

Handtag, 148
 Helgonsigill, 220
 Holk, 152
 Hylsa, 151
 Härskri, 198b.
 Höger, 208a.
   heraldiskt -, 208c.

I

Infattning, 121c., 206
 Initialsigill, 230
 (In)snitt, 87, 91
 Interpunktionstecken, 261

K

Karne, 124
 Kant, 142
   avtryckets -, 187
 Kedja, 149
 Klocktorn, 242
 Klämma, 128
 Knut, 83
 Kolonnett, 238
 Konsolidera, 306
 Kontrasigill, 43
 Kors
   (i legendens början), 265
   litet -, 264
 Kopia, 20b.
 Kristussigill, 220a.
 Kryss-stol / krysstol, 247b.
 Kupa, 189

L

Lack, 160
 Legend, 196
 Legendutrymme, 194
 Ligatur, 254

M

Majestätssigill, 213
 Mariasigill, 220b.
 Material
   sigillets -, VI. A., 154
 Metallsigill, 157

Monogramsigill, 231
Motto, 198*a*.

N

Namnsigill, 229
Natur
    diplomatiska -, sigillets, III., 25
    rättsliga -, sigillets, III., 26
Negativ, 21
Nisch, 236

O

Oblat, 161
Oblatsigill, 161, 162
Ogiltigförklaring av sigill, 55
Omskrift, 196

P

Papperssigill, 70, 96, 97
Paviljong, 245
Piedestal, 239
Plan, 234
Platta, 121*b*.
Plica, 85
Plomb, 159
Porträttsigill, 210
    med halvfigur, 211
    med stående figur, 216
Positiv, 22
Postament, 239
Privatsigill, 32
Prägling, 17*b*.
Präglingssida
    sigillstampens -, 138
Präglingsverktyg, 17*a*.
Pärlrand, 202
Pärlstav, 202
Rand, 201
    inre -, 201*a*.
    yttre -, 201*b*.

R

Rekonstruera, 311
Rem, 82
Remsa, 74

bleknad -, 296*b*.
dubbel -, 75
skuren ur brevet, 71
ur brevet, 71

Restaurera, 305
Rosett, 263
Rullsigill, 118
Ryttarsigill, 215, 215*a*.

S

Sammanfoga, 307
Sekret, 28, 30
Sfragistik, 1
Sigill, 3*a*., *b*., 7
    använt som kontrasigill, 44
    av brunaktigt vax, 173*a*.
    av brunt vax, 173*a*.
    av grönt vax, 170
    av rött vax, 171
    dubbelsidigt -, 183
    ej publicerat -, 319*b*.
    gult -, 168
    heraldiskt -, 224, 225
    hängande -, 73
    ikonografiskt -, 192
    litet -, 12, 28, 30
    lösryckt -, 283, 284
    med heraldiska element, 226
    med religiöst motiv, 220
    med stående furste, 217
    med stående kvinnofigur, 219
    med stående kyrkofurste, 218
    mindre -, 28, 30
    mångsidigt -, 180
    ovalt -, 177
    personligt -, 32
    publicerat -, 319*a*.
    påtryckt -, 67, 70
    påronformat -, 178*e*.
    runt -, 176
    sköldformat -, 178
    spetsovalt -, 179
    stort -, 27
    svart -, 173*b*.
    talande -, 228

- tartschformat -, 178*b*.
 topografiskt -, 222
 triangelformat -, 178*f*.
 tvåfärgat -, 174
 (vid)hängande -, 73
 vitt -, 169
 Sigillant, 9
 Sigillavtryck, 3*a.*, 8; se även Avtryck
 (Sigill)band, 74
 Sigillbeskrivning, 314
 Sigillbevarare, 320
 (Sigill)fält, 190
 Sigillgravör, 110
 Sigillikonografi, VII. C., 233
 Sigillinventarium, 317
 Sigillkartotek, 318
 Sigillkatalog, 316
 Sigillklämma, 126*a*.
 Sigillkonservering, IX.
 Sigillkonst, 2
 Sigillografi, 1
 Sigillpaleografi, VIII., 251
 (Sigill)remsa, 74
 Sigillring, 121*a*.
 Sigillsamling, 313
 (Sigill)snöre, 74
 Sigillstamp, 3*b.*, 7; se även Stamp
   förfalskad -, 113
   med plan baksida, 125
   med skaft, 132
   tresidig -, 131
 Sigilltypologi, VII. B., 209
Sigillum ad causas, 39, 41
 Signatur
 (sigill)gravörens -, 111
 Signet, 12, 28, 30
 Signetring, 121*a*.
 Silverbulla, 11*ac*.
 Sinister, 208*d*.
 Skaft, 148
   sigill(stamp) med -, 132
 Skarabé, 120
 Skeppsigill, 223
 Skriftband, 197
 Skyddsask, 302
 Skyddsomslag, 304
 Skyddspåse, 301
 Skåra, 87 *b*, 91
 Sköldbärare, 246
 Sköldhållare, 246
 Snitt, 87*a., b.*, 91
   korsformat -, 88
   stjärnformat -, 89
 Snodd, 79
   tunn -, 80
 Snöre, 74
   flätat -, 78
   tvinnat -, 79
 Sprint, 153
 Stamp, 3*b.*, 7
   (avsiktligt) förstörd -, 272
   förfalskad -, 113
   förstörd -, 272
   med märke av hammarslag på baksidan, 274
   med plan baksida, 125
   med skaft, 132
   nött -, 275
   oskadad -, 268
   rostig -, 270
   skadad genom frätning, 269
   skadad genom rost, 270
   sliten -, 275
   som förlorat sitt skaft, 276
   sprucken -, 271
   spräckt -, 271
   sönderbruten -, 273
   tresidig -, 131
 Stol med rygg- och armstöd, 247*c*.
 Stämpel, 16, 18
   hårdnad -, 278
   krakelerad -, 277
 Stämpeldyna, 19
 Stämpling, 24 *a*
 Stärka, 306
 Svickel, 207
- T**
 Terra sigillata, 172
 Textsigill, 200

- Tron, 247
 Tronhimmel, 243, 244
 Tronsigill, 212
   andligt -, 214
 Trådar (pl), 76
 Trådknippe, 76
 Typ, 193*a.*, 193*c.*
 Tånge, 150
 Tält, 245
- U**
 Uppveck, 85
 Urtag, 146
- V**
 Valspråk, 198 *a*
 Vapensigill, 224
 Vax
   naturfärgat -, 166
   ofärgat -, 166
   svart -, 173*b.*
 Vaxkaka, 95
 Vaxklump, 95
 Vaxsigill, 156
 (Vid)hängande sigill, 73
 Vulst, 189
 Vårda, IX. A., 266, 267
 Vänster, 208*b.*
   heraldiskt -, 208*d.*
- (Ytter)kant, 142
 avtryckets -, 187
- U**
 Uppveck, 85
 Urtag, 146
 Valspråk, 198*a.*
 Vapensigill, 224
 Vax
   naturfärgat -, 166
   ofärgat -, 166
   svart -, 173*b.*
 Vaxkaka, 95
 Vaxklump, 95
 Vaxsigill, 156
 (Vid)hängande sigill, 73
 Vulst, 189
 Vårda, IX. A., 266, 267
 Vänster, 208 *b*
   heraldiskt -, 208*d.*
 (Ytter)kant, 142
 avtryckets -, 187
 (Åter) fästa, 308, 309
 (Åter) sammanfoga, 307
 Återförening, 310
 Återkallande av sigill, 55
 Återställa, 305
 Ädelsten
   graverad -, 123

УКРАЇНСЬКИЙ СИСТЕМАТИЧНИЙ ПОКАЖЧИК

I. ЗАГАЛЬНІ УВАГИ

1. Сфрагістика, сигілографія, печаткознавство
2. Сфрагістичне мистецтво, печаткове мистецтво
  - a. Мистецький рівень печатки
  - b. Мистецтво різання печатки
3. Печатка, печать, сигілум, сфрагіс
  - a. Відтиск печатки, відбиток печатка
  - b. Матриця печатки
4. Засвідчуюча печатка, завіряюча печатка
5. Охоронна печатка, закриваюча печатка
6. Розпізнавальна печатка
7. Матриця, матриця печатки, толока печатки
8. Відтиск, відбиток, відбиток печатки
9. Власник печатки
  - Печатник → 323a.
  - Стражник печатки, охоронець печатки → 320
16. a. Штемпель
b. Штамп, штемпельний відтиск
17. a. Суха печатка, печатка-прес
b. Суха печатка, сухий відтиск
18. a. Матриця для мокрого відтиску
b. Мокра печатка, мокрий відтиск
19. a. Штемпельна подушка
b. Мокрий відтиск, штемпельний відтиск
20. a. Відливання
b. Відлив, відлив печатки
21. Негатив, негатив матриці
22. Позитив, відлив печатки
23. a. Відливання з відливу
b. Відлив з відливу
24. a. Відтискання матрицею відливу
b. Відтиск з матриці відливу, колекціонерський відтиск

II. МАТЕРІАЛ ПЕЧАТКИ ТА ЇЇ ЗМІСТ

10. Зміст печатки
11. Булла, металевий відтиск
  - aa. Молівдовул (свинцева булла)
  - ab. Хрисовул (золота булла)
  - ac. Аргіровул (срібна булла)
  - b. Булла (документ); папська булла
12. Сигнет печатний перстень
13. Печатка, охоронна печатка, закриваюча печатка
  - a. Печатка, відтиск печатки
  - b. Матриця
  - c. Штемпельний відтиск
14. Розпечатування
15. Гарантійні пломби
25. Дипломатичні властивості печатки
26. Юридичні (правові) властивості печатки
27. Велика печатка
28. Мала печатка
29. Середня печатка
30. Секретна печатка, секрет
31. Рибальський перстень
32. Приватна печатка
33. Замінна печатка
34. Встановлена печатка
35. Регентська печатка
36. a. Передкоронаційна печатка
b. Елекційна печатка
c. Печатка королевича
37. Елекційна єпископська печатка
38. Напівбулла
39. Судова печатка
40. Сувора печатка
41. Ділова печатка, печатка ad causas

III. ДИПЛОМАТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ВЛАСТИВОСТІ ПЕЧАТКИ

42. Контрактова печатка, зобов'язуюча печатка, підтверджуюча печатка
43. Контрсигілум, контрпечатка
44. Печатка ужита як контрсигілум – Підпечатка, печатка довішена
-> 98
45. Право уживання печатки
46. Компетенція (спроможність) використання печатки
47. Відсутність (брак) печатки
48. Відсутність (тимчасова) існуючої печатки
49. *a.* Позичення печатки
b. Позичена печатка
50. Печатка добровільної юрисдикції
51. Автентична печатка
52. Свідоцтво автентичності печатки
53. Зміцнююча печатка
54. Атестаційна печатка
55. Анулювання печатки
56. Декларація уживання печатки
57. Відірвання печатки, зламання печатки
58. Відкриття печатки, касація печатки
59. Знищення матриці печатки, зламання печатки, збивання печатки (сигнету)
60. Видалення [з ужитку] матриці печатки
71. Пасок
72. Паризький (бретонський) пасок
73. Висла печатка, привісна печатка
74. Кріплення вислої печатки, прив'язка печатки
75. Подвійний пергаментний пасок
76. Нитки
77. Пружні нитки
78. Плетений шнур
79. Тасьма
a. Плaska тасьма
b. Кругла тасьма
80. Поворотка
81. Стрічка
82. Ремінець, шкіряний пасок
83. Вузли
84. Кінці кріплень, кінці прив'язок, кінці шнурів, китиці
85. Загин
86. Багаторазовий загин, багатошаровий загин
87. *a.* Надрізування
b. Надріз
88. Перехресний надріз
89. Зіркоподібний надріз
90. Смужки надрізу
91. Щілина, розріз
92. *a.* Вирізання, витинання
b. Виріз
93. *a.* Отвір
b. Позначення місця отвору
94. *a.* Фіксуєча (закриваєча) смужка
b. Фіксуєчий (закриваєчий) пасок
95. Воскова маса, воскова суміш
96. Печатка з паперовою кустодією, паперово-воскова печатка, паперово-воско-мастична печатка, паперово-хлібна печатка
97. Паперова печатка
98. Підпечатка, довішена печатка, додана печатка
99. Печатка на паску (пасках)
100. *a.* Опечатування у місці
b. Печатка (відтиск) у місці
101. *a.* Опечатування в металевій кустодії

IV. СПОСОБИ ОПЕЧАТУВАННЯ

61. Способи опечатування
62. Опечатування, прикладання печатки, сигіляція
63. Опечатування буллою, буллація
64. Опечатати (запечатати), засвідчити печаткою, сигілювати, буллатувати
65. Перепечатати, повторно опечатати
66. Багаторазове опечатування
67. Відтиснена печатка
68. Проступаючий відтиск
69. Відбитки пальців
70. Притиснена печатка

- b.* Печатка в металевій кустодії
102. Опечатування перехідною печаткою
103. Опечатування бічні
- a.* Опечатування на полях
- b.* Опечатування шнурів
- c.* Опечатування кріплень
- d.* Опечатування сторінок
104. Опечатування наскрізне
105. Опечатування в тексті
106. Опечатування на стрічці (шнурі)
107. Захисна плетінка

V. МАТРИЦЯ ПЕЧАТКИ

A. Загальні відомості

- Матриця печатки → 7
- Сфрагістичне мистецтво → 2
108. Гліптика
109. *a.* Гравіювання, риття (різання) печатки
- b.* Різана матриця, рита матриця
110. Печаткар, різьяр печатки, гравер, золотар
111. Підпис на матриці
112. Перероблена матриця, вдруге рита матриця
113. Підроблена (фальшована) матриця
114. Вигадана (фікційна) матриця
115. Виготовлення матриці з копії (відтиску)
116. Скринька (футляр, шкатула) для печатки
117. Торбинка (гаманець, саква, мішечок) для печатки

B. Типи матриць

118. Циліндрична матриця
119. Гудзикова печатка
120. Печатка-скарабей, скарабей
121. *a.* Сигнет печатний перстень
- b.* Пластина
- c.* Камінь

122. Гемма
123. Інталія
124. Каменя
125. Пласка матриця
126. *a.* Пласка двобічна матриця, монетна матриця
- b.* Вушка
- c.* Штифт
- d.* Отвір
127. Конічна (пірамідальна) матриця
128. Подвійна матриця, двобічна матриця
129. Розділена матриця, збірна матриця
130. Багатодільна матриця, складна матриця
131. Трибічна матриця
132. Матриця з ручкою
133. Карбувальна матриця
134. Печатковий затискач
135. Буллотірій
136. Печаткові кліщі
137. Печатковий прес

C. Частини матриці

138. Лицевий бік матриці, головна сторона печатки, аверс печатки
139. Зворотній бік матриці, зворотня сторона печатки, реверс печатки
140. Аверс матриці
141. Реверс матриці
142. Край (обідок) матриці
143. Бік матриці
- a.* Руків'я матриці
- b.* Шарнір, петля
145. Позначка розташування матриці
146. Жолобок
147. Ухил
148. Ручка
149. Ланцюжок
150. Стрижень
151. Втулка
152. Обруч
153. Кілок, клин, шпонка

VI. МАТЕРІАЛ, КОЛІР І ФОРМА ПЕЧАТКИ

A. Матеріал

- 154. Матеріал печатки
- 155. Глиняна печатка
- 156. Воскова печатка
- 157. Металева печатка, булла
- 158. Різана (гравійована) булла
- 159. Пломба, митна пломба, торгова пломба
- 160. Сургуч, іспанський віск
- 161. Печаткове тісто
- 162. Оплаткова печатка
  - Паперово-воскова печатка → 96
  - Паперова печатка → 97
  - Мокра печатка → 18b.
- 163. Барвники
- 164. Лак

B. Колір

- 165. Колір (барва) печатки
- 166. Природний (безбарвний) віск
- 167. *a.* Печатка жовтим воском, жовто-восковий відбиток
- b.* Печатка білим воском, біло-восковий відбиток
- 168. Печатка жовтого кольору
- 169. Печатка білого кольору
- 170. Печатка зеленим воском, зелено-восковий відбиток
- 171. Печатка червоним воском, червоновосковий відбиток
- 172. Штемпельна глина
- 173. *a.* Печатка брунатним (бронзовим) воском, брунатновосковий відбиток
- b.* Печатка чорним воском, чорновосковий відбиток
- 174. Двобарвна печатка

C. Форма

- 175. Форма печатки
- 176. Кругла печатка
- 177. Овальна печатка
- 178. Щитоподібна печатка
  - a.* Печатка у формі павези (павіза)
  - b.* Печатка у формі турнірного щита (тарчі)
  - c.* Печатка у формі англійського щита, печатка з заокругленими горішніми кутами
  - d.* Печатка у формі мигдалеподібного щита
  - e.* Печатка у формі перегорнутого мигдалеподібного щита
  - f.* Печатка у формі готичного (трикутного) щита
- 179. Гостроовальна печатка, гостролукова печатка, готична печатка, стрільчаста печатка
- 180. Багатокутна печатка
- 181. Багатопелюсткова печатка

VII. ЧАСТИНИ ПЕЧАТКИ, ТИПИ ТА ІКОНОГРАФІЯ

A. Частини печатки

- 182. Лицевий бік печатки, головна сторона печатки, аверс печатки
- 183. Двобічна печатка, двостроння печатка
- 184. Зворотній бік печатки, реверс печатки
- 185. Лицевий бік печатки, головна сторона печатки, аверс печатки
- 186. Зворотній бік печатки, зворотня сторона печатки, реверс печатки
- 187. Край відтиску
- 188. Бік відтиску
- 189. Комірць відтиску, позавідтисковий залишок матеріалу (воску, сургучу, металу)
- 190. Поле печатки

- Тло поля → 248
191. Образ печатки, зображення
192. Образна печатка, іконографічна печатка
193. Тип печатки
194. Обідок печатки, [поле, місце, простір] легенди
195. Заглиблена печатка
196. Легенда, напис по колу, довколовий напис, кругопис
197. Смуга з написом
a. Сувій з написом
b. Стрічка з написом
198. *a.* Девіз
b. Гасло, клич
199. Анепіграфічна печатка, безнаписова печатка
200. Написова печатка, аніконічна печатка, безобразова печатка
201. Обідок, обідкова лінія
a. Обідок поля печатки, внутрішня обідкова лінія
b. Обідок краю печатки, зовнішня обідкова лінія
202. Перлинна лінія, намистовий обідок, крапковий обідок
203. Оздоблювальна лінія, декораційна лінія
204. Розірвано-перлинна лінія, розірвано-крапковий обідок
205. Плетено-перлинна лінія
206. Облямування поля
207. Кути
208. *a.* Правий бік
b. Лівий бік
c. Геральдично правий бік
d. Геральдично лівий бік
213. Маєстатична печатка
214. Тронна церковна печатка
215. Кінна печатка
a. Кінна рицарська печатка; Погоня
b. Кінна мисливська печатка; Сокольничий
c. Кінна князівська печатка
216. Піша печатка
217. Піша князівська печатка
218. Піша церковна печатка
219. Піша жіноча печатка
220. Агіографічна печатка
a. Христологічна печатка
b. Марійна печатка
221. Девоційна печатка, молитовна печатка
222. Архітектурна печатка, топографічна печатка, печатка з архітектурним мотивом, печатка з топографічним мотивом
223. Корабельна печатка
224. Гербова печатка; печатка (сигнет) під гербом
225. Шоломова печатка
226. Печатка з гербовими елементами
227. Емблематична (символічна) печатка
228. Гласна печатка
229. Називна печатка, ономастична печатка
230. Ініціальна печатка; печатка з ініціалами
231. Монограмна печатка, печатка з монограмою
232. Фантазійна печатка, печатка з довільним зображенням

С. Іконографія печатки

В. Типологія печатки

209. Типологія печатки
210. Портретна печатка
211. Погрудна печатка, печатка з погрудним зображенням
212. Тронна печатка
233. Іконографія печатки
234. Рівні, плани, яруси
235. Архітектонічне (архітектурне) оздоблення
236. Ніша
237. Едикула

238. Стовпчики
 239. П'єдестал, постамент, підніжжя
 240. Вімперг
 241. Пінакль, фіал
 242. Навершя
 243. Дашок
 244. Балдахін
 245. Шатро
 246. *a.* Тримачі, щитотримачі
       b. Щитотримачі, вартові щита
       c. Підставки, опори
 247. Трон, стіл, маєстат
       a. Лава
       b. Стілець з перехрещеними
           ніжками, фалдісторіум
       c. Крісло
       d. Готичний трон (маєстат)
 248. Тло поля
 249. Пусте тло
 250. Оздоблене (орнаментоване, деко-
       роване) тло
       a. Сітчасте тло
       b. Шахове тло
       c. Гонтове тло
       d. Ромбове тло
       e. Загратоване тло
       f. Плетене тло
       g. Штриховане тло
       h. Усяне ліліями тло
       i. Дамасковане тло

VIII. ПАЛЕОГРАФІЯ ПЕЧАТКИ

251. Палеографія (епіграфіка) печатки
 252. Надрядкова літера, виносна літера
 253. Вписана літера
 254. Лігатура
 255. Переплетені літери, монограма, лі-
       тери в'яззу
 256. Позема літера, горизонтально по-
       кладена літера
 257. Перевернута літера
 258. Обернена літера
 259. Скорочення, аббревіатура
 260. Знак скорочення, титло

261. Пунктуація, розділові позначки
 262. Розділова позначка, флерон
 263. Розетка
 264. Хрестик
 265. Початковий хрестик

IX. ЗБЕРЕЖЕННЯ ПЕЧАТОК

266. Зберігання, консервування

A. Захист

267. Захист, забезпечення зберігання

1. Матриця

268. Непошкоджена матриця
 269. Кородована матриця
 270. Іржава матриця
 271. Тріснута матриця
 272. Збита матриця
 273. Зламана матриця
 274. Бита (молотком) матриця
 275. Зужита (стерта) матриця
 276. Матриця без ручки
 277. Потріскана матриця
 278. *a.* Розм'якла матриця
       b. Затверділа матриця

2. Відтиски

279. Непошкоджений відтиск
 280. Чіткий відтиск
 281. Нечіткий відтиск
 282. Відпавший відтиск
 283. Відірваний відтиск
 284. Відокремлений відтиск
 285. Пошкоджений відтиск
 286. Розламаний відтиск
 287. Фрагментований відтиск
 288. Уламок відтиску
 289. Спотворений відтиск
 290. Стертий відтиск
 291. Розшарований відтиск
 292. Відтиск, що розпався
 293. *a.* Розсипаний відтиск
       b. Зпорохнявілий відтиск

294. Нечитабельний відтиск
 295. Нерозбірливий (слабочитабельний) відтиск
 296. *a.* Вицвілий відтиск
       b. Вицвілі прив'язки
 297. *a.* Відтиск, що змінив колір
       b. Прив'язки, що змінили колір
 298. Окислена булла
 299. Карбонізована булла
 300. Булла, що розпалася
 301. Захисна торбинка
 302. Захисна скринька (футляр)
 303. Захисний папірець, паперова кустодія
 304. Захисний конверт

В. Реставрування (відновлення)

305. Реставрація, відновлення відтиску
 306. Укріплення, зміцнення відтиску
 307. З'єднання, зліплення відтиску
 308. Повернути відтиск до документу, повторно привісити (скріпити) відтиск до документу
 309. Прикріпити відтиск
 310. Доповнити прогалини відтиску
 311. Відновити, реконструювати
 312. *a.* Відливання

b. Відливання з відливу

С. Дослідницькі засоби

313. Збірка печаток, сфрагістична колекція
 314. Опис печатки
 315. Корпус печаток, зведення печаток
 316. Сфрагістичний каталог, каталог печаток
 317. Інвентар (інвентарний опис) печаток
 318. Сфрагістична картотека, картотека печаток
 319. *a.* Опублікована печатка
       b. Неопублікована печатка

ДОДАТОК

320. Стражник печатки, охоронець печатки
 321. Перевірка (аудит) печатки
 322. Печатковий збір
       a. Печатник, печатар, сигілятор
       b. Буллятор
 323. *a.* Нагрівач воску
       b. Пломбатор
       c. Помічник нагрівача воску

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абревіатура, 259
 Аверс матриці 140
 Аверс печатки, 138, 182
 Автентична печатка, див. печатка автентична
 Агіографічна печатка, див.: печатка агіографічна
 Анепіграфічна печатка, див.: печатка анепіграфічна
 Аніконічна печатка, див.: печатка аніконічна
 Анулювання печатки, 55
 Аргіровул (срібна булла), 11
 Архітектонічна (архітектурна), див.: печатка архітектонічна (архітектурна)
 Архітектонічне (архітектурне) оздоблення, 235
 Атестаційна печатка, див.: печатка атестаційна

Б

Багатодільна матриця, див.: матриця багатодільна
 Багатокутна печатка, 180
 Багатопелюсткова печатка, див.: печатка багатопелюсткова
 Багаторазове опечатування, 66
 Багаторазовий загин, 86
 Багатошаровий загин, 86
 Балдахін, 244
 Барвники, 163
 Безнаписова печатка, див.: печатка безнаписова
 Безобразова печатка, див.: печатка безобразова
 Бік відтиску, 188
 Біло-восковий відбиток
 Біловосковий відбиток, див.: відбиток біловосковий
 Бита (молотком) матриця, див.: матриця бита (молотком)

Бік матриці, 143
 Брунатновосковий відбиток, див.: відбиток брунатновосковий
 Булла, 11, 157,
 – карбонізована, 299
 – окислена, 298
 – папська 11
 – різана (гравійована), 158
 – що розпалася, 300
 Буллятор, 323
 Буллація, 63
 Буллотірій, 135

В

Вартові щита, див.: щитотримачі
 Вдруге рита матриця, див.: матриця
 Велика печатка, див.: печатка велика
 Вигадана (фікційна) матриця, див.: матриця
 Виготовлення матриці з копії (відтиску), 115
 Видалення (з ужитку) матриці печатки, 60
 Виносна літера, 252
 Виріз, 92
 Вирізання, 92
 Висла печатка, див.: печатка висла
 Витинання, 92
 Вицвілий відтиск, 296
 Вицвілі прив'язки, 296
 Відбитки пальців, 69
 Відбиток, 8
 – біловосковий, 167
 – брунатновосковий, 173
 – зеленосковий, 170
 – жовтовосковий, 167
 – червоновосковий, 171
 – чорновосковий, 173
 – печатки, 8
 Відірваний відтиск, 283
 Відірвання печатки, 57
 Відкликання печатки, 58

Відлив, 20
Відлив з відливу, 23
– печатки, 20, 22
Відливання, 20, 312
– з відливу, 23, 82
Відновити, 311
Відновлення відтиску, див.: реставрація
Відокремлений відтиск, 284
Відпавший відтиск, 282
Відсутність (брак) печатки, 47
– (тимчасова) існуючої печатки, 48
Відтиск, 8
- зпорохнявілий, 293b.
- матрицею відливу, 24b.
– мокрий, 18, 19
– печатки, 13
– проступаючий, див.: проступаючий відтиск
– проступаючий, див.: проступаючий відтиск
– розсипаний, 293a.
– розшарований, див.: розшарований відтиск
– сухий, 17
– у місці, див.: печатка у місці
– чіткий, 280
– що змінив колір, 297
– що розпався, 292
– що розсипається, 293
Відтискання матрицею відливу, 24
Відтиснена печатка, див.: печатка відтиснена
Вімперг, 240
Власник печатки, 9
Внутрішня обідкова лінія, 201
Воскова
– маса, 95
– печатка, 156, див.: печатка воскова
– суміш, 95
Вписана літера, 253
Встановлена печатка, див.: печатка встановлена
Втулка, 151
Вузли, 83
Вушка, 126

Г
Гарантійні пломби, див.: пломби
Гасло, 198
Гемма, 122
Геральдично лівий бік, 208
– правий бік, 208
Гербова печатка, див.: печатка гербова
Гласна печатка, див.: печатка гласна
Глиняна печатка, див.: печатка глиняна
Гліптика, 108
Головна сторона печатки, 138, 182
Горизонтально покладена літера, 256
Гостролукова печатка, див.: печатка гостролукова
Гострооувальна печатка, див.: печатка гострооувальна
Готична печатка, 179
Гонтове тло, 250
Гравер, 110
Гравіювання, 109
Гудзикова печатка, див.: печатка

Д
Дамаське тло, 250
Дашок, 243
Двобарвна печатка, див.: печатка двобарвна
Двобічна матриця, див.: матриця двобічна
– печатка, див.: печатка двобічна
Двостроння печатка, див.: печатка двостроння
Девіз, 198
Девоційна печатка, див.: печатка девоційна
Декларація уживання печатки, 56
Декораційна лінія, 203
Дипломатичні властивості печатки, 25
Ділова печатка, печатка ad causas, див.: печатка ділова
Довішена печатка, див.: печатка довішена
Довкільний напис, 196
Додана печатка, див.: печатка додана
Доповнити прогалини відтиску, 310

Е

- Едикула, 237
Елекційна печатка, див.: печатка елекційна
Емблематична (символічна) печатка, див.: печатка емблематична (символічна)

Ж

- Жовтовосковий відбиток, див.: відбиток жовтовосковий
Жолобок, 146

З

- З'єднання, зліплення відтиску, 307
Забезпечення зберігання, див.: захист
Завіряюча печатка, див.: печатка завіряюча
Завіряюча печатка, див.: печатка завіряюча
Заглиблена печатка, див.: печатка заглиблена
Загратоване тло, 250
Закриваюча печатка, див.: печатка закриваюча
Замінна печатка, див.: печатка замінна
Засвідчити печаткою, 64
Засвідчуюча печатка, див.: печатка засвідчуюча
Затверділа матриця, див.: матриця затверділа
Захисна плетінка, 107
– скринька (футляр), 302
– торбинка, 301
Захисний конверт, 304
– папірець, 303
Захист, 267
Зберігання, 266
Збивання печатки (сигнету), 59
Збита матриця, див.: матриця збита
Збірка печаток, 313
Збірна матриця, див.: матриця збірна
Зведення печаток, 315
Зворотній бік матриці, 139
– бік печатки, 184

- Зворотня сторона печатки, 139, 186
Зеленовосковий відбиток, див.: відбиток зеленовосковий
Зіркоподібний надріз, 89
Зламана матриця, див.: матриця зламана
Зламання печатки, 59
Зміст печатки, 10
Зміцнення відтиску, див.: укріплення відтиску
Зміцнююча печатка, див.: печатка зміцнююча
Зміцнююча печатка, див.: печатка зміцнююча
Знак скорочення, 260
Знищення матриці печатки, 59
Зобов'язувальна печатка, див.: печатка зобов'язувальна
Зображення, 191
Зовнішня обідкова лінія, 201
Золотар, 110
Зужита (стерта) матриця, див.: матриця зужита (стерта)

І

- Іконографічна печатка, див.: печатка іконографічна
Іконографія печатки, 233
Інвентар (інвентарний опис) печаток, 317
Ініціальна печатка; див.: печатка ініціальна
Інталія, 123
Іржава матриця, див.: матриця іржава
Іспанський віск, 160

К

- Каменя, 124
Камінь, 121
Карбонізована булла, див.: булла карбонізована
Карбувальна матриця, див.: матриця карбувальна
Картотека печаток, 318
Касація печатки, 60

- Каталог печаток, 316
Китиці, 83
Кілок, 153
Кінці кріплень, 84
Кінці прив'язок, 84
Кінці шнурів, 84
Кінна князівська печатка, див.: печатка кінна князівська
– лицарська печатка, див.: печатка кінна лицарська
– мисливська печатка, див.: печатка кінна мисливська
– печатка, див.: печатка кінна
Клин, 153
Клич, 198
Колекціонерський відтиск, 24
Колір (барва) печатки, 165
Комірець відтиску, 189
Компетенція (спроможність) використання печатки, 46
Конічна (пірамідальна) матриця, див.: матриця конічна (пірамідальна)
Консервування, див.: Зберігання
Контрактова печатка, див.: печатка контрактоваКонтрпечатка, 43
Контрсигілум, 43
Корабельна печатка, див.: печатка корабельна
Кородована матриця, 269
Корпус печаток, 315
Край (обідок) матриці, 142
– відтиску, 187
Крапковий обідок, 202
Кріплення вислої печатки, 74
Крісло, 247
Кругопис, 196
Кути, 207
- Л**
Лава, 247
Лак, 164
Ланцюжок, 149
Легенда, 196
Лицевий бік матриці, 138
– бік печатки, 182
- Лівий бік, 208
Лігатура, 254
Літери в'яззю, 255
- М**
Маєстат, 247*d*
Маєстатична печатка, див.: печатка маєстатична
Мала печатка, див.: печатка мала
Марійна печатка, див.: печатка марійна
Матеріал печатки, 154
Матриця, 7, 13
– багатодільна, 130
– без ручки, 276
– бита (молотком), 274
– вдруге рита, 112
– вигадана (фікційна), 114
– двобічна, 128
– для мокрого відтиску, 18
– з ручкою, 132
– затверділа, 278
– збита, 272
– збірна, 129
– зламана, 273
– зужита (стерта), 275
– іржава, 270
– карбувальна, 133
– конічна (пірамідальна), 127
– монетна, 126
– непошкоджена, 268
– печатка, 3
– підроблена (фальшована), 113
– пласка, 125
– пласка двобічна, 126
– подвійна, 128
– потріскана, 277
– рита, див.: різана матриця
– різана, 109*b*.
– розділена, 129
– розм'якла, 278
– складна, 130
– трибічна, 131
– тріснута, 271
– циліндрична, 118
- Мистецтво різання печатки, 2

- Мистецький рівень печатки, 2
 Мокра печатка, див.: печатка мокра
 Мокрий відтиск, 19
 Молитовна печатка, див.: печатка моли-
 товна
 Монетна матриця, див.: матриця монет-
 на
 Монограма, 255
 Монограмна печатка, див.: печатка мо-
 нограмна
- Н**
 Навершя, 242
 Нагрівач воску, 324
 Надріз, 87
 – перехресний, 88
 – зіркоподібний, 89
 Надрізування, 87
 Надрядкова літера, 252
 Називна печатка, див.: печатка називна
 Намистовий обідок, 202
 Напис по колу, 196
 Написова печатка, див.: печатка написа-
 ва
 Напівбулла, 38
 Негатив, 21
 Негатив матриці, 21
 Неопублікована печатка, див.: печатка
 неопублікована
 Непошкоджена матриця, див.: матриця
 непошкоджена
 Непошкоджений відтиск, 279
 Нерозбірливий (слабочитабельний) від-
 тиск, 295
 Нечитабельний відтиск, 294
 Нечіткий відтиск, 281
 Нитки, 76
 Ніша, 236
- О**
 Обернена літера, 258
 Обідкова лінія, 201
 Обідок, 201
 – краю печатки, 201
 – печатки, 194
 – поля печатки, 201
 Облямування поля, 206
 Образ печатки, 191
 Образна печатка, 192
 Обруч, 152
 Овальна печатка, 177
 Оздоблене (орнаментоване, декороване)
 тло, 250
 Оздоблювальна лінія, 203
 Окислена булла, див.: булла окислена
 Ономастична печатка, див.: печатка
 ономастична
 Опечатати (запечатати), 64
 Опечатування, 62
 – бічні, 103
 – буллою, 63
 – в металевій кустодії, 101
 – в тексті, 105
 – кріплень, 103с.
 – на полях, 103а.
 – на стрічці (шнурі), 106
 – наскрізне, 104
 – перехідною печаткою, 102
 – сторінок, 103d.
 – у місці, 100
 – шнурів, 103b.
 Оплаткова печатки, 162
 Опис печатки, 314
 Опори, див.: підставки
 Опублікована печатка,
 Отвір, 93, 126
 Охоронець печатки, 320
 Охоронна печатка, див.: печатка охо-
 ронна
 Охороняти, 267
- П**
 П'єдестал, 239
 Палеографія (епіграфіка) печатки, 251
 Паперова кустодія, див.: захисний папі-
 рець
 Паперова печатка, див.: печатка папери-
 ва
 Паперово-воскова печатка, див.: печат-
 ка паперово-воскова

- Пасок фіксуєчий (закриваєчий), 94
 Пасок, 71
 -паризький (бретонський), 72
 Перевернута літера, 257
 Перевірка (аудит) печатки, 321
 Передкоронаційна печатка, див.: печатка передкоронаційна
 Перепечатати, 65
 Переплетені літери, 255
 Перероблена матриця, 112
 Перехресний надріз, 88
 Перлинна лінія, 202
 Петля, 144
 Печатка, 3, 13
   – автентична, 51
   – агіографічна, 220
   – анепіграфічна, 199
   – аніконічна, 200
   – архітектурна, 222
   – атестаційна, 54
   – багатокутна, 180
   – багатопелюсткава, 181
   – безнаписова, 199
   – безобразова, 200
   – білим воском, 167
   – білого кольору, 169
   – брунатним (бронзовим) воском, 173
   – в металевій кустодії, 101
   – велика, 27
   – висла, 73
   – відтиснена, 67
   – воскова, 156
   – встановлена, 34
   – гербова, 224
   – гласна, 228
   – глиняна, 155
   – гостролукова, 179
   – гостроовальна, 179
   – готична, 179
   – гудзикова, 119
   – двобарвна, 174
   – двобічна, 183
   – двостороння, 183
   – девоційна, 221
   – ділова, 41
   – добровільної юрисдикції, 50
   – довішена, 98
   – додана, 98
   – елекційна, 36*b*
   – елекційна єпископська, 37
   – емблематична (символічна), 227
   – жовтим воском, 167
   – жовтого кольору, 168
   – з архітектурним мотивом, 222
   – з гербовими елементами, 226
   – з довільним зображенням, 232
   – з заокругленими горішніми кутами, 178
   – з ініціалами, 230
   – з монограмою, 231
   – з паперовою кустодією, 96
   – з погрудним зображенням, 211
   – з топографічним мотивом, 222
   – завіряюча, 4
   – заглиблена, 195
   – закриваюча печатка, 5, 13
   – замінна, 33
   – засвідчуюча, 4
   – зеленим воском, 170
   – зміцнююча, 53
   – зобов'язувальна, 42
   – іконографічна, 192
   – ініціальна, 230
   – кінна, 215
   – кінна князівська, 215
   – кінна лицарська, 215
   – кінна мисливська, 215
   – контрактова, 42
   – корабельна, 223
   – королевича, 36*c*.
   – кругла, 176
   – маєстатична, 213
   – мала, 28
   – марійна, 220
   – металева, 157
   – мокра, 18
   – молитовна, 221
   – монограмна, 231
   – на паску (пасках), 99

- називна, 229
- написова, 200
- неопублікована, 319
- овальна, 177
- ономастична, 229
- опублікована, 319
- охоронна, 5, 13
- паперова, 97
- паперово-воскова, 96
- паперово-воско-мастична, 96
- паперово-хлібна, 96
- передкоронаційна, 36а.
- під гербом (сигнет), 224
- підтверджувальна, 42
- піша, 216
- піша жіноча, 219
- піша князівська, 217
- піша церковна, 218
- погрудна, 211
- подвійна, 3
- портретна, 210
- прес, 17
- приватна, 32
- привісна, 73
- притиснена, 70
- регентська, 35
- розпізнавальна, 6
- секретна, 30
- середня, 29
- скарабей, 120
- спарена, 3
- стрільчаста, 179
- судова, 39
- суха, 17
- топографічна, 222
- тронна, 212
- тронна церковна, 214
- у мисці, 100
- у формі готичного (трикутного) щита, 178
- у формі мигдалеподібного щита, 178
- у формі перегорнутого мигдалеподібного щита, 178
- у формі турнірного щита (тарчі), 178
- ужита як контрсигілум, 44
- фантазійна, 232
- христорогічна, 220
- червоним воском, 171
- чорним воском, 173
- шоломова, 225
- Печатар, 323
- Печаткар, 110
- Печаткове мистецтво, 2
- Печаткове тісто, 161
- Печатковий затискач, 134
  - збір, 322
  - прес, 137
  - кліщі, 136
- Печаткознавство, 1
- Печатний перстень, 12, 121
- Печатник, 323
- Печать, 3
- П'єдестал, 239
- Підпечатка, 98
- Підпис на матриці, 111
- Підроблена (фальшована) матриця, див.: матриця підроблена (фальшована)
- Підставки, 246с.
- Підтверджувальна печатка, див.: печатка підтверджувальна
- Підтверджувальна печатка, див.: печатка підтверджувальна
- Підніжжя, 239
- Пінакль, 241
- Піша жіноча печатка, див.: печатка піша жіноча
- Піша князівська печатка, див.: печатка піша князівська
- Піша печатка, див.: печатка піша
- Піша церковна печатка, див.: печатка піша церковна
- Плани, 234
- Пласка двобічна матриця, див.: матриця пласка двобічна
- Пласка матриця, див.: матриця пласка
- Пласка тасьма, 79
- Пластина, 121

- Плетене тло, 250
Плетений шнур, 78
Плетено-перлинна лінія, 205
Пломбатор, 324
Пломба, 159
– митна, 159
– торгова, 159
Пломби гарантійні, 15
Поворозка, 80
Повернути відтиск до документу, 308
Повторно опечатати, 65
– привісити (скріпити) відтиск до документу, див.: повернути відтиск до документу
Погоня, 215
Погрудна печатка, див.: печатка погрудна
Подвійна матриця, див.: матриця подвійна
Подвійний пергаментний пасок, 75
Позавідтисковий залишок матеріалу (воску, сургучу, металу), 189
Позитив печатки, 22
Позичена печатка, 49
Позичення печатки, 49
– місця отвору, 93
Позначка розташування матриці, 145
Поле легенди, 194
– печатки, 190
Помічник нагрівача воску, 324
Портретна печатка, див.: печатка портретна
Потріскана матриця, див.: матриця потріскана
Постамент, 239
Початковий хрестик, 265
Пошкоджений відтиск, 285
Правий бік, 208
Право уживання печатки, 45
Приватна печатка, див.: печатка приватна
Привісна печатка, див.: печатка привісна
Прив'язати відтиск, 308
Прив'язка печатки, 74
Прив'язки, що змінили колір, 297
Прикладання печатки, 62
Прикріпити відтиск, 309
Природній (безбарвний) віск, 166
Притиснена печатка, див.: печатка притиснена
Проступаючий відтиск, 68
Пружні нитки, 77
Пунктуація, 261
Пусте тло, 249
- Р**
Реверс матриці, 141
– печатки, 139, 184
Регентська печатка, див.: печатка регентська, 35
Реконструювати, 311
Ремінець, 82
Реставрація відтиску, 305
Рибальський перстень, 31
Риття (різання) печатки, 109
Рівні, 234
Різана (гравійована) булла, див.: булла різана (гравійована)
Різбяр печатки, 110
Розділена матриця, див.: матриця розділена
Розділова позначка, 262
Розетка, 263
Розірвано-крапковий обідок, 204
Розірвано-перлинна лінія, 204
Розкладний стілець, 247
Розламаний відтиск, 286
Розм'якла матриця, див.: матриця розм'якла
Розріз, 91
Розпечатування, 14
Розшарована булла, див.: булла розшарована
Розшарований відтиск, 291
Ромбове тло, 250
Руків'я матриці, 144
Ручка, 148

С

Свідоцтво автентичної печатки, 52
Секрет, 30
Секретна печатка, див.: печатка секретна
Сигілографія, 1
Сигілум, 3
Сигілятор, 323
Сигіляція, 62
Сигнет, 12, 121
Сітчасте тло, 250
Скарабей, 120
Складна матриця, див.: матриця складна
Скорочення, 259
Скринька (футляр, шкатула) для печатки, 116
Смуга з написом, 197
Смужки надрізу, 90
Сокольничий, 215
Способи опечатування, 61
Спотворений відтиск, 289
Стертий відтиск, 290
Стілець з перехрещеними ніжками, 247*b*.
Стовпчики, 238
Стражник печатки, 320
Стражник печатки, 320
Стрижень, 150
Стрільчаста печатка, див.: печатка стрільчаста
Стрчка, 81
Стрчка з написом, 197*b*.
Сувій з написом, 197*a*.
Судова печатка, див.: печатка судова
Сургуч, 160
Суша печатка, див.: печатка суха
Сухий відтиск, див.: відтиск сухий
Сфрагіс, 3
Сфрагістика, 1
Сфрагістична картотека, 318
- колекція, 313
Сфрагістичне мистецтво, 2
Сфрагістичний каталог, 316

Т

Тасьма, 79
- пласка, 79
- кругла, 79, 84
Тип печатки, 193
Типологія печатки, 209
Титло, 260
Тло поля, 248
Толока печатки, 7
Топографічна печатка, див.: печатка топографічна
Торбинка (гаманець, саква, мішечок) для печатки, 117
Трибічна матриця, див.: матриця трибічна
Тримачі, 246
Тріснута матриця, див.: матриця тріснута
Трон, 247
- готичний, 247*d*.
Тронна печатка, див.: печатка тронна
- церковна печатка, див.: печатка тронна церковна

У

Укріплення відтиску, 306
Уламок відтиску, 288
Усіяне ліліями тло, 250
Ухил, 147

Ф

Фалдісторіум, див.: Стілець з перехрещеними ніжками
Фантазійна печатка, див.: печатка фантазійна
Фіксуюча (закриваюча) смужка, 94
Фантазійна печатка, див.: печатка фантазійна
Фіал, див.: Пінакль
Фіксуюча (закриваюча) смужка, 94
Флерон, 262
Форма печатки, 175
Фрагментований відтиск, 287
Футляр (скринька, шкатула) для печатки, див.: захисна скринька; скринька

- (футляр, шкатула) для печатки;
- Х**
Хрестик, 264
Христорогічна печатка, див. : печатка христорогічна
- Ц**
Циліндрична матриця, див.: матриця циліндрична
- Ч**
Червоновосковий відбиток, див.: відбиток червоновосковий
Чіткий відтиск, 280 див.: відтиск чіткий
Чорновосковий відбиток, див.: відбиток червоновосковий
- Ш**
Шарнір, 144
Шатро, 245
Шахове тло, 250
Шкатула (скринька, футляр) для печатки, див.: скринька (футляр, шкатула) для печатки
- Шкіряний пасок, 82
Шоломова печатка, див.: печатка шоломова
Шпонка, 153
Штамп, 16
Штемпель, 16
Штемпельна глина, 172
Штемпельний відтиск, 13, 19
Штифт, 126
Штриховане тло, 250
- Щ**
Щитотримачі, 246*b*., див.: Тримачі
Щілина, 91
- Ю**
Юридичні (правові) властивості печатки, 26
- Я**
Яруси, 234

SLOVENSKÝ SYSTEMATICKÝ SLOVNÍK

I. VŠEOBECNÉ POJMY

1. Sfragistika (Sigilografia)
2. Pečatné umenie
3. Pečať
4. Potvrdzovancia pečať
5. Uzatváracia pečať
6. Poverovacia pečať
7. Typárium
8. Odtlačok matrice
9. Vlastník typária

II. HMOTNÁ STRÁNKA PEČATE

10. Výpovedná hodnota pečate
11. Bula
  - aa.* olovená bula
  - ab.* zlatá bula
  - ac.* strieborná bula
12. Signet
13. Uzatvárania pečať
14. Rozpečatenie
15. Plomba
16.
  - a.* Pečiatkovadlo
  - b.* Pečiatka
17.
  - a.* Pečatidlo na suchú pečať
  - b.* Suchá pečať
19.
  - a.* Pečiatkovadlo
  - b.* Pečiatka
20. Poduška na maticu pečiatkovadla
20.
  - a.* Odlievanie pečate
  - b.* Odliatok pečate
21. Forma na odlievanie pečate
22. Odliatok pečate
23.
  - a.* Odlievanie z odliatku pečate
  - b.* Odliatok z odliatku pečate
24.
  - a.* Odtláčanie typária
  - b.* Odtlačok typária

III. DIPLOMATICKÁ A PRÁVNA STRÁNKA PEČATE

25. Diplomacia stránka pečate
26. Právna stránka pečate
27. Veľká pečať
28. Malá pečať, Menšia pečať
29. Stredná pečať
30. Tajná pečať
31. Rybársky prsteň
32. Súkromná pečať
33. Pečať „*in absentia magni*“
34. Nariadená pečať
35. Regentská pečať
36. Pečať „*ante susceptum*“
37. Elekčná pečať
38. Polbula
39. Súdna pečať
40. „Prísna pečať“
41. Pečať „*ad causas*“
42. Pečať „*ad contractus*“
43. Protipečať / Kontrasigilum
44. Príležitostná protipečať
– podpečať -> 98
45. Pečatná spôsobilosť / Právo na pečať
46. Pečatná kompetencia / Právo pečatiť
47. Karentia pečatidla
48. Absencia typária
49.
  - a.* Zapožičanie pečatidla
  - b.* Zapožičané pečatidlo
50. Danie sa pod ochranu pečate
51. Autentická pečať
52. Potvrdenie autentickosti pečate
53. Posilňujúca pečať
54. Atestačná pečať
55. Vyhlásenie o vyradení typária
56. Vyhlásenie o zavedení typária
57. Odpečatenie
58. Zákaz používania typária
59. Rozbitie typária
60. Vyradenie typária

IV. SP ÔSOBY PEČATENIA

61. Spôsoby pečatenia
62. Pečatenie
63. Pečatenie bulou
64. Pečatiť
65. Prepečatiť
66. Spolupečatenie
67. Pritlačená pečať
68. Pretlačená pečať
69. Odtlačky prstov
70. Natlačená pečať
71. Jednoduchý pergamenový prúžok na zavesenie pečate
72. Jednoduchý parížsky (bretónsky, francúzsky) prúžok
73. Privesená pečať
74. Úväz pečate
75. Dvojité pergamenový prúžok
76. Nite
77. Pružné nite
78. Spletená šnúra
79. Šnúra
  - a. plochá šnúra
  - b. okrúhala šnúra
80. Zväzok
81. Stuha
82. Remienok
83. Uzly
84. Zakončenia úväzu
85. Plika
86. Viacnásobná plika
87. Narezanie
89. Hviezdicové narezanie
90. Cípy narezania
91. Štrbina
92.
  - a. Vyrezanie
  - b. Výrez
93. Očko
94. Uzatvárací prúžok
95. Voskový koláč
96. Pečať s clonou
97. Papierová pečať
98. Podpečať
99. Pečatenie na zasunutých prúžkoch

100.
  - a. Pečatenie do misky
  - b. Pečať v miske
101.
  - a. Pečatenie do puzdra
  - b. Pečať v puzdre
102. Pečatenie odnímateľnou pečaťou
103. Bočné pečatenie
104. Transfix
105. Pečatenie do textu
106. Pečať pritlačená cez šnúru alebo stuhu
107. Ochranný prstenec / Tortil

V. TYPÁRIA A MATRICE

A. Všeobecne

- typárium, matrica -> 7
- pečatné umenie -> 2
- 108. Glyptika
- 109.
  - a. Rytie matrice
  - b. Rytina matrice
- 110. Rytiec matrice
- 111. Signatúra matrice typária / Signatúra typária
- 112. Prerytá matrica
- 113. Falošné typárium
- 114. Fiktívne typárium
- 115. Matrica typária z odtlačku pečate
- 116. Schránka na typáriá
- 117. Vrecko na typáriá

B. Typy typárií

118. Pečatný valček
119. Pečatný gombík
120. Pečatný skarabeus
121. Pečatný prsteň
122. Gema
123. Intaglia
124. Kamea
125. Plochá matrica
126. Dvojstranné typárium / Minciarske typárium
127. Kuželovité typárium
128. Dvojité pečatidlo
129. Rozdelené pečatidlo

- 130. Zložené pečatidlo
- 131. Trojstranné pečatidlo
- 132. Matrica s rukoväťou
- 133. Pečatné razidlo
- 134. Kliešťové pečatidlo
- 135. Bulloterion
- 136. Plombovacie kliešte
- 137. Pečatný lis
  - pečiatica -> 16a.
  - suchá pečať->17a.
  - mokrá pečať, pečiatica -18a.

C. Časti matrice (typária)

- 138. Predná strana matrice
- 139. Chrbát matrice
- 140. Matrica averzu dvojstrannej pečate
- 141. Matrica reverzu dvojstrannej pečate
- 142. Okraj matrice
- 143. Hrana matrice
- 144. Chrbtový úchyt matrice / Dorzálny úchyt matrice
  - a. Pevný úchyt
  - b. Sklopný úchyt
- 145. Smerovka typária
- 146. Kanálik
- 147. Šikmina
- 148. Výčnelok na uchytenie matrice
- 149. Retiazka matrice
- 150. Trň matrice
- 151. Tulajka matrice
- 152. Objímka rukoväte typária
- 152. Spájací kolík typária

VI. PEČATNÁ HMOTA , FARBA A TVAR PEČATÍ

A. Pečatná hmota

- 154. Materiál pečate
- 155. Hlinená pečať
- 156. Vosková pečať
- 157. Kovová pečať
- 159. Plomba
- 160. Španielsky vosk

- 161. Pečatné cesto
- 162. Oblátková pečať
  - pečať s clonou -> 96
  - papierová pečať -> 97
  - pečiatica -> 18b.
- 163. Pečatné farbivo
- 164. Pečatný lak

B. Farba

- 165. Farba pečate
- 166. Prirodzený vosk
- 167. Pečať zo žltého vosku / Pečať z bieleho vosku
- 168. Pečať žltej farby
- 169. Pečať bielej farby
- 170. Pečať zelenej farby
- 171. Pečať červenej farby
- 172. Hlinka
- 173. a. Pečať hnedej farby
b. Pečať čiernej farby
- 174. Dvojfarebná pečať

C. Tvar

- 175. Tvar pečate
- 176. Okrúhla pečať
- 177. Oválna pečať
- 178. Štítovitá pečať
  - a. štít predĺžený, (polokrúhly)
  - b. štít na jednej strane so zahĺbením
  - c. štít so zaoblenými hornými rohmi
  - d. štít tvaru obrátenej hrušky
  - e. štít tvaru hrušky
  - f. trojrohý štít
- 179. Dvojrohá pečať / Mandorlovitá pečať
- 180. Polygonálna pečať
- 181. Polylobná pečať / Viacoblúčková pečať

VII. ČASTI PEČATÍ, TYPY A IKONOGRAFIA

A. Časti pečate

- 182. Predná strana pečate

183. Dvojstranná pečať / Mincová pečať
 184. Chrbát pečate / Dorzum pečate
 185. Lícová strana pečate / Aversz pečate
 186. Rubová strana pečate / Reversz pečate
 187. Okraj odtlačku matrice
 188. Hrana pečate
 189. Golier pečate
 190. Pečatné pole / Pole pečate
 – pozadie pečatného poľa -> 248
 191. Pečatný obraz
 192. Obrazová pečať
 193. Typ pečate
 a. odtlačok matrice
 b. obraz v matici
 c. kategória obrazu matrice
 194. Lišta kruhopisu pečate
 195. Miskovitá pečať (Zahlbená pečať)
 196. Legenda pečate
 197. Páska s textom
 a. Fylaktérium
 b. Nápisová stuha
 198. a. Heslo
 b. Zvolanie
 199. Beznápisová pečať
 200. Bezobrazová pečať
 201. Linka
 202. Perlová linka
 203. Ozdobná linka
 204. Perlovec
 205. Povrazec
 206. Lem pečatného poľa
 207. Rožky lemu pečatného poľa
 208. Pravá a ľavá strana pečate
 a. vpravo
 b. vľavo
 c. heraldicky vpravo
 d. heraldicky vľavo
213. Majestátny typ / Majestátna pečať
 214. Typ so sediacim prelátom / Pečať so sediacim prelátom
 215. Jazdecký typ / Jazdecká pečať
 a. bojová jazdecká pečať
 b. poľovnícka jazdecká pečať
 c. osobitná jazdecká pečať
 216. Typ so stojacou postavou / Pečať so stojacou postavou / Pešia pečať
 217. Typ so stojacim panovníkom / Pečať so stojacim panovníkom
 218. Typ so stojacim prelátom / Pečať so stojacim prelátom
 219. Typ so stojacou ženou / Pečať so stojacou ženou
 220. Hagiografický typ / Hagiografická pečať
 221. Devočný typ devočný / Devočná pečať
 222. Typ s topografickým motívom / Pečať s topografickým motívom
 223. Typ s loďou / Pečať s loďou
 224. Erbový typ / Erbová pečať
 225. Typ s prílbou a klenotom / Pečať s prílbou a klenotom
 226. Typ s heraldickým motívom / Pečať s heraldickým motívom
 227. a. Emblematický typ / Emblematická pečať
 b. Typ s osobnou značkou / Pečať s osobnou značkou
 228. Hovoriaci typ / Hovoriaca pečať
 229. Typ s menom / Pečať s menom / Nápisová pečať
 230. Typ s iniciálou / Pečať s iniciálou
 231. Typ s monogramom / Monogramatická pečať
 232. Typ s voľným znamením / Pečať s voľným znamením

B. Typológia pečatí

209. Typológia pečatí
 210. Portrétny typ / Portrétna pečať
 211. Typ s polpostavou / Pečať s polpostavou
 212. Typ so sediacou postavou / Pečať so

C. Ikonografia pečatí

233. Ikonografia pečatí
 234. Úrovne pečatného obrazu
 235. Architektonická výzdoba pečate

236. Nika
 237. Edikula
 238. Rámcujúce stĺpiky
 239. Piedestál
 240. Vimperk (Fronton)
 241. Fiála
 242. Helmica
 243. Nebesia
 244. Baldachýn
 245. Stan
 246. a. Nosič štítu
     b. strážca štítu
     c. podpera štítu
 247. Trón
     a. jednoduchá lavica
     b. stolec v tvare X
     c. kreslo s operadlom
     d. trón s vysokým operadlom
 248. Pozadie pečatného poľa
 249. Hladké pozadie pečatného poľa
 250. Ornamentálne pozadie pečatného poľa / Damaškované pozadie pečatného poľa
     a. sieťkované pozadie pečatného poľa
     b. šachovnicové pozadie pečatného poľa
     c. šindľované pozadie pečatného poľa
     d. rombované pozadie pečatného poľa
     e. mrežované pozadie pečatného poľa
     f. gilošované pozadie pečatného poľa
     g. bodkované pozadie pečatného poľa
     h. laliovité pozadie pečatného poľa
     i. rozvilinové pozadie pečatného poľa

VIII. Paleografia pečatí

251. Paleografia pečatí / Epigrafika pečatí
 252. Nadpísané písmeno
 253. Enkláva
 254. Ligatúra / Spojené písmená
 255. Prepletené písmená
 256. Položené písmeno
 257. Prevrátené písmeno
 258. Obrátené písmeno
 259. Sfragistické skratky

260. Znamienko všeobecného skrátania / Tilda
 261. Interpunkcia legendy
 262. Fleuron
 263. Rozetka
 264. Rozdeľovací krížik
 265. Úvodný krížik

IX. OCHRANA PEČATÍ

266. Ochrana pečatí

A. Konzervovanie

267. Konzervovanie

1. Matrice typárií

268. Intaktná matrica typária
 269. Korodovaná matrica typária
 270. Hrdzavá matrica typária
 271. Popraskaná matrica typária
 272. Zlomená matrica typária
 273. Rozlámaná matrica typária
 274. Typárium so stopami kladiva na rukoväti
 275. Ošúchaná matrica typária
 276. Matrica bez rukoväte
 277. Rozsušená matrica typária
 278. Matrica so zmenenou pružnosťou

2. Odtlačky

279. Intaktný odtlačok matrice / Intaktná pečať
 280. Bezchybný odtlačok matrice / Bezchybná pečať
 281. Chybný odtlačok matrice typária / Chybná pečať
 282. Odlepujúci sa odtlačok matrice / Odlepujúca sa pečať
 283. Oddelený odtlačok matrice / Oddelená pečať
 284. Priložený odtlačok matrice / Priložená pečať
 285. Poškodený odtlačok matrice / Poškodená pečať

286. Zlomený odtlačok matrice / Zlomená pečať
287. Zlomkový odtlačok matrice / Zlomkovitá pečať
288. Zlomok odtlačku matrice / Zlomok pečate
289. Degradovaný odtlačok matrice / Degradovaná pečať
290. Ošúchaný odtlačok matrice / Ošúchaná pečať
291. Lístkový odtlačok matrice / Lístková pečať
292. Rozvrstvený odtlačok matrice / Rozvrstvená pečať
293. *a.* Drobný odtlačok matrice
b. Práškový odtlačok matrice
294. Nezreteľný odtlačok matrice / Nezreteľná pečať
295. Nečitateľný odtlačok matrice / Nečitateľná pečať
296. *a.* Vyblednutý odtlačok matrice
b. Vyblednutý úväz na privesenie pečate
297. *a.* Prefarbený odtlačok matrice
b. Prefarbený úväz na privesenie pečate
298. Oxydovaná olovená bula
299. Karbonizovaná olovená bula
300. Rozpojená bula
301. Ochranné vrečko na pečať
302. Ochranné puzdro na pečať
303. Obšitie pečate
304. Ochranná obálka

B. Reštaurovanie

305. Reštaurovanie pečate
306. Spevnenie pečate
307. Zlepenie pečate
308. Opätovné privesenie pečate
309. Opätovné pripojenie pritlačenej pečate
310. Zcelenie pečate
311. Rekonštrukcia pečate
312. *a.* Odliovanie
b. Odliovanie z odliatku

C. Vypracovávanie sfragistických evidencií

313. Sfragistický materiál
314. Opis pečate
315. Korpus pečatí
316. Tematický katalóg pečatí
317. Inventár pečatí
318. Sfragistická kartotéka
319. *a.* Publikovaná pečať
b. Nepublikovaná pečať

APPENDIX

320. Strážca pečatidla
321. Audit pečate
322. Prijem z pečate
323. *a.* Sigilátor / Pečatník
b. Bulátor
324. Zohrievač vosku

SLOVENSKÝ ABECEDNÝ INDEX

A

Absencia, pečatidla, 49,
typária, **48**
veľkej pečate, 30

Argyrobula, pozri Bula strieborná
výzdoba pečate, architektonická, **235**

Atestačná pečať, pozri Pečať atestačná

Audit pečate **321**

Autentická pečať, pozri Pečať autentická

Averz pečate, 181, **185**

B

Baldachýn **244**

Beznápisová pečať, pozri Pečať beznápisová

Bezobrazová pečať, pozri Pečať bezobrazo-
vá

Bočné pečatenie, pozri Pečatenie bočné

Bula, 3, **11**, 63, 134, 157, 181

cizelovaná, **158**

karbonizovaná, **299**

olovená, **11aa**.

oxydovaná, **298**

rozpojená **300**

strieborná, **11ac**.

zlatá, **11ab**.

Bulátor, **323b**.

Bulloterion, **135**

C

Cesto pečatné, 96, 97, **161**, 162

Cípy narezania, **89**

D

Devočný typ, pozri Typ devočný

Diplomatická stránka pečate, pozri Stránka
pečate, diplomatická

Diplomatická stránka pečiatky, pozri
Stránka pečiatky, diplomatická

Dorzálny úchyt matrice, pozri Úchyt mat-
rice chrbtový

Dorzum pečate 184

Dvojitý pergamenový prúžok, pozri Prú-
žok pergamenový dvojitý

Dvojrohá pečať pozri, Pečať dvojrohá

E

Edikula, **237**

Emblematický typ, pozri Typ emblematic-
ký

Enkláva, **253**

Epigrafia pečatí, **251**

Erbový typ, pozri Typ erbový

Exergue, 196

F

Falošné typárium, pozri Typárium falošné

Farba pečate, **165**

Farbivo pečatné, **163**

Fiála, **241**

Fiktívne typárium, pozri Typárium fiktívne

Fleuron, **262**

Forma na odlievanie pečate, **21**, 20, 22

Fylaktérium, 197, 198,

G

Gema, 121, **122**, 123, 124

Glyptika, **108**

Golier pečate, **189**

Gombík pečatný, **119**

H

Hagiografický typ, pozri Typ hagiografický

Helmica, **242**

Heslo, 198a.

Hladké pozadie pečatného poľa, pozri Po-
zadie pečatného poľa, hladké

Hlinená pečať, pozri Pečať hlinená

Hlinka, **172**

Hmota pečate, 8, 96

Hmotná stránka pečate, pozri Stránka pe-
čate, hmotná

Hodnota pečate výpovedná, **10**

Hovoriaci typ, pozri Typ hovoriaci

Hrana matrice, **143, 145, 188**

Hviezdicovitá pečať, pozri Pečať hviezdico-
vitá

CH

Chrbát matrice **120, 139, 145, 184**

Chrbtový úchyt matrice, pozri Úchyt mat-
rice chrbtový

Chryzobula, pozri Bula zlatá

I

Ikonografia pečate, **2, 233**

Intaglia, **108, 123**

Interpunkcia legendy, **261**

Inventár pečatí, **317**

J

Jazdecký typ, pozri Typ jazdecký

Jednoduchý parížsky prúžok, pozri Prúžok
jednoduchý parížsky

Jednoduchý pergamenový prúžok, pozri
Prúžok pergamenový jednoduchý

K

Kamea, **108, 121, 124**

Kanálik (v matrici), **146**

Karencia pečatidla, **47, 49**

Kartotéka, sfragistická, **318**

Katalóg pečatí, **317,**

tematický, **316**

Kauda, pozri Úvaz

Kliešťové pečatidlo, pozri Pečatidlo klieš-
ťové

Koláč pečatný, **187**

Koláč voskový, **95, 100**

Kolík typária, spájací, **153**

Kompetencia pečatná, **46**

Kontrasigillum, pozri Protipečať

Konzervovanie, **1, 267**

Korpus pečatí, **315**

Kosoštvorcovitá pečať, pozri Pečať koso-
štvorcovitá

Kovová pečať, pozri Pečať kovová

Krížik úvodný, **265**

rozdelovací, **264**

začiatočný, **196**

L

Lak pečatný, **164**

Legenda, **1, 18, 191, 198, 199, pečate, 109a.,**
112, 196

Lem pečatného poľa, **206**

Ligatúra, **254**

Linka, **201, ozdobná, 203, perlová, 202**

Lis pečatný, **17, 137**

Lišta legendy pečate, **194**

M

Majestátny typ, pozri Typ majestátny

Malá pečať, pozri Pečať malá

Mandorlovitá pečať, pozri Pečať mandor-
lovitá

Materiál pečate, **154**

sfragistický, **313**

Matrica, **1, 7, 126, 127, 134, 193**

averzu dvojstrannej pečate, **140, 141**

bez rukoväte, **115**

intaktná, **268**

korodovaná, **276**

plochá, **125**

prerytá, **112**

reverzu dvojstrannej pečate **269**

rozsušená, **277**

s rukoväťou, **132**

stvrdnutá, **278b., 141,**

typária z odtlačku, zmäknutá, **278a.**

typária, **2, 10, 16, 17, 55, 101, 162, 175**

Menšia pečať, pozri Pečať menšia

Miskovitá pečať, pozri Pečať miskovitá

Molybdebula, pozri Bula olovená

Monogramatická pečať, pozri Pečať mono-
gramatická

N

Nadpísané písmeno, pozri Písmeno nadpí-
sané

Nápisová stuha, pozri Stuha nápisová

Narezanie, **87, 89, 91**

hviezdicovité, **89**

krížové, **88**

Nariadená pečať, pozri Pečať nariadená
 Natlačená pečať, pozri Pečať natlačená
 Nebesia, **243**
 Nika, **236**
 Nite, **76**
     pružné, **77**
 Nosič štítu, **246a.**

O

Obálka na pečať, **304**
 Objímka rukoväte typária, **152**
 Oblátková pečať, pozri Pečať oblátková
 Obrátené písmeno, pozri Písmeno, obrátené
 Obraz pečatný, 109a., 190, **191**, 192, 196
 Obštie pečate, **303**
 Očko, 85, **93**
 Odliatok, 10
     pečate, **20b.**, **22**, **23**
     z odliatku pečate, **23b.**
 Odlievanie pečate, **20a.**, 21, 23, **312a.**,
     z odliatku, **23a.**, **312b.**
 Odpečatenie, 57, 65
 Odtlačanie typária, **24a.**
 Odtlačok, 2, 10
     bezchybný, **280**
     degradovaný, **289**
     drobivý, **293a.**
     chybný, **281**
     matrice, **8**
     intaktný, **279**
     lístkujúci, **291**
     matrice typária, 1, 3, 6, 62, 96
     nečitateľný, **295**
     nezreteľný, **294**
     oddelený, **283**
     odlepujúci sa, **282**
     ošúchaný, **290**
     pečiatky, 18
     poškodený, **285**
     práškovitý, **293b.**
     prefarbený, **297a.**
     priložený, **284**
     prsta, 68
     prsta, **69**

rozvrstvený, **292**
 typária, **24b.**
 vyblednutý, **296a.**
 zlomený, **286**
 zlomkovitý, **287**

Ochrana pečatí, **266**
 Ochranný prstenec, pozri Prstenec ochranný
 Okraj matrice, **142**
     odtlačku matrice, **187**
 Okrúhla pečať, pozri Pečať okrúhla
 Opis pečate, **314**
 Orbikulárna pečať, pozri Pečať orbikulárna
 Ornamentálne pozadie pečatného poľa,
     pozri Pozadie pečatného poľa, ornamentálne
 Osemuhlá pečať, pozri Pečať osemuhlá
 Oválna pečať, pozri Pečať oválna
 Ozdobná linka, pozri Linka ozdobná

P

Paleografia pečatí, **251**
 Páska s textom, **197**
 Pečať, „*ad causas*“, **41**
     „*ad contractus*“, **42**
     „*ante susceptum*“, **36**
     „*in absetia magni*“, **33**
     „*prísna*“, **40**
     atestačná, **54**
     autentická, **51**
     bezchybná, **280**
     beznápisová, **199**
     bezobrazová, **200**
     bielej farby, **169**
     červenej farby, **171**
     čiernej farby, **173b.**
     degradovaná, **289**
     dvojfarebná, 100, **174**
     dvojrohá, 177, **179**
     dvojstranná, 126, 128, 134, 181, 182,
     184, 185, 186
     elekčná, **37**
     hlinená, **155**
     hnedej farby, **173a.**
     hviezdicitá, 180

- chybná, **281**
 intaktná, **279**
 kosoštvorcovitá, **180**
 kovová, **157**
 lístkujúca, **291**
 malá, **28**, 41, 44
 mandorlovitá, 177, 179
 menšia, 103
 miskovitá, **195**
 nápisová, 192
 nariadená, **34**
 natlačená, **70**
 nečitateľná, **295**
 nepublikovaná, **319b**.
 nezreteľná, **294**
 oblátková, **162**
 obrazová, 192
 oddelená, **283**
 odnímateľná, 102
 odplepujúca sa, **282**
 okrúhla, **176**
 osemuhlá, 180
 ošúchaná, **290**
 oválna, 177
 papierová, **97**
 pešia, **216**
 polygonálna, **180**
 polylobná, **181**
 pontifikálna, **214**, **218**
 posilňujúca, **53**
 poškodená, **285**
 potvrdzovacia, 57, 98
 pretlačená, **68**, 89, 92
 priložená, **284**
 priložená, **284**
 pritlačená, **67**, 96
 pritlačená cez šnúru alebo stuhu, **106**
 privesená, 73, 74
 publikovaná, **319a**.
 regentská, **35**
 s clonou, **96**
 stredná, **29**,
 súdna, **39**,
 suchá, **17b**.
 súkromná, **32**
 šesťuhlá, 180
 štítovitá, **178**
 štvorcová, 180
 tajná, **30**, 44
 uzatváracia, 12, **13**, 14, 15, 122
 v miske, **100b**., 195
 v púzdre, **101b**.
 veľká, **27**, 28, 33, 34, 35, 41
 viacoblúčková, 180
 vosková, **156**
 z bieleho vosku, **167**, 169
 z červeného vosku, 100
 z prirodzeného vosku, 167, 168, 169,
 170, 171, 173, 174
 zahlbená, 195
 zavesená, 71
 zelenej farby, **170**
 zlomená, **286**
 zlomkovitá, **287**
 zo žltého vosku, **167**
 žltej farby, **168**
 Pečatenie, **62**, **64**
 bočné, **103**
 bulou, **63**
 do misky, **100a**.
 do púzdra, **101a**.
 do textu, **105**
 odnímateľnou pečatou, **102**
 Pečatidlo, 7,
 dvojité, **128**
 dvojstranné, 140, 141, 185, 186
 klieštové, **134**, 135, 136
 na suchú pečať, **17a**.
 rozdelené, **129**
 trojstranné, **131**
 zapožičané, 49
 zložené, **130**
 Pečatná kompetencia, pozri Kompetencia
 pečatná
 Pečatné cesto, pozri Cesto pečatné
 Pečatné farbivo, pozri Farbivo pečatné
 Pečatné razidlo, pozri Razidlo pečatné
 Pečatné umenie, pozri Umenie pečatné
 Pečatník, 9, 145
 Pečatný gombík, pozri Gombík pečatný

- Pečatný lak, pozri Lak pečatný
 Pečatný lis, pozri Lis pečatný
 Pečatný obraz, pozri Obraz pečatný
 Pečatný prsteň, pozri Prsteň pečatný
 Pečatný skarabeus, pozri Skarabeus pečatný
 Pečatný valček, pozri Valček pečatný
 Pečať, 1, 3, 8,
   potvrzdovacia, 4
   poverovacia, 6
   uzatváracia, 5
   orbikulárna, 176
 Pečiatka, 1, 8, **16b.**, **18b.**, 19, 176
   potvrzdovacia, 4
 Pečiatkovadlo, 7, **16a.**, **18a.**, 19
 Pergamenový prúžok dvojitý, 91
 Perlová linka, pozri Linka perlová
 Perlovec, 190, **204**
 Pešia pečať, pozri Pečať pešia
 Piedestál, **239**
 Písmeno,
   nadpísané, **252**
   obrátené, **258**
   položené, **256**
   prepletené, **255**
   prevrátené, **257**
 Plika, **85**, 91, 93, 105
   viacnásobná, **86**
 Plomba, **15**, 136, **159**
 Plumbátor, **324b.**
 Podpečať, 84, **98**
 Podpera štítu, **246c.**
 Poduška na maticu pečiatkovadla, **19**
 Polbula, **38**
 Pole pečatné, 147, **190**, 194, 196
 Položené písmeno, pozri Písmeno položené
 Polygonálna pečať, pozri Pečať polygonálna
 Polylobná pečať, pozri Pečať polylobná
 Portrétny typ, pozri Typ portrétny
 Posilňujúca pečať, pozri Pečať posilňujúca
 Potvrzdovacia pečať, pozri Pečať potvrzdovacia
 Poverovacia pečať, pozri Pečať poverovacia
 Povrazec, **205**
 Pozadie pečatného poľa, **248**
 Pozadie pečatného poľa, bodkované, **250**,
   damaškované, **250**
   gilošované, **250**
   hladké, **249**
   ľaliovité, **250**
   mrežované, **250**
   ornamentálne, **250**
   rombované, **250**
   rozvilinové, **250**
   sietkované, **250**
   šachovnicové, **250**
   šindľované, **250**
 Právna stránka pečate, pozri Stránka pečate, právna
 Právna stránka pečate, pozri Stránka pečate, právna
 Právna stránka pečiatky, pozri Stránka pečiatky, právna
 Právo na pečať, **45**
 Predná strana matrice, pozri Strana matrice, predná
 Predná strana pečate, pozri Averz pečate
 Prepečatenie, **65**
 Prepletené písmená, pozri Písmená prepletené
 Prerýta matica, pozri Matica prerýta
 Pretlačená pečať, pozri Pečať pretlačená
 Prevrátené písmeno, pozri Písmeno prevrátené
 Prijem z pečate, **322**
 Príležitostná protipečať, pozri Protipečať príležitostná
 Pripojenie pritlačenej pečate, opätovné **309**
 Prísna pečať, pozri Pečať prísna
 Pritlačená pečať, pozri Pečať pritlačená
 Privesená pečať, pozri Pečať privesená
 Privesenie pečate, opätovné, **308**
 Protipečať, 12, 28, 30, **43**, 44, 68, 101, 128, 148, 184, 196
   príležitostná, **44**
 Prsteň pečatný, **121**, 124
   rybársky, **31**
 Prstenec ochranný, 107

Prúžok, jednoduchý parížsky, **72**,
 pergamenový, **54**,
 pergamenový dvojité, **74, 75**,
 pergamenový jednoduchý, **71, 98**,
 pergamenový uzatvárací, **94, 102**,
 zasunutý, **99**

Púzdru na pečať, ochranné, **302**

R

Razidlo pečatné, **133**
 Regentská pečať, pozri Pečať regentská
 Rekonštrukcia pečate, **311**
 Remienok, **82**
 Reštaurovanie, **1**
 pečate, **305**
 Retiazka matrice, **149**
 Reverz pečate, **181, 186**
 Rozbitie typária, **59**
 Rozdelené pečatidlo, pozri Pečatidlo roz-
 delené
 Rozetka, **263**
 Rozpečatenie, **14, 57, 65**
 Rožky lemu pečatného poľa, **207**
 Rybársky prsteň, pozri Prsteň rybársky
 Rytec matrice, **110, 111**
 Rytie matrice, **2, 109a.**, **110, 112, 122**
 Rytina matrice, **109b.**

S

Sfragistická skratka, pozri Skratka, sfragis-
 tická
 Sfragistika, **1**
 Schránka na typária, **116**
 Sigilant, **9, 12, 27, 66**
 Sigilátor, **9, 323a.**
 Sigilografia, pozri Sfragistika
 Signatúra matrice typária, **111**
 Signet, **12, 44, 54, 122**
 Skarabeus pečatný, **120**
 Skratka, sfragistická, **259**
 Smerovka typária, **143, 145**
 Spečatenie, **113**
 Spevnenie pečate, **306**
 Spletená šnúra, pozri Šnúra spletená
 Spolupečatenie, **66**

Spôsob pečatenia, pozri Pečatenie
 Spôsobilosť pečatná, **45, 47, 50**
 Stan, **245**
 Stĺpiky rámcujúce, **238**
 Strana matrice predná, **120, 138, 142**,
 Strana pečate predná, pozri Averz pečate
 Strana pečate zadná, pozri Reverz pečate
 Stránka pečate, diplomatická, **25**
 hmotná, **II.**
 Stránka pečiatky, diplomatická, **25**
 právna, **26**
 Strážca pečate, **9, 320**
 pečatidla, **9, 54d.**, **320**
 štítu, **246b.**
 Stredná pečať, pozri Pečať stredná
 Stuha, **81**
 nápisová, **197, 198**
 Súdna pečať, pozri Súdna pečať
 Suchá pečať, pozri Pečať suchá
 Súkromná pečať, pozri Pečať súkromná

Š

Šestuhlá pečať, pozri Pečať šesťuhlá
 Šikmina, **147**
 Šnúra, **79**
 okrúhla, **79b.**
 plochá, **79a.**
 spletená, **78**
 Španielsky vosk, pozri Vosk španielsky
 Štítovitá pečať, pozri Pečať štítovitá
 Štrbina, **85, 91**
 Štvorcová pečať, pozri Pečať štvorcová

T

Tajná pečať, pozri Pečať tajná
 Tilda, **260**
 Tortil, **107**
 Transfix, **52, 104**
 Trň matrice, **150**
 Trojstranné pečatidlo, pozri Pečatidlo troj-
 stranné
 Trón, **247**
 Tulajka matrice, **151**
 Tvar pečate, **175**
 Typ, **1, 7, 18, 121, 123, 138, 147, 191**

- devočný, **221**
 emblematický, **227a.**
 erbový, **224**
 hagiografický, **176, 220, 221**
 heraldický, **176**
 hovoriaci, **228**
 christologický, **220**
 jazdecký, **176, 215**
 majestátny, **176, 213**
 mariánsky, **220**
 monumentálny, **176**
 námorný, **176**
 pečate, **193**
 portrétny, **210**
 s erbom a klenotom, **225**
 s heraldickým motívom, **226**
 s iniciálami, **230**
 s loďou, **223**
 s menom, **229**
 s monogramom, **231**
 s osobnou značkou, **227b.**
 s polostavou, **211**
 s topografickým motívom, **222**
 s volným znamením, **232**
 so sediacim prelátom, **214**
 so stojacim panovníkom, **217**
 so stojacim prelátom, **218**
 so stojacou postavou, **216**
 so stojacou ženou, **219**
 Typárium, **1, 3, 6, 7, 16, 45, 132**
 dvojstranné, **126**
 falošné, **113**
 fiktívne, **114**
 kužeľovité, **127**
 minciarske, **126**
 hrdzavé, **270**
 korodované, **269**
 ošúchané, **275**
 popraskané, **271**
 rozlámané, **273**
 so stopami kladiva, **274**
 zlomené, **272**
 Typológia pečatí, **209**
- U**
 Uzatváracia pečať. pozri Pečať uzatváracia
 Uzatváracia pečať. pozri Pečať uzatváracia
 Uzly, **93**
- Ú**
 Úchyt matrice chrbtový, **144**
 Umenie pečatné, **2**
 Úrovne pečatného obrazu, **234**
 Úväz, **54, 98, 101**
     na privesenie pečate, **100, 103, 104, 105, 146**
     pečate, **64, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 91, 92, 93a., b.**
     privesenej pečate, prefarbený, **297b.**
     privesenej pečate, vyblednutý, **296b.**
- V**
 Valček pečatný, **118, 119**
 Veľká pečať, pozri Pečať veľká
 Viacoblúková pečať, pozri Pečať viacoblúková
 Vimperk, **240**
 Vlastník pečatidla, **12, 194, 196, 198,**
 Vlastník typária, **3, 9, 27, 44, 48, 55, 66, 112, 140, 141**
 Vosk, červený, **165**
     prirodzený, **166**
     španielsky, **160**
     zelený, **165**
 Vosková pečať, pozri Pečať vosková
 Vrecko na pečať **301**
     na typáriá, **117**
 Výčnelok na uchytenie matrice, **148**
 Výpovedná hodnota pečate, pozri Hodnota pečate, výpovedná
 Výpovedná hodnota pečiatky, pozri Hodnota pečiatky, výpovedná
 Vyradenie typária, **60**
 Vyrezanie, **92a.**
 Výrez, **92b., 93**
- Z**
 Zákaz typária, **58**
 Zakončenie úväzu, **84**

- Zapožičané pečatidlo, pozri Pečatidlo za-
požičané
- Zapožičanie pečatidla, **49**
- Zárez, 74
- Zavedenie typária, 56
- Zcelenie pečate, **310**
- Zlepenie pečate, **307**
- Zlomok odtlačku matrice, privesený, **288**
- Zlomok pečate, **288**
- Zložené pečatidlo, pozri Pečatidlo zložené
- Znamienko všeobecného skrátenia, **260**
- Zohrievač vosku, **324a**.
- Zväzok, **80**
- Zvolanie, 198*b*.